

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İSLÂM DEVLETLER HUKUKU

Şerhu's Siyer'il Kebir

[Türkçe – Turkish – ترکی]

İmam Muhammed B. El - Hasan Eş-Şeybani

Şerh : İmam Serahsi

Web düzen : Özgür El Erdişi

Kaynak : DarulKitap.com

2013 – 1434

Facebook / ücretsiz İslami e kitap indir

İletişim

Facebook / özgür el erdişi

Erdisi65@hotmail.com

Metin_esmek@hotmail.com

İSLAM DEVLETLER HUKUKU

ŞERHU' S-SİYERİ'L-KEBÎR'

Kitap Hakkında

Toplumumuzda İslâm kültürünün öğrenilip yaygınlaşmasında, yapılan çevirilerin etkisi büyük olmuştur. Çağdaş yazarların eserlerinin yanında, büyük çabalarla İslam kültürünün klasik kaynak eserleri de çevrilip yayınlanmaktadır. Ebû Hanîfe'nin İmameyn adıyla meşhur iki öğrencisinden biri olan İmam Muhammed'in "Siyer-i Kebir" isimli eseri de şüphesiz bu temel klasik kaynaklardandır. Değişik zamanlarda değişik kişiler tarafından şerhedilmiş olması,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kitabın değer ve önemini göstermektedir. Bu şerhler arasında en önemlisi, çevirisini sunduğumuz Serahsî'nin şerhidir. Serahsî'nin bu şerhi, Sultan II. Mahmut zamanında Osmanlıca'ya da çevrilmiştir. Fakat Osmanlıca çeviriden, sayılı kimi uzmanlar dışında, halkın okuyup anlama imkanı bugün için kalmamıştır. İşlediği konular itibarıyla bu sahadaki boşluğu doldurması açısından kitabın günümüz türkçesine çevrilip yayınlanması gereklilik arzetmiştir.

Kitap, İmam Muhammed zamanına kadar İslâm idaresinin başka devletlerle savaş, barış ve diğer ilişkilerine hakim olan hukukî anlayışı ele almaktadır. Siyer ismi de bunu ifade etmektedir.

Kitaba "İslâm Devletler Hukuku" adının verilmesi, işlediği konuların bugün Devletler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hukuku disiplini içerisinde incelenmesinden dolayıdır.

Belirtildiği gibi kitap, yüzyıllar önceki devletin hukuk sistemini, devletlerarası hukukî ilişkileri, özellikle savaş, barış, ekonomi ve bunlara bağlı başka konuları ele almaktadır. Şüphesiz asırlar önce yazılmış bir kitabın kimi konularının çağdaş devletler hukuku disiplini sistematüğinde olmayacağı açıktır.

Kitapta belirtilen hukukî hükümlerin büyük çoğunluğu Hanefî mezhebinin görüşleri olan içtihadı hükümlerdir. Bu hükümlerin bir kısmının bugün belki de uygulama alanı kalmamıştır. Ancak genel olarak kitabın içeriği bugün için de geçerliliğini korumakta ve çağdaş bir uluslararası hukuk sistemine temel bir kaynak teşkil edecek niteliktedir. Bu şekilde bir eser ancak çağdaş

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

toplumların ve tercümeler de yapılmıştır ki, İbnü'n- Nedîm (v. 358/995) bunlardan bahseder.^{1[1]}

Görüldüğü gibi, İsam hukukunda tedvinin başladığı II/VIII. asırlardan itibaren hukukun diğer şubeleri yanında devletler hukuku da sistematik olarak^{2[2]} incelenmiştir. Hatta ilk müstakil eserlerin hukukun bu dalında verilmiş olması, konuya ilk İslam müctehidlerinin verdiği önemi göstermesi açısından da dikkat çekicidir.

Bütün bunlar bize, İslam devletler hukukunun, kaynağını insan ve medeniyet

^{1[1]} İbnü'n-Nedîm, el-Fihrist, s. 436-437; Şeşen Ramazan, "İslam Dünyasındaki ilk Tercüme Faaliyetlerine Umumi bir Bakış", İTED, VII/3-4 (1979)

^{2[2]} "Hanefî fıkıh eserlerinde gayri müslimlere ilişkin kurallar sistematik olarak incelenme-miştir." diyen Alman müsteşrik Hans Kruse, bu hatalı yorumunu kitabının ikinci yayımında da sürdürmüştür, bkz.: Islamische Völkerrechtslehre, s. 16

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ayırımından, Helen-Roma-Hristiyanlık kültüründen alan batılı devletler hukukundan tam sekiz asır önce teşekkül ettiğini, üstelik ilk andan itibaren uluslararası bir özellik taşıdığını ve İslamın doğup yayılmaya başlamasından itibaren müslümanların diğer milletlerle ilişkilerini şahsî, keyfî ve takdire dayalı işlemler yerine hukuka dayandırma gayretini açıkça göstermektedir.

Günümüz Türkiyesi devletler hukuku müellifleri Seha Meray ile Muhammed R. Seviğ'in de belirttiği gibi Avrupa kavimleri birbirleriyle büyük ölçüde hukuk tanımaz bir düşmanlık ilişkisi içindeyken VII. asrın ilk yansında doğan İslam, ortak İdealleri olmayan yakm doğu milletlerine bu ideali vermiş; milletlerarası münasebetleri bütün ayrıntılarıyla birlikte düzenlemiş ve savaş-barış ilkeleri koyarak tüm dünyaya Grotius'lardan çok

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

önceleri devletler hukukunu öğretmiştir: "Milletlerarası münasebetler tarafından İslam düşüncesi daha geniş ve daha insanî olduğu için kavimler arasında tatbiki elverişli, ilmî ve insanî görüşlere uygun hukuk kaidelerine mâlik idi. Milletlerarası ticarete elverişli muamele ve kaideler, (Durkheim'lerden, Duguit'lerden asırlarca önce) insanlar arasında dayanışmanın değerini belirten hükümler, ahkam-ı fıkhiyyede yer tutmuş ve insanların kardeşlik ve beşeriyetin bir vücut teşkil ettiği hakkındaki fikirler, yalnız serdedilmekle kalmayarak zihinlerde de yerleşmiş bulunuyordu."^{3[3]}

devletlerin ilişkilerini yakından bilen İslam alimleri tarafından hazırlanabilir.

İslam Devletler Hukuku adı altında beş cilt

^{3[3]} Seviğ, age, s. 12

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olan Devletler Hukuku kitabı, kendine özgü bir biçimde klasik tarzda yazılmış ve şerhedilmiştir. Kitap, yazar ve sarisinin büyük dehasını gösterdiği gibi, büyük ölçüde kuramcı Hanefî fıkhnın da tipik bir örneği sayılır.

Tahkik edenlerin de belirttikleri gibi kitapta kullanılan dil, anlaşılması oldukça zor ve akıcı olmayan bir dildir. Cümle yapısı, ifade tarzı ve imla kuralları yönünden Arap dilinin beyan ve fesahatmdan uzak bir dil olduğu söylenebilir. Bu nedenle bazı pasajların çevirisinde sıkıntıların yaşandığını ve arzu edilen netliğin belkide yakalanamadığını belirtmeliyiz. Çeviride görülebi le cek bu türden yerler olursa, daha çok kullanılan dilin yapısından kaynaklandığı unutulmamalıdır.

Türkçe'de ilk kez yayınlanan böyle bir eserin

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

büyük ilgiyle karşılanacağını umarız

Çaba bizden, başarı Allah'tandır.

Çevirenler^{4[4]}

I. İslam Devletler Hukukunun Hukuk Tarihindeki Yeri

Süjeleri, devlet ve devletlerin kurduğu milletlerarası kurumlar olan ve bu birimlerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenleyen devletler hukuku, gerek barış zamanlarında ve gerekse tarafsızlık ve savaş durumunda, söz konusu bağımsız devletlerin veya uluslararası kuruluşların hak ve yükümlülüklerini konu edi-

^{4[4]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/12

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

nen^{5[5]} bir hukuk dalıdır.

Bir tesbite göre M.Ö 3000 - 4000 yılları arasında Mezopotamya ve Nil Vadisinde yaşayan insanlar arasında görülen^{6[6]} "uluslararası ilişkiler" diye nite-lendirebilecek ilk temaslardan itibaren insanoğlu, barış dönemi ve savaş zamanlarında ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözümlmeye yönelik kurallar belirlemeye çalışmıştır.

Fakat bu, belki de zamanların bir gereği olarak hukukî olmaktan ziyade siyasî bir mahiyet arzemiştir. Dolayısıyla devleti temsil eden şahısların keyif ve takdirine dayalı bir uygulamaya sahip olan ve yaptırım gücünden yoksun bulunan bu kurallara bütün halinde

^{5[5]} Berki Şakir, Devletler Umumî Hukuku, s.l; Hamiduilah Muhammed, Devletler Hukukunun Yüzüncü Yıldönümü Nedeniyle" s. 147.

^{6[6]} Meray S. L. , Devletler Hukukuna Giriş, 1/5-6

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tevetler hukuku demek mümkün değildir. Nitekim bu alandaki araştırmalarıyla tanınan Prof. Dr. Antonio Serra Turuyol da, söz konusu kuralların hukuk değil, birer tarihî form olduğunu söyler.^{7[7]}

Bunun içindirki, İslamın VII. Yüzyılda doğup kendi hukuk sistemini ve özlükle bu hukukun uluslararası ilişkileri düzenleyen siyer bölümünün varlığı ve aynı zamanda milletlerarası özellik taşıyan bir devletler hukuku anlayışından bahsetmek mümkün değildir.^{8[8]}

Hakikaten yalnızca devletlerarası ilişkilerin zorunlu kıldığı bazı kurumlardan ibaret basit bir düzen olarak değil de, bütün kurumları ile oluşmuş, bağlayıcı hükümlere sahip ve bazı

^{7[7]} İsam K. Salem, İslam und Völkerrecht, s. 93

^{8[8]} Hallâf Abdilvehhab, es-Siyâsetüş-Şer'iyye, s. 71; Marcel Boisard, "The Conduct of Hostilities and The Protection of The Victims of Armed Conflicts in islam", s. 3,4

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müeyyidelere de kavuşmuş bir hukuk düzeni olarak ele alınırsa, devletler hukukunun tarihini İslam hukukunun teşekkül ve tedviniyle başlatmak gerekmektedir. Zira devletler hukuku ile ilgili ilk gerçek eserler, İslam hukuku ve medeniyet alanı dışarıda tutulursa, XVI yüzyıl gibi çok geç bir tarihte verilebilmiştir.^{9[9]} İspanyol Francisco Vitoria (1483-1546), Francisco Suarez (1548-1617), İtalyan Alberico Gentili (1552-1680), Hollandalı Hugo Grotius (1583-1645), Batı hukuk tarihinde devletler hukuku ile ilgili ilk eserleri veren müelliflerdir.^{10[10]}

Devletler hukuku tarihinde İslamın yeri ve

^{9[9]} Crozat Charles, Devletler Umumî Hukuku, 1/204; Mansur Ali, eş-Şerîatü'l-İslamiyye ve'l- kân&nu'd - deyliyyii'l-âmm, s. 29; Meray, Devletler Hukukuna Giriş, 1/24 vd.

^{10[10]} Akipek Ömer, Devletler Hukuku Başlangıcı, s. 92; Pazarıcı Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, 1/45

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

önemi konusunda dikkatimizi çeken bir diğer husus, Batılı bu ilk müelliflerin, İslam düşüncesinin Endülüs ve Sicilya üzerinden Batıya uzun yıllar ışık tuttuğu bölgeler olan İspanya ve İtalya' dan çıkmış olmasıdır. Üstelik Batılı devletler hukukunun en büyük kurucu üstadı olan Hugo Grotius'un bu alandaki birikim ve yetişmesini, İstanbul'da sürgün hayatı yaşarken incelediği İslam hukuku kaynaklarına borçlu olduğu bilinmektedir.^{11[11]}

Hukukçuların kendisine sık sık atıfta bulundukları XIX yüzyılın ünlü yazarı Ernest Nys, devletler hukukunun köklerini ele aldığı eserinde, müslümanların erken tarihlerden itibaren savaş hukukunu ve onun insanî boyutunu inceledik-

^{11[11]} Wilson G. Grafton, "Grotius: Law of War and Peace", s. 205; Aliye Semir, İlmü'I-kanûn, s. 220

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

lerini, İspanyolların da kendi savaş hukuklarını tesbitte onlardan esinlendiklerini söyler.^{12[12]}

II İlk Kaynaklar

İslamm VII. yüzyılda doğuşu ile birlikte, tarih boyunca müslüman coğrafyada iç hukuka paralel olarak uluslararası hukuk da ortaya çıkmış ve konuyla ilgili özel eserler milâdî VIII. yüzyıldan itibaren telif edilmeye başlanmıştır.

İlk fakihler, İslamın devletlerarası ilişkilerdeki tavrını belirlemeye yönelik içtihatlarını çokça "siyer", bazen de "cihad" başlıklarıyla ortaya koymuşlardır.

^{12[12]} Nys. E. , Les Origines du Droit International, s. 201 - 210'dan naklen Guneymî Taî'at, Kânunu's-Selâm fi'l-İslam, s. 57
İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/3-4

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Siyer kelimesi; tavır, hareket, davranış, idare ve yol gibi anlamları bulunan "sîret" kelimesinin çoğuludur.^{13[13]} İslam hukukçuları, İslam devletinin diğer devletlerle ilişkilerinde takip edeceği tutum ve siyaseti, Hz. Peygamber (s.a.v.) ve O'nun Raşit halifelerinin (r.ah.) aynı konuda ortaya koydukları tavır, hareket, davranış ve tuttıkları yoldan istinbat ettikleri için, tesbit ettikleri ahkama bu terimi başlık olarak uygun bulmuşlardır.^{14[14]} Konuya bu açıdan bakıldığında siyer terimi; uluslararası ilişkiler, harekete geçip

^{13[13]} İbn M3.nzûr, LisânWI-Arab, "s-y-r", IV/389-390; Nesefî Necmeddin, Tübetü't-Talebe, s. 79

^{14[14]} Feyyûmî, el-Misbâhu'l-Münîr, s. 114; Cürcânî, et-Ta'rîfât, s. 122; Konevî k. Enîsü'l-fukahâ, s. 181 - 182; Tehânevî, Keşşaf Istılâhâtî'l-fünûn, 1/663; İbn Hümâm, Fethu'l-Kadîr, V/435; Ahmed b. Yahya, Şerhu'l-ezhâr, IV/518; Sayâğî Hüseyin b. Ahmed, er-Ravdu'n-nadîr, IV/294; Hamidullah, age, s. 45; Khadduri, The isletme Law of Nations Shaybani's Siyar, s. 39; Kruse, İslamische Völkerrechtslehre, s. 30 vd.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yürümeyi (seyr) ve mesafe almayı gerektirdiğinden^{15[15]} aslî anlamını muhafaza etmekle birlikte, bu amaç için harekete geçen kimsenin hak ve sorumluluklarının bulunduğu, savaş ve barış durumlarının belli bir hukuk anlayışına göre düzenlenmesi gerektiği, gerçekte ise bunun Hz. Peygamber'in sîretinden çıkarılabileceği düşünülerek menkul anlamda^{16[16]} kullanılmıştır. Tabiatıyla, harekete geçen kimse olan mücahidin insanlar nazarında güzel bir adısı, hoş bir sîreti olması gerektiğinden buna bir de ahlakî boyut eklenmiştir.^{17[17]}

Böyle bir seçim aynı zamanda İslam devletler hukuku sahasındaki düzenlemelerin

^{15[15]} İbnü'l-Hümâm, Fethu'l-Kadîr, V/435

^{16[16]} Kelimelerin menkul anlamları için bkz. Cürçânî, Ta'rîfât, s. 233 - 234

^{17[17]} Şahhâte M. Ş., Risaletü'l-cihad, s. 12-13

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Peygamber gibi ideal bir ömeğe, bir başka ifadeyle vahyin onayladığı bir kaynağa dayandığını, dolayısıyla takdir ve keyfiliğin değil hukukîliğin hakim olduğunu da göstermektedir. Siyer terimi bir başka açıdan, dînî endişeleri olan devlet idarecilerine, uluslararası ilişkilerin tanziminde izleyecekleri yolu İlham etmektedir.

İslam tarihinin klasik siyer yazarlarından İbn Hişâm'ın (V/218-833) bildirdiğine göre bu terim, bu anlamda bizzat Allah Rasulü tarafından Abdurrahman b. Avf'a (v. 32/652) hitabederken kullanılmıştır: "... Sonra Peygamber, sancağı kendisine vermesini Bilal'den istedi; O da verdi. Arkasından Peygamber Allah'a hamd, ve kendisine duadan sonra şöyle buyurdu: 'Ey Avfoğlu, sancağı tut! Topluca Allah yolunda gaza edin ve Allah'ı inkar edenlerle savaşın! Fakat

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hıyanet etmeyin, ahdi bozmayın, organları keserek işkence yapmayın ve çocuklarla kadınları Öldürmeyin! İşte bu, Allah'ın emridir ve Peygamberinin sizin aranızdaki sîretidir! tavrı ve davranışıdır.^{18[18]}

İslam hukuk literatüründe bu ilim dalına neredeyse özel bir isim olarak konmuş olan siyer teriminin kapsamını, hanefî hukuk âlimi Merğînânî (v. 593 /1197) el-Hidâye isimli meşhur kitabında şöyle belirler: Savaşın keyfiyeti ve savaş hukuku, barış anlaşması ve hükümleri, eman sistemi ve diplomatik ilişkiler, ganimet ve esir hukuku, gayri müslimlerin galibiyeti durumunda uygulanacak hükümler, kanunlar ihtilafı, öşür ve haraç vergileri, cizye ve

^{18[18]} ibn Hişâm, es-Sfatü'n-Nebeviyye, III - IV/632; Hamidullah, İslamda Devlet İdaresi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yabancılar hukuku, dinden dönenlere ait hükümler ve isyancılara yönelik hükümler.^{19[19]}

Cihad terimine gelince; sözlükte gayret etmek, istediğinde ısrarlı olmak, bütün gücünü sarfetmek, eziyet ve meşakkat çekmek vb. anlamlara gelen kelime^{20[20]} fıkıh ıstılahı olarak ise, Allah'ın kullarının yararını gözetmek, adalet ve maslahat esasına dayandığı ilahî mesajını insanlara ulaştırmak ve bu uğurda can, mal, dil, kalem ve diğer bütün araçlarla çaba

^{19[19]} Merğînânî, el-Hidâye, 11/135 - 170. Son iki konuyu teşkil eden mürted ve bağîlere uygulanacak hükümler de görüldüğü gibi "siyer" kavramının kapsamı içine alınmıştır. Bu bakımdan siyeri, Hans Kruse gibi, (bkz. İslamsche Völkerrechtslehre, s. 9) sadece ve sadece gayri müslimlerle ilişkilerin incelendiği bir hukuk dalı olarak düşünmek hatalıdır.

^{20[20]} tbn Manzûr, Lisânü 'l-Arab, "c-h-d", III 1\ 33 - 135; Feyyûmî, el-Mısbâhu 'l-Munîr, "c-h-d", s. 43 - 44; Fîrûzâbâdî, el-Kâmûsu'l-muhîr, "el-cehd", s. 351; Nesefî, Tılbeü't Talebe, s. 79; Mv. F, ■■el-Cihad".

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sarfetmek^{21[21]} anlamında kullanılmaktadır.

Evrensel bir mesaj olan İslamin^{22[22]} uluslararası ilişkilerde belirleyici olan temel ilkelerinden birisi tebliğdir. İslam idaresi, en başta tebliğ amacıyla diğer devletlerle ilişki kurar. Devletin tebliğ için giriştiği bu çaba cihad olduğu gibi, din tebliğine engel olanlara karşı bütün insanların yararına din ve vicdan hürri-yetini sağlamak amacıyla yaptığı fiilî mücadele de cihaddır. İslam gerçekçi bir din olduğu için, davet ve tebliğ esasına dayalı devletlerarası ilişkilerin barış içinde sürebileceği gibi bazan da düşmanca boyutu kazanabileceğini öngörmüş ve buna

^{21[21]} Neseî, age.,s. 79; Konevî, Enîsü'[-fukahâ,sl81; Tehânevî, age., 1/197; Kâsânî, Bedâ'i-u's-sartâ'i, VII/97; İbn Âbidîn, Raddü'l-muhtâr, IV/119; Yazır Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, 11/863,865; Özel, age., 58

^{22[22]} A'râf 76158; Sebe'34/28

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ilişkin hükümlerini de vazetmiştir.

Fazlurrahman'ın (v. 1989) deyimiyle İslam toplumunun hedef ve gayesi, yeryüzünü ıslah etme ve oradan fesadı söküp kurutmaktır. Toplum bu evrensel görevin başarılabilmesi için "cihad" denilen gerekli bir görevle donatılmıştır. Cihad, Allah yolunda topyekün ve kesiksiz bir mücadele manasına gelir.^{23[23]} Ahmed b. Hanbel (v. 241/855) ve Tirmizî'nin (v. 279/892) Mu'az b. Cebel'den (v. 18/639) rivayet ettiği şu hadis bu mücadelenin konumunu çok güzel ortaya koymaktadır: "İşin başı İslam, direği namaz, doruğu da cihaddır."^{24[24]}

İşte bazı hukukçular bu savaş-banş ahkâmını cihad başlığı altında incelemiştir. Yoksa

^{23[23]} Fazlurrahman, "İslam ve Siyasî Hareket", İslami Araştırmalar, VII/2 (1994), s. 194

^{24[24]} Müsned, V/231 , 238; Tirmizî, "İman" 8

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bu terim, özellikle İslamî ilimlerle uğraşan Batılı yazarların öteden beri yaptığı gibi, adaleti temin etmek ve haksızlığa engel olmak şeklindeki aktif anlamından soyutlanıp^{25[25]} dâru'l-İslamm dâru'l-harb aleyhine sürekli genişlemesini sağlayan, tüm dünya müslüman oluncaya, ya da İslam hakimiyetine boyun eğinceye kadar bunun devam etmesini sağlayan bir kutsal savaş (holy war, heilige krieg) anlamında^{26[26]} düşünülmemelidir. Cihad görevini yerine getiren "mücahid" de, Goldziher'in (Ö.1921), Hz.

^{25[25]} Boisard, "The Conduct of Hostilities and The Victim of Armed Conflict in Islam"s. 6

^{26[26]} Schacht J., An introduction to Islamic Law, s. 130; Von Vloten G., Emevi Devrinde Arap Hakimiyeti, Şia ve Mesih Akideleri Üzerine Araştırmalar, s. 13 - 14; Bosquet-Schacht, Selected Works of C. Snouck Hurgronje, s. 72 - 73; Khadduri, The War and Peace on The Law of Islam, s. 45, 52, 53, 144, 202; Kruse, "agm." , 57, 65, 79; a. mlf., Islamische Völkerrechtslehre, s. 96

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Peygamber'in şahsında "Birtakım siyasî başarılarından sonra artık, o, yolda yürürken üzerine dayanacağı bir baston ile yetinemezdi. Sözlü diyalog da yeterli değildi. Artık o, içinde savaşın programlandığı kanlı bir kılıçtı" şeklinde nitelediği^{27[27]} gibi, gözünü kan bürümüş bir cani değil, insanları böyle canilerin elinden kurtaracak bir rahmet vesilesidir.

Yine bu noktada İslamın cihad anlayışına yüklenen yanlış anlam ile hırıs-tıyanların Haçlı Seferlerinin mukayesesı de yapılmış ve yanlış neticelere varılmıştır. Avrupalılar, Selçukluları Asya'nın barbar ırkı olarak nitelemiş ve onların şahsında İslama karşı "kutsal savaş" ilan etmişti.^{28[28]} Haçlıların kutsal savaşı ile ilgili eserin

^{27[27]} Goldziher I., el-Akîde ve'ş-Şerî'a, s. 27 - 28

^{28[28]} Kruse, Isiamische Völkerrechtslehre, s. 62-69

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yazarı Karen Armstong'un da dediği gibi aslında haçlı seferlerinin ve yahudi girişimciliğinin niteliği olan holy war = kutsal savaş tiplemesi^{29[29]} İslamın "cihad"ına da aynı isim verilerek kamufle edilmek istenmiştir.

Oldukça insafli ve ilmi düşünceye sahip bir müsteşrik olarak bilinen Mont-gomery Watt bile bu yanlışa düşenlerden biridir: "Cihad, ahlakî ve manevî faaliyetler için kullanılırken bilhassa kafirlere karşı yapılan savaşlara alem oldu ve o zaman 'mukaddes harb' diye tercüme edildi...

^{29[29]} Armstorng K. Holy War: The Crusades and Their Impact on Today's World, s. 1, 147 vd., 275 vd. Hristiyanlıktaki kutsal savaş fikri hakkında şu kitaba da işaret etmeliyiz: Noth, Heiliger Krieg und Heiliger Kampf in islam und Christentum, Bonn1966. Kadduri'nin mukayese .sadedindeki şu yorumu nisbeten daha insaflıdır: "Batı hukuk geleneğinde 'hak savaşı' yahut 'hakedilmiş savaş' yani bellum justum, tek geçerli savaş türüdür. Cihad da İslamın hakedilmiş savaşı idi." İslamda Adalet Kavramı, s. 224

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İslamın cihad emri ile hristi-yanların 'Haçlı1 mefhumu arasında farklar vardır. Cihad, madem ki bedevilerin yağmacılığı yüzünden ortaya çıkmıştır, o zaman iştirakçilerin çoğunun dînî bir maksattan ziyade maddî gayelerle hareket etmiş olmaları ihtimali vardır... Putperest kabileler, yağmacı müslüman hücumlarını durdurmanın yolunun konfederasyona katılmak olduğunu anladılar... Bir zamanlar yağmacılıkla enerjisini tatmin eden bedevi kabilelere şimdi yağma edecek taze ganimetler göstermek lazımdı. Bu yüzden cihad, Müslümanların galip olduğu zamanlarda hem İslamî Konfederasyon'un devamlı büyümesine, hem de sınırların mütemadiyen genişlemesine yardım etti..."^{30[30]}

Oysa savaşa henüz izin verilmediği Mekke

^{30[30]} Watt, islamın Avrupa'ya Tesiri, s. 15

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

döneminde, sözkonusu terim bizzat Kur'an tarafından^{31[31]} geniş anlamıyla kullanılmıştır: "O halde, inkarcılara boyun eğme ve bu Kur'an ile onlara karşı olanca gücünle cihad et!"^{32[32]} "Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceğiz. Hiç şüphe yok ki Allah iyi davrananlarla beraberdir."^{33[33]} ayetleri gibi.

Ebu Hanîfe'nin (v. 150/767) Müsned'inde yer verdiği şu hadis rivayeti de cihad kavramının kapsamını göstermesi açısından dikkat çekicidir:"En değerli cihad, zalim bir sultana karşı hakkı söylemektir."^{34[34]}

^{31[31]} Kur'an-ı Kerim'deki cihad ayetlerinin birarada topluca bir değerlendirmesi için bkz. Daks Kamil Seiâme,Âyâtü'l-Cihadfı'l-Kur'âni'l-Kerîm, Kuveyt 1392/1972

^{32[32]} Furkân 25/52

^{33[33]} Ankebût 29/69

^{34[34]} Aliyyü'l-Kârî,£W7î Müsned Ebî Hanîfe, s. 370

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Burada tartışmayı fazla uzatmadan^{35[35]} bir üçüncü terime daha değinmek istiyoruz. Konuyla ilgili olan bu terim "nıegâzî" dir. Fıkıh edebiyatı ürünlerinde değil de daha çok diğer İslamî edebiyat ürünlerinde göze çarpan meğâzî terimi, inkarcılarla mücadele ve gerektiğinde savaş etmek anlamındaki mağzât masdannın çoğuludur.^{36[36]} Söz konusu kelimenin muhtevasına delil, ahkam ve adab girmediğinden İslam hukukçuları, yukarıda bahsettiğimiz iki ıstılahı tercih etmişlerdir. Çünkü fakihî ilgilendiren

^{35[35]} Cihad kavramıyla ilgili bazı yaklaşımların değerlendirilmesi ve çağdaş bir cihad yorumu için şu çalışmaya işaret edilebilir: Bûtî Saîd Ramazan, el-Cihad fi'l-İslam keyfe nefhemuh ve keyfe Numârisuh, Dimeşk 1993

^{36[36]} İbn Manzîr, Lisânü'l Arab, "ğ-z-v", XV /123 125; Feyyûmî, el-Mısbâhu't-munîr, "ğ-z-v",s. 170; Cevherî, es-Sıhâh, "ğ-z-v", VI/2446; Fîrûzâbâdî, ei-Kâmûsü'l-muhît, "ğ-z-v", s. 1698; Nescfî, Tılbetü't -Talebe, s. 79;

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şey olay değil, onun delaletiyle çıkarılacak olan hüküm ve edeplerdir.^{37[37]}

Siyer, cihad veya meğazî, adı ne olursa olsun, nasıl tarif edilirse edilsin, konumuzla ilgisi bakımından bizim için asıl mühim olan nokta, başka devletlerle ilişkilerin İslam fıkında yerini alması, hukukî esas ve umdelerinin belirtilip hükme bağlanmış olmasıdır. "Hukuka bağlı devlet" ideali ve uygulamasının, Batıda ancak XIX ve XX. yüzyıllarda ortaya çıktığı düşünülecek olursa, İslam hukukçularının, salt "hukuk ilmi"nin gelişmesinde sahip oldukları önem kendiliğinden ortaya çıkar.

İşte bu siyer ve cihad başlıklarıyla İslam

^{37[37]} Şehhâte, Risaletü'l-cihad, s. 11-12; krs., Guneymî, Kânunu's-selâm, s. 58. İmam Şafîî ise konuyla ilgili görüşlerini, her üç terimin de dışında "Kitabu'l-Cizye" başlığı altında vermiştir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hukuçuları, Batılı hukçulardan tam sekiz asır önce devletler hukuku alanındaki eserleri vermeye başlamışlardır.

Bilindiği kadarıyla bu alanda sistematik olarak ilk adımı atan fıkıh âlimi, Ebu Hanîfe Nu'man b. Sabit (v. 150/767) olmuştur. Zaten genel olarak fıkıh edebiyatının ilk teşekkül devrinde de Ebu Hanîfe'nin ismi öne çıkmaktadır. O'nun biyografisini işlediği eserinde Süyûtî (v. 911/1505) şunları yazar: Ebu Hanîfe'yi öne çıkaran özelliklerden birisi de, hukuk ilmini ilk olarak tedvin ve bölümlere göre tertip etmesidir. Bu konuda onu, Muvatta'm tertibiyle Mâlik izlemiştir. Ebu Hanîfe'yi bu alanda geçen yoktur.^{38[38]}

^{38[38]} Süyûtî, Tebytdu"s-sahîfe fîmenâkibi Ebî Hanîfe, s. 36

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

O, Kufe'deki ilmî çalışma muhitinde, talebe dostları Ebu Yûsuf (v. 182/ 798), Züfer b. Hüzeyl (v. 158/755), Esed b. Amr (v. 188/804), Hasen b. Ziyad (v. 204/819), Afiye b. Yezid (v. II. yüzyıl h.), Muhammed el-Vehbî (v. 190/ 806'dan önce) ve Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî (v. 189/805) ile oğlu Ham-mâd'a "Siyer" isimli bir kitap imla ettirmiş ve burada Hz. Peygamber'in devletlerarası ilişkilerde izlediği yolla ilgili olark Abdullah b. Ömer'in (v. 73/692) (r.a) yaptığı nakilleri biraraya getirmiştir.^{39[39]} Ebu Hanîfe bu bilgileri Şa'bî (v. 103/171) kanalıyla Abdullah b.

^{39[39]} Hamidullah, "Serahsî'nin Devletler Umumi Hukukundaki Hissesi", s. 17 (İbn Hacer, Ta- vâli'ut-te'sîs, s. 78); Kruse, "agm.", s. 63; Efgânî Ebu'1-Vefa, er-Red ala siyeri'I-Evzâi mukaddimesi, s. 2-3; Şafak Ali, İslam Hukukunun Tedvini, s 86; Nu'mani Muhmmmed A., "Kitabu'l-âsâr mukaddimesi", SAÜİFD.,sy: 1 (1996), s., 247

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ömer'den almıştı.^{40[40]}

Ebu Hanîfe'nin siyer kültürünün sağlamlığını göstermesi bakımından Ta-berânî'nin (v. 360/971) tahrir ettiği bir anekdot vardır: "Şa'bî, meğâzî haberlerini rivayet eder dururdu. Bir gün yine böyle rivayetler naklederken İbn Ömer ona uğramış ve oturup dinlemişti. Şa'bî sözlerini tamamladıktan sonra İbn Ömer 'Ben, Rasulullah ile beraber bunları yaşadığım halde Şa'bî benden daha iyi hıfzetmiş' diyerek takdirlerini bildirmişti.^{41[41]}

Bu konuda mevcut bir başka bilgiye göre, zâhiru'r-rivâye kitapları içinde İmam Muhammed'e nisbet edilen es-Siyeru's-sağir,^{42[42]}

^{40[40]} Kesveri Zahid, Husnû'î-tekâdîfî sîrati'l- İmam Ebî Yusuf el-kâdî, s. 42

^{41[41]} Efganî, er-Red ala siyeri 'l-Evzâ 'î mukaddimesi, s. 3

^{42[42]} İbn Abidîn, "ukûd resmi'l-müftî", s. 16; Ebu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

aslında Ebu Hanîfe'nin devletler hukuku konusunda İmam Muhammed'e yazdırdığı kitabının adıdır.^{43[43]} Bu es-Siyeru's-sağîr, hanefî alimlerinden Serahsî (v. 483/1090) tarafından el-Mebsât'un X. cildini ağırlıklı olarak teşkil eden "Kitabu's-siyer¹" kısmında şerh edilmiştir ki, biz bunu Serahsî'nin bölümün sonunda yer alan "Böylece es-Siye-ru's-sağîr şerhi de sona erdi" anlamındaki ifadesinden^{44[44]} hareketle söyleyebiliyoruz.

Ebu Hanîfe'nin görüşlerini yansıtan bu es-Siyeru's-sağîr'i, Süfyan es-Sevrî (v. 161/778) ve Mâlik b. Enes'e de (179/795) hocalık yapmış olan

Zehra, Ebu Hanîfe, s. 240-241; Muhammed î. Ahmed, el-Mezheb inde'l-Hanefiyye, s. 147;

^{43[43]} Kevserî, Hüsnü 'l-tekâdffî sîrati'l-İmam EM Yusuf, s. 43; Öğüt, Safim, "Ebu Yûsuf, DİA. X/264; Krş, Ebu Zehra, age, s. 241; Khadduri, The Islamic Law of Nations, s. 41

^{44[44]} Serahsî, Mebsût, X/144

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Şam bölgesinin müctehidi Ebu Amr Abdurrahman b. Muhammed el-Evzâ'î (v. 157/774) tenkit etmiş ve reddiye olarak Kitabu's-Siyer'il-Evzâ'f'yi yazmıştır.^{45[45]} Ebu Yûsuf Muhammed b. îshak da (v. 182/798) bu tenkide "er-Redd ala siyer7-Evzâ 7" adıyla kaleme aldığı bir kitapla cevap vermiştir. İki müctehit arasındaki tartışmalara sonradan İmam Şafiî'de (v.204/819) katılmış ve her iki tarafın görüşlerini ele alıp kendi yorum ve tercihleriyle Siyeru'l-Evzâ'f yi derlemiştir. Yine İmam Şafiî'nin el-Ümm isimli genel fıkıh kitabının bir bölümünü teşkil eden (c. VII/333-368) bu derlemede işte biz, hem Evzâ'î'nin hem de Ebu Yûsuf'un görüşlerini birarada bulabiliyoruz. Ayrıca

^{45[45]} İbn Âbidin, "ukûd resmi'l-müftf, s. 19; Kevserî, age., s. 43; Brockelmann C, GAL, Suppl 1/308; Schacht, "aI-Awza'i", El. (ing), 1/773; Öğüt, "Ebu Yûsuf, DİA., X/264;bkz: Öğüt, "İi'zâf',DİA.,XI/546-548

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İbn Cerîr et-Taberî'nin (v. 310/922) J. Schacht tarafından neşredilen İhtilâfu'l-Fukahâ'sı da Evzâî'nin görüşlerini takip açısından bize yardımcı olmaktadır. Bu noktada şunu da belirtelim ki, İslam devletler hukuku ile ilgili araştırmaları bulunan Majid Khadduri'nin, en eski siyer eserinin İmam EvzâTye ait olduğunu ve onun tam olarak günümüze ulaştığı şeklindeki mütalaası^{46[46]} izaha muhtaç görünmektedir.

Hicrî II. yüzyılın ilk yarısında siyer ile ilgili hukukî görüşlerine rastladığımız bir diğer kişi de İmam Zeyd b. Ali'dir (v. 120/737). Her ne kadar ona aidiyeti konusundaki tartışmalar hala sürmekte ise de^{47[47]} Mecmu'u'l-fıkhi'l-kebîr'de

^{46[46]} Khadduri, The Islamic Law of Nations, s. 24

^{47[47]} Bu konuda bkz: Ebu Zehra, Târîhu'l-Mezâhibi'l-fıkhiyye, s. 510 vd. ; Musa M. Yusuf, Târîhu'l-fıkhi'l-İslamî, s. 194 vd.; Şafak AH, Mam Hukukunun Tedvini,\$. 58; Şener Abdülkadir, "ei-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Kitabu's-siyer" başlığıyla devletler hukuku alanı incelenmiştir ki, biz bunu, onun yeni neşirleri yanında, Şerafeddin Hüseyin b. Ahmed'in yaptığı er-Ravdu'n-nadîr isimli şerhten hareketle söyleyebiliyoruz.

Aynı şekilde ilk dönemle ilgili olarak Muhammed b. Abdillâh Nefsu'z-Zekîyye (v. 145/762), İmam Mâlik ve el-Vâkıdî'nin (v. 207/823) dahi "Kitabu's-siyer" adıyla eserler telif ettiklerini bilmekteyiz. Bunlardan el-Vâkıdî'ye ait olanın İmam Şafîî tarafından yapılan tenkidi el-Ümm içinde "Siyeru'l-Vâkıdî" başlığı altında (c. IV/260-291) bulunmaktadır. Taberî İhtilafu'l-fukaha' da, İmam Şafîî'nin eman ile ilgili

Müsned", AÜİFD. XVII (1969), s. 339; Yaman Ahmet, "İslam Hukuk Edebiyatı'nın Ortaya Çıkışı, Gelişmesi ve İslam Kamu Hukuku edebiyatına İlişkin Arapça bir Bibliyografya Denemesi".Diyanet İlmi Dergi,XXXI/3 (1995), s. 111-112

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

görüşlerine değinirken bir yerde "Siyeru'l-Vâkıdî diye isimlendirdiği kitabında şöyle kaydeder" diyerek^{48[48]} Siyeru'1-Vâkıdîyi, Şafiî'nin eseri olarak niteler. Zeydî olan Nefsu'z Zekiyye ile İmam Mâlik'in eseri ise elimize kadar ulaşmamıştır.^{49[49]} Fakat O'nun İslam hukuk tarihinde müellifine nisbeti kesin olan en eski fıkıh hadis mecmuası olan el-Muvatta* isimli eserinde "Kitabu' 1-cihad" başlığıyla devletlerarası ilişkilere ait hükümlere de yer verdiği görülmektedir.

Bu arada erken dönemlerle ilgili başka müstakil eserler de vardır. Bunlardan biri Abdullah b. el-Mübarek'e (v. 165/781)ait olan "Kitabu'l-cihad"dır.^{50[50]} Bir diğeri ise 786/786 da

^{48[48]} İhtilâfı'l-fukahâ, s.31

^{49[49]} Hamidullah. "Serahsî'nin Devletler Umumi Hukukundaki Hissesi", s. 18; Özel age., s. 21

^{50[50]} Abdullah b. Mübarek, Kitabu'1-cihad, thk: Neziha Hammad, Beyrut 1971; Tunis 1972

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vefat eden Ebu îshak Fezârî'ye ait olan Kitabu's-siyer'dir.^{51[51]} İbn ebi Asım Ebu Bekr Ahmed b. Amr eş-Şeybânî'nin (v. 287/900) Kitabu'l-cihad'ı^{52[52]} da bu kapsamda hatırlanmalıdır.

Sevrî'nin de siyer ile ilgili bir kitap yazdığı bilinmekteyse de kaybolan bu kitabın izlerine ancak San'ânî'nin (v. 211/827) el-Mıtsannefi ile İhtilâfa'7-/«fca/zö'sında rastlanabilmektedir.^{53[53]} Taberî'nin az önce değindiğimiz İhtilâfu'l-Fukahâ isimli mukayeseli fıkıh eserinin "Kitabu'l-cihad,

^{51[51]} Favik Hamâde'nin tahkikiyle 1987'de Beyrut'la neşredilen eserden ancak tanıtım yazısı kadarıyla haberdar olabildik. Bu tanıtım yazısı için bkz. Seyyid Rıdvan, "Kitabu's-siyer li'l-Fezân", el-Ebhâs sene: 35 (1987) Beyrut s. 67-72; Eserlerle ilgili daha önce yazılmış bir başka tanıtım ve değerlendirme yazısı için bkz: Muranyi Miklos, Das Kitab al-Siyar von Abu Jshaq Fazari, JSAİ-Vi (1985). s. 63-97; ayrıca bkz.: Khadduri, age. , s. 26

^{52[52]} İbn Ebi Asım, Kitabu'l-cihad, c. I-II, thk: Ebu Abdurrahman Müsâid b. Süleyman, Medine 1989

^{53[53]} Seyyid Rıdvan, ag. tanıtım, s. 68; Khadduri, age., s. 40

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kitabu'l-cizye ve ahkami'l-muharibin" başlıklı bölümleri, İslam devletler hukuk alanında adını andığımız alimlerin yanında Şa'bî, Ebu Sevr (v. 240 veya 246/854 veya 860), Hasen Basrî (v. 110/728) ve İbrahim en-Neha'î (v. 96/ 714) başta olmak üzere o zamana kadar söz söylemiş hukukçuların görüşlerinin birarada bulunduğu önemli bir kaynaktır.^{54[54]}

Devletler hukuku tarihinde en başta gelen müellif, hiç kuşkusuz İmam Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî'dir. Ebu Hanîfe'nin Kûfe'deki fıkıh muhitinde yetişen bu büyük hukukçunun kaleminden çıkan "es-Siyeru'l-kebir", gerek muhteva ve gerekse konulan ele alış biçimi

^{54[54]} Taberî'nin İslam hukukunun geneliyle ilgili görüşlerinin topluca bir özeti için bkz: Kal'acî M. Ravvâs (haz.), Mevsû'a fıkıh Muhammed b. Cerîr et-Taberî, Beyrut 1994

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

açısından temel kaynağımız durumundadır. O'nun uluslararası ilişkiler alanındaki önderliğini ve uzmanlığını takdir eden Batılı hukukçular, Almanya'nın Göttingen kentinde "Şeybânî Devletler Hukuku Enstitüsü'nü kurarak O'nun konuyla ilgili görüş ve çalışmalarını tanıtmayı amaçlamışlardır.^{55[55]}

Şeybânî'nin es-Siyeru'1-Kebîr'i, Karahanlı devrinin büyük hukukçusu Muhammed b. Ahmed es-Serahsî (v.490/1097) tarafından şerh edilmiştir. Bizim de temel kaynaklarımızdan olan bu şerh, Osmanlı âlimlerinden Mehmed Münîb Aymtâbî (v. 1238/1823) tarafından yer yer genişletilerek Arapça aslından 110 sene önce

^{55[55]} Şafak Ali, age. , s. 93;Hans Kruse'nin eserinin mukaddimesinde adını vermeden andığı "Enstitü" de muhtemelen bu enstitü olmalıdır, bkz: Islamische Völkerrechtslehre, s. XIV

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Şerhu Siyer-i Kebîr Tercümesi" ismiyle 1241/1825 yılında iki cilt halinde İstanbul'da Osmanlıca olarak yayınlanmıştır.^{56[56]}

^{56[56]} Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, 11/34-35. (Bursalı M. Tahîr, eserin baskı tarihini yanlışlıkla 1244/1828 olarak verir); İsmail Paşa, Hediyyetü'l-ârifin, 11/359-360; Ebu Zehra "Temhîd" s. 35.. Ayıntâbî'nin ayrıca Şerhu" s-siyeri'l-kebîr"deki sadece muğlak ve çetrefil ibareleri açıklamaya matuf "Teyşiru'l-mesir fi şerhi's-siyeri'l-kebîr" isimli Arapça bir eseri daha vardır: İÜ., Yıldız Sarayı Kütüphanesi Arapça Yazmaları Bölümü No: 5867.

Söz konusu tercüme ve mütercimi Ayıntâbî için bkz.: Okiç M. Tayyib, "Şemsü'l-eimme es-Serahsî'nin 'Şarhu's-siyafi'l-kabîr'inin Türkçe Tercümesi ve Mütercim Mehmed Münîb Ayıntâbî'nin Diğer Eserleri", s.27 vd. Okiç, bu makalede Bursalı M. Tahir, Bağdatlı İsmail Paşa ve diğer zevatın bu tercümeyi Serahsî'nin Şerh'inin değil de asıl metin olan Şeybânî'nin es-Siyeru'l-kebîr'inin tercümesi olduğu şeklinde yanlış tanıttıklarını söyler,, s. 31. es-Siyeru'l-kebîr metin olarak da ayrıca neşredilmiştir. M. Hadduri, önce İngilizce olarak "The Islamic Law of Nations Shaybani's Siyar" ismiyle sonra da Arapça olarak "es-Siyeru'l-kebîr Ve'l-alâkâtü d-devliyye et-İstamiyye, (Beyrut 1975) ismiyle yayınlamıştır. Fransızca tercümesi de 1851-1853 yılları arasında

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Serahsî'nin^{57[57]} söz konusu şerhi, devletler hukuku alanındaki ilk kitapların detaylı açıklaması olması dolayısıyla Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından Fransızcaya tercüme ettirilmiş ve Örgüt tarafından yayınlanması planlanmıştır.^{58[58]} Fakat Muhammed Hamidullah tarafından yapılan bu tercüme, ne UNESCO ne de onun havale ettiği Beyrut'taki bir kurumca^{59[59]} değil, "Le Grand Livre

Asya (?) gazetesinde tefrika edilmiştir. Bkz: Ermenâzî, eş-Şer'u'd- devlî, s. 46

^{57[57]} Serahsî'nin devletler hukuku alanındaki hukukî anlayışı ile ilgili olarak, bilebildiğimiz kadarıyla en son şu çalışma yapılmıştır: Taştan Osman, The Jurisprudence of Sarakhsi with Particular Reference to war and Peace (yayımlanmamış doktora tezi), The University Of Exeter 1993.

^{58[58]} Şafak, age., s. 93; Hamidullah, "Ölümünün 1200. Yıldönümünde Şarlman'ın Muasırı İmam Muhammed b. Hasen eş-Şeybânî" İsi. Med. s.: 20 (1969), s. 9

^{59[59]} Hamidullah, Le Grand Livre de la Conduite de l'Etat 'a yazdığı önsöz, I/LV

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

de la Condui e de VEtat" ismiyle Türkiye Diyanet Vakfı tarafından dört cilt halinde yayımlanmış bulunmaktadır.^{60[60]}

Bu noktada şeybânî'nin yazdđđı en son kitap olan es-Siyeru' l-kebîr'in telifi sebebiyle ilgili olarak Serahsî'nin naklettiđđi şu anekdota da değinmek istiyoruz: şeybânî'nin es-Siyeru's-sağîr isimli eserini inceleyen el-Evzâî, Kitabı kimin yazdđđını sorar. "Iraklı Muhammed" cevabını almca "Iraklılar nerede, siyer konusunda kitap yazmak nerede! Peygamber (s.a.v.) ile ashabının gazveleri, şam ve Hicaz tarafından gerçekleşmiştir, Irak tarafından değil. Nitekim Irak daha sonra fethedilmiştir..." şeklinde küçümseyici ifadeler kullanır. Bunu duyan İmam Muhammed

^{60[60]} Ankara 1989-1991. şeybânî'nin eserinin ve Serahsî'nin şerhlerinin Batı dillerindeki tercümeleri için bkz: Bu son tercüme, 1/LIV-LV

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

de kendisini es-Siyeru'l-kebîfi yazmaya vakfeder. Yazılıp bitirilen bu ikinci kitabı gören Evzâ'î bu defa "Eğer kitapta Hadis-i şerifler bulunmamış, onlara dayanılmamış olsaydı, Muhammed bunu kendi kafasından yazmış derdim. Allah ona görüşlerinde doğruyu bahşetmiş. 'Her bilenin üstünde daha iyi bilen biri vardır.'^{61[61]} buyuran Allah ne doğru söylemiş" diyerek takdirlerini bildirmiştir.^{62[62]}

Es-Siyereri'1-kebîr'in îmam Muhammed'in en son kitabı olması gerçeği, Ebu Zehra'nın da (v. 1974) dediği gibi, onu Evzâ'î'nin küçümsemelerine ve tenkidine karşı yazdığı iddiasıyla çelişmektedir. Gerçekten de bu kitap imam Muhammed'in son kitabıdır. Zira bunu,

^{61[61]} Yûsuf] 2/76

^{62[62]} Serahsî, Şerhu''s-siyeri'l-kebîr; 1/3

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kitaplarının devamlı ravisi Ebu Hafs el-Kebir Ahmed Hafs (v. 216/831) değil, Ebu Süleyman el-Cüzcânî (v. 200/815) ile İsmail b. Süvâbe (v. III. asır) nakletmiştir. Çünkü Ebu Hafs kitap yazıldığında Irak'ta değildi. Üstelik es-Siyeru'l-kebîr'in, Ebu Yûsuf'un son dönemlerinde İmam Muhammed ile aralarının açıldığı bir zamanda yazıldığı, kaynaklarda, bu arada bizzat Serahsî tarafından da bildirilmektedir ki, Ebu Yûsuf'un vefatı 182/798'dir. Diğer taraftan Evzâ'î 151111A yılında vefat ettiğinde İmam Muhammed yirmibeş yaşında idi. Şeybânî'nin daha telif hayatının başında iken son kitabını yazmış olması ve ömrünün geriye kalan otuziki senesinde hiçbir şey yazmamış olması gerçeklerle bağdaşmamaktadır.^{63[63]}

^{63[63]} Ebu Zehra, Ebu Hanîfe, s. 241-242; a. mif.,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İslam devletler hukuku ile ilgili bu ilk özel eserlerin yanında, devlet yönetimi, kamu maliyesi ve kısmen ceza hukuku ile ilgili özel eserler olan "Haraç" "Emva\ "es-Siyasetü's-şer'iyye" ve "el-Ahkâmu's-sultâniyye" türü eserlerde de konu bazı boyutlarıyla incelenmiştir. İslam hukukunun taharetten ferâize bütün konuları kapsayan genel fıkıh kitaplarında da ilk örneklerden itibaren aynı konuya yer verilmiştir. Hz. Ali'nin (r.a.) torunu Zeyd 'b. Ali'ye (v. 122/740) nisbeti konusunda şüpheler bulunmakla birlikte bilinen en eski fıkıh

"Temhid" s. 34. imam Muhammed'in özel olarak devletler hukuku, genel olarak İslam hukukundaki yeri için son dönem çalışmaları arasında şu teze bakılabilir: Muhammed Makbul Hüseyin, Muhammed b. Hasen.eş-Şeybânî ve eseruh fi'l-fıkhi'l-İslami, (yayımlanmamış dr. tezi), Cami'atü'i Ezher Külliyyetü's-Şeria ve'l-kanun, Kahire 1972;aynca bkz: Desûkî Muhammed, el- İmam Muhammed b. Hasen eş-Şeybani, Devha 1407/1987

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mecmuası olan^{64[64]} el-Mecmû' fi'l-fıkh isimli eserde Kitabu's-siyer bölümünün varlığını bilmekteyiz Aynı şekilde ilk dönem fıkıh mecmualarından biri olan ve İmam Mâlik'in görüşlerini içeren el-Müdevvene ile İmam Şafiî'nin el-Ümm adlı eserlerinde devletler hukuku bahisleri yer almaktadır.

İslam devletler hukuku, kendi teorisini Hz. Peygamber'in (s.a.v.) meğâzî pratiğine dayandırdığından meğâzî kitapları da kaynaklar arasında sayılmalıdır. Meğâzî alanında ilk müstakil mecmuayı derleyen Üçüncü Raşit Halife Hz. Osman'ın oğlu Ebân b. Osman'dan ^{65[65]} (v.

^{64[64]} Schacht, "Fıkh ", E.I., (İng.), 11/887; Musa M. Yusuf, Tarihu'l-fıkhVI-İslamî, s. 194

^{65[65]} Horovitz J., el-Meğazî'l-ûlâ ve müellifûhâ, s. 6'dan Hizmetli Sabri, İslam Tarihçiliği Üzerine, 114; Poiat Selahaddin, "Ebân b. Osman b. Affan", DİA, X/66-67

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

100/718), bize tam olarak ilk defa ulaşan meğâzî kitabı olan Vâkıdî'nin eserine kadar geçen süredeki müellefatı bu cümleden olarak zikretmeliyiz.

Buraya kadar ele aldığımız ilk hukukî ve tarihî eserler yanında, siyasî ve askerî nitelikli kitaplar da erken dönemlerden itibaren yazılmaya başlanmıştır. Bu cümleden olarak Abbasilerin I. dönem halifelerinden Mansur zamanında (136-158) Abdülcebbar b. Adî, "Kitab fi âdâbi'l-hurûb ve sûratu'l-asker" isimli eserini yazmış, bunu el-Herşâmî'nin "Siyâsetü'l-hurûb"u ile Çanakya el-Hin-dî'nin "Kitab fi emri tadbîri'l-harb"ı izlemiştir. Hatta bu alanda Özellikle savaş stratejilerini e ilgili olarak diğer dillerden arapçaya.^{66[66]}

^{66[66]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyerî'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/5-15

Tahkik Edenin Önsözü

A - Muhammed B. El-Hasan Eş-Şeybanı

(132-189/749-805)

Biyografisinin Kaynakları:

A- Eski Kaynaklar :

İbn Sa'd (öl. 230); et-Tabakâtu'l-Kübrâ,
VII/78

el-Hatîb el-Bağdâdî (öl. 463); Târîhu
Bağdad, 11/172-182.

İbn Abdi'l-Berr (öl. 463); el-İntikâ, s. 24.

eş-Şîrâzî (öl. 476); Tabakâtu'l-Fukahâ, s.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

114

İbn Asâkir (Öl. 571); Târîhu Medineti
Dımaşk.

İbnu Hallikân (öl. 681); Vefeyâtu'l-A'yan,
1/574

ez-Zehebî (öl. 748); Tarihu'l-İslâm (yazma-
Ayasofya)

ez-Zehebi; "Menâkibu Ebî Hânife" ile birlikte
basılmış bir bölüm.

el-Kuraşi (öl .775); kasım 11/42.

İbn Kutlûbuğâ (öl. 879); Tâcu't-Terâcim, s.
40

Hacı Halife (öl. 1067); Keşfu'z-Zunûn,
11/1014.

et-Temîmî el-öazzî (öl. 1010); et-Tabakâtu's-
Seniyye, et-Teymuriyye

kütüphanesi yazması, İÎI/288.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

el-Laknavî (öl. 1304); el-Fevâidü'l-Behiyye,
s. 72.

es-Safedi (Öl.764): el-Vafi bi'l-Vefeyat.
11/332^{67[67]}

B- Yeni Kaynaklar:

el-Kevserî, Muhammed Zâhid (öl. H. 1371);
Bulûğu'l-Emânî fî Sîreti'l-İmâm Muhammed ibni'l-
Hasan eş-Şeybânî. (Şeybânî ile ilgili olarak
söylenenlerin büyük bir kısmını ihtiva eden iyi bir
hal tercemesidir.)

Schacht; İslâm fıkıhı tarihiyle ilgili üç
konferans. "El-Muntekâ Min Dirâsâ-ti'l-
Musteşnkîn" isimli kitabımızda^{68[68]}

^{67[67]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-
Siyerî'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/17

^{68[68]} S. el- Müneccid.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yayınlanmıştır, s. 105-106. ^{69[69]}

C - Batı Dillerindeki Kaynaklar :

Brockelmann; GAL.

Schacht; esquisse d'une histaire du Droit Musulman. Paris - 1952. Schacht; The Origins of Mohammedan Jurisprudence. Oxford - 1950. Schacht; Aus den Bibliotheken von Konstantionopel und Kairo 3 vol, Berlin-1928-1931.

Hamidullah; Müslim Conduct of State. Lahore - 1954.

İmam Muhammed'in babası Hasan b. Farkad aslen Şam bölgesinin kuzeyinde Rabîa

^{69[69]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/17

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

diyarındandır. Emeviler devrinde, Şam bölgesinde orduya mensup bir asker idi. Dımaşk vadisinde Harasta köyünde ikamet ediyordu. Hasan b. Farkad zengindi. Daha sonra Irak beldelerinden Vasıt'a taşındı.

H. 132 yılında oğlu Muhammed dünyaya geldi. O sırada Emevi hakimiyeti sona ermiş ve Abbasiler başa geçmişti.

Muhammed, Kûfe'ye taşınıp orada yetişmişti. O zaman Küfe fıkıh, lisan ve nahiv ilimlerinin merkezlerinden biriydi. Bu arada Basra da edebiyat, lisan ve nahiv ilimlerinin merkezlerindendi. Burası Ebû Hanîfe, Ebû Yusuf, Sevrî, Kisaî, Ferrâ, Seleme, Sa'leb... gibi büyük fakih, dilci ve nahivcilerin bir araya geldikleri yer idi. Muhammed b. Hasan'm kültürünün oluşmasında bu çevre etkili olmuş, dil, şiir ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

fıkıhla hadis'e yönelmesine sebep olmuştur. Vefat eden babasının kendisine otuzbin altın bırakması, bu ilimleri tahsil etmesini kolaylaştırmış ve parayı bu yolda harcamıştır. Muhammed, birçok hocaya talebelik yaparak onlardan ilim tahsil etmiştir. Dört sene Ebû Hanîfe'nin yanında okumuş ve H. 150 senesinde Ebû Hanîfe'nin vefatı üzerine Ebû Yusuf dan fıkıh tahsilini tamamlamıştır. Sonra büyük alimlerin yanına gitmek üzere çeşitli yerlere seyahatleri olmuştur. Şam halkı alimlerinden Evzâî'nin, Mekke'de Süfyân b. Uyeyn'nin, Horasan'da Abdullah b. Mübarek' in yanına giderek onlardan ilim tahsil etmiştir. Basra'da birçok ilim ehlinden ders almıştır. Bu seyahatlerinin en önemlisi, Medineye olan seyahatidir ki, burada üç sene İmam Mâlik'in yanında kalmış ve defalarca

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Muvatta'ı kendisinden dinlemiştir. Böylece re'y ehli olan istinbat ehlinin metodu ile İmam Mâlik ve Evzâî'nin metodunu birleştirmiş oluyordu. Geri döndüğünde şöhreti yayılmış ve her yerden kendisine talebe akını başlamıştır. Uzak memleketlerden birçok talebe geliyordu. Gelen talebeler arasında iki kişi çok önemli şahsiyetlerdi. Bunlardan ilki Sicilya fatihi Esed b. Furât olup daha önce İmam Mâlik'i görmüş ve Muvatta'ım dinlemişti. Sonra imam Muhammed'e gelip Muvattaı ondan da dinlemiştir. Esed, Afrika'ya döndüğünde Muhammed b. Hasan'dan etkilenerек Afrika ve Mağrib'de Ebû Hanîfe' nin mezhebini yaymıştır. Yine İmam Muhammed'in kitaplarının ışığı altında "Sahnûn'un el-Mûdevvene'sinin aslı olan "Esediyе" isimli kitabını meydana getirmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Önemli talebelerinin ikincisi ise, imam Şafiî idi. İmam Şafiî, İmam Muhammed'in yanına gelerek ilim tahsil etmiş ve eserlerini istinsah etmişti. Muhammed b. Hasan ilim ve malını Şafiîden esirgememiş, her ikisinden ona bol bol vermiştir. İmam Şafiî, daha sonra Mısır'a gidip orada mezhebini yaymıştır.

Bu iki talebeye özel ilim meclisi kurulur ve bu mecliste İmam Muham-med'den ilim tahsil ederlerdi.

Gelenler arasında Buhârî'nin, re'y ehlinin fıkhnı kendisinden Öğrendiği Ebû Hafs el-Kebîr, Kütüb-i Sittenin kendisi vasıtasıyla yayıldığı Ebû Süleyman el-Cüzcanî, Ebû Ubeyd el-Kasım b. Sellâm, Yahya b. Eksem, İsmail b. Tevbe gibi başka değerli talebeler de vardı.

İmam Muhammed b. Hasan, halife Harun

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Reşid'e ulaşma imkanını bulmuş, Harun Reşid de onu Rakka kadılığına tayin etmiştir. Ancak Ebu Talip soyundan gelenlere eman verme hususundaki fetvasından dolayı bu görevden alınmıştır. Böylece Harun Reşid'in hışmına uğramış ve acaba Ebu Talip oğullarını isyana teşvik eden bir belge bulunabilir diye kitaplığında arama yapılmıştır. Daha sonra Zübeyde araya girerek onları barıştırmış ve tekrar eski görevine getirilmiştir. Hayatının sonuna doğru İmam Ebû Yusufun vefatından sonra Kâdi'l-kudât (Baş hakim) makamına getirilmişti.

Çağında yaygınlaşan problemler hakkında kendisi de düşüncelerini belirtmiştir; Kur'an'ın yaratılışı, teesim ve dört halifenin daha faziletli oluşlarıyla ilgili görüşlerini açıklamıştır.

H. 189 yılında Harun Reşid, Rey şehrine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gitmiştir. Beraberinde Muhammed b. Hasan ve Kisai de bulunmuştur. Muhammed b. Hasan'la Kisâî'nin her ikisi, burada vefat etmişlerdir. O zaman Muhammed altmış yaşlanndaydı. Bu iki alimin vefatı üzerine Harun Reşid'in "Fıkıh ve Arapça bir günde gömüldü." dediği rivayet edilir.

Şeybânî'nin kültürü tüm açıklığıyla eserlerinde ortaya çıkmıştır. Arap dilindeki bilgisi, bu dilin inceliklerini kavraması ve fıkıhtaki derinliği tamamıyla eserlerinde yansımıştır.

Muhammed b. Hasan'ın fıkıhta değeri iki yönde ortaya çıkmaktadır:

Birincisi: Eserlerinin çokluğu. Ebû Hanîfe'nin mezhebinin yayılmasında talebelerinin en büyüğü odur. İkinci Asır fakihleri arasında en çok eser veren odur. Görüşlerinde öyle bir asalet varki, onu özel bir mezhep sahibi haline getirmektedir.

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kitapları halk arasında okunan ve güvenilen kitaplar olarak gelmiştir.

İkincisi; el-Müdevvene, el-Esediyye, el-Ümm ve el-Hücce gibi fıkıh kitaplarının yazarları ondan etkilenmiş ve eserlerini onun kitaplarının ışığında yazmışlardır.^{70[70]}

Eserleri :

el-Asıl: Kitaplarının en geniş olup el-Mebut olarak bilinir. Hukuki meseleleri Ebû Hanîfe ve Ebû Yusuf un mezhebine göre burada serdetmiş ve her meselede kendi görüşünü de açıklamıştır.

el-Câmiu'l-Kebîr : Fıkıhı meselelerin en önemlilerini ihtiva eden bir kitabı olup onun için:

^{70[70]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/17-20

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İslâm'da benzeri yazılmamıştır," denilmiştir.

ez-Ziyâdât ve Ziyâdâtü'z-Ziyâdât : Bu kitaplarını el-Câmiu'1-Kebîr kitabından sonra te'lif etmiş ve bu kitaba almadığı meşeleri bu kitaplarda işlemiştir.

el-Câmiu's-Sagîr: Ebû Yusuf'tan duyduğu Ebû Hanîfe'ye ait rivayetlerdir.

es-Siyeru's-Sağîr: Siyer/devletler hukuku ile ilgili olarak Ebû Hanîfe'den naklettiği rivayetlerden oluşmaktadır.

el-Hucec: Medine ehline karşı delillerle ilgili görüşlerini burada serdedir. Bu kitap, Ebû Hanîfe'nin senedleriyle birlikte Şeybânî'nin çağında ve ondan Önce Irak'taki sünnî mezhebin temelini bize anlatır. Mezhepler arasındaki ihtilaflar konusunda te'lif edilen ilk kitap budur. Çünkü Küfe ehli ile Medine ehli arasındaki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ihtilaflarla ilgilidir.

Kitabu'1-Asar : Bu kitapta Ebû Hanîfe'den merfû, mevkuf ve mürsel hadisleri rivayet eder ki bunların çoğu İbrahim en-Naha'î kanalıyladır.

el-Mahâric ve'1-Hiyel : Kevserî bu kitabın Şeybânîye ait olmadığı halde kendisine nisbet edildiğini söyler.

er-Rakkıyyât : Rakka'da kadı iken fer'î meselelerle ilgili olarak verdiği hükümleri ihtiva eder.

Bunlar dışında başka kitapları da vardır.

İmam Muhammed, Ebû Hanîfe'nin fıkı görüşlerini el-Mebsût, el-Câmiu's-Sağîr ve es-Siyeru's-Sağîr isimli kitaplarında rivayet eder. Kendi mezhep ve görüşlerini de diğer eserlerinde ortaya koyar.

Eserlerinin çoğunun birçok şerhleri vardır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Şeybânî'nin te'lif ettiği kitapların sonuncusu, es-Siyeru'l-Kebîr kitabıdır. "Siyer" kelimesi ile, meğaziyi (savaş ve savaş hukukunu) kastederler.^{71[71]}

Es - Siyeru'l-Kebîr'in Te'lif Sebebi:

Irak âlimleriyle Şam âlimleri arasında yaşanan bir tartışma üzerine te'lif edilmiştir. Serahsî, -şayet dediği doğru ise- es-Siyeru's-Sağîr kitabının, Şam ehlinin fakihi ve âlimi Evzâî'nin eline geçtiğini ve bu kitabın müellifinin kim olduğunu sorduğunda: "Iraklı Muhammed'dir." denildiğini, bunun üzerine Evzâî'nin: "Irak ehli nerede, bu konuda eser

^{71[71]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyerî'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/20-21

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

vermek nerede? Onların Siyer hakkında bilgileri yoktur" dediğini zikreder. Serahsî, Evzâî'nin sözünü açıklayarak, Rasulullah'ın gazvelerinin Irak'ta değil Hicaz ve Şam taraflarında olduğunu, Hicaz ve Şam ehlinin bu gazveleri daha iyi bildiklerini söyler. Evzâî'nin sözü, Muhammed b. Hasan'a ulaşınca buna öfkelenir ve es-Siyeru'l-Kebîr kitabını te'lif eder. Onu altmış deftere yazarak Harun Reşid'e gönderir. ^{72[72]}

Kitabın Konusu:

Savaşla ilgili tüm hususları; müşriklerle olan ilişkiler ve bunlarla ilgili hükümleri ihtiva eder. Doğrusu bu kitap savaşla ilgili meseleleri konu

^{72[72]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyeri'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/21

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edinen müslümaların DEVLETLER HUKUKU'dur. İmam Muhammed b. Hasan müslümanlarla müşriklerden bahsetmiş ve erkek olsun, kadın olsun veya çocuk olsun, her iki tarafın esirlerinin hükümlerini açıklamış, müşriklerin İslâm'a girmelerini, çeşitli şekil ve lafızlarıyla eman dilemeyi, eman verilenlerle dâru'l harbten dâru'l-İslâm'a gelen elçileri, elde ettikleri dokunulmazlıkları, ganimetleri, antlaşma, fidyе, silah, köle ve araç-gereçlerin hükümlerini, ehl-i harbin istila ettiği toprakları, dâru'l-harbdeki ehl-i İslâmı, antlaşmaları bozmayı, savaş suçlarını, hern savaş ve hem de barışta ehl-i harb ile ve müslümanlarla ilgili konularda daha yüzlerce meseleyi anlatır.

Şeybânî, bütün bu hususlarda Kur'ân'a, meydana gelen belli olaylar akabinde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah'ın gazveleriyle ilgili olarak yapılan rivayetlere ve müslü-manların savaş ve fetihleri esnasında verilmiş hükümelere dayanır. Birçok meselede kıyası kullanarak güzel hükümlere varır.

Böylece devletler hukuku alanında kitabın önemi ortaya çıkmaktadır. Harun Reşid, kitabı gördüğünde gayet beğenmiş ve kendi hakimiyet günlerinin övünç vesilelerinden biri olarak saymıştır. Ayrıca kitabı ders olarak okumaları için iki oğlunu müellife göndermiştir. Osmanlı döneminde kitaba verilen değer daha da artmış ve Sultan Mahmud Han zamanında Osmanlıcaya tercüme edilerek Osmanlı mücahidlerinin Avrupa devletleriyle yaptıkları savaşlarda temel olarak alınmıştır.

Yine birçok kimse kitaba değer vererek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

şerhetmiştir. Bu şerhler içerisinde en Önemlileri, Serahsî ve Cemal el-Hasîrî'nin (H. 636) şerhleridir. Şeybânî, devletler hukukuyla ilgili eserleriye Onyedinci asırda yaşayan ve devletler hukukunu ilgilendiren bazı meselelerdeki araştırmalarından dolayı devletler hukukunun babası olarak bilinen Hollandalı Grotius'dan (M. 1583/1640) ve ondan önce gelen yahut çağdaşı olan Vitoria, Suarez ve Vasques gibi hristiyan hukukçulardan Önce gelir.

Devletler hukukuyla ilgilenenler, son senelerde Şeybânî'nin bu alandaki değerinin farkına varmışlardır.

Almanya'nın Gottingen şehrinde Devletler Hukuku Enstitüsü kuruldu. Çeşitli ülkelerden devletler hukuku âHmleriye bu alanda uğraşanlardan birçok kimse bu enstitüye üye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

oldu. Mısırlı büyük hukukçu Prof. Abdulhamid Bedevi cemiyete başkan seçildi. Bizler de başkan yardımcısı seçildik. Cemiyetin amacı Şeybânî'yi tanıtmak ve bu alandaki görüşlerini ortaya çıkararak konuyla ilgili eserlerini yayınlamaktı.

Salahuddin el-Müneccid^{73[73]}

B- Muhammedb.Ahmedes-Serahsî

Biyografisinin Kaynakları

Eski Kaynaklar :

el-Kuraşı (öl. 875); el-Cevâhiru'l Mudiyye, 11/29.

Ibn Kutlûbuğâ (öl. 879); Tâcu't-Terâcim, s.

^{73[73]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/21-22

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

38.

Hacı Halife (öl. 1067); Keşfu'z-Zunûn,
11/1012

et-Temîmî el-Ğazzî (Öl.1010); et-
Tabakâtu's-Seniyye fî Terâcimi'l-Hane-
fîyye,III/175. ^{74[74]}

Batı Dillerindeki Kaynaklar :

Heffening, dans Encycl. de l'Islam, Serahsi
maddesi Brockelmann, GAL Schacht'ın eserleri.

Şemsü'l-Eîmme Muhammed b. Ahmed b.
Sehl Ebû Bekr es-Serahsî'nin hayatı hakkında
pek bilgimiz yoktur. Belki de bu, Mâverâunnehr
gibi çok uzak bir yerde yaşaması ve hayatının bir

^{74[74]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-
Siyerî'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/23

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bölümünü hapiste geçirmesi sebebiyledir. Bildiğimiz, O'nun, Meşhed ve Merv arasında eski bir şehir olan Serahs'tan olmasıdır. H. 448 yılında vefat eden Abdülaziz el-Hulvânî'den ders almış ve kitaplarını onun yanında bitirmiştir. Serahsî fıkıh, kelam, usûl ve münazara ilimlerinde üstün bir seviyedeydi. Yanında okuyan ve kitaplarını bitiren talebeler de vardır. Ebû Bekr el-Husayrî (Muhammed b. İbrahim, öl. H. 500) bunlardan biridir.

Daha sonra Mâverâunnehr'in bir beldesi olup Fergana yakınlarında bulunan Özkent'e gidip Hakan'ın sarayında kaldı. Ama kısa bir müddet sonra, Hakan'ın, azad ettiği cariyesiyle İddeti dolmadan evlenmesinin haram olduğunu söylemesi üzerine H. 466 yılında zindana atıldı. Yaklaşık olarak onbeş yıl Özkent zindanlarında

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kaldı. İlim talihleri, zindanın kapısının önüne gelir ve ondan fıkıh dersi alırlardı.

Onbeş ciltlik el-Mebsût isimli kitabım zindanda yazdı. Mebsût'u yazarken, hiçbir kitaba müracaat etmedi. Her bir babı yazdığına, hapiste iken onu yazdığına işaret etti. H. 477 yılında kitap tamamlandı. Sonra Şeybânî'nin es-Siyeru'l Kebîr'inin şerhini yazmaya başladı. Kitabı's-Şurût'a geldiğinde, ki kitap bitmek üzereyken serbest bırakıldı. H. 480 yılının ilk baharında Merginan'a gitti. Bu şerhini aynı senenin Cemâda'1-ûlâ ayında bitirdi.

Serahsî'nin ölüm tarihi ihtilaflıdır. Kimi H. 483 senesinde vefat ettiğini söylerken, kimi H. 486 senesinde, kimi de H. 490 yılma yakın vefat ettiğini söylemektedir.^{75[75]}

^{75[75]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-

C - Es-Siyerü'l-Kebîr Şerhi

es-Siyeru'l-Kebîr'in şerhine gelince, bunu da üç yıla yakın bir müddet içerisinde bitirmiştir. Hepsini ezberinden yazmış ve bu arada İmam Muhammed'in kitabına bile müracaat etmemiştir. Ancak ne yazık ki İmam Muhammed'in kitabının aslı kaybolduğundan, Serahsînin ezberinin sıhhatini tesbit etme imkanımız olmamıştır. Yedinci asırda Dimaşk'te yaşayan Cemal el-Hasîrî'nin şerhi de kayıptır. Böylece hapiste tamamen hafızasına dayanarak onu rivayet eden Serahsî'nin nakli dışında İmam Muhammed'in metninden elimizde hiçbir şey yoktur. Ancak Serahsî'nin İmam Muhammed'den naklettiği

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

metin hakkında şu noktalara dikkatleri çekmek isteriz:

1- Serahsi, İmam Muhammed b. Hasan'ın görüşlerini rivayet ederken kullandığı senedi korumamış; onları hazfetmiş ve "Muhammed falandan zikretti ki.." yahut "Muhammed falandan rivayet etti ki.."demekle yetinmiştir.

2- İmam Muhammed'in kendi görüşleri olduğuna inandığı yerlerde "Muhammed dedi ki" ifadesini kullanmıştır.

3- Serahsi, İmam Muhammed'in söylediklerini te'yid eden âyet ve hadisler getirir veya mağâziyle ilgili olaylar nakleder. Bazen görüşlerine muhalefet eder. İmam Muhammed, Ebû Hanîfe, Ebû Yusuf ve başkalarına muhalefet ettiği yerlerde onların görüşlerini açıklar.

4- Serahsî, metinde İmam Muhammed'in

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kitabının hepsini rivayet etmez. Hatta bazı babları bile hazfeder. Mesela: Düşman esirlerin nesebini isbat babı" ile "dâru'l-harbte had cezası babı" arasında bir bab hazfettiğini zikreder ama hazfedilen babın ne olduğunu açıklamaz. Onun için nelerin atıldığını kesin olarak bilemiyoruz.^{76[76]}

5- İbarede anlatım zayıflığı ve uzunluk göze çarpmakta, bazen kapalılık ve nahiv kaidelerine aykırılık gibi durumlara Taslamaktayız. Bunun sebebi, Serahsî'nin ilk fakihler kadar arapçaya gereken önemi¹ vermeyen müteahhir fakihlerden oluşu, Mâveraunnehir'de yaşaması ve

^{76[76]} Serahsî, bu kısmı Şarhûz-Ziyâdât isimli kitapta ayrıntılı olarak ele aldığı için atladığını belirtir, (bkz. Şerhu's- Siyeri'1-Kebîr, V/1850). Böyle bir ifadeye eserin başka yerinde yer verilmemiş olması, Serahsî'nin mümkün olduğu kadar eksiksiz bir şerh yaptığını göstermektedir. (Editör)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yazdıklarını gözden geçirme imkanını bulamamasıdır.

6- Şerhinin mukaddimesinde, İmam Muhammed ile Kadı Ebû Yusuf arasındaki çekişmeyi gerçekten olmuş gibi rivayet eder. Halbuki böyle bir olay meydana gelmiş değildir.

77[77]

Es-Siyerul-Kebîr Şerhinin Elyazmaları

Osmanlı Devletinin kuruluşundan bu yana es-Siyeru'l-Kebîr şerhi çok yaygınlaştı. Çünkü Osmanlı devletinin mezhebi hanefî idi ve bu kitap devletin, diğer gayri muslini devletlerle savaşlarında başvurulan bir kaynak olmuştur.

^{77[77]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyerul-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/25-26

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu nedenle hicrî dokuzuncu asırdan itibaren Osmanlı döneminde bu şerhin elyazmaları pek çoktur. Ancak ne yazık ki, eski temel yazmalar azdır.

Brockelmann ^{78[78]} 'GAL isimli eserinde Türkiye, Viyana ve Dımaşk (Şam) kütüphanelerinde onyediye yakın nüsha sayar. Biz de Brockelmann'ın zikretmediği şu onbir nüshayı tesbit ettik:

1- Beyrut Amerikan Üniversitesi Kütüphanesindeki yazma: Bu yazmanın üzerinde, H. 631 yılı sema' kaydı var. Bulunduğu numara : MS. 349. 297.

2- Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye Nüshası: Birinci cüzden bir bölüm olup son tarafı eksiktir. Nüsha "Bâbu'l-mûslim yahrucu min dâri'1-harb" babı ile

^{78[78]} GalSuppl. 1/291

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

son bulur. Büyük ihtimalle yedinci asırdan önce yazılmıştır.

3- Leiden Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası: H. 800 yılında yazılmış olup OR 373 numarada kayıtlıdır.

4- Paris Milli Kütüphane Nüshası: Hicri 864 yılında yazılmış olup 837-838 mumaralarda kayıtlıdır.

5- İstanbul'da Üçüncü Ahmed Nüshası : Büyük ihtimalle on yahut onbirinci asırda intinsah edilmiştir. No: 149.

6- Mustafa Fazıl (Dârul-Kütübî'l-Mısriyye) Nüshası: H. 1117 yılında yazılmıştır. Hanefî Fıkhı : 65 numaradadır.

7- Şam'da ez-Zâhiriyye Nüshası: İstinsah tarihi H. 1130. Genel No: 5854

8- Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye Kütüphanesinde,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Tal'at Nüshası: İstinsah tarihi Hicri 1131. Hanefî Fıkhı; 887 numarada kayıtlıdır.

9- Tal'at Nüshası: İstinsah tarihi H. 1141. Hanefî Fıkhı; T. 1089 da kayıtlıdır.

10- Mustafa Fazıl (Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye) Nüshası : İstinsah tarihi H. 1158. Hanefî Fıkhı-M, 64 numarada kayıtlıdır.

11- Mustafa Fazıl (Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye) Nüshası: Onikinci asrın başlarında istinsah edilmiştir. Hanefî Fıkhı-M: 66 numarada kayıtlıdır.

79[79]

Başvurduğumuz Nüshalar Ve Bu Nüshaların Tavsifi

^{79[79]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/27

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Brockelmann'ın zikretmediği Üçüncü Ahmed Nüshası hariç, İstanbul'daki nüshaları görme imkanımız olmadı. Kitabı hazırlarken tanıttığımız nüshalara müracaat ettik ve aşağıdaki nüshalara da işaret ettik.

1- Paris Nüshası, No : 837

2- Mustafa Fazıl Nüshası, Hanefî Fıkhı-M.

No: 66

3- Üçüncü Ahmed Nüshası, No: 1149

4- Tal'at Nüshası (Hanefî Fıkhı, No : 887

5- Haydarabad, Hindistan baskısı Birinci cildi basıldıktan sonra;

6- Beyruttaki Amerikan Üniversitesi Nüshasını elde ettik ve metni bu nüshayla karşılaştırdık. Ancak dipnotlarda buna işaret etmedik.

Not:

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

1- Yukarıdaki nüshaların tavsiflerini, Türk okuyucuları için pek lüzumlu görmediğimiz için ve kitabın hacmini kabartacağı düşüncesiyle buraya almadık.

2- Yine, kitabın Arapça tahkik metodu ile ilgili açıklamaları ve Arabça yazmalardan örnek fotokopileri de aynı düşünceyle buraya almadık.(Mütercimler)^{80[80]}

Şarihin Önsözü

Değerli imam, zahid, imamlar imamı Ebû Bekr b. Ebî Sehl es-Serahsî Şemsü'l-Eimme (İmamlar Güneşi) dedi ki;

Bilmiş ol ki, es-Siyerü'l-Kebîr, İmam

^{80[80]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyerü’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/28

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Muhammed'in fıkhıta yazdığı kitapların sonuncusudur. Bu sebeple talebelerinden olan Ebû Hafs bu kitabını Mu-hammed'den rivayet etmemiştir. Çünkü Ebû Hafs Irak'tan ayrıldıktan sonra İmam Muhammed bu kitabı yazmıştır. Ebû Yusufun İsmi de hiç anmamıştır. Çünkü kitap yazıldığı sırada araları açılmıştı. Ebû Yusuf tan bir hadis rivayet etme ihtiyacını duyduğunda onun ismini anmadan: "Güvenilir kişi bana haber verdi" ifadesini kullanır ki bundan maksat Ebû Yusuf tur.

Aralarının açılmasının temel sebebi: el-Mualla'nin anlattığına göre, kıskançlıktır. Mualla şöyle der: İmam Ebû Yusufun meclisinde İmam Muhammed'den bahsedildi ve Ebû Yusuf onu övdü. Ebû Yusuf: "Bazen aleyhinde konuşuyorsun bazen de övüyorsun" dedim. 'O,

kıskanılan biri'dir." karşılığını verdi.

İbn Semâ'a, İmam Muhammed'den naklen der ki: Ebû Yusuf kadılığa ilk getirildiği sıralarda hergün bineğine biner, Halifenin meclisine uğrardı. Bu arada öğrencilerle karşılaştı ve onlardan nereye gittiklerini sordu. Onlar da: "İmam Muhammed'in ilim meclisine gidiyoruz" dediler. Bunun üzerine Ebû Yusuf şöyle dedi: "Muhammed, ilim talebelerinin gidip gelecekleri seviyeye ulaştı mı? Allah'a yemin ederim ki, ona rağmen Bağdad'm hacamatçısını, bakkalını, onun gibi birer fakih olarak yetiştireceğim." Bunun için ders ve imla meclisini kurdu. İmam Muhammed ise derslerine devam etti. Ebû Yusuf, son zamanlarında, sabahın erken saatlerinde meşhur fakih ve âlimlerle karşılaşp onların nereye gittiklerini sordu. "Muhammed'in meclisine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gidiyoruz," dediklerinde "Gidin gidin, bizce o, kıskanılan biridir." dedi.

Aralarının açılmasına sebep olan olay: Rivayet edildiğine göre, Halifenin meclisinde İmam Muhammed'den bahsedildiğinde Halife onu Övdü. Ebû Yusuf, İmam Muhammed'i bir kenara çekerek ona: "Mısır Kadısı olmak ister misin?" dedi.

İmam Muhammed: "Ben böyle bir şeye talip değilim, bundan kastınız nedir?" diye sordu.

Ebû Yusuf: -Irak'ta ilmimiz hâkim oldu. Dilerim ki, Mısırda da yayılıp hakim olsun.

Muhammed : -Bakalım, ayrıca ehil olanlara danışalım, da müşavere edelim, dedi. Danışma sonunda İmam Muhammed'e şöyle dediler.

- Onun gayesi, senin kadı olman değildir. Seni Halifenin kapısından uzaklaştırmak istiyor.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Sonra Halife, Ebû Yusuf a, Muhammed'i meclisine getirmesini emretti. Ebû Yusuf: "Onun bir hastalığı var. Hastalığı Emirü'l-Mü'minin meclisinde bulunmasına engeldir," diyerek onu fikrinden caydırmak istedi. Halife: Hastalığının ne olduğunu sordu. Ebû Yusuf: "Hafif abdestini tutamadığı için uzun müddet oturamaz." dediyse de Halife: "O zaman kalkmasına izin verimiz," karşılığını vererek ısrar etti.

Sonra Ebû Yusuf, Muhammedi تنها bir yere çekerek: "Emirü'l-Mü'minin seni çağırıyor. Ancak tahammülsüz bir adamdır.. Yanında fazla oturma. Sana işaret ettiğim zaman hemen kalkarsın" şeklinde uyarıda bulunduktan sonra onu alıp Halifeye götürdü. Halife İmam Muhammed'i iyi karşıladı. Çünkü İmam Muhammed, boyubosu yerinde ve konuşmasını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bilen bir kişiydi. Halifeyle güzel güzel konuşmaya başladı. Halife de onu ilgiyle dinliyordu. Tam bu sırada Ebû Yusuf kalkması için işaret verdi. İmam Muhammed sözünü kesip dışarı çıktı.

Halife: "Bu hastalığı olmasaydı meclisimde ondan istifade ederdik." dedi. İmam Muhammed'e: "Niye o esnada çıktın?" denildiğinde: "O esnada çıkmanın doğru olmadığı biliyordum. Lâkin Yakup (Ebû Yusuf) bir zamanlar benim üstadım idi, ona muhalefet etmekten çekindim." karşılığını verdi. Daha sonra Ebû Yusufun yaptıklarının farkına varınca şöyle beddua etti: "Allah'ım, ölümüne sebep, bana nisbet ettiği hastalık olsun." İmam Muhammed'in duası kabul edildi. Bunun meşhur bir öyküsü vardır.

Ebû Yusuf vefat ettiği zaman Muhammed

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

cenaze namazına gitmedi. Halktan utandığı için çıkmadığı söylenir. Çünkü İmam Ebû Yusufun cariyeleri Ebû Yusuf için ağlayıp İmam Muhammed'in kapısı önünden geçerken ona dil uzatıyorlardı. Onların şöyle dedikleri rivayet edilir:

Daha Önce bize hased edenler bu gün bize acıyorlar.

Daha önce bize tabi olanlara bugün biz tabi oluyoruz.

Bugün bizler herkese boyun eğiyoruz

Bugün keder ve endişemizi izhar ediyoruz.

81[81]

Kitabın Yazılış Sebebi:

^{81[81]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/29-30

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İmam Muhammed'in es-Siyeru's-Sağîr isimli kitabı, Şam bölgesi âlimlerinden İbn Amr el-Evzâî'nin eline geçtiğinde Evzâî kitabın kime ait olduğunu sordu. "Irak'lı Muhammed'indir." dediler. Bunun üzerine Evzâî dedi ki: "Irak ehli nerede, bu konuda kitap yazmak nerede? Onların siyer hakkında bilgileri yoktur. Resulullah (s.a.v.)'le sahabilerinin savaşları Irak değil, Şam ve Hicaz taraflarında olmuştur. Irak o zaman henüz yeni fethedilmişti." Evzâî'nin bu sözleri İmam Muhammed'e ulaşınca, Evzâî'ye kızdı ve bu kitabı hazırlamaya koyuldu. Evzâî bu kitabı gördüğünde: "Şayet içerdiği hadisler olmasaydı kendi yanından uyduruyor derdim. Allah Teâlâ, ona cevabın doğrusuna isabet etmeyi, ona nasip etmiştir. Allah ne doğru buyurmuştur:

"Her bilenin üstünde daha iyi bilen

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vardır."^{82[82]} diyerek takdirini izhar etti.

İmam Muhammed, kitabın altmış deftere yazılmasını ve hemen bir arabaya yükletilerek götürölüp Halifeye takdim edilmesini istedi. Halifeye İmam Muhammed'in bir kitap yazarak onu kendisine takdim etmek üzere getirdiğini haber verdiler. Halife buna çok sevindi. Kitabı çok beğendi ve onu hâkimiyet günlerinin övünç vesilelerinden biri olarak saydı. Kitabı okudukça takdiri daha da arttı. Onu okumaları için çocuklarını Muhammed'in meclisine gönderdi. İsmail b. Tevbe el-Kâzvînî, Halifenin çocuklarının eğiticisi idi. Onları gözetlemek için kendisi de derslerde hazır bulunuyordu. Böylece o da, kitabı dinlemiş oldu. Sonra ravilerden sadece İsmail b. Tevbe ve Ebu Süleyman el-Cüzcani kaldı. İşte,

^{82[82]} Yusuf: 12/76.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

kitabı onlardan rivayet eden, bu iki zattır. ^{83[83]}

Serahsının Es-Sıyeru'l-Kebir'i Naklederken Dayandığı Sened Zinciri

Serahsî, -Allah kendisinden razı olsun- dedi
ki:

Şemsü'l-eimme Ebû Muhammed Abdulaziz
b. Ahmed el-Hulvânî onun yanında mezkur kitabı
kendim okumakla bize haber verdi ki: Kadı el-
İmam Ebû Ali el-Huseyn b. el-Hızir b.
Muhammed en-Nesefî bize haber verdi ki: İmam
Ebû Bekr Muhammed Abdurrahim b. Davud es-
Simnani, o da; Muhammed b. Hasen'den rivayet
etti.

^{83[83]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-
Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/31

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Serahsî dedi ki:

Hocamız el-Hulvânî, Kadı Ebû Ali'nin şöyle dediğini bize anlattı: Bu kitabı, İmam Ebû Bekr Muhammed b. Fazl'ın yanında okuyorduk. "Eman babları"na ulaştığımız zaman Ebû Bekr vefat etti -Allah rahmet etsin- Bunun üzerine Ali el-Hatib el-Mühellebî'den okumaya başladık. Bu nedenle "Emân Bâbları"na kadarki bölümün rivayetini her ikisinden naklettik. Gerisini de yalnız Ali el-Hatib'den rivayet ettik.

Serahsî dedi ki:

Mezkur kitabı Kadi İmam Ebû'l-Hasen Ali b. Huseyn es-Suğdî'den, kıraetle bize haber verdi. O da dedi ki: Bize Nusayr b. Yahya haber verdi. O da dedi ki: Ebû Süleyman el-Cüzcânî İmam Muhammed'den rivayet etti.

Serahsî dedi ki:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Bize onu, Salih ve güvenilir olan Ebû Hafs Ömer b. Mansur el-Bezzâr kıraetle bize haber verdi: O da dedi ki: Hafız Ebû Abdillâh Muhammed b. Eşkâb bize haber verdi. O da dedi ki : Ebû Muhammed Abdullâh b. Abdul-vahid el-Kazvînî bize anlattı. O da dedi ki: İsmail b. Tevbe el-Kazvînî bize anlattı O da" dedi ki: Bize Muhammed b. Hasen haber verdi, dedi ki: Sevr b. Yezid Halid b. Ma'dân'dan, Halid de, Şurahbil b. es-Sımt'tan haber verdi. ^{84[84]}

Rıbatın Fazileti

1- Selman-ı Fârisî'nin şöyle dediği rivayet edilir: Kim bir gün Allah yolunda düşmana karşı

^{84[84]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/32

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sınırdaki nöbet tutarsa bir ay oruç tutmuş ve gece ibadetine kalkmış gibi sevap kazanır. Kim Allah yolunda düşman sınırında nöbet tutarken ölürse kabir fitnesinden kurtulur ve kıyamet gününe kadar amelinin sevabı devam eder.

Bu hadis her ne kadar Selman'ın sözü gibi rivayet ediliyorsa da, Rasulullah (s.a.v.)'e merfu gibidir. Çünkü amellerin mükafatlarının miktarı, re'y ile bilinmez, onları bilmenin yolu, rivayettir.

2- İmam Muhammed şu hadisi de zikretti: Mekhul'den rivayet edildiğine göre Selman-ı Fârisî, İran topraklarında bir kalede nöbet tutan Şurahbil b. Sınfa uğradı ve "Bu makamda ikametine yardımcı olması için Resulullah (s.a.v.)'den işittiğim bir hadisi sana haber vereyim mi?" dedi. Şurahbil: "Buyur, haber ver" dedi. O zaman Selman dedi ki: Resulullah (s.a.v.)'in şöyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

buyurduğunu duydum:

"Bir gün düşmana karşı nöbet tutmak, bir ay oruç tutmak ve gecesini ibadetle geçirmekten daha hayırlıdır. Kim nöbet tutarken ölürse kabir azabından kurtulur ve o ameli, en iyi şekilde yapılmış amel gibi çağaltılıp kıyamet gününe kadar iyilikler defterine yazılır." Buradan anlaşılıyor ki sahabeden birinin hafızasında bir hadis olduğu

zaman bazen hadisi rivayet ediyor, bazen de rivayet etmeden fetva veriyordu ki,

her iki durum da caizdir.

Hadis-i şerifte belirtilen murabıtlık sözünün manası, dini yüceltmek ve

müslümanları müşriklerin zararından korumak için düşman karşısında bir geçidi

muhafaza etmektir. Kelimenin aslı, atlan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bağlamaktan gelir. Yüce Allah :

"Onlara karşı kuvvet ve savaş atları (ribâtu'l-hayl)..." hazırlayın^{85[85]} buyurur. Mücahid Müslümanlar, atlarını, düşmanı korkutmak için beklediği sınırda bağlayıp orada yemlendirirler. Düşman da aynı şeyi yapar. Onun için çoğu zaman iki kişi arasında ortaklık manası taşıyan kip bu işe isim olarak verilmiştir. Ayrıca bu sebeple, sahralarda yaşayan halkın hırsızların şerrinden emin olmaları için yaptıkları binalara da, "RİBAT" ismi verilmiştir. Yukarıda geçen hadiste bir günlük murabıtlık, bir ay oruç tutmak ve gecesini ibadetle geçirmek gibi sayılmıştır.

3- İmanı Muhammed bundan sonra da sevabın daha çok olduğunu bildiren hadisi

^{85[85]} Enfâl : 8 / 60. Ribat, karakol; murabıt da nöbetçi anlamındadır. Çeviren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zikrederek şöyle dedi: Mekhul'den rivayete göre bir adam Resulullah (s.a.v.)'e gelerek şöyle dedi: Dağda bir mağara buldum. Ecelim gelinceye kadar orada ibadetle meşgul olmak, namaz kılmak istiyorum. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Sizden bir kimse düşmana karşı Allah yolunda bir miktar nöbet tutması, kendi evinde altmış sene namaz kılmasından daha iyidir."

İlk hadiste bir ay ve bu hadiste de altmış sene zikredilmesi, ya düşmandan emniyet ve korku içinde olmanın farklılığıyla ilgilidir, Çünkü; korku ne kadar çok olursa, sevabı da o kadar çok olur.

Yahut bu nöbet sayesinde müslümanlara sağlanan menfaatin farklılığından dolayıdır. Bu sevabın aslı, işlediğinin değerli olması ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yaptığının müslümanlara faydalı olmasıdır. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır"

Yahut da bu farklılık, fazilette vakitlerin farklı farklı oluşları sebebiyledir. Bunun izahım Ubey b. Ka'b'ın rivayet ettiği şu hadiste bulmak mümkündür:

Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sabrederek ve hayrını umarak Ramazan ayı dışındaki bir günde düşman sınırında nöbet tutmak Allah'ın yanında gündüzü oruçlu, gecesi ibadetli yüz yıl ibadet etmekten daha faziletlidir. Ramazan ayında sabrederek ve sevabını umarak bir gün muhafızlık yapmak, Allah yolunda gündüzü oruçlu, gecesi ibadetli bin yıl ibadetten daha faziletlidir. Kim mücahid olarak öldürülür yahut murabıt olarak ölürse yeryüzü onun et ve kanını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yemez ve anasının kendisini doğurduğu gün gibi günahlarından arınmadıkça, cennetteki yerini görmedikçe, hurilerden eşini görmedikçe ve akrabasından yetmiş kişiye şefa'at etmedikçe dünyadan ayrılmaz. Ayrıca kıyamete kadar murabıtlık sevabı devam eder."

Rasulullah (s.a.v.)'in: "Kabir fitnesinden korunur." sözünde, kabir azabının gerçek olduğu konusunda ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin lehine delil vardır. "Fitne" burada azap manasınadır. Yüce Allah:

"Tadin azabınızı ." ^{86[86]} "Şüphesiz erkek ve kadın müminlere imanlarından dolayı işkence yapanlar, sonra da tevbe etmeyenler için cehennem azabı vardır. Onlar için bir de yanma

^{86[86]} Zariyat,51/14

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

azabı vardır"^{87[87]} sözlerinde de bu anlamda kullanılmıştır.

Fitnenin kelime manası imtihan etmek ve denemektir. Kişi altının ayarını anlamak için altını ateşe atınca: "Fetentü'z-Zehebe" "Altını kontrol ettim." der

Yüce Allah'ın: "Kendilerinin imtihana çekilmeyeceklerini mi sandılar?"^{88[88]} ayeti ile "... Seni türlü türlü ibtilalarla imtihan etmiştik..."^{89[89]} Ve :

"Zaten o da senin imtihanından başka birşey değildir..."^{90[90]} ayetlerinde de "fitne" bu manada kullanılmıştır. Münker ve nekir için: "Kabrin iki sorgulayıcısı" denilir. Çünkü onlar kabir sahibini

^{87[87]} Burûc:85/10

^{88[88]} Ankebût: 29/2

^{89[89]} Tâhâ:20/4Ü

^{90[90]} A'râf:7/155

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

imanından sorgulayarak imtihan ederler.

Ayrıca, kabrin sıkıştırmasından korunmak manasına olduğunu söyleyenler de vardır. Allah Teala'nın korudukları hariç herkes kabir fitnesine müb-tela olacaktır. Nitekim rivayet edilir ki: Sa'd b. Muaz (r.a.)'ın kabri üzerine toprak atılıp tesviye edildiği zaman Rasulullah (s.a.v.)'in yüzünün rengi değişti.

Allahu ekber, Allahu ekber! dedi ve tekbir sesinden Baki' mezarlığı yankılandı. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda: "Kabir onu sıkıştırdı. Öyle sıkıştırdı ki, kaburga kemikleri birbirine girdi. Sonra Allah bu durumu giderip onu rahatlattı. Şayet kabir sıkıştırmasından kurtulan olsaydı, bu salih kul ondan kurtulurdu." buyurdu. Ancak Hz. Âişe'den rivayet edilen hadiste, kendisinin Rasulullah (s.a.v.)'den kabir sıkıştırmasını sorduğu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zaman Rasulullah şöyle cevap vermiştir:

"Mümin ölüyü kabrin sıkıştırması, baş ağrısından annesine şikayet eden sevgili oğlunun başının üstüne annenin elini koyup bastırması gibidir. Münafığı sıkıştırması ise, bir kayanın altında kalan yumurtanın ezilmesi gibidir"

Murabıt olarak ölen hakkındaki bu müjde - AUahu a'lem- hayatta yaptı-ğıyla müslümanların emniyetini sağlaması sebebiyledir. Böylece o da kabrinde, korkulan kabir sıkıştırmasından emniyet içerisinde olmakla mükafatlan diril a-caktır.

Yahut hayatta iken dini yüceltmek için korku ve yalnızlık yerini seçtiği için, kabirde, korku ve yalnızlık kendisinden giderilecektir. Tıpkı oruçlular için olduğu gibi. Oruçlular kıyamet günü kabirlerinden çıkarıldıklarında insanlar aç ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

susuz iken kendilerine sofralar ikram edilecek ve yiyip içeceklerdir. Çünkü onlar dünya hayatında açlık ve susuzluğu seçmişlerdi. Allah da, ahirette onlara türlü türlü sofralar ikram etmekle mükafatlandıracaktır.

Rasulullah (s.a.v.)'in: "Kıyamet gününe kadar amellerin sevabı devam eder." sözüne gelince, bu, Yüce Allanın kitabında da vardır. Yüce Allah kitabında şöyle buyurur :

"... Kim evinden, Allah'a ve O'nun Peygamberine muhacir olarak çıkıp da sonra kendisine ölüm yetişirse muhakkak ki mükafatı Allah'a aittir..."^{91[91]} Rasulullah (s.a.v.)' da şöyle buyuruyor:

"Kim hac yolunda ölürse, Allah ona her sene için makbul bir hac sevabı yazar."

^{91[91]} Nisa : 4/100

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Murabıt olarak ölen her kişi hakkında murad edilen budur. Çünkü dünya hayatının sonu gelinceye kadar, murabıtlık yapıyormuş gibi sevabı devamlı olacaktır.

Yani dünyanın sonuna kadar murabıt olarak kalmaya niyetlenmişse sevabı da niyetine göre olacaktır. Rasulullah (s.a.v.) -."Ameller niyetlere göre karşılık görecektir." buyurur.

4- İmam Muhammed, sahih senedle İbn Ömer'in şöyle dediğini rivayet eder: "Kadir gecesinden daha faziletli bir geceyi size haber vereyim mi? O gece, korku topraklarında Allah yolunda nöbet tutan bir kimsenin geçirdiği gecedir. Belki de o nöbet tutan kişi, eşyasına yahut ailesine dönemiyecektir." Hadis, savaş yerinde askerlerin nöbet tutmasını teşvik etmektedir. Askerin nöbet tuttuğu gecenin bin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

aydan hayırlı olan kadir gecesinden üstün olduğunu bildirmektedir. Çünkü kadir gecesinde kişi kendini kurtarmaya çalışırken, nöbet tutan kişi müslümanların güvenliğini sağlamağa çalışmaktadır. Bu durum, Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği şu hadiste belirtilmektedir. "Rasulullah buyurdu: Allah yolunda bir saat nöbet tutmak, Haceri Esved'in yanında kadir gecesini ihya etmekten daha üstündür". Yine şöyle buyurdu: Üç göze cehennem ateşi dokunmaz: Allah yolunda çıkarılan, Allah korkusundan ağlayan ve Allah yolunda nöbet tutan göz".

"Ailesine dönmeyecektir" sözü, Allah yolunda şehit düşüp ailesine dönmeyecektir, anlamındadır. Burada, savaş bölgesinde nöbetçinin kendini şehit olmaya adanmış ve Allah'a satmış olduğu şahsını O'na teslim ettiğine

işaret vardır. Nitekim Allah Telââ şöyle buyurur:

"Allah, müminlerden mallarını ve canlarını cennet karşılığında satın almıştır. Allah yolunda savaşır, öldürür ve öldürülür"^{92[92]}

5- İmam Muhammed -Allah rahmet etsin- dedi ki: Sevr b. Yezid, Halid b. Ma'dan'ın şöyle dediğini haber verdi: "Kim Allah yolunda bir gün oruç tutarsa Cehennem, ondan, yorulmak ve dinlenmek bilmeyen süvarinin alacağı mesafe ile elli yıllık mesafe uzaklaşır."

Hadis, oruçla cihadı biraraya getirmektedir. İbadetlerin hepsi Allah yolundadır. Çünkü onlarla Allah'ın rızası amaçlanmaktadır. Ancak kayıt konmadan "Allah yolunda" denildiğinde, ondan cihad anlaşılır. Her ikisi yani cihatla orucu bir arada yürütmek, nefis için daha ağırdır ve dolayısıyla

^{92[92]} Tevbe : 9/111

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

daha faziletlidir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) den amellerin en faziletlisi sorulduğunda: "En meşakkatli olanıdır" buyurdu.

Yani bedene en zor olanıdır, buyurdu. Bu, kötülüğe sürükleyen (nefs-i emmareyi) yenmede daha etkilidir. Ebû Hanîfe'nin Mekke yolunda giderken oruç tutmayı hoş görmemesi, hacda çekişmeye girmemek içindir. Ebû Hanîfe buna işaretle şöyle demiştir:

"Şayet her ikisini bir arada yaparsa, kendisinde bir huysuzluk olur ve yol arkadaşlarıyla çekişir. Hacda çekişmek ise yasaklanmıştır. Ama bundan emin olursa, o zaman oruç tutmak daha faziletlidir.'

Bu hadiste, cehennemden o kimseden elli yıllık mesafe uzaklaştırılacağı belirtilmektedir.

6- Bundan sonra Amr b. Anbese es-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Sülemî'den Peygamber (s.a.v.)' in şöyle buyurduğunu zikretti:

"Kim Allah yolunda bir gün oruç tutarsa, cehennemden yüz yıllık mesafe uzaklaştırılır."

Bu lafızla ilgili olarak alimlerin iki görüşü vardır : Bunlardan biri; Sözün zahirine bakarak cehennem maddi olarak ondan uzaklaştırılır, şeklindedir. Yüce Allah'ın şu sözü bunu te'yid etmektedir:

"Şüphesiz yaptıklarına karşılık katımızdan kendileri için iyi şeyler yazılmış olanlar, işte onlar cehennemden uzak tutulanlardır. Onlar cehennemin uğultusunu duymazlar ve canlarının istediği şeyler içinde temelli kalırlar"^{93[93]}

İkinci görüşe göre ise, uzaklaştırmaktan maksat ondan emin olmaktır. Çünkü kim

^{93[93]} Enbiya: 21/101-102.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

cehennemden daha uzak olursa, ona karşı daha çok emniyet içerisinde olur.

İki hadis arasındaki mesafe farklılığı, mücahidin niyetindeki farklılığa göredir.

Yahut maksat, hakiki mesafe değil, cehennemden ondan ne kadar uzak olacağı konusunda bir mübalağadır. Arap dilinde elli, yetmiş ve yüz sayılan mübalağa için kullanılır. Yüce Allah'ın:

"Onlar için yetmiş defa da istiğfar etsen, Allah yine kendilerini hiç bağışlamayacaktır"^{94[94]} sözü bunu teyid etmektedir.

7- Hazreti Ömer (r.a.) dan rivayet edildiğine göre kendisi Mekke halkına seslenip şöyle diyordu: "Ey Mekke Halkı! Ey beldenin Halkı! Uyanın! Askerleri donatarak ve gönderilen

^{94[94]} Tevbe:9/80.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ordularda yer alarak kat kat verilen sevabı isteyin. Başkalarına on kat verilirken, size kat kat sevap vardır.

Bu, halkı cihada teşvik eden seferberlik konuşmasıdır Rasulüllah (s.a.v.) de bazı yerlerde böyle konuşmalar yapmıştır. Nitekim, Yüce Allah şöyle buyurur: "Ey Peygamber! Müminleri savaşmaya teşvik et. Eğer içinizden sabır ve sebat eden yirmi kişi olursa, ikiyüz kafiri yenerler. Sizden yüz kişi olursa, kafirlerin binini yener. Çünkü onlar anlamazlar güruhudur."^{95[95]} Hazreti Ömer, Mekke halkı cihaddan geri kalınca Peygambere uyararak bu konuşmayı yapmıştır.

Hadiste Mekke civarında bulunmanın meşru olduğuna ve sevaba sebep olacağına delil vardır. Ancak Hazreti Ömer; "Sizin için on kat sevap

^{95[95]} Enfal : 8/65.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vardır, ama Allah yolunda cihad etmenin sevabı daha büyüktür" sözüyle buna işaret etmektedir. Allah, Evinin komşusu ve Hareminin sakinleri olduklarına güvenerek cihaddan geri kalmamaları için derecelerin en yücelerini elde etmeye onları davet etmiştir. Sevaplarının kat kat arttırılacağını söylerken de Yüce Allah'ın şu sözüne dayanmaktadır:

"Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohumun durumu gibidir. Allah kime dilerse kat kat verir. Allah, ihsanı bol olan, hakkıyla bilendir."^{96[96]}

Malını Allah yolunda harcayana bu şekilde vaadde bulunduğuna göre canını Allah yolunda harcayana bu mükafatın verilmesi daha evladır.

^{96[96]} Bakara: 2/261

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ebû Hanîfe'den rivayet edilen, hacdan sonra Mekke'den ayrılmayıp orada kalmayı kerih gördüğü meselesine gelince, bu, iki şekilde izah edilir;

Kim Mekke'de kalmayı uzatırsa Beytullahi çok görmekten dolayı bir alışkanlık kazanır ve onun gözünde Beytullah'ın basitleşmesine sebep olur.

Yahut bu mukaddes yerde bir günah işlemeğe mübtela olmaması içindir. Çünkü Yüce Allah orada günah işlemekle ilgili olarak şöyle buyuruyor :

"... Kim orada zulüm yaparak haktan sapmaya yellenirse, biz ona pek acıklı bir azab tatdınz."^{97[97]}

8- İmam Muhammed bundan sonra Ömer

^{97[97]} Hacc: 22/25

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etti: Bu ümmetin fertleri, İslâmın güzel ve doğru bir yolu -diğer rivayette bir şeriatı- üzere kalacaklardır. Onlar, bunun üzerinde oldukları müddetçe düşmanlarına galib ve üstün geleceklerdir. Ama saçlarını boyayıp kırmızı elbiseler giyer yahut (ziraatle meşgul olup kafirlerden alınan haraç onların toprakları için de alınarak) zillet ve aşağılıkta kâfirlere benzerlerse, işte o zaman düşmanlarının onlardan intikam almasını hak ederler."

Hadiste cihadla meşgul olduğu müddetçe galibiyetin bu ümmete ait olacağı ifade edilmektedir. Yüce Allah :

"Ey iman edenler, siz Allah'a yardım ederseniz O da (düşmanlarınıza karşı) size

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar."^{98[98]} buyurur. Ayrıca dünyaya daldıkları ve cihaddan yüz çevirerek lezzet ve şehvetlere uydukları takdirde düşmanlarının kendilerine galib geleceği anlamı vardır. "İşte o zaman düşmanlarının onlardan intikam almasını hak edenler" sözü, buna layık ve müstahak olurlar anlamındadır.

Saçı boyamak, şehvetlere tabi olmaktan kinayedir. Bundan maksat, kadınların ilgisini çekmek ve onlara hoş görünmek için saç, sakal boyamaktır. Yoksa boyamanın kendisi kötülenmiş değildir. Aksine saç boyamak, müslümanların alametlerindendir. Rasulullah (s.a.v.)

"Beyaz olan sakallarınızı değiştirin, olduğu gibi bırakmakla Yahudilere benzemeyin" buyuruyor.

^{98[98]} Muhammed:47/7

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ravi diyor ki: Ebû Bekir (r.a.)'ı Rasulullah (s.a.v.)'in minberi üzerinde gördüm, sakalı, çabuk yanan ve dumanı çok olan diken ağacı gibiydi. Yani sakalı boyanmıştı. Mücahidi erden her kim düşmana heybetli görünmek için sakalını boyarsa, bu iyidir.

Ama bunu, kadınların ilgisini çekmek için yaparsa alimlerin hepsine göre mekruhtur. Bazıları da caiz görmüşlerdir. Rivayete göre Ebû Yusuf şöyle demiştir. "Nasıl onun, (kadının) benim için süslenmesi hoşuma gidiyorsa, benim de ona karşı süslenmem hoşuna gider."

"Kırmızı elbise giyerler" Sözüne gelince, kırmızı renkte elbise giymenin mekruh olduğuna delildir. İbn Ömer'den nakledilen hadis Rasulullah (s.a.v.)'in kırmızı elbise giymeyi ve rükuda Kur'an okumayı yasakladığını belirtmektedir. Rasulullah

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(s.a.v.) yine şöyle buyurmuştur.

"Kırmızı elbise giymekten sakının, çünkü o, şeytanın kıyafetidir."

Sa'd, rivayet ettiği bir hadiste şöyle diyor: "Rasulullah (s.a.v.), beni, üze-nmde kırmızı bir şal olduğu halde gördü ve benden yüz çevirdi. Ben de gittim o şalı yaktım. Sonra beni gördü ve: "O şala ne yaptın?" dedi. "Benden yüz çevirdiğinizi gördüm, gidip onu yaktım" dedim. "Neden hanımlarından birine vermedin?" deyip beni azarladı.

Bera b. Azib (r.a.)'m rivayet ettiği: "Kırmızı elbiseler içinde Rasulul-lahtan daha güzel bir saç sahibi görmedim" hadisine gelince, bu, îslamın başlangıcında olmuştur. Daha sonra erkekler için kırmızı elbise giymek mekruh görülmüştür. Şa'bî'nin kırmızı elbise giydiği rivayeti ise, o,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hakim yapılmaması için bunu yapıyordu. Defalarca ona hakimlik teklif ettiler, o da bundan kurtulmak için kırmızı elbise giydi, satranç oynadı, çocuklarla birlikte filleri seyretmeye gitti. Sonunda bu durumlarını görüp yakasını bıraktılar ve hakim yapmaktan vazgeçtiler.

Hadiste geçen: Aşağılıkta kafirlere ortak olurlar, sözü, "toprağa bağlanıp ziraatle uğraşarak cihaddan yüz çevirirler" manasınadır. Ziraatle uğraşmayı mekruh görenler, bu sözün zahirine bakarlar. Başka bir rivayette de Rasulullah (s.a.v.), birinin evinde tarım aletleri gördüğünde şöyle buyurdu :

"Bunlar bir kavmin evlerine girdi mi, o kavim mutlaka zelil olur ve nihayet düşmanları onlara saldırır."

Ancak bunlar, cihaddan yüz çevirdikleri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

takdirde durum böyledir, ama cihaddan yüz çevirmezlerse, ziraatle meşgul olmanın bir sakıncası yoktur, anlamındadır. Kaldı ki Rasulullah (s.a.v.) Medine'ye yakın "Curf" denilen yerde başkalarına ziraatle meşgul olmalarını emretmiştir. Haraç ödemek ve haraç toprakları işletmenin de, cihaddan yüz çevirilmedikçe, sakıncası yoktur. İbn Mes'ud, Hasan b. Ali ve Ebu Hureyre'fiin Irak bölgesinde haraç ödedikleri toprakları vardı ve bu mübarek zevat haraç ödüyorlardı.

9- İmam Muhammed, bundan sonra Hz. Osman (r.a.)'ın Medine halkı arasında kalkıp şöyle dediğini rivayet eder: "Ey Medineliler! Allah yolunda cihaddan payınızı alın. Şam, Mısır ve Irak halkı kardeşlerinizi görmüyor musunuz? Allah'a yemin ederim ki, sizden biriniz Allah

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yolunda çalışarak geçirdiği bir gün, usanmadan gündüzü oruçlu, gecesini ibadetli evinde geçirdiği bin günden daha hayırlıdır."

"Medine halkı arasında kalktı" sözü, konuşmak için kalktı anlamındadır. Bu da Ömer (r.a.)'ın Mekke halkına yaptığı gibi Medine halkı için savaşa teşvik eden bir konuşmadır.

Burada ihtiyacı olmadığı halde doğru söylüyorsa, kişinin yemin etmesinde bir sakınca olmadığına dair delil vardır. Osman (r.a.) ihtiyacı olmadığı halde Allah yolunda cihad edene verilecek mükafatı zikrederken yemin etmiştir. Hz. Osman, daha sonra Şam, Mısır ve Irak halkının cihaddan geri kalmadıklarını belirterek onları cihada teşvik etmiştir.

Belirttiğimiz gibi "bir gün, bin günden daha faziletlidir" sözü cihad'ın, dini yüceltmek,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müşrikleri yenmek ve onların müslümanlara kötülük yapmalarını engellemek için yapılması sebebiyledir. Medine'de ailesi ile beraber oturanların amellerinde bu şeyler meydana gelmemektedir.

10- İmam Muhammed bundan sonra Tavus'tan şöyle dediğini nakletti: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Yüce Allah kıyametin kopmasına yakın bir zamanda beni kılıçla gönderdi. Rızkımı da mızrağımın altında yahut mızrağımın gölgesinde -ravinin şüphesidir- kıldı. Bana muhalefet edene de zillet ve küçüklük verdi. Her kim kendisini bir kavme benzetirse o onlardandır."

"Beni kılıçla gönderdi" sözünden maksad, beni Allah yolunda cihad etmek üzere gönderdi, demektir. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur :

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İnsanlarla "lailahe illallah" deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu derlerse, şeriatın öngördüğü ceza dışında, mal ve canlarını benden korumuş olurlar, hesaplarını da Allah soracaktır"^{99[99]} Çünkü diğer peygamberler savaşmakla emrolunmamışlardır. Savaş sadece Rasulullah'a hastır. Onun Tevrat'taki vasfı şöyledir: "Düşmana karşı savaşla memur bir Peygamberdir. Cesaretin şiddetinden gözleri kırmızıdır." Ümmetinin vasfı ise şöyledir: "Kitapları kalblerinde saklı ve kılıçları omuzlarındadır." Rasulullah da "Kılıçlar, gazilerin

^{99[99]} Buharı, "imân" 17; "Salât" 28; Müslim, "İmân" 32; Ebu Dâvûd, "Cihad" 95' Bu hadisdeki "insanlar" sözüyle Arap müşriklerinin kastedildiği ve bu yönde icma olduğu yorumu yapılmıştır. Bkz. M.Hamidullah, İslamda Devlet İdaresi, Ankara, Kânûnü'd devliyyül-âmm, Kahire 1390/1971, s. 266; Vehbe Zühaylî, Âsâru'l-harb fi'î-fıkhi'I-İslâmî, Dimaşk 1412/1992, s. 120-121. Değilse onu "Dinde zorlama yoytur "ve benzeri ayetlerle teiif etmek zordur. (Editör)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

elbiseleridir." sözüyle buna işaret edir...

Süfyan b. Ubeyne, naklettiği hadiste şöyle dedi: Rasulullah (s.a.v.) dört kılıçla gönderildi: "Biri, müşriklerle savaş içindir ki, Rasulullah'ın kendisi bizzat bu kılıçla savaşmıştır. Biri, dinden dönenlerle savaşmak içindir." Yüce Allah : "Siz kendileriyle savaşacaksınız veya onlar müslüman olurlar"^{100[100]} buyurmaktadır. Ebû Bekr (r.a.) Hz.Peygamberin vefatından sonra zekatı vermekten kaçınanlarla bu kılıçla savaştı.

Biri, Ehl-i Kitap ve Mecusilerle savaşmak içindir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve Ahiret gününe inanmayan, Allah'ın Peygamberinin haram ettiği şeyleri haram tanımayan, hak dinini din olarak kabul etmeyen

^{100[100]} Feth 48/16

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kimselerle, zelil ve hakir kendi elleriyle cizyeyi verinceye kadar muharebe edin."^{101[101]} Hz. Ömer (r.a.) bu kılıçla savaşmıştır.

Biri de, Haricilerle savaşmak içindir. Nitekim Yüce Allah: ".Eğer onlardan biri diğerine karşı hala saldırıyorsa siz, o saldıranla, Allah'ın emrine dönünceye kadar savaşın..."^{102[102]} Bununla da Hazreti Ali savaşmıştır.

Hz. Ali'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Dinden çıkanlara, biati bozanlara ve zulmü adet haline getirmiş olanlara karşı savaşmakla emrolundum."

"Saatin önünde" Sözü kıyamete yakın manasınadır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur. "Saat yaklaştı"^{103[103]}

^{101[101]} Tevbe:9/29

^{102[102]} Hucurât 49/9

^{103[103]} Nazihat süresindeki sen nerde onu bilmek nerde!" Nazihat, 79/43 (Çevirenin)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Sen onu nereden hatırlayacaksın"^{104[104]} ayetinin tefsirinde "Neden kıyametten soruluyor ki, senin gelişin bile onun alametlerinden biridir." denilmiştir.

"Rızkımı mızrağımın altında yahut gölgesinde kıldı." sözüne gelince; bunun islamın başlangıcında olduğu söylenmiştir. Şöyle ki; bir gazi akşam vakti bir ailenin evinin önünde mızrağını dikince, onu misafir etmek o aile üzerine vacip olurdu. Onu misafir etmedikleri takdirde, sabahladığında yiyeceklerini zorla onlardan alabilirdi.

Sonra bu durum Rasulullah (s.a.v.)'in şu sözleriyle neshedildi:

"Kendisinin gönül hoşnutluğu olmadıkça müslüman bir kişinin malı helal olmaz." Bundan

^{104[104]} Naziat,79/43

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

maksat, ganimetlerin bu ümmet için helal olmasıdır, denilmiştir. Rasulullah (s.a.v.)'in gönderilişinden önce hiç bir kimse için ganimet helal değildi. Bunun izahı Yüce Allah'ın : "Artık elde ettiğiniz ganimetlerden helal ve hoş olarak yeyin..."^{105[105]} sözündedir. Rasulullah (s.a.v.)'de: "Beş şey bana özeldir." buyurarak bunlar arasında ganimetlerin helal kılınmasını saymıştır. "Gölge" ile, gölgenin kendisini değil, emniyet kastedilmiştir.

"Sultan, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir." sözünden maksat da, emniyettir.^{106[106]} Bana

^{105[105]} Enfâl:8/69

^{106[106]} "Sultan yer yüzünde Allanın gölgesidir. Zayıf ona sığınır, mazlum onunla hakkını alır. Dünyada Allanın sultanına ikram edenlere Alîah kıyamet günü ikram eder" şeklinde ve başka ifadelerle meşhur olan bu sözü, İbnu'n-Neccar, Beybaki, Hakim kitaplarına almışlardır. Hemen belirtelim ki adaletli veya zalim hiçbir ultan hiçbir şekilde Allah'ın gölgesi değildir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

muhaletet edene: "Zillet ve küçüklük verdi."
sözündeki zilletten maksat ise, şirk zilletidir.^{107[107]}
Nitekim Yüce Allah:

"Oysa, izzet Allah'ın, Peygamberinin ve inananlarındır." ^{108[108]} sözüyle, zilletin müşriklere ait olduğunu beyan ediyor. Yüce Allah'ın:

"Zelil ve hakir kendi eller'iyle cizye verecekleri zamana kadar, muharebe edin."^{109[109]}
Sözüne dayanılarak da "küçüklükten" maksat, cizye verme küçüklüğü olduğu nakledilir.

"Kim kendisini bir kavme benzetirse,onlardandır." sözüne gelince; bu da mücahidlerle beraber çıkıp bazı ihtiyaçlarında

Aksine sultan.çoğu zaman zulüm ve haksızlığın kendisidir. Yüce Allah da bundan beridir. (Çeviren)

^{107[107]} Doğrusu, sözü edilen zillet, yenilgi ve boyun eğme aşağılığıdır. (Çeviren)

^{108[108]} Münâfikûn: 63/8

^{109[109]} Tevbe: 9/29

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlara yardımcı olan ve güçlerine güç katarak onlara benzeyen kimse, dünyada ganimet almak ve ahirette sevab kazanmak hususunda onlardan olur manasınadır. Rasulullah (s.a.v.)' in alimler hakkında söylediği:

"Onlar Öyle bir topluluktur ki onlarla oturup kalkan bedbaht olmaz." sözü de buna benzer.

11- İmam Muhammed, sonra Mekhûl'den şöyle dediğini zikretti: İbn Ravaha öldürüldüğü zaman Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Düşmanla savaşta başı çeker, dönerken de en sonda olurdu"

Hadiste, kendisinde bulunan bir vasıftan dolayı ölüyü o vasıfla övmekte bir sakıncanın bulunmadığına dair delil vardır. Ancak sınır aşılıp onda bulunmayan şeyle övülmesi mekruhtur."Savaşta başı çeker" sözü, savaş için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

saftan ileri atılma manasınadır.

Dönerken de en sondadır", sözü de, savaştan en son dönen anlamındadır. Rasulullah (s.a.v.) İbn Ravaha'mn cihada olan büyük arzusunu ifade etmiştir ki, bu durum İbn Ravaha'da mevcut idi. Yüce Allah:"Hayırlı işlerde birbirinizle yarışın?". ^{110[110]} ve:

"Rabbinizin bağışlamasına ve takva sahipleri için hazırlanmış olan, eni gökler ve yer kadar bulunan bir cennete koşuşun" buyuruyor. ^{111[111]}

Rasulullah (s.a.v.) en son geri dönenin İbn Ravaha olduğunu söyleyerek savaşta gösterdiği büyük sabrı belirtmiştir. Bu da övgü nitelemesidir. Yüce Allah şöyle buyurur :

"Ey iman edenler, Sabredin, sabırda yarışın,

^{110[110]} Bakara: 2/148

^{111[111]} Al-iİmrân; 3/133

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

birbirinizle kenetlenin, ve başanlı olmanız için Allaha karşı gelmekten sakının "^{112[112]}

Rasulullah (s.a.v.) daha sonra Abdullah'ın namazını vaktinde kıldığını belirtti. Yani savaşı olan düşkünlüğüyle birlikte namazı vaktinde kılardı. Bu ise, mücahid için en zor durumdur. Bu da bir övgü sıfatıdır. Yüce Allah: Namazlara devam edin..."^{113[113]}, buyurur. Allah Tealamn: "Allahtan söz almış olanlar dışmda"^{114[114]} Sözü'nün açıklamasında bunun namazları vaktinde kılmak olduğu söylenmiştir.

Hadis, yolculukta iki namazı bir vakitte kılmayı (cemetmeyi) caiz gören Şafii'nin aleyhine bir delildir. Cihad ise daima yolculuk demektir.

^{112[112]} Al-i İmran: 3/200

^{113[113]} Bakara: 2/238

^{114[114]} Meryem: 19/87: Ayetin tamamı şöyledir: "Rahmanın katında söz almış olandan başkası asla şefaatte bulunamayacaktır."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bununla beraber Rasulullah (s.a.v.) Abdullah b. Ravaha'yı cihadda iken bile "Namazlarını vaktinde kılardı" diyerek övmektedir.. Şayet iki namazı bir vakitte kılmak caiz olsaydı, bu övme doğru olmazdı.

12- İmam Muhammed bundan sonra Ma'bed'in şöyle dediğini rivayet eder: "Bu ümmet çiftçilikle uğraşıp kaldığı zaman Allah'ın yardımı kesilir ve kalblerine korku salıverilir. Daha sonra Muhammed b. Ka'b'dan şöyle rivayet edildi: "Ey iman edenler! kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir topluluğa uyarsanız, sizi topuklarınız üzerinde geri döndürür, kâfir yaparlar"^{115[115]} ayetinden maksadın cemaatten ayrılıp bedevileşmek midir? diye Hz. Ali'ye soruldu. Cevabında: Hayır, taarrub (bedevileşmek)

^{115[115]} AI-i îmran:3/100

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değildir. Ziraatle meşgul olmaktır, dedi.

İki hadisin de yorumu birdir. Birincisinin yorumu: Yani bu ümmet ziraate yönelir ve onunla uğraşıp tamamen cihadı terkederse Allah'ın yardımı ve zaferi onlardan alınır. Ama bir kısmı ziraatle meşgul olur, bir kısmı da cihad görevini yerine getirirse, o zaman ziraatla uğraşmanın sakıncası olmaz. Böyle olmalı ki, savaşçı, çiftçinin kazandığıyla güçlensin ve çiftçi de, savaşçının savunmasıyla güvenlik içinde olsun.

Rasulullah (s.a.v.): "Mü'minler bina gibidir; bir kısmı diğer bir kısmını destekler" buyurmuştur. Çünkü hepsi cihadla uğraşıp gelir sağlamaya çalışanlar bulunmazsa, o zaman yiyeceğe ve hayvanlarının yemine muhtaç olurlar. Bunları bulamayınca da cihad yapamazlar. Ziraat hususundaki eksiklik, cihadı

da etkiler.

Bazıları da "topuklar üzerinde geri dönmek" ten maksat, sahraya ikamete dönüp cihad niyetiyle geldikleri Medine'yi terketmek anlamında bedevileşme şeklinde anlamışlardır. Her halde yerinde olmayan bu görüşü ileri sürenler: "Bedevilerin küfür ve nifakları her yönden daha ileridir."^{116[116]} âyetinin zahirine bakarak bu kanaate varmışlardır. Çünkü kafirlerin bizden istediği, ziraatin kendisi değil, cihaddan vazgeçmemizdir.

13- Hasan-ı Basrî'den rivayet edildiğine göre bir adam okunun kuburunu yere bırakıp namaza durdu. Biri de gelip kuburu aldı ve gitti. Namaz kılan şahıs namazını bitirdikten sonra kuburunu bulamayınca korktu. Durum Peygamberimiz

^{116[116]} Al-ilmran: 3/100

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(s.a.v.)'e intikal edince Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Müslüman kişinin, müslüman kardeşini korkutması caiz olmaz."

Rasulullah (s.a.v.), o kişinin çalma kasdıyla değil de şaka yollu alıp götürdüğünü biliyordu. Ama bununla beraber yukarıdaki hadisi buyurdu. Çünkü namaz kılan şahıs kuburunu bulamayınca korkmuştu ve onu korkutan da kuburu alıp gidendi. Onun için Rasulullah (s.a.v.) "Müslüman kişinin müslüman kardeşini korkutması caiz olmaz" buyurmuştur.

Burada Mü'minin Allah'ın yanındaki değeri ile Allah yolunda cihad edenlere hürmetin büyüklüğü ifade edilmektedir. Bu konuda meşhur pek çok hadis vardır.

Hasan-ı Basri'den rivayete göre; biri, bir adamı korkutmak için kılıç çekmişti. Durum el-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Eş'ari'ye ulaştığında: "Kılıcını kınına koyuncaya kadar melekler devamlı olarak ona lanet ederler." dedi.

Eş'ârî'den maksat Ebû Mâlik el-Eş'arînin olduğu muhtemeldir. Fakat daha doğru olan, bununla Ebû Musa el-Eş'arî'nin kastedildiğidir. Bu söz, Rasulullah (s.a.v.)'e merfu gibidir. Çünkü bu, re'y ile bilinen şeylerden değildir. Ayrıca, vurma kasdı olmazsa bile müslümana silah çekerek onu korkutmanın ne kadar büyük bir günah olduğuna delildir.

Hadiste: "Kim bir müslümana silah çekerse kendi kanını mubah kılmış olur." denilmektedir. "Melekler ona devamlı lanet eder," sözü buna işarettir. Melekler mü'minin bağışlanması için dua ederler ama sıfatı değişince, artık ona lanet ederler. Hiç şüphesiz meleklerin lanetlemesi,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanın öldürülmesini caiz görüp kafir olan yahut imanından dolayı onu öldürmeye çalışan anlamında olmalıdır.

14- İmam Muhammed, Süleyman b. Büreyde'nin şöyle dediğini nakletti:

Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cihad'a gidenlerin hanımlarının cihada gitmeyenlere haramhğı, annelerinin haramlığı gibidir. Kim mücahidlerden birinin hanımının yanma (birlikte olmak amacıyla) gider-gelirse, kıyamet günü o kimse durdurulup mücahid olana : "Bu, hanımın konusunda sana ihanet etti. Hayır amellerinden dilediğin miktarı al" denilir. Zannediyor musunuz ki hayır amellerinden geriye bir şey kalır?!" Bu hadisi şerif mücahidlerin kıymetlerinin ne kadar büyük olduğunu gösterir. Çünkü kadınlarının daha fazla hürmete değer olmaları, kocalarının

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

daha fazla hürmete layık olmalarındandır. Yüce Allah'ın : "O (Peygamber) in eşleri onların anneleridir."^{117[117]} ayeti ile: "Sizlerden Allah'a ve Peygamberine boyun eğip yararlı iş işleyene ecrini iki kat veririz."^{118[118]} ayetinde buna işaret edilmiştir.

Bu cezayı hak etmesinin sebebi: mücahid kişinin cihada giderken eşini, cihada gitmeyen bu adamın ve Allah'ın yanında emanet bırakmış olmasıdır. Adamın eşine göz dikmekle Allah'ın emanetine hıyanet etmiş olur. Çünkü mücahid kişi, başkasının, hanımıyla kendisine hıyanet ettiğini bilirse cihada çıkmayacağı gibi, zaruret olmadıkça çıkması da helal olmaz. Çünkü hanımını koruması farz-i ayndır. Ama cihada

^{117[117]} Ahzâb: 33/6

^{118[118]} Ahzâb: 33/31

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkması, kendisi için farz-i ayn olmayabilir. Böylece kişiler cihada çıkmayınca cihad kesilmiş olur ve hıyanet eden kişi cihadın son bulmasına ve müşriklerin müslümanlara karşı güçlenmesine sebep olmuş olur. Bu nedenle : "Kıyamet günü hıyanete uğrayan kişinin hıyanet eden kişinin amellerinden dilediğini almasına karar verilir" denilmiştir.

Sonra, "Siz ne zannediyorsunuz?" buyurdu, Yani o zaman ameline ihtiyacı olduğu halde amelinden birşey kalacağını mı sanıyorsunuz?

Bunu Hz. Ali (r.a.)'ın naklettiği Rasulullahm şu hadisi açıklamaktadır:" Mücahidlere eziyet etmeyin. Muhakkak ki Allah Teâlâ Peygamberler için gazaba geldiği gibi onlar için de gazaba gelir. Peygamberlerin dualarına icabet ettiği gibi onların dualarına da icabet eder. Kim bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mücahidin hanımı hususunda ona ihanet ederse, onun yeri cehennemdir ve ancak, o mücahidin şefaati onu cehennemden çıkarabilir. Tabî mücahid bu yaptıklarından sonra ona şefaate derse!"

15- Muaviye b. Kurra'dan rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu

"Her ümmette ruhbanlık vardır, ümmetimin ruhbanlığı da cihaddır."

Ruhbanlığın manası, dünya işlerini bırakıp sadece ibadetle uğraşmaktır. Geçmiş milletlerde ruhbanlık, insanlardan ve makamdan uzaklaşıp ibadete çekilmek şeklindeydi. Onların yanında uzlet, insanlarla oturup kalkmaktan daha faziletliydi. Rasulullah (s.a.v.): "İslâmiyette Ruhbanlık yoktur," sözüyle bunun islamda bulunmadığını söyledi ve bu ümmetin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ruhbanlığının cihadda olduğunu belirtti. Çünkü cihad, bîr yandan insanlarla ülfet, bir yandan da diğer dünya işlerini bırakıp dinin en yüce bir işiyle uğraşmaktır. Peygamber (s.a.v.) cihadı, dinin "zirvesi" olarak isimlendirmiştir. Ayrıca bu ümmetin vasfı olan iyiliği emir ve kötülükten vazgeçirme ile derecelerin en üstünü olan şehadet mertebesine ulaşmak gibi iyi hasletler cihadda mevcuttur.

16- İmam Muhammed bundan sonra, Ebû Katâde'den rivayet ederek Rasulullah (s.a.v.)'ı kalkıp halka hitap ettiğini. Allah'a hamdettiğini ve daha sonra farzlar hariç cihaddan daha faziletli bir şeyin bulunmadığını belirtti.

Farzlardan maksat, farzı ayn olanlardır. Bunlar beş temeldir Cihad da farzdır, ama farz-ı kifayedir. Sevak, farzın güçlülüğü oranındadır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Onun için Rasulullah (s.a.v.) cihadı, hepsinden üstün tuttuğu hususlar arasında farzları istisna etmiştir. Dedi ki: Biri kalkıp: "Ya Rasulullah, ne dersin, Allah yolunda Öldürülenin bu öldürölüşü günahlarını bağışlatır mı? diye sordu. Rasulullah bir müddet sustu. Nihayet kendisine vahiy geldiğini anladık. Sonra şöyle buyurdu :

"Şayet sabrederek, sevabını Allahtan umarak ve düşmandan kaçmayıp onlar Üzerine yürüyerek Öldürölürse, evet, ancak Cebrail'in söylediğine göre borç bundan hariçtir. Çünkü borçlarından dolayı sorguya çekilecektir." Cebrail'in belirttiğine göre bu hadis şehidlerin derecelerinin yüksekliğini ve şehadet rütbesinin günahları silmeye sebep olduğunu ilan etmektedir.

Burada şehidlerin ve şehid düşmenin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

derecelerinin yüksekliği açıklanmaktadır. Çünkü Allah şehadeti günahlardan temizlemek için bir sebep kılmıştır.

Hadis-i Şerifte Peygamberimizin şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Kim ki Allah yolunda şehid düşerse, kanından akacak olan ilk kan damlası karşılığında günahlarının tamamı bağışlanır. İkinci damlada kendisine "Keramet" elbisesi giydirilir. Üçüncü damlada da güzel huri ile evlendirilir" Bu hadis, kılıçla şehid olmak, borç hariç bütün günahları siler." Hadisiyle aynı manadadır.

Rasulullah (s.a.v.) Uhud savaşında şehidlerin derecelerinin yüksekliğiyle ilgili olarak yine şöyle buyurdu:

"(Ey Ashabım) Allah, kardeşlerinizden şehid

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşenlerin ruhlarını, cennetin nehirlerinden su içen ve meyvelerinden yiyen yeşil kuşların kursaklarına koydu (nehirlerden su içen ve meyvelerden yiyen bu) kuşlar sonra Arş'in gölgesinde kandillere giderler. Yediklerinin ve içtiklerinin hoş lezzetini aldıktan sonra derler ki: Keşke kardeşlerimiz bizim ne gibi lezzet ve nimette olduğumuzu bilseler de cihada çok önem verseler. O zaman Yüce Allah: "Tarafınızdan ben onlara ulaştırırım." buyurur."

Bu, Yüce Allah'ın "Allah yolunda öldürülenleri ölümleri sanma..."^{119[119]} sözünün tefsiridir. Şehidin bu dereceye ulaşması ancak şehadeti arzu etmesiyle olur. Bu işe hayrını umması, cihad üzere sabretmiş olması ve cihadda düşmandan kaçmayarak, üzerlerine

^{119[119]} Al-i İmran: 3/169

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gitmesiyle gerçekleşir. Hadiste ayrıca, kullara zulmetmenin ne kadar büyük günah olduğu ifade edilmektedir. Çünkü şehidin, bu dereceye ulaşmasına rağmen borçtan dolayı sorguya çekileceği beyan ediliyor. Rasulullah sözüyle de, bu söylediğinin vahiyden olduğunu belirtmiştir. Ta ki herkes, mutlaka kendisine borçlu olduğu kimsenin gönlünü alması gerektiğini bilsin.

Denildi ki : Bu başlangıçta idi. O zaman Rasulullah (s.a.v.) aldıkları borcu Ödeyemeyecek kadar fakir oldukları için onları borçlanmaktan sakındır-mıştı. Bu sebeple arkasında, borcunu karşılayacak mal bırakmayan borçlu kimsenin cenaze namazım kılmazdı. Daha sonra bu durum Rasulullah (s.a.v.)in:

"Kim ardında bir mal bırakırsa malı mirasçılarındadır ve kim de borç ve çoluk-çocuk

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bırakırsa (borcunu ödemek ve çoluk-çocuğuna bakmak) bana aittir." sözüyle neshedilmiştir.

Bunun benzeri, hacla ilgili olarak varid olmuştur. Peygamber (s.a.v.) Arafat dağında ümmeti için dua etti. Aralarındaki haksızlıklar hariç, Allah duasını kabul etti. Sonra Müzdelife'de sabaha karşı Meş'ar-i haramda dua etti. Duası, aralarındaki haksızlıklar hususunda da kabul edildi. Cebrail (A.S.) inerek Allah'ın, bazılarının bazıları üzerindeki haklarını da sonuca bağladığını haber verdi. Buna göre, borçlu şehidin de affedileceği ihtimali uzak değildir.

17- Bundan sonra İmam Muhammed, Ebû Hureyre'den şunu nakletti. Biri Rasulullah (s.a.v.)'e sordu : "Bir adam, Allah yolunda cihad etmek istiyor ama aynı zamanda dünya malını da arzu ediyor." Rasûlullah (s.a.v.): "Sevabı yoktur."

dedi.

Orada bulunanlar durumu garipsediler ve adama: "Git bir daha sor. Herhalde meramını anlatamadın." dediler. Adam tekrar sordu: "Bir adam, Allah yolunda cihad etmek istiyor ama aynı zamanda dünya malım da arzu ediyor?" Rasûlullah (s.a.v.) "Sevabı yoktur" dedi. Adam üçüncü defa sorusunu tekrar etti ve Peygamber (s.a.v.) yine "Sevabı yoktur" buyurdu. Bu hadiste, soru soranın, sorusunu tekrar etmesinde bir sakınca olmadığına ve cevap verenin bundan sıkılmaması gerektiğine delil vardır. Rasulullah (s.a.v.), o kişinin sorusunu tekrar etmesine kızmamıştır. Sahabe de, Peygam-ber'e son derece değer vermesine rağmen o adamdan sorusunu tekrar etmesini istemişlerdir. Buradan anlıyoruz ki, soruyu tekrar etmek saygıya aykırı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değildir. Çünkü sahabe, herhangi bir kimsenin Peygamber'e saygıda kusur işlemesine fırsat vermiyorlardı.

Bu hadis'iki şekilde yorumlanabilir: Biri, kişinin görünüşte cihad etmek istediğini göstermesi, gerçekte ise amacının mal elde etmek olmasıdır. Bu, o zamanki münafıkların durumuydu. Bu durumda olanın sevabı yoktur.

İkincisi, kişi cihad amacıyla çıkar ama maksadının büyük kısmı, ahiret için sevap kazanmak değil,dünya malı elde etmek olmasıdır. Bu durumdaki insan için Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kimin hicreti, bir dünyalık elde etmek yahud bir kadınla evlenmek için ise, hicreti o şey içindir" İki dinar karşılığında cihada katılan birine de :

"Dünyada da, ahirette de senin için iki dinar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vardır." buyurdu. Ama kişinin maksadından büyük payı cihad ise ve bu arada ganimete de gönlü varsa, o, Allah Teâlâ'nın:

"(Hac mevsiminde ticaretle) Rabbinizden rızık istemenizde bir sakınca yoktur..."¹⁰⁴ sözünün kapsamı içerisindedir. Yani hac yolunda ticaret yapan kimse nasıl hacm sevabından mahrum olmuyorsa, bu adam da cihadın sevabından mahrum olmaz.

18- İmam Muhammed. Hayseme'nin şöyle dediğini rivayet eder: Ebu Derda'ya gittim ve: "Bir adam bana vasiyet bıraktı. Bir de, onu nerede harcayacağıma dair sana danışmamı istedi" dedim. Dedi ki: "Ben yerinde olsaydım onu Allah yolunda cihad edenlere harcardım. Oraya vermek, fakir ve miskinlere vermekten daha faziletlidir, kanaatindeyim. Ölüm anında in-fak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eden ise, doyduğu zaman artığını dost ve ahabına hediye eden gibidir."

Burada, bu şekilde vasiyyette bulunmanın caiz olduğuna delil vardır. Vasiyyet eden kişi, vasi olarak tayin ettiği kimseye : "Malımın üçtebiri dilediğin yere yahut falan kimsenin dilediği yere harca" diyebilir.

Yine, mücahid fakirlere harcamanın, başkalarına harcamaktan daha faziletli olduğuna dair delil vardır. Çünkü bunda sadaka ve malla cihad mefhum-larıyla birlikte müşriklerin eziyetlerine engel olmaya yardımcı olmak ve müslü-manlann hepsine menfaatin ulaştırılması söz konusudur.

İmam Muhammed daha sonra vasiyet eden kimsenin, şayet hayattayken kendisi bizzat böyle bir sadaka yapsaydı daha çok sevaba nail

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olacağını açıkladı. Çünkü hayattayken malını infak etmiş olsaydı, ona ihtiyacı olduğu halde infak etmiş olurdu. Halbuki ölümüyle ihtiyacı ortadan kalkmış oldu. Bu durumuyla, doyduğu zaman artığını hediye edene benzemektedir. Bunun benzeri, Rasulullah (s.a.v.)'in şu sözüdür.

"Sadakanın en faziletlisi, sağ salim olup zengin olma ümidi ve fakir düşme korkusu taşıyarak malını koruduğun zamanda sadaka vermendir. Yoksa can boğaza dayanıp da; şu kadar falana, şu kadar da filana dersin, zaten o zaman demesen bile artık o mal onlarındır.(Senin o malla ilişkin kalmaz ki.)" 104-Bakara: 2/198

19- Mekhûl'dan rivayete göre kendisine şu haber ulaşmıştır: Cihad etmeyen yahut bir mücahide yardım etmeyen veyahut da bir mücahid cephede iken onun çoluk-çocuğuna iyi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

davranıp onlara yardım etmeyen kimseye kıyamet gününden önce bir bela isabet eder.

Belâ: Kişinin tahammül edemeyeceği ve kendisine engel olamayacağı musibet demektir. Yüce Allah :

"Yaptıkları yüzünden kafirlerin başına bir bela gelmeğe devam edecektir"^{120[120]} buyurur.

Burada cihâdın ve mücahide yardım etmenin ne kadar faziletli olduğu, ailesi hususunda kendisine ihanet etmenin ne kadar büyük bir günah olduğu açıklanıyor. Sanki bu üç haslet; yani cihadı terk, mücahidlere yardım etmemek ve hanımı huşunda mücahide ihanet etmek ancak münafık olan şahısta bir arada bulunur. Zikredilen ceza, münafıka layık bir cezadır.

20- Hasan (r.a.)'ın şöyle rivayet ettiği

^{120[120]} Rad: 13/31

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zikredilir: Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Rabbiniz şöyle buyurdu : Kim rızamı arzu ederek benim yolumda cihada çıkarsa ben ona garanti veririm ki -ravinin şüphesi olarak- yahut o benim üzerime garanti olsun ki, onun ruhunu aldığım takdirde onu cennete sokarım. Şayet canlı olarak geri çevirirsem, ecir veya ganimetle geri çeviririm. Bu hadiste Allah'ın, yolunda cihad edenleri dünyada ganimetle ve ahirette cennetle mükafatlandıracağına dair verdiği söz belirtilmetedir.

Hadiste "garanti verme sözü" ifadede genişlik olsun diye mecaz olarak verileceği belirtilen mükafatı açıklamak içindir. Yoksa hiç kimsenin Allah üzerinde bir hakkı yoktur. Hadisteki bu kullanım, ifadede genişlik gayesiyle bu gibi kullanışların caiz olduğuna delildir. "Allah

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rızkı kullarına garanti etti (azıklarına kefil oldu)"
"Kulların rızkı Allah'ın üzerinedir" gibi sözler
Allah, onlara bunu va'detmiştir, manasınadır.
Allah ise verdiği va'de muhalefet etmez.

21- Hasan Basrî'nin şöyle dediği belirtildi:
Müslümanlardan bir kişi Rasulullah (s.a.v.)'e
gelerek "Cihad edemeyecek kadar bünyem
zayıfladı. Buna karşılık bir miktar malım var.
Bana öyle bir iş göster ki onu yaptığım zaman
murabıt (mücahid) mertebesine erişeyim.
Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: İyiliği emret,
kötülükten sakındır, zayıfa yardım et ve müşriki
irşad et. Bunları yaparsan murabıt mertebesinde
olursun."

Hadiste, murabıtın derecesinin yüksekliği
ifade edilmektedir. Adam bundan aciz kalınca,
Rasulullah (s.a.v.)'den sevabda, murabıtlık

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

makamının yerine geçecek bir hususu kendisine haber vermesini istemişti. Rasulullah (s.a.v.)de yukarıdaki hadisiyle kendisine yol göstermiştir. Çünkü cihad da, iyiliği emir de, şirk olan münkerden sakındırma da, müşriklerin eziyetlerini önleyerek müslü-man zayıflara yardım ve müşrike doğru yolu göstermektir. Kim gücünün yettiği kadar malı veya canıyla bu işleri yaparsa murabıt mertebesindedir.

22- İyne alışverişiyle alışveriş yapar, sığırların peşine takılır ve cihaddan hoşlanmazsanız, düşmanınız size göz dikecek kadar zelil olursunuz.

İyne,açık olan faizden güya sakınmak için faizci cimrilerin uydurdukları alışveriş şekilleridir. Bunun nasıl yapıldığını, "el-Câmiu's-Sağîr"de belirttik. İbn Ömer, cimrilik kokan ve Şeriatın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

istediği karşılıksız borç vermeye engel olan bu alışverişi çirkin görmüştür.

"Sığırların peşine takılırsanız" sözüyle, cihadı büsbütün terkedip çiftçilikle uğraşma kastedilmiştir. Böyle bir durumun düşmanların müslümanlara göz dikmelerine ve onlara saldırıp zelil düşmelerine sebep olacağını beyan etmiştir.

23- İmam Muhammed bundan sonra Danıra b. Hubeyb'den Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini zikretti : "Halktan en büyük ecri alan, onlara hizmet edendir.

Hadis-i Şerifte, mücahidlere hizmet ve hayvanlarına bakmaya teşvik vardır. Kîm bunu yaparsa, mücahidlerin ecri gibi ecre nail olur. Ayrıca dünyada da efendilik vasfını hakkeder. Rasulullah (s.a.v.):

"Kavmin efendisi, onlara hizmet edenleridir."

buyurur.

Çünkü mücahid kimsenin kendisini cihada verebilmesi için kendisine yemek pişirecek ve hayvanına bakacak kimselere ihtiyacı vardır. Bunlar olmadığı takdirde bu gibi işleri kendisi yapmak mecburiyetinde kalacak ve cihad etmekten geri duracaktır. Böylece hizmetçi de cihadın yapılmasına sebep olmuş olmaktadır.

24- Mücahid dedi ki : "Cihada gitmek için yola koyuldum. İbn Ömer, ata binmem için üzengiye tuttu. Tutmasına engel olmak isteyince, bana dedi ki: Sevak kazanmamı istemiyor musun? Bize ulaştı ki, mücahidlerin hizmetçisinin yeryüzün-dekiler arasındaki mertebesi, Cebrail'in göktekiler arasındaki mertebesi gibidir.

25- Bundan sonra İmam Muhammed, Mücahid'den, o da Tübey'den -bu zat, Ka'b'ın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

üvey oğludur- O da, Kab'dan rivayet etti ki: "Kişi, ayağını gemiye attığı zaman, anasının kendisini doğurduğu günkü gibi günahlarından soyulur. Dalgalardan dolayı geminin çalkalanmasıyla dengesini kaybedip sallanan, Allah yolunda kanıyla bulanana gibidir. Suda boğulana, iki şehid eciri vardır. Sabreden ise, başında taç olan hükümdar gibidir."

İmam Muhammed -Rahîmahullah- dedi ki: Biz de, yukarıda anlatılanı kabul eder ve deriz ki: Deniz savaşında bir sakınca yoktur. Hatta sevabı karada yapılan savaştan daha fazladır. Buradan anlıyoruz ki Ka'b'ın maksadı, cihad kasdıyla gemiye binen kimsedir. Ka'b, bu söylediğini ya indirilmiş kitaplardan söylemiştir ki, şariatımızda onu nesheden birşey görünmüyor yahut da Rasûlülah (s.a.v.)'den kendisine aktarılan bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rivayete dayanarak söylemiştir.

Ayrıca cihad kasdıyla gemiye binmek daha faziletlidir. Çünkü deniz savaşı diğer savaşlara nazaran daha çetin ve daha korku vericidir. Kişi, kendisini tamamen Allah'ın dileğine teslim etmiş oluyor. Bununla günahlarından temizlenme hususunda şehid derecesine ulaşır.

Deniz savaşında denize düşüp boğulan ise, iki şehid sevabı elde eder. Çünkü iki defa canını feda etmiştir: Gemiye bindiği zaman ve denizde boğulduğu zaman. Bütün bunları, Allah'ın rızasını kazanmak için yapmıştır.

Deniz savaşında sabreden, başında taç taşıyan hükümdar gibidir. Yani, batma tehlikesini gözleriyle gördüğü halde yaptığına pişman olmayan kimse canını, Allah yoluna teslim ettiği gerçekleşmiştir. O, cennette hükümdar gibi ola-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

caktır. Sabreden kişiyi hükümdara benzetmesinin sebebi; Hükümdarın arzularına kavuşmasındandır. Şehid ise, cennette tüm arzularına kavuşacaktır. Yüce

Allah şöyle buyurur:

"... Canlarının isteyeceği, gözlerin hoşlanacağı ne varsa oradadır. Ve siz içinde ebedi kalıcılarsınız."^{121[121]}

Cihad için gemiye binmenin caiz olduğu sabit olunca, hacca gitmek için binmenin caiz olması daha evladır. Çünkü haccın farziyeti daha kuvvetlidir. Emniyet ihtimali daha çok olunca ticaret için de gemiye binmek caizdir ve deniz ticaretiyle elde edilen mallardan fitre ve zekat gibi Allanın haklarının verilmesi gerektiğine de engel

^{121[121]} Zuhruf,43/17

değildir.^{122[122]}

26- Sehl b. Muaz der ki: Abdülmelik b. Mervan, yaz ordularının komutanı iken savaşa katıldım. Sinan kalesini muhasara ettik. Askerler evlerin çok yakınına konaklayıp ev halkının giriş-çıkışlarına engel oldular. Bir adam bu durumu görünce şöyle dedi: Bir defasında Rasûlülah (s.a.v.)'le birlikte savaşa katıldım. Askerler bu şekilde evlerin çok yakınına konaklayıp ev sahiplerinin giriş ve çıkışlarına engel oldular. Rasûlülah (s.a.v.) derhal bir münadi gönderip şunu söylemesini emretti: Her kim evlerin yakınına konaklar ve ev halkının

rahatlıkla girip çıkmalarına engel olursa, onun için cihad yoktur." Evlerin yakınına

^{122[122]} Yaz orduları: Yazın toplanıp hava mutedil olunca savaşa giden büyük ordudur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

konaklamaktan maksat, din kardeşinin hayvanım bağlamasına, yemini yedirmesine, yemeğini pişirmesine ve helaya gitmesine engel olacak kadar evlerin yakınında konaklamaktır. Bu, şer'an haramdır. Çünkü evin dokunulmazlığı olduğu gibi eve tabi olan bölümlerin de dokunulmazlığı vardır.

Giriş ve çıkışlara engel olmak ise, gidiş-geliş yollarının üzerinde konaklamak ya da gelip geçene eziyet verecek şekilde yolun yakınında konaklamaktır. Rasûlülah (s.a.v.), bu gibi hareketlerde bulunmaktan sakındırarak onları yapanlar için cihadın olmadığını söylemiştir. Yani bunlardan sakınanlar kadar mücahidlik sevabına nail olmaz. Çünkü cihaddan maksat, müslümanlardan eziyeti defetmektir. Halbuki bu hareketlerde bulunmak müslümanlara eziyet

vermektir.

27- Muaz b. Cebel'in ashabından Kulâîler kabilesinden bir adamın rivayetine göre; Muaz dedi ki: Şu seriyyelere katılmaktan sakınınız. Çünkü onlar düşmandan korkar ve ganimetler konusunda birbirlerine ihanet ederler. Mü'minlerin ordularına ve büyük cemaatlerine katılın.

Seriyye : düşman topraklarına giren az sayıdaki askerlere denir. Kendilerine seriyye isminin verilmesi, gece yürüyüp gündüzleri saklanmaları sebebiyledir. Muaz b. Cebel onlarla cihada çıkmayı mekruh görüp bunun sebebini açıklamıştır. Çünkü onlar, korku verici bir durumla karşılaştıkları zaman sayılarının azlığından dolayı korkup kaçarlar. Elleri birşey geçirdiklerinde de, aralarında itaat etikleri bir komutan bulunmadığı için birbirlerine karşı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ölçüsüz davranırlar. Peygamber (s.a.v.) den de bu manada bir rivayet vardır. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"Az sayıdaki süvarilerle baskın yapmayınız. Şayet ellerine ganimet geçirirlerse ihanet ederler. Savaşa tutuşurlarsa kaçarlar." Hadiste kastedilen, devlet başkanının emri olmadan dâru'l-İslâm'dan gizlice düşman topraklarına girenlerdir.

Cihad edecek kimsenin, seriyyelerle değil, büyük ordularla beraber olması gerekiyor. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) :

"Allah'ın yardım ve inayeti cemaatle beraberdir. Onun için cemaatten ayrılan kimse, cehenneme ayrılmıştır." buyurur.

28- İmam Muhammed bundan sonra Rasulullah (s.a.v.)' den cihada teşvik ve iki saf

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

arasında düelloya çıkan kimsenin mertebesini beyan sadedinde iki hadis rivayet etmektedir.

Bu konuda yeterince nakiller yaptığımız için onları buraya almıyoruz.

29- Ebû Hureyre (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder :

"Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Allah yolunda savaşıp öldürülmeyi, sonra dirilip tekrar savaşıp öldürülmeyi, sonra dirilip tekrar savaşıp öldürülmeyi dilerim."

Ebû Hureyre (r.a.) diyordu ki : Allah'a şehadet ederim ki bu sözü üç defa tekrar etti.

Bu hadiste şehid düşmenin derecesinin büyüklüğü açıklanmaktadır.

Peygamber (s.a.v.) kendi derecesinin yüceliğiyle birlikte şehid olmayı temenni etmiştir. Ayrıca bu temennisini tekrar etmiştir ki bununla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şehidin Allah yanındaki derecelerini açıklasın.

Yukarıda anlatılan mana Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin hadisinde belirtilmektedir. Ebû Ümâme der ki: Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu :

"Allah'ın yanında hayır ve sevabı olduğu halde ölüp de, dünya ve içindekiler kendisine verilse bile dünyaya geri dönmek isteyen hiçbir kimse yoktur. Ancak şehid hariç." Zira O, dönmeyi temenni eder. Eriştiği derecenin büyüklüğünden dolayı, dönüp tekrar şehid olmak ister.

Câbir (r.a.) da, rivayet ettiği hadiste dedi ki; Rasulullah (s.a.v.) beni üzüntülü gördü ve : "Neyin var?" dedi. Dedim ki: "Ya Rasulullah, babam şehid düşüp arkasında borç ve çoluk-çocuk bıraktı." Buyurdu ki: "Seni müjdeleyim mi ya Câbir: Allah Teâlâ direkt babanla konuşup: "Ey Abdullah, benden ne dilersen dile" buyurdu.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Baban da "Allah yolunda bir daha savaşıp öldürölmek için diriltilmek isterim." dedi. Allah Teâlâ buyurdu ki: "Ölen kimselerin bir daha dünyaya dönmemeleri hususunda daha önce hükmümü verdim. Ama temenni ettiğin şeyi ne derece için temenni ettiysen, seni o dereceye ulaştıracağım."

30- Hasan Basrî'den rivayet olunmuştur ki: Rasulullah (s.a.v.) savaş için bir ordu hazırladı. İçlerinde Abdullah b. Ravâha (r.a.) da bulunuyordu. Ordu sabaha doğru yola koyuldu. Abdullah b. Ravâha namaz için geri kaldı. Peygamber (s.a.v.) namazını bitirdikten sonra Abdullahı gördü ve ona: "Ey Ravâha'nın oğlu, sen orduda değil miydin?" dedi. O da; "Evet, lakin seninle birlikte namaz kılmak istedim. Ordunun nerede konakladığımı biliyorum, gidip onlara

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

varacağım." dedi. Bunun üzerine Rasulullah buyurdu ki: "Muhammed'in cam elinde olan Allah'a yemin ederim ki, yeryüzünde bulunan malın hepsini infak etsen, yine de onların sabaha karşı hareketlerinden dolayı elde ettikleri sevaba ulaşamazsın." Hadis-i şerifte cihada erken çıkmak için teşvik ve cihada çıkmaya azmetmiş olan bir kimsenin namazını cemaatle eda etmek için ordudan geri kalmasının doğru olmadığı açıklanmaktadır. Görmüyor musunuz? Rasulullah (s.a.v.) İbn Ravâha için ne diyor? kaldı ki Rasulullah'm arkasında cemaatle namaz kılmak, diğer cemaatle namaz kılmalardan daha faziletlidir.

Enes b. Mâlik'in rivayet ettiği hadiste Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "Allah yolunda bir sabah yahut bir akşam yolculuk

yapmak, dünya ve içindekinden daha hayırlıdır."

Bu hadis de, söylediğimizi desteklemektedir..

31- Hasan Basrî'den rivayete göre, Hz. Ömer b. Hattâb (r.a.) halka hitap ederken bir adam gelip: "Ey insanların hayırlısı" dedi. Hz. Ömer (r.a.) ne dediğini anlayamadı ve : "Ne diyorsun?" diye sordu. Dinleyiciler Hz. Ömer'e: "Sana insanların hayırlısı diyor" dediler. Hz. Ömer ona: "Yaklaş" dedi. Sonra devam etti: İnsanların hayırlısı değilim. "Sana, insanların hayırlısını haber vereyim mi?" Adam: "Kimdir ey müminlerin emiri?" dedi. Ömer (r.a.) dedi ki : "O, bedevi bir adamdır. Bir sürü deve yahut koyunu vardır. Deve yahut koyunlarını şehirlerden birine götürüp sattı ve parasını Allah yolunda infak etti. Böylece düşmana karşı müslümanlara silah sağladı. İşte insanların hayırlısı odur."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Konuşmada geçen mesleha, düşmanın saldırısı ihtimaline karşı sınırda silahların yerleştirildiği mevzi yahut silah taşıyan kimseye denir. Onun için hükümdarın önünde yürüyen muhafızlara "Mesleha" ismi verilir.

Hz. Ömer'in "Ben insanların hayırlısı değilim." sözü alçak gönül sahibi olduğunu göstermek içindir. Hz. Ebû Bekir (r.a.)'ın vefatından sonra hilafeti döneminde insanların en hayırlısı oydu. Nitekim Hz. Ebû Bekir de, halife iken şöyle diyordu: "Beni hilafet makamından ayırın. Çünkü ben en hayırlınız değilim." Halbuki, Rasulullah (s.a.v.)'in belirttiği gibi, Peygamber ve Rasûllerden sonra insanların en hayırlısı, Ebû Bekir'di.

Hz. Ömer (r.a.), böyle bir sürü sahibinin, insanların en hayırlısı olduğunu söylemiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü müslümanların menfaati için hem canından hem de malından fedakarlıkta bulunmuştur. İnsanların hayırlısı, insanlara yaran dokunandır. Rasulullah (s.a.v.) : "İnsanların hayırlısı o kimsedir ki, Allah yolunda atının dizginini tutup daima hazırlıklı olur ve düşmandan korkutucu bir ses duyduğu zaman hemen ö tarafa koşar."

Daha sonra o adam dedi ki: Ey müminlerin emiri, ben badiyeden bir kişiyim ve dini ilimlerde bir çok konuyu bilmiyorum. Rasulullah (s.a.v.)' in sana Öğrettiği ilimlerden bana öğret." Hz. Ömer dedi ki: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet etmiyor musun?" Adam: "Ediyorum" dedi. Hz. Ömer (r.a.) dedi ki: "Namazı kılıp, zekatı verip, Ramazan orucunu tutup haccı eda ediyor

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

musun?" Adam: "Evet" dedi. O zaman Hz. Ömer ona şöyle dedi: "Aleniliğe yapış ve gizlilikten sakın. Başkaları farkına vardıklarında seni mahcup etmeyen bir ameli yap ve başkaları farkına vardıkları zaman seni mahcup eden ve kötü duruma düşüren her amelden de sakın."

Adam, dinle ilgili birçok konuyu bilmediğini söylemiştir. Onun için köy ve sahalarda oturanlara "ehlu'l-cehl" ismi verilmiştir. Çünkü cehalet yönleri galiptir. Adam şahadet kelimesini kabul ettiğini ifade ederken Hz. Ömer kendisinin alim olduğunu ve cahil olmadığını belirtmiştir. Bunu söylerken, herhalde Yüce Allah'ın şu sözüne dayanmıştır:

"Allah, melekler ve adaleti yerine getiren ilim sahipleri ondan başka tanrı olmadığına şahitlik etmişlerdir. Ondan başka tanrı yoktur. O,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

güçlüdür, hakimdir.^{123[123]} Burada ilim sahiplerinden maksat, mü'minlerdir.

"Aleniliğe sarıl" sözünün manası ise, iman ve amel konularında, müslü-man cemaatin üzerinde bulunduğu doğru yola sarıl ve batıl mezheplerden sakın demektir. Rasulullah (s.a.v.)'in: "Yaşlı kadınların dinine (inancına) sanlın." hadisinin manası budur.^{124[124]} "Gizlilikken maksat, Müslüman cemaatin bilmediği davranıştır. "Gizlilikten sakın" sözünden maksat, ise müslüman cemaatte bulunmayan davranış ve İtikatlardır.

Bazı alimler yukarıdaki iki sözün şu manada olduğunu söylediler: "İnsanlarla olan muamelende, onlann aleni davranışlarıyla iktifa

^{123[123]} Âl-ilmrân:3/18

^{124[124]} Bu hadis değil, uydurma bir sözdür. Bakınız Keşfu'l-Haya, 2/70-71 (Çeviren)

et. Onların gizli taraflarını araştırma."

"Başkaları farkına vardığı zaman seni utandırmayacak davranışlarda bulun." sözü ise, gizli tarafların aleni davranışlarına muhalif olmasın, halk arasında açıkça yapmaktan haya ettiğin şeyleri, onların bulunmadığı yerde Allah'tan haya ederek yapma. Kim böyle davranmazsa, Allah onun sırrını açığa vurarak onu rezil eder, manasınadır.

32- İmam Muhammed (r.a.) bu konuya Ebû Hureyre'nin Rasulullah (s.a.v.)'den rivayet ettiği şu hadisle son vermektedir: "Kim sınırda muhafızlık yaparken ölürse, şehid olarak ölmüştür."

Yani, şehidlik sevabını kazanır. Çünkü Allah'ın rızasını elde etmek için, ölünceye kadar, murabıfık üzerine sabrederek canını vermiştir.

Yardım eden ancak Allah'tır. ^{125[125]}

Ordu Komutanlarına Yapılan Tavsiyeler

33- İmam-ı Azam Ebû Hanîfe yoluyla Hubeyb b. Büreyde, o da babası Büreyde'den rivayet etti ki: "Peygamber (s.a.v.) bir yere büyük bir ordu yahut bir seriyye gönderdiği zaman onlara: "Allah'ın adıyla savaşa gidin" tavsiyelerinde bulunurdu.

^{125[125]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/33-59

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İmam Muhammed "es-Siyerü's-Sağîr" isimli kitabına bu hadisle başlamaktadır. Hadisten alınacak dersleri orada açıkladık.

Hadisin sonunda Peygamber (s.a.v.)'in şu sözünün anlamım belirttik:

"Eğer onlar sizden Allah'ın zimmetini isterselerse, bunu onlara vermeyin!." ^{126[1]}

^{126[1]} Başta Buhrârî (Cihad 102, Meğâzî 38), Müslim (Siyer ve Cihad 2,12), Ebu Dâvûd (Cihad 82) olmak üzere bir çok sahih hadis mecmuasında rivayet edilen uzunca bir hadisin bir bölümünü teşkil eden bu sözleri tam olarak anlayabilmek için Hz. Peygamber'in şu ifadelerine de dikkat etmek gerekmektedir: ".....Bir kale halkım kuşatır da senden Allah'ın ahdini ve Peygamberinin ahdini kendilerine vermeni isterlerse onlara ne Allah'ın ahdini, ne de Peygamberinin ahdini ver. Onlara verdiğin kendi ahdini ve arkadaşlarının ahitlerini bozmanız, Allah'ın ve Rasûlünün ahdini bozmaktan daha iyidir. Bir kale halkım kuşatır da, senden kendilerine Allah'ın hükmünü tatbik etmeni isterlerse onlara Allah'ın hükmünü tatbik etme. Fakat onlara kendi hükmünü tatbik et. Çünkü Allah'ın onlar hakkındaki hükmünü tam olarak bilemeyebilir ve isabet etmeyebilirsin " (Editör)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ona göre hadisteki yasaklama harama değil, İhtiyaç anında Allah'ın ahdini bozmaktan çekinmeyi belirtir ve mekruh şeklinde kabul edilir. Evzâî ise, hadisın zahirine dayanarak, Allah'ın zimmetini vermenin caiz olmayacağını söyler. Ona göre yasaklama mutlakdır ve haramlık ifade eder.

Bu lafız Hz. Ali'nin Ehl-i Beyt tarikiyle rivayet ettiğı hadiste de vardır. Buna göre Peygamber (s.a.v.) buyurur ki:

"Onlara ne Allah'ın zimmetini verin ve ne de benim zimmetimi. Çünkü benim zimmetim de Allah'ın zimmetidir."

Bize göre bunun mekruh olması, yasaklanan şeyden başkası sebebiyledir. Mekruh görölmesinin sebebi, müslümanların ileride görecekleri bir maslahattan dolayı antlaşmayı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bozma ihtiyacını duyabilmeleridir. O zaman kendi verdikleri sözü bozmaları, Allah'ın ve Rasûlünün sözünü bozmalarından daha ehvendir. Hadis-i Şerifin sonunda buna şöyle işaret etmektedir.

"Çünkü kendi ahdinizi ve atalarınızın ahdini bozmanız, Allah Teâlânın

ahdini bozmanızdan daha iyidir."

Hadis-i Şerifte geçen "Zimmet" sözü ahd (söz) manasınadır. Yüce Allah

şöyle buyurur:

"Onlar bir mü'min hakkında ne bir ahid, ne de bir anlaşma gözetip tanırırlar. Onlar taşkınların ta kendileridir."^{127[2]} İnsan için bunun zimmet olarak isimlendirilmesinin sebebi, verdiği söze kendisinin bağımlı oluşundan dolayıdır.

Onların zimmetleri ile atalarının

^{127[2]} Tevbe: 9/10

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zimmelerinden maksat, cahüyyette

aralarında yaptıkları anlaşmalardır

Gerektiğinde anlaşmayı bozmakta bir sakınca yoktur. Çünkü Yüce Allah:

"Bir topluluğun anlaşmaya hıyanet etmesinden korkarsan, sen de onlara

karşı anlaşmayı bozarak aynı şekilde davran. Şüphesiz Allah hainleri sevmez."^{128[3]} buyurmaktadır. Bu, müşriklerden anlaşma yaptığınız kişilere Allah ve Rasulünden bir ültimatodur."^{129[4]} ayeti de buna delalet etmektedir. Rasullulla-

hın şu sözü de bunu desteklemektedir:

"Ben üç kişinin düşmanıyım, kimin düşmanı olursam, işini bitiririm. Bunlar benim adıma söz

^{128[3]} Enfâl:8/58

^{129[4]} Tevbe,9/1

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verip de sözünü çiğneyen, hür bir kimseyi köle diye satıp parasını yiyen ve birini ücretle çalıştırıp ücretim vermeyenlerdir".

Bu da peygamber adına sözvermenin bir sakıncasının bulunmadığı, ancak söz verdikten sonra hiyanet etmenin haram olduğunu gösterir. Ordu komutanları Allah adına eman verirlerdi. Hz. Ebu Bekir bu yaptıklarına karşı çıkmamıştır. Bu da böyle bir şeyde sakıncanın olmadığını gösterir.

34- İmam Muhammed daha sonra İbnu Ömer'in şöyle dediğini rivayet etti: Ebû Bekr es-Sıddık (r.a.) Yezid b. Ebi Süfyan'i bir ordunun başında gönderdi. Kendisi de yürüyerek çıkıp ona tavsiyelerde bulunuyordu. Yezid, ona "Ey Rasûlül-lah'm halifesi! Ben atın üzerinde giderken, sen yürüyorsun!" dedi. Ebû Bekir (r.i.)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dedi ki: "Ne ben binerim ve ne de sen inersin. Ben bu adımlarımı Allah yolunda sayıyorum." Hz. Ebû Bekir'in yaptığı gibi, her ne olursa olsun ordu savaşa giderken onu yolcu etmek için bîr miktar yürümenin iyi olduğunu bu rivayet göstermektedir. Hz. Ebû Bekir (r.a.) rivayet ettiği bir hadiste diyor ki: Rasûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu duydum :

"Kimin Allah yolunda ayaklan tozlanırsa, onun için cennet vacib olur." Enes (r.a.)'m rivayet ettiği hadiste de şöyle buyrulur :

"Allah yolundaki toz ile cehennem dumanı bir müslümanın üzerinde bir araya gelmez."

35- İmam Muhammed, Ebû Bekir'in hadisini başka bir senetle de rivayet etti. Buna göre: Hz. Ebû Bekir (r.a.) binmesi için devesini getirdiklerinde dedi ki: "Binmeyeceğim, aksine

yürüyeceğim."Sonra yürümeye devam etti. Devesini de yularından tutup arkasından yürüttüler. Ayrıca ayaklarının Allah yolunda tozlanması için ayakkabılarım çıkarıp elinde taşıdı. Hz. Ebû Bekir (r.a.) peygambere uyararak bunu yapmıştır. Nitekim Peygamber (s.a.v.) Muaz'ı Yemen'e yolcu ederken onunla beraber bir yahut iki ya da üç mil yürümüştür.

Bunun benzen, Hasan b. Ali (r.a.)'ın develeri yanında yularlarından çekilip boş götürülürken hac yolunda yaya yürüdüğüyle ilgili rivayettir. Hz. Hasan'a: "Ey Rasûlullah'ın torunu, neden binmiyorsun? denildiğinde, Rasûlullah (s.a.v.)'in "Allah yolunda ayakları tozlanan kimsenin ayaklarına cehennem ateşi dokunmaz." Buyurduğunu duydum. Bunun için yürüyorum cevabını verdi.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hacılar yahut savaşa giden mücahidleri yolcu eden kimse için müstahab olan, Ebû Bekir (r.a.)'m yaptığı gibi yapmaktır.

Sonra, Hz. Ebû Bekir, Yezid'e şöyle dedi :
"Sana on vasiyette bulunacağım, bunları iyi ezberle :

a- Manastırlarda kendilerini Allah'a ibadete verdiklerini düşünen kimselerle karşılaşacaksın. Onları meşgaleleriyle başbaşa bırak.

Ebû Yusuf'ta Muhammed (r.a.) buna dayanarak manastırlara kapanmış olan kimselerin öldürülmeyeceklerini söylerler. Ebû Hanîfe'den de böyle bir rivayet vardır.

Fakat Ebû Yusuf'tan rivayete göre manastırlara kapanmış kimselerin öldürülmeleri konusunu Ebû Hanîfe'ye sormuş ve Ebû Hanîfe öldürülmelerini normal görmüştür.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Netice olarak, manastıra kapanmış olan kimseler zaman zaman halkın arasına karışıp, halk da onların yanma gidiyor ve halkı savaşa teşik ediyorlarsa, Öldürülürler. Hz. Ebû Bekir'in bu tavsiyesi de, onların, savaşı tamamen terk etmeleri sebebiyledir. Çünkü öldürölmelerini mubah kılan husus, savaşa ortak olarak müslümanlara zarar vermeleridir. Şayet kapıları üzerlerine kapatırlarsa, onlardan gelebilecek kötölük ortadan kalkmış olur. Ama savaşa taraftar iseler ve bu görüşlerini açığa vuruyorlarsa, dolayısıyla, savaşımış olurlar ve bu sebeble de Öldürölürler.

b- Başlarımın ortasını tıraş etmiş kimselerle karşılaşacaksın. Bunların başlarını kılıçla vurun.

Bunlardan maksat, Şemmas'lardır ki, hıristiyanlar arasında bunların durumu,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanlar arasında sapık şia fırkalarının durumu gibidir. Bazı âlimlere göre bunlar Harun (a.s.) 'm soyundandırılar. Hz. Ebû Bekir, başka bir senedle rivayet edilen bir rivayette buna işaret eder: "Başlarının çevresinde çember gibi saç bırakırlar. Savaş işlerinde halk onların puanlarına göre hareket eder. Halkı da savaşa teşvik ederler. Onun için onlar, kafirlerin liderleridir. Onları öldürmek başkalarını öldürmekten daha evladır."

Bu hadisin başka bir senedinde Hz. Ebû Bekir buna işaretle şöyle diyor: Traş edilmiş başların tam ortasını; şeytanların yuva yaptıkları yeri, kılıçlarla vurun. Allah'a yemin ederim ki onlardan birini öldürmek başkalarından yetmiş kişiyi öldürmekten bana daha sevimli geliyor. Yüce Allah şöyle buyurur: "Küfrün Önderlerini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldürün. Çünkü onlar andlan olmayan adamlardır;^{130[5]}

Şeytanların yuva yaptıkları yerden maksat, saçlarıdır ki, o da başların-dadır. Nitekim Hz. Ebû Bekir (r.a.) hadlerin yerine getirilmesiyle ilgili olarak: "Başı vurun, çünkü şeytan baştadır." der.

c- Küçük çocukları öldürme.

Doğmuş olan küçükten maksat, çocuktur. Ona "Mevlûd" denilmesinin sebebi doğumunun yakında olmuş olmasındandır. Şüphesiz şayet savaşa katılmıyorsa, öldürülmeyecektir. Başka bir rivayette bunu açıklamış ve: "Aciz, güçsüz olan hiçbir çocuğu öldürmemesini söyle!" demiştir.

d- Kadınları öldürme.

Kastedilen, savaşmayan kadındır. Nitekim

^{130[5]} Tevbe:9/12

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rivayete göre Peygamber (s.a.v.) öldürülmüş bir kadınla karşılaştığında :

"Vay! Bu kadın savaşıyordu. Var Halid'e yetiş ve ona: Çocuk ve ücretli (işçiyi) öldürmemesini söyle," buyurdu.

e- Yaşlıları da öldürme

Bir rivayette ise "Pir-i Fani"yi öldürmeyin denilmiştir. Yani savaşa katılmayan ve savaş konusunda herhangi bir teşvik ve katkısı bulunmayan yaşlıyı da öldürmeyin. Ama bilfiil savaşa katılmış yahud savaşta rey ve tedbiri var ise elbette öldürülür. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) tavsiyeleriyle yardımcı olduğu için Düreyd b. Sımme'nin öldürülmesini emretmiştir. Düreyd,^{131[6]} müşriklere çocuk ve kadınları

^{131[6]} Bu kitabı Osmanhcaya tercüme eden Muhammed Münîb Ayıntâbî, Düreyd'in öldürüldüğü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendilerine ait toprakların dağlarına çıkarmalarını ve erkeklerinin de, atlarının sırtında düşmanları olan müslümanlara saldırmalarını öğütlemişdi de, görüşünü benimsememişler ve Arapların adeti üzere çoluk çocuklarını beraber savaşa getirmişlerdi. Bu ise yenilmelerine sebep olmuştu. Düreyd, bununla ilgili olarak şu şiiri söylemişti.

"Kum vadisinde onlara doğru olanı emretmiştim. Fakat onlar benim doğru emrimi ancak ertesi günün kuşluğunda (yenildikten sonra) anladılar."

"Ben onlardan biri olarak kendi lehlerine düşüncemi söylediğimde dinlemediler ve doğruyu bulamadığımı zannettiler."

zaman yüzyirmi yaşında olduğunu söylüyor. Şerhu Siyer'i'l Kebîr Tercemesi (çeviren) 1/31

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Savaş hakkında bir takım tavsiye ve görüşleri olduğu için Peygamber (s.a.v.) Düreyd'i öldürtmüştü.

f- Meyveli ağacı, üzüm ve hurma ağaçlarını kesme.

İmam Evzâî bu hadisin zahirine bakarak müslümanların dâru'l-harbde tahribata yönelik hareketlerde bulunmalarının caiz olmadığını söyler. Çünkü tahrib etmek fesaddır ve Allah Teâlâ fesada razı olmaz. Görüşüne şu âyeti de delil getirir:

"O, yeryüzünde iş başına geçti mi orada fesad çıkarmaya, ekini ve nesli kökünden kurutmaya başlar. Allah fesadı sevmez." ^{132[7]}
Nitekim Hz. Ali'den rivayet edilen hadiste de Peygamber (s.a.v.) bunu, seriyye komutanlarına

^{132[7]} Bakara: 2/205

tavsiye ediyordu.

Ebu'l- Hasan el-Kerhî, hadisin tamamını naklederek şu yorumu yapar: Size zarar veren, yani düşmanla savaşmanıza engel olanlar dışında, ağaçları kesmeyiniz.

İrnam Evzâî şu hadiste rivayet edilenleri de delil olarak ileri sürer. Hadiste buyuruluyor ki: "Allah Teâlâ Peygamberlerinden birine vahyetti ki: Her kim yeryüzünün ululuk ve saltanatına itibar ederse, Davud hanedanı ile Fars ehlinin mülküne (ululuklarına) baksın. O Peygamber dedi ki: Ya Rab: Davud hanedanına gelince, onlar, kendisiyle yücelttiğin şeye layıktırlar. Ama (Mecusi olan) Fars ehlinin nesi var ki?" Cenab-ı Allah cevabında şöyle buyurdu: Onlar, beldelerimi imar ettiler. Kullarım da o imar edilen yerlerde yaşadılar."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yeryüzünü mamur etmenin övgüye sebep olduğu ortaya çıkınca tahribat yapmanın da kötü birşey olduğu anlaşılmış oldum.

Fakat biz deriz ki : İnsanlar, bu eşyadan daha çok hürmete layık iken, müşriklerin gücünü kırmak için insanın öldürülmesi caiz olduğuna göre onlardan daha değersiz olan binaları yıkmak ve ağaçları kesmek evleviyetle caizdir. Yüce Allah'ın: "...Allah yolunda onlara bir susuzluk, bir yorgunluk ve bir açlığın erişmesi, kafirleri öfkeliendirecek bir yere ayak basmaları karşılığında kendilerine salih bir amel yazılması içindir..."^{133[8]} âyetinde, söylediğimize delil vardır. Daha sonra İmam Muhammed, Ebû Bekir hadisini şu şekilde te'vil etmiştir.

Hz. Ebû Bekir, Peygamber (s.a.v.)'in haber

^{133[8]} Tevbc 9/120

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermesiyle Şam'ın feth olunacağını ve müslümanların eline geçeceğini biliyordu. Onun için tahribat yapmaktan ve ağaçları kesmekten askeri sakındırmıştır.

Nitekim bundan sonra bunu açıklamıştır. Peygamber (s.a.v.) den rivayet edilen hadisin te'vili de bu şekildedir. Görmüyor musun? Peygamber (s.a.v.)'in kendisi Sakif kalesine mancınık kurmuştur ki mancınının yapacağı tahribat ortadadır.

g- Yemek amacı dışında, düşmanın sığır, koyun ve diğer hayvanlarını kesme.

Çünkü Rasulullah (s.a.v.)'in yemek kasdı hariç, hayvanın kesilmesini yasakladığı rivayet edilir. Hadis-i Şerifte savaşçıların dâru'l-harbde düşmana ait şeylerden yemek yemelerinin ve hayvanlarına yem vermelerinin, yemek için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hayvanın kesilmesinin caiz olduğuna dair delil vardır. Yemek için hayvanın kesilmesinin caiz olması da bu cümledendir.

İmam Muhammed daha sonra bu hadisi başka bir senedle rivayet ederek sonuna şunları ekledi: "ihanet etme."

İhanet etmenin yasak olduğu beyan edilmektedir. İhanet etmek, savaşçının, yemek ve hayvanın yemi dışında kendi kendisine ganimetten birşeyler saklamasıdır, Bu ise, haramdır. Yüce Allah şöyle buyurur:

"... Kim emanete hıyanet ederse kıyamet günü, hainlik ettiği şey boynuna asılı olarak gelir..." ^{134[9]} peygamber (s.a.v.) de şöyle buyurur: "Ğulûl (hiyanet) cehennemin ateşindendir."

h- Korkma

^{134[9]} Al-ilmrân3/161

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü Yüce Allah: "(Ey mü'minler), gevşemeyin." ^{135[10]} buyurmuştur. Yani savaşta gevşeklik göstermeyin. Gazilerin korktuklarını izhar etmeleri onları savaştan soğutur.

1 - Fesad çıkarma ve isyan etme

Bazı alimler bu söz "sana emrettiğim konuda bana isyan etme demektir" derler. Çünkü tavsiyenin faydası, itaatta kendisini gösterir. Bazıları da: Şayet Allah'tan yardım diliyorsan, O'na isyan etme manasınadır, derler.

36- İmam Muhammed, aynı hadisi üçüncü bir senedle: Ab-durrahman b. Cübeyr b. Nufeyr el-Hadrami rivayetiyle tekrar şöyle nakleder:

Rasûlüllah (s.a.v.)' den sonra Hz. Ebû Bekir askerleri yola çıkmak üzere hazırlayınca- ki bu askerlerin bir bölüğünün başına Şurahbil b.

^{135[10]} Âi-Ümrân 3/139

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hasene, bir bölüğüne Yezid b. Ebi Süfyan ve diğer birine de Amr b. As'ı komutan tayin etmişti- Onlara "Diyarı benî Şurahbil" denilen yerde^{136[11]} toplanmak üzere Medine'den ayrılmalarını söyledi. Burası, Medine'ye altı mil uzaklıktadır.

Halifenin, bir orduyu savaşa göndermek istediği zaman askerlere, şehrin dışında bir karargah kurmalarını emretmesi gerekir. Çünkü karargahta toplandıktan sonra bir arada hareket etmeleri, topluca evlerini terketmelerinden daha kolaydır.

Daha sonra Hz. Ebû Bekir karargâha gelerek anlara öğle namazını kıldırdı. Namazdan sonra ayağa kalkıp Allah'a hamd ve senada bulundu ve şöyle dedi:

^{136[11]} Burası bir yerin ismi olup Şurahbil oğullarının kuyuları manasınadır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Sizler Şam'a gidiyorsunuz. Orası, Sebi'a bir yerdir. "Sebi'a" kelimesini, orada eziyet verici yırtıcı hayvanların çokluğuyla tefsir ettiler. Lakin yukarıdaki rivayet yanlış olup kelimenin doğrusu şebia'dır.

Yani orada o kadar çok nimet var ki, kişi onları seyrederek doyar. Sanki onları Şam'a gitmeye teşvik ederek "siz Medine'de çekilen açlık ve sıkıntıdan sonra öyle bir yere gidiyorsunuz ki, orası çok verimli bir yerdir", demektedir.

Sonra dedi ki: "Allah size yardım ediyor ve kudret veriyor ki, orada mescidler yaparsınız. Oraya sakın arzu ve heveslerinizi tatmin etmek için gitmeyin

Hız. Ebû Bekir (r.a.) bu sözü, Peygamber (s.a.v.) den duyarak söylemiştir. Çünkü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edilen meşhur bir hadiste şöyle buyuru 1 maktadır:

"Sizler yakında Kisra ve Kayser'in hazinelerine hakim olacaksınız," Buradan da anlaşılıyor ki, Hz. Ebû Bekir'in onları tahribat yapmaktan ve ağaçları kesmekten alıkoymasının sebebi, buraların müslümanların eline geçeceğini bilmesindendir. Ayrıca heva ve hevesten onları sakındırdı. Çünkü onlar cihad için çıkmışlardır ve cihad, dindendir. Yüce Allah şöyle buyurur :

"Dinlerini bir oyun ve bir eğlence yapan, kendilerini dünya hayatı aldatmış bulunan kimseleri (Öylece haline) bırak..."^{137[12]}

Hız. Ebû Bekir, sözüne şöyle devam etti: "Eş'nden sakının! Ama Ka'be'nin Rabbına yemin olsun ki, ona mübtelâ olacaksınız."

^{137[12]} En'am6/70

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Eşr: Zenginleşen kimsede görülen bir nevi azgınlıktır. Yüce Allah şöyle buyurur.

"Çünkü insan kendini müstağni görünce azar"^{138[13]} Bu nedenle Hz. Ebû Bekir, Onları bu azgınlıktan sakındırmakla birlikte, buna mübtela olacaklarını da yemin ederek söylemiştir.

Hz. Ebû Bekir'in konuşmasının tamamı İmam Muhammed'in kitabında mevcuttur. Nihayet konuşmasını şöyle bitirdi:

"Ben buradan ayrıldığımda atlarınıza bininiz ve tek sıra olunuz ki teker teker hepinizle görüşeyim."

Halife meydanda orduyu teftiş ederken Hz. Ebû Bekir'in davrandığı gibi davranmalıdır.

Ravi diyor ki: Hz. Ebû Bekir, saffın başından sonuna kadar hepsine baka baka uğradı ve

^{138[13]} Al ak 96/6-7

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

selam vererek şöyle dedi: "Allah'ım! İsrail oğullarının ruhlarını aldığıın şeyle bunların da ruhlarını mızrak darbeleriyle ve taun (veba) hastalığıyla al. Haydi gidiniz. Allah'ın divanında; hepimizin toplanacağı o yerde buluşmak üzere...

Bu sözlerin açıklanmasına gelince, Hz. Ebû Bekir (r.a.) bir daha dönmek niyetiyle savaşa gitmeye teşvik etmiştir. Nefsi, Allah'ın rızasına teslim etmek, ancak bu şekilde gerçekleşir. "Allahım! İsrail oğullarının canlarını aldığıın şeyle onların da canını al." sözü, şehadete nail olmaları için bir duadır. Bazıları da dedi ki: Kasdı, Rasûlüllah (s.a.v.)'in şu sözüdür: "Ümmetimin helaki, mızrak vuruşları ve veba hastalığıylaadır." Bu da, Şam'da yaygındı. Ebû Bekir (r.a.) şayet veba hastalığına yakalanacak olurlarsa, şehadet derecesine nail olmaları için dua etmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Burada kişinin, başka birine şehid düşmesi için dua etmesinde bir sakınca olmadığına delil vardır. Çünkü her ne kadar şeklen, ölüm için bir dua ise de, hakikatte hayat için bir duadır.

Hiz. Ebû Bekir, bu karşılaşmasının onlarla son karşılaşması olduğunu söylemiştir. Bundan maksat, ya ecelin yaklaştığını haber vermek ya da onların geri dönmeyecekleri ve ancak kıyamet gününde karşılaşacaklarıdır.

Ravî diyor ki: Ordu yola koyulup Şam'a ulaştı. Bizanslılar onlara karşı çıktılar. Şam bölgesinden büyük bir ordu hazırlanmıştı. Durum Hiz. Ebû Bekir'e bildirildiğinde Irak'ta olan Halid b. Velid'e haber vererek üç-bin atlı ile yardımlarına koşmasını emretti ve şöyle dedi: " Acele edin, acele" Allah'a yemin ederim ki, Şam köylerinden küçük bir köy, Irak'ın büyük bir kentinden bana

daha sevimlidir.

Düşmanın İslâm ordusuna karşı büyük bir ordu hazırladığı haberini alınca, devlet başkanının, Hz. Ebû Bekir gibi hareket ederek takviye kuvvet göndermesi ve takviye kuvvetlerinin acele gitmelerini istemesi gerekir ki, İslâm ordusu yenilmeden savaş alanına varsınlar ve gidişlerinin bir anlamı olsun. Şayet İslâm ordusu yenilmişse artık takviye kuvvetleriyle toparlanması zordur.

Hz. Ebû Bekir'in Şam'ı, Irak'a tercih etmesi burasının Peygamberlerin gönderildiği mübarek bir bölge oluşu sebebiyledir.

Ravi diyor ki: Hz. Halid, yanındaki yardımcı kuvvetle birlikte Hz. Ebû Bekir'in emrine uyararak sur'atle Şam'a hareket etti. Bizans askerlerini yarararak Dumayr ve Zenebe denilen yere vardı.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Müslüman askerlerin Cabiye denilen yerde bulunduklarını gördü.

Bizans ülkesine tabi olan Arablar, Halid'in geldiğini duyunca korkuya kapıldılar.

Çünkü Halid cesaretiyle meşhurdu. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) ona: Seyfullah (Allah'ın kılıcı) ismini vermişti. Arablardan bir şair bununla ilgili olarak şöyle der:

"Ey içki sunan cariye! Ebû Bekir'in süvarileri gelmeden önce sabah içkilerimizi getir. Belki ölümümüz yakındır da bilemiyoruz."

Bu şiirin öyküsü meğâzî kitaplarında anlatılır. Bu beyti söyleyen kişi, îslâm dininden dönenlerin büyüklerindendir. Cariyesi ona bir kadeh şarap getirmişti. O da sırtını duvara dayayıp bu beyti söyledi ve kadehi alıp şarabı içmeye başladı. Tam o sırada Halid'in askerlerinden biri duvara

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tırmanmıştı. Beyti duyduğu gibi adamın boynunu vurdu. Adamın kellesi, elindeki kadehin üstüne düştü.

Râvi diyor ki; Hz. Halid geldiğinde daha Önce isimleri geçen komutanlara- Şurahbil b. Hasene, Yezid b. Ebi Süfyan ve Amr b. As'a başkomutan oldu. Bizans ordusu Antakya, Haleb, Kınnesrin, Hims ve Hama'yı terkederek kaçmaya başladı. O zaman Bizans Kralı, Heraklius idi. Ordusunun uğradığı yenilgiye sinirlenerek Rum topraklarına doğru yola koyuldu. Ordu komutanı Bahan, Herminiyye denilen yerde bulunuyordu. O da, beraberindeki askerlerle beraber hareket etti.

Buradan anlaşılıyor ki, Bizans ordusunun tamamı bir araya gelmişti.

İslâm ordusunun komutanları bir çadırda toplanıp savaş stratejisini görüşmeye başladılar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yanlarında Kuzaa isminde biri vardı. Düşmanın durumunu tesbit etmek üzere onu casus olarak gönderdiler. Dönüşünde, gizli bir yerde onunla buluşarak getirdiği bilgileri değerlendirdiler.

Savaşlarda ordu konulanlarının casuslar göndererek düşman ordusu hakkında bilgi toplamaları gerekir. Casuslar döndükleri zaman da, gizli bir yerde onlarla buluşmalıdırlar ki, onların casus oldukları bilinmesin. Ayrıca ordunun hepsi, düşmanın ne yapacağından haberdar olmamalıdır. Çünkü düşmanın durumunu bilmeleri savaştan korkmalarına sebep olabilir.

Râvi diyor ki: Tam o sırada Ebû Süfyan bastonuna dayanarak komutanlara doğru geldi ve selam verdi. Komutanlar: "ve aleykesselâm. Ama, bize yaklaşma" dediler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ona "yaklaşma" demelerinin sebebi, onun henüz iyi bir müslüman olmadığı doğrultusundaki kanaatleri idi.

Ebû Süfyan dedi ki: Hayret! Burada olduğum halde Kureyş'den bir grup aralarında savaş durumunu görüşüyor, ama beni aralarına almıyorlar. Böyle bir şeyle karşılaşmaktansa ölmeyi tercih ederdim!... Çünkü Ebû Süfyan, savaş işlerini bilmekle meşhur bir kimse idi. Komutanlardan biri: "Yaşlınız -Ebû Süfyanın görüşünü dinlemek ister misiniz? Biliyorsunuz savaştan anlayan biridir," dedi. Diğerleri: "Dinleyelim" deyip onu aralarına aldılar ve: "Ne yapacağımızı söyle" dediler. Ebû Süfyan: "Sizler komutansınız, siz bilirsiniz" dedi: "Görüşlerine ihtiyacımız var" demeleri üzerine Ebû Süfyan şöyle dedi: "Şu yaylada büyük bir tepe

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

görüyorum." "Evet biz de görüyoruz." dediler. "Benim görüşüm o ki; gidip şu tepeyi arkanıza alın. İkrime b. Ebi Cehil'i bir miktar askere komutan tayin edin. Orduda ne kadar iyi okçu varsa onları komutasına verin. Onun bu işten iyi anladığını biliyorum .Bilal, sabah ezanını okuduğu sırada İkrime komutasındakilerle birlikte çıksın. Okçular atlarını saf halinde dizsinler ve önlerinde çöküp nöbet tutsunlar. Şayet gece düşmandan bir baskın olursa Allah'ın izniyle onu püskürtmeye hazır olsunlar.

Şüphesiz bu, iyi bir görüş idi ve Uhud günü de Peygamber fs.a.v.) aynı şeyi yapmıştı. Şayet ganimet elde etmek arzusuyla okçular emre isyan edip yerlerini terketmemiş olsaydılar müşriklerin yenilmesine sebep olacaktı. Yüce Allah bu durumu şöyle dile getirir:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"... Nihayet öyle bir an geldi ki, Allah arzuladığı galibiyeti size gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekiştiniz ve isyan ettiniz. Kiminiz dünyayı, kiminiz ahireti istiyordu."^{139[14]}

Râvi diyor ki: Komutanlar Ebû Sûfyan'm bu görüşünü kabul ettiler. Samimi olarak kendilerine öğüt verdiğine inanmışlardı. Tam gece karanlığında Bizans süvarileri baskına geldi. Bu arada deve seslerini işitip müslü-maıların kaçtıklarına kesin kanaat getirdiler. Onun için de tam savaş düzeniyle baskın yapmaya ihtiyaç duymadan dağınık bir şekilde saldırdılar. Kimi önden, kimi arkadan geliyordu. Ama birden Ikrim'e'nin okçularıyla karşılaştılar. Bunu beklemiyorlardı. Okçular onları ok yağmuruna tuttu. Sabah güneş çıkmak üzereyken bozguna uğrayıp Vakusa

^{139[14]} Al-iİmrân 3/152

denilen yerin yanındaki konaklama yerlerine kaçtılar. İkrime de yanındaki arkadaşlarıyla birlikte İslâm ordusunun bulunduğu yere geldi. Bu, Şam fethinin başlangıcı olmuştu.

Daha sonra da, İslâm ordusuyla düşman ordusu arasında savaş çıktı. Bizans başkomutanı BAHAN, Halid b. Velid'e haber göndererek kendisiyle konuşmak istediğini bildirdi. Halid görüşme yapmak üzere çıktı. Aralarında tercüman vardı. BAHAN, Halid'e: "Yaklaş, size bir teklifimiz var. Burayı terk edip gideceksiniz. Buna karşılık biz de ordunuzda yaya olanların her birine binek ve hepinize bol bol yiyecek verelim. Ayrıca verimsiz topraklarda yaşadığınızı biliyoruz. Adam başına beşer altın verelim. Zaten buraya bunun için gelmediniz mi?" dedi. Tam bu sırada Hz. Halid söze karışarak: "Hayır,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ülkemizde geçim sıkıntısı çektiğimiz için buraya gelmiş değiliz. Lakin çevremizdeki milletlerle savaşıp kanlarını içtik. Sonra duyduk ki: Bizanslılar kadar kanı tatlı millet yoktur. Onun için kanlarınızı içmeye geldik." O zaman Bizanslılar birbirlerine bakarak şöyle dediler: "Allah'a yemin ederiz ki, onlar hakkında duyduklarımız doğruymuş. Bu müs-lümanlar böyle şartlarla çekip gitmezlermiş; ya dinlerini kabul edeceğiz, ya da onlara tam itaat edip cizye vereceğiz. İstesek de, istemesek de..."

37- İmam Muhammed, bu anlattıklarından sonra dâru'l-harbde hurma ağaçlarının kesilmesi ve evlerin tahrip edilmesinin caiz olduğuna dair: "Herhangi bir hurma ağacını kestiniz, yahut kökleri üstünde dikili bıraktınızsa, hepsi Allah'ın izniyledir. Kim Allah'a muhalefet ederse, şüphe

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yok ki, Allah' in azabı çetindir."^{140[15]} ayetini delil olarak getirdi. İmam Zührîye göre "acve" denilen hurmanın en iyi cinsi hariç, diğer hurma ağaçlarının hepsi kesilebilir. .

Dahhâk ise, ayette geçen "linetun" iyi meyve veren ağaca denir", demiştir.

Ayetin inişi Nadîroğulları olayında olmuştur. Peygamber (s.a.v.), Medine'ye geldiğinde ne kendisinin lehinde, ne de aleyhinde bulunmayacaklarına dair onlarla antlaşma yapmıştı. Amr b. Ümeyye, yanlışlıkla KUâb kabilesinden iki kişiyi Öldürmüştü. Peygamber (s.a.v.) beraberinde Ebû Bekir, Ömer ve Ali (r.a.) olmak üzere Nadiroğulları kabilesine gitti. (Arablarda adet olduğu için) antlaşmalı olan Nadîroğullarından, Kilab kabilesinden öldürülen

^{140[15]} Haşr 59/5

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

iki kişinin diyetini ödemek üzere yardım talep etti. Peygamber (s.a.v.)'e : Ya Ebe'l-Kasım, otur seni ağırlayalım, yemek yedirelim ve ondan sonra istediğin meblağı verelim." dediler. Sonra Huyay b. Ahtab, onları bir tarafa çekerek: "Bugünkü fırsat bir daha ele geçmez. Bugün Muhammed'i öldüremezseniz kolay kolay onu Öldüremezsiniz" dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.)'i öldürmeğe kalkıştılar. Cebrail (a.s.) gelip durumu Rasûlüllah'a haber verdi. O da, kalkıp Medine'ye döndü. Cenâb-ı Allah bu konuda şöyle buyurur:

"...Hani bir güruh size saldırmaya kalkmıştı da Allah onlara mani olmuştu"^{141[16]} Rasulullah (s.a.v.) asker toplayıp onları muhasara etti ve dedi ki: "Buradan çekip gidin. Her yıl bir defa gelip meyvelerinizi toplarsınız" Ama onlar bunu

^{141[16]} Maide 5/11

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

reddettiler. Rasulullah (s.a.v.) onbeş gün onları muhasara altında tuttu. Sokakların girişlerini kapatıp duvarların arkasından müslümanlarla savaşıyorlardı. Cenâb-ı Allah bu konuda şöyle buyurur :

"Onlar surla çevrilmiş kasabalar içinde yahut duvarlar arasında bulunmadan sizinle toplu bir halde vuruşamazlar..."^{142[17]}

Müslümanlar, onlarla savaşabilmek için onların evlerini yıkmaya koyuldular. Dış taraftan her bir duvar yıkılıp bir gedik açtıklarında onlar da iç taraftan bir duvar yıkıp daha içerdeki evlere sığınıyorlardı. Yüce Allah olayla ilgili olarak şöyle buyurur:

"...Öyle ki evlerini hem kendi elleriyle, hem

^{142[17]} Haşr59/14

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mü'minlerin elleriyle tahrip ediyorlardı..."^{143[18]}

Nihayet sıkıştıkça sıkıştılar. Münafıklar, yardımlarına koşacaklarına dair onlara söz vermişlerdi, ama onlar da yardıma gelmediler. Yüce Allah onlarla ilgili olarak da şöyle buyurur:

"Eğer sizinle harbedilirse muhakkak ve muhakkak biz, size yardım ederiz." diyen o münafıkları görmedin mi?..."^{144[19]} Rasulullah (s.a.v.) hurma ağaçlarının kesilmesini emretmişti. Emrine uyularak ağaçlar kesildi. Halbuki yahudiler o ağaçların bir dalını, bir köle yahut cariyeye değişmezlerdi. Onlar birbirlerine: "Hurma ağaçları gittikten sonra artık burada kalmamız anlamsızdır." dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.)'e seslenerek şöyle dediler: "Ya Ebe'l-

^{143[18]} Haşr 59/2

^{144[19]} Haşr 59/11

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kâsım! Hani sen bozgunculuktan sakındırıyordun, o hurma ağaçlarının ne suçu var ki, onları kesip yakıyorsunuz? Canımız, çoluk-çocuğumuz ve silahlarımız hariç develerimizi, taşıyabilecekleri kadar yükleyip burayı terketmemiz hususunda bize güvence verir misin?"dediler. Peygamber (s.a.v.): "Evet" dedi. O zaman kalelerinin kapılarını açtılar. Yapılan antlaşma üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) onları buradan çıkardı.

Bir rivayete göre Rasûlüllah (s.a.v.) Ebû Leylâ el-Mazinî ve Abdullah b. Sellâm'ı ağaçları kesmek üzere görevlendirdi. Ebû Leylâ, "acve" denilen hurmanın en iyi cinsinin ağaçlarını, Abdullah da "levn" denilen âdi hurma ağaçlarını kesiyordu. Ebû Leylâ'ya neden "acve" ağaçlarını kestiği sorulduğunda: "Çünkü onları kesmek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yahudileri daha çok kızdırıyordu" dedi. İbn Sellâm'a da neden "levn" ağaçlarını kestiği sorulduğunda: "Biliyordum ki, Allah Peygamberini galip getirecek ve mallarını ona ganimet bırakacaktır. Bu sebeple mallarının en güzeli olan acvenin kalmasını istedim." cevabım verdi. Bunun üzerine:

Kafir kitap ehlinin yurtlarında "hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allahm izniyledir"^{145[20]} âyeti indirildi.

Başka bir rivayete göre de: Yahudiler, duvarların üstünden şöyle dediler: "Sizler "bizler müslümanız, fesat çıkarmayız" diyordunuz. Halbuki görüyoruz ki hurma ağaçlarını kesiyorsunuz. Allah bunu emretmemiştir.

^{145[20]} Haşr 59/5

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ağaçlara dokunmayın hangi taraf galip gelirse ağaçlar o tarafındır." Müslümanlardan bazıları, "doğru söylüyorlar" dediler. Bazıları da: "Onları tahkir ve kızdırmak için keselim" dediler. Bunun üzerine Yüce Allah her iki tarafın da sözlerinin kendi rızasına muvafık düştüğünü belirtme sadedinde yukardaki âyeti indirmiştir.

38- İmam Muhammed, söylediğini ispatlamak için Üsâme bin Zeyd'den rivayet edilen şu hadisi de delil olarak getirdi: "Peygamber (s.a.v.) sabahleyin "Übnâ"^{146[21]} denilen yere baskın yapıp orayı yakmamızı emretti.

Bir rivayete göre ismi geçen yer "Übnâ" değil, "Ebyaftır. Üsâme'nin babası Zeyd b.

^{146[21]} Übnâ: Şam bölgesi'nde bir yerin ismidir. (Mu'cemu'l-Butdîn)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Harise burada Öldürülmüştü. Rasûlullah (s.a.v.), olaya son derece üzölmüş ve Üsâme'yi üçbin kişinin basma geçirip oraya gitmesini ve baskın düzenleyip orayı yakmasını emretti. Ordu savaşıa gitmeden önce Rasûlullah (s.a.v.) vefat edince Hz. Ebû Bekir (r.a.) Rasûlullah'ın emrini yerine getirerek orduyu aynı yere göndermiştir.

39- Zûhrî'nin rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) Tâif yolunda Evtâs'tan geçerken Mâlik b. Avf en-Nasrî'nin köşküyle karşılaştı ve yakılmasını emretti Bu olayla ilgili olarak Hassan (r.a.) şöyle der:

"Büveyre denilen yerde Luey oğulları üzerine büyük bir yangın ne de rahat yayıldı.

İmam Muhammed der ki: Rasûlullah (s.a.v.) Tâif kalelerinin muhasarasında ordu komutanı idi. Ancak henüz muhasara olmaksızın Mâlik b.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Avf'ın köşkünün yakılmasını emretmiştir. Yakılmasını emretmesi, Mâlik b. Avf ı tahkîr etmek ve üzmek içindir. Buradan da anlıyoruz ki, küfür yurdunda ağaçları kesmekte ve evleri yıkmakta bir sakınca yoktur.

40- Râvi diyor ki: Rasûlüllah (s.a.v.) daha sonra Taife varıp bağlarının kesilmesini emretti.

Bu konuda meğâzî kitaplarında bir olay anlatılır. Tâifliler buna şaşarak şöyle dediler: "Hurma ağacı ancak on yılda meyve veriyor. Onlar kesildikten sonra ne yapacağız? Sonra bazıları kahramanlık gösterisinde bulunarak kale duvarlarının üzerinden şöyle bağırdılar: "Ağaçlarımızı kestiyseniz su, toprak ve güneş onlar yerine bize başkalarını verecektir." Bazıları böyle diyenlere: "Şayet gizlendiğiniz delikten çıkabilerseniz, tabi" diye cevap verdiler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasûlüllah (s.a.v.) ayrıca Hayber hurmalıklarının da kesilmesini emretmiştir. Hatta Hz. Ömer (r.a.) ağaçları kesenlerle karşılaşp, onlara engel olmağa kalkışınca "Rasûlüllah (s.a.v.)'in emridir." dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer, Rasûlüllah (s.a.v.)'e gelerek: "Hurma ağaçlarının kesilmesini siz mi buyurdunuz." dedi. Rasûlüllah (s.a.v.): "Evet" cevabını verince, Hz. Ömer: "Allah Hayber'i sana vadetmedi mi?" dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) : "Evet vadetti." dedi. Hz. Ömer : "O halde kendinin ve ashabının hurmalıklarını kesiyorsun, demektir." dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah bir münadiye ağaçları kesmeye son vermeleri için emir verdi.

Râvi diyor kî: Bazı kimseler haber verdi ki, onlar Natâh kalesinin hurmalıklarında kılıç izleri görmüşler ve kendilerine bunlar Rasûlüllah

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(s.a.v.)¹ in kesilmesini emrettiği ağaçlardır denilmiştir.

Natâh, Hayber kalelerinden birisinin ismidir. Rivayete göre Hayber Yahudilerinin altı kaleleri vardı: Şık, Natâh, Kamus, Ketîbe, Sülâlim, Vatîha

41- Ömer b. Hattab (R.A), Şam'daki valisine bir mektup yazarak dedi ki:"Sen yanındakilere emret, bazen ayakkabılı ve bazen de yalınayak dolaşınsınlar.

Bazen ayakkabılı ve bazen de yalınayak yürüsünler ki, her iki duruma da alışsınlar.

Hadis-İ Şerifte rivayet edildi ki: "Rasûlüllah (s.a.v.) her işe sağdan başlamayı severdi. Hatta ayakkabısını giymesinde ve saçını taramasında bile"

Hadis-i Şerifte geçen "teraccele" kelimesi, saçını tarama anlamına geldiği gibi binekten yere

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

inme anlamına da gelir. Hz. Ömer'in yalın ayak yürümelerini istemesi, onlara şefkatinden dolayıdır. Şayet küfür yurdunda yalınayak yürümek mecburiyetiyle karşı karşıya gelirlerse zorluk çekmesinler diye.

Hicret sırasındaki mağara olayından söz ederek Hz. Ebû Bekir (r.a.) şöyle der: "Rasulullah (s.a.v.)'ın ayaklarının tabanına baktım, kan damlıyordu. Çünkü yalınayak yürümeye alışmamıştı". Onun için fakihler yalın ayak ve uzun mesafeli yarışlar yapmayı müstehab saymışlardır.

Hz. Ömer (r.a.) mektubunda izar ve rida^{147[22]} giyinmelerini söyledi.

Yani namaza giderken ve halk arasına

^{147[22]} İzâr :Baştan ayağa kadar bedeni örten entari.
Rîdâ: Aba, cübbe ve pafdücü gibi elbise ü-zerinde giyilen giysilerdir. Çeviren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkarken izar ve rida giymeden çıkmasınlar. Her ne kadar تنها bir yerde tek kat elbiseyle namaz kılmabilirse de müstahab olan izar ve rida, giyerek kılmaktır. Hz. Ömer'in Rida giyilmesini emretmesi, bu giysinin Arab giysisi olmasından dolaydır.

Atları eğitsinler

Maksat atların İhtiyaç anında yumuşak başlı olmaları için yahut ürkme-mek üzere eğitilmeleridir. Nitekim Hadis-i Şerifte şöyle buyrulur :

"Atlar ürktüğü için dövülür ama sürçtüğü için dövülmez." Çünkü sürçme binicinin dizginleri iyi tutmamasından olabilir. Ama ürkme hayvanın huysuzluğundandır. Onun için ürkme hususunda at eğitilir. Haç teşhir edilerek halka gösterilmesin.

Yani, zimmiler müslüman memleketlerde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

haçlarını teşhir ederek sokaklardan geçmesinler. Çünkü bu, müslümanları hafife almak anlamına gelir. Halbuki müslümanları hafife alsınlar diye onlara teminat vermedik.

Domuzlar onların yakınında olmasın.

Yani Müslüman şehirlerde zımmilerin açıktan açığa içki kullanıp satmaları ve domuz besleyip satmalarına engel olsunlar. Çünkü bu bir günahdır ve onu açıktan işlemelerine imkan verilmez; Ama bunu kendi evlerinde ve üzerinde antlaşma yapılan kiliselerinde yapabilirler. Çünkü bu, şirk koşmalarından ve Allah'tan başkasına ibadet etmelerinden daha kötü bir şey değildir. Kendi evlerinde Allah'tan başkasına ibadet etmelerine engel olunmazken buna da tabiatıyla engel olunmaz.

İçki içilen sofraya oturmasınlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Müslümana yakışan bu gibi sofralara oturmamaktır. Hatta mümkün ise münkerden sakındırma yoluyla içki içenlere engel olmaya çalışır. Değilse oradan uzak olmalıdır. Çünkü lanet sofrada bulunanların hepsinin üzerine iner. Nitekim, Rasulullah (s.a.v.) kıyametin şartlarından bahsederken şöyle buyurur: "Sofralarının üzerinde içki kaseleri dolaştırılır ve Allah'ın laneti üzerlerine iner."

Peştemal giymeden hamama girmesinler.

Çünkü avret yerlerini örtmek farzdır. Hadis-i Şerifte şöyle buyrulur: "Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa izarsız (peştemalsız) hamama girmesin ve hanımını hamama sokmasın."

Acemlerin ahlakından sakınınız.

Lüks hayat ve böhürlenme gibi müslümanların ahlakına ters düşen acemlerin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ahlakından sakınınız. Acemlerden maksat, mecusilerdir. Böylece anlamış oluyoruz ki, müslümanların ahlakından olan hususları yapmakta bir sakınca yoktur. İmam Muhammed daha sonra açıkladığımız şekilde hadisi açıklayıp sonunda şöyle dedi:

Bunları açıkça işlemek istedikleri zaman müslüman şehirlerden uzak bir yerde yapsınlar.

Mesela köylerde yapabilirler. Çünkü şehirler dini sembollerin merkezleridir. Buralarda bu gibi çirkin şeylerin yapılması müslümanları hatife almaktır. Bu ise, köyler için söz konusu değildir. Rasullullah (s.a.v.) köylüler için şöyle buyurur: "Onlar dünyadan habersizdirler" Rasululah (s.a.v.) bu hadisiyle bedevilerin cehaletlerine ve dini emirlere bağlılıklarının gevşekliğine işaret buyurmuştur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İmam Şemsü'l-Eimme -Allah rahmet etsin- şöyle der: "Bana göre doğru olan, İmam Muhammedin bu sözlerle Küfe köylerini kast ettiğidir. Bu köylerde oturanların hepsi zımmi yahut Rafizîlerdir. Ama bizim bulunduğumuz bu diyarda, hem şehirlerde, hem köylerde bu işleri yapmaları yasaklanır. Çünkü buralardaki köyler cemaatle namaz kılman mescidlerden ve onlarda va'zeden vaizlerden yoksun değildir. Bunlar ise, dinin sembolleridir.

42- Ebû Üseyd es-Sâidî'den, Bedir günü Rasulullah (s.a.v.) 'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Size yaklaştıkları zaman onlara ok atın ve yüzyüze gelmeden kılıçları çekmeyin."

"Üzerinize çullanırsa" Sözü, size yaklaşp hücum etmeleri anlamın Bu ise, stratejik bir davranıştır. İhtiyaç anında ok atarak düşmanı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendilerinden savmalarım emretmiştir. Bu, onların Savaşmasına izin verilmediği zaman içindir. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) Bedir'de Allaha yalvarmak için Hz. Ebû Bekir' le beraber gölgeliğe çekilip ashabını savaştan sakındırdığı bir sırada bu sözünü söylemiştir.

"Kılıçları çekmeyin" sözü ise, kılıcı düşmana ulaşmasından emin oluncaya kadar gazinin onu kınından çıkarmasının münasib olmayacağını açıklamaktadır. Ancak kılıç çekmede şer'i bir kerahet yoktur. Bu da düşman için bir oyundur. Kılıçların parlaması, düşmanı korkutur.

Bazı alimler de dedi ki: Düşman yaklaşmadan kılıç çekmek korkaklık alemetidir. Yüce Allah şöyle buyurur:

"... Birbirinizle çekişmeyin. Sonra bozguna uğrarsınız ve heybetiniz gider. Bir de sabr ve

sebat edin Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir."^{148[23]}

Emırlık -Ordu Komutanlığı

43- Sayıları az veya çok olsun, devlet başkanı bir yere bir seriyye gönderdiği zaman başlarına birini emir tayin etmeden onları yola çıkarmamalıdır.

Rasulullah (s.a.v.)'e uyarak birini komutan tayin etmek vacibtir. Çünkü kendisi seriyyeler göndermiş ve mutlaka her defasında birini başlarına komutan tayin etmiştir. Şayet başlarına bir komutan tayin etmemek caiz olsaydı, bunun caiz olduğunu belirtmek için ber defa olsun

^{148[23]} Enfâ! 8/46

İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/60-77

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

komutansız bir seriyye gönderirdi. Çünkü seriyyede bulunanların bir karar etrafında toplanmaları şarttır. Bu ise, ancak başlarında bir komutanın bulunmasını gerektirir ki, onlara bir şey emrettiğinde yerine getirsinler. Savaşta konutanm emrine itaat etmek bazı savaş usûllerini bilmekten daha yararlıdır. İtaat yoksa komutanlığın anlamı kalmaz. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "Bana itaat eden, tayin ettiğim emire itaat etsin. Emirime isyan eden ise, bana isyan etmiştir."

44- İmam Muhammed, daha sonra söylediklerimize delil olarak bir hadis-i şerif getirip Peygamber (s.a.v.)in şöyle buyurduğunu belirtir:

"Bir yolculukta üç kişi bir araya geldi mi, en küçükleri bile olsa Kur'anı en iyi bilenlerini başkan seçsinler.¹¹ Kur'an'ı en iyi bilen tercih edilmesi,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onun diğerlerinden daha faziletli oluşundan dolayıdır. Daha sonra şöyle dedi: Onlara İmam olan o kişi artık onların emiridir ve Rasulullah (s.a.v.)'üi tayin ettiği emir gibidir.

Bu ve buna benzer hadislerle sahabe, Hz. Ebû Bekir (r.a.)'ın hilafetine delil getirip dediler ki: Rasulullah'm, din işinizi yürütmek için seçtiği kişiye dünya işiniz için ona nasıl rıza göstermezsiniz?

Yolcu iki kişi bile olsa efdal olan, birinin diğerine başkan olmasıdır. Çünkü bu, anlaşıp ihtilaf etmemeleri için daha geçerlidir.

45- İmam Muhammed kitabında Selman^{149[24]} b. Amir'in rivayet ettiği şu hadisi nakletmektedir. Peygamber (s.a.v.) seferlerinin

^{149[24]} Başka nüshalarda Süleym ve Süleyman şeklinde geçmektedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

birinde gece yola koyuldu. Uyku sersemliğiyle beraberindekiler düzensiz bir şekilde dağıldılar. Kimi çok ileri giderken kimi de geride kaldı. Ebû Bekir ile Ebû Ubeyde (r.a.)'ın develeri yolun bir tarafındaki ağaca yanaşıp ondan otlamağa başladılar. Daha sonra Ebû Bekir ve Ebû Ubeyde (r.a.) uyuya-kaldılar. Uyandıklarında gördüler ki Rasulullah ve Sahabe onları bırakıp gitmişler. Konaklanan yere yaklaşıp sesin ulaşacağı mesafeye geldiklerinde Rasulullah (s.a.v.) onlara seslendi: "Biriniz diğerine emir oldu mu?" "Evet, ya Rasulullah" dediler. Rasulullah (s.a.v.) "Doğru hareket etmişsiniz." buyurdu.

Yolcular da, hırsızların baskınından korktukları zaman emirlerine itaat etmek ve çarpışmaya ihtiyaç duyulduğu zaman onun emirlerine göre hareket etmek için birini başlarına

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başkan seçsinler. Ama böyle bir korku sözkonusu olmadığı durumlarda başkan seçmemelerinde bir sakınca yoktur.

İmam Muhammed der ki: Devlet başkanının savaştan anlayan birini ordunun başına geçirmesi vacibtir. Başa geçirilen kişi de tedbirli olmalı, orduyu ne körü körüne tehlikeler üzerine sürmeli ve ne de ele geçen fırsatları kaçırmalıdır. Devlet başkanı ordunun da hamişidir ve bu görevini tam bir şekilde yerine getirebilmesi için bu konularda denediği kimseyi başlarına komutan tayin etmelidir. Şayet onları ele geçen fırsatlardan alıkoyarsa kaçan fırsat bir daha ele geçmeyebilir. Şayet kendi cesaretine güvenerek tehlikelere kendisini atarsa onlar da mecburen ona tabi olacaklardır. Kendisi cesaret ve kuvve-
tiyle canını kurtarabilir ama olabilir ki kendileri

bunu beceremezler ve helak olurlar.

46- İmam Muhammed söylediklerini teyid etmek için Hz. Ömer'in valilerine yazdığı şu sözü nakleder. Bera b. Mâlik'i müslüman ordulardan hiç birine komutan tayin etmeyin. Çünkü kendisi onları tehlikenin üzerine üzerine götürür.

Berâ, Enes b. Mâlik'in kardeşi olup zühd hususunda Rasulullah (s.a.v.)¹ in seçkin ashabından biridir. Mertebesinin yüksekliği konusunda Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "Nice pejmürde ve eski elbiseli kimse vardır ki halk onu hakir görüp itibar etmez. Ama Allah'a yemin edip şu şöyle olacaktır derse, Allah sözünü doğru çıkarır. İşte bunlardan biri Bera b. Mâlik'tir."

Rivayet edilir ki, bazı gazvelerde müslümanlar zor duruma düştüler. Bunun üzerine Bera' b. Mâlik'e: "Dua etmeyecek misin? Hani

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah (s.a.v.) senin için, o malum sözü söylemiştir", dediler. "Bera ellerini havaya kaldırıp: Allah'ım düşmanların omuzlarını bize ihsan eyle de kılıçlarımızı onlarla deneyelim." şeklinde dua etti. Onun bu duasından hemen sonra düşman yenilip kaçtı.

Bununla beraber Hz.Ömer (r.a.), tedbirsiz cesaretinden dolayı onun orduya komutan tayin edilmesinden sakındırdı. Çünkü o kadar gözü kara idi ki her tehlikeye hiç aldırmadan yürürdü.

Ebû Müslim'in Merv şehrinden çıkardığı Bermekilerin ileri geleni Nasr b. Seyyar'in şöyle dediği anlatılır: Acem büyükleri ittifak etmişlerdir ki, ordu komutanlığına geçirilecek kimsede hayvan hasletlerinden on tanesi bulunmalıdır: Horozun cesareti, tavuğun şefkati, domuzun saldırganlığı, köpeğin -yara üzerindeki- sabrı,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

turnanın hırsı, tilkinin kurnazlığı, karganın uyanıklığı ve çökmek nedir bilmeyen Horasan hayvanlarının gürbüzlüğü.

47- İmam Muhammed der ki: Şayet emir bu konuda bilgi sahibi değilse, ona yol gösterecek bir vezir seçsin. Yüce Allah şöyle buyurur:^{150[25]} "Bana kendi ailemden bir de kardeşim Harun'u vezir ver." Şayet böyle bir vezir seçmemişse, ordudan bu işten anlayan birkaç kişiyi seçer ve onlara danışıp görüşlerinden istifade eder. Çünkü Rasulullah (s.a.v.), evinin nafakasına varıncaya kadar her hususta sahabeyle meşveret ederdi. Aynı zamanda bunu yapmakla da emrolunmuştu. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "... yönetim işinde onlarla müşavere et..."^{151[26]} Peygamber (s.a.v.)

^{150[25]} Tâhâ 20/29

^{151[26]} Âl-Ümrân 3/159

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

de: "Meşveretten dolayı hiç bir topluluk helak olmamıştır" buyurmaktadır.

İmam Muhammet! der ki: Emir meşverete başvurduktan sonra vardığı sonucu halka emreder. Onlar da ona itaat edip aykırı hareket etmemelidirler. Rasulullah (s.a.v.): "(Emire) isyan eden kimseye cennet helal olmaz," buyurur.

Rivayet olunur ki, Peygamber (s.a.v.) savaşa son verilmesini istediğinde bir münadiye, savaşa son verdiğini ilan etmesini emretti. Daha sonra Peygamber (s.a.v.)'e falan şehid edildi" denildi. O da : "Ben savaştan menettikten sonra mı?" diye sordu. "Evet" dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.): "(Emire) isyan eden kimseye cennet helal olmaz." buyurdu.

Şehadet derecesiyle birlikte Peygamber (s.a.v.)'in onun hakkında böyle buyurması, bile

bile emire isyan etmenin hiçbir surette helal olmayacağını göstermek içindir. ^{152[27]}

Seriyyeler Gönderme

48- İmam Muhammed, Sahr el-Gâmidî'den naklen Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Allahım! Ümmetimin erkencilerine bereket ihsan eyle." Peygamber (s.a.v.) bir yere seriyye göndermek istediği zaman günün evvelinde gönderirdi.

Burada ihtiyaç sahibinin ihtiyacını gidermek hususunda erken davranmasının gerektiğine delil vardır. Çünkü böyle davrandığı takdirde Rasulullah (s.a.v.)'in duasının bereketiyle

^{152[27]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/79-82

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ihtiyacını gidermesi daha kolay olur,

Rasulullah (s.a.v.): "Sabah erken davranmak kazançtır yahut^{153[28]} amacı elde etmektir." buyurdu.

Bu sebeple ilim tahsili için sabah erkenden çıkmanın müstehap olduğu söylenmiştir. Denildi ki; İlim ancak, karganın sabah çok erkenden uçuşması gibi erken tahsiline çıkmakla elde edilir.

Burada Devlet Başkam bir seriyye göndermek istediği zaman günün evvelinde göndermesi gerektiğine dair delil vardır.

Denildi ki: Ayrıca Perşembe ve Cumartesi günleri gönderilmelidir. Çünkü Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir "Allahım

^{153[28]} Râvî, burada şüphe içerisindedir. Acaba Rasûlüllah (s.a.v.) "erken kazanç" mı demişti yoksa "amacı elde etmektir" mi demişti. Bunu iyi hatırlamadığı için her iki durumu da rivayet etmiştir.

Cumartesi ve Perşembe günlerinin erkencilerine bereket ihsan eyle."

49- Rivayet edilir ki, Hz. Ömer b. Hattab (r.a.)> devesini bağlamış bekleyen birini gördü. Ona: "Seni burada alıkoyan nedir?" diye sordu. O adam: "Cuma'dır; cuma namazım kılmak için bekliyorum." dedi. O zaman Hz. Ömer: "Cuma, yolcuyu alıkoymaz. Kalk yoluna git." dedi.

Bu, her ne kadar, cumadan kaçma şüphesi taşıdığı için bu günde yola çıkmanın mekruh olduğunu söyleyen dar görüşlüler varsa da, cuma günü savaş, hac yahut başka herhangi bir maksatla yola çıkmakta şer'i bir sakınca olmadığına delildir. Onların bu anlayışına karşılık biz deriz ki:

Diğer günlerde yolculuk mekruh olmadığına ve bu günlerde çıkan bir kimseye, sen

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

namazların yarısından kaçırırsun, denilmiyeceğine göre, cuma günü yolculuğa çıkmak da mekruh olmaz. Ramazanda da yola çıkmak caizdir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) Ramazandan iki gün geçtikten sonra Medine'den Mekke'ye hareket etmiştir. Burada da orucu eda etmekten kaçma şüphesi yoktur. Ayrıca zevalden sonra yola çıkacak kimseye zevalden önce cuma vacib değildir ki, yola çıkması vacibten kaçış olsun? Bize göre zevalden önce yola çıkmasında bir sakınca olmadığı gibi zevalden sonra çıkmasında da sakınca yoktur. İmam Şafii -Allah rahmet etsin- ise, vakte bağlı ibadetlerin eda edilmesinin vacib oluşunda, vaktin evveline itibar eder. Ona göre vaktin başlangıcında mukim olan bir kimse, yolcu olmakla cumanın vucubiyeti üzerinden sakıt olmaz. Diğer günlerde yola

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkacak kimse de, Öğle namazını mukim olarak kılar.

Bize göre ise, ibadetin vucubiyetinde vaktin sonuna itibar edilir. Onun için diğer günlerde vaktin sonunda yola çıkacak olan kimseye o vakit için yolcu namazı kılması gerekir. Cuma günü öğle vakti çıkmadan önce şehrin imar sınırını geçecek olan bir kimseye cuma namazı vacib olmaz. İster zevalden önce şehri terketsin, ister zevalden sonra terketsin, farketmez. Ama Öğle vakti son buluncaya kadar şehrin İmar sınırından dışarı çıkmayacağını biliyorsa o zaman cumayı kılması gerekiyor. Cumayı eda etmeden çıkamaz.

el-Kitâb' da İmam Muhammed der ki: "Çünkü cumayı eda etmek onun üzerine bir farzdır." Bu açıklama, İmam Muhammed'in temel yaklaşımına

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dayanmaktadır. Zira Ona göre mukim için aslanan, cuma namazının farz oluşudur. Namaz bölümünde bu konudaki ihtilafı belirtmiştik.

İmam Zafer ise, vaktin sonuna İtibar etmez. Ona göre ancak cumayı kılabilceği miktar kadar vaktin daralmasına itibar olunur. Bu hükümde o da, kendi kuralına dayanır. Çünkü ona göre vucubiyetin sebebi, artık daha fazla geciktirildiği zaman o farzı yerine getirecek vaktin kalmayacağı sınırında ortaya çıkar. Onun için der ki: O sınırdan sonra aybaşı kanı gören bir kadın o vaktin namaz sorumluluğundan kurtulmuş olmaz.

Vakit darlığı ortaya çıkıncaya kadar şehri terketmeyecek kimsenin de cumada hazır bulunması gerekir.

Serahsî dedi ki: Hocamız İmam Şemsu'l-Eimme el-Hulvânî der ki: Bu mesele bana şüpheli

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

geliyor. Çünkü vaktin sonuna itibar edilmesi ferdi olarak kılınabilen namazlarda sözkonusudur. Oysa cuma namazını kişi, yalnız başına kılamaz. Onu, ancak imam ve cemaatle birlikte kılabilir. Bundan dolayı yolcu, şayet halk namazını eda edinceye kadar şehri terk etmeyecekse, cumayı onlarla birlikte kılması gerekiyor.

Bu şüphe, İmam Züfer'in kuralına göre çözüme bağlanır. Çünkü ona göre, kılma imkanına itibar edilir. Daha fazla geciktirildiği takdirde namazı kılma imkanı bulunmayan son vakit vucubiyetin sebebidir. Bize göre ise vucubiyete sebep, vaktin son bölümüdür.

50- İbn Abbas (r.a.) Rasulullah (s.a.v,)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Ashabın hayırlısı dördtür. Seriyyelerin hayırlısı dörtyüz-dür. Ordunun hayırlısı ise,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dörtbindir. On ikibinlik bir ordunun sözü bir olursa, sayı azlığından dolayı asla yenilmez." Denildi ki: "Ashabın hayırlısı dördtür." sözünden maksat, sahabüerimin hayırlısı dördtür demektir ve bununla Raşid Halifeler kastedilmiştir.

Ayrıca denildi ki: Bununla, sözün zahiri kastedilmiştir. Bu söz, Ebû Ha-nîfe ile İmam Muhammed'in, cuma namazının imam hariç üç kişilik cemaatle kılınabileceğine delildir. Çünkü ashabın (arkadaşların) hayırlıları, yardımlaşmalarıya farz eda edilenlerdir.

Hadiste serliyyenin, ordudan daha az olduğuna delil vardır. Seriyeye bu ismin verilmesi, gece yola devam edip sayısının azlığından dolayı gündüz pusuya giren küçük birlik oluşundandır. Büyük birliğe ordu denilmesinin sebebi ise, sayısının çokluğundan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dolayı askerlerin dalga dalga bir görüntü arzemesin-den ve bir coşku havasını estirmesinden dolayıdır. Bundan kasıt, dört yüzden az sayıdaki birliğin seriyye olamayacağı değil, sayıları dört yüze ulaşınca, muradına ermeden dâru'l-harbten dönmeyeceğidir.

"Onikibin kişilik bir ordu, sayısının azlığından dolayı yenilmez." sözü ise, bu sayıya ulaşan İslâm ordusunun, sayısı daha çok olsa bile, düşman ordusuna yenilmesinin beklenmediği anlamındadır. Çünkü yenilmeyen galibtir. Lakin galib gelebilmesi için askerlerin sözlerinin bir olması gerekiyor. Huneyn günü, müslümanların sayısı onikibin olduğu halde yenilmişlerdir. Nitekim Yüce Allah:

"...Yeryüzü, o genişliğine rağmen, size dar gelmişti. Nihayet bozularak gerisin geri dönüp

gitmiştiniz."^{154[29]} buyurur.

Ama aralarında münafıklar ve henüz İslamını güzelleştirmemiş; daha yeni müslüman olmuş Mekke halkından kimseler bulunduğu için sözleri bir olmamıştır.

Böyle bir orduda birlik varsa kaçmaları caiz değildir. Çünkü o zaman üç kolordu durumundadırlar. En iyileri olan dörtbini sağ kanatta, dörtbini sol kanatta ve dörtbini de merkezde. Üzerinde ittifak olunan çoğulun asgari sınırı, Şer'i hüküm itibariyle sayıca daha çok olan çoğul gibidir.

51- Rasûhıllah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Seriyye komutanlarının hayırlısı Zeyd b. Harise'dir. Ganimetleri eşit paylaştırır ve halk arasında adil davranır."

^{154[29]} Tевbe 9/25

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Zeyd, Hz. Haticenin kölesi idi. Onu, Rasulullah (s.a.v.)'e hediye etmişti. Evlat sayma neshedilinceye kadar bu durum böyle devam etti. Yüce Allah onun hakkında şöyle bururur :

"Hatırla o zamanı ki, Allah'ın kendisine mi'met verdiği ve senin de yine kendisine lutufta bulunduğun zata sen: "zevceni uhdende tut. Allah'tan kork... demiştin."^{155[30]}

Rasûlüllah (s.a.v.), onu sekiz ayrı seriyyeye komutan tayin etmişti. Nihayet Mu'te'de öldürüldü. Rasulullah (s.a.v.), komutanların en hayırlısı olduğunu söyliyerek onu övdü. Hayırlılık vasfını haiz oluşunu da bu iki haslete bağladı. Çünkü seriyye komutanı bu iki haslete muhtaçtır. Bunlar, yukarıda geçtiği gibi, ganimetleri eşit bir şekilde taksim etmek ve askerler arasında

^{155[30]} Ahzâb 33/37

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkacak anlaşmazlıkların çözüme bağlanmasında adil davranmaktır.

Bazıları, İmam Muhammed'in rivayeti bu şekilde nakletmesini ayıplamışlar ve rivayet: "Aksemühüm bi'sseviyyeti ve a'deluhum bi'r-ra'iyyeti" şeklinde olmalıydı demişlerdi Buna karşılık deriz ki: İmam Muhammed hadisi bu lafızla rivayet ettiğine göre, naklettiği şekilde kullanılması da sahihtir.

52- İmam Muhammed der ki: Devlet başkanının, başarabileceği takdirde bir yahut iki veya üç kişiyi seriyye olarak göndermesinde bir sakınca yoktur. Çünkü Peygamber (s.a.v.)'in Hendek savaşı günlerinde Huzeyfe b. el-Yeman'ı yalnız başına gönderdiği rivayet edilmiştir. Ayrıca Abdullah b. Üneys ile Dıhye el-Kelbi'yi ayn ayrı yalnız başlarına, İbn Mes'ud ve Habbâb'ı da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

beraber gönderdiği rivayet edilmektedir.

Peygamber (s.a.v.)'in, üç kişiden az seriyye göndermeyi yasaklayan hadisinin izahı vardır:

Ya üçten az göndermek dinde mekruh olmadığı halde Rasulullah (s.a.v.) müslümanlara olan şefkatinden böyle buyurmuştur.

Ya da efdal olanı belirtmek için böyle buyurmuştur. Yani efdal olan, üçten az olmamasıdır. Ta ki düzeni bozmadan biri Önde ikisi arkada saf bağlayıp cemaatle namaz kılabilsinler. Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edilen: "Yola tek başına çıkan süvari, şeytandır. İki, iki şeytandır. Üç ise cemaattir." hadisinin manası budur.

Deriz ki: Seriyye göndermekten maksat, sadece savaş değildir. Bazen düşmanın durumunu teftiş edip gizli durumları hakkında

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

haber almak için gönderilir. Bu gibi işlerde bir kişinin düşman tarafına sızması üç kişinin sızmasından daha kolaydır. Olabilir ki, iki kişi sızarlarsa, bunlardan biri haber getirir, diğeri ise bu arada yeni haberler toplar. Bu durumda iki kişi olmaları daha yararlıdır. Bazen de hedef, savaşmak yahut düşmanın ileri gelenlerini gizlice öldürmektir. Bu durumda da üç ve daha fazla kişinin bu işi gerçekleştirmeleri daha uygundur. Bunlara karar vermek, emire aittir.^{156[31]}

Bayrak, Sancaklar Ve Parola

53- Sancakların beyaz ve bayrakların siyah olması daha uygundur. Çünkü hadisler bu

^{156[31]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/83-87

şekildedir.

Raşid b. Sa'd (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Rasulullah (s.a.v.)'in bayrağı siyah ve sancağı beyazdı."

Urve b. Zübeyr (r.a.) dedi ki: Rasulullah (s.a.v.)'in bayrağı siyah olup Hz. Aişe'nin hırkasından yapılmıştı ve ismi Ukâb idi.

"Ukab", Peygamber (s.a.v.)'in bayrağının ismiydi. Nitekim başka eşyalarının da ismi vardı: Sarığının ismi es-Sehab, atının ismi es-Sekb ve katırının ismi de Düldül'dür. Sancak, sultana ait olan ve onun önünde çekilen bez parçasına denir. Bayrak ise, her komutan ve askerin altında toplandığı bez parçasıdır.

54- Peygamber (s.a.v.)'in ilk olarak ne zaman bayrak kullandığı hususunda ihtilaf vardır. İmam Zührî der ki: Hayber savaşına kadar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bayrak yoktu, sancaklar vardı.

Başkaları, Bedir günü Rasulullah (s.a.v.)'in bayrağının rengi siyahtı, derler.

Buradan anlaşılıyor ki, Hayber'den önce bayrak vardı. Bayrakların siyah olmasının hoş karşılanması, savaşçıların siyah rengi seçmelerindendir. Her topluluk kendi bayrağının etrafında savaşır. Savaşta dağılırlarsa, tekrar kendi bayrakları çevresinde toplanırlar. Siyah renk ise, günün aydınlığında iyi görünür. Hele tozlu ve dumanlı zamanlarda başka renklerden daha iyi seçilir. Onun için siyah renk seçilmiştir.

Şer'î yönden ise, bayrakların beyaz, san yahut kırmızı olmalarında bir sakınca yoktur. Sancaklarda beyazın seçilmesi ise, Rasulullah (s.a.v.)'in: "Allah'ın yanında elbisenin en sevimlisi, beyaz olanıdır, Canlılarınız beyaz

giysin. Ölülerinizi de onunla kefenleyin." şeklinde hadisi vardır.

Her orduda ancak bir sancak bulunur. Askerler ihtiyaç duydukları zaman durumlarını arz etmek üzere sancağa gelirler. Çünkü baş komutan burada bulunur. Sancak için beyaz rengin seçilmesi, komutanlara ait olan siyah bayraklar

arasında rahatlıkla seçilebilmesi içindir.

55- Seleme b. el-Ekva¹ (r.a.) dedi ki: Allah'a yemin ederim ki, Hayber günü bir baktım kendimi Hz. Ali (r.a.)'m peşinde koşar buldum. Ancak ona varmadan kendisi Hayber kalesine girdi. Hemen sonra tarlalarda çalışacak olan yahudi işçiler çıktı. Bir rivayette ise, savaşçı yahudiler çıktı, denilmektedir. Müslümanlardan taraf olan kale kapısını açtılar. Bu Natât denilen kale idi ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yahudiler korkularından içten üç duvar daha örmüşlerdi. Düşman atlarının içeri girmesi mümkün değildi. Yahudiler, müslümanlarla açık alanda savaşmak sevdasıyla o duvarların ve kalelerin dışına; açık alana çıktılar. Bahadırları Mirhab ismindeki zat, şu beyitleri okuyarak dışarı fırladı: Hayber halkı bilir ki, ben Mirhab'im Pür silah denenmiş bir bahadırım. Bazen vurur, bazen vurulurum.

Ben hazır olursam, hazır bulunmayanlara ihtiyaç bırakmam. Mirhab ismindeki bu şairi Hz. Ali öldürmüştür. Olay Meğâzî kitaplarında etraflıca anlatılır. İmam Muhammed'in bu hadisi zikretmesinden maksat, sonunda geçen Peygamber (s.a.v.)'in, askeri birliklere bayraklar dağıttığını belirtmektir.

Daha önce sancaklar vardı. O gün bayraklar

da kullanılmaya başlandı.

56- İmam Muhammed dedi ki: Savaşa çıkan her gurup parola kullanmalı ki kaybolan kişi, gurubunu bulmak için o parolayı kullansın. Her sancağa mensub olanların da bir parolası olmalıdır. Ta ki mensub bulunduğu birliği kaybeden kişi, sorarak onu bulabilsin. Aslında bu, dince vacib olan bir şey değildir. Dolayısıyla bir parola tesbit etmeseler günahkar olmazlar.

Ancak savaşta bu daha iyi ve daha geçerlidir. Üstelik rivayetlere uygun olan da budur. Nitekim Sinan b. Vebra el-Cühenî Şu haberi vermektedir: "Biz Müreysî yani Benî Mustalık gazvesinde Rasulullah (s.a.v.)'le beraberdik. Parolamız: "Ey galip öldür" idi

Yani düşmana galip geldin, onlardan dilediğini öldür. Peygamber (s.a.v.)' in Bedir günü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

parolası da buydu. Uhud gününde ise: "Öldür! Öldür!" idi.

57- Hz. Aişe (r.a.) dedi ki: Rasulullah (s.a.v.) Muhacirlerin parolasını: "Ey Abdurrahman oğulları!" Hazrec kabilesinin-kini de: "Ey Abdullah oğulları!" Evs'inkini de: "Ey Ubeydul-lah oğulları" şeklinde tesbit etmişti, Ahzab savaşının bir gecesinde de şöyle dedi: Şayet bu gece düşman saldırısına uğrarsanız, "Ha Mim, Galip gelmezler" parolanızdır. Bu, düşmanın zafere erişemeyeceğine dair kesin bir yemindir.

58- Huneyn günü Müslümanların parolaları: "Ey Bakara suresinin sahipleri." idi. Müslümanlar yenilip dağılınca Rasulullah onları bu parola ile çağırıp: "Ey Bakara suresinin sahipleri. Yanıma gelin, şüphesiz ben, Allah'ın kulu ve Rasulü-yüm." dedi ve düşmana doğru saldırdı. Sesini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

duyan müslü-manlar hemen etrafında toplanmaya başladılar.

Müslümanlar, Peygamber (s.a.v.)'in etrafında toplanınca müşrikler kaçmaya başladılar. O zaman Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: " Yasin'e yemin ederim ki yenildiler." Rasulullah (s.a.v.)'in bu sözü, düşmanın yenilgi haberini vurgulayan bir yemindir.

Netice olarak parola, bir alamettir. Müslümanların devlet başkam, dilediği parolayı seçer. Ancak müslümanın galip geleceğine delalet eden kelimeleri seçmesi, uğurluluk getirir, umuduyla daha evladır. Rasulullah (s.a.v.)¹ de iyiye yormaktan hoşlanırdı.^{157[32]}

^{157[32]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyeri'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/89-91

Savaşta Dua Ve İslam'a Davet Etmek

59- Abdullah b. Ebi Evfa (r.a.)'ın rivayetine göre Rasu-lullah (s.a.v.) düşmanla karşılaştığı zaman Savaştan önce şöyle dua ederdi

"Allah'ım! Bizler de senin kullarınız, düşmanlar da senin

kullarıdır. Başlarımız da, onların başları da senin Kudretinin

elindedir. Allah'ım onları mağlub et, bizi de onlara galib kıl. Bu hadis-i şerifte, savaşa giden her müslümanın Peygamber

(s.a.v.)re uyarak savaştan önce dua etmesinin gerekli olduğuna

dair delil vardır.

Çünkü dua ile mü'mine rızık ve yardım gelir, çeşitli bela ve düşmanın şerri bertaraf olur. Yüce

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Allah bize dua etmemizi emrediyor:

"... Artık onlar da davetimi kabul edip bana inansınlar ki doğru yolda yürüyenlerden olsunlar."^{158[33]} "Rabbimize gönülden ve gizlice yalvarırı. Doğrusu O aşırı gidenleri sevmez."^{159[34]} Önceki Peygamberlerin de düşmana beddua ettikleri haber verilmektedir. Nuh (A.S.) şöyle demiştir :

"Rabbim! Yeryüzünde hiçbir kafir bırakma!"^{160[35]} Hz. Musa (A.S.), Hz. Harun (A.S.)'m da düşmana bedduada bulundukları nakledilmektedir.

60- Müslümanlar savaş için müşrik bir kavimle karşı karşıya geldikleri zaman şayet o kavim İslam'ı duymamış ise savaştan önce onları

^{158[33]} Bakara: 2/186

^{159[34]} A'raf: 7/55

^{160[35]} Nuh: 71/26

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İslam'a davet etmelidirler.

Çünkü Yüce Allah:".,. Biz Peygamber göndermedikçe kimseye azap etmeyiz."¹⁶¹[36] buyurmuş; Peygamber (s.a.v.) de ordu komutanlarına bunu emretmiş ve: "Onları, Allahtan başka ilah bulunmadığına şehadet etmeye çağırın" buyurmuştur. Değilse, kendileriyle yapılan savaşın, mallarını elde etmek ve çoluk çocuklarını esir almak amacıyla yapıldığını sanabilirler.. Halbuki din için kendileriyle savaştığımızı bilseler, savaşa ihtiyaç kalmadan çağrımızı kabul edebilirler.

Önce, İslâm'] kabullenmeye çağırılmaları, hikmet ve iyi öğütle Allah'ın yoluna bir çağrıdır ki, onunla başlamak vacibdir.

İslâmı duymuşlarsa, onlardan cizyeyi kabul

¹⁶¹[36] İsrâ: 17/15

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edip etmeyeceğimizi bilmeyebilirler. Onun için savaşa başlamadan onları cizye vermeye davet ederiz. Rasulullah (s.a.v.) ordu komutanlarına bunu da emretmiştir. Şayet ondan sonra savaşılacaksa, savaşın sona erdirilmesi de cizye vermeyi kabul etmeleriyle gerçekleşir. Yüce Allah: "... Boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar onlarla savaşın."¹⁶²[37] buyurmaktadır.

Cizye vermeyi kabul ettikleri takdirde müslümanların bazı hükümlerine bağlanmış ve muamelatta onlara iaa etmiş olurlar. Bu nedenle şayet cizye verme diye bir şey bilmiyorlarsa, bunun onlara teklif edilmesi gerekiyor.

Ancak mürted yahut Arap putperestleri gibi kendilerinden cizyenin kabul edilmeyeceği bir

¹⁶²[37] Tevbe:9/29

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

topululuk iseler, o zaman ya İslamı ya da savaşı kabul ederler.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bedevilerden geri kalmış olanlara deki: Güçlü kuvvetli bir millete karşı, onlar müslüman olana kadar savaşımaya çağrılacaksınız, eğer itaat ederseniz Allah size güzel ecir verir, ama daha Önce döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız, sizi can yakan bîr azaba uğratar."163[38]

Şayet İslâmı kabul etmezlerse, cizye vermeleri teklif edilmeden onlarla savaşa başlanır. Eğer İslâmı kabullenmeleri için çağrı yapılmadan onlarla savaşılar ve öldürülürlerse, müslümanlar üzerine ne diyet, ne de keffaret gerekir.

Çünkü diyet veya keffaretin gerekmesi için

163[38] Feth: 48/16

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onları koruyacak bir durumun (dokunulmazlık) olması gerekir. Dokunulmazlığın da alimler arasındaki farklı görüşlere göre ya dâru'l-İslâm'da olmaları yahut İslâmı kabullenmeleridir. Onların dokunulmazlığını sağlayacak bir durum bulunmadan mücerred olarak öldürülmelerinin yasaklanması diyet yahut keffareti gerektirmez. Nitekim harb ehlinin kadın ve çocuklarının öldürülmeleri yasaklandığı halde öldürüldükleri takdirde diyet ve keffaret gerekmiyor. Çünkü burada yasaklama sadece öldürmeyi önlemek içindir.

61- Şayet İslâm daveti daha önce kendilerine ulaşmışsa, müslümanlar dilerlerse gelecekte mazeretlerini ortadan kaldırmak ve uyarmak için davet ederler. Dilerlerse, onlara çağrı yapılmadan savaşırlar. Çünkü onlar, ne için

onlarla savaşıldı-ğını biliyorlar. Bazen düşmana böyle bir çağrıda bulunmak müslümanlara zarar verebilir. O zaman çağrı yapılmadan savaşılmasmda bir sakınca yoktur.

İbn Abbas (r.a.) den gelen bir rivayette: "Rasulullah (s.a.v.) çağrıda bulunmadan hiçbir kimseyle savaşmamıştır." sözü ile Hz. Talha'dan rivayet edilen "Rasulullah (s.a.v.) çağrıda bulunmadan müşriklerle savaşmazdı" sözüne gelince; Bunun te'vili, İmam Muhammed'in de kitabında belirttiği gibi, şöyledir

62- O zaman onlara İslâmı ilk tebliğ eden kişi Peygamber (s.a.v.) idi: Onlardan çoğu Peygamber (s.a.v.)'in onları neye davet ettiğini bilmiyordu. Onun için Peygamber (s.a.v.) onları İslama davet etmeden savaşa başlamazdı. İmam İbrahim Ne-haî'den de aynı görüş nakledilmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hatta kendisine Deylem halkına çağrı yapıp yapılmaması hususunda sorulduğunda dedi ki: "Onlar, neye çağırıldıklarını biliyorlar." Yani savaştan Önce İslama çağın İmaların a gerek yoktur.

Demek istiyor ki bu meselede Peygamber (s.a.v.)'in durumu ile durumumuz bir değildir. Yahut Rasulullah (s.a.v.), belki tevbe ederler diye onları yumuşatmak için böyle yapıyordu. Yoksa bunun vacip oluşundan dolayı değil. Rasulullah (s.a.v.), vakti geldiğinde savaşı bırakıp ashabıyla birlikte namaz kılar ve namazdan sonra savaş alanındaki yerine döndüğünde tekrar onları İslamı kabul etmeye davet ederdi.

63- Ata' b. Yesâr'm rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) Hz. Ali'yi bir yere gönderdi ve ona şöyle söyledi: Haydi arkana bakmadan git. -

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yani sana ne emrettiysem hepsini yap.- Hz. Ali "Ya Rasulallah onlara nasıl davranayım?" dedi. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Onların bulunduğu alana vardığında onlar seninle savaşmadan onlarla savaşma. Şayet seninle savaşmaya başlarsa, senin taraftan birini öldürünceye kadar sen savaşa başlama. Bir de senin taraftan Öldürdükleri kimseyi onlara göstermedikçe de onlarla savaşa girme. Onlara o öldürüleni gösterdikten sonra şöyle de: "Hala, La ilahe illallah demiyecek misiniz?" Şayet söylemeyi kabul ederlerse onlara de ki: "Namaz kılacak mısınız?" Şayet "Evet" derlerse, onlara de ki: "Mallarınızdan zekat verecek misiniz?" Bunu da kabul ederlerse, artık onlardan başka birşey isteme. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın senin vasıtanla birini hidayete kavuşturması,

senin için güneşin üzerine doğup battığı herşeyden daha hayırlıdır."

Hiç şüphesiz bu zikredilenlerin hepsi, böyle davranmak vacip olduğu için değil, onlarla uzlaşma yollarını araştırma kabilindendir.

64- Abdurrahman b. Âiz'in rivayetine göre: Rasulullah (s.a.v.) bir yere bir ordu gönderdiği zaman onlara şöyle derdi:

"İnsanların gönlünü kazanmaya çalışın ve onlara ihtimam gösterin. Onları İslama davet etmeden üzerlerine saldırmayın. Yeryüzünde bulunan inanların her çeşitini; yerleşik olanını, göçebe olanını İslama kazandırmanız, erkeklerini öldürüp çocuk ve kadınlarını getirmenizden bana daha sevimlidir."

Ebû Osman en-Nehdî diyor ki: Davet ettiğimiz de olurdu, etmediğimiz de.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yani bazen davetimizi yapardık, bazen de yapmadan hücum ederdik. Bu da gösteriyor ki, her iki durum da caizdir. Şayet inanmaları ümit ediliyorsa, davet defalarca tekrar edilir. Ama böyle bir ümit yoksa, davet yapmadan saldırmakta bir sakınca yoktur.

Bunun delili, Rasulullah (s.a.v.)'in Ebû Katade b. Rib'ıyy'ı ondört kişiyle birlikte Gatafan kabilesinin üzerine gönderişini anlatan rivayettir. Bu rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) onlara şöyle demiştir:

"Onlara baskın yapın, ama kadın ve çocukları öldürmeyin."

Ravi, daha sonra Ebû Katâde'nin yerinde olan tedbirini zikrederek der ki: Onlardan büyük bir semte geceleyin saldırdığımızda Ebû Katâde bize şunu tavsiye etti: "Tekbir getirdiğim zaman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

siz de tekbir getirin. Saldırdığım zaman siz de saldırın. Ama ganimet elde etmek için içerilere kadar sokulmayın". Ayrıca bizi ikişer kişilik guruplara ayırarak dedi ki: Sizden hiç biriniz, öldürülünceye yahut haberini bana getirme ihtiyacını duyuncaya kadar arkadaşından ayrılmasın. Döndüğü zaman, kendisine arkadaşından haber sorduğunda, "Ondan haberim yok" diyecek olan sakın bana gelmesin."

Ravi diyor ki: O semti kuşattığımız zaman birisinin: "Ey yeşil!" ^{164[39]} diye seslendiğini duydum. Kendi kendime bunu hayra yorumladım ve hayırla karşılaşacağım dedim. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) de buna benzer yorumlar yapardı. Mesela Hz. Ebû Bekir'le birlikte

^{164[39]} Hadra' : isim olarak kullanılıp kelime itibariyle "Yeşil" manas in dadı r.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mağaradan çıkıp Medine'ye hicret etmek üzere yola koyulduğunda yolda Büreyde el-Eslemi ile karşılaştı. Ebû Bekir'den onun ismini sormasını istedi. "Büreyde" karşılığını verdiğinde, Peygamber (s.a.v.) "İşimiz serinledi, işimiz kolay oldu" buyurdu. Büreyde, Eşlem kabilesinden olduğunu söyleyince de, Peygamber (s.a.v.) : "Kurtulduk; selamete erdik" buyurdu.

Buradan anlıyoruz ki, buna benzer hayra yormada bir sakınca yoktur.

İslam ordusu Ceyhun nehrini geçince bir adamın oğlunu: "Zafer" diye çağırdığını duydular ve bunun üzerine: "Zafere erdik" dediler. Başka biri de oğlunu : "Alvân" diye çağırıyordu. Bunun için de : "Yükseldik" dediler.

Zeyd b. Harise (r.a.) den de, kendisinin komutan olduğu bir müfrezenin buna benzer

şekilde davrandığı rivayet edilir. Ayrıca der ki: Sabahın alaca karanlığında kabilenin bulunduğu yere vardık. Rasulullah (s.a.v.), Müstalik Oğullarına aniden saldırdı. Onların bundan haberleri yoktu. Hayvanları da su başındaydı. Karşı koyanları öldürüp geri kalanları esir etti. Esirler arasında Hâris'in kızı Cüveyriye de vardı. Üsâme (r.a.) a, Übnâ kabilesine^{165[40]} saldırmasını ve evlerini ateşe vermesini emretti. Davet yapılmadan baskın yapılmıştı.

65- Hasan-ı Basrî'nin şöyle dediği rivayet edilir: Rumlar (Bizanslılar) için davet yoktur. Çünkü onlar çok öncelerden davet edilmişlerdi.

Yani zamanımızdan önce onlara davet ulaşmıştır. Yahut bu sözünden

^{165[40]} İran'dan Yemen'e gelip burada Araplarla evlenenlerin soyundan gelme bir kabilenin ismidir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

maksadı, Hz. İsa'nın onlara, Muhammed (s.a.v.)'le müjdelemiş olduğu ve gönderildiği zaman ona inanmalarını emrettiğidir. Yüce Allah Hz. İsa'nın bu müjdesini söz konusu ederek şöyle buyurur :

"...Benden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim, demişti..."^{166[41]}

Başarı Allah'tandır.^{167[42]}

^{166[41]} Saff: 61/6

^{167[42]} Serahsî'nin burada yer verdiği hadislerle benzer diğer hadisler (bkz. Dârimî, Siyer, 8; Mus-ned 1/231,236; Yahya b. âdem, Kitâbu'l Harâc, s. 47-8) savaşta önce düşmanı İslamı kabul etmeye veya İslamın egemenliğini tanımaya davet etmenin gerekliliğine işaret etmektir. Bunun için İslam hukukçuları, kendilerine îslam tebliği ulaşmayan kimselere savaştan Önce mutlaka islamın anlatılıp kabul etmeye çağrının yapılması gerektiği konusunda hem fikirdir, (bkz. İbn Rüşd, Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesıd, 1/312; Ebu Yâlâ el-Ferrâ, el-Ahkâmu's-Sultâniyye, s. 41; Ramlî, Nihâyetü'l-muhtâc, VIII/64)

Atlardaki Bereket Ve Atların İyileri

66- İbn Ömer (r.a.)'ın rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Atlar öyle hayvanlardır ki, kıyamete kadar alınlarında hayır vardır."

Yani atlar cihad ve düşmanı korkutma işinde kullanıldıkları için sahiplerine sevap kazandırırılar.

Bununla beraber savaştan önce davet etmeyi gerekli gören hadislerle, baskın hadisleri, hukukçular arasında bu konuda nesih ihtimali bulunabileceği intibainı uyandırmış ve neticede ortaya üç gürüş çıkmıştır. 3) Davet mutlaka gereklidir.

2) Davete gerek yoktur. Bunu şart koşan hadisler İslamın ilk günlerine aittir, dolayısıyla nesh söz konusudur.

3) Nesih yoktur; hadisler bağdaştırılır. Buna göre kendilerine davet uluşanlara baskın yapılabilir, uluşmayanlara ise davet şarttır, (bkz. Şevkânî, Neyjü'l-Evtâr, VIII/53) Editör.

İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyerî'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/92-97

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yüce Allah:

"Ey inananlar! Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar -Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanlarınızı ve bunların dışında Allah'ın bilip sizin bilmediklerinizi yıldırmaq üzere- kuvvet ve savaş atlan hazırlayın. Allah yolunda sarfettiğiniz herşey size haksızlık yapılmadan ödenecektir."^{168[43]} buyuruyor.

Hadiste geçen "hayır" dan maksat, atlar sebebiyle ganimetten bir pay haketmektir. Yüce Allah: "Birinize ölüm geldiği zaman, eğer mal bırakıyorsa, ana babaya, yakınlara, uygun bir tarzda vasiyet etmesi -Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir borç olarak- size farz kılındı."^{169[44]} ayetinde malı hayır ile isimlendirmiştir. Ganimet

^{168[43]} Enfal : 8/60

^{169[44]} Bakara: 2/180

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

de bir hayırdır. Çünkü mal, elde etme yolının en yüce-siyle elde edilmiştir ve ona "hayır" ismi verilir.

67- Salih b. Keysân'm rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu :

"Atların hayırlısı, yelesi ve kuyruğu kıvrık olanıdır."

Bu vasıf, atların yeleleriyle kuyruklarına bakılarak anlaşılır.

68- Abdullah b. Ebî Nüceyh es-Sekafi der ki: Peygamber (s.a.v.) in şöyle buyurduğunu duydum :

"Bereket alını sakar, yağız, üst dudağında beyazlık bulunan

üç ayağı sekili ve sağ ayağı başka renk olan* atlardadır. Bu

atlar yoksa siyah at bu vasfı taşır."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Alnında bir dirhem yahut daha küçük miktarda beyazlık olan ata Akrah denir. Şayet beyazlık daha çok ise ona Ağar denir. Siyah ata Edhem denir. Üst dudağında ve burun deliklerinin üzerinde beyazlık bulunana Ersem denir.

Sağ ayağı dışında üç ayağı beyaz olan ata Muhaccel denir.

Erce! de beyazlık sadece sağ ayağında bulunan attır ki, uğursuzluğa yorumlanır. Sağ ayağı dışında üç ayağında aklık bulunan ise iyiye yorumlanır. Cahiliyette Arapların atlarla ilgili yargıları buydu. Peygamber (s.a.v.) de bunu değiştirmemiştir.

69- Ömer b. Hattab (r.a.) Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.)'a bir mektup yazarak şöyle dedi! Hiçbir atı iğdiş etme ve hiçbirini üst üste iki milden fazla koşturma.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kimi yukarıdaki sözün zahirini alarak atın iğdiş edilmesini mekruh saymıştır. Nitekim rivayet edilir ki, Hz. Ali, Rasulullah (s.a.v.) den atların iğdiş edilmesini sormuş, o da: "Kim bunu yaparsa, ahirette nasibi yoktur" buyurmuştur. Yüce Allah'ın: hikaye ettiği şeytanın "... Allah'ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim..."^{170[45]} sözünü de buna uygun olarak te'vil etmişler ve bu değiştirmeden maksat hayvanların iğdiş edilmesidir, demişlerdir.

Bizim görüşümüze göre ise, atın iğdiş edilmesinde bir sakınca yoktur. Rasulullah (s.a.v.)'in zamanından bugüne kadar bu iş yapıldığı halde karşı çıkan olmamıştır. İğdiş edilmiş atı satın almak ve ona binmekte bir sakıncanın olmadığı hususunda ittifak vardır.

^{170[45]} Nisa: 4/119

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah (s.a.v.) in de iğdiş edilmiş bir atı vardı. Şayet iğdiş etmek mekruh olsaydı, satın alınması ve binilmesi de mekruh olurdu ki, halkın bu işi yapmalarını engellemek için bir tedbir alınırdı.

Ömer (r.a.) dan nakledilen yasaklama sözünü, İmam Muhammed kitabında şöyle te'vil eder:

70- Atın kişnemesi düşmanı korkutur. Oysa iğdiş etme, atın kişnemesini giderir.

İğdişin hoş karşılanmaması dince haram oluşundan değil, bu sebepten dolayıdır. Atın, üst üste iki milden fazla koşturulmasının yasaklanması ise, taşıyamayacağı bir işin ona yükletilmemesidir. Ama onları eğitmek için atlarla yarış yapılırsa bunda bir sakınca yoktur.

71- Amir eş-Şa'bî'nin rivayetine göre Hz. Ömer (r.a.) hem at koşturmuş ve hem de

yarişlara katılmıştır.

Dayanamayacakları derecede olmaması şartıyla atları yariştirmakta bir sakınca yoktur. Rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) le Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer (r.a.) yarişmışlardır. Rasûlullah (s.a.v.) birinci gelmiş, Hz. Ebû Bekir bir at boyuyla ikinci, Hz. Ömer de üçüncü olmuştur.

72- Mücahid'den yapılan rivayete göre Resûlullah (SA.V) şöyle buyurmuştur. " Ok atma ve at yarişlarından başka bir eğlencede melekler hazır bulunmaz."

73- Ebû Hureyre'den rivayete göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. " At, deve ve ok atmanın dışında yariş yoktur."

74- Rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) in Adbâ isminde bir devesi vardı ki, her yarişta birinci gelirdi. Bedevi bir Arap gencecik devesiyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Adbâ'yı geçti. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.): "Allah'ın bu dünyada yükselttiği hiç bir şey yoktur ki, bir gün onu düşürmesin." buyurdu.

Atletizm yarışlarında da bir sakınca yoktur. Zührîderki: Rasûlullah'm Ashabı arasında yarışlar, atlarla, develerle ve ayaklarla yapıldı. Çünkü gaziler, hayvanlara binme ve onları koşturma eğitimine muhtaç

oldukları gibi yeri geldikçe bineksiz koşmaya da muhtaçtırlar ve bu konuda da kendilerini eğitmelidirler.

75- Yarışma için mükafat konursa bakılır, şayet mükafat taraftarlardan biri tarafından konmuş ve "beni geçersen sana şu mükafatı veririm, ama ben geçersen senden birşey almam" şeklinde ise bu istihsan yoluyla caizdir. Çünkü Rasulullah (s.a.v.): şöyle buyurmuştur:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

" Mü'minler koştukları şarta bağlı kalırlar Oysa kıyasa göre, malı heba etmek anlamına geleceğinden caiz olmaması gerekirdi. Ama her iki taraf mükafat koyarsa caiz olmaz. Çünkü bu, kumarın ta kendisidir. Kumar ise haramdır. Ancak aralarında bunu helal kılacak biri bulunursa, o başka. Helal kılınmasına sebep olacak şahıs, üçüncü şahıstır. Bu da, üçüncü şahsın ortaya bir mükafat koymaması ve şayet kendisi onları geçerse, mükafatları her ikisinden alması ve kendileri onu geçtikleri takdirde ondan birşey almamaları şartıyla caizdir. Böylece üçüncü şahıs araya girmiş olur ve diğer ikisinden her kim birinci gelirse diğerinden mükafatı alır. Bu, caizdir.

Bu üçüncü kişi meselesi, Said b. Müseyyib'den mervidir. Ancak üçüncü şahsın, birinci gelme ihtimali bulunan bir hayvana binmiş

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olması gerekir. Şayet böyle bir ihtimal yoksa, aralarına katılması anlamsızdır. Onun için de mesele, kumar olmaktan kurtulmaz.

Serahsî der ki: Üstadımız Şemsü'l-Eimme buna kıyasla talebeler arasında böyle mükafath yarışmaların caiz olduğuna dair fetva verirdi. Bir meselede iki talebe arasında ihtilaf olur ve onlardan biri, hocaya soralım, şayet senin dediğin çıkarsa senden birşey almam derse, bu, caizdir.

Ama her iki taraf ortaya mükafat koyarsa o zaman kumar olur.

At yarışlarında bu mükafatın caiz olması, cihada yardımcı olmasından dolayıdır. Burada da ilim tahsiline yardımcı olacağı için caizdir.

76- Safvan b. Amr es-Seksekî'nin rivayetine göre, Ömer b. Abdülaziz Seksek halkına bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mektup yazarak onların atları koşturmalarını yasaklamıştır.

Bundan maksat, hayvan satıcılarıdır. İhtiyaç olmadığı halde atı koşturup yormaktan onları yasaklamıştır. Yahut hayvanı zorlayan koşudan sakındırmıştır. Çünkü bu, müşteriye aldatmaktır ve aldatmak da haramdır.

Ayrıca gayesiz; sırf eğlenceden ibaret olan koşu kastedilmiş olabilir. Çünkü atlara iyi davranmamız emredilmektedir. Onlar, düşmanı korkutma ve savaş işlerinde kullanılan değerli hayvanlardır. Sırf eğlence için onları koşturup yormak caiz değildir.

77- Safvân, devam ederek dedi ki: Ömer b. Abdülaziz, kıpçasmın ucuna demir takıp onunla atı dürten kimsenin ata binmesini de yasakladı.

Bazı kimselerin yaptığı gibi hayvanı

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

koşturmak için başka hiçbir sebep yokken yaralayıcı bir demirle onu dürtmek caiz değildir. Nitekim Araplar, ayakkabılarının altına bir demir çakarak atlarını koşturduklarında bu demirlerle onları dürterlerdi. Daha önce belirttiğimiz gibi bu, caiz değildir. Ömer bin Abdülaziz, cihad yahut başka bir maksat olmaksızın sırf eğlenmek için atın koşturulmasını yasaklamıştır^{171[46]}.

Hayvanlara Çingirak Takmanın Zararları

78- Ka'b dedi ki: Savaşa giden hiç bir İslâm ordusu yoktur ki Allah hayvanları hakkında şöyle bağırان bir melek göndermesin: "Allahım çingiraklı olanları hariç, bineklerini sağlam ve

^{171[46]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/99-102

ayaklarını demirden kıl"

79- Halid b. Mâdan rivayetine göre Peygamber çingiraklı bir binek gördü ve "Bu, şeytanın bineğidir dedi.

80- Ümmü Habibe'nin rivayetine göre Peygamber şöyle buyurmuştur: "Çingirak bulunan kervana melekler yanaşmaz"

Bazı alimler, bu rivayetlerin zahirine bakarak, savaşta olsun, başka hususlarda olsun bineğe çingirak takmayı mekruh görmüşlerdir.

Hız. Aîşe'den yapılan bir rivayete dayanarak küçük çocuğun ayağına çingirak takmayı da mekruh görmüşlerdir. Bu rivayete göre Hız. Âîşe bir kadının yanında ayağına çingirak takılmış bir çocuk görmüş ve o kadına: "meleklerin nefret ettiğı şu şeyi ondan uzaklaştır" demiştir.

Bizce bu rivayetlerin izahı, dâru'l-harb'te

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gaziler için çingirak takmanın mekruh olduğudur. Şayet düşmana gece bir baskın yapmak isteseler, düşman hemen onların farkına varır. Şayet düşman topraklarına sızan bir seriyye olsalar, düşman hemen onları bulup öldürür. Bu durumlarda müşriklere yardımcı oldukları için çingirak kullanmak mekruhtur. Ama dâru'l-îslâm'da hayvanın sahibine faydası dokünacaksa, çingirak kullanmakta bir sakınca yoktur.

Mesela çingırağın sesi yolcuların uykusunu kaçırtıp yola devam etmelerine yardımcı olur. Kervanın arkasında kalıp gece yolunu şaşıran kimseler, çingirak sesleri yardımıyla kervanlarını bulurlar. Kimi hayvan, bu sesteki zevk duyarak daha süratli yürür. Şayet hırsız ve eşkiya tehlikesi yoksa ve çingirak takmak faydalı olacaksa, o

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

takdirde kullanılmasında sakınca yoktur. O da develerin sur'atli ve düzenli yürümelerini sağlamak için söylenen şarkılara benzer. Nitekim Rasulullah (s.a.v.)in gece yolculuğunda kendisinin hazır bulunduğu bir sırada bu şarkılar söylenmiş, kendisi de buna izin vermiştir. Çocukların ayaklarına takılan çingiraklara gelince; bunlar gayet sırf eğlence için takılıyor ve başka bir faydası yoksa hoş karşılanmaz. Ama faydası varsa sakınca yoktur.^{172[47]}

Savaşta Bağırmak

81- İmam Muhammed dedi ki: Dînî yönden mekruh olmamakla beraber korkaklık ve

^{172[47]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/103-104

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yenilginin alameti olduğu için savaşta bağırarak hoş değildir. Ama müslümanları savaşa teşvik ediyor ve bir yarar sağlıyorsa, hiçbir sakıncası yoktur.

Yani savaşta meydana atılanlar yüksek sesteki güç ve hareketlilik kazanabilirler yahut onlarla düşman korkutulabilir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) Ebû

Düccâne için:

11 Savaş zamanında Ebû Düccâne'nin sesi, bir takım asker mesabesinde"

buyurur.

Ama bir faydası yoksa, korku ve gevşekliğin alameti sayılır. Bazen ordunun yerini düşmana haber vermeye sebep olabilir. Bundan dolayı hoş karşılanmaz.

82- Hasan-ı Basrî'den rivayete göre

Rasûlulah üç yerde yüksek sesle konuşmayı hoş karşılamamıştır: Kur'an-ı Kerim okunduğu yerde, cenazelerin yakınında ve savaşta.

83- Kays b. Ubâde'nin rivayetine göre Rasulullah (s-a.v.)' in ashabı üç yerde yüksek sestten hoşlanmazlardı: Cenazelerin yanında, savaşta ve zikir anında.

Zikirden maksat, vaazdır. Her iki hadiste de Kur'an okunduğu ve vaaz verildiği yerde sesi yükseltmenin mekruh olduğu bildirilmektedir. Buradan anlaşılıyor ki, vecd ve aşka geldiklerini söyleyip bağırıp çağırانların bu yaptıklarının dinde yeri yoktur. Yine bundan anlaşılıyor ki, tasavvufçulann sema' anında bağırarak konuşma ve elbiseleri yırtma gibi adetlerine engel olunmalıdır. Kur'an'm okunduğu ve vaaz verildiği yerde yüksek sesle konuşmak dince mekruh ise,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

sema' nağmeleri arasında bunun hükmünün ne olacağını sanıyorsunuz? Cenazelerin yanında sesli konuşmaktan maksat, ölü için bağırp çağırarak, elbiseleri yırtmak ve yüzü başı yolmaktır. Bu ise haramdır. Cahiliye döneminde olduğu gibi cenazenin yanında ölüyü aşırı şekilde methetmek de buna girer. Cahiliye döneminde cenaze sahibini öyle överlerdi ki, yapılması imkansız şeyleri ona yakiştirirlerdi. Bu konuda Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Cahiliyye ağıtı gibi ağıt yakan (veya taziye yapan) kişilere hiç kinaye yapmadan babasının zekerini ısırmasını söyleyin."

Yani cahiliye taziyesi gibi cenaze sahiplerini taziye edip teselli ettirmeye çalışanı bundan sakındırın ve ölüyü kötülükle de anmayın.^{173[48]}

^{173[48]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-

Savaşta Sarık Giymek

84- İmam Muhammed dedi ki: Savaşta ve diğer zamanlarda sarık giymek müslümanların hasletlerinden iyi bir haslettir. Çünkü sarıklar Arabların taçlarıdır. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu. "Başınıza sarık giyin ki yumuşak huyunuz

artsın"

Mekke fethedildiği gün Rasûlullah siyah bir sarık giydiği halde Mekke'ye girdi. Buradan anlıyoruz ki siyah sarık giymek iyi bir davranıştır.

85- İbn Ömer (RA) dedi ki: Rasûlullah, Abdurrahman b. Avf ı çağırarak: "Hazırlan, seni bir seriyyeyle göndereceğim" dedi. - İbnu Ömer,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hadisin tamamım rivayet ettikten sonra-dedi ki: Abdurrahman'm başında bir sarık vardı. Peygamber (s.a.v.), onu çağırıp önünde oturttu. Mübarek elleriyle sarığını başından çıkarttı ve başına siyah bir sarık sararak ucundan bir miktarını iki omuzunun arasına sarkıttı. Sonra şöyle buyurdu: "Avfın oğlu! Sarığı böyle giy." Peygamber (s.a.v.) 'in, bizzat sarığını bağlaması ona değer vermesindendir. Bu hadiste, Rasûlullah (s.a.v.)'in yaptığı gibi, sangın bir ucunun iki omuz

arasında sarkıtılmasının müstehab olduğuna delil vardır. Alimlerden bir kısmı,

sarkıtılan miktann bir karış olması gerektiğini söylerken, kimi, belin ortasına

kadar, kimi de oturma yerine kadar olacağını söylemektedir.

Yine burada, sarığın sargılarını yenileyecek
kimsenin, sangını birden

bozması değil de, bağladığı şekilde
çözmesinin sünnet olduğuna delil vardır.

Çünkü Rasûlullah (s.a.v.), İbn Avfın sangını
çözerken böyle davranmıştı.^{174[49]}

Haram Aylarda Savaş

86- İmam Muhammed dedi ki: rivayet edilir ki
Süleyman b. Yesâr'a, müslümaniann haram
aylarda kafirlerle savaşmalarının caiz olup
olmadığı soruldu. O da "Caizdir" dedi. Biz de aynı
görüşteyiz.

87- Atâ' ise şöyle dedi: Haram aylarda savaş

^{174[49]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-
Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/107

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

caiz değildir. Çünkü Yüce Allah: "Haram aylar çıkınca, müşrikleri bulduğunuz yerde Öldürün..."^{175[50]} buyuruyor.

Ancak buna cevaben deriz ki: Bu, "... Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün..."^{176[51]} sözüyle neshedilmiştir. Çünkü burada her zaman ve her yerde onlarla savaşmanın mubah olduğu ifade edilmektedir.

Yüce Allah'ın: "Haram aylar çıkınca..."^{177[52]} sözünden maksat, bazı müşriklerle yapılmış olan antlaşmaların bittiğine işaret etmektir. Yoksa, haram aylarda savaşın yasaklanması değildir. Ayrıca sahih rivayetlerde Muharrem ayından altı gün geçtikten sonra Rasulullah'ın Taife savaş açtığı ve mancınıklar kurduğu, Safer ayında da

^{175[50]} Teybe : 9/5

^{176[51]} Teybe : 9/5

^{177[52]} Teybe: 9/5

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

burayı fethettiği rivayet edilmektedir.^{178[53]}

^{178[53]} İslamdan önceki Arap toplumunda mevcut bir anlayış olan ve savaş yapmanın caiz olmadığı dört ay (Receb, Şaban, Ramazan, Zü'l-kâde) olan aylarda savaşmak tartışma konusu olmuştur. "Sana haram ayı ve o aydaki savaşı sorarlar. De ki, o ayda savaşmak büyük suçtur. Ancak Allah yolundan alıkoymak, O'nu inkar etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine engel olamk ve halkını oradan çıkarmak, Allah katında daha büyük suçtur. Fitne de adam Öldürmekten daha büyük bir günahdır... "(Bakara 2/217) ayetinin muhkem olduğunu ve hükmün yürürlükten kaldırılmadığını söyleyen, bir grub alim, bu aylarda savaşmanın caiz olmadığını söylemişlerdir. (Kiyâ el-Herrâsî, Ahkâmu'l-Kur'an, 1/86/87; Kurtubî, el-Câmi li Ahkâmu'l-Kuran,I/43).gibi.

Buna karşı cumhur ise Hz. Peygamberin Tâif kuşatmasının, Hevâzin ve Sakîf seferlerinin haram aylarda yapıldığını ve dolayısıyla yukardaki ayetin neshedildiğini kabul etmişlerdir. Öyleyse senenin herhangi bir ayında savaş yapılabilir. (Serahsî, Mebsût, X/26; Ramlî, Nihâyetü'l-Muhtâc VIII/45; Ö. Nasuhi Bilmen, Hukûk-ı İslamiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye kamusu 111/390).gibi.

Şüphesiz bu ayların dokunulmazlığı sadece bunu tanıyanlar için bir anlam ifade eder Gayrı müslimlerle Müslümanlar arasında olabilecek düşmanca ilişkilerde ise böyle bir durum, tabiatıyla söz konusu olmaz. (Editör)

Bedevi Arapların Hicreti

88- Hasan-ı Basrî (r.a.) demiştir ki: A'rabın (bedevi Arab-ların) hicreti, ancak mücahidler defterine isimlerini yazdırmakla olur.

Başlangıçta hicret farz idi. Yüce Allah şöyle buyuruyor : 11... İnanıp hicrat etmeyenlerle, hicret edene kadar sizin dostluğunuz yoktur..."^{179[54]}

Bu konuda alimler değişik görüşler belirtiyosa da, Kuranı Kerimde neshedilmiş âyet olmadığı gözönünde bulundurulduğunda haram aylarda müslümanfann düşmanla savaşa başlamamaları asıldır, Çünkü bu aylarda savaşın haramlığını belirten ayet yürürlüktedir. Ama düşman taraf bu aylarda savaşı başlatmış ise, elbette müslümanlar onlara karşılık verecek ve ilgili ayette belirtildiği gibi düşmanın vereceği zararlar önlenecektir. (Çeviren.) İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyeri'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/109

^{179[54]} Enfâl: 8/72

89- Rasulullah (s.a.v.) bir gurup bedevi Araba sahabilerini göndererek buyurdu ki:

"Sonra onları hicret edenlerin yurduna hicret etmeye davet edin. Şayet hicretten imtina ederlerse onlara haber verin ki, onların durumu, diğer müslüman bedevi Arapların durumu gibidir. Sair müslümanlar için cari olan hüküm onlar için de caridir ve ne fey'de,^{180[55]} ne de ganimette paylan vardır." Hasan-ı Basrî'nin görüşüne göre, bu hüküm nesh edilmiştir ve Arab bedevilerden İslam'a giren kişi, muhacir sayılabilmek için ismini gaziler defterine kaydetmelidir. Zira o günlerde hicretten maksat savaş idi. Alimlerin çoğuna göre Mekke fethinden sonra hicretin farziyeti

^{180[55]} Fey\ sıcak çatışmaya girmeden ele geçirilen mal ve değerleri şeylerdir. Ganimet ise fiilen savaş yapıldıktan sonra kazanılan esirler mal ve değerlerdir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

nesholunmuştur. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor :

"Mekke fethinden sonra hicret yoktur, artık o, ancak cihad ve niyettir." Yine şöyle buyurur:

"Ümmetimden muhacir, kötülükten uzaklaşandır, veya başka bir rivayete göre Allah'ın yasakladığından uzaklaşandır."

90- İmam Muhammed buna işaret ederek şöyle demektedir: Bedevi Arablardan biri, müslüman şehirlerden birine gelip yerleşirse, ismini gaziler defterine kaydettirsin veya ettirmesin bedevilikten çıkıp şehir halkından sayılır.

Bir şehre yerleşme şartı, dini ilmihal bilgileri öğrenmesi içindir. Şayet kabilesi arasında bu bilgileri öğrenme imkanını bulursa, bir şehre gelmesine lüzum yoktur. Muhtaç olduğu ilimleri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öğrendiği an, bedevi arap olmaktan kurtulur ve Allah'ın onları tavsif ettiği şu vasfın kapsamı dışında kalır. Yüce Allah (A'rab) hakkında şöyle buyurur :

"... Allah'ın Peygamberine indirdiğinin sınırlarını bilmemek, onlara daha çok yakışır..."^{181[56]}

Müşriklere İyilik Yapmak

91- Ebû Mervan el-Huzâîden rivayete göre İmam Müca-hid'e şöyle soruldu: "Aramızda akrabalık bulunan müşrik birinden alacağım var. Alacağımı ona hibe edebilir miyim?". O da: "Evet, ayrıca ona iyi davran." dedi.

^{181[56]} Tevbe: 9/97

İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/111-112

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Biz de deriz ki: Akraba olsun veya olmasın, düşman olsun yahut zimmî olsun müslümanın müşriğe ikramda bulunmasında bir sakınca yoktur. Seleme b. el-Ekvâ' der ki: Sabah namazını Rasulullah (s.a.v.) 'la birlikte kıldım. Namazdan sonra omuzuma dokundu. Dönüp baktım ki Rasulullah (s.a.v.) dir. "Ümmu Kirfe'nin kızını bana hibe eder misin?" buyurdu. "Evet" dedim ve onu kendisine hibe ettim. O da, müşrik olan bu kızı yine müşrik olan dayısı Hazn b. Ebi Vehb'e gönderdi.

Mekke'de kıtlık çıkınca Rasulullah (s.a.v.) Mekke fakirlerine dağıtılmak üzere buraya beşyüz dinar göndermiş, Ebû Süfyan ile Ebû Safvan bunu kabul etmiş ama: "Muhammed mutlaka bununla gençlerimizi kandırmak istiyor" demişlerdi.

Akrabaya iyilikte bulunmak, her akl-ı selime göre ve her dinde makbul bir şeydir. Başkasına hediye vermek ise, ahlakın iyisindendir. Rasulullah (s.a.v.)de •

"Güzel Ahlakı tamamlamak için gönderildim" buyurur. Anlıyoruz ki bu, hem müslüman hakkında, hem de müşrik hakkında iyi bir şeydir.

92- Ka'b b. Mâlik'in rivayetine göre, Ebûl-Bera¹ Amir b. Mâlik, Medine"ye gelip Peygamber (s.a.v.)'e iki at ve iki takım elbise hediye etti. Peygamber (s.a.v.) ise: "Bir müşrikin hediyesini kabul etmem" buyurdu.

Bununla beraber Peygamber (s.a.v.)'m, müşriklerin hediyelerini kabul ettiği de nakledilmiştir. Rivayet olunur ki Peygamber (s.a.v.) Amr b. Ümeyye ile birlikte Ebû Süfyan'a "Acve" denilen hurmadan hediye göndermiş, Ebû

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Süfyan da hediyeı kabul ederek karşılığında Peygamber (s.a.v.)'e bir sahtiyan hediye etmiştir. Hıristiyan biri de, Rasulullah (s.a.v.) e, parlak bir ipek hediye etmiş ve o da hediyesini kabul etmiştir. Başka bir rivayette ise, İyaz b. Hımar el-Mücâşî'î, Rasulullah (s.a.v.)'e bir hediye vermiş Rasulullah (s.a.v.) 'de kendisine îslamı kabul edip etmediğini sormuştur. İyaz'ın olumsuz cevabını alınca da şöyle buyurmuştur:

"Allah Teala, müşriklerin hediyelerini kabul etmekten beni sakındırdı."

Zührî'ye göre de Rasulullah (s.a.v.) müşriklerin hediyelerini kabul etmeyi yasaklamıştır.

Müşriklerin hediyelerini kabul etmemekle ilgili rivayetlerin birkaç yönden te'vili vardır.

a- Rasulullah (s.a.v.), hediyesini reddettiği

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

takdirde imana geleceğini umduğu müşriklerin hediyelerini red ederdi. Bu da hediyelerini Rasulullahın kabul etmesi için o kişilerin imana gelmelerini teşvik ederdi.

b- Hediye veren müşriklerden bazıları, hediyelerine karşılık bekliyor ve benzeri bir karşılığa da rıza göstermiyorlardı. Rasulullah (s.a.v.)¹ in şu sözü bunu açıklamaktadır:"Bedevilerin hediyelerini kabul etmek istemiyorum". Bir başka rivayette "Ve Kureyşli ile Sakîfli'den başka birinden hediye kabul etmeyeceğim." buyurulmaktadır. Aşağıdaki rivayet de bunu destekler mahiyettedir. Bu rivayete göre Amir b. Mâlik Rasulullah'a iki at hediye etmişti. Bunlardan biri, Rasulullah (s.a.v.)'in olup bir savaşta kafirlerin eline düşmüştü. Peygamber (s.a.v.), Amir b. Mâlik'e hediyesinden

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

daha fazla karşılık verdiği halde o, hala daha fazlasını istiyordu. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) bir konuşma yaparak şöyle buyurdu.

"O kavme ne oluyor ki, bizim olduğunu bildiğimiz malımızı bize hediye ederler de benzeri mükafata kanaat göstermezler."

c- Peygamber (s.a.v.), Âmir'in hediyesini kabul etmemişti. Çünkü bu adamın babası, Rasulullah (s.a.v.) in bir gurup sahabesinin güvenliğini üstlendiği halde kabilesi bunları öldürmüştü. Bu öldürülenler, Bi'r-i Maûnede öldürülmüşlerdi. Olayla ilgili geniş bilgiler siyer kitablarında nakledilir. Rasulullah (s.a.v.) , bu zatın hediyesini bunun için reddetmişti.

93- Daha sonra İmam Muhammed dedi ki: Ordu komutanının, müşriklerin hediyelerim kabul etmesi mekruhtur. Şayet kabul edecek olursa, bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hediyeleri müslümanlara fey' olarak alsın.

Buradaki hüküm hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kimi, buradaki mekruhluktan maksat, tahrîmî kerahet (harama yakın mekruhluk değil, ten-zîhî (helala yakın) kerahettir demiştir. Çünkü hediyelerini kabul ederse, onlara yakınlık hisseder. Nitekim hadiste "Hediye, kalbdeki kin ve düşmanlığı giderir."

buyurulur.

Oysa ki, müşriklere karşı katı olmakla emrolunmuşuz. Yüce Allah şöyle buyuruyor:"... Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar..."^{182[57]}

Bazıları da der ki : Bundan maksat, hediyeleri kendi şahsına kabul etmemesidir. Müslümanların ganimetlerine bir ek olarak alması caizdir. Çünkü onu güçlü buldukları için kendisine

^{182[57]} Tevbe: 9/123

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hediye veriyorlar. Halbuki bu gücü kendi şahsından gelmiyor, onda tüm müslümanların payı vardır.

Rasulullah (s.a.v.)'e gelince, hediye kendisinindir. Çünkü onun üstünlük ve güçlülüğü, müs lü m anlardan dolayı değildir. Yüce Allah onun hakkında : "...Allah seni insanlardan korur..."^{183[58]} buyuruyor.

Ayrıca hediye aldığı takdirde kalbinde onlara karşı br meyil olması söz-konusu değildir. Bundan dolayı bazı zamanlar hediyelerini kabul etmiştir.

Sahabe ve onlardan sonra gelenler, zalimlerin hediyesinin caiz olup olmadığı hususunda ihtilaf etmişlerdir. İbn Abbas ve İbn Ömer (r.a.) halk tarafından kabul gören idarecinin

^{183[58]} Maîde : 5/67

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hediyesini kabul ederlerdi. İbrahim en-Naha'îl den de aynı şey nakledilmiştir. Ancak Ebûzer ile Ebû'd-Derda' (r.a.) bunu caiz görmezlerdi. Hatta rivayete göre emirlerden biri, Ebûzer're yüz dinar hediye etmişti de, Ebûzer: "Her müslümana bunun kadar hediye edildi mi? şeklindeki sorusuna "Hayır" cevabını alınca, yüz dinarı reddetmiş ve: Hayır! o cehennem alevlenen bir ateştir. Derileri kavurup soyar."^{184[59]} ayetini okumuştur.

Rivayete göre Ali b. Ebi Talib şöyle demiştir: "Sultan, helaldan ve haramdan mal biriktirir. Sana malından birşey verdiği zaman onu al. Çünkü onun verdiği, sana helaldır."

Netice olarak mezhebimizin görüşü şudur ki; Malının çoğu rüşvet ve haram yolla elde

^{184[59]} Meâric: 70/15.16

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilmişse, verdiği hediyein helal kazancından olduğu bilinmedikçe onu almak caiz olmaz. Ama ticaret yahut ekin sahibi ise ve malının çoğu bu gelirinden ise ve verdiği hediye haram yollardan kazandığı bilinmiyorsa onu almakta bir sakınca yoktur.

Rasulullah (s.a.v.)’in bazı müşriklerden hediye kabul etmesi buna delildir.

Basan Allah'tandır.^{185[60]}

Savaştan Önce Düello (Mübareze)

94- Enes b. Mâlik (r.a.), bir defasında hasta yatağında yatan kardeşi Bera' b. Mâlik'in yanına girdiğinde onun kendi kendisine şarkı söylediğini

^{185[60]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyeri’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/113-116

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gördü ve ona: "Şarkı mı söylüyorsun?" dedi. O da: "Müslümanlarla ortaklaşa öldürdüğümüz dışında, kendi elimle yetmişyedi müşrik öldürdüm. Şimdi de, şehadet mertebesine ermeden yatağında ölmekten korkuyorum. (Bu düşünce ve yalnızlığı unutmak için söylüyorum)"dedi.

Burada, yalnızlığı unutmak için insanın yalnız kaldığı zaman kendi kendisine şarkı söylemesinde bir sakınca olmadığına delil vardır. Bera¹, sahabenin zahidlerindendi. Rasulullah (s.a.v.) onun için: "Şayet birşeyin olacağını yeminle söylese Allah onu doğru çıkartır" buyurmuştur.

Bununla beraber hastalığı sırasında yalnız kaldığı zaman şarkı söylüyordu. Enes'in bunu garipsemesi üzerine, eğlenmek için değil,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kalbinden endişeleri silmek için şarkı söylediğini belirtmişti. Çünkü kendisinin isteği, şehid olmaktı. Yatağında ölmekten korkuyordu. Bu düşünceden dolayı yalnızlık ve sıkıntı duymuş ve bunu gidermek için de şarkı söylemiştir. Mekruh olan, lehviyat için (yani eğlenmek için söylemektir). Nitekim Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur :

"Sizi iki ahmak ve facir sestten sakındırırım : Biri, şarkı söyleyen sestir ki o, şeytanın zurnasıdır. Diğeri ise, yüzleri tırmalamak ve elbiseleri parçalamaktır ki bu, şeytanın çılgılığıdır." Bu sonuncusundan maksat, musibet anında koparılan ahü figanlardır.

Daha sonra Bera (r.a.), hastalığından şifa bulmuş ve çok arzuladığı gibi

şehit olarak can vermiştir.^{186[61]}

^{186[61]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-

Savaşta Kendisini Vuran Kimse

95- İmam Mekhûl'den rivayet edilir ki, Rasûlullah'ın ashabından birisi, düşmana vurayım derken yanlışlıkla kendi ayağını yaraladı ve ölünceye kadar kanı durmadı. Rasûlullah (s.a.v.)> bu kişinin cenaze namazını kıldırdı. Sahabe (r.a.): "Şehid midir?" diye sordular. Rasûlullah (s.a.v.), "Evet şehiddir. Ben de buna şahidim" buyurdu.

Hadisin manası, ahirette sevaba nail olma yönüyle şehiddir, demektir. Dünyada ise, yıkanır, kefenlenir ve namazı kılınır. Çünkü cenazesi yıkanılmayan şehid, düşmanın vurmasıyla öldürülen kişidir. Bu adam ise, kendi vurma-sıyla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ölmüştür. Haliyle kendisi mazurdur. Çünkü kasdı düşmana vurmaktı. Bundan dolayı ahiret açısından şehiddir ama dünyada kendisine diğer ölümlere davranıldığı gibi davramlır.

Bu, Rasûlullah (s.a.v.)'in şu sözüne benzer:

"İshaldan ölen şehiddir, doğum yaparken ölen kadın şehiddir. Hamile olarak ölen kadın yahut henüz bakire olup hayız kanı görmeden ölen kız şehiddir." Bu durumda ölen kimseler şehiddirler. Ancak ahiret hükümleri açısından şehiddirler. Dünyada ise, diğer ölümler gibi muamele görürler.

Alimlerimiz, silahla bile büe kendisini öldüren (intihar eden)in namazının kılınıp kılınmaması hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kimi, namazının kılınmayacağını söyler. Yanlışlıkla kendisini öldüren hakkında nakledilen hadis buna delildir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Özellikle Ebû Hüreyre'den nakledilen şu hadis bunu te'yid ediyor; Peygamber (s.a.v.) buyurmaktadır:

"Kim kendisini bir demir parçasıyla öldürürse, cehennem ateşinde o demir parçasıyla sonsuza kadar kendisini döğüp yaralar ve cezalandırır. Kim yüksek bir yerden atlayarak intihar ederse, cehennem ateşinde ebediyyen bununla cezalandırılır. Kim de, zehir içerek intihar ederse, cehennem ateşinde ebediyyen zehir içmekle cezalandırılır."

İmam Serahsî der ki: Şeyhimiz İmam Hulvânî şöyle derdi: Bana göre doğrusu, namazının kılınacağı ve o zaman tevbe etmişse, tevbesinin kabul

edileceğidir. Çünkü Yüce Allah :

"...Bundan başkasını dilediğine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bağışlar..."^{187[62]} buyuruyor.

Yukardaki hadis, kendi kendini öldürmesinin helal olduğuna inanan kişi ile ilgilidir, şeklinde te'vil edilir. Nitekim : "Müslümana sövmek fasıklık, onunla döğüşmek küfüdür" Hadisi de bunları helal sayan, bu durumdadır şeklinde te'vil edilmektedir.

Şemsü'l-Eimme şöyle devam etmektedir: Kadı İmam Ali es-Suğdî'nin şöyle dediğini duydum: Bana göre doğrusu, namazının kılınmayacağıdır. Bu hüküm, Tevbesi kabul edilmeyeceğinden değil, belki kendini Öldürmesinden dolayıdır. Zira bağı kimse üzerine namaz kılınmaz.

96- Seleme b. el-Ekvâ'dan şöyle dediği rivayet edilir: Amir

^{187[62]} Nisa: 4/116

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

b. Sinan (r.a.) bir yahudiye vurarak kılıcıyla ayağını kesti.

Ancak kılıç yahudinin ayağını kestikten sonra Âmir'in ayağını

da yaraladı ve Âmir bu yaradan öldü. Dedim ki: Ya Rasûlullah

Useyd b. Hudayr, Amir b. Sinan b. el-Ekva için : Ameli boşa

gitti, diyor. Ne dersiniz? Buyurdu ki:

"Ameli boşa gitti diyen, yalan söylemiştir.

Aksine, onun için

iki kat sevap vardır. Çünkü hem sabretmiştir ve hem de müca-

hidir, O, kurbağa yavrusunun suda yüzmesi gibi cennette

yüzecektir."

Biz de aynı görüşteyiz ve başına gelenden

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dolayı sevap alacağı kanaatin-dayız. Çünkü kafirlerle cihadda o kadar hızlıydı ki, kafirin ayağını kesen kılıç sıyrılarak kendi ayağını da yaralamıştır. Ölünceye kadar da sabırla buna tahammül etmiştir. Böylece O, hem mücahid hem de sabırlı bir kişidir.

"...Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Yalnız sabredenlere, ecirleri sonsuz olarak ödenecektir."^{188[63]} Rasulullah'ın (s.a.v.): "Onun için kat kat ecir vardır." sözünün manası işte budur.

97- Müslümanlardan iki müfreze gece karşılaşır ve her biri, diğerinin müşrik olduğunu sanarak döğüşür ve birbirlerinden adam öldürürlerse, her iki taraf üzerine ne diyet ne de keffaret gerekir.Çünkü müfrezelerden her biri,

^{188[63]} Zümer: 39/10

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mubah olan bir savunmaya (meşru müda-faya) girişmiştir. Diğerinden adam öldürmüşse, kendisini savunmak için öldürmüştür. Şer'an bununla görevli olduğundan ona ne diyet ne de keffaret ödemek

gerekir.

98- Bu konuda delil, Câbir b. Abdullah'tan yapılan şu rivayettir: Câbir der ki: Rasûlullah (s.a.v.)'in iki öncü birliği gece hendeğin dışına çıktılar. Karanlıkta bir birleriyle karşılaştıklarında taraflardan her biri, diğerinin düşman olduğunu sanarak döğüşe tutuştular. Aralarından ölen ve yaralananlar oldu. Bu arada biri parolayı söyleyince her iki tarafın müslüman olduğu anlaşıldı. O zaman her iki taraf da döğüşe son verdi. Durumu Rasûlullah (s-a.v.)'e duyurduklarında şöyle buyurdu:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Yaralarınız Allah yolundadır, onlardan dolayı sevap kazanacaksınız. Öldürülenleriniz ise, şehiddir." .

99- Ama müslümanlardan bir gurup müşriklerle savaşırken bir müslümanm, müşrik olduğu zannıyla yahut müşriğe attığı bir okun isabet etmesiyle bir müslümanı öldürmesinden dolayı ona hem diyet ve hem de keffaret gerekir.

Çünkü bu, yanlışlıkla öldürmenin şekillerinden biridir ve yanlışlıkla öldürmekten dolayı diyet ve keffaretin gerekliliği ayetlerle sabittir.

100- Bunun delili, Huzeyfe'nin babası Yemân'ın, müşriklerden olduğu zannıyla Uhud Savaşında müslümanların kılıç darbeleriyle öldürülüşünü söz konusu eden rivayettir. Bu rivayete göre, Rasûlullah (s.a.v.) onu Öldürenlere

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

diyet yüklemişti. Ebû Huzeyfe de bu diyeti onlara hibe etmişti.

Bu mesele ile önceki mesele arasındaki fark, burada öldürülen kişinin, kendisini öldüreni öldürme kasdı taşımamış olmasıdır. Bundan dolayı can dokunulmazlığı hakkı devam etmektedir. Bu sebeble akıtılmış kanı için diyet vaciptir. Birinci durumda ise, öldürülmüş olan kişi, meşru müdafa amacıyla kendisini öldüreni öldürmeye kendisi de niyet etmiştir. Bu sebeble de, can dokunulmazlığı hakkı ortadan kalkmış olmaktadır.^{189[64]}

Savaşta Akrabayı Öldürmek

^{189[64]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/119-121

101- İmam Muhammed dedi ki: Mü si liman m düşmandan olan akrabasını öldürmesinde ve müşrik akrabası kendisine saldırmadan önce saldırıyı başlatmasında bir sakınca yoktur. Ancak müşrik olan babası bunun dışındadır. Babası ona saldırmadan kendisinin ona saldırması mekruhtur. Baba yahut ana tarafından yakın veya uzak dedeleri de bu durumdadır. Ama kendileri ona saldırır da onları öldürme mecburiyetinde kalırsa, o başka.

Çünkü Yüce Allah: "... Dünyada anne babanla güzel geçin..."^{190[65]} buyurmaktadır. Burada kasıt, müşrik olan ebeveyndir. Delil ise Yüce Allah'ın: "... Ana, baba, seni körü körüne bana ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat

^{190[65]} Lukmân: 31/15

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etme..."^{191[66]} sözüdür. Saldırıyı başlatmak, onlara iyi davranmakla bağdaşmaz. Ama kendisini mecbur bırakırlarsa, onları öldürmesi kendini savunma olur ki, önce kendi nefesine iyilikte bulunmak ve ölüm tehlikesini kendisinden savmakla mükelleftir. Ayrıca çocuğun dünyaya gelmesine baba sebep olmuştur. Çocuğun, babasını öldürme kasdıyla ölümüne sebep olması caiz olmaz. Ama baba onu buna zorlamışsa, o başka. O zaman sebep, babanın kendisidir. Kendi canına karşı cinayet işlemiştir. Mecbur bırakılan kişi, onu mecbur edene nisbetle öldürmede kullanılan alet gibidir.

Daha sonra İmam Muhammed, aşağıdaki rivayeti buna delil olarak getirdi:

102- Hanzala b. Ebi Âmir ve Abdullah b.

^{191[66]} Lukmân: 31/15

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Abdullah b. Ü-beyy b. Selûl (r.a.), Rasulullah (s.a.v.) den babalarını Öldürmek için izin istemişlerdi, ama Rasûlallah (s.a.v.) onları bundan sakındırdı.

Umeyr b. Malik'ten yapılan bir rivayete göre, şöyle demiştir: Bir adam: Ya Rasulullah, düşman arasında babamla karşılaştım. Sana kötü sözler söyleyince onu öldürdüm, dedi.

Buna karşı Rasulullah (s.a.v.) hiçbir şey söylemeden sustu. Burada, kişinin babasını öldürdüğü takdirde ona birşey gerekmediğine delil vardır. Çünkü Rasulullah (s.a.v.), o kişiye hiçbir şey emretmeden susmuştur. Bir şeyi açkıama ihtiyacı ortaya çıktıktan sonra Peygamberin onu açıklamaması caiz değildir.

En iyisi, kişinin müşrik olan babasını öldürmemesi ve kaçmasına fırsat vermeden

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başkasının gelip onu öldürmesini beklemesidir. Yazar Kitâb'ta bununla ilgili bir hadis de rivayet etmekte ve şöyle demektedir :

Bu şekilde davranmak, bizce daha iyidir. Baba ve çocuklar dışında kalan müşrik akrabanın öldürülmesinin caiz oluşuna gelince, bunu el-Câmiu's-Sağîr isimli kitapta açıkladık.

Başarı Allah'tandır.^{192[67]}

Öldürülenler İçin Ağlamak

103- Rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) Abdul'l-Eşhel oğullarına (evlerine) uğradı. Uhud günü öldürülen şehidlerine ağlıyorlardı. Peygamber (s.a.v.) üzüldü ve: "Ama Hamza'mn

^{192[67]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/123-124

ağlayanları yok!" buyurdu.

Hadisi rivayet eden hanım dedi ki: Hemen oradan çıktık ve Rasulullah (s.a.v.) in hanelerine varıp orada Hz. Hamza (r.a.) için ağladık. Rasulullah (s.a.v.) evde idi ve evin içinden hıçkırıklarını duyduk. Daha sonra: "İsabet ettiniz, iyi ettiniz, yetişir," diye haber gönderdi.

Rasulullah (s.a.v.)'in, Hz. Hamza için bu şekilde buyurmasının sebebi şudur: O gün Hz. Hamza şehidlerin büyüğü idi. Fakat Medine'de garipti. Onun için ağlayacak kimsesi yoktu. Rasulullah (s.a.v.) bu sözüyle onu andı.

Meğâzî kitaplarındaki rivayete göre Sa'd b. Muâz (r.a.), Rasulullah (s.a.v.)'in bu sözünü duyunca akrabası bulunan hanımları topladı. Sa'd b. Ubâde ve Muâz b. Cebel de aynı şekilde davrandılar. Her gurup, Rasulullah (s.a.v.) in

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

evinin önüne gelerek Hz. Hamza'nın iyiliklerini söylemeğe ve üzerine ağlamağa başladı. Rasulullah (s.a.v.), ağlamalarıyla teselli bulup sonra uyudu..

Bu olaydan sonra Medine'de ne zaman biri ölür de onun için ağlarsa, önce Hz. Hamza için ağlamakla başlardı. Erkekler de Rasulullah (s.a.v.)'ın ölümünden sonra, birbirlerine ta'ziye ederken: "Rasulullah (s.a.v.) de vefat etti" deyip birbirlerini teselli eder ve teselli için başka birşey söylemezlerdi.

104- İmam Muhammed, yukarıdaki hadisin İbn Ömer (ra.) yolu ile olan rivayetini de naklederek sonuna şunu da ekledi: Rasulullah (gfr.Y.) uyandığında onlar hala ağlıyorlardı. Rasulullah (sa.v.) buyurdu ki:

"Eyvah o kadınlara! Geri dönsünler ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bugünden sonra ölen bir kimse için ağlamasınlar."

Alimlerden bazısı, hadisin zahirini alarak şöyle dedi: O zaman ölü için ağlamağa şer'î ruhsat verilmişti, ama hadisin sonunda geçen ifadelerle bu ruhsat kaldırıldı. Ancak alimlerin çoğu, neshedilen ve ruhsat verilmeyen ağlamanın yüksek sesle ağlama ve bağırıp çağırma olduğunu söylerler. Nitekim Rasulullah (s.a.v.)' in şöyle buyurduğu rivayet edilir :

"Ölü için ağlayarak bağırıp çağırın kadın ve onu dinleyenler üzerine Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti olsun!..."

Ama yüksek sesle ağlamamak kaydıyla ağlamakta bir sakınca yoktur. Çünkü rivayete göre oğlu İbrahim öldüğü zaman Peygamber (s.a.v.)'in gözleri yaşarmıştı. Bunun üzerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Abdurrahman b. Avf (r.a.), Ona: "Bizi ağlamaktan sakındırmamış mıydın?" diye sormuş .Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyürmüştü:r:

"Ben size ahmak ve facir iki sesi yasakladım. Ama bu gördüğün, Allah'ın rahmet sahibi kimselerin kalbine koyduğu merhametten başka birşey değildir. Göz yaşarır. Kalb mahzun olur. Fakat Rabbin razı olmadığı sözü söylemeyiz."

Ayrıca, Hz. Ömer (r.a.) den rivayet edildiğine göre bir kadın, Peygamber (s.a.v.)'in huzurunda, ölen oğluna ağladığını görürken kendisi ona engel olmak istedi. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu :

"Karışma ya Ömer! Çünkü kalb, mahzundur. Nefs, musibete uğramıştır. Çocuğunun ölümü üzerinden de henüz uzun müddet geçmemiştir."

Ama bununla beraber, sabretmek daha

efdaldır. Yüce Allah şöyle buyuruyor :

"Onlara bir musibet geldiğinde: 'Biz Allah'a aidiz ve elbette O'na döneceğiz¹ derler "^{193[68]}

Kesilmiş Başları Valilere Taşımak

105- Ukbe b. Âmir el-Cühenî (r.a.) den rivayete göre kendisi Patrik Yenak'ın kafasını Hz. Ebû Bekir'e getirmişti de Ebû Bekir (r.a.) bu işi yadırgamıştı. Orada hazır bulunanlar: "Ey Rasulullah'ın halifesi! Ama onlar bunu bize yapıyorlar?" dediklerinde, şöyle cevap verdi: "Fars ve Rumun yaptıklarına mı uyacaksınız? Bana hiç kimsenin başını getirmeyin. Bana bir mektup yazmanız ve haber göndermeniz yeter."

^{193[68]} Bakara: 2/156

İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/125-126

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Başka bir rivayete göre, onlara: "Haddinizi aştınız" diyerek

bu davranışlarım kınamıştı.

Diğer bir rivayete göre de Şam'daki valilerine haber gönderen Hz. Ebu Bekr" bana kimsenin başım göndermeyin. Mektup ve haber gönderin yeter," demiştir.

Bazı alimler, hadisin zahirine dayanarak, kesik başları valilere taşımak caiz değildir, çünkü o başlar, birer cife (kokuşmuş ölü)den ibaret olup, insanları rahatsız eden birşeydir, bu yüzden onun gümülüp yok edilmesinden başka bir yol yoktur, derler. Ayrıca şunu da eklerler: Baş vücuttan ayırmak, (Kulak ve burnun kesilmesi, gözün çıkarılması gibi) organ kesmektir. Rasulullah (s.a.v.), kuduz köpeğe bile bunun yapılmasını yasaklamıştır. Hz. Ebû Bekir (r.a.), bunun,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

cahiliye halkının adetlerinden olduğunu belirterek onlara benzemekten bizi

sakındırmıştır.

Ancak alimlerimizin çoğu, şayet başlarını kesip getirmekte müşrikleri moral bozukluğuna uğratıp tahkir etmek yahut müslümanların gönlünü hoş etmek söz konusu ise, mesela müşriklerin komutan yahut büyük kahramanlarının başını getirmek gibi, bunda bir sakınca yoktur, görüşündedirler.

Nitekim Abdullah b. Mes'ud (r.a.), Bedir günü Ebû Cehl'in başını Rasulullah (s.a.v.)'e getirip orta yere atmış ve: "İşte bu, düşmanın olan Ebû Cehl'in başıdır," demişti. Rasulullah (s.a.v.) de şöyle buyurmuştu :

AUahu Ekber! Bu, benim ve ümmetimin Firavunudur. Bunun bana ve ümmetime kötülük

ve zararı, Firavunun Musa ve ümmetine kötülük ve zararından daha çoktu."

Böyle davranmak caiz olmasaydı, Rasulullah (s.a.v.) bunu yasaklardı.

106- İmam Zührî'nin naklettiği şu sözün manası da yu-kardaki gibidir: Peygamber (s.a.v.) e sadece Bedir günü kesik baş getirildi. Hz. Ebû Bekir (r.a.) a getirildiğinde ise bunu hoş görmeyip reddetti. İlk olarak kendisine kesik başlar getirilen kimse İbnü'z-Zübeyr (r.a.) dır.

Rasulullah (s.a.v.), Abdullah b. Üneys'i Süfyan b. Abdullah'ın üzerine göndermişti. Abdullah der ki: "Onun boynunu vurdum ve başını alıp kaçtım. Bir dağa tırmanıp orada saklandım. Nihayet beni aramaya gelenler geri dönünce gizlendiğim yerden çıkıp başını Rasulullah (s.a.v.) e getirdim."

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Rasulullah (s.a.v.), Muhmmmed b. Mesleme (r.a.) ı Ka'b b. Eşrefi öldürmek üzere gönderdiğinde, Ka'b'm başını getirmişti ve Rasulullah (s.a.v.) bunu kmamamıştı.

Bu rivayetler, bunda bir sakınca olmadığı gösteriyor. Başarı Allah'tandır. ^{194[69]}

Silah Ve Binicilik

107- Utbe b. Ebî Hakîm (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Rasulullah (s.a.v.)¹ in huzurunda yaydan bahsedildi. Buyurdular ki: "Hayır hususunda ondan ileri bir silah yoktur." Yani, savaş aletlerinin en güçlüsü odur.

Burada gazileri, ok atmayı Öğrenmeye

^{194[69]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/127-128

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

teşvik vardır. Bu konuda başka hadisler de mevcuttur. Bunlardan biri, Ukbe b. Amir (r.a.)'in hadisidir ki, buna göre Rasulullah (s.a.v.), Yüce Allah'ın "Ey İnananlar! Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanlarınızı ve bunların dışında Allah'ın bilip sizin bilmediklerinizi yıldırımak üzere kuvvet ve savaş atlan hazırlayın..."^{195[70]} sözünü tefsir ederken: "Şüphesiz kuvvet, ok atmaktır." buyurdu ve bu sözünü üç defa tekrar etti. Ukbe'nin hadisinde şu sözler de vardır :

"Allah Teala bir okun bereketiyle üç kişiyi cennete sokar: Biri, sevabını umarak Allah yolunda kullanılsın diye onu imal edendir. Biri onu yaya yerleştirendir. Diğer de, onu kafirlere atandır."

^{195[70]} Enfal: 8/60

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah (s.a.v.) yine şöyle buyurur :

"Adem oğlunun üç oyun ve eğlencesi dışında her oyun ve eğlencesi batıldır: Atını tımar etmesi, hammiyla oynaşması ve ok atması."

Rasulullah (s.a.v.), Sa'd b. Ebî Vakkas dışında hiç kimse için ana-baba-nın her ikisini bir arada zikrederek sana feda olsunlar, demedi. Uhud günü Sa'd için: "Ok at! Anam ve babam sana feda olsun." buyurdu.

108- Rivayet edildiğine göre Ömer b. Hattab (r.a.), bazı yerlere: "Düşman topraklarında tırnakları uzatın. Çünkü onlar silahtır" şeklinde mektuplar yazmıştır. Her ne kadar tırnak kesmek fitrattan ise de mücahidlerin dâruî-harp'te tırnaklarını kesmemeleri menduptur.

Çünkü, şayet silah elinden düşer de düşman ona yaklaşırsa, olabilir ki, tırnaklarıyla onu

defedebilir. Bu, bıyıklan kesmeye benzer. Diğer zamanlarda bıyık kesmek sünnet olduğu halde dârü'l-harb'te savaşçının, düşman gözünde daha heybetli görünmek için bıyığını uzatması menduptur.

109- Hz. Ömer (r.a.)' in şöyle dediği rivayet edildi : "Çocuklarınıza yüzmeyi, ata binmeyi öğretiniz ve yarışmak için konan işaretler arasında yalınayak koşmalarım emrediniz."

Bu şeyler Rasulullah (s-a.v.)m hadisinde şöyle ifade edil-mistir :

"Çocuklarınıza yüzmeyi ve ok atmayı, kızlara da örgü Örmeyi öğretiniz."

Yine şöyle buyurur: "Ata bininiz, Ama ok atmanız, ata binmenizden bana daha sevimlidir."

Netice olarak, savaşçının savaşta lazım olacak her şeyi öğrenmesi men-dubtur. Çünkü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bu, dini yüceltmeye ve müşrikleri yenmeye yardımcıdır.

110- Ubeyd b. Umeyr (r.a.)'m rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) Mekke fethi günü şöyle buyurmuştur :

"Oruçlarınızı bozunuz. Çünkü bugün savaş günüdür."

Bu hadiste Mekke'nin, savaşla ve kuvvet yolu ile fethedildiğine delil vardır. Gazinin, Ramazan ayında savaşırken orucunu bozması daha iyidir. Olabilir ki oruç, onun savaş gücünü zayıflatır. Onun için gelebilecek zararı başka zaman telafi etmek de mümkün değildir. Halbuki orucunu başka bir zaman kaza etmesi mümkündür. Bundan dolayı hasta ve yolcunun oruç tutması ağırına gidiyorsa, tutmaması efdaldır. Oruç bozmak yolcu için efdal olduğuna

göre, savaşçı için haliyle daha efdal olur.

111- Avn b. Ebî Cuhayfe'den, O da, babası (r.a.) dan rivayet ederek dedi ki: Rasulullah (s.a.v.)'i sahtiyandan bir cübbe-nin içinde gördüm. -Yani Mekke'nin fethi günü- BHal'inde abdest alması için ona su götürürken gördüm. Sonra o suyu dökmek üzere dışarı çıktı. Orada bulunanlar etrafına üşüştüler. Eline sudan birşey geçiren, (teberrüken) onunla sürünüyordu. Su bulamayan ise, ellerini o suyla ıslatmış olanın ıslak ellerine sürüyor ve ıslanan elleriyle sürünüyordu.

İmam Muhammed, kullanılmış suyun temizliğine bunu delil olarak getirir. Çünkü kullanılmış olan bu suyu teberrüken kendilerine sürüyorlardı. Oysa ki necis olan bir şey teberrüken kullanılmaz. Şayet o su necis olsaydı,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah (s.a.v.) onları bundan sakındırırdı. Ebû Hanife ise, böyle yaptıklarının Peygambere ulaştırılmadığım, ulaştırıldığı takdirde bunu tasvip etseydi, onu delil olarak getirmek doğru olurdu, demektedir.

Yine Ebû Cuhayfe (r.a.) dedi ki : Sonra Bilal ri gördüm ki bir aneze (kısa mızrak) çıkarıp dikti. Rasulullah (s.a.v.) de, kolları sıvamış olarak ve kırmızı bir elbise giydiğini gördüm. Rasulullah (s.a.v.), önünde o mızrak dikili olduğu halde orada bulunanlarla cemaat halinde iki rekat namaz kıldırdı. Önlerinden bir çok kimse ve birçok hayvan gelip geçiyordu.

Aneze, kargıya benzer bir demirdir. Namaz kıldıklarında Rasulullah (s.a.v.)'in önüne dikmek için seferlerde onu beraberlerinde taşırlardı. Komutanların önlerinde silah taşınması adeti

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

buradan gelir. Bu hadiste, kırmızı elbise giymekte bir sakınca bulunmadığına, açık bir meydanda namaz kılan kimsenin, önüne sütünre koymasının gerektiğine ve sadece imamın önüne konulduğunda bunun yeterli olduğuna delil vardır. Cemaatin hepsinin önünde ayrı ayrı sütünre koymaya gerek yoktur. Çünkü imamın kendisi, ön safta bulunanlar için, birinci safta bulunanlar da ikinci saftakiler için bir sütünredir ve sütünrenin önünden geçecek bir kimseye engel olunmaz. Çünkü o, namaz kılan ile oradan geçen arasında duvar mesabesinde bir engeldir.

Sütünreden maksat, uzaktan gelen bir kimsenin, o kişinin namaz kıldığını bilmesi ve sütünre ile namaz kılan arasından geçmesini önlemek içindir. Sütünrenin ilerisinden geçene engel olunmaz. Uzaktan gelen bir kimsenin, o

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

dikilenin s tre olduğunu bilmesi için, s tre olarak dikilen Şeyin uzun ve kalın olması gerekir. Denildi ki: Uzunluğunun bir arŐın ve kalınlığının da parmak kalınlığında olması gerekir.       bir rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) : "Ok, s tre yerine geçer buyurmuştur."

Yardı  Allah'tandır.^{196[71]}

Savaşa Hazırlık

^{196[71]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, EĞitaş Yayınları: 1/129-131

112- Muhammed b. İbrahim b. Hâris'in şöyle dediği rivayet edilir: Geceden bir miktar geçtikten sonra Malik b. Avf, askerlerinin yanına gelerek onları Huneyn vadisine yerleştirdi. Bu vadi çukur olup kollara ve darboğazlara ayrılır. Askerlerini taksim edip bu kol ve boğazlara yerleştirmiş ve Muhammed ile ashabı geldiklerinde birden üzerlerine saldırın diye talimat vermişti.

Adı geçen Mâlik, Huneyn günü ordu komutanı idi. Askerlere, dinleri için savaşını yacaklarsa, onlar için savaşmalarını sağlamak amacıyla mal ve çoluk-çocuklarını beraber getirmelerini emretmişti. Düreyd b. Sımme, bu görüşünü hatalı bulmuş ve şöyle demişti: "Koyun çobanı savaştan ne anlar? Yenilmiş bir askeri birşey geri çevirebilir mi? Beraberinize aldığınız mal ve çoluk-çocuklarınızın hepsini Muhammed

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ve askerine ganimet olarak götürüyorsunuz."

Kendisine: "Peki, neyi tavsiye edersin?" denildiğinde, şöyle dedi: "Mallarınızla çoluk-çocuklarımızı kendi topraklarınızdaki dağların başına götürün. Erkekler de, kılıçlarını kuşanıp atlarının sırtında düşmanlarını karşılasınlar." Malik: "Verdiğim kararı değiştirmem" deyince, orada bulunanlar Düreyd'e başka bir teklifinin olup olmadığını sordular. O zaman şöyle dedi: "Orduyu sağ kanat ve sol kanat olmak üzere ikiye bölün ve şu vadinin kollarıyla boğazlarına yerleştirin. Düşman ordusu vadiye girince her iki gurup sağdan ve soldan bir anda üzerlerine saldırın," Bu teklifi, Malik kabul etti. Ravi diyor ki: Rasulullah (s.a.v.) de, seher vaktinde ordusunu düzene soktu. Sancak sahiplerine sancaklarını teslim etti.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ravi, hadisi tüm uzunluğuyla naklettikten sonra sonunda şöyle diyor: Rasulullah (s.a.v.), Düldül ismindeki beyaz katırına binmiş olduğu halde eğilimli olan vadiden aşağıyı indi. İslâm ordusunun saflarının önünden geçerek samimi ve sabırlı oldukları takdirde muzaffer olacaklarını müjdeliyerek moral verdi.

Korkulu yerlerde ve gecelerde düşmana yakın bulunan durumlarda komutanın böyle davranarak askere moral vermesi gerekir.

Ravi diyor ki: Sabahın erken saatlerinde, henüz karanlık kalkmadan müslümanlar vadiden aşağıya doğru ilerlemeye başladılar. Ancak o vadinin sağındaki ve solundaki kollarıyla boğazlardan düşman ordusu beklenmedik bir anda saldırıya geçti. İslâm ordusunun ilk safında Benu Süleym süvarileri vardı ki, hemen bozguna

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

uğrayıp döndüler. İkinci safta bulunan Mekkeliler de bozguna uğrayıp kaçtı. Onları, diğerleri takip etti, ardına bakmadan kaçan kaçana...

Meğâzî kitaplarında anlatıldığına göre, lanetlenmiş İblis: "Şüphesiz Mu-hammed öldürüldü. Herkes eski dinine dönsün." şeklinde nida etmiş ve bunun için müslümanlar bozguna uğramışlardı. Yüce Allah, müslümanların bozgununu:"... Bozularak arkanıza döndüğünüz Huneyn gününde Allah yardım etmişti."^{197[1]} ayetiyle ifade eder. Bazı müslümanlar, o kadar çok uzaklara kaçmıştı ki Mekke'ye kadar varmışlardı.

Bu hengamede Safvan b, Uyeyne münafıklardan birinin: "Muhammed öldürüldü ve halk da ondan kurtuldu," sözünü duymuştu. O

^{197[1]} Tevbe: 9/25

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zaman Safvan henüz müşrikti ve münafığın bu sözüne karşılık şöyle demişti: "Ağzı kırılırsa! Edendim olacaksa, Hevâzin kabilesinden olacağına Kureyş'ten olması benim için daha sevimlidir." Ravi diyor ki: Rasulullah (s.a.v.) hayvanını ileriye doğru sürüp müslümanlarm kaçıştıklarını görünce kılıcını sıyırıp kınını yere fırlattı ve düşmana doğru ilerliyerek şöyle bağırdı : "Ey Hudeybiye'de ağacın altında biat edenler! Allah'tan korkun! Gelin! Peygamberinizin çevresinde toplanın!"

Meğâzî kitaplarında anlatıldığına göre Rasulullah (s.a.v.) in sağında amcası Abbas (r.a.) ve solunda da, amcazadesi Süfyan b. el-Hâris b. Abdülmüt-talib'ten başka kimse kalmamıştı. Süfyan, her ne kadar Mekke fethinde İslâmı kabul etmiş idiyse de o zamandan bu yana

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Rasululiah (s.a.v.) onunla tek bir kelime konuşmamıştı. Sebeb ise, daha Önce hicviyeleriyle Peygamber (s.a.v.) e eziyet etmeseydi. Ancak Rasulullah (s.a.v.), onun bu samimiyet ve bağlılığını görünce onunla konuşup kucaklaştı. Allah Teala, Rasulullah (s.a.v.) in yukarıda söz konusu ettiğimiz çağrısını Muhacirlere ve Ensar'a duyurdu. Hepsi birden tekbir getirerek geri döndüler. Birlikte düşmana saldırıp bozguna uğrattılar. Henüz mızrak darbesi ve kılıç yarası almadan düşman kaçmaya başladı. Nitekim Yüce Allah şöyle buyuruyor:

".. .Görmediğiniz askerler indirdi, inkar edenleri azaba uğrattı..."^{198[2]}

^{198[2]} Tevbe : 9/26

İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/133-134

Savaş Hiledir

113- Said b. Zı Huddân'dan rivayete göre, birisi kendisine Hz. Ali'den aşağıdaki hadisi rivayet etmiştir. Bu hadise göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "Savaş hiledir."

Burada mücahidin savaş anında kendisiyle savaştığı kimseyi aldatabile-ceğine ve bunun hıyanet olmadığına delil vardır.

Bazı alimler, bu sözün zahirini alarak savaş durumunda yalana izin verildiğini söylemişler ve Rasulullah (s.a.v.)in, Ebû Hüreyre'den nakledilen :

"Yalan ancak üç yerde caiz olur: İki kişinin arasını bulmakta, savaşta ve bir kimsenin kendi hanımının gönlünü almasında" hadisini de buna delil olarak

göstermişlerdir.

Ancak bize göre hadis-i şerifte kastedilen, düpedüz yalan değil, tevriye yapmak ve üstü kapalı söz söylemektir. Bunun benzeri, İbrahim (A.S.) in üç yalan söylediğim belirten hadistir. Bundan maksat, onun üç yerde üstü kapalı söz söylediğidir. Çünkü Peygamberler, düpedüz yalan söylemekten ma'sunulurlar. Hz. Ömer (r.a.): Üstü kapalı söz söylemede (tevriye yapmada), yalandan

kurtuluş vardır, demiştir.

İmam Muhammed (Rahimehullah), el-Kitâb'da bu sözü şöyle açıklar: Kişinin, kendisiyle savaştığı kimseye, gerçekte Öyle olmadığı halde zahirin tersine birşey söylemesidir ki, Tıpkı Hendek Savaşında Hz. Ali'nin düello yaptığı Amr b. Abdivüd'de söylediği gibi. Hz. Ali (r.a.) ona:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Hani, kimsenin sana yardım etmeyeceğine dair bana garanti vermiştin? Peki, sana şu yardıma gelenler kimlerdir?" demişti. Amr, kendisine bu söylenenleri garipser gibi arkasına bakınca, Hz. Ali, birden iki ayağına vurup

ikisini de kesmişti.

Savaşan askerin, arkadaşlarıyla konuştuğunda kendilerinin zafere ulaştığını yahut daha güçlü olduklarını vehmettirmesi de bir hiledir.. Hakikat kendisinin söylediği şekilde olmadığı halde, sözün zahirine göre yalancı duruma düşmeyecek şekilde konuşur. Nitekim rivayet edilir ki, Hz. Ali (r.a.), katıldığı savaşlarda başını önüne eğerek bir yere ve sonra yukarı kaldırıp bir göğe bakıyor ve şöyle diyordu: "Ne sen yalan söyledin ve ne de ben." Bu davranışıyla, çevresinde bulunanlara, sanki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah (s.a.v.) kendisine bu durumu haber vermiş ve ashabına da bunu emretmiş intibarı veriyordu. Halbuki onun meydana gelmesi mümkün olduğu gibi olmaması da mümkündür. Bu ve buna benzer söz ve davranışlarda bir sakınca yoktur.

Rasulullah (s.a.v.)in: "Cennete yaşlılar girmez" buyurduğu, bunu duyan yaşlı bir kadının ağlamağa başladığı ve nihayet Rasulullah (s.a.v.) in o yaşlı kadına, cennete girecek kimselerin vasıflarını (yani gençleşerek gireceklerini) açıkladığı rivayet edilmiştir. Bunun başka bir çeşidi de, kişinin sözünü kesin söylemeyip" ümit edilir" ve "umulur" sözcükleriyle sınırlandırmaşdır. Böylece söz, kesinlik ifade etme çerçevesinden çıkmış olur.

İmam Muhammed der ki: Bize ulaştı ki,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hendek günü biri^{199[3]} Rasulullah (s.a.v.)'e gelerek: "Ya Rasulallah! Beni Kurayza (yahudileri) size ihanet etti. Antlaşmayı bozarak Ebû Süfyan tarafına katıldı" dedi. Rasulullah (s.a.v.): "Belki de biz onlara bunu emretmişizdir" buyurdu. Adam, Ebû Süfyan'a gidip: "Beni Kurayza'nın sana tabi olmalarını Muhammed istemiş" dedi. Ebû Süfyan: "Bunu kendi kulaklarınla mı duydun?" diye sordu. Adam: "Evet" deyince, Ebû Süfyan: "Allaha yemin ederim ki, Muhammed yalan söylememiştir" dedi.

Söz konusu olay Meğazi kitaplarında iki şekilde anlatılır :

Birincisi : Beni Kurayza Yahudileri, müşriklerden oluşan düşman ordusu gelinceye

^{199[3]} Meğâzi kitaplarında bu adamın, Nuaym b. Mesud es-Sekafi olduğu söylenir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kadar Rasulullah (s.a.v.)'le antlaşma halindeydiler. Beni Nadir kabilesinin reisi Huyay b. Ahtab da düşman ordusuyla beraberdi. Bu zatın çabalarıyla Beni Kurayza reisi Ka'b b. Eşref ve kabilesi, Rasulullah (s.a.v.) le yaptıkları antlaşmayı bozup Ebû Süfyan'la birlik oldular. Bu antlaşmaya göre düşman ordusu Rasulullah (s.a.v.) le savaşırken onlar da arkadan Medine'ye saldıracaklardı. Müslümanlar zor duruma düşmüşlerdi. Yüce Allah bunu şöyle dile getirmektedir : "Onlar size yukarıınızdan ve aşağıınızdan gelmişlerdi..."^{200[4]}

Nuaym b. Mesud, o zaman henüz müşrik olduğu halde gelip Beni Kurayza ile müşrik düşman ordusu arasında yapılan antlaşmayı RasuluUaha haber verdi. Rasulullah (s.a.v.),

^{200[4]} Ahzâb: 33/10

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Nuaym'a: "Belki de onlara böyle davranmalarını biz emretmişiz" dedi. Rasulullah (s.a.v.), bu sözüyle, sanki bu aramızda olan antlaşmanın gereğidir. Böylece düşman ordusunu her taraftan kuşatacağız, demek

istiyordu.

Nuaym çıkıp gittiğinde Hz. Ömer: "Ya Rasulallah! Beni Kurayza'nın işini halletmek, senin hakkında yayacakları bir şeyden (yalan söylüyor deyip tutturmalarından) daha kolaydır," dedi. O zaman Rasulullah (s.a.v.): "Savaş, hiledir ya

Ömer!" buyurdu.

Rasulullah (s.a.v.) in Nuaym'a bu sözü söylemesi, aralarında birliğin

bozulmasına ve tefrikaya düşüp yenilmelerine sebep olmuştu.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İkincisi: Ebû Süfyan'la anlaştıktan sonra Huyay b. Ahtab'a dediler ki: "Korkuyoruz ki, iş uzar ve ahzab (müşrik ordusu) galip gelmeden çekip gider de Muhammed'le başbaşa kalırız. O zaman Muhammed seni memleketinden çıkardığı gibi bizi de buradan çıkarır." O zaman Huyay b. Ahtab onlara şöyle teminat vermişti. "Şimdi ahzaba gidip büyüklerinden yetmiş kişiyi size rehin vermelerini söyleyeceğim." dedi. Böylece ahzab çekip gitmeyecek ve onları yalnız bırakmayacaktı. Bu konuşma yapılırken Nuaym b. Mes'ud oradaydı, kendisi de onları bunu kabul etmeğe teşvik etti. Onlar da aynı kanaata vardılar. Nuaym bu olaya tanık olduktan sonra Rasulullah (s.a.v.) e durumu haber verdi. Rasulullah (s.a.v.): "Olabilir ki, bunu biz onlara söylemişizdir" buyurdu. Nuaym, oradan çıkıp Ebû

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Süfyan'ın yanına gitti. Huyay b. Ahtab, Ebû Süfyan' dan rehineleri istiyordu. Nuaym, Ebû Süfyan'a dedi ki: "Sen Muhammed'in hiç yalan söylemediğine kani değil misin?" Ebû Süfyan : "Evet" dedi. Nuaym : "O halde ben az önce onun yanındaydım ve o bana şöyle şöyle dedi. Bu, Beni Kurayza ile yaptığı antlaşmanın bir gereği imiş. Sizden yetmiş kişi alacaklar ve onları Muham-med'e teslim edecekler. Muhammed de bunları öldürecek ve buna karşılık, onların diğer bir kolu olan Beni Nadir kabilesinin kendi yurtlarına dönmelerine-müsaade edecek" deyince müşrikler: "Lat ve Uzza'ya yemin ederiz ki, doğru söylüyorsun" dediler. Olay, cuma günü cereyan etmişti. Ebû Süfyan, Beni Ku-rayza'ya haber göndererek işin uzadığını, aralarındaki antlaşma gereğince çıkıp Medine'ye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

saldırmalarını istedi. Beni Kurayza şu cevabı verdi: Yarın cumartesidir. Cumartesi gününün kudsietini bozup çıkmayız. Zaten rehineleri vermedikçe de çıkacak değiliz." O zaman Ebû Süfyan: "Nuaym'ın dediği doğruymuş" dedi.

Allah kalblerine korku saldı. Yenilgiye uğrayarak çekip gittiler. Müslümanları da , savaşa girmeye muhtaç bırakmadı.

İmam Muhammed dedi ki : Bu ve buna benzer savaş hilelerinde bir sakınca yoktur.^{201[5]}

^{201[5]} Savaş hileleri, savaşta askerî amaçlarla düşmanı aldatmak için başvurulmuş yollar ve çarelerdir. Kısaca, savaş taktikleridir. Bu husus La Haye Yönetmeliğinin 24.maddesinde de kabul edilmiştir, (bkz. Seha L. Meray, Devletler aradaki anlaşmayı bozmamak ve verilen emani ihlal etmemek şartıyla İslam alimlerinin, savaşta mümkün olan her hilenin ve aldatmacanın kullanılmasının caiz olduğunu bildirmektedir, (bkz. Şerhu Müslim, XII/45) Editör. İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/135-138

Savaştan Kaçmak

114- İmam Muhammed dedi ki: Gücü yerinde bir müslü-manin iki müşrikten kaçmasını caiz görmem. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilmek veya bir başka topluluğa katılmak maksadı dışında o gün arkasını düşmana dönen kimse Allah'tan bir gazaba uğramış olur. Onun varacağı yer cehennemdir. Ne kötü bir dönüştür."^{202[6]} O gün düşmana sırtını çevirip kaçan, muhakkak ki, Allah'ın gazabına uğramıştır. Onun varacağı yer cehennemdir. O, ne kötü dönüştür. Ancak tekrar savaşmak yahut başka bir alanda savaşmak gayesiyle başka bir müslüman müfrezeyle katılmak için kaçanlar bundan hariçtir.

^{202[6]} Enfâl: 8/16

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Müfessirler, bu ayeün tefsirinde ihtilafa düşmüşlerdir. Katâde ve Dahhâk, savaştan kaçmak, sadece Bedir savaşına hastır. Çünkü müslümanların, kendisine sığınacakları kimse olarak sadece Rasulullah vardı. Ve bu savaşta o da onlarla beraberdi, derler. Müfessirlerin çoğu ise, bu hükmün Bedir'le sınırlı olmayıp bütün savaşlar için geçerli olduğunu söylerler.

Savaştan kaçmak, büyük günahlardandır Rasulullah (s.a.v.) : "Beş şey kebairdendir" buyurmuş ve bunlar arasında savaştan kaçmayı da saymıştır. Rasulullah (s.a.v.): yine şöyle buyuruyor :

"Allah'a ortak koşmak, yetimin malını yemek, savaştan kaçmak ve iffetli kadınlara zina isnad etmek, günahların en büyüklerindendir."

Ayrıca müslümanların sayısı, müşriklerin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sayısının yarısı kadar olunca, müslümanlar için kaçmak caiz değildir. Başlangıçta müslümanların sayısı düşmanın onda biri kadar iken kaçmak caiz değildi. Yüce Allah şöyle buyuruyor : "...Sizin sabırlı yirmi kişiniz onlardan ikiyüz kişiyi yener."^{203[7]} Allah'ın, yenileceğini haber verdiği sayıdan kaçmak caiz değildir. Daha sonra Yüce Allah müslümanlarabunu hafifleterek şöyle buyurdu : "Şimdi Allah yükünüzü hafifletti. Zira içinizde zayıflık bulunduğunu biliyordu. Sizin sabırlı yüz kişiniz onlardan ikiyüz kişiyi yener..."^{204[8]}

Ancak kaçmamak, silahlı olan kimse için sözkonusudur. Silahlan bulunmayanların silahlı kimselerden kaçmalarında bir sakınca yoktur.

^{203[7]} Enfâl: 8/65

^{204[8]} Enfâl: 8/65

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Görmüyor musun, düşmanların çıkış yolu olan kale kapısından kaçmak ve mancınığın hedef alanı olan yerden uzaklaşmak caizdir. Çünkü bu gibi yerlerde durmak mümkün değildir. Buna göre, bir kişinin üç kişiden kaçması caizdir. Ama İslam ordusunun sayısı onikibine ulaşır ve aralarında ittifak var ise, düşman ordusunun sayısı ne kadar çok olursa olsun kaçmalan caiz değildir. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Onikibin kişilik bir ordu, azlığından dolayı yenilmez." Galip gelebilecek olanın kaçması, caiz değildir.

115- İbn Ömer (r.a.) in şöyle dediği rivayet edildi: Rasulullah (s.a.v.), Necd tarafına bir seriyye gönderdi. Ben de se-riyyede idim. Müslümanlar, düşman karşısında yenilgiye uğradı. Medineye vardığımızda: "Bizler savaştan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kaçanlarınız" dedik. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Aksine, siz, tekrar Allah yolunda savaşa gitmek için geri dönenlersiniz. Tekrar Allah yolunda savaşmaya gitmek için bana döndünüz. Ben size güç ve kuvvet vereceğim."

Hadiste geçen Akkâr Kelimesi, Allah yolunda savaşmak için geri dönen kimse manasınadır. Yani, sizin bu davranışınız, bana gelmek içindir. Çünkü ben sizin için kuvvet kaynağıyım. Sizi güçlendirdikten sonra tekrar savaşa döneceksiniz.

116- İmam Muhammed dedi ki: Ebû'l-Muhtar'ın babası olan Ebû Ubeyd es-Sekafî, Kussu'n-Nâtîf isimli yerde öldürüldü. Kendisi, kaçmayı reddetmiş ve ölünceye kadar düşmanla savaşarak sebat etmişti. Öldürülüşü üzerine Hz. Ömer (r.a.) şöyle dedi: "Allah Ebû Ubeyd'e

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rahmet etsin. Şayet bana geri dönseydi ona kuvvet olurdum."

Buradan anlıyoruz ki, düşman güç getirilemeyecek kadar güçlü ise müs-lümanların ondan geri çekilmesinde bir sakınca olmadığı gibi, "Sebat etmek ve döğüşe devam etmek kendini tehlikeye atmaktır" diyenlerin hilafına, sebat edip savaşa devam etmekte de bir sakınca yoktur. Aksine, bunda kendini Allah için feda etme vardır. Sahabeden bunu yapanlar olmuştur. Anların koruduğu Asım b. Sabit bunlardandı ve Rasulullah (s.a.v.) onları övmüştür. Buradan da anlıyoruz ki, bunda bir sakınca yoktur.

Başarı Allah'tandır.^{205[9]}

^{205[9]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/139-140

Daru'l-Harbde İslâm'ı Kabul Edip Dâru'l-İslâm'a Hicret Etmemiş Olanların Durumu

117- İmam Muhammed dedi ki: Bir kimse dâru'l-harbte müslüman olur da henüz dâru'l-İslama geçmeden bir müslü-man onu yanlışlıkla öldürürse, bu müslüman üzerinde diyet değil, Keffaret vardır.

118- Fakat imla yoluyla Ebû Hanife'den yapılan rivayete göre, ona keffaret de yoktur.

Halbuki keffaretin vucubiyetine delil, Yüce Allah'ın şu sözüdür : "...Eğer o mü'min, size düşman bir topluluktan ise, mü'min bir köleyi

azad etmek gerekir..."^{206[10]}

Atâ' ve Mücâhid'den yapılan rivayete göre bu ayette kastedülen, İslama girmiş ama henüz

^{206[10]} Nisa : 4/92

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

müslümanlara gelip katılmamış olan kimsenin öldürülmesidir.

Ayrıca denildi ki: Bu ayet, Mirdâs isminde bir adam hakkında indirilmiştir. Bu zat, İslamı kabul etmiş ve henüz dârü'l-İslama hicret etmemişti. Üsâme b. Zeyd, İslamı kabul ettiğini bilmeden onu öldürmüştü. Allah bu ayeti indirerek diyetin gerekmediğini ve fakat keffaretin gerektiğini bildirmektedir.

Buna diğer bir delil de, diyetin, Allah'ın hakkı olarak vacib olmasıdır. Dini kabul edip onun himayesine girmekle Allah'ın hakkı sabit olur. Ama dârü'l-İslama geçip onun himayesine girmekle ancak kulların hakkı olan tazminat sabit olur. Bunu, "es-Siyerü's-Sağir" de anlattık. Başarı ve yardım Allah'tandır.^{207[11]}

^{207[11]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-

Yarayı Tedavi Etmek

119- Ebû Ümâme b. Sehl b. Huneýf'ten yapılan rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) Uhud günü yüzünü çürümüş bir kemikle tedavi etmiştir.

120- Uhud savaşında Peygamber (s.a.v.)'in yüzünün yaralandığı ve kanının aktığı sahih rivayetlerle sabittir. O zaman Peygamber (s.a.v.):

"Peygamberlerin yüzünü kanıyla boyayan bir kavim nasıl felah bulur?." buyurmuş ve bunun üzerine şu ayet inmişti:

"O konuda senin yapacağın bir şey yoktur . Allah, ya tevbe-lerini kabul edip onları affeder, ya da zalim olduklarından dolayı onlara

azabeder."^{208[12]}

Rivayete göre Peygamber (s.a.v.), bir hasır parçasını yakarak onunla yüzünü tedavi etmiştir.

Başka bir rivayette ise, çürümüş bir kemikle tedavi etmiş ve bir sargıyla bağlamıştı. Günlerce de bu sargının üzerine mes-hetmişti.

Burada, yaraları tedavi etmekle meşgul olmanın caiz olduğuna delil vardır.

121- Yasaklayıcı bazı rivayetlerden dolayı insanlardan bir kısmı tedaviyi kerih görmüşlerdir. Bunlardan biri, Rasulullah (s.a.v.) 'den yapılan şu rivayettir :

"Ümmetimden yetmişbin kişi hesap görmeden cennete gireceklerdir." "Onlar kimlerdir Ya Rasulallah?" denildi. Buyurdu ki: "Bunlar, dağlanmaz, efsunla uğraşmaz ve kuşların uçuş-

^{208[12]} Al-ilmran: 3/128

larını şöyle veya böyleye yorumlamaz; Rablarna tevekkül

ederler."

122- Biz Tedavinin caiz olduğunu söylerken Rasulullah (s.a.v.) den rivayet edilen şu hadise dayanıyoruz:

"Tedavi olunuz ey Allah'ın kulları! Muhakkak ki Allah, yaşlılık ve ölüm dışında, yarattığı her hastalık için mutlaka bir ilaç da yaratmıştır.

Tedavinin yasak olduğunu söyleyenlerin rivayet ettikleri haber, mensuhtur. Çünkü Peygamber (s.a.v.), Hendek günü ucu uzunca bir okla elinin damarı kopan Sa'd b. Muaz'ı dağlayarak tedavi etmiştir. Es'ad b. Zûrâre (r.a.)'ı da dağlayarak tedavi ettiği rivayet edilmiştir.

İmam Muhammed, daha sonra (mensuh olduğunu söylediği hadisin men-suh olmadığını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

farzedip) her iki rivayetin arasını uzlaştıarak şöyle dedi:

Şayet hastaya şifa verenin, ilacın kendisi olduğuna inanılırsa, o zaman tedavi ile uğraşmak caiz değildir.

Burada, çürümüş kemikle tedavi olmanın caiz olduğuna delil vardır. Kemikte hayat olmadığı için kuralımıza göre ölümle necis olmaz. Ama insan yahut domuz kemiği ise onunla tedavi olmak mekruhtur. Çünkü domuz bizatihi necis-tir. Eti gibi kemiği de necis olup hangi şekilde olursa olsun ondan yararlanmak caiz değildir. İnsan vücudu, hayatta olduğu gibi ölümünden sonra da hürmete layıktır. Bu nedenle, onunla tedavi olmak da caiz değildir. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Ölünün kemiğini kırmak, canlının kemiğini

kırmak gibidir."

123- İmam Zührinin şöyle dediği rivayet edilir: Rasulullah, kafirin, müslümanı köle edinemeyeceğine hükmetmiştir.

İmam Muhammed der ki: Biz de bu görüşteyiz. Hatta Kafir

bir kimsenin kölesi îslamı kabul ederse, köleliğinin devamına

müsaade edilmez ve bu köleyi satmaya zorlanır.

Hadis, kölede mülkiyetin devamını ve köleyi çalıştırmayı ifade eder. Çünkü kölelik devam etmektedir ve devamlılık, devam eden hususta yeni başlamış gibidir.

Ayrıca denildi ki: Burada kastedilen hür olan bir müslümanın köle edinilmesidir. Kafir bir kimse bir müslümanı esir edip onu köle edinse, o

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanın köleliği, kafir kimseye sabit olmaz. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) : "İslam daima üstündür ve ondan üstünü olamaz." buyurmuştur. Bu hadisten kasıt, İslamın güzelliğini haber vermek değil, İslamın hükmünü belirtmektir. Bu, mutlaka gerçekleşecektir. Rasulullah'm haber verdiğine muhalefet etmek caiz değildir.

Ayrıca kafirin, müslümanı zelil kılması, şer'an caiz değildir. Halbuki kafir kişi malik, müslüman da onun mülkü olursa, bunda müslümanı zelil kılma vardır. İslama sonradan giren bir kölenin, kafir yanında köle olarak devam etmesinde de zillet vardır. O halde kafir, müslüman kölesini satmak mecburiyetindedir. Ancak azad etmesi için zorlanamaz. Çünkü zimmî olmayı kabul etmekle artık malı elinden alınamaz. Ayrıca kölenin İslamı kabul etmesi ve

efendinin kafir olması, efendinin kölesine iyilik yapması için etkili bir durum değildir. Bu sebeple azad etmesi diye birşey yoktur. Ancak bir kimse kendi akrabasına köle olarak malik ise, o zaman köle karşılıksız olarak hürriyetine kavuşur. Çünkü akrabalık, iyilik ve ihsanda bulunmak için etkilidir.

124- İmam Muhammed dedi ki: İslama giren müşrik kimsenin cünüblükten yıkanması gerekir. Çünkü müşrikler, cü-nüplükten dolayı yıkanmazlar ve bunun için nasıl yıkanılacağım da bilmezler.

Buradan anlaşılıyor ki, cünüplüğe sebep olan bir durum olduğunda kafir için de bu sıfat geçerlidir. Lakin alimlerimiz, ne zaman yıkanması gerektiği hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Kimilerine göre kafirler, şeriatlarla muhataptır ve kafir iken yıkanmak üzerlerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vaciptir. Bu sebeble kafir iken yıkanmış olması geçerli olur.

Kimilerine göre ise müşrikler şeriatlarla muhatap değildirler. İslama girdikten sonra yıkanmaları gerekir. Çünkü cünüblük vasfı kalıcıdır. Devamlı olması sanki, sebebi yeni meydana gelmiş gibi bir sonuç doğurur. İslama girmezden önce yıkanmasının sahih olması ise yıkanma sebebinin mevcut olmasındandır.

Bunun içindir ki, hayızh bir kadın kanı kesildikten sonra İslama girerse, ondan dolayı yıkanması gerekmez. Çünkü ona yıkanmanın vacip olması, kanın kesilmesidir. Kanın kesilmesi ise, devamlılık ifade etmez. İslama girdikten sonra hakikaten ve hükmen sebep meydana gelmediyse, yıkanması gerekmez. İmam Muhammed, onlar yıkanmanın nasıl yapıldığını

bilmezler, sözüyle, cünüplükten yıkanırken ağzı ve burnu yıkamadıklarını kastetmektedir. Halbuki ğusulde bunların ikisi de farzdır. Onun için bir kafir İslamı kabul ettiğı zaman cünüplükten yıkanması ona emredilir.

125- Ebû Hüreyre'nin naklettiğı hadisi de buna delil olarak getirmiştir. Bu rivayete göre Sümame b. Esâl el-Hanefi İslam'a girdiğı zaman Rasulullah (s.a.v.) yıkanmasını emretmiştir.

İbn Ömer (r.a.) der ki: Yıkandıktan sonra iki rekat namaz kıldı. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) :

"Arkadışınızın İslamı güzel oldu." buyurdu.

Küleyb'ten yapılan rivayete göre de, Rasulullah (s.a.v.) e gelip ona biat edince Rasulullah (s.a.v.) ona: "Başından küfür saçını tıraş et" demiş ve o da gidip tıraş olmuştur.

126- İmam Muhammed dedi ki: Saç kesmenin vacip olduğu kanaatında değiliz. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) bunu sahabenin çoğuna emretmemiştir. Belki de, Küleyb saçlarıyla övündüğü için, saçını kesmesini emretmiştir. Yahut, kafir olduğu zaman bitmiş olan saçlarını keserek ziyadesiyle temizlenmesini hoş karşılamıştır. Ama yıkanmak bundan farklıdır.^{209[13]}

Altın Burun Protezi Takmak

127- Arfece b. Es'ad'dan rivayete göre, cahiliye döneminde meydana gelen Kilâb savaşında burnu kesilmiş ve bu sebeble

^{209[13]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/143-146

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gümüşten bir burun protezi taktır mıştı. Ancak sonradan taktığı bu burun kokmaya başlayınca Rasulullah (s.a.v.) altından burun protezi taktırmasını emretti.

İmam Muhammed bu olaya bakarak şöyle diyor :

128- Altın taktırmada bir sakınca yoktur. Aynen bunun gibi, bir kimsenin dişi düşse, onun yerine altın bir diş taktırmasında yahut dişini altınla kaplatmasında bir sakınca yoktur. Bu görüş, İbrahim en-Nehai'den rivayet edilmiştir.

Ebû Hanife ise, altından diş taktırma yahut kaplatmayı

mekruh sayardı. Çünkü yararlanma maksadı ile erkekler için

altın kullanmak caiz değildir. Gümüş kullanmak ise caizdir.

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Gümüş yüzük kullanmanın caiz oluşu buna delildir.

İmam-ı A'zama göre, yukanda rivayet edilen hadis, Arfece'ye mahsustur.

Ayrıca İmam Ebû Hanife'nin metoduna göre, üzerinde ittifak edilen genel durum (âmm), Özel duruma (hâss) olana tercih olunur. Ebu Hanife'nin öne sürdüğü meşhur bir hadise göre Rasulullah (s.a.v.), altını sağına, ipeği de soluna alarak şöyle buyurmuştur:

"Şu ikisi (altın ve ipek), ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına helaldir."

En doğrusunu Allah bilir.^{210[14]}

^{210[14]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/147

Antlaşmalı Düşmanın Malları

129- Müslümanlar, müşriklerden bir toplulukla antlaşma yapsalar, onlar kendi istekleriyle vermedikçe, onların mallarını almak müslümanlara caiz olmaz. Çünkü bu antlaşma sebebiyle artık onların mal ve canları, müslumanların mal ve canları mesabesindedir. Nasıl, gönül rızasıyla vermeleri dışında müslümanların mallarını almak caiz değilse, antlaşmalı müşriklerin mallarını almak da caiz değildir. Çünkü gönül rızalan dışında malları almak, ihanet ve ahde vefasızlıktır.

Oysa ki Rasulullah (s.a.v.) :

"Ahidlere vefalı olmak gerekir, Antlaşmayı çiğnemek caiz değildir."

buyurur.

130- Ayrıca Ebû Sa'lebe hadisi ile delil getirildi ki, Hayber savaşında, antlaşma yapıldıktan sonra yahudilerden bir cemaat gelip dediler ki: "Bizim bahçelerimiz var. Senin arkadaşlarından bu bahçelere girip bakla yahut sarımsak alanlar oldu. Rasulullah (s.a.v.), Abdurrahman b. Avf (r.a.)'a müslümanlar arasında "Haksız yere antlaşmalıl原因 mallarını size helal görmem." şeklinde seslenmesini emretti.^{211[15]}

Müşriklerin Camiye Girmeleri

131- İmam Zührî'den rivayete göre, Ebû Süfyan b. Harb, antlaşma döneminde, kafir

^{211[15]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/149

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olduğu halde mescide girerdi. Ancak kafir bir kimsenin Mescid-i Haram'a girmesi caiz değildir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor :

"Ey inananlar! şüphesiz puta tapanlar pistirler, bu sebeble, bu yıllarından sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer fakirlikten korkarsanız, bilin ki Allah dilerse sizi bol nimetiyle zenginleştirecektir. Allah şüphesiz bilendir, hakimdir."^{212[16]} Antlaşmadan maksat, Rasulullah (s.a.v.) le Mekke müşrikleri arasında Hüdeybiye'de yapılan antlaşmadır.

Müşrikler, antlaşmayı bozmuş ve Rasulullah (s.a.v.) in kendilerine savaş açacağından korkuyorlardı. Ebû Süfyan, antlaşmayı yenilemek için Medine'ye gelmiş ve mescide girmişti.

İmam Zührî'den yapılan bu rivayet, İmam

^{212[16]} Tevbe: 9/28

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Malik'e karşı bizim lehimize delildir. İmam Malik: "Müşrikin herhangi bir mescide girmesine müsaade edilemez." der.

Bizim lehimize başka bir delil de şudur: Sakîf kabilesinin elçileri geldiklerinde, Rasulullah kendileri için Mescid-i Nebevide bir çadır kurmalarını emir buyurmuştur. "Onlar necis kimselerdir." denildiğinde de, şöyle buyurmuştur: "Yere, necasetlerden birşey düşmez."

İmam Şafiî, Zührî'den rivayet edilen hadisi alarak ayette geçen Mescid-i Haram dışında diğer mescidlere girebileceklerini söyler.

Bize göre ise, diğer mescidlere girdikleri gibi Mescid-i Haram'a girmekten alıkonmazlar. Bu hususta düşman ile zimmî arasında da fark yoktur.

Ayetin anlamına gelince: Cahiliye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

döneminde müşrikler, adetleri üzere çıplak olarak Ka'be'yi tavaf ediyorlardı. Ayet, bu şekilde girmelerini yasaklamaktadır. Ayette geçen yaklaşmaktan maksat ise, Mescid-i Haram'ın işlerini tanzim etmek ve onun onarımı ile ilgilenmektir ki, biz de çıplak olarak Mescid-i Haram'a giremeyeceklerine, ne onun tanzimi ve ne de onarımıyla uğraşmaya-caklarma inanıyoruz. Bu durumlardan hiçbirini için onlara müsaade edilemez.^{213[17]}

^{213[17]} Mâlikiler dışında diğer mezhebler, İslamın mukaddes saydığı mekanlara gayri müslimlerin girip giremeyeceği sorusuna bazı kayıtlarla olumlu cevap vermektedirler. Mesela Hanefî ve şâfiîler, yatmak, uyumak, içeride yiyip-içmek veya başka yollarla hafife almak kasdı olmadıkça buna cevaz verirken, bazı Hanbefiler giriş izni için bir müslümanın denetimini ve maslahatın teminini şart koşmuşlardır, (bkz. Cassâs, Ahkâmül-Kur'ân, IV/279-280; Nevevî, Ravdatü't-tâlibîn, VII/499; İbn Teymiyye, Mecmû'u'l-Fetâvâ, XXII/94; İbnü'l-Lahhâm, el-Kavâid ve'l-

Kadınların Hamama Gitmeleri Ve Hayvana Binmeleri

132- Rivayete göre, Ömer b. Abdülaziz, valilerine genelge göndererek nifaslı ve hasta kadın dışında kadınların hamama girmemelerini istemiştir.

Kadınların hamama gitmelerinin mekruh olduğunu söyleyenler buna dayanırlar. Ayrıca Rasulullah (s.a.v.) in şu hadisini de buna delil sayarlar :

"Hangi kadın, kocasının evinden başka bir yerde cilbabını (elbise - başörtüsü) çıkarırsa

fevâidü'l-usûliyye, s. 51; karşılaştırınız: Taberî, ihtilâfu'l-fukahâ, s. 239) Editör.
İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/151-152

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Allah'ın, cümle meleklerin ve insanların lanetleri onun üzerine

olsun."

Humus kadınları Hz. Aişe (r.a.) nın yanına girdikleri zaman onlara: "Siz hamamlara gidenlerden değil misiniz?" diye sormuştu. Onlar: "Evet" deyince de, evden çıkmalarını ve oturdukları yerin yıkanmasını emretmiştir.

Mezhebimize göre ise, iffetli bir şekilde gider ve peştemal kullanırlarsa kadınların hamama gitmesinde bir sakınca yoktur. Çünkü hamama gitmek, zi-net (süslenme) anlamındadır ve bu, erkeklerden çok kadınlara yakışır. Yahut da, yıkanma ihtiyacı için hamama gidilir ki, bu durumda kadının temizlenmesini gerektirecek sebebler daha çok olduğu için, kadının ihtiyacı daha çoktur. Erkek, havuz ve nehirlerde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yıkanabilir. Halbuki kadının buna imkanı yoktur.

Hadisin teViline gelince, kadının, kocasının izni olmadan dışarı çıkması mekruh görülmüştür. Çünkü asıl olan kadınların evlerinde oturmalarıdır. Onlar, bununla emrolunmuşlardır. Ayette peygamberin eşleri için, "Evlerinizde oturun;"^{214[18]} buyurulmaktadır.

Ömer b. Abdülaziz, söz konusu genelgesinde şunu da yazmıştı: "Hiçbir müslüman kadın eğere binmesin." Çünkü Rasulullah (s.a.v.) "Eğere binen kadınlara Allah lanet etsin". buyuruyor.

Bununla, eğlenmek yahut süslenip püslenip kendisini erkeklere göstermek isteyen kadın

^{214[18]} Ahzâb : 33/33. Bu emir gene! değil, peygamberin eşlerine özeldir. Kadınların evlerinden dışarı çıkmaları için kocalarının izni şart değildir. Müslüman kadınlar için dinde böyle bir yasak da söz konusu değildir. Çeviren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kastedilmiştir. Ama cihad için yahut kocasıyla birlikte hacca gitmek gibi bir ihtiyaçtan dolayı biner, gereği şekilde örtünürse, binmesinde bir sakınca yoktur.

Ömer b. Abdülaziz, aynı genelgesinde yine şöyle yazdı: Ehli Kitabın eğrlere binmelerine müsaade olunmasın. Onlar, palana (semere) binsinler Ayrıca, tanınmaları için kuşak bağlasınlar.

Yani, elbiselerinin üzerine zünnar bağlasınlar ve semere benzeyen eğere binsinler. Bu önu yüksekçe olan bir eğerdir. Onlara bunun emredilmesinin sebebi; izzet sahibi olma konusunda müslümanlarla yarışmalarının önlenmesidir .Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır.

"Kitap Ehlini hakir ve zelil görünüz, ama

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlara zulmetmeyiniz."

Hz. Ömer b. Hattab (r.a.), zimmîlerle, zünnar bağlamaları şartı üzere anlaşmıştı. Valilerine gönderdiği bir genelgede de: "Zimmîlere, boyunlarına kurşundan kolye takmalarını, kemer bağlamalarını ve müslümanlara benzememelerini emretmelerini yazmıştır."

Bu meselenin açıklaması ileride gelecektir.^{215[19]}

Para İle Cihad Etmek

133- Ebû Hanife (r.a.) der ki: Müslümanlar güçlü oldukları müddetçe cihad için ücret almaları ve vermeleri mekruhtur. Ama güçlü değillerse,

^{215[19]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/153-154

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

birbirlerini mal ile takviye etmeleri caizdir. Yüce Allah : "AHah yolunda hakkıyla cihad edin..."^{216[20]} buyurmaktadır.

Hakkıyla cihad etmek, mal ve canla cihad etmektir. Cihada çıkan kişi zengin ise, hem mal ve hem de canıyla cihad etmeli ve cihadından dolayı kimseden ücret almamalıdır. Ama fakir ise başkalarından gönül rızalarıyla, cihada güç getirecek şekilde mal almasında bir sakınca yoktur. Böylece biri canıyla, diğeri de malıyla cihad etmiş olur.

134- Nitekim Hz. Ömer (r.a.), bekar kimseyi, evli kimsenin parasıyla silahlandırıp onu savaşa gönderirdi. Savaşa gitmeyen de, atını alır ve savaşa gidene verirdi.

135- Rivayete göre, İbn Abbas'a ücret alma

^{216[20]} Hacc: 22/78

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

konusu sorulduğunda şu cevabı vermiştir: Kişinin aldığı malı cihadda kullanacağı hayvan ve silaha vermesinde bir sakınca yoktur.

Çünkü mal sahibi, cihad güçlü yapılsın diye mücahide malım vermekte, kendisi de malı ile cihad etmiş olmaktadır. Bu nedenle mücahid kişinin o malı cihad yolunda değil de, kendi şahsı için harcaması mekruhtur.

136- Nitekim rivayete göre, Abdullah b. Yezid el-Ensârî (r.a.) dan cihad için kendisine mal verilen bir kimsenin durumu soruldu. Bu adam kendisine verilenden daha azını cihad yolunda harcıyordu. Abdullah dedi ki: Şayet artırdığı miktarı kendi şahsına harcamayacaksa, bunda bir sakınca yoktur.

Yani maksadı, ayırdığı miktarı daha sonra kendi ihtiyaçlarına harcamak değilse, bunda bir

sakınca yoktur. Savaştan döndüğü vakit bu artırdığını götürüp kendisine veren kişiye iade eder. Bu tıpkı başkası yerine hacca giden kimse gibidir. Başkası yerine hacca giden kimse, döndüğü vakit arta kalan paraları sahibine iade eder. Çünkü arta kalanı iade etmediği takdirde, amelinden dolayı ücret almış gibi olur. Cihad için ücret almak ise batıldır.

137- Buna göre, devlet başkanı bir ordu hazırlamak istediği zaman şayet beytülmal (devlet hazinesi) müsait ise, orduyu buradan donatması ve kimseden birşey almaması gerekir. Ama devlet hazinesinin durumu yeterli değilse, halktan kendilerine düşeni zorla alma imkanına sahiptir.

Çünkü devlet başkanı, halkı gözetme konumundadır. Bu ise halkı tam manasıyla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gözetmenin gereklerindendir. Rivayet olunur ki, Muaviye (r.a.) Küfe halkına bir miktar askeri teçhiz etmelerini emretti. Bu arada Cerîr b. Abdillâh ve oğluna acıyarak onlardan birşey alınmamasını istedi. Ama onlar buna itiraz ederek biz de gazilerin teçhizi işine malımızla katılmak istiyoruz, dediler.

138- Cübeyr b. Nüfeyr'den rivayete göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur.

"Ümmetimden düşmanla savaşıp ve güçlenmek amacıyla bunun için ücret alanlar Hz. Musa'nın annesine benzerler. Hz. Musa'nın annesi çocuğunu emziriyor ve bundan dolayı ücret alıyordu." Yani gazilerin savaşa katılmaları, kendi şahısları içindir. Yüce Allah şöyle buyuruyor :

"İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olursunuz. Kötülük ederseniz, o da kendinizdir..."^{217[21]}

Düşmana karşı güçlenmek için gazilerin mü'min kardeşlerinden para almaları helaldir. Nitekim Hz. Musa'nın annesi kendi çocuğuna süt emzirirken kendi kendisine iş yapmış oluyordu ve süt emzirmeye güç yetirmek için Firavun'un verdiği ücreti alıyordu. Bu ona helaldi.

139- İmam Muhammed dedi ki: Bir müslüman, İslamı kabul etmesi kaydıyla bir müşrike bir miktar para verse ve o da bu mal karşısında İslamı kabul etse, o kişi müslüman olur. Çünkü İslamın gerçekleşmesi için gerekli olan tasdik ve ikrar tahakkuk etmiş olur.

Ona para verilmesi şartı, ikrar ve tasdiki bozmaz. Bu nedenle müslüman-lığma

^{217[21]} Isrâ: 17/7

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hükmolunur. İster o para ona verilmiş olsun, isterse verilmesin farketmez. Çünkü kendisine bu para verilmediği takdirde nihayet buna rızası olmayacaktır ki bu da müslüman sayılmasına engel değildir. Nitekim İslanu kabullenmek için zorlanan kimsenin zorlanmış olması, İslama girmesine engel değildir. Para vermeyi şart koşan kişi ise, bu parayı vereceği gibi, vermeye de bilir. Ancak vermesi daha iyidir. Çünkü bunu vermeyi va'detmişti. Ahde vefa mü'minlerin ahlakından, vefasızlık ise, münafıkların ahlakındandır.

Ancak İslama giren şahıs açısından düşündüğümüzde, bu durum kendisine yarar sağlamıştır. Bundan dolayı başkasından bir ücret alma hakkı yoktur. O parayı haketmesi için, o kimseye bir iş yapmış olması gerekir. Para İslamın karşılığı olamaz. O kimseye bir iş

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yapmamıştır ki bunun karşılığında bir ücret hak etsin. Ona vadedilen para ya rüşvettir ya da İslama.rağbetini arttırsın diye bir vasıtaadır. Bunların her ikisi de para teslim edilmeden önce, kişiyi o paraya sahip kılamaz. Bu sebeple kendisine o para verilmediği takdirde İslamdan vazgeçerse mürted olur. Tekrar İslama dönmediği takdirde boynu vurulur. Rasulullah (s.a.v.) :

"Dinini değiştireni (İslamdan döneni) öldürün!" buyurmaktadır.^{218[22]} Ama İslamı kabul

^{218[22]} Kültürümüzde isiamdan dönen kişinin öldürülmesi gerektiği inancı egemendir. Halbuki b_u inanç doğru değildir. Çünkü bu konuda rivayet edilen olayların hepsinde öldürülen kişilerin dinden döndükleri için değil, ya düşman safına geçip müslümanlara karşı savaştığı için, ya da meşru islam devletine siyasi olarak başkaldırıp fesada ve ölümlere sebep oldukları için öldürülmüşlerdir. Sadece din değiştirdiği için kişilerin öldürülmesini meşru göstermek için yapılan bütün yorumların

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etmesi için zorlanan kimse daha sonra İslamdan dönecek olursa, öldürülmez. Çünkü tehdit karşısında İslamı kabul ettim demesi, o-nun bu sözü İnanmadan söylediğini gösterir. En azından bu bir şüphedir ve ölü-mü üzerinden defetmeye yeterlidir. Ama şart koşulan belli bir para karşılığında İslamı kabullenen için şart koşulan bu para, onun inanmadan İslamı kabul ettiğine bir delil değildir. İslamı kabulü tamamlanmıştır ve bunda bir şüphe yoktur. Bu sebeple de, İslamdan döndüğü takdirde öldürülür.

140- Ğalib b. HutâFtan yapılan rivayette

tutarlı ve haklı olmadığı görülmektedir. Dinde zorlama olmadığı gibi, hak da Allah tarafından ortaya konulmuştur, dileyen inanır, dileyen inkâr eder. İnanma veya inkâr etmenin hesabım insanlar Allaha vereceklerdir.İslamı artık istemeyen kişilerin zorla müslüman olarak gösterilmesi, toplumun münafık ve hainlerle dolmasına yol açar ki bu, kişilerin toplumda kafir olarak bulunmalarından daha tehlikelidir. Çeviren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şöyle demektedir: Hz. Hasan R-A.'m evinin Önünde oturuyorduk. Yaşlı bir adam gelip bize selam verdi, sonra da şöyle dedi: Babam dedemden naklederek Rasulullah (s.a.v.) in şöyle buyurduğunu bana haber verdi:

"Bir topluluğa selam veren kişi, onun selamını alsalar bile, mutlaka onlardan on iyilik fazla kazanır.

Bu hadiste, selama başlamanın daha faziletli olduğuna delil vardır. Selama başlayanın sevabı daha çoktur. Çünkü cevaba sebep olan, selamı başlatan kimsedir. Dolayısıyla iyiliği başlatan ve ona sebep olan, kendisidir. Tabii ki, cevap veren de sevap kazanır.

Yaşlı adam, daha sonra şöyle dedi; Babam dedemden bahsederek, bana şunu haber verdi: Babam, kabilesine şart koşmuştu. İslamı kabul

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ettikleri takdirde onlara yüz deve verecekti. Onlar da İslamı kabul ettiler. Bunun üzerine babam, Rasulullah (s.a.v.)e bu durumu haber vermek ve onu kabilesinin reisi olarak kabul buyurmasını istemek üzere beni Rasulullah (s.a.v.)e gönderdi. Ben de Rasulullah (s.a.v.) e giderek: Babamın sana selamları var, dedim." "Selam, ona ve sana." buyurdu.

Biri, orada hazır bulunmayan bir kimsenin selamını getirip tebliğ ettiği zaman, hem selamı getirene ve hem de selamı gönderene selam vermek gerekir. Çünkü orada hazır bulunmayan ve selam gönderen kişi selamı göndermekle, elçi de onu iletmekle ona iyilikte bulunmuştur. O halde kendisinin de, selamlarına cevap vermekle her ikisini de mükafatlandırması gerekir.

Babamın yaptığıı Rasulullah (s.a.v.)'e şöyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

anlattım: Babam, aşiretine şart koştı. İslama girdikleri takdirde kendilerine yüz deve vereceğini söyledi. Onlar da İslamı kabul ettiler. Şu anda İslama bağlılıkları da samimi. Onlara söz verdiği yüz deveyi vermekten vazgeçebilir mi? Rasullullah (s.a.v.): "Dilerse vazgeçebilir. Şayet İslam üzere sebat gösterirlerse ne güzel. Ama vazgeçerlerse üzerlerine asker göndeririz," buyurdu.

Bu da gösteriyor ki, şart koşulan para, işin başında verilen bir bağıştır. Bağışlayan kimse ise, karşılığını vermeden bağıştan vazgeçebilir. Bu yolla kişinin başkasını İslama teşvik etmesinde bir sakınca yoktur. Görmüyor musun, müellefe-i kulûb'un zekâtta alacakları pay ayetle sabittir. Bazı müfessirler, İslam üzere sebat göstermeleri için kendilerine bu pay verilir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

demektedir. Ama bazıları da İslama gireceklerine söz verdikten sonra, İslama girmeleri için bir teşvik olarak bu payın onlara verildiğini söylemektedir.

Ayrıca yukarıdaki hadiste, bir şart üzerine İslama girenlerin İslamdan vazgeçtikleri takdirde öldürüleceklerine dair de delil vardır. Çünkü Rasulullah (s.a.v.)' in "Üzerlerine asker göndeririz," buyurmasından maksat budur.

Babam, ayrıca senden, kavminin başkanı olarak kendisinin atanmasını rica ediyor, dedim. Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Dilerse olsun.

Lakin reisler ateştedir."

Yani isteğine mani olmam. Lakin ona haber ver ki, istediği şeyde hayır yoktur.

İrafet: başkanlık manasındadır, Arîfü'1-kavm

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dendiği zaman o topluluğun idarecisi ve işlerini düzenliyen kişi manasınadır. Rasulullah (s.a.v.):

"İnsanlar için bir idareci gereklidir, (lakin) İdareci ateştedir." demiştir.

Yani çoğu zaman halkın başına geçen kişi onlara zulmeder. Onlara karşı tekebbüre kapılır. Zalim ve mütekebbirlerin varacağı yer ise cehennemdir, demek istemektedir.

Bu hadiste, idarecilik istemekten kaçınmanın daha iyi ve emniyetli olduğuna delil vardır.

141- İmam Muhammed derki: Şayet müslüman bir şahıs düşman bir kafiri öldürmek şartıyla başka bir müslümana bir ücret va'detse ve o müslüman kişi gidip o düşman kafiri öldürse, her ikisi için bunda şer'i bir sakınca yoktur. Bana göre kendisine va'dettiği ücreti vermesi daha iyi

olmakla birlikte, ödemesi için zorlanamaz.

Çünkü düşman kafiri öldürmek cihaddır. Kim bu işi yaparsa, ya kendi nefsi için yahut dini yüceltmekle Allah rızası için yahut da düşman olan kimsenin fitnesini bertaraf etmekle İslam toplumu için bir harekette bulunmuştur. Bundan dolayı kendisine va'dedilen ücreti hak etmez. Çünkü bu hareket, kendisine vaadde bulunan kimsenin özel bir işi değildir. Lakin kendisine verdiği sözü yerine getirmesi efdaldır.^{219[23]}

Ama vadeden kişi o ücreti vermek istemediği takdirde zorlanamaz,

142- Rivayete göre Yâmîn bin Vehb İslamı kabul ettikten sonra Rasulullah (s.a.v.) kendisine

^{219[23]} Bu hilkün, fiilen savaşın cereyan ettiği ve dolayısıyla karşı taraftaki düşmanın "savaşçı = harbî" sayıldığı bir durumla ilgili olduğu unutulmamalıdır. (Editör.)

şöyle dedi:

"Ey yâmîn! Amcaoğlunun beni öldürmeğe kalkıştığını görmedin mi?" O zaman Yâmîn: "Ben onun hakkından gelirim ya Rasulullah" dedi. Sonra Araplardan birine, amcasının oğlunu öldürmek üzere on dinar vererek onu bu işle görevlendirdi.

Bir rivayette ise: Onu öldürmesi için beş vaşak vermiştir.

Kiralanan o şahıs da gidip yâmîn'in amca oğlunu öldürmüştür. Öldürülen kişi Amr b. Cahhâş idi.

Burada, böyle bir harekette bir sakınca olmadığına delil vardır. Çünkü mutlaka Rasulullah (s.a.v.) bu olaydan haberdar olmuştu.

143- Ancak devlet başkanı, böyle bir iş için birine, beytü'l-malden bir ücret vermeye söz

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verirse, sözünü yerine getirmek mecburiyetindedir. Çünkü beytü’l-mal müslümanların ihtiyaçları içindir. Gidip kafir düşmanı öldüren kişi ise, bir bakıma bütün müslümanların işçisi durumundadır. Bu nedenle devlet başkanı kendisine va’dettiğini vermek mecburiyetindedir.^{220[24]}

Müşriklerin Kablarını Kullanmak, Yemeklerini Ve Kestikleri Hayvanların Etlerini Yemek

144- Yeme ve içmede müşriklerin kab kaçağını kullanmada her ne kadar bir sakınca yoksa da, kullanılmadan önce yıkanmaları daha

^{220[24]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/155-160

iyidir.

Çünkü küfrün kirliliği kaplara bulaşmaz. Onlara ancak maddî bir kirlilik dokunabilir ki, bu da yıkamakla giderilir. Bu hususta müslümanların kaplanyla müşriklerin kapları arasında bir fark yoktur. Ancak müşrikler kaplarının temizliğine gereken önemi vermedikleri ve onlara güven olmadığı için kaplarının tekrar yıkanılması gerekir.

Ama kişi, dış görünüşlerine bakıp yıkamazsa, bunda bir sakınca yoktur. Çünkü kaplarda aslolan, temiz olmalarıdır. Ancak yıkanılırsa daha ihtiyatlı davranmış olur. Nitekim Ebû Sa'lebe ei-Huşanî'nin rivayetine göre, kendisi Rasulullah (s.a.v.) e: "Ya Rasulallah! Müşriklerin topraklarına gidiyoruz. Kaplarında yemek yiyelim mi?" diye sormuş,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Başka bir çare bulamadığınız takdirde onları yıkayın, sonra onlarla yeyin."

Hadisin tamamını Av bölümünde belirttik. Hasan-ı Basrî'den, mecûsîle-rin kase ve çömleklerinin durumu soruldu: Onlarda yemek pişirilip yenebilir mi? Soran kişiye şöyle cevap verdi: "Önce onu yıkayıp temizle. Sonra da yemeğini pişir ve ye."

İbn Şîrînden rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) in ashâbı müşriklere galib geldiklerinde kaplarından yemek yeyip içiyorlardı.

Huzeyfe (r.a.)' den rivayete göre kendisine, içinde içki içilen bir sürahiyi getirdiler. Huzeyfe, onun yıkanmasını emretti ve sonra onunla su içti. Yapılan bu rivayetler, söylediğimizin doğruluğuna delildir.

145- Yahudi ve hristianların, gerek kestikleri hayvanların etleri olsun, gerek diğer yemekleri olsun, yenmesinde bir sakınca yoktur. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "...Kitap verilenlerin yemeği size helal, sizin yemeğiniz de onlara helaldir..."^{221[25]}

Mecûsîlere gelince; kestikleri hayvanın eti hariç, diğer yiyeceklerinin hepsinde bir sakınca yoktur. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: Ehli kitaba davrandığınız gibi mecûsîlere de davranınız. Ancak kadınlarını nikahlamayın ve kestikleri hayvanların etini yemeyin."

Çünkü onlar iki ilaha inanırlar. Kestiklerinde Allah'ın adını samimi bir şekilde anmak onlar için söz konusu değildir. Halbuki kesilen hayvanlar üzerinde Allah'ın adını anmak şarttır. Kitab ehli, her ne kadar tevhidlerinde şirk gizli ise de açıkta

^{221[25]} Maide: 5/5

Allah'ı tevhid ederler.

146- Hz. Ali b. Ebi Talib (r.a.)'m şöyle dediği rivayet edildi: "Kestikleri hayvanın eti hariç, mecûsîlerin yiyeceğinde bir sakınca yoktur."

Selmân-ı Fârisî'nin kölesi Süveyd'in de şöyle dediği rivayet edilir: Allahu Teala Parsları mağlub ettiği gün, bir sepet bulduk ki içinde ekmek, peynir ve bıçak vardı. O sepeti alıp Sel-man (r.a.)'a götürdüm. Sehnan, arkadaşlarına ekmeği ve peyniri verdi ve oturup yemeye başladılar. O zaman Farslar me-cûsî idiler. Buradan da anlıyoruz ki, kestikleri hayvanın eti hariç diğer yemeklerinin yenmesinde bir sakınca yoktur. Burada ganimet sahiplerinin, henüz ganimetlerin taksimi yapılmadan ondan yemelerinin caiz olduğuna delil vardır.

147- Sâid b. Cübeyr'e mecûsîlerin süzme

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yoğurt ve tarhanaları soruldu. O da: "Bir sakıncası yoktur" cevabını verdi.

Çünkü bu yiyeceklerde kestikleri hayvanın eti yoktur. Mecûsîler de, kestikleri hayvan dışındaki diğer yiyeceklerinde müslümanlar gibi temiz yemek

yaparlar.

148- İmam Şa'bî'den, mırıldanarak ^{222[26]} yemek yiyen bir me-cûsî ile beraber yemek yenilip yenilemeyeceği soruldu. O da: "mecûsîlerin yemeğinden ye" karşılığını verdi.

İmam Şa'bî burada kendisinden sorulan mırıldanma meselesine değinmemistir. Böyle davranması, Hz. Ömer (r.a.) in, valilerine mektup yazarak mecûsîlerin yemek esnasında

^{222[26]} Yemek yerken mırıldanmak, mecûsîlerin âdeti idi.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mırıldanmalarına engel olmalarını istediği şeklindeki rivayet sebebiyledir. Oysa ki bu rivayet şazdır.

Çünkü zimmîliği kabul etmelerinden dolayı, bundan daha büyük olan içki içmelerine ve domuz eti yemelerine müsaade ediyoruz. Onun için İmam Şa'bî bu yöne dokunmamış ve kestikleri hayvanın eti dışında kalan yemeklerinden yenebileceğine fetva vermiştir.

149- İbrahimden rivayete göre ordularımız Irak topraklarını fethettikleri zaman müşriklerin ekmeklerinden yediler.

Vakıdî, Meğâzî'de zikreder ki: Müslüman askerler Kisranın mutfağını ele geçirdiklerinde kazanlarda yemek vardı. Müslüman askerler bu rengarenk yemekleri boya zannedip denemek için sakallarına sürdüler. Sonra bunların yemek

oldukları söylenince yemekler kendilerine dokununcaya kadar yediler.

Gerçekte Kisra'nın yemekleri etsiz olmazdı. Bu nedenle bu şekilde davranan akerler, orduda bulunan bedevi Araplar olmalı ki, bunlar şer'î hükümleri pek bilmezlerdi. Onların davranışları muteber değildir.

150- Kitabın müellifi İmam Muhammed, daha sonra Ali b. Ebi Talib (r.a.)'a düşman hristiyanların kestikleri hayvanların etlerinin yenilip yenilmeyeceği sorulduğu ve kendisinin bunda bir beis görmediğini, ancak kadınlarıyla evlenmenin mekruh olduğunu söylediğini nakleder.

Bunu çirkin görmesi, müslüman kişinin dârü'l-harbde kalmasından korkulduğu içindir. Yoksa, onlarla evlenmenin haram olduğunu

söylemek istememiştir.

151- Hz. Ali (r.a.)nı rivayet etiği hadis buna delil olarak getirilir. Buna göre: Rasulullah(s.a.v.),Hecer ^{223[27]} mecûsîlerine mektup yazarak onları İslama davet etti. Onlardan kim İslamı seçerse, bu seçiminin kabul edileceğini, kabul etmeyenlerin de cizye vereceklerini, kestikleri hayvanların etlerinin yenmeyeceğini ve kadınlarının nikahlanamayacağını da mektubunda belirtti.

Öyle zannediyorum ki müleilif, Rasulullah (s.a.v.) in, mecûsîleri özellikle zikretmesinin ehl-i kitabın kadınlarının caiz olduğu anlamına geldiği için bu hadisi burada delil olarak getirmiştir. Yeri geldiğinde bu meseleyi etraflıca anlatacağız.

^{223[27]} Hecer : Bahreyn 'de bir belde (Mu'cemu'l-Büldân)

152- İmam Muhammet!, müslümanın hür veya cariye olarak mecusi bir kadınla cinsel ilişki kurmasının caiz olmadığını, bunun ancak nikahla mümkün olabileceğini belirtmektedir. Müslümanın hür veya cariye mecusi kadınla evlenmesi ise, caiz değildir.

Sabitlere gelince; Ebû Hanife'ye göre, kestikleri hayvanların eti yendiği gibi, kadınları da nikahlanır ve bu mekruh da değildir. Ama İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre, ne kestikleri hayvanın etinin yenmesi ve ne de kadınlarının nikahlanması caizdir.

Ancak aralarındaki bu ihtilaf, sabitlerin kim oldukları hakkındaki ihtilaftan kaynaklanmaktadır. Ebû Yusuf ve Muhammed'e göre Sabitler, yıldızlara tapanlar ve yıldızların tanrılar olduklarına inananlardır. Gizledikleri temel

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

inançları budur. Ancak bunu açığa vurmaları, onlar için caiz değildir. Ebû Ha-nife ise, dış görünüşlerine bakarak hükmünü vermiştir. İki İmam, hükümlerini belirtirken, gizledikleri inançlarını göz önünde bulundurarak vermişlerdir ki, sabitler bu halleriyle mecûsîler gibidirler. Hatta onlardan da daha kötüdürler. Başarı Allah'tandır.^{224[28]}

Kişiler Ne Zaman Müslüman Sayılır?

153- Hasan-ı Basrî (r.a.) dan Rasulullah (s.a.v.) in şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Müşrikler, "Lâ İlahe illallah" deyinceye değin onlarla savaşmakla emrolundum. Bu sözü söyle-

^{224[28]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyeri’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/161-164

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dikleri zaman şeriata göre hak ettikleri cezalar dışında can ve mallarım benden korumuş olurlar. Hesaplarını da Allaha vereceklerdir.

Kitabın müellifi İmam Muhammed der ki: Rasulullah (s.a.v.) Allah'ı birlemeyen putperestlerle savaşıyordu. Onlardan kim "Lâ İlahe İllallah" dediyse, bu sözünü İslam ı kabul ettiğine delil sayardı.

Netice olarak bir kimse malum olan şirk inancının zıddı olan tevhidi ikrar ettiği zaman İslama girdiği kabul edilir. Çünkü gerçek inancını tesbit etme imkanımız yoktur. Neyi ikrar ettiğini duyarsak, o inançta olduğuna hükmederiz. Şayet daha önce belirttiği inancından farklı bir söz söylerse bunu, inancını değiştirdiğine delil sayarız. Aslında putperestler Allah'ın varlığını kabul ediyorlardı. Allahu Teala şöyle buyurur :

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"And olsun ki,onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan: Allah derler. Öyleyken nasıl da aldatılıp döndürülüyorlar?"^{225[29]}

Fakat Allah'ın birliğini kabul etmiyorlardı. Yüce Allah onların bu durumu ile ilgili olarak da şöyle buyuruyor : "Onlara: "Allahtan başka tanrı yoktur" denildiği zaman, şüphesiz büyüklenirler."^{226[30]}

Yine onların bu konuyla ilgili sözlerini şöyle haber veriyor : "İnkarcılar; tanrıları tek bir tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf bir şeydir, demişlerdi."^{227[31]}

Onlardan her kim, "Lâ İlahe İllallah (Allah'tan başka ilah yoktur)." derse, daha Önce üzerinde bulunduğu inancın tersini ikrar etmiş olur. Onun

^{225[29]} Zuhrûf: 43/87

^{226[30]} Sâffât: 37/35

^{227[31]} Sâd: 38/5

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için de bu, imanına delil sayılmış ve Rasulullah (s.a.v.):

"Lâ İlahe İllallah" deyinceye değin müşriklerle savaşmakla emrolun-düm." buyurmuştur.

154- Mani dinine mensup olanlarla iki ilah olduğunu iddia edenler (Seneviyye) de bu durumdadır. Bunlardan biri "Lâ İlahe İllallah" derse, bu, onun İslamı kabul ettiğine delildir.

Ama yahudilerle hıristiyanların durumu böyle değildir. Onların "Lâ İlahe İllallah" demeleri, İslama girmiş olmalarına delil sayılamaz. Onlar RasuluUah (s.a.v.) döneminde onun peygamberliğine inanmıyorlardı. Bundan dolayı "Muhammedün Rasulullah" demeleri de gerekiyor. Nitekim, rivayete göre Ra-sulullah (s.a.v.) hasta olan yahudi komşusunu ziyarete gitti ve o

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yahudiye telkin sadedinde: "Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur ve ben Allah'ın rasulüyüm." buyurdu.

Hasta yahudi, babasına baktı. (Şehadeti getirmek için müsaade istiyordu.) Babası da ona: "Ebû'l-Kasim'a cevap ver" dedi. Hasta, şehadeti getirdi ve sonra da ruhunu teslim etti. Bunun üzerine Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sayemde bir kişiyi cehennem ateşinden kurtaran Allah'a şükürler olsun." Daha sonra ashabına dönerek: "Din kardeşinizin cenaze işlemlerini yapın diye" emretti.

155- İmam Muhammed dedi ki: Bugün ise Irak topraklarında yaşayan ehl-i kitaptan bazıları var ki, "Lâ İlahe İllallah, Muhammed rasulullah" derler ama onun, Arapların peygamberi olduğunu, İsrail oğullarına gönderilmediğini ileri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sürerler. Bu konuda Yüce Allah'ın "Ümmiler arasından, kendilerine ayetlerini okuyan, onları arıtan, onlara Kitabı ve hikmeti öğreten bir Peygamber gönderen de O'dur..."^{228[32]} sözünün zahirini de kendilerine delil gösterirler. Onlardan her kim, bu inançla Muhammed'in Peygamberliğini kabul ederse yine İslamı kabul etmemiş sayılır. İslama girebilmesi için kendi dininden tamamen uzaklaşması gerekiyor. Hatta yahudi yahut hristiyan olan bir kimse : "Ben müslümanım yahut müslüman oldum" derse yine İslamı kabul ettiğine hükmolunmaz. Çünkü batıl dinlerine İslam ismini verirler. Müslüman, Hakka teslim olan kimsedir.

Biz de Hakka teslim olmuş kimseleriz, derler. Bu nedenle sadece bu sözü söylemeleri, onları

^{228[32]} Cuma: 62/2

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman kabul etmemizi gerektirmez. Mutlaka, tabi oldukları dini de terketmeleri gerekiyor.

Yine onlardan biri : "Ben yahudilikten beriyim" der, ama bununla birlikte "İslama girdim" demezse, İslamına hükmolunmaz. Olabilir ki yahudilikten çıkıp hır isti yanlığa girmiştir. Ama "Yahudilikten çıktım" dedikten sonra "İslama girdim" derse, o zaman hır is tiy anlığa girmiş olması ihtimali ortadan

kalkar.

Alimlerimizden bazıları der ki: Şayet "İslama girdim" derse, daha önce inanmakta bulunduğu dinden beri olduğunu söylemese de, İslamı kabul ettiğine hükmolunur. Çünkü söylediği sözde, İslama yeni girdiği anlaşılmaktadır ki bu, daha önce inanmakta olduğu dinin dışındadır ve bu söz eski dininden teberriyi

de içine alır.

Şayet mecûsî "Müslüman oldum yahut ben müslümanım" derse, İslamına hükmolunur. Çünkü onlar kendileri için İslam vasfını kabul etmezler, hatta İslam lafzını sövmek için kullanırlar. Onlardan birinin çocuğu huysuzluk yaptığında ona "Müslüman" kelimesini söyliyerek azarlarlar. Bu nedenle yukarıdaki sözleri söyleyen mecûsînin İslamına hükmolunur.

156- Rivayet olunur ki biri, Hasan-i Basrî'ye gelerek: "Ya Eba Said, Hind'den bir gemi geldi. Gemiden, esir edilmiş kafir bir kız satın aldım. Onu alıp eve getirdim. Ancak evde öldü. Şimdi ona ne yapayım? Tutup atayım mı? Yoksa yıkatıp üzerine namaz mı kılayım?" diye sordu. Hasan-ı Basrî: "Sübha-nallah! Hayır. Aksine, onu yıkayıp kefenle, sonra da üzerine namaz kıl.

Çünkü o, İslama girmiştir" karşılığını verdi. Hasan-ı Basrî'nin bu sözünün izahı şöyledir: Bu, küçük kız hakkındadır. Şayet esir edilir ve anne-babasmdan hiçbiri yanında bulamazsa, dârü'l-İslama getirildikten sonra müslümanlığına hükmolunur. Büyümüş için böyle bir durum söz konusu değildir. İslamı kabul ettiğini belirtmeden önce ölürse, üzerine namaz kılınmaz. Çünkü Ölü üzerine namaz kılmak, imanından dolayı müslümanın müslüman üzerindeki hakkıdır. Ama namaz dışında kalan yıkama, kefenleme ve gömme işlemleri yerine getirilir. Çünkü bu işlemler ademoğlundan her Ölen için uygulanan adetlerdir.

157- Rivayete göre biri, İbn Abbas'a gelerek: "Hristiyan olan annem öldü, cenazesi ile ilgileneyim mi?" diye sordu. İbni Abbas "

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Cenazeişlerini yerine getir. Onu göm. Sadece üzerine namaz kılma" cevabını verdi.

Biz de aynı kanaattayız. Şayet cenazesinin defni ile ilgilenecek kafir bir oğlu yoksa, müslüman oğlunun bu görevi yerine getirmesi ve onu yırtıcı hayvanlara terketmemesi gerekir. Çünkü müslüman kimse, müşrik bile olsalar, anne ve babasına iyi davranmakla emrolunmuştur. Yüce Allah şöyle buyurur: "... Dünya işlerinde onlarla (anne babanla) güzel geçin..."^{229[33]}

Onları yırtıcı hayvanlara yem olarak terketmesi, onlara iyi davranmak değildir.

Ama bu görevi yerine getirecek müşrik akrabaları varsa, iyisi, müslümanın bu işi onlara bırakmasıdır. Ama dilerse, cenazesinin peşinden gidebilir.

^{229[33]} Lokman: 31/15

Rivayete göre, Haris b. Ebî Rabîa'nın hristiyan olan annesi öldüğünde sahabeden birkaç kişiyle cenazesinin peşinden gitmiştir. Ancak cenazeyle birlikte, cenazenin dinine mensup o-lanlar da bulunuyorsa, müslümanın onlara karışarak değil, ayrı bir şekilde yürümesi yahut cenazenin önünde gitmesi gerekir ki, müşriklerin topluluğunu çoğaltmamış olsun.

158- Rivayete göre İbrahim en-Nehaî'ye, İslamı kabul ettiğini belirtip henüz hiç namaz kılmamış olan esirin cenaze namazının kılınıp kılınmayacağı soruldu. O da, üzerine namaz kılınacağını söyledi.

Biz de aynı kanaattayız. Çünkü namaz kılmadan önce İslamı tamamlanmıştır. Namaz, sadece İslamî emirlerdendir. İslam kendisi değildir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Seleme'den rivayete göre, kendisi Şa'bî'den esirlerin durumunu sormuş, o da: "Namaz kılmışsa, üzerine namaz kılın" demiştir.

Seleme'den yapılan bu rivayetin izahı şöyledir: Şayet İslamı kabul ettiğine dair esir müşrikten birşey duyulmaz, ama cemaat olup müslümanlarla birlikte namaz kılsa, müslümanhğma hükmolunur. Çünkü müşrikler, müslüman-lann cemaatle namaz kıldıkları şekilde cemaatle namaz kılmazlar. Müslümanlara has olan bir fiili yapmak, onlara has olan bir sözü söylemek makamındadır. Onun için müslümanlara has olan bir fiili yapan kişi, müslüman olur ve o kişi erkek olup da İslamdan dönerse boynu vurulur.

Şayet yalnız başına namaz kılsa, müslümanhğma hükmolunmaz. Ancak Davud b.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Reşid'in İmam Muhammed'den bir rivayetine göre, müslümanların kiblesine yönelip kılsa müslümanlığına hükmolunur. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor : "Kim, namazında kiblemize yönelir ve kestiğimiz hayvanın etini yerse, bizim lehimize olan, onun da lehinedir ve aleyhimize olan, onunda aleyhinedir."

Rivayetin zahirine göre oruç tutar, zekatını verir yahut hacca giderse, bu hareketleri müslüman sayılması için yeterli değildir. Ancak Davud b. Reşid'in, İmam Muhammed'den rivayetine göre, şayet müslümanların haccettikleri şekilde Beyti haccederse, müslümanlığına hükmolunur. Çünkü müslümanlara has olan bir hareketi yapmıştır ve bu, onun müslümanlığa delildir.

Şüphesiz Allah en iyi bilendir.^{230[34]}

Emirlerle Birlikte Cihad Etmek

159- Rivayete göre Mekhûl, ölümle neticelenen hastalığı sırasında arkadaşlarını etrafına toplayıp şöyle dedi: sizden gizlediğim bir hadis vardır. Allah'ın emri (ölüm) gelmeseydi size yine söylemiyecektim.

Yani şayet ilmi gizlemenin cezasından korkmasaydım, bu hadisi söylemeyecektim. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor :

"Kim faydalı bir ilim gizlerse, kıyamet günü ateşten bir gem ile gemlenir."

Yüce Allah da şöyle buyurur: "Allah, Kitap

^{230[34]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/165-169

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verilenlerden, onu insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz diye söz almıştı. Onlar ise, onu arkalarına atıp az bir değere değiştiler. Alışverişleri ne kötüdür."^{231[35]}

Mekhul, sözüne devam ederek Rasulullahın şöyle dediğini belitti: "Büyük günah işleseler bile müslümanları tekfir etmeyiniz, her imamın arkasında namaz kılınız, her ölünün cenaze namazını kılınız, her emir ile beraber cihad ediniz"^{232[36]}

Burada, kebâiri işleyenin tekfir edilmeyeceğine, dinden çıkmadığına dair ehl-i sünnetin lehine delil vardır.

"...Ey inananlar! Saadete ermeniz için

^{231[35]} Aİ-ilmran:3/187

^{232[36]} Rasulullaha nisbet edilen bu sözlerin sıhhati şüphelidir. Çünkü hak ile batıl birbirine karışmıştır. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hepiniz tevbe ederek Allah'ın hükmüne dönün."^{233[37]}

Hiç şüphesiz kebairi işleyen kişi de, bu ayet-i kerimede tevbe etmeğe çağırılanlar cümlesindendir ve bu ayette tevbeye çağırılanlar "mü'minler" olarak nitelendirilmiştir. Yine bu hadiste, fasık imam peşinde namaz kılmanın caiz olduğuna dair İmam Malik'in aleyhine ve bizim lehimize delil vardır. Çünkü hadiste geçen "her imam" sözü, ister fasık olsun, ister adil olsun anlamındadır. Nitekim başka bir hadiste de şöyle buyurulmaktadır:

"Her salîh ve facir imamın arkasında namaz kılınız."

Yine, fasık olsun, adaletli olsun, mü'min olup meşru nizama karşı isyancı olmadığı müddetçe

^{233[37]} Nûr: 24/31

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ölünün üzerine namaz kılınacağı hadiste belirtilmektedir.

Ayrıca hadiste geçen, "Her emirle birlikte cihada gidin" sözü, emir adil olsun yahut zalim olsun gazinin onunla cihada gitmesi gerektiğine de delildir. Emir zalim diye gazinin cihaddan geri kalması doğru olmaz. Bir de, emirin zalim olması, gazilerin galip gelme şevklerini kırmamalıdır. İbn Mes'ud'dan bir kere mevkuf ve bir kere merfu olarak yapılan rivayette şöyle buyurulmaktadır:

"Allah, facir kişiyle de bu dini güçlendirir."

Mekhûl sözüne devam ederek: Rasulullah (s.a.v.) den duymadığım ve kendi re'yim olan iki hasleti de size tavsiye ederim: Ali b. Ebi Talib ve Osman b. Affân'ı ancak iyilikle anın.

"Onlar geçmiş birer ümmettir. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sizedir. Onların yapmış olduklarından sorumlu değilsiniz."^{234[38]}

Sahabe hakkında hayırlı sözden başkasının söylenmemesini isteyen meşhur bir hadis vardır. Rasulullah (s.a.v.) bu hadisinde şöyle buyurur :

"Ashabım hakkında Allah'tan korkun! Allah'tan korkun! Onları hedef edinmeyin. Kim onları severse, muhakkak beni de sevmiş olur ve kim onlara eziyet ederse bana da eziyet etmiştir."

Mekhûl, Rasulullah (s.a.v.) in iki damadını Özellikle zikretmiştir. Çünkü Şam halkının bazılarından onlar hakkında nahoş sözler söyleyenleri görmüş ve onun için ikisini tavsiye etmişti.

Ayrıca Hz. Ali'nin ismini önce anmıştır. Nuh b. Ebi Meryem'in Ebû Ha-nife'den rivayeti de bu

^{234[38]} Bakara: 2/134

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şekildedir. Nuh der ki: Ebû Hanife'den, ehl-i sünnet mezhebinin ayırıcı niteliklerini sordum. Dedi ki: "Ebû Bekir ile Ömer'i üstün tutman ve Ali ile Osmanı sevmen, mest üzerine meshetmeğe inanman^{235[39]}, ehl-i kiblede kimseyi tekfir etmemen, kadere inanman ve Allah'ın zatı hakkında ileri-geri konuşmam andır."

Kimi de der ki : Hilafetten önce Hz. AH (r.a.), Hz. Osman (r.a.) dan önce gelirdi. Ama hilafetten sonra Hz. Osman (r.a.) ondan mukaddem oldu.

Mezhebimize göre ise, hilafetten önce de, sonra da, Hz. Osman (r.a.), Hz. Ali (r.a.) dan öndedir. Nitekim Cabir (r.a.) dan yapılan rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Ebû Bekir, benden sonra ümmetim üzerine

^{235[39]} Herhalde bugün ehli sünnet geçinen îsiam aleminin büyük çoğunluğu bu tanıma uygun olduğundan iki yakası bir araya gelmemektedir. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

halifemdir. Ömer, dostumdur. Osman, bendendir.

Ali ise, kardeşim ve sancaktarımdır."^{236[40]}

Biz de, aralarında fazilet derecelendirmesini, Rasulullah (s.a.v.) in onlan sıralama sırasına göre yaparız.

Ebû Hanife -Allah rahmet etsin- Hz. Ali'yi Hz. Osmandan önce zikretmekle, Hz. Ali'nin daha üstün olduğunu kasdetmiyor, onun söylemek istediği; her ikisini sevmenin, ehl-i Sünnet mezhebinin bir gereği olduğunu ifade etmektir. Çünkü onun dil anlayışında "vav" harfi sıra ifade etmez. Mekhûl'ün Hz. Ali (r.a.)' ı Önce zikretmesi

^{236[40]} İlk dört halifeyi yüceltmek için rivayet edilen bu ve benzer haberler sahih olmayıp büyük kısmı uydurmadır. Rasululla kendisinden sonra kimseyi halife bırakmamıştır. Değilse, ashap, Hz.Ebu Bekri halife seçmek için ne diye o kadar uzun müzakere ve mücadelede bulunmuştur! Bu rivayetlerle ilgili olarak Bakınız İbn Hacer, Lisânü'l-mîzân, IV/60-61 No: 1517; Müttakî el-Hindî, Kenzü'l-ummâl, XI/628-637 No: 33061 -33104. (Editör)

ise, Şam ehlinin daha çok Hz. Ali'ye dil uzatmalarından ve kendisinin de Şam'ın imamı olması hasebiyle onları bundan şiddetle sakındırmak istemesindendir.

160- İmam Mücahid'in şöyle dediği rivayet edilir : İbn Ö-mer (r.a.) a sordum: Cihad hakkında ne dersin. Ümeyye oğullan emirlerinin ne yaptıklarını görüyor musun? Bana göre, onlarla gazaya katılmalısın çünkü sen, onların yaptıklarından sorumlu değilsin, dedi.

Yani, yaptıklarından hoşuna gitmeyen hususlardan sorumlu değilsin. Rivayet olunmuştur ki, Zeyd b. Muaviye başa geçtiği zaman İbn Ömer şöyle demiştir : Şayet iyi olursa, şükrederiz. Ama bir bela olursa, sabrederiz. Sonra da şu ayeti okudu:

"...Eğer yüz çevirerseniz, bilinki o peygamber

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisine yükletilenden ve siz de kendinize yükletilenden sorumlusunuz..."^{237[41]}

Sahabeden bir topluluktan yapılan rivayete göre, onlar şöyle demişlerdir: "Sultan adil davrandığı zaman halka düşen şükretmektir. Sultan da, ecini alır. Ama zulmederse, halkın yapacağı şey, sabretmektir. Ancak sultana yaptığıının karşılığında günah yazılır."

Bütün bunları, emirler zalim diye, gazinin cihadı terketmemesi gerektiğini belirtmek için naklettik.^{238[42]}

İbn Ömer dedi ki: Gazaya gitmek istediğin zaman, bana uğra. Ben de^{239[43]} gazaya gitmek istediğimde Medine'ye uğrayarak yanma gittim.

^{237[41]} Nûr: 24/54

^{238[42]} Herhalde bir de müsiümanları uyuşturup zalim sultanlara boyun eğmeye devam etmelerini sağlamak için nakledilmiştir. (Çeviren)

^{239[43]} Mücahid söylüyor.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bana : "Bu cihadında sana yardımcı olmak için malımdan bir miktarını vermek istiyorum." dedi.
Ben de : "Bana uğra, demen bunun için ise, benim malım çok, Allah bana bol bol vermiştir. Senin malını almam" dedim. Dedi ki : "Senin malın, senindir. Ben diliyorum ki, malımın bir kısmı bu yolda harcansın." Sonra gidip borç para aramağa koyuldu. Kendisine borç veren çıkmayınca çevresindekilere: "Size ödemeyeceğimden mi korkuyorsunuz." dedi.
Daha sonra, Samdaki işlerine bakan bir vekiline mektup yazarak, cihad işinde kullanılmak üzere bana bir miktar para vermesini istedi.

Burada, gazi kendisine para verenin, verdiği paranın helal yoldan kazanıldığını ve mal ile cihad isteğiyle verildiğini bildiği takdirde, zengin bile olsa o parayı alması gerektiğine delil vardır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü onu almayı kabul etmemek bir nevi ibadet olan bir şeye engel olmak olur. Bu da caiz değildir.

Mücahid diyor ki : Gittim, bir adada birkaç yıl murabıtlık yaptım. Sonra mü'minlerin emirlerinden biri o adayı başaltmağa ve orada bulunanları çıkarmağa karar verdi. Allah'a yemin ederim ki, orayı terkedip çoluk çocuğuma dönmem, esir olarak getiriliyormuşum gibi geldi bana.

Bu durum İmam Mücahid'e ağır geliyordu. Çünkü geri döndüğü için murabıtlık sevabından uzaklaşmış bulunuyordu.

Mü'min sevab kazanmaktan uzaklaştığı zaman işte böyle mahzun olmalıdır.

161- Ayrıca, emirlerin zulmünden dolayı cihadın terkedil-meyeceğine delil olarak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Peygamber (s.a.v.) in şu hadisi de zikredilmiştir.

"Allah beni peygamber olarak gönderdiği günden, ümmetinden son bir cemaat Deccalle savaşmcaya kadar cihad sürek* lidir. Ne zalimin zulmü ve ne de adilin adli ona engel olamayacaktır."

Süleyman b. Kays'ın naklettiği şu hadis de buna delildir. Süleyman diyor ki : Cabir'e sordum: "Başımda zalim bir devlet başkanı bulunduğu zaman sapıklık ve şirk ehliyle savaşayım

mı, ne dersiniz?" Cabir (r.a.) şöyle cevap verdi:

"Evet. O, kendisine yükletilenden, siz de kendinize yükletilenden sorumlusunuz. Eğer ona itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz..."^{240[44]}

Buna diğer bir delil ise, Enes b. Malik'in

^{240[44]} Nür : 24/54

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rivayet ettiği hadistir. Enes (r.a.), Peygamber (s.a.v.) 'in şöyle buyurduğunu nakleder: "İslam'ın temeli üçtür:

a) Lâ İlahe İllallah, diyen kimseyi herhangi bir günahından dolayı tekfir etmekten sakınmak ve şu kötü amelinden dolayı İslam'dan çıktı dememek.

b) Allah beni peygamber olarak gönderdiği günden ümmetimden son bir cemaat Deccalla savaşına kadar cihadın sürekli olduğuna inanmak ve bunun bilincinde olmak.

c) Tüm kaza ve kaderlere inanmak."

Yani meşhur hadis-i şerifte Cebrail (A.S.) 'in Rasulullah (s.a.v.) 'den, "İman nedir?" diye sorup cevapta "Kadere; hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmak" cümlesine kadar geçen hususların hepsine inanmaktır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Amr b. Şuayb'ın babasından ve babasının da kendi babasından naklettiği hadiste şöyle deniyor: "Rasulullah (s.a.v.) 'in yanında oturuyorduk. Bir baktık, Ebû Bekir ile Ömer (r.a.) çıkageldiler. Her biriyle birlikte birkaç kişi vardı. Rasulullah (s.a.v.) 'e selam verdiler. Rasulullah (s.a.v.) de, selamlarına cevap verdi. Gelenlerden biri: "Ya Rasulallah, Ebû Bekir'le Ömer kader hususunda tartıştılar. Ebû Bekir (r.a.): "İyilikler Allah'tandır, kötülükler de bizdendir" dedi. Orada bulunanların bir kısmı Ebû Bekir'in, bir kısmı da Ömer'in tarafını tuttu." dedi. Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"İsrafil'in, Cebrail ile Mikaii arasında hüküm verdiği gibi aranızda hüküm vereceğim: Ya Ömer! Cebrail, senin söylediğin gibi söylemişti. Ya Eba Bekr! Mikaii de senin söylediğini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

söylemiştir. Sonra: "Biz ihtilaf edersek, gök ehli ihtilaf eder. Gök ehli ihtilaf edince, yeryüzündekiler de ihtilaf ederler. Varalım, İsrail'i aramızda hakem tayin edelim" dediler. İsrail: "Hayır da, şer de Allah' tandır" deyip aralarında hüküm verdi. Ya Eba Bekr! Aranızda benim vereceğim hüküm de budur. Şayet Allah, kendisine isyan edecek kimselerin bulunmamasını isteseydi, iblis'i yaratmazdı."

Ehl-i Sünnetin kaza ve kadere iman hususunda dayandığı temel, bu hadis-i şeriftir. Kötülüklerin de Allah tarafından yaratıldığını söyleyen Mikail (A.S.) ile Hz. Ebû Bekir (r.a.) hakkında bu düşüncelerinden dolayı suizan beslen-memelidir. Çünkü onlar doğruyu aramışlar ve kesin bir hükme varmadan önce gerektiği şekilde gayret sarfederek daha iyi bilene

müracaat etmeyi ihmaî etmemişlerdir.^{241[45]}

Zekât Ve Humus^{242[46]} Kimlere Verilir

162- Ata'dan Rasulullah (s.a.v.) 'in şöyle buyurduğu rivayet edilir: Zenginlerden ancak şu beş sınıfın zekat alması helaldir.

- 1-** Allah yolunda savaşan gaziler
- 2-** Zekatı toplamakla görevli olanlar.
- 3-** Borçlular.
- 4-** Fakire verilen zekatı ondan satın alanlar.

^{241[45]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/171-176

^{242[46]} Humus, ele geçirilen ganimetlerin beşte biri demektir. Şu ayet-i kerime humus'un kimlerin hakkı olduğunu belirtmektedir: "Eğer Allah'a ve hak ile batılın ayrıldığı gün, iki ordunun birbiri ile karşılaştığı gün kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığın herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasulüne, O'nun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir. Allah her şeye hakkıyla kadirdir." Enfâl 8/41 .(Editdör.)

5- Zekatı alan miskin hediye ettiği zengin komşular. Medine alimleri, hadisin zahirine bakarak, zengin

olsalar bile cihad edenlere ve dargınların arasını bulmak için

borçlanmış olan borçlulara zekatın verilebileceğini söylerler.

Ama bize göre hadisin izahı şöyledir: Cihad eden kimsenin alabilmesi için kendi memleketinde zengin iken cihad ettiği yerde birşeyinin bulunmaması gerekir. İşte bu durumdaki mücahide zekat verilebilir.

Borçlunun durumu da bu şekildedir. Şayet borçlu olan zenginin malı yanında yoksa yahut alacaklı olup borçlularından parasını almaktan aciz ise, kendisine zekat vermek caizdir.

Gerek mücahid ve gerekse borçlu kimse bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

halleriyle yolcu durumundadırlar. Ama malı eli altında olan ve borcunu ödedikten sonra nisab miktarı artan mala sahip bulunan kimsenin zekat alması caiz değildir. Çünkü Rasulullah (s.a.v.): "Zekât, zengine helal değildir." buyurmaktadır.

Zekât toplama işinde çalışan kişi ise, o çalışmasının karşılığını almaktadır. Zenginliği, emeğinin karşılığını almasına engel değildir. Zekatı fakirden satın alan kimse de, malının karşılığını almaktadır.

Miskinin kendisine hediye ettiği zekatı alan zengine gelince; o da bunu zekat olarak değil, hediye olarak almaktadır. Nitekim Rasulullah {s.a.v.) Berîre hadisinde: "O, kendisi için zekat, bizim için hediyedir." buyurmaktadır.

163- Berâ b. Âzib'den rivayet edildiğine göre biri gelip kendisini tehlikeye atan kimsenin kim

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olduğunu, İki ordu karşılaşp, öldürölünceye kadar çarpışmaya devam eden kimseye kendisini tehlikeye atıyor denir mi? diye sordu. Bera : Hayır, günah işleyip sonra tevbe etmeyen kimse kendisini tehlikeye atıyor, karşılığını verdi.

Yüce Allah'ın:"...Kendinizi, kendi elinizle tehlikeye atmayın. "243[47] sözünden maksat budur.

Soru soran kişi, yalnız başına birkaç düşmana saldıran kimsenin kendisini tehlikeye atan kişi olduğunu sanarak bu soruyu sormuştur. Bera' b. Azib ise, kendi kendisini tehlikeye atan kimsenin, günah işleyip sonra da tevbe etmeyen kimse olduğunu belirtmiştir. Ama düşmana saldıran kişi, dini yüceltmek için gayret etmekte ve ebedi hayatı kazanmak için şehadet

^{243[47]} Bakara: 2/195

mertebesine ulaşmayı hedef edinmektedir. Böyle bir insan için nasıl kendisini tehlikeye atıyor denilebilir?

164- İmam Muhammed daha sonra mezhebin görüşünü şu şekilde açıkladı: Kişi şayet kafirlere birşeyler yapacağına, öldüreceğine veya yaralayacağına yahut onları yeneceğine inanıyorsa, öldürülebileceğini düşünse bile düşmana saldırmasında bir sakınca yoktur.

Uhud savaşında sahabeden birkaç kişi Rasulullah (s.a.v.) 'in gözü önünde bunu yapmış ve onun övgüsüne nail olmuşlardı.

Ebû Hüreyre'ye "Görmedin mi, Sa'd b. Hişam iki ordu karşılaştığı zaman hemen saldırıya geçti. Öldürülünceye kad^r çarpıştı ve kendisini kendi eliyle tehlikeye attı! denilince, Ebû

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hüreyre: Asla, O, Yüce Allah'ın:

"İnsanlar arasında, Allah'ın rızasını kazanmak için canını verenler vardır..."^{244[48]} ayetini düşünerek onun kapsamına girmek istedi." karşılığını verdi.

Ama kafirlere zarar veremeyeceğini biliyorsa, o zaman saldırması caiz olmaz.

Çünkü bu saldırısıyla dinin yücelmesi için bir hizmet yapamamaktadır. Saldırısıyla sadece öldürülmesi közkonusudur. Oysa ki Allah Teala : "... Canınızı öldürmeyin..."^{245[49]} buyurmaktadır.

Ancak kötü şeyleri yasaklamak böyle değildir. Bir kimse, müslüman fa-sıkları kötülükten alıkoymak için, kendisini öldüreceklerini ve kendisini öldürecekleri halde o

^{244[48]} Bakara : 2/207

^{245[49]} Nisa : 4/2

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kötülükten vazgeçmeyeceklerini bilse bile, üzerlerine yürümesi caizdir. Her ne kadar bu durumda susması caiz ise de, üzerlerine yürümesi azimettir. Çünkü o müslümanlar, kendilerine emrettiği iyiliğe inanıyorlar. Olabilir ki bu davranışı onları etkiler ve kötülükten vazgeçerler. Ama kafirler, kendisinin onları davet ettiği şeye inanmıyorlar. Onun için onlara saldırmasının caiz olması, onlara bir zarar vermesiyle olur. Şayet onlara zarar vermeyecekse, saldırmasının bir faydası olmaz. Onun için de saldırması caiz değildir.

Başarı Allah'tandır.^{246[50]}

^{246[50]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/177-179

İdarecilere İtaatin Sınırı

165- İmam Muhammed dedi ki: Allah'ın izni ile asker dâ-rü'l-harb topraklarına girip komutanları onlara savaşla ilgili bir emirde bulunsa, bakılır; şayet kendilerine emrettiği hususta menfaatleri varsa, itaat etmeleri gerekir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyuruyor :

"Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden buyruk sahibi

olanlara itaat edin..."^{247[51]}

Bazı müfessirlere göre "ulu'l-emir" den maksat idarecilerdir. Kimine göre de, idareciler değil, alimlerdir. Alimlere itaat vaciptir. Çünkü onlar, halka, dinleri için faydalı olanı emrederler.

Kendi faydalarına olup olmadığını

^{247[51]} Nisa : 4/59

bilmedikleri bir şeyi kendilerine em-retseler, yine itaat etmeleri gerekir. Çünkü itaatin vacipliği, kesin nass ile sabittir. Kendilerine emredilenin faydalı mı, zararlı mı olduğu hakkındaki tereddütleri, kesin nassın hükmünü kaldırarak derecede değildir.

166- Bazen olur ki, savaştan vazgeçme hususunda komutanın emrine itaat etmek, savaşı devam ettirmekten daha yararlıdır. Bazen de olur ki, askerlerden bir kısmı bir işin zahirine bakıp bir neticeye varırlar. Komutanın görüşü ise bunun zıddıdır. Ve bu görüşünü herkese ilan etmeyi doğru bulmayabilir. Bu nedenle, helak olma korkusunu ihtiva eden emir hariç, diğer emirlerine uymak mecburiyetindedirler. Ancak o işte helak olma korkusunun varlığı, çoğunluğun görüşüyle tes-bit edilir. Durum böyle ise, ona itaat etmeleri

gerekmez.

Nitekim Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur :
"Allah'a isyan konusunda bir insana itaat edilmez." Hz. Ali (r.a.)'in rivayet ettiği hadiste ise, Rasulullah (s.a.v.) bir seriyye gönderip başlarına birini komutan tayin etti. Başlarına tayin edilen bu komutan, onlara kızıp bir ateş yaktırdı ve daha sonra: "Bana itaat etmekle emrolundunuz. Şimdi size emrediyorum, kendinizi bu ateşe atınız," dedi. Askerlerden kimi kendimizi ateşe atalım, derken diğerleri kendimizi atmayız, zaten ateşten kaçtığımız için İslamı kabul ettik, dediler. Geri dönüp durumu Peygamber (s.a.v.)'e bildirdiklerinde, Rasulullah şöyle buyurdu :

"Şayet kendilerini ateşe atsaydılar, ebediyyen ondan çıkmayacaklardı. İtaat, ma'rufa uygun emirleredir. Münkerde itaat yoktur."

"Ondan çıkmayacaklardı" sözünden maksat, şayet kendilerini atacak olsaydılar, cehenneme gireceklerdi demektir.

Hakikatına vakıf olmanın kesin olmadığı durumlarda çoğunluğun görüşüne uyulur.

167- Şayet komutanlarına itaat ettiklerinde helak olacaklarını bilseler, kendilerine verilen bu emir, onları helak etmek yahut hafife almaktır ki, Yüce Allah bu tür itaati kınamıştır:

"Fir'avun, milletini horladı, ama onlar kendisine yine de itaat ettiler. Doğrusu onlar yoldan çıkmış bir millettir."^{248[52]}

168- Verilen emir hakkında asker arasında ihtilaf varsa; bir kısmı o emirde helak olmanın bulunduğunu söyleyecek olsa, o zaman komutanın emrine itaat edilir.

^{248[52]} Zuhurf: 43/54

Çünkü ictihad, nassa karşı dayanak olamaz. Ayrıca itaat etmemek, kına-yıcıların kendilerine dil uzatmaları için kapıyı açmaktır. Halbuki itaat etseler, kmayıcıların ağızlarını kapatmış olurlar. Bundan dolayı komutanlarına itaat etmeleri gereklidir.

169- Ancak helak olmakla sonuçlanacağı hiç kimseye kapalı olmayacak derecede apaçık ise, yahut onlara bir günahı emredecek olsa, o zaman itaat etmezler. Ancak sabredip komutanlarına karşı ayaklanmamaları gerekir.

Nitekim İbn Abbas'in rivayet ettiği hadiste Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: "Kim, komutanından hoşuna gitmeyen bir şeyle karşılaşursa, buna sabretsin. Çünkü müslümanlara bir karış boyu bile muhalefet eden ve sonra da ölen, cahiliye ölümüyle ölmüş olur."

170- Bu durumda itaat etmemenin gerekli olduğuna delil olarak şu hadis de zikredilmiştir: Rasulullah (s.a.v.) Mekke'yi fethettiği zaman Cezîmeoğullarıyla savaşmak üzere Halid'i gönderdi. Halid, okudukları ezanı duyduğu ve silahı bıraktıkları halde üzerlerine saldırdı. Askerlere, onları esir etmelerini emretti. Sonra, herkesin elindeki esiri öldürmesini emretti. Süleym'e mensub askerler, ellerindeki esirleri Öldürdüler. Muhacirler ve Ensar ise, öldürmediler. Bu durum Peygamber (s.a.v.)'e ulaştırıldığında, üç defa :

"Allah'ım! Halid'in yaptığından sana sığınırım." buyurarak, Halid'in yaptığıнын kötü bir davranış olduğunu belirtti. Daha sonra Hz. Ali (r.a.)'ı göndererek Halid' in küçük-büyük onlara ne zarar vermişse, diyet ve tazminatlarını onlara

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ulaştırmıştır.

Ayrıca Rasulullah (s.a.v.), muhacirlerle Ensari, esirlerini öldürmedikleri için övmüştür.

Buradan anlıyoruz ki, günah içeren ve hatalı olduğu apaçık olan emirlere itaat edilmez. Ama bunun dışındaki emirlerde askerlerin komutanlarına uymaları gerekir ki dağılıp birbirleriyle çekişmeye girmesinler. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur:

"... Çekişmeyin, yoksa korkar, başarısızlığa düşersiniz ve kuvvetiniz gider..."^{249[53]}

171- imam Muhammed dedi ki : Devlet başkanı, akıllı, faziletli, savaştan anlayan ve müslümanlara şefkat besleyen kimseyi komutan tayin etmelidir.

Daha önce bunu açıklamıştık. Ancak burada

^{249[53]} Enfâl : 8/46

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şunu söylüyoruz: Bu vasıfları taşıyan kişi, ister Arab olsun, ister başka bir milletten olsun komutan olmaya layıktır. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Münkeri emretmedikçe başınıza tayin edilen komutanı dinlemeniz ve ona itaat etmeniz gerekir. Ama münkeri emrederse, sözüne ne kulak verilir ve ne de itaat edilir."

172- İmam Muhammed dedi ki: Komutan, falan komutan ve askerleri sağda, filan ve askerleri Önde, falan ve askerleri de solda yerlerini alsın, emrini verince, hiç kimse kendisine tayin edilen yeri terketmemelidir.

Çünkü bu, savaş için iyi bir tedbirdir ve ona itaat edildiğinde yararı görülür.

173- Şayet biri komutana isyan ederse, komutanın onu tehdit ve kınamakla yetinmesi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerekir.

Yani, ilk hatada onu cezalandırmamadır. Çünkü bu onun bir hata ve kusuru kabul edilir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) :

"Kötülükle ve bir şekilden başka bir şekle bürünmekle meşhur olmayan şahsiyetli kimselerin kusurlarını affedin" buyuruyor.

Ama biri hata işledi mi, komutan, erbaş ve erlerin hepsine, bir daha emirlerine muhalefet edildiği takdirde, emrine muhalefet eden cezalandıracağını söyleyerek tehdit eder. Rasulullah (s.a.v.) yine şöyle buyurur :

"Peşin olarak uyaran, mazeret beyanına yolu kapamıştır."

Bunun izahı, Kur'an-ı Kerim'de de vardır. Yüce Allah şöyle buyurur :

"Benim katımda çekişmeyin, size bunu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

önceden bildirmiştim..."^{250[54]} Bununla beraber yine biri ona isyan ederse o zaman cezayı hak etmiş olur. Hem ona engel olmak ve hem de başkasına ibret olsun diye cezalandırılır. İnsanlar, haramdan uzaklaşma hususunda Allah'tan daha çok dünyevî cezalardan korkarlar. (Hz. Osman'a ait olan) bir sahabî sözü şöyle der:

"Allah, Kur'an ile caydırdığı gibi ondan daha çok sultan ile caydırır/ meneder."

174- Şayet bir mazeret ileri sürer ve yemin ederse, komutan onu cezalandıramaz. Çünkü doğruluk ihtimali olan bir mazeret ileri sürmüş ve bunu yeminle pekiştirmiştir. Bu durumda komutanın onu cezalandırmaması gerekir. Çünkü burada o-nunla çekişen bir hasmı yoktur. Çekişmeli hususlarda yemin etmek, iddia

^{250[54]} Kaf: 50/29

sahibine ait değildir. Çünkü

karşı taraf bu hususta onu reddetmektedir.

Şeriat, inkar edenin yemin etmesi

gerektiğini söyler, iddia edenin değil.

175- Şayet emir, bir münadî vasıtasıyla mesela, "yarın Küfe halkı askerî sevkîyata hazırlansınlar" diye ilan etse, resmen asker olsun yahut ismi resmî evraklarda kayıtlı bulunmayan halktan herhangi bir kimse olsun, herkes savaşa hazırlanmak mecburiyetindedir. Çünkü hepsi onun sancağı altında savaşa katıldıkları zaman onun halkı arasındadırlar ve ona itaat etmeleri gerekir. Ama böyle durumlarda sadece resmî kayıtlarda ismi geçen, resmen asker olan kimselerin hazırlanması bir örf haline gelmiş ise, "örfle sabit olan nasla sabit olan gibidir" kaidesine o zaman sadece resmen asker olanlar

hazırlanırlar.

Ama biri kûfeli olduğu halde Basra halkının resmî evrakları arasında kayıtlı ise, o, Basralılara tabidir.

Çünkü burada söz konusu olan cihaddır ve cihadda önemli olan şehir değil, bağlı olunan askerî birliktir. Verilen emirden maksat da yardımlaşmadır ki, öncelikle aynı birliğe mensup olanlar birbirlerinin yardımına koşarlar.

176- Şayet münadî, "yarın at sahipleri sevkedilecek" diye nida etse, durum yukarıda söylediğimiz gibidir. Beygir sahipleri de safkan at sahipleri gibi hazır olmalıdırlar.

Çünkü hepsi de, at cinsine girer. Yüce Allah:

"Sizin için atlan, katırları ve merkepleri binek olarak yaratmıştır..."^{251[55]} buyuruyor. Yine şöyle

^{251[55]} Nahl : 16/8

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

buyuruyor: "...Kuvvet ve savaş atları hazırlayın..."^{252[56]}

Said b. Müseyyib'den beygirlerde zekat olup olmadığı sorulduğunda: "Haylde sadaka var mı ki?" diyerek beygirleri de hayl (at) sınıfına sokmuştur.

Ama örfе göre bu şekilde nida edildiğinde sadece at sahipleri kast ediliyorsa, o başka. Çünkü örf ile sabit olan, nasla sabit olan gibidir.

177- Şayet münadî: Yarın Missîsa halkı sağ kolda bulunacak, diye nida etse, aslen Kûfeli olup Missîsa'da yerleşmiş olan kimse, burayı vatan edinmişse, kendisi de Missîsa halkı gibi sağ kanatta yer alacaktır. Çünkü Rasulullah (s.a.v.): "Kim bir yere yerleşirse artık oranın halkındandır." buyurmaktadır.

^{252[56]} Enfal 8/60

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bir yere yerleşmiş olan, artık oranın halkından sayılır. Görmüyor musun? Küfe fakihlerini saydığımız zaman Nehaî, Şa'bî ve Ebû Hanife'yi de aralarında zikrediyoruz. Halbuki bu alimler aslen buralı olmayıp sonradan buraya gelip yerleşmişlerdir.

Şayet burayı mesken edinmemişse, o zaman çağrının kapsamına girmez. Ama askerî sicillerde buraya kayıtlı ise, o başka. Çünkü kendisi buranın siciline kayıtlıdır.

178- Şayet düşman ortada bulunan birliğe saldırıp onları zor durumda biraksa, sağ ve sol kolda bulunanların onlara yardımcı olmaları gerekir.

Çünkü müşriklerle savaşmak için bir araya toplandıkları zaman yardımlaşmak üzere anlaşmışlardır. Başkasına yardım etmeyen,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ihtiyaç anında kendisi de yardım görmez. Ayrıca yardımlaşmamak, düşmanın galip gelmesine yardımcı olmaktır.

Şayet düşman ortada bulunan birliğe galip gelirse, sıra, sağ ve sol kolda bulunanlara gelmiş olur. Onun için arkadaşlarına yardım etmekle aynı zamanda kendi kendilerine yardımcı olmuş olurlar.

179- İmam Muhammed dedi ki: Şayet yerlerini terkettikleri takdirde, o taraf zayıflayıp zarar göreceksen, yerlerini terketme-melidirler.

Çünkü hareket komutanı, onları o yeri korumakla görevlendirmiştir. Öncelikle orasını korumaları gerekir. Orasını terkedip başkalarının muhafazasına verilmiş olan yerlerle meşgul olmaları haramdır.

180- Şayet başkan, yerlerini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

terketmemelerini ve birbirlerinin yardımına koşmamalarını emrederse, kendi taraflarından emin olup başka bir birlik zor duruma girse bile, yerlerini terkedip emre isyan etmemelidirler.

Çünkü devlet başkanına itaatin farz oluşu kesin delil ile sabittir. Halbuki diğer birlikler için taşıdıkları korku bir vehimdir. Gerçekleşebilir de, gerçekleşmeyebilir de. "Her korkulan başa gelmez" diye bir söz vardır.

181- Bu konuda delil, Peygamber (s.a.v.) 'in Uhud günü okçulara yerlerini terketmemelerini emretmesidir. Okçular, müşriklerin yenildiklerini görüp ganimet toplamak için yerlerini terketmişlerdi ve o yüzden müslümanların yenilmesine sebep olmuşlardı.

Nitekim Yüce Allah bununla ilgili olarak şöyle buyurur : "Allah size arzuladığınız zaferi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekiştiniz ve isyan ettiniz..."^{253[57]}

182- İmam Muhammed dedi ki: Şayet müşriklerden biri düello için öne atılsa, herhangi bir müslüman asker, komutandan izin almadan düello için çıkabilir.

Çünkü düello için çıkma izni verilmiş gibidir. Zaten iki ordunun savaş düzenine girmesi, savaşmak içindir ve bu, düello için izin anlamındadır. Ama komutan böyle birşeyi yasaklamış ise, o zaman uyulur.

Çünkü açık olan hüküm karşısında delalete dayanan hüküm geçersiz olur. Bu, sofrayı serip, yemek yemeyi yasaklamak gibidir.

Rasulullah (s.a.v.)'in Hayber savaşının bazı günlerinde savaşı yasaklamakla ilgili hadisini

^{253[57]} Al-İmran: 3/152

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

daha önce rivayet etmiştik. İşte bu günlerin birinde, biri döğüşmüş ve öldürülmüştü. Rasulullah (s.a.v.) de:

"Cennet, emre isyan eden kişiye helal olmaz." buyurmuştur.

183- Komutan, birine bu işi yasaklamışsa, o kimsenin düelloya çıkmaması gerekir. Başkaları ise, çıkabilirler. Çünkü genel izin onlar için saklıdır.

Bu konuda delil şu haberdir: Müşriklerden Utbe b. Rabîa, Şeybe b. Rabîa ve Velid b. Utbe düello meydanına çıkıp karşılarına müslümanlardan adam istediler. Müslümanlar safından Ensar'dan üç genç karşılarına çıktı. Düellocu müşrikler Sizleri tanımıyoruz. Kimlerdensiniz? Nesebinizi söyleyin? dediklerinde müslüman gençler, neseblerini söylediler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bunun üzerine müşrik düelloocular şöyle dediler: Her ne kadar sizler değerli bir kavimden iseniz de, bize denk Kureyşlilerden karşımıza adam isteriz. Gidin Muhammed'e söyleyin, bize denk adam çıkarsın karşımıza...

Olay, tarih kitaplarında bu şekilde anlatılır.

Burada, devlet başkanı düelloya çıkmayı yasaklamadan önce, ondan izin almadan çıkmanın caiz olduğuna dair delil vardır. Çünkü Peygamber (s.a.v) 0 gençlere neden çıktınız? dememiştir.

İmam Muhammed, olayı başka bir şekilde rivayet ederek şöyle dedi:

184- Rasulullah (s.a.v.) ileriye atılan üç genci geri çekip savaşın Ehl-i Beytinden kişilerle olmasını istedi. Bunun için de Hamza b. Âbdülmuttalib, Ali b. Ebi Talib ve Übeyde b. el-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ha-ris'in düelloya çıkmalarını emretti. Onlar da düelloya çıktılar. Bunun üzerine şu ayet-i kerime inmiştir : "İşte Rablan hakkında tartışmaya giren iki taraf..."^{254[58]}

185- Müslüman ile müşrik düelloya çıktıklarında, imkan buldukları takdirde müslümanların arkadaşlarına yardım etmelerinde bir sakınca yoktur.

Çünkü o müşrik imkan bulduğu takdirde hem kendilerini ve hem de arkadaşlarını öldürmeyi kastetmektedir. Onun zararını önleme hakkına sahiptirler. Yahut onları öldürmeyi kastetmese bile, savaşçı düşman müşriklerden olduğu için onu öldürebilirler.

Bedir günü düelloya çıkanların öyküsü anlatılırken Hz. Ali'nin Veli-di, Hz. Hamza'nın

^{254[58]} Hacc: 22/19

Utbe'yi öldürdüğü rivayet edilir. Bu arada Hz. Ubeyde ile Şeybe henüz döğüşüyorlardı. Hz. Hamza Hz. Ubeyde'nin yardımına koşup yardımlaşarak Şeybe'yi öldürdüler.

Buradan anlıyoruz ki, düelloya çıkmış olana yardım etmekte sakınca yoktur.

186- Hayvanlarının yemi bulunmayanlar, komutandan izin alma ihtiyacını duymadan hayvanlarını otlağa götürür yahut otlaktan hayvanlarına yem getirebilirler.

Çünkü iznin varlığına işaret eden durumlar vardır. Devlet başkam onların yeme ihtiyaç duyacaklarını, dârü'l-İslamdan buraya yem getirmelerinin zor olacağını ve dârü'l-harpte yem satın alma imkanını bulamayacaklarını bildiği halde oraya gitmelerini emretmiştir. Ayrıca düşmanı kızdırmağa ve onlara zarar vermeye izin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermiştir ve düşmanın yemini getirip hayvanlarına yedirmeleri, düşmanı kızdırmak ve zarar vermektir.

Ancak güçleri olmadığı takdirde bunu yapamıyacakları için, güçlü olup kendilerini düşmandan koruyabildikleri takdirde otlağa girmelerinde bir sakınca yoktur. Ayrıca, birbirlerine yardım edebilmeleri için otlakta birbirlerinden uzaklaşmamaları ve toplu halde bulunmaları gerekir.

Çünkü yardım ihtiyacı duyulduğu anda birbirlerinin yardımına koşamayacak kadar dağılırlarsa, mal için canlarını tehlikeye atmış olurlar. Olabilir ki yalnız başına otlakta dolaşan birine birkaç düşman rastlar ve onu öldürebilirler.

187- Bir yahut iki kişi yalnız başlarına gidemezler. Çünkü düşmanla karşılaşabilirler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ama otlak karargaha yakın ve ihtiyaç anında karargahtan yardım istemek mümkün ise, o başka.

Gurup halinde gidilse bile otlakta birbirlerinin yardımına koşamayacak kadar dağılmamaları gerekir.

188- Ama komutan yem için kimsenin karargahı terketme-mesini emrederse, o zaman hiç kimsenin ayrılması caiz olmaz.

Çünkü apaçık yasaklama ile izin durumu ortadan kalkar.

Ancak komutanın bu iş için bir gurup görevlendirmesi gerekir.

189- Gönderilen bu gurubun başına da birini tayin etmeli ki, aralarında ihtilaf çıkmasın ve düşmanla karşılaştıkları zaman söz birliği içinde olabilsinler.

190- komutandan izin almadan dağınık bir şekilde karargahı terkedenler bile düşman saldırısıyla karşılaştıkları zaman hemen bir arada toplanıp karargaha gelinceye kadar aralarında birini komutan tayin etmeli ve savaşa başlamalıdır.

Çünkü asker mutlaka komutana muhtaçtır. Nitekim daha önce naklettiğimiz bir hadiste Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur :

"Peygamber (s.a.v.) : Birini başınıza emir tayin ettiniz mi? diye sordu. Evet, dediler. İsabet etmişsiniz, buyurdu."

Daha önce yolcuların da birini başkan tayin etmeleri gerektiğini belirtmiştik. Artık savaşçıların başlarına bir komutan tayin etmeleri daha çok mecburidir.

191- Şayet komutan otlağa gitmeyi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yasakladıktan sonra otlığa gitme zarureti hasıl olur ve askerler kendi canlan yahut hayvanları tehlikeye girer ve yem satın alma imkanları bulunmazsa, o zaman yem temini için çıkmalarında bir sakınca yoktur.

Çünkü zaruret hasıl olduğunda emre uyma ortadan kalkar. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur : "... Darda kalmanız dışında ..." ^{255[59]}

192- Şayet komutan: Falanın sancağının altından başka hiç kimse yem için çıkmasın, diye emrederse, askerin bu şarta riayet etmesi gerekir. Tayin edilen komutanın sancağı altında çıkar ama yaylalara geldiklerinde, ihtiyaç anında ve düşman saldırısı olduğunda sancak sahibinin bulunduğu yerde toplanabilecek şekilde dağılmalarında bir sakınca yoktur. Şayet sancak

^{255[59]} En'anıO6/119

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

komutanı yoksa hemen bir komutan tayin edip düşmana karşı kendilerini savunurlar.

Netice itibariyle, mümkün mertebe canlarını tehlikeye atmaktan çekinsin-ler. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın..."^{256[60]}

193- Çıktıktan sonra da, sancaktan uzaklaşmaları doğru olmaz. Ancak yardım ihtiyacı anında hemen toplanabilecek şekilde uzaklaşabilirler.

Çünkü biliyoruz ki, komutan "Ancak falanın sancağı altında çıkabilirsiniz" demesinden maksat, sırf karargahı terketmek değildir. Onun söylemek istediği, "onun sancağının himayesinde gidip gelin" demektir. Bu hususta emrine itaat edilen kişinin emrinin uygulanış şekline de riayet

^{256[60]} Bakara: 2/195

edilir.

194- Şayet komutan: Yem almaya gitmek isteyen, falanın sancağının gölgesinde gitsin derse ve başka herhangi bir emir yahut yasaklama belirtmezse, bu başka bir sekile çıkmanın yasak olduğuna delalet eder.

Daha önce es-Siyerü'l-Kebir kitabında mefhumu muhalifinin^{257[61]} ddü olarak alındığını belirtmiştik. Halbuki mezhebimizde mefhumu muhalif delil değildir. Bu meselede sıfat mefhumu ile şart mefhumu da farketmez. Fakat İmam Mu-

^{257[61]} Mefhumu muhâlf, susulan veya söylenmeyen şeyin söylenen ve zikrolunun şeye hükümde muhâlif olmasıdır. Yani bir kayıtla mukayyed olan bir lafız veya bir sıfatla vasıflanmış veya bir şarta bağlanmış ya da bir gaye (sonuç) ile gayeilenmiş bir lafız o kayıt, sıfat, şart ve gayenin zikredilmediği yerde hükümde tersini bildirirse, buna mefhumu muhalif yolu ile istidlal denir. Kısaca, sözün akla gelebilecek zıt anlamıdır. Daha fazla bilgi için bkz. Fahrettin Atar. Fıkıh usûlü, s. 229-236. Editör.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hammed meğâzî hususunda halkın çoğunluğunun anladığına itibar ederek mefhumu muhalifi delil saymıştır. Çünkü gazilerin çoğunluğu halk tabakasındandır ve ilimlerin hakikatına vâkîf değildirler. Ayrıca komutanları bu sözü söylerken, başka bir sancağın altında çıkmamalarını kasdetmektedir. Sözün delaletinden anlaşılan yasağı sanki söylenmiş gibi kabul etmiştir. Bu meselenin uzun açıklaması, usul-u fıkıh kitaplarında mevcuttur, (dileyen oraya müracaat etsin.)

195- İmam Muhammed dedi ki: Köylere vardıklarında köye dağınık bir şekilde girmelerini uygun görmüyorum. Olabilir ki köyde gizlenmiş düşman askerleri bulunur ve onlara pusu kurup öldürebilir. Onun için onlardan bir kısmı döğüşe hazır bir şekilde köye girerler. Şayet köyde pusu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kurmuş düşman varsa arkadaşlarına haber verirler. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurur:

"Ey inananlar! tedbirinizi alın, bölük bölük veya hep birden savaşa gidin."^{258[62]}

196- Şayet müslümanların komutam onlara ağaçları kesmemelerini ve binaları yakmamalarını emrederse, ona isyan etmeleri caiz değildir.

Çünkü bu yasaklamada müslümanların menfaati düşünülmüş olabilir. Ayrıca bu yasaklama, savaşla ilgili bir husustur. Onları savaştan menetse bile, bir zaruret yahut Allaha bir itaatsizlik söz konusu olmadıkça ona isyan edemezler. Onun için bu gibi meselelerde de ona isyan etmeleri caiz değildir.

197- Şayet komutan, birinin sancağını açıp:

^{258[62]} Nisa: 4/71

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Bununla ancak üçyüz kişi gitsin" derse, ona itaat etmeliler ve sadece üçyüz kişi gitmelidir.

Çünkü istisna edatından sonra belirtilen sayı ne ise, ondan fazlası sayı yasaklanmış anlamındadır.

198- Şayet mutlak yasaklamayı açık yaparsa, ona isyan etmeleri caiz olmaz.

Burada da, durum aynıdır.

199- Şayet komutan üçyüz dediği halde dörtyüz kişi giderse, yine de ganimetten mahrum edilmezler.

Her ne kadar hata işlemişlerse de ganimetten mahrum edilmezler. Çünkü onlar mücahiddirler ve Allah'ın sözünün Üstün olması ve dinin aziz olması gayesiyle gitmişlerdir. Komutanın emrine muhalefet etmeleri, Allah'ın emrine muhalefet etmekten daha büyük birşey

değildir. Nasıl ki helal olmayan bir iş yapan kişi, mü'min olmaktan çıkmıyorsa, komutanın emrine muhalefet etmiş olmaları, onları gazi olmaktan çıkarmaz. Kaldı ki bu yasaklama, yapılan işin kendisinden ileri gelmemektedir, dolaylı mahzurlar nedeniyle yapılmıştır. Çünkü komutan onlara bunu yasaklarken bu yasaklamayı sırf savaşa gitmemeleri yahut savaşmamaları veya ganimet elde etmemeleri için değil, onları esirgediğinden dolayı yapmıştır.

200- Şayet devlet başkanı beştebir (humus) payı çıkardıktan sonra onlara dörtte birini ganimet tahsisi olarak vermişse bakılır; gitmelerini emrettiği üçyüz kişi isimleriyle belirlenmiş iseler, ganimetin dörtte üçü ayrılır ve kendilerine tahsisleri bundan verilir.

Bazı nüshalarda dağıtım bu şekilde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yapılmıştır. Oya bu yanlıştır. Doğrusu, bazı nüshalarda şu şekilde belirtilmektedir: Ganimetin dörtte üçü ayrılır ve kalan dörtte bir'den tahsislerini verir. Çünkü beşte bir payı ayrıldıktan sonra

alacakları ganimetten onlara bu şekilde vereceğini şart koşturmuştur. Aldıkları da dörtte üç miktardır.

201- İmam Muhammed bundan sonra şu meseleyi belirterek şöyle demektedir:

Getirdikleri ganimetler, atlarla kişiler hesaba katılarak paylaşılır. Daha sonra üçyüz kişinin getirdikleri ganimetlere bakılır, onlardan humus beşte bir (humus) çıkarıldıktan sonra geri kalan kendilerine verilir.

Bu mesele ile yukarıdaki mesele şekilde uzlaştırılır: Yukarıdaki meselede askerlerin bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kısmı atlı ve bir kısmı piyade olarak düşünülmüştür. Burada ise hepsi süvari yahut hepsi piyade olarak düşünülmektedir. Onun için onlara üç tane dörtte bir ayrılır, demiştir.

İmam Muhammed başka bir yerde şöyle der: Elde edilen ganimetlerin hepsinden beştebir alındıktan sonra ganimetin dörtte üçünden belirtilen tahsis payları verilir.

Netice olarak İmam Muhammed bu meseleyi bu kitabın dört yerinde zikretmiş ve her birinde başka türlü cevap vermiştir. Yeri geldikçe hangi cevabın doğru ve hangisinin yanlış olduğunu Allah'ın izniyle belirteceğiz.

İmam Muhammed devam ederek der ki: Sonra geri kalan dörtebire bakar ve humusunu ayırdıktan sonra ondan geri kalan ile dörtte üçten kalan bir araya getirilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu miktarı tüm askerin ganimetlerine ekleyip ganimetin taksim edildiği şekilde bu yekunu aralarında taksim eder. Başka nüshalarda ise şöyle belirtilir: Bu dörttebirin humusu çıkarılmaz.

Zannediyorum bu hükmünü verirken, dârü'l-harbe girmiş olan yüz kişiyi hırsız mesabesinde saymış ve bundan dolayı da, bu dörttebirin humusu çıkarılmaz demiştir ki, bu yanlıştır. Çünkü kuvvet sahibi olmadıkları zaman hırsızların elde ettiklerinin humusu çıkarılmaz. Ama bunlar üçyüze eklenmekle kuvvet sahibi olmuşlardır. Bu sebeple elde ettiklerinden beştebir alınır.

202- Şayet üçyüz kişi isim olarak belirtilmemişse ve mesele yukarıda anlattığımız şekilde cereyan etmişse, devlet başkanı ganimetin dörtte üçünden humusu çıkarır ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sonra da geri kalan dörtte biri ganimet olarak dörtyüz kişi arasında eşit bir şekilde taksim eder.

Çünkü ganimeti hakketme üçyüzü için sabit olur. Onların bir kısmı da diğerinden daha mukaddem değildir. Çünkü onu hakketmeğe sebep olma bakımından aralarında bir fark yoktur. Daha sonra geri kalan dörttebirden humus çıkarılıp geri kalanı, daha önce dörtte üçten geri kalana eklenir, aralarında tüm askerlerle atlan gözönünde bulundurularak taksim edilir.

203- Şayet emre itaatsizlik ederek savaşa girmiş olan o yüz kişi ismen biliniyor ise ve komutan bu hareketlerinden dolayı onları elde ettikleri ganimetten mahrum etmeğe ve geri kalanı o üçyüz ile asker arasında paylaştırmaya karar verir de yerine başka bir komutan gelirse,

gidemez.

Çünkü onlara iyi davranması vacibtir ve isyan etmemesi ise farz-ı ayındır. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "(Ebeveynin) haklarına riayet eden dilediğini yapsın, cehenneme girmeyecek ve onların haklarına riayet etmeyen dilediğini yapsın, cennete girmeyecektir."

Yine şöyle buyurur:

"Her kim anne ve babası kendisinden razı oldukları halde sabahlarsa, kendisi için cennete iki açık kapı vardır."

Cihada çıkacak olan kişi, onların iznini almadan çıkmakla bu kapıları kendisine kapamamalıdır. Kaldı ki, bu çıkışından faydalanıp faydalanmayacağı kendisince meçhuldür.

205- İbn Abbas b. Mirdas "Ya Rasulallah cihada çıkmak istiyorum" demişti. Rasulullah

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(s.a.v.) : "Annen var mı?" diye sormuş ve o da: "Evet" deyince Rasulullah: "Annenden ayrılma, cennet onun durduğu yerdedir." buyurmuştur.

Bu meseleyle ilgili teferruat bundan sonraki konuda işlenecektir.

206- İbnu'z-Zübeyr'in şöyle dediği rivayet edilir: Cabir'den, efendisinin izni olmadan kölenin savaşıp savaşmayacağını sordum. Savaşamaz, dedi.

Biz de, aynı görüşteyiz.

Çünkü kölenin çalışması, efendisinin mülküdür. Onun için savaşla uğraşarak buna engel olması caiz değildir. Ancak müslümanlar onun savaşmasına zaruret duyarlarsa, o başka. Mesela, genel bir seferberlik ilan edilmişse, o zaman savaşa gitmesinde bir sakınca yoktur. Daha önce de belirttiğimiz gibi zaruret, şer'î itaatın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dışındadır. Efendi bu gibi durumlarda ona engel olamaz. Aksine, kendisinin bu durumda can ve malıyla savaşa katılması farzdır. Onun için efendi, köleye savaşa gitme dese bile, kölenin ona itaat etmesi gerekmez.

Bu gibi durumlarda ebeveynin oğullarım savaştan alıkoymaları da aynı şekilde geçersizdir.^{259[63]}

^{259[63]} Savaşın nafile veya farzı kifaye olması halinde kişinin savaşa katılabilmesi için anne-babasının izininin alması gerekli görülmüştür. (İbn Nüccym , el-Bahrur-Râik v/78; İbn Cüzey, el-Kavânînu'l-fikhiyye, s. 97; ibn Hazm, el-muhallâ, VIII/292; Şevkânî, Neylül-evtâr, VIII/37-40). Hz. Peygamber (s.a.v.), anne-babası veya bunlardan birisi hayatta olup da orduya kalıtmak isteyenleri "Sen onların uğrunda cihad et!" diyerek kabul etmemiştir. (Buharı, Cihad i 38;b Müslim, Birr, 5; Ebu Davud, Cihad, 31; Nesâî, Cihad. 5)

Anne-babalar gayri müslim olsalar bile Süfyan es-sevri İle Mâlikî ve Hanefilere göre durum aynıdır. Fakat Şâfîiler ve Hanbeliler bu takdirde mutlaka izinlerinin alınmasını şart koşmamışlardır. (İbn Cüzey, a.ge., 11/229; İbn Âbidîn, Raddü'l-muhtâr IV/124)

Başarı Allah'tandır.^{260[64]}

Kadınların Erkeklerle Birlikte Savaşa Katılmaları

207- İmam Muhammed dedi ki : Kadınların erkeklerle beraber savaşa katılmalarını uygun görmem.

Çünkü kadının yapısı savaşmaya müsait değildir. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) buna işaretle şöyle buyurur : "Bu kadın savaşacak değildi."

Çünkü kendi dinlerini koruma maksadıyla izin vermeme töhmeti söz konusu olabilir.

Bunun yanında, düşmanın İslam ülkesine saldırmasıyla meydana gelen genel seferberlik durumunda savaşa katılmanın bir ferdî görev yani farz-ı ayn olduğu konusunda ittifak vardır. (Şîrâzî, a.g.e.l 1/228; İbn Cüzey, a.g.e. s. 97; İbn Hazm, a.g.e. VII/291 İbn Kudâme, a.s.e. X/315; e]-fetâvâ e[- Hindiyye, İ1/İS8) Editör.

^{260[64]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/181-195

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kadınların savaşa katılmalarıyla müslümanların namuslarının teşhiri söz konusu olup müşriklerin buna sevinmelerine sebep olabilir. Ayrıca müşrikler: Müslümanlar, savaşabilmek için kadınlarına muhtaç kaldılar, deyip bunu müslümanların güçsüzlüğüne yorumlayabilirler. Bu sebeple kadınları savaşa götürmekten kaçınmak gerekir. Onların direkt olarak savaşa katılmaları bunun için hoş karşılanmamıştır.

Ama müslümanlar buna mecbur kalırlarsa, o başka...

Zaruret anında müşriklerin saldırısını önlemek, her müslüman için gücü oranında vacibdir.

Huneyn olayı buna delil olarak getirilebilir. Bunu daha önce açıklamıştık. Bu olayın Öyküsünün sonu şöyledir :

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Milhan kızı Ümmü Süleym, karnı üzerine bir elbise bağlamış olarak savaşıyordu. Ümmü Süleym, Rasulullah (s.a.v.)'e: Ya Rasulallah! Şu savaştan kaçıp seni düşman arasında yardımsız bırakanları gördün mü? Şayet Allah sana imkan verirse, onları affetme! "dedi. Rasulullah (s.a.v.) şöyle dedi:

"Ya Ümmü Süleym! Allah'ın koruması daha geniştir. "Ümmü Süleym üç defa tekrar etti. Üçünde de Rasulullah (s.a.v.) :

"Allah'ın koruması daha geniştir." buyurdu.

Meğâzî kitaplarında Ümmü Süleym'in şöyle dediği rivayet edilir: "Ya Rasulullah! Müşriklerle döğüştüğümüz gibi şu kaçanlarla da savaşıp onları öldürmeyecek miyiz?" Rasulullah (s.a.v.): "Allah'ın koruması daha geniştir." buyurmuştur.

Müslüman askerlerin Rasulullah (s.a.v.) 'i

düşman arasında bırakıp kaçtıkları bu savaştan daha açık kadınların savaşa katılmalarına ihtiyaç duyulur mu?

Burada zaruret anında kadınların savaşa katılmalarının caiz olduğuna delil vardır. Çünkü Rasulullah (s.a.v,) o durumda Ümmü Süleym'in savaşa katılmasına engel olmamıştır. Bu durumun dışında kadınların savaşa katılmalarına izin verdiği de rivayet edilmemiştir.

208- İmam Muhammed dedi ki: Yaşlı kadınların savaşta hazır bulunup yaralıları tedavi etmeleri, askerlere su dağıtmaları ve ihtiyaç anında yemek pişirmeleri caizdir. Abdullah b. Kurt el-Ezdt der ki: Halid b. Velid ve arkadaşları Bizansla savaşırken hanımları devamlı olarak mücahidlere su taşıyıp şiiir söylüyorlardı.

Burada söz konusu edilen kadınlar, yaşlı

kadınlardır. Fitne korkusundan dolayı genç kadınlar bundan menedilirler. Ayrıca yaşlı kadınların bu görevi yapmalarıyla ihtiyaç da ortadan kalkmaktadır.

209- Hayber savaşında Peygamber (s.a.v.)'le birlikte hazır bulunan Ümmü Muta'ın şöyle dediği rivayet edilir : "Ashab Rasulullah'a çektikleri zorlukları anlattıkları bir sırada Eşlem (r.a.)'ı gördüm. Peygamber onları cihada teşvik etti. Hemen yerlerinden fırlayıp savaşa koyuldular. Kaleye ilk ulaşan kişi, Eşlem (r.a.) idi. O gün güneş batmadan Allah bize fethi müyesser kıldı. Sa*b b. Muaz kalesi fethedildi.

Buradan anlıyoruz ki, Ümmü Muta' Rasulullah (s.a.v.) 'le birlikte savaşa katılmış ve Rasulullah (s.a.v.) ona engel olmamıştır. Yine anlıyoruz ki, kendisine uygun işleri görmek üzere

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yaşlı kadının savaşa katılması caizdir. Başarı Allah'tandır.^{261[65]}

Cihad Ve Yapılması Caiz Ve Yasak Olanlar

210- Ebû Hanife -Allah rahmet etsin- dedi ki:

^{261[65]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/197-198

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Cihad etmek müslümanlara farzdır. Ancak ihtiyaç anına kadar beklerler. İmam Sevrî ise şöyle der: "Kendileri savaşı başlatmadıkça, müşriklere savaş açmak farz değildir. Onlar savaş açarlarsa, o zaman savunmak için savaşmak farz olur. Buna delil olarak da şu ayetleri getirir:

"... Onlar sizinle savaşırlarsa onları öldürün.."262[1]

"... Topyekün sizinle savaşan putperestlerle siz de topyekün savaşın..."263[2]

Ancak biz, müşriklerle savaşı bizim başlatmamız gerektiğine inanıyor ve delil olarak da aşağıdaki ayetleri getiriyoruz: "Ey inananlar! Yakınıınızda bulunan inkarcılarla savaşın..."264[3]

²⁶²[1] Bakara: 2/191

²⁶³[2] Tevbe: 9/36

²⁶⁴[3] Tevbe: 9/123

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Allah yolunda savaşın..."^{265[4]} "...Allah'a iman etmeyenlerle savaşın..."^{266[5]} "Allah uğrunda gereği gibi cihad edin..."^{267[6]}

Netice olarak cihad ve savaş emri tedrici olarak gelmiştir. Başlangıçta Peygamber (s.a.v.), İslamı tebliğ ve müşriklere aldırış etmemekle emrolunmuştu. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed! Artık sana emredilenleri açıkça ortaya koy, müşriklere aldırış etme."^{268[7]}...o halde yumuşak ve iyi davran..."^{269[8]}

Daha sonra iyi bir şekilde tartışma emrolundu. Yüce Allah bu konuda şöyle buyurur :

"Ey Muhammedi Rabbinin yoluna hikmetle

^{265[4]} Bakara: 2/190

^{266[5]} Tevbe : 9/29

^{267[6]} Hacc : 22/78

^{268[7]} Hicr: 15/85

^{269[8]} Hicr: 15/85

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ve güzel öğütle çağır; onlarla en güzel şekilde tartış..."^{270[9]}

"Kitap ehli ile en güzel şekilde mücadele edin..."^{271[10]}

Daha sonra savaşa izin verildi:

"Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir ..." ^{272[11]}

Sonra, gelen ayetlerle, müşrikler savaşı başlatınca onlara karşı savaşma emredildi.

Bundan sonra da Haram aylar geçtikten sonra savaşılması emredildi. Bu meseleyle ilgili olarak Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Haram aylar çıkınca, müşrikleri bulduğunuz

^{270[9]} Nah! : 16/125

^{271[10]} Ankcbût: 29/46

^{272[11]} Hacc : 22/39

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yerde öldürün..."^{273[12]}

Daha sonra da mutlak savaş emrolundu:
"Allah yolunda savaşın; bilin ki Allah işitir ve bilir."^{274[13]}

Son ayetle mesele bir sonuca bağlandı. Emrin mutlak oluşu, her halükarda ona uymayı gerekli kılmaktadır. Ancak savaşın farz oluşu, dini yüceltmek ve müşrikleri susturmak içindir.

Şayet istenen iş, mü si umanların bir kısmı ile yerine getirile-biliyorsa, farz diğerlerinden düşer. Tıpkı ölünün yıkanması, tekfini ve üzerinde namaz kılınması gibi. Çünkü her müslüman bizzat bu görevleri yapmakla emrolunsaydı, bu işler belli bir zamana bağlı olmadığı için kazanç temini ve ilim tahsili gibi işler

^{273[12]} Tevbe:9/5

^{274[13]} Bakara: 2/244

aksardı. Ayrıca diğerk işler yapılmadan cihadın yerine getirilmesi de mümkün değildir. Onun için cihad, farz-ı ayn değil, farz-ı kifayedir.

211- Hepsi cihadı terkedecek olsa, hepsi günaha ortak olurlar. Ama istenen, bir kısmıyla yerine getiriliyorsa, diğerkleri de bu mesuliyetten kurtulur. Bu gibi durumlarda devlet başkanının müslüman lan gözetmesi gerekir. Çünkü müslumanların tamamı namına bu makama getirilmiştir. Bu sebeple düşmandan saldırı gelebilecek yerlere adam yerleştirip koruması, dinî daveti sağlaması ve müslümanları cihada teşvik etmesi onun görevidir.

Ayrıca müslümanları bu gibi görevlerle görevlendirdiği zaman onların da ona isyan etmemeleri gerekir.

212- Düşman, Arablardan puta tapanlar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yahut mürtedler-den olup kendilerinden cizye kabul edilmeyenlerden ise, müslü-manlar onları İslama davet ederler. Reddederlerse tek bir yol kalıyor ki, o da savaştır.

Ama Arab olmayan mecûsî ve puta tapanlara gelince, mezhebimize göre onlar cizye verme konusunda kitap ehli durumundadırlar. Onun için müslü-manlar onları, ya İslamı kabul etmeğe ya da cizye vermeğe davet ederler. Bu tekliflerden birine evet derlerse, onlarla savaştan vazgeçilir. Ancak her iki teklifi de kabul etmezlerse, o zaman onlara savaş açılır.

Ehl-i kitab olan Arablarla Arab olmayanlar arasında fark yoktur. Yüce Allah şöyle buyurur :

"Kitab verilenlerden, Allah'a, ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Peygamberinin haram kıldığını haram saymayan, hak dinini din

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edinmeyenlerle, boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın."^{275[14]}

Bu konuda her müslüman Rasulullah (s.a.v.)'in halifesidir. Açıkladığımız hususların davetçisi olup bunları kabul etmeyenlere savaş açmakla em-rolunmuştur.

213- İmam Muhammed dedi ki: Şayet düşman, müslüman-lara, "Bizi bırakın, ne biz sizinle savaşalım, ne de siz bizimle savaşın" derlerse, müslümanların bu teklifi kabul edip savaşmamaları caiz değildir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurur :

"Gevşemeyin, üzölmeyin. İnanmışsanız, mutlaka en üstönsünüz."^{276[15]}

Çünkü cihad bir farzdır. Müslümanların farz

^{275[14]} Tevbe : 9/29

^{276[15]} ÂLi Imrân : 3/139

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olan birşeyi terketmeleri düşünülemez. Nasıl ki oruç tutmamamızı, namaz kılmamamızı isterlerse, bu isteklerini kabul etmeyeceksek, cihadla ilgili bu tekliflerini de kabul edemeyiz.

Ama düşman çok güçlü ise ve müslümanlar onlara karşı koyama-yacaksa, o başka.

O zaman müslümanların güçleninceye kadar tekliflerini kabul etmeleri ve güçlendiklerinde antlaşmalarını bozduklarını bildirmeleri caizdir. Yüce Allah şöyle buyurur:

"Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de yanaş ve Allah'a güven."^{277[16]}

Rasulullah (s.a.v.) Hudeybiye yılı Mekkelilerle on yıl savaşmamak üzere antlaşma yapmıştı.

Çünkü cihadın hakikati, öncelikle

^{277[16]} Enfal : 8/61

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanların kendi güçlerini korumaları ve ikinci planda müşrikleri yenmek ve güçlerini kırmaktır. Şayet müslümanlar, müşriklerin güçlerini kırmaktan aciz iseler, güçleninceye kadar ateşkesi kabul ederek kendi güçlerini korumaya bakarlar. Güçlendikleri zaman ateşkesi bozar ve saldırıya geçerler. Bu, darda olan borçluya eli genişleyinceye kadar mühlet verilmesine benzer. Yüce Allah şöyle buyurur Borçlu darda ise, eli genişleyinceye kadar ona mühlet verin.”^{278[17]}

214- Yine şayet müslümanlara: "Ahkâmınızdan bize birşey tatbik etmemek şartıyla yılda size şu kadar mal verelim" teklifinde bulunsalar, böyle bir antlaşma yapılamaz. Çünkü zim-

^{278[17]} Bakara : 2/280

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

milikle ilgili şer'î hükümlerimizi kabul etmeyi reddediyorlar. Savaş, zimmîlik antlaşmasıyla biter. Bu da muamelât hususunda İslamın hükümlerine boyun eğmeleriyle gerçekleşir. Onlar yenilgiyi kabullenirler ve biz de onların İslam yurdunda kalmalarına rıza gösteririz.

Temel olarak savaşı sona erdirmemiz ancak bu şekilde gerçekleşir. Halbuki onların isteklerinde bu temel yoktur. Şayet bu teklifleri kabul edilirse, bizim mal elde etmek için savaştığımızı sanabilirler. Hatta sanmanın ötesinde böyle olduğuna kesin kanaat getirebilirler. Oysa müslümanların mal elde etmek (sömürmek) için savaşmaları yahut bunu izhar etmeleri asla caiz değildir.

215- Ancak güçlü iseler o zaman onlardan mal alınmazsa bile, onlarla anlaşmak caiz olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ama bununla beraber onlardan bir miktar mal alınır, evleviyetle caiz olur. Alınan bu mal, ateşkes antlaşmasının karşılığı olarak değil, malları bizim için mubah olduğu için alınır.

Mallarının bizim için mubah oluşu gözönünde bulundurularak verecekleri mal kabul edilir.

216- İmam Muhammed dedi ki: Cihada gitmek isteyen bir kimsenin ebeveyni var ise her ikisinin iznini almadan gitmesi caiz değildir.

Çünkü onlara iyilik etmek, onlara gelecek zarar ve zorluklara engel olmak kişi üzerine farz-ı ayndır. Cihad ise genel seferberlik ilan edilmedikçe farz-ı kifayedir.

Daha kuvvetli olan farz-ı aynı, farz-ı kifayeden önde tutmak gerekir. Mücahidin sağ olarak dönüp dönmeyeceği kesin değildir ve

öldüğü takdirde onların zorluk ve meşakkatlerle başbaşa kalacakları kesindir.

217- Şayet kendisine izin verirlerse cihada gitsin. Ama biri izin verir de, diğeri vermediği takdirde yine, izin vermeyenin hakkını gözeterek cihada çıkmamalıdır. Her ikisi izin vermiyorsa, haliyle çıkması caiz olmaz.

Bu konuda delil, şu rivayettir: Biri Rasulullah (s.a.v.) 'e gelerek : "Ana babamı ağlar halde bırakarak seninle cihada çıkmağa geldim" dedi. Rasulullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Git onları ağlattığın gibi, güldür."

Cihadın en faziletlisi Rasulullah (s.a.v.) 'le birlikte yapılan cihad olmasına rağmen Rasulullah (s.a.v.) ana babanın izni olmadığı için o zatı geri çevirmiştir.

Rasulullah (s.a.v.)'e amellerin en faziletlisinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hangisi olduğu sorulduğunda : \

"Vaktinde kılınan namazdır. Sonra, anne-babaya iyi davranmaktır. Sonra da, Allah yolunda cihaddır." buyurmuşlardır.

Bu, anne ve babaya iyi davranmanın cihaddan önce geldiğine delildir. Anne-baba şiddetli bir zorluğa maruz kalacaklarsa, oğullarının cihada gitmesine izin vermeyebilirler. Bu, onlar için caizdir. Çünkü o kişi için daha güçlü bir farz olan kendilerine iyi davranmasına vesile oluyorlar.

Buradan da anlaşılıyor ki, onların iznini almadan kişinin cihada gitmesi caiz değildir. Çünkü gitmesi caiz olsaydı, ona mani olduklarında günah işlemiş olmaları gerekirdi. Ona engel olmakla günah işlemiş olsalardı, onların günaha girmelerine engel olmak

için onun cihada gitmesi de caiz olurdu.

218- Biri ölmüş ve diğeri hayatta ise de durum aynıdır.

Çünkü onlardan hayatta olanın haklarına riayet için gerekli sebep mevcuttur.

219- Şayet anne-babasının ikisi kafir yahut biri kafir ve diğeri müslüman olur da cihada çıkmasını istemezlerse veya kafir olan gitmesini istemiyorsa, bakılır; Eğer bu istememe ebeveynin yahut kafir olan birinin kendi şahısları için korkmalarından, hayatta karşılaşacağı zorluklar endişesinden kaynak-lanıyor ya yine kişinin cihada çıkması caiz olmaz.

Çünkü anne babanın haklarına riayet hususunda müslüman ile kafir anne baba arasında fark yoktur. Yüce Allah:"Dünya işlerinde

onlarla güzel geçin..."^{279[18]} buyurmuştur.

Bu ayette kastedilen, müşrik olan anne-babadır. Bu konuda delilimiz, aynı ayetin baştarafıdır. Burada Yüce Allah:

"Ey insanoğlu! Ana-baba, seni körü körüne bana ortak koşman için zorlarsa..."^{280[19]} buyurmaktadır.

220- Ama, kendi dinine mensub olanlarla savaşmasın diye izin vermiyorsa, o zaman ona itaat etmez ve cihada gider.

Çünkü izin vermemesine sebep, oğula duyulan şefkat değil, müşrikliktir. Şirk etkisiyle verdiği kararın uygulanması hususunda oğlu üzerinde bir hakkı yoktur. Niyetin şöyle mi, böyle mi olduğu, zann-i ğalib ve kanaatla tesbit edilir.

^{279[18]} Lokman: 31/15

^{280[19]} Lokman; 31/15

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü birşeyin gerçek mahiyetinin ne olduğunu bilecek bir vasıta yoksa, o konuda hüküm verilirken zann-ı galibe itimad edilir.

Ama anne babadan biri için perişanlık sözkonusu ise, oğul cihada gidemez.

Çünkü anne baba fakir ve hizmetine muhtaç iseler, kâfir de olsalar, onlara hizmet etmesi farzdır. Farz-ı aynı terkedip farz-ı kifayeye koşmak ise, doğru değildir. Ayrıca anne babasını yahut birini kaybederse, onlara tekrar kavuşmak mümkün değildir. Oysa ki, başka bir zaman cihada çıkması mümkündür.

221- İmam Muhammed dedi ki: Şayet ana ve babası ona izin verir de, iki dede ve iki ninesi izin vermezse, cihada gitmesi caizdir.

Çünkü anne ve baba mevcut iken, dedelerle nineler yabancı durumundadırlar. Görmüyor

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

musun, çocuğa bakım, velilik ve miras konularında durumları, yabancıların durumu gibidir. Cihada gitme hususunda da durum aynıdır. Ana-baba hayatta kaldıkları müddetçe onların izin vermeme yetkileri yoktur.

222- Şayet ana ve baba ölmüş ve henüz hayatta olan baba tarafından dede ve ana tarafından nine ona izin verirken, ana tarafından olan dede ve baba tarafından olan nine izin vermezlerse, onların izin vermemeleri geçersiz olup kişinin cihada gitmesi caizdir.

Çünkü babanın yokluğunda velayet, babanın babasınındır. Ana olmadığı takdirde de, ananın annesi onun makamındadır. Çünkü çocuğun bakımı ona verilir, Bunlar hayatta oldukları takdirde, diğerleri yabancı durumundadır.

223- Şayet diğerleri ona izin verir de, bunlar

ona izin vermezlerse, cihada gidemez.

224- Şayet anne tarafından ninesi ve baba tarafından dedesi olmayıp diğerlerinden izin isterse ve diğerlerinin her ikisi yahut biri ona izin vermezse, müstahab olan, cihada gitmeme-sidir.

Çünkü annenin annesi olmadığına bakıcılık baba tarafından olan nineye aittir. Zira o, anne durumundadır. Anne tarafından olan dede ise her ne kadar velayet hususunda baba gibi değilse de, kısas lehinde şahidlik ve ona zekat verilmeme gibi hükümlerde baba durumundadır. Daha yakın bir dede bulunmadığı takdirde, cihada izin vermeme hususunda baba yerine geçer.

225- Şayet annesi ile baba babası hayatta olup bunlardan biri izin verir ve diğeri vermezse, yine gitmesi caiz değildir.

Çünkü babası olmadığı takdirde babasının babası, onun için baba durumundadır. Bu kişinin durumu ile, babası ve annesi hayatta olan kişinin durumu aynıdır.

226- Şayet anası hayatta değilse ve ana tarafından ninesi ile baba tarafından ninesi hayatta ise, izin verme hakkı anne tarafından olan ninenindir.

Görmüyor musun çocuk bakımında öncelik hakkı onundur. Baba tarafından olan nine ise, baba yerine kaim olamaz. Çünkü babanın yokluğu durumunda velayet hakkı dedeye geçtiği şekilde nineye verilmemektedir.

227- Ama anne hayatta ise, her iki ninenin izin hakkı yoktur.

Babanın hayatta oluşuyla da, dedelerin her ikisinin izin hakkı yoktur.

228- Şayet babası ile babasının annesi hayatta ise, her ikisinin iznini almadan çıkmamalıdır.

Çünkü babanın annesinden başka anneler hayatta değilse, o, anne maka-mmıdır. Görmüyor musun, bakıcılık hakkı onundur?

İmam Muhammed kitabın metninde bu meselede farklı düşünen birinin bulunduğunu söyler, ama bunun kim olduğunu belirtmez. Sanırım muhalefet eden kişi, babanın annesi, babaya tabidir; baba henüz hayatta iken babanın babasının izin hakkı söz konusu değilken babanın annesinin izin hakkı haliyle olamaz, demektedir.

Halbuki bu doğru değildir. Çünkü şayet kişinin annesi ile babasının annesi hayatta ise, izin hakkı sadece annesindir.

229- İmam Muhammed dedi ki: Ticaret, hac,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

umre vs. gibi diğer yolculuklara anne ve baba izin vermez ve kişinin canı hususunda bir korkusu yoksa yolculuğa çıkması caizdir.

Çünkü bu gibi yolculuklarda genellikle emniyet hakimdir. Ayrıca anne ve baba bunlardan dolayı pek zorluk da çekmezler. Oğullarının yokluğundan dolayı üzüntüleri, dönüşü umuduyla hafifler.

Ancak deniz seyahati gibi can tehlikesi bulunan yolculuklar olursa ^{281[20]}, bunun hükmü cihadın hükmü gibidir.

Çünkü burada helak olma tehlikesi daha çok muhtemeldir.

230- İlim tahsili için çıkılan yolculuklarda yol

^{281[20]} Bugün için deniz yolculukları eskisi gibi tehlikeli olmadığından deniz yolculuklarında da izin şart değildir. Bu konuda Önemli olan tehlikenin söz konusu olup olmadığıdır, (çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

emniyetli ve ilim tahsil edilecek yer güvenli ise, bu yolculuk, ticaret için yapılan yolculuktan daha az önemli değildir.

Aksine, ilim yolculuğu ondan daha önemlidir. Yüce Allah şöyle buyurur: "Her topluluktan bir grubun dini iyi öğrenmek ve milletlerini geri döndüklerinde uyarmak üzere geri kalmaları gerekmez mi?"^{282[21]}

Ana babası istemezse bile, helak olmalarından korkmadığı takdirde ilim yolculuğuna çıkmasında bir sakınca yoktur. Çünkü bu yolculukta genellikle emniyet hakimdir. Bu yolculuk ile, dârü'l-İslam'dan herhangi bir şehre gitmek arasında bir fark yoktur.

232- Şayet yaz ordusu gibi büyük bir İslam ordusu ile dârü'l-Harbe ticaret yolculuğuna

^{282[21]} Tevbc: 9/122

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkacak olursa ebeveyni istemeseler de çıkması caizdir.

Burada da büyük ihtimal emniyettir. Çünkü kendisi savaşla meşgul olmayacak ve büyük ordu düşmandan kendisine gelecek tehlikeyi defedecektir.

233- Ama seriyye yahut ona benzer az sayıdaki orduyla çıkacak olsa izinlerini almadan çıkması caiz değildir.

Çünkü kendisini koruyamayacak durumda olan askerî birliklerle çıkmasında can tehlikesi ihtimali fazladır, Helâk olma korkusuyla cihad için izinsiz çıkması nasıl caiz değilse, ticaret için çıkması da caiz değildir\

234- Cihada çıkması çocuklarının, kardeşlerinin, amca ve halalarının yahut hanımlarının hoşuna gitmese bile, onlar için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

helak olma korkusu yok ise ve sadece onların kendisi hakkında helak olmasından endişeleri sözkonusu ise, cihada çıkmasında bir sakınca yoktur.

Çünkü ebeveyni ile diğer akrabalarının onun üzerindeki hakları aynı seviyede değildir. O halde cihada gitmesine izin verme hususunda da durumları bir olmamalıdır. Ancak onlardan birinin helak olmasından korkuyorsa, cihada çıkıp kendilerinin nafakasının temini ile mükellef olduğu kimseleri bu tehlikeye sokması caiz değildir. Çünkü onların nafakasını temin etmek, bizzat kendisine düşen bir görevdir. Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur :

"Kişinin nafakasını sağlamakla yükümlü olduğu kimselerin yok olmasına yol açması, günah olarak kendisine yeterlidir."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Küçük erkek çocukları ile, küçük olsun, büyük olsun kız çocuklarının ve bir de başka bakacak yakın akrabası bulunmayan nafakasını teminden aciz akrabalarıyla hanımlarının hükmü budur. Çünkü nafakalarını temin etmesi şer'an ona aittir.

235- Ama yetişkin ve sağlıklı erkek çocukları ile özürlü/ sakat olmayan kardeşleri hakkında helak olma tehlikesi bulunsa bile, cihada çıkması caizdir.

Çünkü hazır bulunduğu takdirde, ölseler bile nafakaları şer'an ondan istenmez, Onun için ölmeleri sözkonusu olsa bile, bundan dolayı cihada gitmesi engellenemez. Bu söylediğimiz durumların hepsi, genel seferberlik olmadığı takdirde sözkonusudur.

236- Ama düşmanın genel bir saldırısıyla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

karşılaşılr ve bir şehir halkına: İşte düşman geliyor, sizi, çoluk-çocuğunuzu Öldürmek veya mallarınızı gasbetmek istiyor, denilse ana babanın izni alınmadan çıkmakta bir sakınca yoktur.

Çünkü böyle durumlarda savaşa katılmak, herkes için farzı ayndır. Yüce Allah :

"İsteyen-, istemeyen, hepiniz savaşa çıkın, Allah yolunda mallarınızla canlarınızla cihad edin..."^{283[22]} buyurmaktadır.

Çünkü savaşa çıkmadığı takdirde bir daha bu görevini yerine getirme etme imkanını bulamaz. Halbuki anne babasının iznini almadan çıkmakla kaçırdığı görevini daha sonra yerine getirebilir. Cihada gitmekle daha önemli olan görevini yerine getirmiş olur. Çünkü cihada gitmemekle sebep olacağı zarar, daha geneldir;

^{283[22]} Tevbe:9/41

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bunun zararı hem kendisine, hem anne babasına ve hem de diğer müslümanlara ulaşır.

Ayrıca anne babanın bu durumda ona izin vermemeleri de onlar için caiz değildir. Cihada çıkmakla onlara gelecek olan günahı da bertaraf etmiş olacaktır. Kaldiki, isyan söz konusu olan emirlere itaat edilmez. Görmüyor musun? Şayet biri, bir adamın malını gasbetmek yahut onu öldürmek yahut bir kadına tecavüz etmek istese, anne babasının izni olmazsa bile kişi buna engel olabilirse, engel olması farzdır. Anne babası istemezlerse bile onlara itaati caiz olmadığı gibi kendilerinin ona engel olmaları da onlar için caiz değildir. Çünkü bu durumda savaşıması, kendisi için farzı ayındır, Yapmak ve yapmamak arasında muhayyer olduğu hususlarda anne babaya itaat edilir. Ama direkt olarak kendisi için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

farzı ayn olan hususlarda anne babası ona engel olamazlar. İmam Muham-med, bu durumda anne babanın ona engel olmalarının çirkin olduğunu açıklayarak şöyle der:

Şayet, anne babadan biri, kendisi için farzı ayn durumunda olan bir görevini yerine getirmek için oğlundan yardım istese ve ebeveynden diğeri de oğluna şefkatinden dolayı ona yardım etmemesini söylerse, ona itaat edip diğeri yüzüstü terketmesi doğru mudur?

237- İmam Muhammed dedi ki : Efendisinin izni olmadan kölenin savaşa çıkması caiz değildir. Ancak genel seferberlik ilan edilmişse, o zaman çıkabilir ve efendisi ona engel olamaz.

Çünkü genel bir seferberlik ilan edildiği vakit savaşa katılmak, oruç, namaz farziyeti gibi bir farzdır. Bu farzlar ise, efendinin hakları

dışındadır.

Köle hakkında durum bu olunca, kişinin anne babasıyla aralarındaki durumun da böyle olması daha evladır.

238- Genel seferberlikde savaşabilecek durumda bulunan kadınların da durumu budur.

Huneyn'de Ümmü Süleym'in yaptıklarını daha önce anlatmıştık. Uhud'da Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu :

"Ka'b'm kızı Nesibe'nin savaştaki durumu, falan ve filanın durumundan daha hayırlıdır."

Rasulullah (s.a.v.) bu hadiste savaştan kaçan erkekleri ismen zikrederek Nesibe'nin onlardan üstün olduğunu belirtmiştir. O zaman genel seferberlik ilan edilmişti. Rasulullah (s.a.v.) böylece kadınların bu durumda savaşa katılmalarını hoş karşılamış ve savaşa katılanları

övmüştür.

Ama genel seferberlik yoksa kadınların savaşa katılmaları uygun değildir.

239- Gerek büyük ordularda ve gerekse seriyyelerde genç kadınların savaşa katılmaları uygun değildir.

Çünkü evlerinde kalmaları, fitneyi defetmeğe daha yakındır. Yaşlı kadınlara gelince,yaralıları tedavi etmek için büyük ordularla birlikte çıkmalarında bir sakınca yoktur.

Ümmü Atiyye'den rivayete göre, şöyle demiştir: Rasulullah (s.a.v.) le yedi gazveye katıldım. Onlara yemek pişiriyor, yaralıları tedavi ediyor ve askerlere su dağıtıyordum.

240- Bizzat savaşmalarını ise pek uygun görmüyorum. Bu işi erkekler yaparlar. Zaruret olmadıkça kadınlar bununla uğraşmamalıdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ama zaruret hasıl olur ve genel seferberlik ilan edilirse o zaman kadın, velisinin ve kocasının izni olmadan savaşa katılabilir.

Bildiğimize göre Abdülmuttalib'in kızı Safiyye, kadınların bulunduğu yere girmek için duvardan atlayan yahudiye öldürmüştür. Bu olay Hendek savaşında olmuştur. Peygamber (s.a.v.), kadınları Medine'nin muhkem evlerinden birine toplamıştı. Hassan b. Sabit de başlarında bulunuyordu. Kurayza kabilesinden bir yahudi duvardan atlayıp buraya girmek istedi. Safiyye, yahudiye taş ve sopalarla öldürmesi için Hassan b. Sa-bit'e emretti. (Gözleri görmeyen) Hassan: "Ben şiir söylemeyi bilirim, döğüş ve kavga adamı değilim." cevabım verdi. Bunun üzerine Safiyye, yahudiye saldırarak öldürdü. Rasulullah (s.a.v.) e bu haber ulaştırılınca safiyye'nin yaptığını

onayladı.

Buradan da anlıyoruz ki, zaruret anında kadınların savaşmasında bir sakınca yoktur.

241- Savaşabilecek durumda bulunan çocukların da durumu aynıdır. Yani genel seferberlik ilanı halinde, ana ve babaları istemese de savaşa katılmalarında bir sakınca yoktur.

Bunun dışındaki durumlarda onların gönlünü almadan savaşa katılmaları uygun değildir.

242- İmam Muhammed dedi ki: Bize ulaştığına göre Ali Bin Ebi Talib Rasulullah (s.a.v.) in yanında henüz dokuz yaşındayken İslam'a girdi. Şayet bir savaş vaki olsaydı elbette kendisi de savaşa katılırdı.

Hız. Ali (r.a.) in kaç yaşında İslama girdiği hususu ihtilafıdır. İmam Muhammed, bu kitapta

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dokuz veya on yaşlarını bitirdiğini söylemektedir.

Bir rivayete göre yedi yaşındaydı.

Diğer bir rivayette ise, beş yaşındaydı.

Bu konudaki ihtilaf, öldürüldüğü zaman kaç yaşında olduğu hususundaki ihtilaftan kaynaklanmaktadır.

Ca'ferb. Muhammed, ellisekizinde öldürüldüğünü söylemektedir

Cahız, altmış yaşında olduğunu belirtmektedir.

Utbî ise, altmışüç yaşında olduğunu söylemektedir.

Ancak Rasulullah (s.a.v.)'e peygamberliğin gelişinin ilk yılında îslamı kabul ettiği hususunda ihtilaf yoktur.

Peygamber (s.a.v.), kendisine peygamberlik geldikten sonra onüç sene Mekke'de kalmış ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Medine'ye hicret ettikten on sene sonra da vefat etmiştir. Hz. Ali'nin öldürülmesiyle son bulan hilafet müddeti ise otuz yıldır ve bu yılların toplamı elliüç yıl etmektedir.

Şayet öldürüldüğü zaman yaşı Ca'fer b. Muhammed'in dediği yaş ise, beş yaşında İslama girmiştir. Şayet Cahız'ın dediği doğruysa, yedi yaşında İslamı kabul etmiştir. Ama Utbî'nin dediği doğruysa, on yaşında müslüman olmuştur.

İslamı kabul ettiği zaman henüz ergenlik çağına ulaşmadığında ihtilaf yoktur. Nitekim kendisi şöyle demektedir:

"Sizden Önce İslamı kabul ettim ve henüz o zaman ergenlik çağına ermemiş bir çocuktum."

Bu meseleyi uzun uzadıya tahkik etmemizin sebebi, mezhebimiz alimlerinin bu söze dayanarak çocuğun müslümanlığının kabul

edildiğini söylemeleridir.

243- İmam Muhammed dedi ki: Ordu savaşa çıktığında askerlerin sırf onlarla yatıp kalkmak ve hizmet etmeleri için hanımlarını beraber götürmeleri uygun değildir. Çünkü böyle durumlarda kadınların düşmanın eline geçmelerinden korkulur.

Çünkü kadınlar sofraya konmuş et gibidir. Korunmadıkça herkes ona elini uzatır. Savaşa çıkan kişi, olabilir ki kendi derdine düşer ve namusunu koruma imkanını kaybeder. Hanımıyla yatıp kalkması ise, temel ihtiyaçlarından değildir. Bunun için namusunu tehlikeye atması doğru olmaz. Hatta hanımıyla meşgul olup savaştan geri kalma korkusu bile, kadınları savaşa götürmemek için yeterli bir sebeptir.

Şayet kadınların savaşa katılmaları mutlaka

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerekiyorsa, hür olanlar değil de, cariyeler katılırlar.

Çünkü kadınların erkeklerle karışması hakkındaki hüküm, cariyeler için daha hafiftir. Nitekim cariyelere bakma ve dokunma hususunda herkes onlar için mahrem gibidir. Mahrem bulunmadığı halde yalnız yolculuk yapabilirler. Halbuki hür kadın, kocası ve mahremlerinden biri olmadan yolculuk edemez. Yatıp kalkma ve hizmet gibi ihtiyaçları cariyeler de yerine getirebilir.^{284[23]}

244- Ancak bununla birlikte, mü si uman lar yenilgiye uğradıkları takdirde ya kendi gücüyle

^{284[23]} bu ayınm doğru değildir. "Cariyenin örtmesi gereken yer, göbek ile diz arasıdır" diyen anlayış no kadar saçma ve İslam dışı ise, yukarıda belirtilen anlayış da o kadar islam dışıdır. Bu tür anlayışlar herhalde İslam öncesi cahiliyye toplumunun geleneklerinin uzantısıdır. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yahut yanındaki hizmetçi-lerin yardımıyla onları dârü'l-İslama kaçırabilecek durumda ise, hür kadınları ve cariyeleri beraberinde götürmesinde bir sakınca yoktur.

Nitekim Rasulullah (s.a.v.) bir savaşa çıktığı zaman hanımları arasında kur'a atar ve kurası çıkanı beraberinde götürürdü. Hz. Aişe (r.a.) dedi ki ; İfk meselesi çıktığı ve bana iftiraların yapıldığı savaşta benim kur'am çıkmıştı. Bu savaş, Huzaa kabilesinde Mustahkoğullarına karşı yapılan Müreysîl gazvesidir.

Malumdur ki, Rasulullah (s.a.v.) hanımlarını beraberinde götürürken müsiümanlara güveniyordu ve onlara herhangi bir tehlikenin ulaşmamasından emindi. Bu durumda olan kimselerin beraberlerinde hanımlarını da götürmelerinde bir sakınca yoktur. Ama

müslümanlar yenildiği takdirde kendi dertlerine düşüp hanımlarını tehlikeye maruz bırakma tehlikesi olduğundan, onları beraberlerinde savaşa götürmeleri mekruhtur. Zaten bu gibi tenliklere maruz bırakıp kaçmak ise, haramdır.

245- Şayet ordu az olup seriyeye kadar bir şey ise o zaman yaralıları tedavi ve hizmet düşüncesiyle yaşlı kadınları götürmek de caiz değildir.

Çünkü onlar az sayıda askerlerdir ve zor durumda kaldıkları zaman kendi dertlerine düşerler, Kadınları savunamazlar. Bu kadınlar da kendilerini savunmaktan acizdirler. Ama zann-ı galip ile galip gelecekleri ve yenilip onları düşmana terketmeyeceklerine kanaat getirirlerse büyük ordularla yaşlı kadınların çıkmasında bir sakınca yoktur.

Netice olarak; işin hakikati kestirilemediğinde hüküm zahire göre verilir.

246- Böyle büyük ordularla gidildiğinde okumak için Kur'-an-ı Kerim'in düşman topraklarına sokulmasında bir sakınca yoktur.

Ama bir müfrezeyle birlikte gidildiğinde Kur'an-ı Kerim'in

beraber götürülmesi uygun değildir.

Çünkü gazi, ezbere Kur'an okumayı beceremiyorsa yüzünden Kur'an o-kumak isteyebilir. Yahut teberrüken veya yardımını ummak için taşıyabilir. Çünkü o, Allah'ın sağlam ipidir. Kim ona sarılırsa. kurtuluşa erer. Fakat düşmanın onu hafife almasına fırsat verilmemelidir. Onun için zimmî bir kimse Kur'an satın aldığı anda (horlama endişesi varsa), satması için zorlanır. Zahire göre, büyük bir ordu ile

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

beraber olduğunda Kur'an'a bir zarar gelmeyeceği düşünüldüğünde düşman topraklarına sokulmasında bir sakınca yoktur. Ama küçük bir müfrezede tehlike ihtimali çok olduğundan böyle bir durumda Kur'-an'ı savaş halinde bulunan düşman topraklarına götürmek doğru değildir. Aradaki fark budur. -f~_ /-

Peygamber (s.a.v.) in, Kur'an'm düşman topraklarına sokulmasını yasakladığını belirten rivayetin izahına gelince; bundan maksat, güçlü olmayan bir atlı gurubuyla birlikte sokulmasıdır. İmam Muhammed de, böyle demektedir.

Tahâvî'nin beyanına göre, bu yasaklama o zaman içindi. Çünkü müslü-manlann ellerindeki Kur'an nüshaları azdı. Bu nüshalar düşman eline geçerse ona zarar vereceklerinden korkuluyordu. Halbuki günümüzde Kur'an nüshaları çoğaldığı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gibi onu ezbere bilenler de çoğalmıştır.

Tahâvî, ayrıca şöyle demektedir: Hem ellerine geçtiği zaman onu hafife almazlar. Çünkü her ne kadar onun Allah kelamı olduğuna inanmasalar bile edebiyat ve belagatın zirvesinde olduğunu kabul ediyorlar. Onun için, diğer kitapları hafife almadıkları gibi onu da hafife almazlar.

İmam Muhammed'in söylediği daha doğrudur. Çünkü sırf müslümanları kızdırmak için onu hafife alabilirler. Nitekim Karmatiler, Mekke'de galib geldiklerinde böyle davranmışlar ve Kur'anla alakalarını silmişlerdi. Allah da, bu davranışlarından dolayı köklerini kurutmuştur. Zimmî'nin Kur'an'ı satın almasının yasaklanması ve hem Kur'anı, hem müslüman köleyi satmaya zorlanması da bu sebebedir.

Fıkıh kitapları da, bu hüküm açısından Kur'an gibidir. Şiir kitaplarına gelince, bunların düşman topraklarına sokulmasında bir sakınca yoktur. Ayrıca bir kafirin bu tür kitapları varsa onları satması için zorlanamaz.

247- Bir müslüman eman dileyerek düşman topraklarına giriyorsa ve o düşmanlar da, sözlerinde vefalı insanlar ise beraberlerinde Kur'an götürmesinde bir sakınca yoktur.

Çünkü zahire göre, düşmanın saldırısından emin bir durumdadır. , Ama sözlerinde vefalı olmayacakları tahmin ediliyorsa, eman dileyerek topraklarına girilse bile, Kur'an'ın götürülmesi doğru olmaz.

248- Şayet düşman yahut zimmî bir kimse, bir müslüman-dan kendisine Kur'an öğretmesini istese, ona Öğretmekte bir sakınca yoktur. Ayrıca

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ona dini konularda bilgiler de verir. Olabilir ki Allah onu hidayete kavuşturur.

Görmüyor musun, Peygamber (s.a.v.) müşriklere Kur'an'ı okuyordu. Hatta bununla emredilmişti. Yüce Allah şöyle buyuruyor :

"Rabbından sana indirileni tebliğ et..."^{285[24]}
Yine:"Rabbımın yoluna hikmet ve güzel öğütle davet et..."^{286[25]}buyurmaktadır.

Bilindiği gibi ki bu nitelik Kur'an'da ve ondan çıkarılmış bulunan fıkıhtadır. Hikmet de fıkıhtır. Nitekim Yüce Allah:

"Kime hikmet verilirse, ona çok hayır verilmiştir". ^{287[26]}buyurmaktadır. Müfessirler burada geçen "hikmet" sözünü, fıkıh ile tefsir etmişlerdir. Şayet müslüman olmayan kişiye dini

^{285[24]} Mâide : 5/67

^{286[25]} Nahl: 16/125

^{287[26]} Bakara i 2/269

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ilimleri anlatır ve öğretirse, onu Allah'ın dinine davet etmiş olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır.

"Ey Muhammedi Müşriklerden biri sana sığınırsa, onu güvene al. Böylece Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güven içinde olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilgisiz bir topluluktur."^{288[27]} Yani dinleyip anlamasına fırsat ver. Belki şeriatın güzelliklerine vakıf olunca iman etmeyi arzu edecektir.

Hız. Osman (r.a.) ırı rivayet ettiğı hadiste Peygamber (s.a.v.) : "İnsanların hayırlısı, Kur'anı Öğrenen ve öğretendir" buyurmaktadır.

Rasulullah (s.a.v.) bunu buyururken müslümanlara öğretme ile kafire öğretmeyi birbirinden ayırmamıştır.

^{288[27]} Tevere : 9/6

Kendisiyle amel etmeleri için müslümanlara Kuran'ı okuyup öğretmesi kişinin görevi ise, okuyup müslüman olmalarını umarak müslüman olmayanlara okuyup öğretmesi öncelikle bir görevdir.

249- Şayet müşrikler İslam yurduna girip mal, çocuk ve kadınları kaçıırır, sonra düşmana güç yetirebilen müslüman bir cemaat bunu farkederse, İslam yurdunun sınırlarının dışına çıkıncaya kadar onları takip etmeleri farzdır. Bunu yapmak mecburiyetindedirler.

Çünkü dâru'l-İslamda bulundukları müddetçe yardım görme imkanları mevcuttur. Şayet yardımlaşmazlarsa, düşman onlara galib geleceğinden, yardımlaşmayı terketmeleri caiz değildir.

Düşmanın bu davranışları çirkin bir

kötülüktür. Münkerden sakındırmak ise, müslümanlara farzdır. Düşman saldırısına maruz kalanlar mazlum duruma düşmüşlerdir; Mazlumu zulümden kurtarmak müslümanlarm üzerine farzdır.

250- Şayet dâru'l-harbe girinceye kadara onları yakalamazlarsa, o zaman bakılır; eğer ellerinde kaçırdıkları müslüman çocukları ise ve onları takip ettikleri takdirde onlara güç getirip kaçırdıklarını geri alabilmeleri ihtimal dahilindeyse, onlar kalelerine ulaşincaya kadar Darul-Harbte de takibe devam ederler.

Dâru'l-harbte de kaçırdıklarını geri alma ihtimali bulunduğu müddetçe onları takip etmek gerekir. Önemli olan müslümanlarm onlara güç getirecek durumda olmalarıdır. Bu ise, zahire bakılıp değerlendirilir. Bu nedenle onlar kalelerine

girdikten sonra takip sona erer.

251- Ama kalelerine ulaşp girerlerse, şayet müslümanlar onlarla savaşmayı göze alıp ellerindekileri kurtarmaya çalışırlarsa ne ala. Ama vazgeçip geri dönerlerse, sanıyorum böyle davranmalarına ruhsat vardır.

Çünkü kalelerine girdikten sonra ellerindeki çocukların geri alınması güçleşmektedir. Bu uğurda sıkıntılara katlanmak, can ve mal fedakarlığında bulunmak gerekir. Şayet bunu yaparlarsa, bu azimettir. Ama bu zorluklara katlanmak istemeyip vazgeçerlerse, onlar için ruhsat vardır. Görmüyor musun? Bizans ve Hindistan'da kafirlerin ellerinde bulunan bazı müslümanın esirleri kurtarmak için her birimizin çıkıp onlarla savaşmamız farz değildir.

252- Ama düşmanın kaçırdığı sadece mal

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ise ve düşman dâru'l-harbe girecek olursa, bu durumda onları takip etmek daha iyi ise de, takipten vazgeçme ruhsatı vardır.

Çünkü bu mallan, kendi ülkelerine kaçırmakla kurtarmış ve ona malik olmuşlardır. Artık onların mallarına eklenmiş durumdadır. Müslümanlar bu durumda kendi mallarından vazgeçme ruhsatına sahip olurlar. Ama dinin şerefini yüceltmek ve müşrikleri yenmek için takibi devam ettirirlerse daha iyi olur. İşte mallar için hüküm böyledir.

253- Şayet savaş yurduna mensup kimseler zimmîlerin çocuklarını yahut mallarını kaçırlarsa, hüküm yine yukarıda zikrettiğimiz şekildedir.

Çünkü müslümanlar onlara zimmîliği tanıyınca, onlara gelecek zararı önlemekle

yükümlü olurlar. Artık onlar da islam yurdunun bireyleri sayılırlar.

Görmüyor musun, mal ve can için zimmet akdiyle elde edilen dokunulmazlık garanti verme mahiyetindedir. Bundan sonra onlara karşı işlenecek suç, müs-lümana karşı işlenen suç gibidir, dâru'l-harbe girdikten sonra mal ile çocuklar arasındaki fark şudur: Şayet onlar İslamı kabul edecek olsalar, kaçırdıkları mallar onlara teslim edilir, ama çocukları geri vermeğe zorlanırlar. Ama dâru'l-İs-lamda iken İslam'a girecek olsalar hem malları ve hem de çocukları geri verirler.

254- Şayet müslümanlar, İslam ülkesine giren düşmanı kovalarken kaçırdıkları çocuklar için kalelerine varıncaya ve mallar için de dâru'l-harbe girinceye kadar onları yakalayama-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yacaklarına daha çok inanıyorlarsa, onları takip etmekten vazgeçmeleri hususunda muhayyer olacaklarını umuyorum.

Çünkü bu gibi durumlarda zahire göre hüküm vermek caizdir. Zahire göre de, onları takip etmekle boş yere kendilerini yormuş olacaktırlar. Kaçırma olayını duyan herkesin onları takip ile mükellef olması için, takibe koyulduğu takdirde onlara ulaşacağına ve ulaştığı takdirde müslümanların yardımıyla onlara galip gelinceğine büyük ihtimalle inanması lazımdır.

255- İmam Muhammed dedi ki: Stratejik öneme sahip sınır boylarında yaşayan müslümanların, düşman topraklarıyla aralarında bir mesafe bulunmazsa bile, kadınlarını ve çocuklarını yanlarına almalarında bir sakınca

yoktur.

Çünkü onlar bu stratejik noktalarda ikamet etmek üzere görevlendirilmişlerdir. Şayet hanımlarıyla çocuklarını buraya getirirlerse tam yerleşme imkanına sahip olurlar. Çünkü kadınlar, erkekler için huzur vericidirler. Ayrıca kadın ve çocuklarıyla orada ikamet edecek olurlarsa zamanla çoğalacaklar ve orası müslümanların şehirlerinden biri haline gelecektir. Bundan böyle de düşmanlar bu noktadan İslam yurduna girme imkanını yitirmiş, olacaklardır.

Ancak bu, düşmandan bir atlı gurubun saldırısına maruz kalındığı takdirde onların şerrini defetme ve kadınlarla çocukları İslam yurdunun içlerine doğru kaçıрма imkanına sahip iseler, geçerli olur.

256- Ama bu durumda değilseler, yani

sayıları az olup düşman saldırısına karşı koyamaz ve kadınlarla çocukları kurtarma imkanına sahip bulunmuyorlarsa, o zaman kadınları yanlarına almaları doğru değildir.

Çünkü zahire göre bu gibi yerlerde kaybederler. Halbuki birinci durumda kaybetmekten emin idiler. Bu, tıpkı daha önce anlattığımız kadınların büyük ordu ve küçük olan seriyyelerle çıkması arasındaki ayırım gibidir. Ancak sırf onlarla yatıp-kalkmak için büyük ordularla beraber kadınların götürülmesi mekruh olduğu halde stratejik yerlerde ikamet edenlerin sayısı çok ise hanımlarını yanlarına almaları mekruh değildir. Çünkü zahire göre ordu düşman topraklarında uzun müddet kalmayacak ve o derece kadına ihtiyaç duymayacaktır. Oysa stratejik yerlerde bulunanlar uzun müddet burada

ikamet edeceklerdir. Hatta buralardan ayrılmamaları onlardan istenir. Şayet bekar iseler buna zorlanırlar da. Onun için hanımlarıyla çocuklarını yanlarına götürme lerinde bîr sakınca yoktur.

257- Şayet stratejik noktalarda bulunanlar düşman saldır-dığı takdirde yalnız başımıza onlara güç getiremeyiz, ama müs-lümanlardan yardım isteriz ve gelecek yardımla onları defederiz derse, bu durumda kadınlarla çocukları yanlarına götüremezler.

Çünkü kendileri yalnız başlarına düşmana engel olamıyorlar. Onlara yardım gelmesi ise, bir ihtimaldir. Özellikle ihtiyatla davranmanın vacib olduğu durumlarda ihtimal üzere hüküm vermek doğru değildir. Müslümanların arasında bir fitnenin doğması ve onların kendi aralarında

çekişmeğe girip buralara yardım göndermemeleri de bir ihtimaldir. Bu durumda o stratejik noktalarda bulunan kadın ve çocukları kaybetmek söz konusu olmaktadır. Onun için gelecek yardıma güvenerek kadın ve çocukları bu gibi yerlere götürmek doğru olmaz. Orada bulunanlar kendi güçlerine güvenmeliler ki kadınlarla çocukları oraya götürebilsinler.

258- Şa'bî'den yapılan rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir hayvanı helak olmağa terkederse, o hayvan onu kurtarana aittir."

Bazı alimler bu hadisin zahirine bakarak şöyle demişlerdir: Şayet savaşçı, bir yenilgide hayvanını bırakıp kaçır ve başka bir müslüman o hayvanı kaçırıp kurtarırsa, o hayvan onu kurtaranındır. Çünkü daha önceki sahibi onu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bırakıp kaçmıştır. Onu elinde bulundurduğu müddetçe bu hayvan onun mülkü idi. Onu elinden çıkardıktan sonra artık bir av mesabesindedir. Kim onu yakalarsa onun olur.

Biz bu görüşte değiliz. Çünkü bu salıverme, cahiliye halkının adetidir ve şeriat bunu yasaklamıştır. Yüce Allah şöyle buyuruyor :

"Allah, kulağı çentilen, salıverilen... hayvanların adanmasını emretme-miştir."^{289[28]}

Salıverilen hayvanlar azad edilen köleler durumunda değildir. Azad etmede mal olma sıfatı bozular; mülkiyet son bulur. Halbuki hayvanların salıveril-meleriyle malik olma sıfatı ortadan kalkmaz. Mülkiyet devam ettiğine göre, o hayvan sahibinindir. Başkası onu almakla ona malik

^{289[28]} Mâide: 5/103

olmaz.

259- Şa'bi'nin şöyle dediği zikredilir: O hayvanı sahibi alır ve onu kurtaran kişinin ona verdiği yemlerin karşılığı da kendisine verilmez. Bu da gösteriyor ki önceki hadis bir vehimdir. (Böyle bir hadis yoktur.) Çünkü bu hadisi Şa'bi'nin rivayet ettiği söylenmektedir. Halbuki o böyle bir hadis rivayet etmiş olsaydı, ona muhalefet etmezdi. Ayrıca böyle şaz bir hadisle amel edilmez.

Çünkü bu hadis temel ilkelere muhaliftir. Bu durumda üzerinde ittifak

hasıl olan Rasulullah (s.a.v.) in şu hadisine dönmek gerekir :

"Gönül rızası olmadıkça müslüman bir kimsenin malı helal olmaz." Rasulullah (s.a.v.) yine şöyle buyuruyor : "Kim kendi malını bulursa

O,

başkasından daha çok hak sahibidir." Bu hadis de, sözkonusu ettiğimiz husus için bir delildir.

Ömer b. Abdülaziz (Allah rahmet etsin) şöyle diyordu: Sahibi hayvanı alır ve onu kurtaran kişiye yaptığı masrafları öder.

Şa'bî şöyle dedi: Şayet sahibinin izni olmadan bir harcamada bulunursa, harcadığının karşılığını alamaz. Biz de Şa'bî'nin bu görüşüne katılıyoruz. Çünkü iznini almadan başka birinin malına kendiliğinden hayır işleyerek harcamada bulunmuştur. Kendi yaptığı hayırdan dolayı başkasını ilzam edemez.

Ömer b. Abdülaziz ise şöyle diyordu: Zahirî göre o hayvana harcamada bulunmak için sahibinden izin almış gibidir. Çünkü o hayvanı

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kurtarabilme imkanına sahip olsaydı kendisi ona yemini verecekti. Kendisi buna güç yetiremediğine göre buna güç yetirecek kimseden yardım istemiş ve malından ona harcamada bulunmasına rıza göstermiş oluyor. Burada izin vermeğe delalet sarahaten izin verme gibidir. Lakin biz deriz ki : Bu yardım dileme ve rıza gösterme, hayvanı kurtaranın kendi hayrına bunu yapması istenebileceği gibi, harcamasının karşılığını bilahare ödeme şeklinde de olabilir. Böyle ihtimalli durumlarda kişiye bunu ödeyeceksin, şeklinde bir zorlamada bulunulamaz.

Başarı Allah'tandır. ^{290[29]}

^{290[29]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/199-220

Artçı

260- Dâru'l-harbe girdikten ve ondan çıkmak için yola koyulduktan sonra komutanın birini artçı olarak görevlendirmesi iyi olur.

Çünkü bu, müslümanların yararına bir uygulamadır. Olabilir ki ordudan uykusuzluğa dayanamayıp uyuyan yahut yolunu kaybedip o korku verici yerde ne yapacağına karar veremeyip bekleyenler bulunabilir.

261- Artçı tayin edilen kişi böyle kimselerin orduya ulaştırılmasını sağlar.

262- Artçı, hayvanı inat edip yürümeyen biriyle karşılaşır, ona hayvanım terketmesi ve orduya ulaşmasını emreder ki, kendisi helak olmasın. Bu şekilde o kişiyi alıp orduya yetiş-tirse ve hayvanını helake terketse, o hayvanın bedelini

kendisine ödemez.

Çünkü kendisi hayvanına zarar vermiş değildir. Aksine artçı onu orduya ulaştırmakla kendisine iyilik etmiştir. Hayvanın sahibini alıkoyduğu ve hayvanı kaybaldığı için adam zarar görecektir, onun karşılığında bir şey ödemez. Aksine, kendisini kurtardığı için, atı kaybolan adamın ona teşekkür etmesi gerekir. Çünkü o şahıs iki bela ile karşı karşıya gelmiştir; Ya hayvanını yitirecektir, ya da onunla kalıp canından olacaktır. İki kötülükten birini işlemek mecburiyetinde kalan kişi, ehvenini işlemek mecburiyetindedir. Burada ehven olan, atını terketmesidir. Artçı kendisine hayvanı bırakmasını emretmişse, yapması gerekenini emretmiş ve iyilikte bulunmuştur, iyilik yapanlar ise, sorumlu değildir.

263- Ama atını elinden alıp onu kendisinden uzaklaştırmış ve sonra da atını almasına engel olmuşsa, bu durumda bedelini ödemek mecburiyetindedir.

Çünkü hayvanı kendisinden uzaklaştırarak onun yitirilmesine sebep olmuştur. Aslında bu bir gasbtır. Önce hayvanım elinden almış ve sonra onu orduya ulaştırmıştır. Halbuki onu orduya ulaştırmak için hayvanını orada bırakmasını emretmek şart değildir. Onun için o hayvanın bedelini ona ödemek mecburiyetindedir. Yine artçı hayvanı keser yahut vurup öldürürse bedeli ondan alınır. Bu görüş daha kuvvetlidir.

264- Şayet at sahibi hayvanın yularını tutar ve artçı kişi de onun elini çözüp kendisini orduya yetiştirir ve atını orada bırakırsa, bedelini ödemez.

Çünkü artçının yaptığı, onun elini yulardan çözmektir, hayvanın kendisine birşey yapmış değildir.

Bu, gasbten dolayı tazminatın gerekli olabilmesi için gasbedilen malı sahibinin gerektiği şekilde kullanmasını engelleyen bir tasarrufun olması konusunda Ebu Hanîfe ve Ebu Yusuf lehine bir delildir. Bunun için de, hayvanın yularını alıp onu uzaklaştırmışsa, onun tazminatını öder. Ama sahibinin elini yulardan çözüp uzaklaştırmışsa bedelini ödemez. İki halde hayvanın telef olmasının sebebi aynıdır. Ancak imam Muhammed bu esası, nakil ihtimali olan şeylerde kabul etmektedir. Nakil ihtimali olmayan şeylerde ise şöyle der: Mal sahibinin malının semeresinden mahrum edilmesi sebebiyle bunun bedeli başka şeylerden ödenir. Yine mahkeme

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

salonuna nakil ihtimali olan şeyler için açılacak davada ve yapılacak şahitlikte eşyanın kendisine işaret edilmesi lazımdır. Ama nakil ihtimali olmayan şeylerde kolaylık için onun yerine sınırları belirtilir.

265- Yine kişi atının sırtında olup onu zorla indirir ve or-

duya ulaştırırsa, telef olan atının bedelini ödemez.

Çünkü atın kendisine herhangi bir müdahalesi olmamış, onun sahibine müdahale etmiştir.

266- Şayet artçı, kişiyi alıp orduya ulaştırır ve hayvanı orada terkeder de arkadan bir müfreze o hayvana rastlar ve ona yem verip orduya ulaştıracak olursa, sonra da sahibi hazır olursa, o hayvan üzerinde adam daha çok hak

sahibidir.

Çünkü malının aynını bulmuştur ve o malında daha çok hak sahibidir. Ayrıca hayvana verdikleri yemin karşılığını da almazlar. Çünkü kendisi onlara, ona yem verin diye emretmemiştir. Bu meseleyi daha Önce anlatmıştık.

Anlatıldığına göre Zübeyr b. Avvâm'ın uzun bir mızrağı vardı. Taşınması kendisine ağır geldiğinden onu yola atıp yürüdü. Ordunun gerilerinde bulunan bir bedevi, Zübeyr'in böyle bir adetinin olduğunu bilmeden mızrağı alıp eve getirdi. Zübeyr de gelip: "Mızrağımı taşıdığın için Allah ecrini versin" dedi ve mızrağını aldı. Bu olay bir kaç defa daha tekrar etti.

267- Şayet hayvanı orduya ulaştırır ve komutana haber verip komutan da yem

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verilmesini emreder ve daha sonra o hayvanın sahibi çıkar gelirse, komutanın emrinden sonra verilen yemin karşılığını öder, ama daha önce verilenin karşılığını ödemez.

Çünkü bu emirde o hayvan ihya edilip korunarak sahibi gözetilmektedir. Hayvan da yemsiz yaşayamaz. Herkes başkasının malının korunması için hayır işlemek mecburiyetinde değildir. Komutan ise, asker arasında kendisini korumaktan aciz olanları koruma velayetine sahiptir. Böylece onun bu emri, hayvan sahibinin emri mesabesindedir.

268- Emir verildikten sonra" şu kadar harcadık" derlerse ve bu da normal bir harcama olduğu halde sahibi bunu reddederse, onun söylediği kabul edilir.

Çünkü kendi lehlerine onu borçlu yapmak

istiyorlar ve o da bunu inkar ediyor. Sözünü yemin ile destekledikten sonra onun sözü geçerli olur. Çünkü bu, onların hayvana yem vermeleri işine yemin etmesi olur.

269- Şayet iddialarını ispat için iki şahid getirir yahut hayvana yedirdikleri yemden komutan haberdar ise, karşılığı hayvan sahibinden alınır.

İddialarının ispatlanmasından dolayı onun inkarına aldırış edilmez.

270- Şayet hayvanı komutana getirdiklerinde onu bulduklarına dair şahid getirirler ve kime ait olduğunu bilmezlerse, komutan dilerse o hayvanı satar. Bu, caizdir.

Çünkü bu, komutanın hayvan sahibini gözetmesidir. Olabilir ki yapılacak harcama o hayvanın maliyetini aşar. Ayrıca parayı korumak,

hayvanı korumaktan daha kolaydır. Komutan, askerini koruma velayetine sahiptir.

Sahibi geldiğinde satışı iptal edemez. Değerini alır.

271- Şayet yem vermeleri için emirde bulunur, bir müddet sonra da satacak olur ve sahibi gelmeden önce ne kadar harcamada bulunduklarına dair delil getirip bedelini isteyecek olurlarsa, yem verilmesi için verdiği emirden satışına kadarki harcamaları kendilerine verilir.

Çünkü hayvanın maliyetini korumakla onlar bu karşılığı sahibinden almayı hak etmişlerdir. Onun için sahibi geldiği takdirde harcadıklarının karşılığını almadan hayvanı ona teslim etmeyebilirler. Bu, kaçan köleyi yakalayan kimsenin, ücretini alıncaya kadar köleyi iade etmemesine benzer. Hakları ne ise, komutan onu

öder.

Bu konuda, delillerle isbatlan, hayvanın sahibi gelmeden önce de geçerlidir. Çünkü o gelinceye kadar komutan onun yerine taraftardır. İşin başlangıcında harcama hususunda getirecekleri deliller de kabul edilir. Şayet komutana: "Bu hayvanı bulduk ama sahibini bilmiyoruz" derlerse, komutan, bu konuda şahid getirmelerini ister. Harcamada bulunmaları için de getirecekleri delilleri kabul eder.

272- Şayet şahidler getiremezlerse ve komutan da o hayvana yem vermelerini uygun görürse şöyle diyebilir : Yem vermeleri için onlara emrediyorum. Şayet iddia ettikleri doğru ise bunun karşılığını sahibinden alırlar. Ama dedikleri doğru çıkmazsa ben onlara böyle bir emirde bulunmuş değilim. Ayrıca bu sözlerine de şahit

tutar. Yahut şöyle diyebilir: Şayet söyledikleri doğru değilse onlara herhangi bir emirde bulunmuş değilim.

Çünkü bu şekilde davranmak, hayvanın sahibini gözetmektir. Şayet doğru söylüyorsa onun mülkünün telef olmamasını sağlamış olur. Ama o hayvanı gasbetmişlerse satış caiz olmaz.

273- Şayet sahibi çıkar gelir ve komutanın "sat" şeklindeki emrinden sonra hayvanı bulan kişi onu satıp bedeli onun elin-deyken helak olmuşsa, bakılır; eğer hayvan sahibi komutana verilen bilgilerin doğruluğunu kabul ederse o zaman değerini ödemez.

Çünkü o zaman satışın sahih bir izin ile yapılmış olduğu ortaya çıkmış olur.

274- Şayet hayvan sahibi, komutana verilen haberleri reddederse, satıcı, söylediklerini

delillerle isbat etmedikçe hayvanın değerini ödemek mecburiyetindedir. Şayet davasını delillerle ispatlarsa, delil ile sabit olan, iki tarafın ittifakıyla ispat olunan gibidir.

275- Şayet hayvan sahibi hayvanını müşterinin elinde bulur ve o hayvanın kendisine ait olduğunu delillerle ispatlarsa, onu geri alabilir.

276- Şayet müşteri, o hayvanı bulan kişinin söylediklerini ve komutanın emrini delillerle ispatlarsa, satın aldığı kendisine ait olur.

Çünkü o hayvanın maliki olduğunu isbatlamış olmaktadır.

277- Şayet müşteri delillerini getiremezse, hayvan sahibi hayvanım geri alır. Müşteri de gidip kendisine o hayvanı satan kimseden parasını alır.

278- Şayet satıcı, iddialarını delillerle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ispatlayarak o hayvanı kaybolduğu halde bulunduğunu ve satması için komutanın emri bulunduğunu belirtirse, karşılığını ödemek mecburiyetinden kurtulmuş olur.^{291[30]}

Şükur Secdesi

279- Komutanın iyi bir haber alıp Allah'a şükrünü ifade etmek istediği zaman kıbleye yönelip tekbir getirerek secdeye kapanmasında ve Allah'a şükredip teşbih ettikten sonra bir tekbir getirerek kalkmasında bir sakınca yoktur. Bu, şükür secdesidir.

Bu secde İmam Muhammed'e göre sünnettir. Ebû Yusuf tan yapılan rivayet de aynı

^{291[30]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/221-225

şekildedir. Onun da bu görüşte olduğunu İbn Sema'a rivayet etmiştir. Ebû Hanîfe ise, bunun sünnet olmadığı görüşündedir. Ya da ona göre bu, tam şükür ifade etmez. Tam şükür ifade, iki rekat namaz kılmakla olur. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) Mekke fethedildiği gün iki rekat namaz kılmıştır.

İbrahim en-Naha'î'nin bu secdenin mekruh olduğunu söylediği rivayet edilir. İbn. Sema'a bu görüşü Ebû Yusuf kanalıyla Ebû Hanîfe'den de nakletmektedir. Çünkü komutan bunu yaptığı zaman onu gören kişi, bu secdenin, nimetlere kavuşulduğu zaman vacip yahut sünnet bir hareket olduğunu zannedebilir. O zaman dinden olmayan bir hareket dine sokulmuş olur. Oysa Rasulullah (s.a.v.):

"Kim dinimizde olmayan bir şeyi dine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sokarsa, o yaptığı şey kabul olmaz " buyurmaktadır.

Ayrıca sıhhat vs. gibi Allah'ın nimetinin yenilenmediği hiçbir an yoktur. Şayet her nimet için secdeye kapanırsa başka bir işle meşgul olmak için zamanı kalmaz. Bir nimet için secdeye kapanmağa muvaffak olması da bir nimettir ve ikinci bir defa bunun için de secdeye kapanmalıdır. Lakin İmam Muhammed bu konuda rivayet edilen haberleri hoş karşılamıştır.

280- Bu rivayetlerden biri, Peygamber (s.a.v.) e hoşuna giden bir müjde verildiği zaman Allah'a secdeye kapandığını bildiren rivayettir.

Yine bir rivayete göre Rasulullah (s.a.v.) özürlü bir adama uğradı ve onunla karşılaşınca secdeye kapandı. Hz. Ebû Bekir ile Ömer de aynı kişiye uğramış ve aynı şekilde davranmışlardır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hadis kitaplarındaki bir rivayette ise Rasulullah (s.a.v.) gelişmemiş bir cüceyle karşılaşınca secdeye kapanmıştır.

Rivayet edilir ki Hz. Bekir (r.a.)'a Yemâme'nin fethedüdüğü haberi geldiği zaman secdeye kapanmıştır.

Yine Ebû Musa el-Eş'arî'den yapılan bir rivayete göre o şöyle demiştir: Nehrevan'da Hz. Ali (r.a.)'la beraberdik. Hz. Ali: Memeciği^{292[31]} olanı arayın, dedi. Onu aradılar ama bulamadılar.

Bunun üzerine Hz. Ali'nin alını terledi ve: Şimdiye kadar ne yalan söyledim ve ne de yalandandım, demeğe başladı. Nihayet bir kanalda yahut bir çukurda o şahsı buldular. O zaman Hz. Ali (r.a.) secdeye kapandı.

Yukarıda anlatılan rivayetin aslı şudur: Hz.

^{292[31]} Bu ifade haricîler için kullanılmıştır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Alî (r.a.) Harûriyye de isyancılarla savaşınca şöyle dedi: Bakın, aralarında memelerinden biri kadın memesine benzeyen biri vardır. Allah'ın Peygamberi bunu bana anlatmıştı. Öldürülenleri evirip çevirdiler, fakat ona rastlayamadılar. Onlara arayın bulun, Allah'a yemin ederim ki şimdiye kadar ne yalan söyledim ve ne de yalanlandım dedi. Hurma ağaçlarının altında yedi cesed var, henüz onlara bakmadık, dediler. Hemen onlara da bakmalarını istedi.

Ravi diyor ki : O kişiyi bulup ayağından bir iple bağlayarak Hz. Ali'nin huzuruna getirdiler. Hz. AH, Allah'a secdeye kapandı.

Hız. Ali secdeye kapandı, çünkü Rasulullah (s.a.v.), bu niteliğı taşıyan bir topluluğun bulunduğunu ve bu topluluğun sapıklık üzere olduğunu, Hız. Ali ile savaşacaklarını buyurmuş

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ve Hz. Ali de bunu askerlerine haber vermişti. O adamı bulmaları büyük bir nimet idi. Yardım ve başarı Allah'tandır.^{293[32]}

Korku Namazı

281- İmam Muhammed dedi ki: Korku namazı konusunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda görüşlerin en güzeli İbn Abbas, İbrahim en-Nafha'i ve İbn Ömer'in katıldığı görüştür. Bu görüşe göre devlet başkanı orduyu iki guruba ayırır. Bunlardan biri düşmana karşı durup savaşa devam eder. Diğer de namazın yarısını kılar, sonra bu gurup gidip düşmana karşı savaşır ve daha önce savaşan gurup gelip namazın

^{293[32]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/227-228

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yarısını kılar. İmam selam verdikten sonra bu ikinci gurup savaşa katılır ve bu defa birinci gurup gelip namazı tamamlar. Ancak bu defa kıraatsız namazı tamamlar. Çünkü namazın başlangıcına ulaşmıştı. Bu gurupta bulunanlar namazın hepsinde imama uyan durumundadırlar. Sonra ikinci gurup gelir ve kıraatle namazını tamamlar. Çünkü bu gurupta bulunanlar mesbûk (namaza sonradan yetişmiş) durumundadır.

Namaz bölümünde bu konudaki farklı rivayetleri ve alimlerin ihtilafını ve Ebû Yusufun "Nevâdiru Ebî Süleyman" isimli kitabında söylediklerinî ve düşmanın kible tarafında veya ters yönde bulunması durumunda aralarında korku namzı hakkındaki ihtilafı da belirttik.

282- İmanı Muhammed burada İbn Ömer'in hadisine göre İmanın her gurupla bir secde

kılacağıını zikretti.

Secdeden kasıt, bir rekattır. Bu, Hicaz dilinde meşhur bir kullanıştır. Onlar: "Falan bir secde etti" derken bir rekat namaz kıldığını kastederler.

283- Yine İbn Ömer'in hadisinde şunu da nakleder: Şayet

daha fazla korku verici bir durum sözkonusu ise yaya olarak ayakta yahut bineklerinin üstünde kibleye yönelmiş olsunlar veya olmasınlar namazlarını kılarlar. Ayakta olmalarından maksat, yürümemeleri ve durmalarıdır. Çünkü yürümek bir harekettir ve onunla namaz caiz olmaz. Denizde yüzmek ve savaşta kılıç sallamak da böyledir.

284- Muhammed b. Yahya'dan yapılan rivayete göre Peygamber (s.a.v.) yolculuk

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

esnasında bir yere konaklarken iki rekat namaz kılmadan oturmazdı.

Hadis ehli bu hadisi diğerinden daha sahih görürler. Çünkü her konaklamada namaz kılacak yeri tayin edip önce iki rekat namaz kılar, sonra otururdu. Her yolcunun böyle davranması gerekir. Çünkü konaklama istirahat etmek içindir ve bu bedenin payıdır. Din işinin bundan önce yapılması daha uygun olur.

Rivayet olunur ki Peygamber (s.a.v.) evinde namaz kılar ve ev işlerinde hanımlarına yardım ederdi. Ümmetinin de böyle davranmasını emrederek şöyle buyurmaktadır : "Evlerinizi kabirlere çevirmeyin"

Bazı alimler: Evlerinizde namaz kılmayarak onları mezara benzetmeyin, demek istediğini söylerler. Bazıları da bunun, sorumluluk

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

duymadan uyumak anlamında ev halkına yardım etmemek olduğunu söylerler. Rasulullah (s.a.v.) yine şöyle buyurur :

"Gözümün nuru (neşem) namazdadır." Ümmetinin neşesi de, onun neşesinin bulunduğu yerdedir. Onun için bir yerde konaklarken namazla başlamak evladır.

285- İmam Muhammed dedi ki: Bir müslüman eli kolu bağlanarak öldürölme ile karşı karşıya geldiğinde iki rekat namaz kılması ve ondan sonra günahlarının affı için Allah'a yalvarması müstehabtır.

Böylece son işi, namaz ve istiğfar olur. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor : "Kim amel defterine taatla son verirse, önceki günahları affedilir."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yine İbn Abbas'm rivayet ettiği bir hadiste ise Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

"İşler son şekilleiyle değerlendirilir."

"Kimin ilk ve son sözü "Lâ İlahe İllallah" olursa aradaki günahları affolunur." Onun için konuşmağa güç yetirir yetirmez çocuğa Kelime-i Tevhi'din

telkin edilmesi ölüm esnasında da aynı şeyin yapılması tavsiye edilmiştir.

286- Bu konuda temel, Hubeyb'in hadisidir. Hubeyb esir edilip Mekke'de satıldığında onu Öldürmek için HH'le^{294[33]} çıkardılar. O da: Bırakın iki rekat namaz kılayım, dedi. Kılmasına müsaade ettiler. İki rekat namaz kıldıktan sonra şöyle dedi: Şayet Ölüm korkusundan namazımı

^{294[33]} Mekke'de bir yerin adıdır veya harem bölgesinin dışı demektir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

uzattığım zannına ka-pılmasaydınız namazı uzatırdım. Bir rivayette: Bu iki rekâtı kısa kıldı denilmekte ve şöyle dediği belirtilmektedir: Şayet ölümden korkup da namazını uzattı demelerinden çekinmesey-dini namazı uzatırdım, dedi. Sonra müşriklerin yüzüne baktı. Kiminin suratı ekşi, kimi sövüyordu. Kimi de elinde taş yahut sopa hazır duruyordu. O zaman da şöyle dedi: Allah'a yemin ederim ki düşman yüzünden başka bir yüz göremiyorum! Allahım! Burada, selamımı Peygamberine iletecek bir kimse yoktur. Selamımı Rasûlüne ve onun ashabına sen ilet.

Rivayet edilir ki Peygamber (S.A.V.) Medine'de minberin üzerinde iken selamım almış ve şöyle buyurmuştur. "Allahım, kaç kişi iseler hepsini say ve tesbit et. Her birine ayrı ayrı yahut

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

toptan lanet et. Onlardan bir fert bile geri bırakma."

Hadis kitaplarında buna ek olarak şöyle denilmektedir: Yüzünü Kibleye çevirtip secdeye kapanmış vaziyette kendisini öldürmelerini istedi. Ama onlar onun bu teklifini reddettiler. O zaman Hubeyb şöyle dedi : "İslam için öldürüldükten sonra hangi taraf üzere, Allah için öldürülsem aldırış etmem."

Kafirler, Hubeybi öldürdükten sonra arkası Kibleye gelecek şekilde astılar.

Rasulullah (S.A.V.), Hubeyb'in öldürülmeden önce iki rekat namaz kılmasını hoş karşılamış ve kendisini Seyyidü's-Şüheda "Şehidlerin Efendisi" diye isimlendirerek onun için: "O, cennette benimle beraberdir" buyurmuştur. O zamandan bu yana öldürülmeden önce iki rekat namaz

kılmak sünnet olmuştur.

287- imam Muhammed dedi ki : Korku namazı, düşmana karşı dururken kılınabilir. Ama kılıç sallarken ve mızrak dörterken namaz kılınmaz. Çünkü bunlar birer harekettir ve namaz kendisinden olmayan hareketlerle birlikte kılınmaz. Bu durumda düşmanla savaş bitiminden sonraya bırakılır. Çünkü namazı erteledikleri takdirde tekrar namaz kılma imkanına sahip olurlar, ama savaşı kaçırdıkları takdirde bunu telafi edemezler.

288- Bu konuda delil, Ebû Said el-Hudrî hadisidir. Ebû Said dedi ki: Hendek günü gecenin geç saatlerine kadar namaz kılamadık. Nihayet savaş durup namaz kılma imkanını bulduğumuz zaman ancak kılabilirdik. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Savaşta Allah müminlere

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

elverdi."^{295[34]} o zaman Rasulullah (s.a.v.) Bilal'ı çağırıldı. Bilal namaz için kamet getirdi. Kalkıp öğle namazını vaktinde kılman şekliyle kıldılar. Sonra ikindi namazı için kamet getirildi ve onu da aynı şekilde kıldılar. Daha sonra akşam namazını ve ardından da yatsı namazını kıldılar. Bu olay, korku namazı hakkında inen şu ayetten önce meydana gelmiştir: "Fakat korkuyorsanız, hakkın divanına tam huşu' ve taatle durmak imkanını bulamazsanız o halde (namazı) yürüyerek, yahut süvari olarak (Kibleye veya her hangi bir semte karşı) kılın."^{296[35]}

289- İbn Mes'ud'un rivayetine göre Rasulullah (S.A.V.) Bilal'e emretti. O da kalkıp birinci namazdan önce hem ezanı okudu hem de

^{295[34]} Ahzâb : 33/25

^{296[35]} Bakara : 2/239

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kamet getirdi. Daha sonraki namazlarda ise sadece kamet getirmekle yetindi.

Yine İbn Mesud'dan yapılan bir rivayette ise Bilal'in her namaz için ezan okuduğu ve kamet getirdiği belirtilmektedir. Bunlardan hangisine uyulursa, iyidir.

Burada savaşla meşgul olmaktan dolayı namazı geciktirmenin caiz olduğuna delil vardır. Ayrıca vaktinde kılmamayıp kaçırılan namazların Rasulullah (S.A.V.) in yaptığı gibi cemaatle kılınması da müstehaptır. Eğer fiilen savaş-mayıp ayakta yahut süvari iseler ima (işaret)le namazlarını kılarlar ve bu durumda namazlarını ertelemeleri caiz değildir. Çünkü rüku ve sucudun yapılma imkanı bulunmadığı zamanlarda farz namaz ima yoluyla kılınır. Burada askerlerin rüku ve sücuddan aciz oldukları ortadadır.

290- İbn Abbas'tan yapılan bir rivayete göre Ahzab (Hendek) savaşında Rasulullah (s.a.v.) ikindi namazını kılmayı unutmuş ve ancak akşam namazını kıldıktan sonra ikindiye kılmadığını hatırlamıştır. Hatırladıktan sonra da kalkıp ikindiye kılmıştır.

Burada unutmaktan dolayı vakitlerde sıranın düştüğüne delil vardır. Bunu namaz konusunda açıkladık.

Ahzab savaşı ile Hendek savaşı aynı savaştır. Birinci hadiste Rasulüllah'ın dört namazı, bu hadiste ise ikindi namazını kılmadığı söylenmektedir. Bunların her ikisi de sahihtir. Rivayet olunur ki Rasulullah (S.A.V.) :

"Bizi vusta (ikindi) namazından alıkoydular. Allah kabirlerini ve evlerini ateş doldursun." buyurmuştur.

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yukarıdaki iki hadisin arasını şöylece bulmak mümkündür: Olaylar ayrı günlerde meydana gelmiştir. Çünkü müslü-manlar onyedinci gün Hendekte kaldılar ve bu günlerin çoğunu gece-gündüz savaşmakla geçirdiler. Başarı Allah'tandır.^{297[36]}

Şehitlik Ve Şehide Yapılacak İşlemler

291- İmam Muhammed dedi ki: Şehid savaşta öldürülmüş-se, yıkanmaz ve Irak ile Şam alimlerine göre üzerine namaz kılınır. Biz de aynı görüşdeyiz.

Medine alimlerine göre ise üzerine namaz da kılınmaz. Malik b. Enes bu görüşte olanlar

^{297[36]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/229-233

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

arasındadır.

Bilelim ki İmam Muhammed (rahimahullah)m tercih konusunda bu kitabında metodu, diğer kitaplarındaki metodundan farklıdır. Bu kitapta Irak, Şam ve Hicaz alimlerinin görüşlerine bakar ve iki tarafın ittifak ettiği görüşü tercih edip yalnız kalan tarafın görüşünü terkeder. Bu metod, mezhebimiz alimlerinin tercih konusunda takip ettikleri "sayı çokluğuna aldırış etmeme" metodlanfta aykırıdır. Yüce Allah'ın şu sözünün zahiri de buna delalet eder:

"... İnanıp yararlı iş işleyenler bunun dışındadır ki sayılan da ne kadar azdır!"^{298[37]}

Yine şöyle buyurur :

"... Fakat insanların çoğu bilmezler."^{299[38]}

^{298[37]} Sâd : 38/24

^{299[38]} A'râf: 7/187

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"...Sen ne kadar yürekten istersen iste, insanların çoğu inanmazlar."^{300[39]} Ancak burada müellifin (İmam Muhammed'in) böyle bir metod izlemesinin ve böyle bir metodun doğru kabul edilmesinin sebebi şudur: Alimler arasında bu konulardaki ihtilaf, gazvelerde Rasulullah (s.a.v.) in nasıl davrandığını bildiren rivayetlerdeki karışıklıktan kaynaklanmaktadır. Bu konudaki ihtilafların bundan kaynaklandığı apaçıktır. Bu meselede de olduğu gibi bir gurubun yanlış görüşte olma ihtimali iki gurubun yanlış olmaları ihtimalinden daha fazladır.

292- Câbir'in rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) Uhud şehidleri üzerine namaz kılmamıştır. Sahabenin çoğu ise, namaz kıldığını rivayet etmektedir. Hatta rivayete göre Rasulullah

^{300[39]} Yûsuf: 12/103

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(s.a.v.) Hz. Hamza'nın üzerine yetmiş defa namaz kılmıştır; Hz. Hamza'nın cesedi Rasulullah (S.Â.V.) in önünde bulunuyordu ve her gelenle birlikte tekrar tekrar üzerine namaz kıldı.

Câbir (r.a.)'m ise o gün hem babası ve hem de dayısı öldürülmüştü. Câbir onlarla meşgul olduğu için Rasulullah (s.a.v.) in şehidler üzerine namaz kıldığını görmemiş olabilir. Kaldı ki rivayete göre Câbir (r.a.) babasının ve dayısının cesedlerini Medine'ye götürmüş ve Rasulullah (s.a.v.)'in münadisinin "öldürülenleri, öldürüldükleri yerde gömünüz" çağrısını duyunca onları öldürüldükleri yere geri getirmiştir.

Hiç şüphesiz Câbir'in rivayetinin bir yanlışlığı beraberinde getirme ihtimali daha fazladır.

293- Ayrıca Medine alimleri şöyle derler: Ölü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

üzerine namaz kılmak onun için bir istiğfar ve rahmet dilemek içindir. Halbuki şehidin buna ihtiyacı yoktur. Çünkü kılıç, günahları siler.

Bu iddialarına karşı deriz ki: Ölü üzerine namaz kılmak müslümanın müs-lümana değer vermesi açısından müslümanın diğer müslümanlar üzerindeki hakkıdır. Şehid ise, değer verilmeye daha layıktır. Ayrıca şehidin derecesinin, geçmiş ve gelecek günahları affedilmiş bulunan Rasulullah (s.a.v.) in derecesinden geride olduğu, bununla beraber ashab Rasulullah (s.a.v.) üzerine namaz kılmışlardır. Yine namazda "Muhammed'e ve aile fertlerine rahmet et" denilmektedir. Buradan da anlıyoruz ki şehidin derecesi, mü'minlerin istiğfarından ve rahmet dualarından şehidi müstağni kılmaz.

Şehid, ayette ^{301[40]} bildirildiğine göre yaşamaktadır ve yaşayan üzerine namaz kılınmaz, diyenlerin görüşü de zayıftır. Çünkü o, ahiret hükümlerine göre yaşamaktadır. Dünya hükümleri itibariyle, yani bizim açımızdan ölüdür. Mirası taksim edilir ye iddeti bittikten sonra hanımı başkasıyla evlenebilir. Ölü üzerine namaz kılmak da dünyevî bir hükümdür. Ancak şehidin üzerinde bulunan kan vs. nîn kıyamet günü hasmına karşı şahidlik yapması için yıkanmaz.

294- Rasulullah (s.a.v.) Uhud şehidleriyle ilgili olarak şöyle buyurur:

"Onları kanlarıyla sarıp gömünüz ki kıyamet günü diril-diklerinde boyun damarlarından (bir çeşit) kan akar. Onun rengi (her ne kadar) kan rengi (ise de) kokusu misk kokusudur." Onun için

^{301[40]} Bakara2/154

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

de üzerindeki elbiselerin hepsiyle gömülür. Nitekim rivayete göre Hz. Hamza (r.a.) üzerindeki abasıyla birlikte kefenlenmiştir. Ancak üzerindeki silahlar çıkarılır. Çünkü onu düşmanın saldırısını defetmek için taşıyordu ve bundan sonra onun için böyle bir durum söz konusu değildir. Ayrıca öldürülenleri silahlarıyla birlikte gömmek cahiliye ehlinin adet-lerindendir ve cahiliye dönemindeki insanlara benzememiz yasaklanmıştır. Kefen cinsinden olmayan şalvar, takke, kemer, yüzük ve ayakkabı gibi şeyler de üzerinden alınır. Tabiînin ileri gelenlerinden bir cemaat bu meseleyi böyle belirtmektedir. Şehidin akrabaları, şehidin üzerindeki elbiselerinin dışında diledikleri miktar kefen eklemeleri caizdir. Bu sözden, erkeklerin kefenlerinin üç yahut iki parça olmasının şart olmadığı anlaşılmaktadır.

295- Savaşta ağır yaralanıp sonra ölen kimse, ahiret hükümlerinde şehid olur ama yıkama ve kefenleme gibi diğer ölümlere yapılan muamele kendisi için de yapılır.

296- Şayet kişi yaralı düştüğü yerden canlı olarak alınır ve taşındığı sırada ölür yahut çadırına alınıp ağırlaşarak ölürse, o da sadece ahiret hükümlerince şehiddir.

Çünkü ne de olsa bir rahatlık görmüş olur.

Ama atların ayakları altında çiğnenmesin diye ayaklarından tutulup çekilmiş, orada can vermişse yıkanmaz.

Çünkü yaralının düştüğü yerden başka yere alınması kendisine rahatlık sağlamamıştır. Şayet yiyip içmişse yıkanır. Çünkü böylece rahata kavuşmuştur.

297- İmam Muhammed dedi ki: Zeyd b.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Savhân'ın şöyle vasiyette bulunduğu rivayet edilir: Ayakkabılar hariç üzerimden hiçbir elbise çıkarmayın, üzerimdeki kanı yıkamayın ve hemen gömün. Çünkü bunlar benim delillerimdir ve kıyamet günü beni öldürene karşı delil getireceğim.

Burada kefen cinsinden olmayanlar dışında şehidin üzerindeki elbiselerden birşey çıkarılmayacağına delil vardır. Kıyamet gününde şehid için şahitlik etsin diye üzerindeki kan da yıkanılmamaktadır.

298- Said b. Ubeyd'in Kâdisiye'de halka konuşma yaparak şöyle dediği rivayet edilir: Yarın düşmanla karşılaşp şehid düşecek olsak kanımızı yıkamayın ve üzerimizde bulunan elbiseler dışında bir kefenle kefenlemeyin.

Bu söz de söylediğimize delildir. Sanki o,

kefeninde süs olarak algılanabilecek bir şeyi çirkin görmüştür. Yoksa, başka kefen kullanmanın haram olacağını kast ediyor değildir.

299- Zührî'den yapılan rivayete göre Peygamber (s.a.v.) Uhud savaşında şöyle buyurmuştur :

"Bu (Uhud savaşında şehid) düşenlerin iyi amelleri ve iyi bir hal üzere şehid olduklarına dair kıyamet günü ben şahidim. Hem onları elbiseleriyle sarıp gömün!" Daha sonra Rasulullah (s.a.v.) hangisinin daha çok Kur'an'la meşgul olduğunu sormuş ve onu aynı mezara gömülenler arasında en öne koymuştur: Her mezara ikişer üçer kişi gömülüyordu.

Burada zaruret anında birkaç kişinin bir mezara konulup gömülmelerinde bir sakınca bulunmadığına dair delil vardır. O zaman Ensar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

savaşta aldıkları yaralardan ve aşırı yorgunluktan şikayet ederek Rasulullah (s.a.v.) : "Her ferde ayrı ayrı mezar kazmamız ağır gelecek" dediler. Rasulullah (s.a.v.) de bu istekleri karşısında şöyle buyurmuştur:

"Mezarları derin ve geniş kazıp ikişer-üçer kişi halinde gömünüz."

300- Fakat ihtiyaç anında her iki ölü arasına topraktan bir engel yapılmalı ki mezar, iki mezar hükmünde olsun.

Bu şekilde bir engel ile bir kadınla erkeği bile tek mezara gömmek caizdir. Nitekim kitabın müellifi bunu, İbrahim en-Naha'î'den rivayet etmiştir. Bu durumda erkek kible tarafına konur.

Şayet ikisi erkek iseler, Rasulullah (s.a.v.) in buyurduğu gibi faziletlisi kible tarafına konur. O zaman Uhud şehitleri arasında en faziletli

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kur'an'la meşgul olanları olduğundan Rasulullah (s.a.v.) "En çok Kur'an'la meşgul olanları Öne alın" buyurmuştur.

Çünkü onlar Kur'an-ı Kerim'i hükümleriyle birlikte öğreniyorlardı.

301- Müellif (İmam Muhammed) bundan sonra Rasulullah (s.a.v.)'in münadisinin "öldürülenleri, öldürdükleri yerde gömün" diye nida ettiğini bildiren câbir hadisini nakleder.

Bu ise, müstehab olup vacib değildir .Rasulullah (s.a.v.), savaşta gördükleri eziyetle birlikte cesedleri taşıma meşakkatiyle karşılaşmasınlar diye böyle nida edilmesini emretmiştir.

302- İmam Muhammed, Muhammed b. Sîrîn'den rivayet ederek şöyle dedi: Muaviye'nin oğlu Yezid bir ordunun başına getirildi. Ebû

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Eyyub el-Ensari onunla birlikte çıkmak istemedi. Ama daha sonra çıkmadığına çok pişman oldu ve bundan sonra o da onun komutasında savaşa katıldı. Ebû Eyyub savaşta hastalanıp ölüm döşeğine düştü. Yezid onu ziyaret ederek: "Bir ihtiyacın var mı?" diye sordu. Ebû Eyyub: "Evet. Şayet ölecek olursam beni yıkayıp kefenleyin ve müslümanlara zahmet olmazsa cesedimi kafirlerin topraklarına ulaştırıp orada gömün" karşılığını verdi.

Bu da, vacib birşey değildir. Ebû Eyyub'un böyle yapılmasını arzu etmesi, ya düşmana yakın olup murabıt olarak ölen kimsenin sevabına nail olmak istemesinden ya da müslümanların kabrini çok ziyaret etmeleriyle şöhretten uzak olmayı arzu etmiş olmasındandır. Nitekim Rasulullah (s.a.v.):

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Benden sonra kabrimi tapınak edinmeyin" buyurmaktadır.

Başka bir hadisinde de şöyle buyurmaktadır :

"Allah yahudileri kahretsin. Peygamberlerinin kabirlerini tapmak yaptılar"

Meğâzî kitaplarında zikredikliğine göre vasiyyetini yerine getirerek geceleyin onu düşman topraklarına götürüp gömdüler. Kabrinden bir nur göğe yükseldi. Oraya yakın bulunan müşrikler bu nuru gördüler ve ertesi gün bir elçi gönderdiler. Elçileri sordu: "Oraya gömdüğünüz ölü kimdi?" Müslümanlar: "Peygamberimizin ashabından biriydi" karşılığını verdiler. Bunun üzerine de o müşrikler İslama girmişlerdir.

303- İbn Ebî Müleyke'nin şöyle dediği rivayet

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilir: Ab-durrahman b. Ebi Bekir, Hubşiy denilen yerde vefat etti ve cesedi buradan alınarak Mekke'ye götürölüp orada defnedildi.

Hz. Aişe, hac veya umre için Mekke'ye geldiğinde onun kabrini ziyaret etti ve şöyle dedi;

"Biz bir zamanlar Cezime isimli hükümdarın iki nedimi gibiydik. Hatta bizim için birbirlerinden kopmazlar, denilmişti. Ama ayrı düştüğümüzde o uzun beraberliğimize rağmen, sanki Ben ve Malik bir gece bile beraber geçirmemiş gibiyiz."

Hz. Aişe daha sonra şöyle dedi: "Kardeşim Abdurrah-man! Şayet ölümünden önce yanında hazır bulunsaydım Allah'a yemin ederim ki kabrini ziyarete gelmezdim. Ayrıca seni ancak Öldüğün yerde defnederdim."

Hz. Aişe'nin yukardaki beyitlerle sözleri söylemesinin sebebi, gurbette ölmesine duyduğu

üzüntülerini açığa vurmak ve kabrini ziyaret etmede mazeretini belirtmek içindir. Çünkü:

"Kabirleri ziyaret eden kadınlara Allah lanet etsin"^{302[41]} hadisinin açık anlamı, kadınların kabirleri ziyaretlerini yasaklamaktadır. Hadis her ne kadar te'vil edilmişse de Hz. Aişe korku ve hayasından dolayı bu sözleri söylemiştir. Burada öldürülen yahut kendiliğinden ölen kimsenin, öldüğü yerin mezarlığında gömülmesinin daha iyi olduğuna delil vardır. Görmüyor musun? Peygamber (S.A.V.) Hz. Aişe'nin odasında vefat ettiği için oracıkta gömülmüştür.

304- İmam Muhammed dedi ki: Cenazenin bir veya iki mil ya da bu civarda bir mesafelik

^{302[41]} Bu hadisin sahih olması şüphelidir.Çünkü sözkonusu suç ile ceza arasında büyük dengesizlik vardır. Üstelik kabirlerin ziyaret edilmesi de sünnettir ve kadınlar bu sünnetin dışında tutulmamışlardır. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

taşınmasında bir sakınca yoktur.

Burada cenazenin bir beldeden başka birine taşınmasının mekruh olduğu ifade edilmektedir. Çünkü mekruh olmayan mesafe bir veya iki mil ile takdir edilmiştir. Bunun sebebi ise, böyle bir taşımanın faydasız olduğundandır. Çünkü yeryüzünün hepsi insanlar için bir toplantı yeridir.

Yüce Allah : "Biz, yeri bir toplantı yeri yapmadık mı? Dirilere de ölümlere de."³⁰³[42] buyurmaktadır. Ancak diri olan kişi bir maksat için yeryüzünde bir yerden başka bir yere gider. Halbuki bu ölü için söz konusu değildir. Bir beldeden başka bir yere taşınması, gömülüştünü birkaç gün geciktirir ki, mekruh sayılması için bu durum yeterlidir.

305- Hasan Basrî'nin şöyle dediği rivayet

³⁰³[42] Murselât: 77/25-26

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilir. Öldürülenin, göğüs altından başına kadar cesedi bulunsa, yıkanıp üzerine namaz kılınır. Yani cesedin çoğu yahut başla birlikte yarısı bulunsa bu işleme tabi tutulur. Biz de aynı görüşteyiz.

Çünkü bir ölü üzerine namaz iki defa kılınmaz. Şayet cesedin yansı yahut daha azı üzerine namaz kılınırsa, diğer yarısının bulunmasıyla tek ölü üzerine İkinci namazın kılınmasına sebep olur. Bunun olmaması için ancak başla birlikte cesedin yarısından çoğu yahut yarısı bulunduğu takdirde üzerinde namaz kılınır.

306- Öldürülmüş olan kişi şayet Allah yolunda öldürüldüğü bilinirse yıkanmaz. Ama bilinmiyorsa yıkanır.

Çünkü yıkama, insan ölülerine uygulanan bir

yoldur. Ancak belirttiğimiz

sebeple şehit yıkanmaz.

Şehit olduğu bilinmeyen cesedin yıkanması, diğer ölülerin yıkanması gibi vacibtir.

307- Rivayet olundu ki, Ebû Berze el-Eslemi, atının yularını tuttuğu halde iki rekat namaz kıldı. Sonra atın yuları elinden düştü ve atı Kibleye doğru gitti. Ebû Berze atının ardından giderek yularından yakaladı ve yönünü Kibleden ayırmadan geri geldi ve namazından geri kalanı tamamladı. Onun bu durumunu görenlerden cahil bir kişi: Bu zat ne yapıyor, Allah onu şöyle etsin, böyle etsin, diyerek ona dil uzattı. Ebû Berze namazını bitirdikten sonra : Hey! "Az önce bana dil uzatan! Biz din işlerinde Peygamber'in gösterdiği kolaylığı görmüş kimseleriz. Şayet atımı bırakıp namazım tamamladıktan sonra

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

peşine düşseydim atım uzaklaşmış olacaktı ve bu benim için zor olacaktı" dedi. Orada bulunanlar, o dil uzatan şahsa: "Be kötü adam! kötülüğün sana yetmez miydi ki Rasulullah'ın ashabından birine kalktın dil uzattın" diyerek azarladılar.

Burada gazinin namaz kılarken atının yularını tutmasında bir sakınca bulunmadığına delil vardır. Çünkü burada at bakıcısı bulunmadığından mücahidin kendisi bakmak mecburiyetindedir. Yine ihtiyaç anında yönünü kibleden çevirmeden bir miktar yürüyecek olursa namazı bozulmaz. Görmüyor musun? Hz. Ebû Bekir (r.a.) mescidin kapısında tekbir getirerek rukua gitmiş ve rükuda olduğu halde saffa ulaşınca kadar yavaş yavaş yürümüştür. Ama yürüdüğü zaman sırtını kibleye çevirecek olursa,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yürüdüğünden dolayı değil, sırtını kibleye döndüğü için namazı bozulur. Çünkü namazın caiz olabilmesi için kibleye yönelmek şarttır. O adam, Ebû Berze'nin kim olduğunu bilmiyordu ve namazda yürüyüşünü garipsediği için ona dil uzatmıştı. Daha sonra Ebû Berze, kendisinin Rasulullah (s.a.v.) 'in sahabisi olduğunu ve Rasulullah'ın din hususlarında göstermiş olduğu kolaylığı bizzat müşahade ettiğini belirtmişti. Böylece Ebû Berze, Rasulullah (s.a.v.) in : "Dininizin hayırlısı, kolaylıktır" şümulüne giren insanlar için fiil ve söz olarak gösterilen kolaylığa işaret etmiştir. Ayrıca bu mübarek sahabe mazeretini beyan etmekle yetinmiş ve kendisine dil uzatan kişiye karşılık vermemiştir. Orada bulunanlar kendisi namına ona cevap vermişlerdir. Kişinin kendisine yapılan bu tür

saldırıları bu şekilde karşılaması, adab ve muaşerette iyi bir davranıştır.

308- İmam Muhammed dedi ki: Gazilerle diğer yolcuların nafil namazlarını bineklerinin sırtında oldukları halde yönleri hangi tarafa bulunursa bulunsun ima ile kalmalarında bir sakınca yoktur.

Çünkü nafil namaz bir vakitle sınırlı değildir. Her zaman için kihnabilir. Yolcunun da her zaman bineğinden inip Kibleye yönelmesinin güç birşey olacağı ortadadır. Nafil namazı devam ettirmek istediği takdirde kendisi için bu ruhsatın sabit olması mazerete benzer.

Bunun delili ise, İbn Ömer (r.a.) dan nakledilen hadistir. Bu hadisinde İbn Ömer şöyle diyor: Rasulullah (s.a.v.) bir eşek üzerinde ve yönü Hayber'e doğru olduğu halde namaz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kıldığını gördüm." İbn Ömer (r.a.) de aynı şeyi yapıyordu.

Câbir (r.a.) dan yapılan bir rivayette de, Rasulullah (s.a.v.) in Ebva' gazvesinde bineği üzerinde ve yönü doğuya karşı olduğu halde namaz kıldığım yine Hayber'e yolculuğunda da bazen Kibleye yönelik ve bazende sırtı Kibleye karşı olduğu halde namaz kıldığını gördüğünü haber vermektedir.

Bu hadislerden de anlıyoruz ki bunda bir sakınca yoktur.

309- İmam Muhammed daha sonra Örtünecek elbisesi bulunmayan gazilerin mümkün mertebe örtünmeye çalışıp oturarak ve yalnız başlarına namaz kılmaları gerektiğini zikreder.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu da İbn Abbas ve İbn Ömer (r.a.) dan rivayet edilmiştir.

310- İmam Muhammed dedi ki: Böyle kişilerin Cemaatle namaz kılmalarını hoş görmüyoruz. Ama kılacak olsalar, imamın avret yerlerine gözleri ilişmesin diye imam safin ortasında oturur. Nitekim kadınların kendi aralarında cemaatle namaz kıldıklarında böyle davranmaları sünnettir.

311- İmam Muhammed daha sonra gazalarda ve diğer yolculuklarda vakit olarak değil, fiil olarak iki namazı cem'et-mekten bahsetti. Şöyle ki:

İlk namazı vaktin sonuna tehir edip son vakitte bineğinden inerek kıldıktan sonra bir an bekleyip ikinci namazın vaktinin girmesini bekler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ve o namazı da vaktinin evvelinde kılar.^{304[43]}
Nitekim İbn Ömer (r.a.) da böyle davranmış ve
yol yorgunluğu olduğu zaman Peygamber (s.a.v.)
in de aynı şekilde hareket ettiği rivayet edilmiştir.

Bu konulan Namaz Bölümünde etraflıca
anlatmıştık.

Başarı Allah'tandır.^{305[44]}

^{304[43]} Bu tür bir uygulamaya formel cem' (el-Cem'üs-sûrî] denilmektedir. Seferde veya başka sebepler dolayısıyla namazların birleştirilerek kılınması konusunda İslam hukukçularının yaklaşımlarım ve delillerini mukayeseli olarak veren şu özete bakınız: Mahmud M. Şeltût -Muhammed A. Sâyis, Mukâranetü'I - mezâhib fi'l-fikh, s. 38-46, Kiap, Prof. Dr. M. Sait Şimşek tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çeviren.

^{305[44]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/235-243

Düşmanla Savaşmak Üzere Orduya
Katılanların Namazları

312- İmanı Muhammed dedi ki: Müslümanların iki şehri bulunup bunlardan biri düşman topraklarına daha yakın ve iki şehir arasındaki mesafe bir günlük olursa, bir de düşman toprağına yakın tarafta bulunan şehrin valisi diğerinin valisine: "Oradakilere haber ver yardımına gelsinler, halife düşmana saldırmamı emretti, ben şu günde hareket edeceğim"

şeklinde haber gönderecek olsa ve uzak şehirde bulunanlar nereye saldırılacağım bilmeyip kendi memleketlerinden hareket edecek olsalar, şayet yardım isteyen valinin şehri ile düşman toprakları arasında iki günlük mesafe var ise, kendi şehirlerinden çıkar çıkmaz namazlarını kısaltarak kılarlar.

Çünkü gidecekleri mesafenin üç günlük olacağından emindirler. Her iki şehrin arası bir gün, düşman topraklarına yakın olan şehir ile düşman taprakları arasındaki mesafede iki gün olunca ve ordu düşman topraklarına gireceğine göre aradaki toplam mesafe üç günlüktür.

313- Ama düşman topraklarına yakın bulunan şehir ile düş-man toprakları arasındaki mesafe iki günden az ise, namazlarını tam olarak kılarlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü valinin nereye saldıracağını bilmiyorlar. Olabilir ki düşman topraklarının en yakın kesimine saldımlacaktır. İbadetlerde ihtiyatlı olmaya riayet ederiz, ibadetlerde takip edilen yol, kesin olan hususlar üzere karar vererek ihtiyatlı davranmaktır. Onlarda ihtimallere yer verilmez. Gaziler sefere ve ikamete, niyet etmek hususlarında valiye tabidirler. Tıpkı kölenin efendisine ve kadının kocasına tabi oluşu gibi.

314- Şayet vali mektubunda nereye saldırılacağı belirtilmişse, şüphe ortadan kalkmış olur.

Şayet gidilecek yerle kendi şehirleri arasında üç günlük ve daha fazla bir mesafe var ise namazlarını kısaltarak kılarlar. Değilse, tam olarak kılarlar.

315- Düşmana yakın bulunan şehrin valisine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gelecek olsalar ve günlerce savaşa çıkmayacak olsalar, onbeş gün ikamete karar vermedikleri müddetçe namazlarını kısaltarak kılarlar.

Çünkü onlar artık misafir sayılırlar. Vardıkları yerde ikamet etmeğe yahut onbeş günlük orada kalmağa karar vermedikçe misafirlikleri devam eder.

Görmüyor musun, Peygamber (s.a.v.) Tebûk'te yirmi gün kalmış ve namazını kısaltarak kılmıştır.. İbn Ömer (r.a.) ise altı ay Azerbeycan'da kalmış ve bu müddet boyunca namazını kısaltarak kılmıştır.

316- Ama düşmana yakın olan şehrin halkı, vali üç yahut daha fazla mesafe için yola koyulma emrini vermedikçe namazlarını tam olarak kılarlar. Emir verildikten sonra da kendi şehirlerinden hareket etmedikçe yine namazlarını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tam olarak kılarlar.

Savaşa çıkmak üzere kışlaya gelip komutanın çıkmasını bekleyecek olsalar, geri dönme kararım vermemiş olanlar bundan böyle aylarca bekieseler bile namazlarını kısaltarak kılarlar.

Çünkü sefer niyetiyle şehrin imar sınırını geçtikten sonra kişi artık misafirdir.

Ama hergün ihtiyaçlarını gidermek üzere bir saat bile evine dönmeğe karar verirse, namazını tam olarak kılar.

Çünkü asıl vatanına dönme azmi, avlusundayken içindeymiş mesabesindedir. Savaşmadan evine dönmeye niyet etmeden şehirden çıkıp ordugaha dönerek şehirden çıkıncaya kadar namazını tam olarak kılar. Ama bir daha dönmek üzere ayrıldığı an namazını

kısaltarak kılmaya başlar. Çünkü bundan böyle artık misafir sayılır. Şayet ordugahta onbeş gün kalmağa karar verseler, namazını tam olarak kılarlar. Çünkü arada ikamete niyet etmişlerdir.

317- Şayet uzak şehirden gelenler, yardım isteyen şehrin valisine geldiklerinde vali: Sizler şehrinizi terketmeden Önce Halife bana haber gönderip gazadan vazgeçmemi istedi derse, kısaltarak kıldıkları namazlarını iade etmezler.

Çünkü onlar misafir idiler ve valinin kararını duyuncaya kadar mukim sayılmazlar. Teklif, imkan dahilinde geçerlidir.

Ama bu haberi duyduktan sonra namazlarını tam olarak kılmaya başlarlar.

Çünkü artık aslî vatanlarına dönmeğe karar vermişlerdir ve asli vatanla-nyla aralarındaki mesafe bir günlüktür. Bundan böyle mukim

hükmündedirler.

318- Şayet bir kısmı haberi duyar da bir kısmı henüz duy-mamışsa, haberi duyanlar namazlarını tam olarak kılmaya başlarlar. Duymayanlar ise, duyuncaya kadar kısaltarak namazlarını kılmaya devam ederler ve bu namazları da sahihtir. İade etmelerine gerek yoktur.

Çünkü duymağa bağlı olan bir hususun muhatap açısından hükmü, onu duyduktan sonra geçerlilik kazanır. Çünkü muhatabın hîtabla mükellef olması, onu duyduktan sonra başlar. Sefer kararlarının bozulmasının sebebini duymadıkça misafir sayılırlar.

319- Şayet düşmana yakın olan şehrin valisi; "Benimle gazaya katılmak isteyenler falan yerde bize katılsınlar" der ve gidilecek yeri belirtmezse, o yerle olan mesafe iki günlük ise, oraya

varıncaya kadar namazlarım tam olarak kılarlar.

Çünkü sefer müddetinden daha az bir mesafedeki yere gitmeyi kasdetmiş oluyorlar. Belki de devlet başkanının görüşü, onları orada tutmak ve oradan kendileri dışındaki kimselerden seriyyeler düzenleyerek onları göndermektir. Orada kaldıkları müddet içinde de namazlarını tam olarak kılarlar. Çünkü o yere gitmekten dolayı misafir sayılmadıklarına göre orada beklemekten dolayı da misafir sayılmazlar.

320- Oraya vardıktan sonra vali, düşman topraklarında bir aylık mesafe gidileceğini haber verecek olsa, orada kaldıkları müddetçe namazlarını tam kılarlar.

Çünkü oraya vardıklarında hala mukim sayılırlar. Oradan ayrılmadıkça sırf sefere niyyet etmekten dolayı misafir sayılmazlar. Onların

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

durumu, sefere niy-yet edip henüz şehri terketmemiş olan kimsenin durumu gibidir.

321- Ama oradan ayılmadıkça namazı kısaltarak kılacak olsalar, namazları iade etmeleri gerekir.

Çünkü farzı tamamlamadan oradan çıkmışlardır.

322- Namazın vakti çıkmadan ve onu iade etmeden önce çıkacak olsalar, onu iki rekat olarak kılarlar. Ama o namazın vakti çıktıktan sonra orayı terkedecek olsalar, dört rekat olarak iade ederler.

Çünkü namazın vucubiyeti, vaktin sonunda tahakkuk eder.

323- Şayet misafir iken vakit çıkacak olursa, sefer namazı (yani iki rekat olarak) kılarlar. Ama vakit çıktığında mukim iseler, mukim namazı

kılmaları gerekir. Bu hüküm, kıdıkla-rıyla değişmez.

Çünkü mukim oldukları halde iki rekatta bir selam vermekle kıdıkları namaz fasittir. Onu hiç kılmamış kabul edilirler.

324- Şayet uzak şehirden gelenler, çağrışı yapan validen , önce o yere ulaşacak olsalar ve orada on gün bile bekleyecek olsalar, aradaki mesafe iki gün ise namazlarını tam olarak kırlarlar.

Açıkladığımız sebep nedeniyle.

325- Ama o yer üç günlük mesafede ise, bir ay veya daha fazla orada bekleyecek olsalar bile namazlarını kısaltarak kırlarlar.

Çünkü oraya gitmek üzere yola koyulmalarıyla artık misafir sayılırlar. Onbeş gün kalmağa karar vermedikçe misafirlikleri devam

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eder. Halbuki onbeş gün kalmağa karar vermeden valinin gelmesini bekliyorlardı.

326- Orada namazlarını kısaltarak kılmağa devam ederken vali onlara haber gönderip savaşa çıkılmayacağını belirtse, memleketlerine dönünceye kadar misafir sayılırlar. Kendi memleketlerine varıncaya kadar kısaltarak namaz kılarlar.

Çünkü kendileriyle memleketleri arasındaki mesafe, misafir sayılmaları için yeterli bir mesafedir. Kendi memleketlerine varıncaya kadar mukim sayılmazlar.

327- İmam Muhammed dedi ki: Şayet müslümanlar savaş yurduna girecek olsalar ve komutan, burayı fethedemedikleri takdirde muhasaranın bir ay devam edeceğini belirtecek olsa, yine kısaltarak namaz kılarlar.

Onbeş gün geçmeden önce fethin gerçekleşme ihtimali bulunduğu için onbeş gün kalmağa karar vermemiş olurlar.

328- Şayet komutan burayı fethetseniz de, etmeseniz de burada bir ay kalınacaktır derse, yine namazlarını kısaltarak kırlarlar.

Çünkü onlar savaş yurdunda düşmanlarıyla savaş halindedirler. Savaş durumunda olanlar, düşmana galip gelerek orada ikamet etme imkanına sahip olur. Ama düşmanın kendisine galip gelmesi ve orada ikamet imkanına sahip olmaması da mümkündür. Bu durumda burada ikamet edemez. Yeri olmadan ikamete niyyet etmek hükümsüzdür. Nitekim dalgalı bir denizin bir yerinde ikamet etmeğe niyyet eden gemideki insanların bu niyyetleri de Öyledir.

329- Şayet savaş yurdunda ikameti uzatır ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bu arada kar yağıp yerlerini terkedemez duruma düşer, o sene karlar eriyinceye kadar orada kalmağa azmetmeler, orada düşmanlarından emin değillerse yine kısaltarak namaz kılarlar.

Çünkü düşmandan emin değillerdir. Olabilir ki düşman saldırısına maruz kalır ve orayı terketmek mecburiyetinde kalırlar.

İmam Züfer'den yapılan rivayete göre, şayet zahire göre güçlü olup düşmanın onlara yapacağı saldırıyı savacaklarını tahmin ediyorlarsa, ikametleri sahih olur.

Ebû Yusuf a göre ise: Şayet çadır ve sığınaklarda iseler ikametleri sahih olmaz. Ama binalarda olup güçlü iseler ikametleri sahih olur.

En doğrusu, İmam Muhammedin görüşüdür. Çünkü ikamet yeri, daha önce de belirttiğimiz gibi kişinin niyyet ettiği kadar ikamet edebîleceği

yerdir.

330- İmam Muhammed bu görüşüne delil olarak Zaide b. Umeyr'in şu hadisini nakleder:

Dedi ki: İbn Abbas (r.a.) a sordum: Düşman topraklarında uzun müddet kalıyoruz. Namaza nasıl niyyet getireyim? "Evine dönünceye kadar iki rekat olarak namaz kıl/1 dedi. Azil ^{306[1]} konusunda ne dersin? dedim. "Şayet bu konuda Rasuhıllah (s.a.v.) birşey söylemişse onun söylediği gibidir. Ama birşey söylememişse, ben şunu derim: "Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza, dilediğiniz gibi, gelin...^{307[2]} Dileyen azil yapar, dileyen yapmaz."

Burada azlin caiz olduğuna delil vardır. Bu söz ayrıca İbn Ömer (r.a.)' dan da rivayet

^{306[1]} Kadınla münasebet anında meninin dışarıya atılması.

^{307[2]} Bakara : 2/223

edilmiştir. Yahudiler bundan hoşlanmıyorlardı ve buna, çocukları diri diri gömmenin gizli ve küçük bir şeklidir, derlerdi. Ayet-i Kerime, onlara cevap olarak gelmiştir.

İbn Mes'uda da azlin sorulduğu ve kendisinin şöyle cevap verdiği rivayet edilir: Şayet Allah Teala bir erkeğin sulbundan bir insan çıkarmağa karar ver-mişse, o bunu mutlaka yaratır. O kişi menisini bir kayanın üzerine akıtsa bile... Dilerseniz azledersiniz, dilerseniz bunu terkedersiniz.

Ebû Said el-Hudrî meseleyi Peygamber (s.a.v.) den de bu şekilde nakleder. Ancak hür bir kadınla münasebette bulunurken onun rızasını almadıkça azil helal olmaz. Ama bunun için cariyeden izne gerek yoktur.

331- İmam Muhammed dedi ki: Şayet bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman eman ile düşman yurduna girer ve burada onbeş gün kalmağa niyyet ederse, namazım tam olarak kılar.

Çünkü onlarla savaş halinde değildir. Aksine onlardan eman istemiş ve kendisine eman verilmiştir. İslam yurdunda olduğu gibi niyyet ettiği kadar burada da kalabilir.

332- Şayet düşman yurdundan biri İslama girer ve onu esir etmezlerse, yahut İslamını gizleyecek olursa, evinde kaldığı müddetçe namazını tam olarak kılar.

Çünkü kendisi burada mukim idi ve oradan göç etmedikçe misafir olmaz.

333- Şayet üç günlük mesafede yola çıkarsa, namazını kas-reder. Gitmek istediği yere ulaşır ve düşman yurdunda onbeş gün kalmağa niyyet ederse, burada kaldığı müddetçe namazını

tam olarak kılar.

Çünkü düşman yurdunda bulunanlar kendisine saldırmadıkça orada kalma imkanına sahiptir ve onlarla savaş halinde olmadığı için aralarında eman almış hükmündedir.

334- İmam Muhammed dedi ki: Şayet müslüman ellerinde esir olarak bulunuyor ve bir yerde onu onbeş gün tutmak istiyorlarsa, namazını tam olarak kılmalıdır. Eğer kendisi onlarla ikamet etmek istemiyor ve her zaman için fırsat kollayıp ellerinden kurtulup kaçmak istiyorsa bile namazını tam olarak kılar. Çünkü sefer yahut ikamette onun niyyeti değil, kendilerinin niyyeti geçerlidir. Onun durumu, İslam yurdunda kişinin kölesi ve hanımı durumundadır.

Sefer ve ikamette onların niyyeti değil, efendi ve kocanın niyyeti geçerlidir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Halifenin görevlilerinden birini bir beldeden başka bir beldeye göndermesi halinde de durum budur. Sefer ve ikamette görevlinin niyyeti değil, halifenin niyyeti geçerlidir. Çünkü kendisi dilediğini uygulama imkanına sahip değildir. Elleriindeki esirin durumu da budur.

335- Şayet müslüman esir ellerinden kurtulur ve misafir olduğu halde bir mağara yahut başka bir yerde bir ay saklanmağa karar verirse, namazını kısaltarak kılar.

Çünkü onlarla savaş halindedir. Savaş yurdundaki ikameti onun için ikamet sayılmaz. Ancak İslam yurduna ulaşır ve böyle bir karar verirse o zaman kararı geçerlilik kazanır.

336- Savaş yurdunda İslami kabul eden bir kimse onu yakalamak istediklerinde üç günlük mesafede bir yere kaçmak istese ve orada bir ay

yahut daha çok gizlenmek istese bile namazını kısaltarak kılar.

Çünkü öldürmek için kendisini yakalamağa kalkıştıkları andan itibaren artık onlarla savaş halindedir.

337- Verdikleri sözü tutmayarak öldürmek için yakalamağa kalkıştıkları eman altındaki kişinin durumu da böyledir.

Çünkü o da artık onlarla savaş halindedir. Bu gibi kimselerin durumu, savaş yurduna gizli olarak giren ve bir yerde bir ay kalmağa niyyet eden kimsenin durumudur. O, bu müddet içerisinde misafirdir ve onun bu niyyeti geçersizdir. Çünkü ikamet etme yetkisi kendisinin elinde değildir.

338- İmam Muhammed dedi ki : İslama giren bir kimse şayet düşman kendisini öldürmek için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yakalamağa kalksa ve kendisi de aynı şekilde saklanacak, olsa namazını tam olarak kılar.

Çünkü bu şehirde mukim idi ve onu terketmedikçe misafir sayılmaz.

339- Şayet bir veya iki günlük mesafedeki bir yere gitmek istese de durum değişmez.

Çünkü mukîm olan bir kimse, misafirlik mesafesinden daha az mesafedeki bir yere gitmekle misafir olmaz. Bu, kendi bölgesinde bulunan köylerden birine gitmek isteyen kimse durumundadır.

340- Bu gibi kimseler, bulundukları yerden darulharpteki bir günlük mesafedeki bir yere gitmek isteyen ve düşmanla karşılaşp savaşanlar durumundadırlar. Bunlar da, savaş yurdunda ne kadar kalırlarsa kalsınlar namazlarını tam olarak kılarlar

Çünkü savaş yurdunda misafir değildiler ve sırf savaşmaktan dolayı da misafir olmazlar.

341- Görmüyor musun, şayet düşman yurdundan bir şehir halkı İslamı kabul edecek olsa ve şehirlerinde ikamet ettikleri halde düşman yurdu ehliyle savaşacak olsalar namazlarını tam olarak kılarlar.

Yine düşman yurdu ehli onlara galip gelse ve bir günlük mesafedeki bir yere kaçacak olsalar, namazlarını tam olarak kılarlar.

Ama üç günlük mesafedeki bir yere gitmek üzere şehirlerini terkedecek olsalar, misafir sayılırlar ve namazlarını kısaltarak kılarlar.

Şayet bu niyyetle çıkıp şehirlerine yakın bir yerde ikamet edecek olsalar yine kasrederek namazlarını kılarlar. Çünkü savaş halindedirler ve savaş yurdunda misafir olan bir kimse, müş-

riklerle savaş halinde bulunduğu müddetçe herhangi bir yerde ikamet etmeğe niyyet etse bile mukim sayılmaz.

342- Şayet kendi şehirlerine döner ve müşriklerin saldırısına uğramazlarsa, şehirlerine döndükten sonra namazı tam olarak kılarlar.

Çünkü İslamı kabul ettikleri zaman şehirleri İslam yurdu olmuştu. Kendilerinin ikamet ettikleri bir yerdi. Düşman buraya saldırıp onları buradan çıkarmadıkça, burası onlar için aslî vatandır. Ona vardıklarında namazlarını tam olarak kılarlar.

343- Şayet müşrikler galip gelip orada ikamet ettikten sonra müslümanlar bu şehre döner ve müşrikler burayı tamamen boşaltırlarsa, müslümanlar da burayı ikamet yeri edinip terketmezlerse, burası İslam yurdu olur ve namazlarını tam olarak kılarlar.

Çünkü müşrikler buraya galip geldiklerinde burası savaş yurdu (darul-harp) hükmüne girer. Müslümanlar galip gelir ve burda ikamet etmeğe karar verirlerse, bu defa da İslam yurdu olur. Müslümanın İslam yurdunda ikamet etmeğe niyeti geçerlidir.

344- Şayet orayı yurt edinmek istemez ama orada bir ay kaldıktan sonra çekip İslam yurduna gideceklerse namazlarını kısaltarak kılarlar.

Çünkü burası savaş yurdu cümlesindendir ve onlar da savaş yurdu halkıyla savaş halindedirler. Bu nedenle ikamete niyyet etmekle mukim olmazlar.

345- Müslümanlardan bir ordunun savaş yurduna girip bir şehir fethetmeleri durumunda da hüküm budur. Şayet orasını yurt edinirlerse, artık orası İslam yurdu ve namazlarını tam olarak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kırlarlar. Ama orasını yurt edinmez ve bir ay yahut daha çok bir müddet orada ikamet etmek isterlerse, namazlarını kısaltarak kırlarlar.

Çünkü orası savaş yurdudur ve kendileri de savaş durumundadırlar.

Bu hüküm, İmam Muhammed ile Ebû Yusuf'un görüşüne göredir. Çünkü onların içtihadlarına göre, bir düşman halk savaşta bir yere galip gelip şirk hükümlerini uygulamasıyla orası savaş yurduna döner. Ebû Hanife ise, buna ek olarak o beldenin savaş yurduna bitişik olması ve müslüman veya zimmilerden canı hususunda güvencede kalan bir kimsenin kalmaması şartını ileri sürer. Bu meseleyi yerinde etraflıca açıklayacağız.

Müellif, bu konudan sonra "Şehidlerden Yıkanacak Olanlar" ile "Tehlike Halinde Korku

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Namazı" konularını işlemiştir. Ancak bu iki konunun meselelerini imla ettiğimiz "Şerhu'z-Ziyâdât" kitabında etraflıca anlatmış bulunuyoruz. İmam Muhammed,"ez-Ziyâdât" kitabında anlattığı konulan hiçbir fazlası veya eksigi olmadan burada da tekrarlamıştır. Bundan dolayı bu konuları tekrar burada işlemedik.^{308[3]}

Hür Müslümanın, Çocuğun, Kadının, Köle Ve Zimmînin Eman Vermeleri

Serahsî -Allah ondan razı olsun- şöyle dedi: Bilelim ki bu kitabın en ince ve zevkli meseleleri "eman" konularıdır. Nahiv ilminin ve usûl-i fıkhnın incelikleri burada anlatılmıştır. İmam Muhammed

^{308[3]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/245-254

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bu konulan yazarken teyzesinin oğlu olan ve nahiv ilminde ileri bir mevkide bulunan Ali b. Hamza el-Kisâî'ye danışmıştır. Denilir ki, bizim rivayet hafızlarını imtihan etmek isteyen kişi, Kitâbu's-Salât'ın Ezan bölümünden sorsun. Fıkıhta ve nahivde derinleşmiş kimseleri imtihan etmek isteyen ise Kitabus-Siyer'in eman bölümünden imtihan etsin.

346- İmam Muhammed dedi ki: - Adaletli veya fasik hür ve müslüman bir erkeğin müşriklere verdiği eman, bütün müslü-manlar adına caiz olup hepsini bağlar. Çünkü Rasulullah (s.a.v.):

"Müslümanların kanları kısas ve diyetle eşittir. Onlar, kendileri dışında kalan herkese karşı tek bir el gibidir. (Biribir-lerine yardım ederler.) En yetkisiz kişileri bile onlar adına söz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verebilir ve sözü geçerlidir."

Burada zimmetten maksat söz vermektir. Bu söz muvakkat olsun, ebedî olsun farketmez. O, bir eman ve zimmet ak-didir.

Şayet hadiste geçen "Ednarf sözü, Yüce Allah'ın: "Bundan daha az, daha çok..."^{309[4]} sözünde olduğu gibi çoğun karşılığı olan az manasına alınırsa, yukarıdaki hadis bir kişinin vereceği emanın sahih olduğuna delildir.

Şayet Yüce Allah'ın: "İki yay kadar yahut daha yakın oldu..."^{310[5]} sözünde olduğu gibi, yakınlık manasında ise, sınırda düşmana en yakın bulunan müslümanın verdiği emanın sihhata delildir.^{311[6]}

Şayet aşağılık anlamındaki denaetten

^{309[4]} Mücâdele : 58/7

^{310[5]} Necm: 53/9

^{311[6]} Eman, güvence demektir. Çeviren.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müştak ise, fasıkın entarimin da sahih olduğuna delil olur. Çünkü "denaet" sıfatı, müslümanlardan ancak fasik kimseye yakışır.

Netice olarak emanda yardım manası vardır. "Biz hakikat sana apaçık bir fetih takdir ettik"^{312[7]} ayet-i kerimesi Hudeybiye antlaşmasıyla ilgili olarak inmiştir. Yüce Allah bu ayette Hudeybiye antlaşmasını apaçık bir fetih ve değerli bir yardım olarak isimlendirmektedir. Her müslüman dine yardım etmeğe ehildir. Böylece o müslüman burada İslam cemaati yerine kaim olur.

Nitekim bir müslüman müşriklerle savaşıp zararlarını defedecek olursa, onlarla savaşma farziyeti diğer müslümanlardan düşmüş olur. Aynen bu şekilde eman ve antlaşma akdiyle müslümanlar o müslümn eliyle zafer kazanırsa,

^{312[7]} Fetih: 48/1

bütün müslümanlar kazanmış gibi olur.

347- Hür ve müslüman kadının verdiği eman da geçerlidir. Çünkü kendisi de destek olanlardandır. Ancak kadın, direkt bizzat savaşacak bir bünyeye sahip değildir. Eman, söz ile yardımdır ve kadının bünyesi buna müsaittir. Nitekim o, malıyla cihad edebilmektedir.

Çünkü erkeğin malının cihadda kullanılabildiği gibi kadının malı da cihad-da kullandır.

348- Kadının verdiği emanın sahih olduğuna dair delilimiz. Rasulullah (s.a.v.) in kızı Zeyneb'in İslama henüz girmemiş olan kocası Ebû'l-As b. er-Rabî'i koruyup eman vermesi ve Rasulullah (s.a.v.)'in onun verdiği bu emanı geçerli kabul etmesidir.

Um mü Hâni'den gelen bir rivayette de şöyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

demıştır: "(Mekke fethi günü) kocamın akrabalarından iki müşrike e-man verip onları evime aldım. Ali b. Ebi Talib (r.a.) aniden içeri girip onları öldürmek istedi ve: "Müşrikleri mi koruyorsun?" dedi. Ona: "Allah'a yemin ederim ki beni öldürmeden onları öldüremezsın" dedim. Sonra dışarı çıktım ve müşriklere: Gelmemesi için kapıyı kilitleyin, deyip Rasulullah (s.a.v.)'e gittim. O'nu bulamadım. Nihayet Hz. Fatima¹ ya rastgeldim ve ona: "Annemin oğlu Ali'den neler çektim? Kocamın akrabalarından iki müşriği koruyup eve aldım. Bir baktım içeri girdi ve onları öldürmeye kalkıştı." dedim. Ama Fatıma, kocasından daha çok beni azarladı.

Q sırada Rasulullah (s.a.v.) çıkageldi. Henüz üzerinde yolculuk izleri vardı. "Merhaba ya Ümmü Hâni" diyerek gönlümü aldı. Ona dedim ki:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Ya Rasulallah! Annemin oğlu kardeşim Ali'den neler çektim! Elinden zor kurtuldum. Kocamın akrabalarından iki müşriki koruyup eve aldım. Bir baktım Ali içeri girdi ve onları Öldürmek için üzerlerine saldırdı." Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ali'nin buna hakkı yoktu. Senin koruduklarını biz de korumuş ve eman verdiğin kimselere biz de eman vermiş oluruz."

Daha sonra Fatıma (r.a.)'a söyleyerek su getirmesini istedi. Yıkandıktan sonra da bir tarafı sağına, diğer tarafı soluna atılmış tek bir elbise içinde sekiz rekat namaz kıldı. Bu olay, Mekke fethi günü kuşluk vaktinde oldu.

Rasulullah (s.a.v.), Ümmü Hânî'nin verdiği emanı sahih kabul etmiş ve kendisi eman verdikten sonra Hz. Ali'nin onlara saldırmaya hakkına sahip olmadığını belirtmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Sözü edilen sekiz rekat hakkında da şöyle denilmiştir: İki rekâtı, Mekke' nin fethi için şükür namazıdır. İki rekâtı, îmare b. Ruveybe'nin rivayet ettiğine göre Rasulullah'm kuşluk namazından önce kıldığı iki rekattır. Dört rekat ise, İbn Mes'ud'un rivayetine göre adeti üzere kıldığı kuşluk namazıdır. Tek bir elbise ile ve elbisenin bir ucu sağ omuzdan sarkıtılmış ve diğer ucu da sol o-muzdan sarkıtıldığını bildiren sözler işe tek bir elbise ile ve bu şekilde namaz kılınmasında bir sakınca bulunmadığına delildir.

Hız. Ömer (r.a.) m şöyle dediğı rivayet edilir. Kadının müslümanlara karşı müşriklere eman vermesi caizdir. Bir rivayette de: antlaşma yapması ve eman vermeğe söz vermesi caizdir

Hz. Aişe de aynı görüştedir.^{313[8]}

349- Savaşçı değilse, Müslüman kölenin eman verme yetkisi yoktur.

Bu görüş, Ebû Hanife'nin görüşüdür. Ebû Yusuf tan bu konuda rivayet edilen iki görüşten biri de budur. Ebû Yusuf tan diğer revayete göre ise, ki bu da Muhammed'in görüşüdür: Savaşçı olsun veya olmasın verdiği eman geçerlidir. Çünkü o da, elindeki imkanlar oranında dine yardım eden bir müslümandır. Eman da, söz ile yardımdır ve köle buna sahiptir. Direkt olarak savaşma salahiyeti ise elinde olan bir iş değildir. Direkt olarak bizzat kendisi savaşa katılamaz.

^{313[8]} Aynı konuyla ilgili olarak İbn Hişam'm verdiği şu bilgi de dikkati çekmektedir: İkrime b. Ebî Cehl'in hanımı olan Ümmü Hakim binti Men'e kocası adına Allah Rasulünden eman istemiş, Hz. Peygamber'in kabul etmesi üzerine yola revan olarak ikrim'e'yi aramış bulmuş ve geri getirmiştir, (bkz. İbn Hişam, es-Siratün-Nebeviyye III-IV/410 (Editör)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Efendisinin ona izin vermesi gerekir. Ayrıca köle kafirlerin can ve malları hususunda, onlara eman verince, onlara saldırma yasağı önce kendisini ve daha sonra sirayet yoluyla başkalarını ilzam eder.

Bu konuda köle de hür gibidir. Bu konuda delil, Ramazan hilalini görmek üzere yapılan şahitliktir. Şahid, önce kendisi yemez ve içmez. Daha sonra da başkalarına yeme içmeyi yasaklar. Fakat Ebû Hanife şöyle der: emanda yardımın manası gizlidir. Bu, ancak savaşabilecek kimse için ortaya çıkar. Efendinin hizmetiyle meşgul olan köle, savaşma salahiyetine sahip değildir. Onun için de eman verme yetkisine sahip olamaz. Ama efendisinin izniyle savaşa katılma yetkisine sahip olunca eman verme yetkisine de sahip olur. O zaman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tasarrufu müslümanları gözetmek doğrultusunda gerçekleşmiş olur. Çünkü onlarla savaşma yekisine sahip olmadığı halde onlara eman verdiği takdirde kendisi buna bağlı kalmadan başkalarını ilzam etmiş olur. Buna da yetkisi yoktur. Onun için de kölenin eman verme yetkisi yoktur.

350- imam Muhammed dedi ki: Bu konuda cariye de köle gibidir. İmam Muhammed, Abdullah b. Ömer'den rivayet edilen şu haberi delil olarak getirir :

"Kadın, köle ve çocuğun emân vermesi caizdir."

Ebû Hanife, hadisi "savaşan köle" şeklinde anlamaktadır.

351- Fazl er-Rakkâşî'nin naklettiği haberi de delil olarak zikreder. Bu zat diyor ki: Bir kalenin

önüne geldik. Bir köle, kendilerine eman verildiğini bir oka yazarak onlara fırlattı. Durumu Ömer b. Hattab (r.a.)'a bildirdik. Cevabında şöyle yazdı: O, müslümanlardan bir kişidir ve emanı caizdir.

Hız. Ömer (r.a.) o kölenin verdiği emanın sahih olduğuna, savaşıçı oluşunu değil, müslüman oluşunu sebep göstermiştir. Ancak Ebû Hanîfe meseleyi şöyle izah eder: Bu köle savaşıçı idi. Çünkü ok atmak, savaşıçıların işidir. Hız. Ömer, savaşıçının emanının sahih olması için müslüman olması gerektiğini belirtmiştir.

Meğâzî kitapları bu kölenin okuna Farsça olarak "korkmayın" yazdığını söylerler.

352- Müslümanların emriyle düşmana karşı savaşıyor olsa bile, zimminin verdiği eman geçersizdir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü kendisi de aynı inançta olduğu için onlara bir meyli vardır. Normal olarak onlara eman verirken hedefi müslümanları gözetmek değildir. Ayrıca o, İslama yardım ehlinden de değildir. Savaşta ihtiyaç anında yardımlarını istemek, köpeklerin yardımını istemek gibidir. Yahut aynı inancı paylaştıkları kimselere karşı onları savaştırmak, kendilerini son derece hakir düşürmek içindir. Onun için de verecekleri eman sahih olmaz.

353- İmam Muhammed dedi ki: Müslümanlardan ergenliğe yaklaşmış bir çocuğun veya kafirlerden henüz İslama girmiş olup İslamı ne olduğunu bilen bir kimsenin verdiği eman ise, caizdir.

Ebû Hanife'ye göre caiz olmayıp müslümanları bağlamaz. İmam Muhammedin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

buna caiz demesinin sebebi şudur: Çünkü bu kişi akıl sahibi ise, İslamı sahihtir. İmanı sahih olanın ise, iman ettikten sonra verdiği eman da sahih olur. Çünkü eman vermek, söz ile dine yardım etmektir. Böyle bir kimsenin sözü, dinin aslında muteber olduğuna göre, dine yardım hususunda da muteberdir.

Ebû Hanife'ye göre ise, durum şudur: Eman verebilecek olan müslüman-ların yararları ve bunların gözetilmesi işi kapalı bir şeydir. Bu yararları gözetme işi. meşeleri yerinde değerlendirebilen kimsenin işidir.^{314[9]}

^{314[9]} Genel bir özet yaparak eman verecek kişilerde şu şartların aranacağını söyleyebiliriz:

a) Müsiüman olmak b) Akıllı olmak c) Baliğ olmak. d) Eman verildiği sırada dâru'l-İslamda ikamet etmek. (Erkek ve hür olma şartı yoktur), (bkz. Ebu Yusuf, ei-Harâc, s. 222; Malik, el-Müdevvene 11/42; Taberî, İhtilâfu'l-fukha, 25,27,30; Behutî, Keşşâfu'l-kınâ, 11/104; Şîrbînî, muğni'l-muhtâc, VI/237)

Emandan Sonra Müşriklerin Saldırıya Uğraması

Bu noktada gönümüzdeki gelişmeleri ve uluslararası ilişkiler bütününde meydana gelen türlü değişiklikleri gözönüne almak gerekir: İster genel olsun, ister özel olsun, eman yetkisin kişilerin elinde olması pek faydalı gözükmemektedir. Dünya nüfusunun ulaştığı rakam, devletlerin içerisinde ve dışarıda yüklendiği ağır sorumluluklar ve devletler arasındaki hızlı ilişki trafiği, eman kurumunun kontrol altında işlemesini gerekli kılmaktadır. Zaten emanın geçerli olabilmesi için maslahatı temin etmesi (Kudûrî, el-Kitâb, IV/126; Mergînânî, el-Hidâye, 11/140) veya en azından zararlı sonuçlar doğurmaması (İbn Kudâme, et-Muğnî X/428; Desûkî, Haşiye, 11/186; Şîrbînî, a.g.e.IV/238) şart koşulmuştur. Bu sebeple eman kurumunun esas amacı göz önünde alınarak yetkinin devlete verilmesi, bu sayede zarar ve menfaatin daha iyi gözetilmesini sağlayacaktır. Zaten çağımızda bu iş, konsoloslukların verdiği vize şeklinde olmaktadır, (bkz. Abdülkerim Zeydân, Ahkâmûz-Zimmiyyîn ve'l-müste'menîn, s. 41; Zûhaylî, Âsârül-harb, s. 230,241)

Editör

İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/255-259

354- İmam Muhammed şöyle dedi : Bir müslüman bazı müşriklere eman verse müslümanlardan başka bir grup onlara saldırırsa ve erkekleri öldürüp kadınları ve malı aralarında paylaşırsa, kadınlarla evlenip çocukları dünyaya geldikten sonra kadınlara daha önce eman verildiğini öğrenseler, bu durumda öldürülenlerin diyetlerini ödemeleri lazımdır.

Müslümanlardan bir kişinin verdiği eman bütün müslümanlar için bağlayıcıdır. Bu emana göre eman verilmiş olanların malı ve canı emniyet altında olur. Öldürenlerin emanmdan haberdar ise kasden, haberleri yoksa yanlışlıkla katil sayılırlar. Ancak kendileriyle savaşılmadığından Cenabı Hakkm şu hükmü ile diyet vacip olur:

"Şayet aranızda anlaşma olan bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kavımdense, ailesine diyet ödemek ve mü'min bir köle azad etmek gerekir." ³¹⁵[10]

Kadın ve mallar sahiplerine geri verilir. "Bulundukları yer eman altında olan bir yer ise köleleştirme olmaz", kuralına göre kölelik de geçersiz olur. Kadınları almalarına mukabil kendilerine mehir ödenir. Çünkü şüphe altında (yani kadınların durumlarını tam bilmeden) onlarla evlendiler. Kendi mülkiyetleri altında olmayan kadınlarla münasebet kurdukları açıktır. Olayda şüphe bulunduğundan onlara zina cezası gerekmez. Mehir vacip olur, çocuklar da hür olur.

Hür kişilerin çocukları oldukları için kendileri de bedelsiz hür olurlar. Babalarına teslim edilirler. Çünkü evlad anne babadan dince üstün olan hangisi ise, ona tabi olur.

³¹⁵[10] Nisa: 4/92

355- Mühelleb b. Ebi Sufra'nın bu konuda şu hadisi zikredilmektedir: Hz. Ömer (R.A.) devrinde Ehvaz bölgesinde bir şehri kuşattık ve fethettik. Daha önce Hz. Ömer'le bir antlaşmaları varmış. Onlardan aldığımız kadınlarla beraber olduk. Mesele Hz. Ömer'e ulaşınca bize şöyle yazdı: Çocuklarınızı alınız ve kadınları kendilerine geri veriniz.

Atâ da rivayet ederek şöyle demektedir: Tuster şehri savaş yapılmadan fethedildi. Sonra halkı kafir olunca muhacirler onlarla savaştılar ve yağmaladılar. Müslümanlar kadınlarıyla evlendiler ve çocukları dünyaya geldi. Bunu duyan Hz. Ömer kadınların hür bırakılmalarını ve evlendikleri kadınlardan ayrılmalarını emretti.

Bunun açıklaması şudur: Bunlar küfre dönerken o yere elkoymadılar ve şirk hükümlerini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

orda uygulamadılar. Orası darulharp da olmadı. Bunun için Ömer onlara bu şekilde davrandı.

Şüveys de şöyle naklediyor: Misan beldesinde sulbümden kızlar ve erkeklerin bulunmasından korktum. Bu ne demektir? diye sorulunca; şöyle dedi: Bir zamanlar bir cariye almış ve onunla evlenmiştim. Ömer'in mektubu gelince halkla beraber ben de onu bıraktım.

Korkmasının sebebi şudur: Yanında hayız görmeden onu bırakmıştı, oysa Üç hayız görmeden onu bırakmaması gerekirdi, çünkü hür idi.

Onunla şüphe altında evlendiği için üç hayız müddeti iddet beklemesi gerekirdi. Gebe olup olmadığını anlayıncaya kadar onu bırakması doğru değildir.

356- Ebû Cafer Muhammed b. Ali şöyle

rivayet etmektedir: Halid b. Velid'in Beni Cezîme'ye karşı yaptıkları Rasul-lullah'a ulaşınca koltukları görününceye kadar ellerini havaya kaldırdı ve şöyle buyurdu: "Allahim, Halid'in yaptıklarından beri olduğumu sana bildiririm. Üç defa tekrar etti." Sonra Hz. Ali'yi çağırdı ve şöyle buyurdu: "Şu malı al, Benu Cezîme'ye götür. Cahiliyye işlerini ayağının altına al." Cahiliyye döneminde Mekke halkı ile Benu Cezîme arasında meydana gelen çatışma ve düşmanlıkları kast etmektedir. Halid onlardan ne aldıysa kendilerine geri götür, dedi. Ali de Halid'in aldığı malı aldı ve kendilerine götürdü. Hatta köpeğin yalağına varıncaya kadar istedikleri her şeylerini verdi. Sonra Ali'nin yanında biraz mal artması üzerine onlara döndü ve şöyle dedi: Bu arta kalan mal Rasulullah'tan size gönderilmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Halid'in aldığı, ancak sizin de onun da tanımadığı maldır. Onu kendilerine terketti. Sonra döndü ve Rasulullah'a durumu anlattı.

Bundan anlaşılıyor ki müslümanlar eman veya ahid altında olan yerlerden mal ve kişi cinsinden aldıkları bütün şeyler sahiplerine iade edilir. Halid bunları hata ile almıştır. Bu gediği Rasulullah'ın kapatması gerekiyordu. Çünkü kuvvet ve desteğini ondan almıştır. Onun için bu şeyleri kendisi yerine getirdi yahut yerine getirilmesi için kendi malından teberruda bulundu. Bunu bu şekilde anlamak daha iyidir. Çünkü âkile^{316[11]} durumu, mallarda değil, kan diyetlerinde olur. Malın harcanmasında diyetin mutlak olarak kullanılması mecazidir ve

^{316[11]} Akile, öldürülen kişinin kan diyetinin katil yerine, başkası tarafından Ödenmesi demektir. (Çeviren)

fedakarlığın yapılmasını teşvik içindir. Hakikatte diyet ismi ferdin bizzat fedakarlığını ifade eder. Ancak ödeme manasında mutlak kullanıldığında mecaz olarak mal için de kullanılması caizdir ve fedakarlığın yapılmasını teşvik içindir.

Yine bu rivayet, malum mal ile meçhul haklar üzerinde anlaşmanın caiz olduğunu gösteren bir delildir. Çünkü Ali şöyle diyor: Bu mal sizin ve onun bilmediği şeyler karşılığıdır. Rasulullah da onun bu uygulamasını benimsedi.

357- Şöyle der: Müslümanlar bir kaleyi veya şehri muhasara ederken oranın halkından müslüman olmaları halinde malı, canı ve küçük çocuklarına dokunulmaz. Çünkü Rasulullah şöyle buyurmaktadır: "Kelime-i Şehadet getirirlerse hak ettikleri dışında mal ve canlarını benden korumuş olurlar." Cenabı Hak Buyuruyor: "Eğer tevbe

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eder, namaz kılar ve zekat verirlerse yollarını serbest bırakın!..."^{317[12]}

Müslüman olanların eşi ve büyük çocukları İslama girmedikleri takdirde fey' sayılırlar. Çünkü küçük çocukları babalarına tabi olarak müslüman olmuş sayılırken, eşi ve büyük çocukları onun İslama girmesiyle İslama girmiş olmazlar. Bunlar harp ehli olarak kalırlar.

358- Buna delil olarak Zühri'nin rivayet ettiği şu hadis zikredilmektedir: "Sa'ye'nin çocukları Sa'lebe ve Üseyyid ile Üseyyid bin Ubeyd Rasulullahın kuşatması altında bulunan Benu Kureyza'ya şöyle dediler: Ey Benu Kureyza halkı! İslama giriniz, kanlarınız ve mallarınız kurtulur. Allah'a yemin ederiz ki Heyyibân oğulları bunu daha önce size haber vermişlerdir." deyince:

^{317[12]} Tевbe : 9/5

"Hayır, olmaz!" cevabını verdiler."

Heyyibân hikayesi meğâzî kitaplarında şöyle anlatılmaktadır: Şam papazlarından biri Rasulullahın Peygamberliğinden önce Medine yahudilerinin yanına gelmişti. Öleceği sırada onları topladı ve şöyle dedi: Şam bölgesini kastederek: İçki ve bolluk yerini bırakıp kıtlık ve zorluk yeri olan buraya gelişimin sebebini biliyor musunuz? Hayır, dediler. Şöyle dedi: Zamanı yaklaşan bir Peygamber için geldim. Burası da hicret edeceği yerdir. Ona yetişmeyi çok isterdim. Sizden kim ona ulaşırsa benden selam söylesin ve ona iman etsin. O peygamberlerin sonuncusu ve alemlerin en hayırhsıdır.

Devamla şöyle dedi: Rasulullah'ın hükmüne boyun eğdikleri günün akşamı Sa'ye'nin çocukları ve Ubeyd oğlu R as ulu l -laha gelerek müslüman

oldular ve kanları ile mallarını kurtardılar.

Bu da gösteriyor ki kuşatma altında olmayan kişinin İslama girmesiyle emniyete kavuştuğu gibi kuşatma altındakinin de müslüman olmasıyla herşeyi emin olur.

359- Hz. Ömer'in şöyle buyurduğu rivayet edilir : "Müslümanlardan birisi düşmandan bir adama parmakla işaret edip "Gelirsen öldürürüm" diye söylese ve o da gelse, e-min olur. Onu öldüremez."

Bundan sonra diyoruz ki, işaretiyle onu gösterse ve kafir de bunu anlamazsa, yine emniyettedir.

Çünkü işaretle onu kendine çağırmıştır. Bu şekilde korkan değil, ancak emin olan kimse çağrılır. "Gelirsen Öldürürüm" sözünü kafirin araştırmadan anlaması mümkün değildir. Bunu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

da ancak kendisine yaklaşmakla gerçekleştirebilir. Onun için işaretin zahiri ile emanın varlığını kabul etmek ve hıyaneti önlemek için bunun dışındaki ihtimalleri unutmak gerekir. Çünkü işaretin zahiri onun için bir emandır. Bu emanı kaldırıyorum manasında söylediği "gelirsen Öldürürüm" sözü, kafir bunu bilmediği sürece, bir şey ifade etmez; o kişi hala güvencede sayılır. Çünkü Cenab-ı Hak buyuruyor :

"...Sen de onlarla yapılan anlaşmayı aynı şekilde boz... " 178. Yani hem siz hem onlar emanın bozulduğunu açıkça bilmesi gerekir. ^{318[13]} Bu manaya işaret ederek şöyle buyuruyor: "Şüphesiz Allah hainleri sevmez."^{319[14]}

^{318[13]} Enfal : 85

^{319[14]} Enfal : 85

Eman sözün ihtimalinden anlaşılacağı gibi, işaretin ihtimalinden de anlaşılmaktadır.

360- Hürmüzan hadisinde bu olay şöyle anlatılmaktadır. Ömer onu getirtip konuşturunca şöyle dedi : Diri sözü mü yoksa ölü sözü mü söyleyeyim? Diri sözü, deyince şöyle dedi: Biz de siz de cahiliye hayatı yaşıyorduk, iki tarafın da dini yoktu. Siz Arapları köpekler mesabesinde tutardık. Allah sizi dinle destekleyip aranızdan Peygamber gönderdi diye biz size boyun eğemeyiz. Ömer: Sen elimizde esir olduğun halde mi bunu söylüyorsun? Öldürün bunu, dedi. Hürmüzan cevap verdi: Esire eman verdikten sonra öldürmeyi Peygamberiniz mi öğretti size? Ömer: Ne zaman eman verdim, diye sorunca şöyle dedi: Diri sözü söylememi istedin. Kendinden korkan kimse diri olmaz. Bunun

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

üzerine Ömer: Allah belasını versin. Ben farkında olmadan herif eman almış, dedi. Bu da eman konusunda genişliğin esas olduğuna delildir. Devlet başkanı bir kavme eman verdikten sonra onu bozmak isterse, bozabilir. Çünkü Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "Sen de onlara karşı anlaşmayı bozarak aynı şekilde davran."^{320[15]}

Eman, müslümanların kendi kuvvetlerini korumaları açısından o zaman Önemli sayılıyordu. Bu da belirli vakitlere mahsustur. Bu vakitler dışında müslümanlar eman anlaşmasını koruma veya bozmada serbesttirler. Çünkü güçlendikten sonra kafirlerle savaşma imkanına sahip bulunmaktadır.

362- Emanın kaldırılması, kaldırıldığıının onlara duyurulması ve önceki vaziyetlerine iade

^{320[15]} Enfal : 58

edilmeleriyle gerçekleşir. Henüz kaleleri içinde olsalar bile emanın bittiğini duyurduktan sonra kendilerine savaş açmanın bir sakıncası yoktur.

Çünkü sığınakları içinde önceki durumlarını hala korumaktadırlar.

363- Şayet sığınaklarından çıkıp müslümanların karargahına gelmişlerse, eski yerlerine dönünceye kadar emin olup kendilerine dokunulmaz.

Çünkü eman dolayısıyla meydana çıkmışlardı. Eski yerlerine dönmeden emanları kaldırılacak olursa hıyanet olur. Halbuki Allah hainleri sevmez.

364- Cenabı Hakkın şu hükmü buna delalet etmektedir: "Müşriklerden biri sana sığınır, Allah'ın sözünü dinlemesi için onu güvene al. Sonra onu güven içinde olacağı yere ulaş-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tır..."^{321[16]} Muaviye ile ilgili hadis de buna delil gösterilmiştir. Şöyle ki, kendisi ile Rumlar arasında bir ahid vardı. "Ahdi yerine getirir sonra kendilerine saldırırız." der gibi onların yurdunu gösteriyordu.

Yani ahid belirli bir müddete kadardı. Müddetin sonuna doğru onlara yaklaşmak ve bitiminde saldırmak için ülkeleri istikametinde hareket etti.

O esnada yaşlının biri: Allahu Ekber! Hıyanet değil, ahde vefa! diye sesleniyordu. Bu yaşlı Amr b. Anbese es-Sülemi idi.

Sözlerinden anlaşıldığına göre Muaviye'nin davranışında ahde vefasızlık olduğu anlaşılmıştır. Çünkü kendilerine saldırmak niyetiyle ülkelere doğru yürüdüğünden onların

^{321[16]} Tевbe : 6

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

haberi yoktu. Aksine eman için kendilerine yaklaştığını zannetmişlerdir.

Bunun üzerine Muaviye: Hıyanet değil, ahde vefa, demekle neyi kastediyorsun? diye sorunca; şöyle dedi: Rasulullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Kendisi ile bir kavim arasında ahid bulunan kimse, ahdin süresi dolmadan, bozduğunu kendilerine duyurmadan ve kendi başına ne bir düğüm çözsün, ne de bağlasın."

Şeklen ve manen ahde hıyanete benzer herşeyden sakınmanın vacib olduğuna bu bir delildir.^{322[17]}

Eman Sayılmayan Şeyler

^{322[17]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/261-266

365- İmam Muhammed dedi ki: Bir müslüman eman almadan dâruharbe girip de müşrikler onu yakaladıklarında, kendilerine: Ben sizdenim. Yahut sizinle müslümanlara karşı çarpışmak için geldim, derse bile, müşriklerden herhangi birini öldürmesinde ve malından dilediğini almasında bir sakınca yoktur.

Çünkü bu sözleriyle onlara eman vermiş sayılmaz. Yaptığı, kelimelerin zıt anlamlarını kastederek aldatmaktan başka bir şey değildir. Sözleriyle demek istediği şudur :

Ben sizdenim, derken sizin gibi ben de insanım demek istiyor. Sizinle müslümanlara karşı çarpışmak için geldim, sözü müslüman 1 ardan ayaklanan ve isyan edenlere karşı sizinle beraber çarpışacağım, yahut burada müslümanları size karşı savunarak döğüşmek

için geldim. Niyetini gizlemiş de bu sözü söylemiş demektir.^{323[18]}

Bu sözleriyle onlara eman verecek olursa bu eman geçerli değildir. Çünkü kendisi onların elinde esirdir. Onlara nasıl eman verebilir? Aksine kendisi onlardan eman istemek durumundadır. Bu sözleriyle eman istediğini gösteren bir şey de yoktur.

366- Sonra bunu nasslarla destekleyerek şöyle dedi: Rasu-lullah, Abdullah b. Üneys'i yalnız başına seriyye olarak Nahle¹ de yahut Urane de bulunan Halid b. Süfyan b. Nubayh el-Hu-zeli' üzerine gönderdi. Bu adamın Rasulullah'a karşı çarpışmak için asker topladığı

^{323[18]} Doğrusu, yapılan böyle sübjektif yorumlar değil, ellerinde esir olduğu ve eman verme ehliyetine sahip bulunmadığı için verdiği emanın geçersiz olmasıdır. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Peygambere ulaşmıştı. Onu öldürmesini söyledi ve Huzaa' ya intisab et, dedi. İbn Süfyan onlardan olduğu için Rasulullah böyle söylemesini istedi. Onu tanımıyorum ya Rasulullah, deyince, Peygamberimiz: Tanırsın, korku salan bir adamdır, buyurdu. Ama ben erkeklerden korkmuyorum, dedim. Cuma akşamı vardım. Namaz vakti geldi. Beni tanımlarından çekindiğim için yürürken ima ile kıldım.

Ebû Yusuf bunu delil göstererek mağlub kimse yürürken ima ile namazı kılar, sonra iade eder, demektedir.

Onun hayvanlarını güden bir cariye'nin yanma vardım. Kimin çobanı'sın? diye sorunca, İbn Süfyan'ın olduğunu söyledi. Nerede olduğunu sorunca, şimdi yanına gelir, dedi. Az sonra bir bastona dayanarak geldi. Görünce korkudan her

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tarafım diken oldu. Durdu, selam verdi. Nesebimi sordu. Huzaa'dan olduğumu söyledim. Başka bir rivayette, Cüheyne'den olduğumu söyledim. Sonra kendisine: Seninle beraber olmak, seni desteklemek için geldim, dedim.

Sözlerinin manası şudur: İslama davet ederek ve kötülük işlemekten -O da Rasuîullalâ karşı çarpışmaktır- alıkoyarak sana yardım ediyorum. Çünkü Ra-sulullah şöyle buyuruyor: Zalim olsun, mazlum olsun kardeşine yardım et. Zalime na'sıl yardım etsin? diye sorulunca: Zulmüne engel olur, buyurdu. Seni öldürünceye kadar senden ayrılmayacağım demek istiyor.

Cariyenin biraz süt sağmasını istedi. Sütü sağdı ve bana verdi. Birazını içtim. Sonra adama verdim. Devenin saldırısı gibi sütü aldı ve kafasına dikti. Burnu köpüğün içine battığını görünce

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ben de kabı daha da diktim, cariyeye ses çıkarma yoksa seni öldürürüm, dedim.

Şöyle devam etti: Onunla biraz yürüdüm. Sözlerim hoşuna gitti. Sonra dikenlere bastığımı ve ayağıma dikenlerin battığını ona gösterir gibi yaptım. Ey Cüheyneli yetiş, dedi. Ben geriledikçe o benim ilerlememi söyledi. Sırtı bana dönük iken kendisine yetiştim. Boynunu vurdum ve kafasını aldım. Sonra hızla dağa tırmandım. Mağaraya girdim. Ondan sonra aramalar başladı. Başka bir rivayette, aramak için her tarafa süvariler gönderildi.

Ben de dağda yerimde duruyordum. Bir elinde ayakkabısı, diğer elinde su tulumu bulunan bir adam bana yaklaştı. Ben de yalınayaktım. Abdest bozmak için oturdu ve ellerindeki eşyayı kenara bıraktı. O esnada örümcek mağaranın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kapısında ağ ördü, yahut güvercin çıktı, dedi. Bunu gören adam arkadaşlarına, kimsenin bulunmadığını söyledi. Sonra indi ve ayakkabı ile su tulumunu bıraktı. Ben de çıktım, ayakkabıyı giydim ve tulumu yanıma aldım. Gündüz saklanır, gece yürürdüm.

Medine'ye vardım, Rasulullahi mescidde buldum. Beni görünce bu yüz ağarmıştır, dedi... Araplar bu sözü amacına ulaşıp muzaffer olan kimse için kullanırlar. Ben de esas başarı sizindir, dedim ve meseleyi anlattım. Elime bir değnek verdi ve şöyle buyurdu: "Ey Üneys oğlu, bunu tut ve Cennette ona dayanarak yürü. Çünkü bastona dayanarak yürüyen azdır."

Deniliyor ki, bu sözün anlamı şudur: Kral ve sultanlar buna dayandığı gibi sen de Cennette buna dayan. Başka bir te'vile göre manası

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şöyledir: İkimizin arasında kıyamet günü bu alemet olsun. Ta ki bu yaptığına mükafat olarak Cennette derecenin yükseltilmesini isteyeyim. Sen, Rasulullahla aralarında bir alamet bulunup da yaptıklarından dolayı mükafatlandıracağı kimselerden birisin.

Rivayete göre bu bastonu vefatına kadar İbn Uneys sakladı. Vefat edeceği zaman kendisi ile birlikte kefene konulmasını ailesine vasiyet etti.

Bu olayı nakletmesinden maksat, "Yanında kalmak ve seni desteklemek için geldim" sözünün eman sayılmayacağını göstermek içindir.

367- Yezid b. Ravman'ın hadisini zikrederek şöyle demektedir: Ka'b b. Eşrefin geldiği ve şiirler söyleyerek çarpışmak istediği haberi Rasulullah'a ulaştı. Ka'b Medine'nin ileri gelen yahudilerindendi. Cenabı Hakkın: "Onlar tağutun

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

önünde muhakeme olunmalarını isterler" buyurduğu ^{324[19]}ayetindeki tağut^{325[20]} odur.

Bedir harbinde öldürülen müşriklerin ölümlerine mersiyeler söyler, Rasulullahı şiirlerinde hicveder ve müşrikleri intikama teşvik ederdi. Şu sözlerle başhyan kasidesi bunun örneklerindendir:

Bedir harbi değirmen gibi ezdi geçti. Bedir gibi helak etmek için feryad etmek ve göz yaşı dökmek gerekir.

Medine'ye dönünce Rasulullah: İbnü'l-Eşref bana eziyet etti. Onun hakkından kim gelecek? diye sordu. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme: Ben, ya Rasulallah, ben onu

^{324[19]} Nisa : 60

^{325[20]} Tağut, Allah'tan başka kendisine kulluk yapılan her şey.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldüreceğim, dedi. O da, öldür, dedi. İbn Mesleme günlerce yemeden içmeden bekledi. Rasulullah onu çağırıp yeme içmeyi niye bıraktığını sorduğunda şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Sana bir söz verdim. Bilmiyorum onu yerine getirebilir miyim, getiremez miyim? dedi. Rasulullah: Gayret et, dedi

Bundan anlaşıldığına göre Rasulullah'a verdiği sözü gerçekleştirmeye kadar İbn Mesleme lezzetli şeyleri bırakmıştır. Hayırlı bir işe girişen kimsenin o işi lezzetli şeylere tercih etmesi gerekir. Bununla beraber Rasulullah vücudun ancak yeme içme ile güçleneceğini kendisine ifade etmiştir. Nitekim Cenabı Hak şöyle buyuruyor:

"Biz onları yemek yemez bir cesed

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kılmadık."^{326[21]}Ona, verdiği sözü yerine getirmesi için gayret etmesi düşer.

Sonra öldürmek için Muhammed ve Evs'ten Ubade b. Bişr b. Vakş, Ebû Naile Silkan b. Selman b. Vakş, Haris b. Evs ve Ebû Abs b. Cebr bir araya gelerek onu öldüreceklerini Rasulullaha bildirdiler. Müsaade edin o-nunla istediğimiz gibi konuşalım ve öldürelim, onu mutlaka Öldürmemiz gerekir, dediler. Yani sizin aleyhinizde bazı şeyler söyliyerek lafızların zahiri ile onu aldataalım, dediler. Serbestsiniz, buyurdu. Bunun üzerine süt kardeşi olan Ebû Naile adama gitti, sohbet etti ve beraberce şiirler okudu. Sözü denk getirerek Ebû Naile: Bu adam (Rasulullah) in gelişi bize uğursuzluk (bela) getirdi dedi.

Adamdan maksat Rasulullahtır. Beladan

^{326[21]} Enbiya : 8

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

maksat nimettir. Çünkü bela şiddet anlamında kullanıldığı gibi nimet manasında da kullanılır. Her iki manada da kullanılır. Nitekim ashab şöyle buyurmuşlardır : "Şiddete mübtela olunca sabrettik. Nimete mübtela olunca sabredemedik." Cenabı Hakkın :

"Bu Rabbinizin büyük bir belası (imtihanı) idi." ayetinin açıklamasında : Sizi Firavun ve kavminden kurtarmasında büyük nimet vardır, denilmiştir. Yine, çocuklarınızı kesmesi, eşlerinizi diri bırakması sizin için büyük bir mihnettir, diye açıklanmıştır.

Sözlerine devamla şöyle dedi: Araplar bize savaş açtı. Hepsi birden üzerimize saldırdı, perişan olduk. Canımız helak oldu. Malımız telef oldu. Bir sadakaya muhtaç olduk. Yiyecek bir şey de bulamıyoruz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ka'b şöyle dedi : Ey Selame'nin oğlu! Neticenin bu şekilde olacağını ben daha önce sana söylemiştim.

Silkan araya girdi ve şöyle dedi: Beraberimde başka şahıslar da var, onlar da benim gibi düşünüyorlar. Bize hurma ve yiyecek satman, bu konuda bize iyilik etmen üzere kendilerini de sana getirmek istiyorum. Bunları satarsan biz de sana güveneceğin bîr rehin bırakırız.

Ka'b dedi ki: Raflarım hurmalarla dolup taşmaktadır. Ama ne hurmalar! Dışın köküne kadar batacağı cinsten hurmalar!

Rifaf rafın çoğuludur. Hurmanın toplandığı yer demektir. Bu raflar hurmanın çokluğundan çatırdayıp duruyor.

Devam etti: Ey Ebû Naile! Allah'a yemin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ederim ki sizi bir kıtlık içinde, yani şiddet içinde görmek istemezdim. Senin değer in yanımda büyüktür. Ne rehin vereceksiniz? Acaba kadın ve çocuklarınızı rehin bırakır mısınız?

Ne yapıyorsun? Bizi teşhir edip rezil mi etmek istiyorsun? Sana memnun kalacağın silahlardan rehin bırakalım, dedi. Şüphesiz silahta vefa vardır, cevabını verdi.

Silkan, kendisinden silah istemeğe geldikleri zaman geri çevirmesin diye böyle söyledi.

Ebû Naile tekrar geri dönmek üzere arkadaşlarının yanına geldi. Akşam saatlerinde kendisine gitmeyi kararlaştırdılar. Sonra yatsı vakti Rasulullaha gelerek meseleyi haber verdiler. O da Baki mezarlığına kadar beraber çıktı. Sonra uğurlayarak: "Allah'ı anınız ve yardımını isteyerek gidiniz" buyurdu. Kendilerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dua etti. Bu iş, gün gibi aydınlık mehtaplı bir gecede oluyordu.

Gittiler ve adama vardılar. Kaldığı yerin yakınından Ebû Naile kendisine seslendi. İbnü'l-Eşref henüz yeni evlenmişti. Sesi duyunca hemen atladı. Ancak karısı eteğinden yakalayarak: Nereye gidiyorsun? Senin düşmanların var. Bu saatte senin gibiler dışarı çıkmaz, diyerek alıkoymak istedi. Ama kendisi: Kardeşim Ebû Naile'dir, beni uykuda görse bile uyandırmak istemez, diyerek ısrar etti. Sonra eli ile çırpı ve şu sözleri tekrar-lıyarak çıktı: "Yiğit ölüme bile çağrılrsa icabet eder." Karşılamaya gitti ve hoşgeldiniz dedi. Sonra kendilerine açılınca; Yazıklar olsun sana! Gecemizin geri kalan kısmında daha iyi sohbet etmek için Şercu'l-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Acuz^{327[22]} denilen yere kadar yürüyelim mi? dediler. Yürüyerek çıktılar. Şerç denilen yere doğru ilerlerken Ebû Naile eli ile Ka'bın başını okşayarak: Vay be! Ne güzel koku! dedi. Sonra bir müddet yürüdü ve aynı şeyi tekrar etti. Nihayet iyice fırsatını bulunca kafasını yakaladı ve arkadaşlarına: Vurun Allah'ın düşmanına, diye seslendi. Onlar da kılıçları ile vurmaya başladılar. Ama yeterli olmadı. Kılıçlar birbirine çarpıyordu.

Muhammed b. Mesleme der ki: Kılıcımın yanında hançere benzer bir şeyin olduğunu hatırladım. Çıkardığım gibi karnına sapladım. Sonra biraz daha yüklendim ve sapma kadar hatırdım. Allah'ın düşmanı bir çığlık attı. Bu ses üzerine yahudilerin bütün burç ve köşkleri üzerinde ateşler yakıldı. Korku anında geceleri

^{327[22]} Halkın toplandığı ünsiyeti olan bir yer.

ateş yakmak yahudilerin adetidir.

Beni Haris yahudülerinden olan İbn Süneyne şöyle diyordu: Medine' de akıtılan kan kokusunu duyuyorum.

Meğâzî kitaplarında belirtildiğine göre kendisi ile Ka'b'm öldürüldüğü yer arasında bir fersah kadar mesafe vardı.

Ka'b'e vururken o arada Haris bin Evs de ayağından yaralanmıştı. Onu tamamen öldürünce geri gitmek için yola çıktılar. Beni Ümeyye, Beni Kureyza ve Buas üzerinden geçtiler. Harratu'1-Ariz denilen yere gelince Haris'in ağrısı arttı. Yaradan çok kan kaybetti. Ona acıyarak aralarında taşıdılar. Rasulullaha geldiler. Baki mezarlığına gelince tekbir getirdiler. O geceyi Rasulullah ihya etmişti. Tekbir seslerini duyunca onu öldürdüklerini anladı. Sonra Haris b.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Evs'i Rasulullah'a getirdiler. Yarasına tükürün-ce ağrı kesildi. Allah'ın düşmanına yaptıklarını anlattılar. Sonra evlerine dağıldılar. Sabah olunca Rasulullah: Yahudi erkeklerden kimi görürseniz öldürün,buyurdu.

Bir araya gelerek bu olayı görüşüp herhangi bir harekette bulunmalarını önlemek ve tedbir almak için böyle söyledi.

Yahudiler korktular, ileri gelenlerinden kimse dışarı çıkmadı. Birşey de konuşmadılar. İbnü'l-Eşref'in başına gelenin kendilerinin de başına gelmesinden korktular. Benu Harise'nin yahudülerinden olan İbn Süneyne, Huvaysa b. Mes'ud'un antlaşman arkadaşı idi. Onun kardeşi Muhaysa İslama girmişti. Muhaysa, İbn Süneyne'yi öldürdü. Bunun üzerine Huvaysa, Muhaysa'yı dövmeye başladı. Ondan büyüktü. Ey

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Allah'ın düşmanı! Adamı öldürdün. Allah'a yemin ederim ki şimdiye kadar onun malı ile besleniyordum. Çünkü ikisine de yardım ediyordu. Bunun üzerine Muhaysa şöyle dedi: Onu öldürmemi isteyen seni de öldürmemi isteseydi, seni de öldürürdüm. Humaysa şaşkınlık içinde sordu: Muhammed beni öldürmeni söyleseydi öldürürdün ha? Evet, dedi. Muhaysa tekrar: Vallahi, seni bu derece etkileyen bir din elbette büyük bir dindir. O gün Huvaysa da müslüman oldu. Bundan sonra Muhaysa şu şiiri okudu :

Kardeşim, " istenirse seni öldürürüm", sözümü yadırgamaktadır. Halbuki böyle bir istek olursa kulaklarının kökünden kafasını uçururum. Kılıcım tuz gibi beyaz ve iyi de cilalıdır. Ne tarafa sallarsam boşa gitmez. Rasulullah'ın emrine itaat ederek seni öldürürsem Yemen¹ den Şam'a

kadar olan mesafenin benim olmasından daha çok sevinirim.

Müellif, bu hadisi Câbir b. Abdillâh'ın rivayeti ile de tekrar ederek şöyle nakletti:

368- Muhammed b. Mesleme kendisi İbn'l-Eşref'e gelerek şöyle dedi: Ey Ka'b, sana bir şey için geldim. Buyur, söyle, dedi. Senden biraz hurma borç almak istiyorum deyince, hurmayı ne yapacaksınız? diye sordu. Cahiliyye döneminde bin ölçek hurma devşirdiklerini bildiği için İbnü'l-Eşref bu talebi yadırgadı ve sordu. Muhammed cevap verdi: Bu adam (Rasulullah) ve arkadaşları yanımda bir şey koymadılar. Yani cahiliyye şeylerinden bizde zararlı hiçbir şey bırakmadı. Yahut şirkten birşey bırakmadı. Yahut din ve dünya işlerinde muhtaç olduğumuz her şeyi verdi ve hidayet etti, demek istedi.

Bunun üzerine Ka'b şöyle dedi: Hele şükür, aklın başına gelmiş, hemen ihtiyacını görmeğe bak. Yalnız bana bir rehin bırakman lazım.

Zırhımı rehin bırakırım, deyince her halde babandan kalan Zağba isimli zırhdır? diye sordu: Evet, dedi. O halde dilediğin kimselerle gel, ihtiyacını gör, dedi. Ben de gece karanlığında geliriz, dedim.

Senden bir şey isterken yahut bir ihtiyaç için gelirken halkın görmesini istemiyorum, dedim, Muhammed'le beraber çıktı. Biraz sohbet ve iltifattan sonra Muhammed elini başına götürdü. Saçları kıvrıkcıktı. Ne güzel kokuyorsun, dedi. Dilersen sana da veririm, dedi. Aynı şeyi tekrar yaptı. Bunun üzerine: Ya Muhammed! İşte böyle. Sen ve arkadaşların bunu (kokuyu) terkettiniz, dedi. Bir eli ile saçından iyi yakalayınca diğer eli

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ile hançeri karnına sapladı... ilh.

Kendisinden hurma borçlanmak istediğini söyledi ve adamı öldürdü. Bu ondan bir haksızlık yahut ahde vefasızlık değildir. Böylece anlaşıldı ki böyle şeyleri yapmanın bir sakıncası yoktur.^{328[23]}

Şartlı Eman

369- Müslümanlar kendilerine rehberlik etmek ve hiyanet etmemek üzere birine eman verseler, sonra adam hiyanet etse, müslümanların onu öldürmesi caizdir. Rehberlik için evinden yahut kalesinden çıktıktan ve müslümanlara katıldıktan sonra hainlik ederse

^{328[23]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/267-273

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

veya rehberlik etmeyerek hiyaneti açığa çıkarsa, müslümanların kendisine verdiği emanı kaybeder. Akibeti imama (devlet başkanına) kalmıştır. Dilerse öldürür, dilerse fey (ganimet) sayar.

Çünkü aralarında şart böyle koşulmuştur. Rasulullah buyuruyor: "Müslümanlar şartlarına bağlı kalırlar." Hz. Ömer de şöyle demektedir. "Şarta bağlı kalmak lazımdır."

Zaten adam, kanının dökülmesi helal olan bir kimsedir. Rehberlik etmek ve hiyanet yapmamak şartı ile kanının dökülmesi haram kılınmıştır. Haramın sebeplerini şarta bağlamak, talak ve köle azad etmede olduğu gibi, caiz ve sahihtir. Şan ortadan kalkarsa tekrar kanının dökülmesi caiz olur.

Emandan sonra ahdi bozmak ve emin

olacağı yere götürmek hiyanetten sakınmak içindir. Şartı açık koşmakla Musa bin Cubeyr'in hadisini buna delil olarak göstermekte ve şöyle demektedir: Rasulullah (s.a.v.) Hayber'in son kalesini ondört gün muhasara etti. Helak olacaklarını anlayınca Rasulullah'a barış teklif ettiler. İbn Ebi'l hiyanet anlamı da kendiliğinden kalkmış olmaktadır.

370- Hukayk'e: Aşağıya gel de konuşalım, diye haber yolladı. Olur, dedi. Hayberi terketmeleri ve kendilerine dokunulmaması şartı ile anlaştılar. Böylece arazi ve mallarını, hurmalıklarını ve bağlarını, herkesin giydiği elbisesi dışında servetlerini Rasulullah'a bırakmak üzere sulh yaptılar. Sonra şöyle dedi: Bunlardan birini inkar ederseniz. Allanın ahdini (emanı) kaybedersiniz. Bu şekilde onunla sulh

yaptılar.

Sonra İbnu Ebi'l-Hukayk gümüş kapları ve birçok malın varlığını inkar edip gizledi. Bunlar Mesku'l-Cemel denilen yerde İbn Ebi'l-Hukayk'ın oğlu Kinâne'de bulunuyordu. Bunlar da Mekkelilere Ödünç verdikleri bazı süs eşyaları idi. Çoğu zaman Mekke'den bir adam gelir ve yapılacak düğünde kullanılmak üzere ödünç alırdı. Bu durum Ebû'l-Hukayk ailesinde teselsül edip geliyordu. Hatta meğâzî kitaplarında bir defasında bunlardan bazı şeyler kaybolmuş ve kaybeden kişiye on bin dinar bedeli ödettirilmiştir, denilmektedir.

Rasulullah adamdan sordu: Medine'den çıkarken yanınızda aldığınız mal ve kaban ne yaptınız? E Ebu'l- Kasım, hepsi savaşta gitti. Zaten böyle bir gün için hazırlamıştık, dediler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Allah'a yemin ederiz fci onlardan hiçbir şey yanımızda kalmadı, diyerek kalmadığına dair bir de yemin ettiler.

Yakaladığım takdirde sizi öldürmemi kabul ediyor musunuz? diye sorunca; Evet, dediler. Başka bir rivayette Ebûl-Hu-kayk'in oğullarından Kinane ve Rabia'ya şöyle dedi: Bu eşyalar yanınızda çıkarsa Allanın Rasululünün zimmetini (ahdini) sonra kaybetmeyi kabul ediyor musunuz? Olur, dediler. Bu sözlerine Ebû Bekir, Ömer, Ali, Zubeyr ve yahudilerden on kişiyi şahit tuttu. Yahudilerden biri ayağa kalkarak Kinane'ye: Yanında ise yahut nerede olduğunu biliyorsan kendisine söyle ve canını kurtar. Allah'a yemin ederim ki nerede olsalar muttali olacaklar. Çünkü başka hiçbir kimsenin bilmediği şeylere kendisi muttali olmuştur.

İbn Ebi'l-Hukayk onu azarladı. Sonra yahudi uzaklaşarak yerine oturdu. Sonra Rasulullah Zubeyr bin el-Avvâm'a kendilerine işkence etmesini ve üzerlerinde bulunan eşyayı çıkarmasını söyledi. Kinane'yi yaralaymcaya kadar döğmesine rağmen bir itirafta bulunmadı.

Bu işin, Rasulullah'ın organ kesme ve vucudda iz bırakacak şekilde eziyet etmeyi yasaklamasından önce olması muhtemeldir. Yasaktan sonra olması halinde bile bu işi, durumu açığa çıkarmak ve başkalarını da benzer hileden alıkoymak için taktik olarak işlediği de muhtemeldir.

Rabia bin Ebi'l-Hukayk itirafta bulunarak şöyle dedi: Kinâne'nin her sabah bu harabeye uğradığını gördüm. Rasulullah Zubeyr'e orayı kazmasını söyledi. Zubeyr kazdı ve hazinesini

çıkardı.

Diğer bir rivayette Rasulullah, İbn Ebi'l-Hukayk aklî dengesi biraz bozuk olan Salebe b. Sellam'dan soruşturunca, bilmiyorum, ama Kinâne' nin bu harebeye her sabah uğradığını görüyordum, dedi. Orada gömdüğü bir şey varsa ordadır. Rasulullah o harabenin kazılması için adam gönderdi. Kazıldı ve hazine çıkarıldı. Bunun üzerine Kinane b. Ebi'l-Hukayk¹ i öldürülen kardeşine karşılık olarak öldürmesi için Muhammed bin Mesle-me' yi gönderdi. Çünkü kardeşi Mahmud b. Mesleme'nin üzerine büyük bir taş indirerek öldürmüştü.

Kanlarının dökülmesi ve çoluk çocuklarının ganimet olarak alınması şart koşulduğu için kendilerine bu uygulama yapılmıştır. Rasulullah (s.a.v.) Huyey bin Ahtab'ın kızı Safiyye'yi ganimet

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olarak aldı. Kinane ile evli idi. Yanında amcasının kızı da vardı. Hayber halkından bu ikisi dışında kimseyi de almadı.

Dihyetu-1-Kelbî'ye Hayber ganimetlerinden vereceğini vadetmişti. Dihye, Safiyye'yi kendisine vermesini isteyince, ona Safiyye'nin amcasının kızını verdi ve Safiyye'yi kendisine alıkoydu. Henüz yeni gelin olmuş fakat zifaf olmamıştı. Meğâzî kitaplarında belirtildiğine göre Safiyye birkaç gün önce ayın gökten kucağına düştüğünü rüyasında görmüş ve uyandıktan sonra rüyasını Kinâne' ye anlatmıştır. Bunun üzerine yüzüne bir tokat atarak, Muhammed'in karısı mı olmak istiyorsun? diye azarlamıştır.

Sonra Rasulullah onu çadırına götürmesi için Bilal'e emir verdi. O da öldürülenlerin arasından geçirerek götürdü. Rasulullah bunu

görünce hoşlanmadı ve şöyle dedi: Henüz genç bir cariyeyi cenazelerin arasına mı götürdün? Sende rahmet kalmamış. Bilal özür diledi ve şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Onu sadece kavminin ölülerini görsün diye oradan geçirdim. Bunu tavsib etmediğinizi

bilmiyordum.

Yine Meğâzî kitaplarında zikredildiğine göre Rasulullah onu azad ettikten sonra kendisi ile evlenmiştir. Kendisi ile evlenmek için Ümmü Eymen'in onu hazırlamasını söyledi. Medine'ye varmadan önce konaklama yerinde onunla zifafa girdi. Rasulullah'm yanında itibarı büyüktü. Hatta rivayete göre zifafa girdikten sonra binmesi için kendisine deve getirildiğinde Rasulullah ayağını dizine koyarak binmesini söylediye de kendisi Rasulullah'ın dizine sadece dizini koyarak bindi.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kendisi istemiş olsa bile ayağını Rasulullah'ın dizine basmayı hoş görmemiştir. Bu davranışı Rasulullah'm hoşuna gitti. Medine'ye vardktan sonra Hz. Aişe kendisini görmek amacı ile bir yabancı gibi yanma vardı. Rasulullah'm ve onun aşiretinden bazı kadınların yanında oturduklarını gördü. Rasulullah içeri giren kadınlar arasından Hz. Aişe'yi tanıdı. Tekrar odasına dönünceye kadar bu konuda ona bir şey söylemedi. Sonra Rasulullah yanına vardı ve kendisine şöyle dedi: Safiyye'yi- nasıl gördün? Şu cevabı verdi: Yahudi kadınları arasında bir yahudi kızıdan başka bir şey görmedim. Ancak onu sevdiğim duydum. Bunun üzerine Hz. Peygamber: Öyle deme ya Aişe. Kendisine İslâmı arzederken yüzünde bir nefret alameti bile görmedim, buyurdu. Yine rivayete göre Rasulullah'ın diğer hanımları

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onunla bir araya geldiklerinde: Ey yahudinin kızı! diye kendisine hitabetmelerinden hoşlanmıyarak durumu Rasulullah'a şikayet etmiş, bunun üzerine Rasulullah da şöyle buyurmuştur.

Bir daha sana böyle derlerse, sen de onlara: Hanginiz benim gibidir? Babam nebi, amcam nebi ve kocam nebidir.

Kendisi Harun (a.s.) soyundandır. Kendilerine bu şekilde karşılık verince Hz. Aişe ona: Ey yahudinin kızı, bunu kendinden söylemiyorsun, demişti.

Ganimet olarak alındıktan sonra nafile olarak başkalarına bağışlanmasını caiz görenler, Rasulullahm Dıhye'ye Safiyye'nin amcasının kızım- bağışlamasını delil olarak göstermektedir. Ancak bunun gerçek tevili îmam Muham-med'in söylediği gibi şu şekildedir: Ketibe kalesi

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Rasulullah’a mülk olarak geçmişti. Onun için cariyeyi ona bağışladı.

Yine bu şekilde muamelenin caiz olduğunu kabul eden fakihler bazı yollardan rivayet edilen bu hadis ile istidlal etmişlerdir. Rivayete göre yahudiler şöyle demişlerdir: Ya Muhammed! Malların sahibi biziz, Onları herkesten çok kendimiz biliyoruz. Bizi buradan çıkarma, ortak olmak üzere onları bize bırak. Bu şekildeki izah Ebû Hanîfe'nindir. Onu da Müzâra'a Bölümünde belirttik.^{329[24]}

Eman Lafızları

372- imam Muhammed şöyle der:

^{329[24]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyeri’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/275-178

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Müslümanlar gayri müs-limlere sesli olarak eman verdiklerini hangi dille olursa olsun ilan etseler ve onlar da seslerini işitseler, hepsi eman altında olurlar.

Bu dilin Arapça, Farsça, Rumca ve Kiptice olması aynıdır.

Bununla ilgili Hz. Ömer'den gelen şöyle bir haber var: Irakta bulunan askerlerine şöyle yazdı: Bir kimseye; Korkma, ürkme, telaşlanma, dediğiniz zaman o adam eman altında olur. Çünkü Cenabı Hak dilleri ve kastedilen şeyleri bilir. Eman, öldürerek yahut yağmalayarak onlara zarar vermemektir. Bu da Allah'ın bir hakkıdır. Cenabı Hakkın ilminden zerre kadar bir şey kaybolmaz. O her gizliliği bilir.

Bu mukaddimeden de anlaşıldığı gibi muamelatla ilgili işlerde tek başına bir dilin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisi sözkonusu olmayıp anlaşılan mana önemlidir. İmam Muhammed ve Ebû Yusuf ibadetlerde Arapça dil şartını koşmuşlardır. Çünkü tekbir ve namaz kıraatini Farsça okumayı bu ikisi caiz görmemektedir. Zira İslam, dinsel metnin hem lafzına, hem manasına bağlı kalmayı gerektirir. Bunu gözetmek gerekir.

Muammelatla ise bu şart değildir. Tasdik ve ikrar olan iman hangi dille olursa olsun sahih olunca, eman öncelikle sahih olur. Kurban keserken de okunan besmele, maksat hasıl olduktan sonra hangi dille olursa olsun sahihtir. Emanda ise bunların hepsinden daha çok genişlik vardır.

373- Düşmanın bilmediği bir dille müslümanlar eman altında olduklarını kendilerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

duyursalar, yine emin olurlar.^{330[25]}

Kendilerine eman verildiğini tam manasiyle bilmeleri zordur. Çünkü bunu bilmeleri batini bir iştir. Hüküm ona bağlamak mümkün değildir.

Hüküm kendisine delalet eden açık sebebe taalluk eder. O da "eman" sözünü kendilerine duyurmaktır. Bu da fıkhıta büyük bir esastır. Bunun için duy-

mayı şart koştuk. Çünkü duyamayacakları kadar uzak bir mesafeden seslenecek olurlarsa, eman olmaz. Zira bunu duyup duymadıklarını anlamak mümkündür. Yine aralarında bir tercüman bulunup da kendilerine müslümanların bu sözlerinin manasını anlatabilir. Bununla eman

^{330[25]} Doğrusu, düşmanın anlamadığı bir söz hiçbir şey ifade etmez ve düşmanın eman altında olduğunu belirtmez. Bunu belirtmesi için düşmanın o sözü anlaması gerekir. Çeviren.

gerçekleşmiyecek olursa, bu müslümanlann onlara hainlik etmeleri söz konusu olur. Oysa hiyanetten sakınmak vaciptir.

Anlaşıyor ki onlar anlamasalar bile müslümanlar kendilerine bilmedikleri bir dille seslendikleri için anlam olarak eman vermiş sayılırlar. Bundan dolayı sesi anlamamaları eman altında olduklarına dair hükmü iptal etmez.

374- Müslümanların seslerini işitmiyecek uzaklıkta iseler, eman hükmü sabit olmaz.

Çünkü müslümanlann seslerini kendileri anlayacak durumda değildirler. Zira aradaki mesafe büyüktür.

375- Müslümanlar düşman bir kimseye: eman altındasın, korkma, sana zarar gelmez, dediklerinde o kimse tamamen e-man altına girmiş olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bu nevi sözlerle ancak korku içinde olan kişinin korkusunu gidermek için hitabedilir. Eman'ın gerçekleşmesiyle kendisinden korku gider. Her müslüman eman verme yetkisine sahip olduğundan bu sözlerden birini söylediğinde eman vermiş sayılır.

Mesela, kölesine, "azad ettim, sen hürsün" demesiyle kölenin hürriyetine kavuşması gibi.

376- Müellif, aklî dengesi bozuk olanın verdiği emana değinerek şöyle demektedir: Aklî dengesi bozuk olan kimse İslamı tavsif edip akledabiliyorsa, verdiği eman geçerlidir. Bu kişi iman konusunda akıllı sabi (çocuk) gibidir. Çocuğun emanı bölümünde belirttiğimiz ihtilaf bunda da sözkonusudur.

377- İslamı akledip anlamıyorsa, emanı geçerli değildir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü O, akledemiyen çocuk hükmündedir. Ancak geçimini temin konusunda akli yeterli olduğu halde baliğ olup İslamı anlamıyor ve akletmiyorsa bu kişi mürted hükmündedir ve mürteddin eman vermesi caiz değildir. Halbuki çocuk böyle değildir. Babasına yahut ikisinden birine tabi olarak İslamı akledip tavsif edemiyorsa bile müslümandır. Emanı anlayacak seviyede ise İmam Muhammed'e göre emanı geçerli olur.

378- Komutan, zimmîlerden birine, muhariplere eman vermesini emretse, yahut müslümanlardan biri zimmîye böyle bir şey emretse ve zimmî de yerine getirse, bu eman caizdir.

Çünkü komutan eman yetkisini bizzat kendisi elinde bulundurmaktadır. Emir verdikten sonra zimmi de bu yetkiye sahip olur. Zimmînin,

inancı sebebiyle düşman tarafa meyil duyacağı mülahazasıyla emanı sahih olmamakla beraber müslümanın ona emretmesi halinde onun verdiği eman sahih olur. Müslümanın ona emretmesi ve zimmînin de yerine getirmesiyle zimmînin müslümanlar tarafına meyli açığa çıkmaktadır.

Ama çarpışmasını emrederse, durum değişir. Sadece bu emirle emanı muteber olmaz. Çünkü müslümanın zimmîye çarpışma emrini vermesiyle eman yetkisini de verdiği manası çıkmaz. Böyle bir şey olsa kafirin kendisi eman vermiş sayılır. Halbuki kafir bu konuda yetkili değildir.

Ancak müslüman kişi, ona eman vermeği emrederse bu emirde eman verme serbestisi manası da vardır. Çünkü bu eman müslümanın reyî ile çıkmıştır. Bunda töhmet de sözkonusu

değildir.

Bu emir iki şekilde olmaktadır: Ya zimmînin doğrudan doğruya: "Size e-man verdim" yahut "Falan müslüman size eman verdi" demesiyle olur. Müslüman ona: "Şunlara eman ver" dediğinde zimmînin, "Size eman verdim, yahut falan size eman "verdi" demesi arasında fark yoktur. Onlar da eman altında olurlar. Çünkü bu emirle eman verme yetkisine sahip olur. Bu konuda herhangi bir müslüman hükmüne girer. Müslümanın onlara: "Size eman verdim yahut falanca size eman verdi" demesi müsavidir. Her iki şekilde de eman altında olurlar. Çünkü emanın yetkili kişi tarafından verildiğini belirtmektedir.

Müslüman kişi, zimmiye: "Falan size eman veriyor" demesini emretse ve zimmi de bu şekilde söylerse, onlar eman altında olurlar. Çünkü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zımmiyi kendilerine elçi göndermiş gibidir. O da bu görevini yerine getirmiş olur. Bu da, kendilerine eman verdiğini bildiren bir mektup yazması ve zımmi ile göndermesi gibidir. Bu mektup kendilerine ulaşınca, eman altında olurlar.

Kendisi onlara: "Size eman verdim" derse, bu eman geçerli olmaz. Çünkü kendisine verilen emre muhalefet etmiş olur. Onun görevi mektubu kendilerine ulaştırmaktı. Bu da eman verme yetkisini içine almaz. Yine: "Size eman verdim" demesi mektubu ulaştırması demek değildir. Sadece kendi kendine ek olarak yaptığı bir akiddir. Akid yapmağa da yetkili olmadığından bu akdi geçersizdir.

379- İmanı Muhammed şöyle der: Düşmana esir düşenin verdiği eman, kendisinden başka

müslümanları bağlamaz.

Çünkü verdiği eman sırf kendi adına olup diğer müslümanlara şamil değildir. Nitekim esir kendi canından korkmaktadır. Halbuki eman verenin kendi canından emin olması lazımdır. Sonra dâruharpteki kafirler zaten esirden emindir. Çünkü esirin bütün imkanları elinden alınmıştır. Düşman yurdunda hemen hemen her zaman bir müslüman esir bulunduğundan onun vereceği eman başkasını bağlamaz. Aksi halde düşmanla savaş kapısı sürekli kapanmış olur. Çünkü korkuya her kapıldıklarında esiri zorlayarak ondan eman alabilirler. Bundan dolayı esirin verdiği eman diğer müslümanları bağlamaz.

Ancak kendisi için düşmanla yaptığı eman akdine iki tarafın da bağlı kalması gerekir.

Mallarından bir şey çalmaması lazımdır. Çünkü kendisi için bir töhmet vaki değildir. Zira daha önce onların yurtlarında eman altında olarak kalmak için ahde vefayı kendine şart koşmuştur.

380- Düşmanın elinde gördüğü müslüman köle veya müslüman cariyeyi kurtarmak niyetiyle de olsa, müslümanın eman ahdini bozması caiz değildir.

Çünkü bu esnada dâruharp kafirleri İslama girecek olsalar müslüman esir ve cariyeye yine salim kalırlar. Malları konusunda da durum aynıdır.

381- Ancak kafirlerin elinde hür bir müslüman veya zınni veya sözleşmeli köle ya da ümmü'l-veled yahut bir müslünana veya zınniye borçlu olan kimselerden birini görürse bunları ellerinden kurtarmağa çalışabilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bunlar ganimet olmazlar. Nitekim onun vasıtasıyla onlar müslüman olsa kendisi onların olmaz. Zaten sayılan kişileri haksız yere tutuyorlar.

Nitekim onlara eman verirken haksızlıklarını tekeffül etmiş değildir. Onun için hırsızlıkla veya gaspederek o kişileri çıkarıp kurtarma hakkına sahiptir. Ancak hakkında ahid vermek caiz olan şeylerde ahde riayet etmesi gerekir. Onları kafirlerden kurtardıktan sonra tekrar ellerine vermek üzere eman akdi yapması caiz değildir.

382- İslam ordusu karargahında eman verilen kimseleri, komutan düşmanla yaptığı anlaşmayı bozmak isterse, önce onları emin bir yere ulaştırması gerekir. Ancak bunlar, "esir alınan kadın ve çocuklarımızdan ayrılmak istemiyoruz" diyerek çıkmayı kabul etmezlerse,

komutan kendilerine zarar vermemek ve emin oldukları yere götürmek için düşmana saldırıyı geciktirir. Böylece kendilerini ihtar ederek özür kabul etmiye-ceğini de bildirir. "Şu saate kadar çıkıp gitmezseniz sizi zimmi sayar, haraca bağlarız ve emin olmayacağımız yere de salmayız." diyerek ihtar eder. Bu müddet içinde çıkıp gitmezlerse kendileri zimmi olmayı kabul etmiş sayılırlar. Böylece uzun müddet İslam yurdunda kalırlarsa eman altında yaşayan zım-miler gibi zimmet akdini zımnen kabullenmiş sayılırlar.

383- Komutan, düşman askerinin İslam ordusuna saldırmasından ve müslümanları gece öldürmelerinden endişe ediyorsa onları emin olacakları yere çıkmaya zorlayabilir ve bir süre tayin edebilir. Bu konuda müslümanları gözetmesi gerekir. Her gece eman verdiği kişileri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bir yere toplar ve başlarına nöbetçi diker.

Çünkü onların çıkmaya ve çocukları ile eşlerinden belirli bir süre içinde ayrılmaya zorlanmaları sonucu tehlikeleri daha da artmış olur. Onları gözettiği gibi müslümanları da gözetmesi lazımdır. Gözetme yolu da budur.

Belirtilen süre içinde çıkmayıp zımmi olmayı kabul ederlerse, hergün bir yere toplanır ve İslam yurduna çıkıncaya kadar başlarına her gece bekçiler dikilir.

Çünkü sürenin geçmesi ile zımmi de olsalar kendilerinden tamamen emin olmak doğru değildir. Aksine cizye vermekle mükellef tutulmaları onların tehlikesini daha da artırmıştır. Yine korkuları gece daha çok artmaktadır. Bu sebepten her gece başlarına nöbetçi diker. Sabah olunca nöbetçiler onları eş ve

çocukları ile başbaşa bırakır.

384- Yine İslam ordusu düşmanla yüz yüze geldiğinde bunlar bir yere toplanır ve başlarına nöbetçiler dikilir.

Çünkü iki ordu karşılaştığında tehlike ihtimali daha da artar. Düşmanla savaşmak için müslümanların bunlar tarafından emin olmaları lazımdır. Bu da başlarına bekçiler dikmek suretiyle gerçekleşir.

Onları ücretsiz beklemek imkanı yoksa, yönetici ganimet malından ücret vererek başlarına bekçiler dikebilir.

Çünkü ücretle görevli tutmada ganimeti toplıyan mücahidlerin yaran vardır. Bu ödeme, ganimet mallarını yahut ganimeti toplayan erlerin menfaatini korumak için verilecek ücret gibidir.

Bu koruma da cihad kapsamındadır, halbuki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

cihad ücretle nasıl caiz olur? diye akla bir soru gelebilir. Hemen belirteyim ki, durum böyle değildir. Çünkü beklenen kimseler muharip değil, zimmidirler. Bunları beklemek de cihad sayılmaz. Bu bekleme müslümanlara yahut onların eşyasına saldırma endişesinden dolayıdır. Ganimetleri korumak için ücretle bekçi tutup bunları beklemek, ganimetleri almak ve müslümanları öldürmelerini önlemek için ücretle nöbetçi dikmek arasında fark yoktur.

385- Müslüman askerlerden biri, kaledeki veya siperdeki müşriklerden birine: "Gel" anlamında bir işaret yapsa veya kaledakilere, "Kapıyı açın" şeklinde işaret etse yahut göğe işaret yapsa ve müşrikler de bunu eman sanarak istenen bu şeyleri yerine getirseler, yapılan bu şeylerin müslümanlarla düşman taraf arasında

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman ifade edip etmediği önceden bilinsin veya bilinmesin eman sayılır ve "Size eman verdim" hükmündedir.

Çünkü eman işinde çerçeveyi geniş tutmak esastır. Hıyanete benzer şeylerden sakınmak da vaciptir. Aralarında daha önce biliniyorsa zaten mesele yoktur. Çünkü örfle sabit olan, nasla sabit olmuş gibidir. Böyle bir şey eman

sayılmıyacak olursa, hıyanet olur. Daha önce bilinmiyorsa onu örf mesabesine, hatta daha üstün seviyeye çıkaran halin delaleti mevcuttur. O da emirleri yerine getirmeleri ve istenilen şekilde davranmalarıdır. Bu da meseleyi açıklayan en açık delaletlerdendir. Nitekim, "çıkın ve bu kaleyi yıkın" emrine uyarak yerine getirseler bu da eman sayılır.

386- Sonra Hz. Ömer'in şu hadisini delil

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

göstermektedir: "Müslümanlardan biri düşman askerlerinden birine "Buraya gel" derse ve "gelirsen öldürürüm" diyerek bildirse ve adam gelse eman altında olur.

"Gelirsen öldürürüm" sözünü anlamaz veya itişmezse hüküm böyle olur. Ama bunu anlar ve duyar da yine gelirse, fey olur. Çünkü vaziyetin ve örfün delaleti aksini iddia etse bile sözünün itibarını düşünür. "Erkeksen gel", "kavga istiyorsan gel", "gel de görürsün" gibi sözler söylediğinde bunun açıkça tehdit olduğu ve eman ifade etmediği açıktır. Ama mutlak olarak "gel" demesi, muvafakat ifadesidir. Yine parmağı ile göğre işaret etmesi, "Seni Allah adına temin ederim" yahut "Allah'a yemin ederim ki sen emniyettesin" anlamında olup sana eman verdim, demektir.

387- Müslüman askerler düşman yurdunda savaşçı bir a-damı yahut kadını görür ve bu düşman savaşçı: ben eman almak için geldim, derse ve kendilerinin bundan daha önce haberleri yoksa, sözüne itibar edilmez ve fey sayılır.

Çünkü zahir durum onu yalanlamaktadır. Kendisine saldımlıncaya kadar o kişi gizlenmişti. Onun durumu da eman istiyene değil, saldırmak isteyen kişiye benzemektedir. Açıkçası tuzağa düşdükten sonra bir hile yolunu aramaktadır.

388- Müslüman askerlerin ulaşamayacağı, fakat sesini duyabildiği bir yerde ise ve müslümanlar da öldürmek istediklerinde sesini keserek müslümanlara teslim olursa fey' olur. Yönetici dilerse, "Eman almak için geldim" sözünü dinlemeyip Öldürebilir.

Çünkü müslümanlar kendisini öldürmek

istediklerinde onların eman verip vermiyeceğini seslenerek öğrenebilirdi. Sonra emin bir yerde de bulunuyordu.

Seslenerek eman istemeyi terkedince, elinde imkan olduğu halde böyle bir şey düşünmemiş demektir. Açıkçası müslümanlara karşı koymak istemiş, ancak imkan bulamayınca hile yoluna başvurmuştur.

389- Müslümanlar onu Öldürmek yahut esir etmek için harekete geçmeden önce onlara gelse ve eman dilese, emin sayılır.

Çünkü onlara doğru gelmesi teslim olduğunun delilidir. Bu da eman dilemek için seslenmek gibidir. Halbuki birinci durum böyle değildi. Müslümanların harekete geçmesinden sonra davranması onlara karşı koymak istediğini gösterir. Lakin müslümanların davranmasından

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

önce gelişi teslim olma isteğini ifade eder. Onların tüccarları da eman istemeden müslümanların yurduna girdiklerinde durum aynı olur.

390- Bir siperde bulunup da müslümanlar onun sesini duy-

mayacak durumda iseler ve tek başına hiçbir silah da taşımadan çıkıp yanlarına gelse ve müslümanlara sesini duyuracak seviyede yaklaşıncaya eman isteğinde bulunsa, eman altında sayılır.

Çünkü kendi isteğiyle sığınağından çıkmış ve müslümanların duyacağı yere gelince eman talebinde bulunmuş ve silahını bırakmıştır. Bundan da anlaşılıyor ki eman istemek için gelmiştir. Eman verseler de vermeseler de o adam eman altındadır. Çünkü Şeriat onları eman

altında saymıştır. Cenab-ı Hak buyuruyor:

"Müşriklerden biri sana sığınır, ona eman ver!".^{331[26]}

"Eğer onlar barışa yanaşırsa, sen de yanaş...".^{332[27]}

391- Yine üzerinde silah taşısa bile savaşma pozisyonunda olmadığı sabitse, eman altında sayılır.

Çünkü silahı müslümanlara satmak yahut yerinde bırakırsa kaybolur endişesiyle silahı muhafaza etmek niyetiyle yanma almış olabilir.

392- Kılıcını çekmiş ve mızrağını hazırlamış olarak müslümanların hakimiyet alanına girdikten sonra eman talebinde bulunsa, fey' sayılır.

Çünkü bu durumu onun savaşmak için

^{331[26]} Tevbe : 9/6

^{332[27]} Enfa! :8/61

geldiğini gösteriyor.

Netice olarak hakikatine vakıf olunması mümkün olmayan şeyde zahire göre hükmetmek caizdir. Hakikati bilinmiyen şeylerde kan dökmenin mübah-lığına götürse bile, galip kanaatla hükmetmek caizdir. Mesela bir kimse geceleyin evine bir kimsenin girdiğini görüp hırsız veya hırsızlardan kaçan biri olduğunu kestiremediğinde şöyle düşünür: Hırsızların alametlerini taşıyorsa veya yanında eşyalarını toparlıyan biri varsa kendilerine yaklaşmadan onları öldürürse, bir sorumluluğu olmaz. Üzerinde bu nevi alametler yoksa onu koruması gerekir. Vurmak için silah atması da caiz değildir.

Simaya bakıp hüküm vermenin caiz olduğunu şu ayeti kerime göstermektedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Suçlular simalarından tanınır."^{333[28]}

Duruma bakarak hüküm vermenin caiz olduğunu da bu ayet göstermektedir :

"Eğer savaşa çıkmak isteselerdi bir hazırlık yaparlardı."^{334[29]}

393- Asker geceleyin düşman yurduna indiğinde karşıdan bir müşrik gelerek müslümanların hakimiyet alanına girse ve ilk karşılaştığı silahlı kişilerden eman dilese, bu kişi emin olur.

Çünkü kendi iradesiyle çıkıp gelmiştir.. Ayrıca müslümanlara sesini duyuracak yere geldiğinde onların etki alanı dışında sayılmaz. Zaten müslümanlara sesini duyurmayacak mesafeden bağırıp eman dilemek bir şey ifade

^{333[28]} Rahman :55/41

^{334[29]} Tevbe: 9/46

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etmez. Eman almak için bir şey şart koşması da bu durumda bir anlam ifade etmez

Meğâzî kitaplarında zikredildiğine göre Muhammed bin Mesleme, Beni Kureyza muhasarasında bir gece müslümanların başında bulunuyordu. Ansızın iki kişi kendisine doğru çıkıp geldi. Yanına varınca kendilerine sordu: Niçin geldiniz? Eman için geldik, deyince salıverdi ve ekledi: Allahım! İyi kişilerin hatalarını bağışlama faziletinden beni mahrum etme. Sonra onları bir daha gömmedi. Durumu Rasulullah'a bildirdiğinde kendisini kınamadı.

394- Askerin ardından, sağından veya solundan güçlükler çıkardığını gördükleri biri eman dilerse, kendisine eman verilmez ve fey' sayılır. Başkan dilerse onu Öldürür.

Çünkü durumu casusluk için geldiğini yahut

bazı müslümanlara gece baskın yapmayı tasarladığını göstermektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi böyle durumlarda galip zan ve galip kanaatle amel edilir.

395- Durumu anlaşılmayıp eman için yahut başka bir şey için geldiği kestirilemezse başkan onu alıp İslam yurduna gönderir ve onu zimmi olarak tutabilir.

Çünkü iki ihtimalin ortaya çıkması ve ihtimaller arasında tercih yapılamaması halinde ihtiyat yolunu seçmek lazımdır. Öldürülmemesi ve fey yapılmaması da ihtiyattandır. Çünkü eman istemek için geldiği muhtemeldir. Güven içinde olacağı yere göndermemesi yine ihtiyattandır. Zira askere saldırmak için geldiği muhtemeldir. İhtimal ile ne kanı akıtılabilir ne de bağışlanabilir.

Ömür boyu İslam diyarında tutulur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Müslüman olursa hür olur ve ona birşey düşmez, müslüman olmazsa haraca bağlanır.

İslam diyarına girmek isteyip de eman dilemek için seslerini ancak müslümanların etki alanına girdikten sonra duyurabiliyorsa ve bu yere geldiklerinde eman isterlerse, emin olurlar.

Çünkü kendi iradeleriyle gelerek gerekli yollara başvurmuş sayılırlar.

396- Müslümanlardan emin ve etki alanı dışında oldukları halde gelip eman dilerlerse, müslümanlar onlara isterse eman verir, isterse vermez.

Çünkü düşmandan emniyet içinde olanlar yurdumuza geldiklerinde dârul-harpte yahut kalelerinde bulunuyorlardı.

397- Daha önce eman almış olduğu halde kalelerinde olan muhariplerin emanlarını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

muslûmanlann geri almaları caiz i-ken, kalelerinde yeni eman taleb edenlerin talebini müslûmanlar evleviyetle red edebilirler.

Ama emniyet içinde olmayıp daha önce eman almış olanların emanını emin olacakları yere ulaştırıncaya kadar bozmak caiz değildir.

Yine muslûmanlann etki alanına girinceye kadar eman isteğiyle gelirlerse istekleri red edilmez. Ama devlet başkanının o bölge halkına daha önce eman vermiyeceğini bildirmesi, onların da bunu bilmesi halinde eman istekleri kabul edilmez. Buna rağmen çıkıp eman istemeğe gelenler olursa fey' sayılırlar. Çünkü durumu daha önce biliyordu. Nitekim Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "Size bunu daha önce bildirmiştım"^{335[30]}

^{335[30]} Kâf : 28

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Netice olarak eman talebi için emniyet yerinden ayrılan (kale, siper, mevzi gibi yerleri terkeden) ler teamül olarak emin sayılırlar. Aksine bir sarahat bulunmadıkça teamül hüküm gibi kabul edilir. Ama aksini belirten bir sarahat varsa teamüle (adete) itibar edilmez. Önüne yemek sofrası konulan kimseye ev sahibinin : "yeme" demesi gibi. Teamüle göre sofraya yemek için gelir. Ama ev sahibi yememeyi sarahatle ifade edince bu teamül geçersiz olur.

398- Müslümanlar İslam ülkesinde savaşçı düşman bîrini gördüğünde, "eman ile girdim" dese bile sözüne itibar etmezler.

Çünkü İslam yurduna girmesi yasak olduğundan bu adam zorla yakalanan kimse hükmüne geçer. Eman iddiası ile de töhmet altına girmiş olur. Töhmet altında olan adam

hüccet olamaz. Nitekim bir müslüman onu yakalayıp köleleştirmek isterse, onun "eman ile buraya girdim" sözüne itibar etmez.

399- Bir müslüman çıkıp kendisinin ona eman verdiğini söylese, sözü tasdik edilmez.

Çünkü yetkisi dışındaki bir şeyi bildirmiş olur. Zira köle edinme yahut harbe geri gönderme hakkı müslüman topluma intikal etmiştir. Müslüman toplumla sabit olanı bir kişinin ifadesi iptal edemez.

400- Eman verdiğini söyleyen müslaman fert dışında iki müslüman daha buna şahitlik ederse, o adam einan altında olur.

Çünkü delil ile sabit olan, görme ile sabit olmuş gibidir. Kendisinin eman verdiğini söyliyeni kişinin bu meselede şahitliği geçerli değildir. Çünkü kendi yaptığı işi söylemektedir. Onun

şahitliği, şahitlik değil, dava olur. Gayri müslümanların şahitliği de muteber değildir. Müslüman kitle ile sabit olan hak, bir kişinin söylemesi ile iptal olmaz.

401- Yîne: "Ben kralın halifeye gönderdiği elçisiyim" derse sözü tasdik edilmez.

Çünkü bu söz, eman altında olduğunu iddia etmesi demektir. Elçiler her iki taraftan da eman altındadır. Cahiliyette de, İslamda da teamül budur. Barış veya savaş meselesi ancak elçilerle anlaşılır. Görevini (haberleşmeyi) yerine getirebilmesi için elçinin eman altında olması lazımdır. Bir toplumun elçisi Rasulul-lah'ın (s.a.v.) huzurunda söylememesi gereken sözleri söyleyince Rasulullah ona: "elçi olmasaydın seni öldürürdüm" buyurdu. Bundan da anlaşılıyor ki elçi eman altındadır. Onun için sırf iddia

etmesiyle elçi olduğu tasdik edilmez.

402- Kralın yazdığına benzer bir mektubu çıkarır ve bunu kral yazdı, diyerek elçi olduğunu iddia ederse, galip zan ile emanı sabit olur.

Mektup uydurma olabilir. Ancak dâruharpde kendisinin elçi olduğuna şahitlik yapacak iki müslüman şahit bulamayacağından bu kadarla kendisinden iktifa edilir. Daha önceki şeylerde de durum böyledir.

Ebû Hanife'ye göre yanında bir mektup yahut bir delili yoksa ve müslümanlardan biri onu dâruİslamda yakalarsa ^{fey1} olur. Çünkü müslümanların kuvveti sayesinde onu yakalayabilmiştir. Dâruharpde müslüman askerler arasında bulunan kişiyi birinin yakalaması gibidir. Ancak bu durumda kendisinden beşte bir pay (hms) vermek gerekir. Bu konuda rivayet taktır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Beşte birin vacip olduğuna dair Ebû Hânife'den iki rivayet vardır. İmam Muhammed'e göre bu adam, onu yakalayan müslüman için fey'dir. Çünkü İslam diyarında bu adam mubahtır. Onu kim önce yakalarsa kendi mülkiyeti olur. Avı yakalayan ve otu toplayan kimse gibidir. Beşte birin vacip olduğuna dair İmam Muhammed'den de iki rivayet vardır.

Netice olarak İmam Ebû Hanife'ye göre bu adamın İslam yurduna girişi yasak olduğundan, girdikten sonra yakalanınca yenik düşmüş hükmünde olur ve yakalanmadan önce İslama girse bile fey¹ sayılır. Daha önce yakalanan ve devlet başkanı tarafından henüz köleleştirilmeden müslüman olan esir gibidir.

İmam Muhammed'e göre ise, bir müslüman yakalamadıkça o adam İslam diyarında

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yakalanmış gibi olmaz. Müslüman olursa hür olur. Çünkü ele geçirmek esasında yurtla değil, elle olur. Bunun için yakalanmadan önce tekrar eski yurduna dönerse hür olur. Biri ele geçirirse sadece kendisi ele geçirdiği için onun mülkü olur.

"Yakalamadan önce kendisine eman verdim" derse İmam Muhammed'e göre emin olur. Çünkü zahirde onun kölesidir. Hür olduğunu da itiraf etmiştir. İtirafından dolayı da töhmet altına girmez.

Ebû Hanife'nin kıyasına göre bu sözünde tasdik edilmiş olmaması lazımdır. Çünkü müslüman cemaatin hakkı onda sabit olmuştur. Haklarını iptal etmede zaten tasdik edilmiş değildir. İslam yurdunda müslüman olduktan sonra yakalanmadan dâruhharbe dönerse hür olur ve ona bir şey de gerekmez.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İmam Muhammed'e göre bu meselede bir kapalılık yoktur. Çünkü yurduna dönse de dönmese de hürdür. Ebû Hanife'ye göre bu adam devlet başkanı tarafından köleleştirilmedikçe yakalanmış olsa bile köle olmaz. Dârul harbe dönerse köleliği kalkar. İslama girmesi halinde kesin olarak hürdür. Bundan sonra köle yapılmaz. Müslüman olduktan sonra tekrar dârulharbe dönen ve tekrar yakalanan köle gibi. Orada hür olduğu gibi burda da hürdür.

403- İslam ordusu düşmana ait şehirlerden birine uğradıktan sonra başka bir tarafa geçeceği zaman şehir halkı onlara: "Sizden kimseyi öldürmemek şartı ile bu yoldan değil de başka yoldan gidebilirsiniz" diye teklif ederse ve müslümanların da şehrin sahibi düşmana gücü yetmiyorsa, her ne kadar daha uzak ve zor ise de

onların yararına olursa bu teklifi kabul edebilirler.

Çünkü düşmanın orduyu takibederek arkadan birer ikişer müslümanları öldürmesinden emin değildir. Halbuki bu anlaşma onları bu tehlikeden kurtarmaktadır. Nitekim Rasulullah (s.a.v.) Hudeybiye'de bundan daha ağır şartları kabul etmiştir. Mekkeliler müslüman olup Medine'ye gelen herkesi kendilerine iade etmesini şart koştular. Bu şart yürürlükten kalkıncaya kadar Rasulullah (s.a.v.) ona bağlı kaldı. Zira Mekkelilerle Hayber ehli arasındaki anlaşmaya göre taraflardan kim saldırıya uğrarsa diğeri onu koruyacaktı. Bu da müslümanları ilgilendirirdi. Böylece Rasulullah (s.a.v.) Hayber'e yürüdüğü zaman Mekkelilerden emin olmak için kendileriyle anlaşma yaptı. Bundan da anlıyoruz ki müslümanlara yararlı olduğu sürece bu nevi

şartı kabul etmede bir sakınca yoktur.

404- Bu şartı kabul ettikten sonra aynı yoldan geçmeğe tekrar karar verirlerse bu ahdi bozar ve durumu onlara bildirirler.

Çünkü bu, eman ve saldırmazlık ahdi mesabesindedir. Buna riayet etmek ve kendileri bozuncaya kadar bozmamak gerekir.

405- Müslümanlar: "Bu yoldan geçmemiz kendilerine zarar vermez" diye ısrar ederse, kendilerine şöyle denebilir: "Bu yol üzerinde herhalde onların ekinleri, hurmalıkları ve meraları olabilir. Bunlar kendilerine lazım olur. Onları kullanmanızı ve hayvanlarınızı otlatmanızı da istemiyorlar. Yahut hayvanları vardır. Onların olduğu yerden geçmenizi istemiyorlar.

"Hayır, bu en kolay yoldur. Geçerken hiç dokunmayacağız" derlerse, kendilerine şöyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

denilir: Hiçbir şey olmazsa bile mümkün değildir. Çünkü adamlar herhalde kalelerini ve hayvanlarını görmenizi, yolunu bellemenizi istemiyorlar. Sonra başka sefer gelirsiniz ve zarar verirsiniz. Yahut burada onların açık bir tarafım görür ve gelir saldırırsınız. Onun için yapacağınız bir tek şey var; O da Cenabı Hakkın şu kavline göre ya sözünüzü tutarsınız yahut ahdi bozduğunuzu bildirirsiniz. O, şöyle buyuruyor: "Sen de onlara karşı anlaşmayı bozarak aynı şekilde davran"^{336[31]}

406- Şehir halkı "nehrimizin suyundan içmemek üzere bize söz vezin, der ve biz de kabul edersek, nehirden içmemizin kendilerine zararı olsun veya olmasın sözümüzü tutmamız lazımdır. Ama kendilerine zarar dokunmıyacağını

^{336[31]} Enfâl : 8/58

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kesin olarak biliyorsak, onların haberi olmadan da içmemizin ve hayvanlara su vermemizin bir sakıncası yoktur.

Çünkü şartın faydası varsa gözetilmesi gerekir. Fayda getirmiyen yahut zararı önlemeyen şartı koşmak İnadçılıktır. Bu işin kendilerine zarar vermiye-ceğini bildiğimiz anda bu şart yararsız ve geçersiz olur. Eğer kendilerine zarar veriyorsa bu şarta riayet etmek lazımdır. Fayda veya zarar belli değilse, zahire ,göre hükmedilir. O da bir menfaat sağlamadan yahut bir zararı önlemeden böyle şartı koş m ıyac aklarıdır. Çünkü akıllı olan faydasız boş şeylerle uğraşmaz. Aksi sabit olmadıkça zahire göre hüküm vermek vaciptir.

407- Müslümanlar kendileri ve hayvanları o suya muhtaç iseler ahidlerini bozar ve kendilerine

sudan faydalandıklarını bildirirler. Sonra sudan faydalanırlar. Mera için de durum aynıdır.

Çünkü kendi mülkiyetleri değildir. Rasulullah (s.a.v.) halkın su ve otlakta ortak olduklarını belirtmiştir. Böyle bir şartın kendilerine yararı olmadığını anlayınca bu ortaklık haklarını kullanırlar.

408- Ama ekine, bağlara ve meyvelere zarar vermemek üzere söz almışlarsa, kendilerine zararı olsun veya olmasın bunlardan bir şey almak yahut zarar vermek caiz değildir.

Çünkü bu onların mülkiyetidir. İnsanın tasarruf hakkı menfaat veya zarar açısından değil, malik olma hükmü ile geçerlidir. Ama müslümanlar bunlardan faydalanmak mecburiyetinde kalırsa, ahdi bozduklarını kendilerine bildirir ve kendileri ile hayvanları

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ondan faydalanır. Çünkü bu şartla mülklerindeki mü-bahlık sıfatı yok olmaz. Ancak ahdi bozmak (hıyanet) den sakınmak vaciptir. Bu da kendilerine bildirdikten sonra kendiliğinden yerine"gelir.

409- Ekin ve meralarını yakmamak üzere bizden söz almış iseler, yakmak dışında müslümanlar hayvanlarıyla beraber bu şeylerden faydalanabilirler.

Çünkü ahde bağlılık şart koştüğümüz kadariyle bizi bağlar. O da yakmaktır. Ondan yemenin, yakma ile ilişkisi yoktur. Ayrıca insanın kendi mülkünden yemesi helal olduğu halde yakması caiz değildir.

Yine Şam alimleri düşmanın mallarını yakmayı mekruh gördükleri halde onlardan yemeyi mekruh saymamaktadır. Şehir halkı

yakmanın zararını bildikleri için bu şartı koşmuş olabilirler. Aslolan, şartnamede açıkça sabit olan şeylere her yönden benzer ve aynı manada olmıyan şeylerin dahil olmamasıdır.

410- Köylerini yıkmamak üzere bizden söz alsalar bile oralarda bulunan yiyecek, ot ve bina dışındaki şeylerden faydalanmada bir sakınca yoktur.

Çünkü yıkmak binalarda olur. Yiyecek ve benzeri şeyleri almak ise saklı şeylerde olur. Zaten yıkmadaki bozgunculuğu bildikleri için bu şartı koşmuş olabilirler. Yiyecek ve benzeri şeylerden faydalanmak caiz ise de kereste ve benzeri şeyleri almak caiz değildir. Ancak bina dışındaki keresteleri almak ve onunla ateş yakmakta bir sakınca yoktur. Çünkü bu yıkmak değil, faydalanmaktır. Bu şarta göre yıkarak veya

yakarak evlerine zarar vermek yahut tahrip etmek helal olmaz. Çünkü bu tahripten de ötedir. Şartın hükmü bunda öncelikle sabit olur.

Kilitli bir kapı bulup da açamazsak ahitlerini bozduğumuzu kendilerine bildirmeden önce onu kırmamız doğru olmaz. Ama açabilirsek bir sakıncası yoktur. Çünkü kapıyı açmak yıkmak demek değildir. Kilidini kırmadan açmamız mümkün değilse kırmak caiz değildir. Çünkü bu tahriptir. Şartın metninde kabul ettiğimiz şeylerin azı da, çoğu da aynıdır.

411- Ekinlerinden ve hayvanlarının yeminden faydalanmamamızı şart koşmuşlarsa, bunlardan herhangi bir şey yakmamız caiz değildir.

Çünkü yakmak, şart koştukları yememekten de öte bir zarardır. Evle-viyetle hükmün

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kapsamına girmektedir. Mesela anne babaya "üf" demek yasak ise, sövmek evleviyetle yasak olur. Bunda durum yakmamayı şart koşmalarının aksinedir. Çünkü yemek zarar bakımından yakmaktan daha hafiftir. Yakmak malın kendisini telef etmektir. Yemek ise kendisinden faydalanmaktır. Yememeyi şart koşmalarından maksat malın kendilerine kalmasıdır. Bu mal yeme ile yok olacağı gibi yakmakla da yok olur. Ama yakılmamasını şart koşmaları, mallarının bozulmaması demektir. Yemede ise bozmak yoktur. -

412- Ekinlerini yakmamayı şart koşmuşlarsa, yakmamız da caiz değildir.

Çünkü bu her yönden şartın metnine dahil olmuş gibidir. Çünkü her ikisi de ifsad etmektir.

413- Yine suya batırarak telef etmemeyi şart

koşmuşlarsa, su ile telef etmek de caiz değildir.

414- Aynı şekilde gemilerini yakmamayı ve batırmamayı şart koşmuşlarsa, onları alıp götürmemiz de caiz değildir.

Çünkü bu şarttan maksat kendilerinden faydalanmaları için bizzat gemilerinin salim kalmasıdır. Onları alıp götürdüğümüz zaman yararlanma imkanları kalmaz.

Nitekim evlerini yakmamayı ve yıkmamayı şart koştuklarında evlerini yıkıp kerestesini ve kapılarını alıp götürmek de caiz değildir.

Bundan maksatları adı geçen şeylerini telef etmemektir. Ancak hepsini şartın metnine dahil edememişlerdir. Telef etmenin açık sebeplerinden sadece yakma ve yıkmayı zikretmişlerdir.

415- Kendilerinden esir aldığımız kimseleri

Öldürmemeyi şart koşmuşlarsa, yakaladığımız esirleri Öldürmeyip fey' saymada bir sakınca yoktur.

Çünkü esir etmek, şart koştukları şekilde öldürmek demek değildir. Öldürmek bünyeyi yok etmektir. Nitekim düşmanın kadın ve çocuklarını esir almak caiz olduğu halde öldürmek caiz değildir.

416- Kendilerinden kimseyi esir etmemeyi şart koşmuşlarsa, esir almak yahut öldürmek bizim için caiz değildir.

Çünkü öldürmek esir almaktan daha kötüdür. Koştukları bu şart hem esir almak hem de öldürmek için geçerlidir.

Ancak kendileri de müslümanlardan kimseyi esir etmemek ve öldürmemek üzere verdikleri söze riayet etmiyerek hainlik ederlerse anlaşmayı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bozmuş sayılırlar. Artık önceden olduğu gibi kendilerinden esir almamız yahut esirlerini öldürmemiz caiz olur.

Nitekim Mekkeliler Rasulullah'la anlaşmalı olan Huzaa oğulları aleyhine Bekr oğullarına yardım edince Rasulullah (S.A.V.) anlaşmayı bozduğunu kendilerine duyurmadan üzerlerine yürümüş ve aniden bastırmak için işi gizli tutmuştur. Eğer içlerinden bir kişi bu fiili işlerse bu onların hepsinin ahdi bozdukları anlamına gelmez.

Çünkü bir kişinin bunu işlemesi aralarında yaygınlık kazanması demek değildir. Sonra, toplum adına bir kişinin anlaşmayı bozma yetkisi de yoktur. Nitekim bir müslümanın dinen haram olan bir şeyi işlemesi imanını bozması demek değildir. Yine bir zımmi bu şekilde davranırsa

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman ahdini bozmuş demek değildir.

Şayet onlardan bir cemaat yahut başkanları veya bir ferd savaşmak amacıyla bunu işler de kendileri de bunu bildikleri halde değiştirmezse, o zaman bu davranış anlaşmayı bozmak sayılır.

Çünkü başkanın işlediği aralarında hemen yayılır. Aralarında biri işleyip de kendileri karşı çıkmazsa sanki kendileri ona emretmiş gibi olurlar. Nitekim, beyinsiz birinin yaptıklarına karşı çıkılmadığı zaman emredilmiş gibi sayılır. Bu işin aleni olarak işlenmesi iki taraf arasındaki anlaşmanın bozulması gibidir.

417- Her iki taraf esirleri öldürmemek üzere anlaştıklarında bizden esir aldıklarını öldürmedikleri takdirde bizim de onlardan esir aldığımız esirleri öldürmemiz caiz değildir.

Çünkü bu davranış onların anlaşmayı

bozması demek değildir. Çünkü onlar esir etmeme şartını değil, esirleri öldürmeme şartını kabullenmişlerdir. Şarta bağlı kaldıkları sürece aynı muamele ile biz de kendilerine karşı anlaşmaya bağlı kalırız.

418- Düşman taraftan biri eman ile islam yurduna girdikten sonra kasten veya yanlışlıkla bir müslümanı Öldürse veya yolkesenlik yapsa veya müslümanlar hakkında bilgi toplayıp düşmana vererek casusluk yapsa veya müslüman yahut zimmi bir kadınla zorla zina etse veya hırsızlık yapsa, bunlardan hiçbirisi ile iki taraf arasındaki ahdi bozmuş sayılmaz.

Ancak İmam Malik, bu yaptıkları ile ahdi bozmuş sayılır görüşündedir. Çünkü eman ile ülkemize girince bu şeylerden birini yapmamayı peşinen kabullenmiş demektir. Bunlardan birini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

işlerse ahdini bozan bir iş yapmış sayılır. Bununla ahdini bozmuş olmazsa bile müslümanlara hakaret etmiş olur.

Görüşümüze göre müslüman, bu fiillerden birini işlediği zaman nasıl ki liman ahdi bozulmuyorsa, muharip de işlediği zaman eman ahdini bozmuş olmaz.

419- Bu konuda delil, Hâtıb b. Ebi Belte'a hadisidir: "Mu-hammed üzerinize yürüyor, tedbirinizi alın" diye Mekkelilere: mektup yazdı. Bunun hikayesi uzundur. Cenabı Hakkın şu ayeti onun hakkında nazil oldu: "Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin"^{337[32]} Cenabı Hak yine de onu mümin olarak vasıflandırmıştır.

Yine Ebû Lübâbe b. Abdilmunzir'e Beni

^{337[32]} Miimtahide: 60/1

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kureyza: Rasu-lullah'm hükmüne uyarsak bize nasıl davranır? diye danıştıklarında elini boğazına götürerek kafalarını vuracağını haber vermiştir. Cenabı Hak bu ayeti onun hakkında indirmiştir:

"Ey inananlar! AUaha ve Peygambere karşı hainlik etmeyin"^{338[33]}

Bunları işlemekle mümin imandan çıkmadığı gibi eman altında olan kimsenin işlemesiyle de eman ahdini bozmuş sayılmaz. Ancak kasten bir mümin öldürürse kısas olarak o da öldürülür. Çünkü muamelat işlerinde kulların haklarına riayet edeceğini kabullenmiş demektir.

420- Bir müslümana iftira etse kendisine iftira cezası uygulanır.

Çünkü bunda da kulların hakkını çiğnemiş

^{338[33]} Enfâl : 8/27

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olur. Bu ceza kulların haysiyetini korumak için konulmuştur. Onun için ceza uygulanacağı zaman iftiraya uğrayanın ifadesine başvurulur. Zarar gönen kişinin görüşü alındıktan sonra yerine getirilir. Ancak zina ve hırsızlık gibi cezayı gerektiren suçlardan birini işlediğinde Ebû Yusuf a muhalif olarak Ebu Hanife ve Muhammed'e göre had cezası uygulanmaz.

421- İmam Muhammed görüşünün sıhhatini şöyle delillen-dirir: Zimmîlere bu cezaların uygulanıp uygulanmayacağı konusunda Müslümanlar ihtilaf etmişlerdir. Medine alimlerine göre kendilerine uygulanmaz. Ancak bu cezaların kendilerine uygulanmak için davaları hakimlerine havale edilir. Bu görüş Hz. Ali'den rivayet edilmiştir. Zimmiler konusundaki bu ihtilafları aynı zamanda eman altında olan birine bu cezaların

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tatbik edilmemesi üzerinde ittifak sayılır. Ancak bunda nass varid olduğundan biz bu görüşü almıyoruz. Çünkü Rasulullah (s.a.v.) yahudinin recmedilmesini emretmiştir. Ancak zımmi bakında varid olan nass, eman altındaki kişiye aynı hükmün uygulanmasını vacip kılmaz.

Çünkü zımmi muamelat işlerinde İslam ahkamına riayetle mükelleftir. Zira ülkenin vatandaşdır. İçki içme cezası dışında bütün cezalar kendisine tatbik edilir. Çünkü içkinin haram olduğuna kendisi inanmıyor. Haram olduğuna İnanmadan ceza sebebi meydana gelmez. Ama eman altındaki kişi vatandaş değildir. Hükümlerimizi de kabullenmiş değildir. Sadece ihtiyacını gidermek için yurdumuza gelmiş, sonra yurduna dönecektir. Kendi yurduna dönüşten alıkonulmaz.

422- Eman altındaki kişiyi bir müslüman veya zimmi öldürse, kısas gerekmez.

Bunun için sırf Allah'ın hakkı olan cezalar kendisine uygulanmaz.

Ancak yine bir zimmî, eman altındaki kişilerin malından aldığı şeyleri iade etmekle emrolunur. Tükettiği şeyler için tazminat öder. İliştiği kadına mehir öder.

Çünkü mülkiyetinde olmıyan bir kadına ilişmeğe ya ceza yahut mehirden biri mutlaka terettüb eder. Ceza vacip değilse, mehir vaciptir. Çünkü bu, kadının hakkıdır.

Yaptığına karşı ceza olarak dayak atılır ve devlet başkanının uygun göreceği kadar hapsedilir.

Tazir edilir. Çünkü tazirde temizleme ve tazim manası vardır. Nitekim Yüce Allah şöyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

buyuruyor : "Ona yardım etmeni, Ona saygı göstermeniz için"^{339[34]} Kafir ise buna ehil değildir. Bunun için "Edebe aykırı davrandığı için dayak atılır" dedi.^{340[35]}

Düşmandan Eman Verilen Kişinin Tasdik Edildiği Ve Edilmediği Yerlerr

423- Müslüman ordusu bir sığmağa yahut kaleye uğrar ve yanında dururken orada bulunan savaşçılar: Malımız ve aile efradımız için bize eman verirsiniz size kapıları açarız, derse ve kendileri de eman verdikten sonra kapıları açarsa, her ne kadar kendilerini belirtmemiş de olsalar, eman altında olurlar.

^{339[34]} Feth : 48/9

^{340[35]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyeri'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/279-298

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü "bize" anlamındaki zamir, konuşan kimsenin konuşacağı şeyleri kendi nefesine ilave etmekten kinayedir. "Ala" sözü de şart içindir. Nitekim Cenab-i Hak şöyle buyuruyor: "Allaha ortak koşmamak şartıyla sana biat etmek üzere geldikleri zaman..."^{341[36]}yine buyuruyor : "Bana Allah'a karşı ancak gerçeği söylemek gerekir"^{342[37]}Yani bu şartla. Böylece anlıyoruz ki bize eman verin, derken kendilerini de dahil etmişlerdir. Müslümanlar da eman verdikten sonra onlar emin olurlar.

424- Sığınakta bulunanlar eman aldıktan sonra dışarı çıkar ve müslümanlara : İşte bunlar bizim yiyeceklerimiz, bunlar da ailemiz ve akrabalarımızdır, derse adaletli iki müslüman

^{341[36]} Mümtahine: 60/12

^{342[37]} A'raf:7/105

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şahidin ifadesiyle beraber delil bulunmadıkça tasdik edilmezler.

Çünkü mahzende bulunan bütün şeylerde sebebin zuhura ile hakları da sabit olmuştur. Onlar, müslümanların hakkı sabit olduktan sonra hak iddia e-diyorlar. Delil olmadan sözleri tasdik edilmez. Adil müslümanların şahitliği dışında müslümanları bir hüccet bağlamaz. Mesela alışverişte taraflardan birisi şart muhayyerliği^{343[38]} olduğunu iddia etse, bu iddiası ancak delil ile geçerli olur.

425- İmam Muhammed der ki; Bu konuda kıyasla amel etmek mümkün değildir. Çünkü kapıları açmadan Önce mahzende mal ve

^{343[38]} Şart muhayyerliği: Akdın fesih veya devamında muhayyer olma şartının bulunmasıdır. Yani tarafların, belli bir müddet içerisinde yapmış oldukları akdi geçerli kılıp kılmamaları hususunda muhayyer olmaları ve bunu şart koşmalarıdır. Çeviren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yakınları için şahit gösterecek adalet sahibi iki müslüman şahit bulamazlar. Erkeklerin muttali olmadığı şeylerde şahitlerden erkeklik şartı düştüğü gibi burada da zaruret sebebiyle şahitlik ile ilgili normal hükümler geçerli olmaz ve istihsanla amel etmek gerekir. Onun için diyoruz ki, ganimet alınanlar onların iddiasını tasdik ederse, sözleri sabit olur ve hepsi eman altında sayılırlar. Çünkü mahzende hepsi bir arada idiler.

Bir şey üzerinde birbirlerini tasdik ederlerse, ona itibar etmemiz lazımdır.

Çünkü aralarında bulunan şeyin hakikatine nüfuz etmek elimizde olmadığından kendi tasdiklerinin zahirine bakılarak hüküm verilir. Söylediklerini yalanlarsa, fey1 olurlar.

Çünkü yalanlama halinde eman için gerekli sebep sabit olmaz. Eman altında olanların

mahzenden çıkanları kendi ehlinde sayan iddiaları ancak delil ile sabit olur. Bu konuda mücerred haber vermeleri delil olmaz. Çünkü birincinin hilafına yalanlama ile kendilerine karşı çıktılar. Burada sebep birbirlerini tasdik etmeleriyle sabit olmuştur. Biz de buna göre eman verdik ve onlar eman altında oldular.

426- Bunlar kendilerini yalanladığı zaman başka kimselerin yakınları olduklarını iddia etseler, sözleri tasdik edilmez.

Çünkü sözleri çelişmektedir. Sözü çelişkili olana itibar edilmez.

Yine biz sözlerini tasdik ederken istihsan kabilinden kabul ediyoruz. Bu da böyle batıl birşeyde birbirini tasdik etmeğe cesaret edemeyeceği kanaatinin hasıl olmasıdır. Bu ise iddia anında kaybolmaktadır. Onun için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mahzendekilerin hepsi fey' olur. Ancak eman altında olanlar ve başlangıçta yakınları olduklarına dair kendilerini tasdik edenler müstesnadır.

427- Onlardan bir kişi, mahzenden çıkanların bir kısmı benim ehlimdir, başka bir kişi de, benim ehlimdir, diye iddia etseler ve çıkanlar da bunlardan birini tasdik etse onun ehlinden sayılır ve eman altında olur. İkisini de tasdik etmezse fey¹ olurlar.

Çünkü eman için gerekli sebep iki taraf arasında sabit olmamıştır.

428- Ehli demek; büyük küçük, kadın erkek, oğlu ve eşi gibi şahıslardır.

Kıyasta ise ehli sadece eşidir. Çünkü örfe göre evli olan kimseye müte-ehhil denir. Evli olmıyana da müteehhil olmıyan denir. Bir cemaat

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bu görüşte ise de İmam Muhammed şöyle demektedir :

Ehil sözü, erkeğin evinde barındırdığı ve geçimini sağladığı herkese şamildir.

Nitekim Hz. Nuh kıssasında çocuğun ehilden olduğu belirtilmektedir. "Şüphesiz oğlum ehlimdendir."^{344[39]} Hz. Lut kıssasında da Cenabı Hak eşi ehil-den istisna etmiştir: " Eşi hariç onu ve ehlini kurtardık"^{345[40]} Nuh kıssasında yine şöyle denilmektedir: "Her cinsten birer çifti ve aleyhinde hüküm verilmiş olanın (yani eşinin) dışında kalan çoluk çocuğunu ve inananları gemiye bindir, dedik"^{346[41]} Böylece anlıyoruz ki ehil sözü kadın eş dışındaki aile fertlerini kapsıyor. Bir kaç kişiye baktığı zaman: falancanın ehli

^{344[39]} Hud: 11/45

^{345[40]} Araf: 7/83

^{346[41]} Hud: 11/41

çoktur, denilir. Bu durum, örfe göre ehil ve eş sözü eşit şekilde kullanıldığından ileri gelmektedir-

429- Kendisinden ayrılmış büyük oğlu ehlinden sayılmaz. Yine evli olup da kocasının evinde olan kızları da ehlin dışındadır.

Çünkü nafakası ona ait değildir. Ehil ise akrabası olsun veya olmasın evinde barındırdığı ve geçimini sağladığı kimselerdir.

430- Bu konuda birbirlerini tasdik ederlerse emin olurlar. Taraflardan biri iddia eder, karşı taraf onu yalanlarsa, iddia eden taraf fey¹ sayılır. Yalanlıyan taraf "ben yanıldım" der ve sözünden dönerse, artık tasdik edilmez.

Çünkü sözünde çelişki bulunmakta ve yalanlamasıyla müslümanların hakkı daha önce sabit olmuş bulunmaktadır. Sözünden dönerek

diğer tarafı tasdik etmesiyle bu hak batıl olmaz.

431- Ailelerimiz için bize eman verin derlerse ve mesele aynı ise, onlardan her şahsın ailesi, ülkelerinde baba tarafından kendilerine nisbet edilen akrabalarıdır. Nitekim ülkemizde müminlerin emirinin ehli, Abbas oğulları, Hz. Ali soyundan ve Talha ile Zübeyr soyundan gelenlerdir.

Evden maksat, oturulan ev değildir. Ondan maksat soydur, aile nesebidir. İnsan babasının kavmine mensubdur.

Böylece anlıyoruz ki ehli, nesebini teşkil eden aile zinciridir. Kendisi ile tanındıkları babalarının ehli olmaktadır.

432- Eman altında olan kimsenin annesi, eşi, anne bir kardeşleri, teyzeleri ve dayıları, evinde olsalar bile ehlinden sayılmazlar.

Çünkü kendisinin mensub olduğu kimseye değil, başka birine mensupturlar. Nitekim halifelerin cariyelerden olan çocukları hilafet evine mensup olup halife olabilirler.

433- Yine âl'imiz için eman verin diyebilir. Ehli va âli, sözleri örfe göre aynıdır, cinsim için eman verin derse, yine durum aynıdır.

Çünkü insan anasının kavmi cinsinden değil, babasının kavmi cinsin-dendir. Nitekim Rasulullah (S.A.V.)'in oğlu İbrahim, annesi kıptî olmasına rağmen kendisi Kureyş'tendir. Yine İsmail annesi Hacer'in kavmi cinsinden değil, babası Hz. İbrahim'in kavmindendir.

434- Akrabalarım, yakınlarım veya nesebime bağlı olanlar için eman verin diye taleb ederse;

Ebû Hanife'nin kıyasına göre bu bütün yakınları için geçerlidir. Bu konuyu "ez-Ziyâdât"

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kitabında "vasiyetler" bölümünde açıklamıştık. Ancak bu konu ile vasiyyet konusu arasında iki açıdan fark vardır :

a- Ebû Hanife'ye göre vasiyyet en yakın akrabadan başlar ve geriye doğru gider. Burda ise yakını da uzağı da bütün akrabalar eman altına girer. Aralarında fark yoktur. Çünkü bu sıra yolu ile gerekli olan bir şeydir. Sılada ise insan-yakın ile uzak arasında tercih yapar, yakından uzağa doğru tasnif eder. Ama can kurtarma durumunda insan yakın veya uzak akraba aynmı yapmaz.

Birinci durumda (yani vasiyette) uzağı ve yakını eşit tutmak yakına zarar getirir. Hakkını azaltır. Uzak olanı ortak yapılırsa, yakına zarar gelmez. Çünkü uzak olana eman verilse de, verilme de kendisi eman atına girer.

b- Yakına yapılan vasiyette oğlu veya babası dahil olmaz. Herhangi bir sebepten dolayı ona varis olmasalar bile durum değişmez. Emanda ise istihsan yolu ile oğlu da babası da dahildir. İkisinde de kıyas aynıdır. Çünkü akrabalık sözü herhangi bir vasıta ile başkasına akraba olan kimseyi de içine almaktadır. Ama vasıtasız olarak başkasına yakın olan akrabalıkla mensub olandan daha yakındır. Cenabı Hakkın şu ayette akrabaları ebeveyne atfetmesi de bunu desteklemektedir.

"Ana babaya, yakınlara uygun bir tarzda vasiyet etmesi"^{347[42]}, Ancak istihsan yolu ile şöyle demektedir :

435- Akrabaları için eman taleb etmesi onlara acıdığından onları kurtarmak içindir.

^{347[42]} Bakara: 2/180

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Babasına ve oğluna olan şefkati diğer akrabalara şefkatinden daha büyüktür. Bu açık olduğundan onları da emana dahil ettik. Dahil etmeseydik kişinin babasına akrabamdır, demesi hakaret olurdu. Eman işlerinde de onu dışarıda bırakmak yahut başkasına eman isteyip onu kurtarmamak insafsızlıktır. Burada onları da dahil edersek ilgisizlik ve ebeveyne itaatsizlik sözkonusu olmayıp iyiliğe daha yakın olur. Bunun için emana dahil edilmişlerdir.

436- Yiyecekleri için eman verildikten sonra daha kaliteli yiyecekler olduğunu iddia etseler mahzen sahiplerinin hangisinin elinden alınmışsa ondan sorulur. İddia ettikleri gibi çıkarsa talepleri yerine getirilir. Aksi halde fey1 sayılır.

Çünkü anlıyoruz ki mal adamın elinde olduğu sürece onun sayılır. Nitekim kendi şahsı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hakkında da sözü geçerlidir. Belirttiğimiz gibi bu iş esasında iddia eden kişiyi tasdik etme meselesine racidir. Yiyeceklerde de durum aynıdır. Daha önce elinde olan kimsenin tasdikine bağlı olur. Şu anda elinden çıkmıştır, denemez. Çünkü elinden çıkmasının sebebi ganimet olarak alınmasıdır; Eman ile sabit olan, bu sığata dahil olan mesabesinde olmaz. Yine bu mana nefislerde mevcuddur. Hükmen ganimet yolu ile alınmış gibi olmuştur. Bununla beraber onları bu konuda tasdik etmek esas ilkeye itibar edilmesi sebebiyledir.

437- Bu yalanlamadan sonra başka bir yiyecek iddiasında bulunsalar, tasdik edilmezler.

Çünkü ilk iddialarından anlaşılmıştır ki mahzende olduğunu iddia ettikleri yiyeceklerden başka şeyleri olmamıştır. Kitapta tercih ettiğimiz

meftum yolu ile de bu iş sabit olmuştur. Sonra ikinci iddialarında çelişkiye düşmüşlerdir.

438- Yiyecek elinde olan kimse onları yalanlıyarak bu şeyler benimdir, dedikten sonra tekrar onları tasdik ederse bu sözüne itibar edilmez. Çünkü bunda çelişki vardır. Yalanlama ile ganimet mah olma gerçekleşmiştir. Bu şeyler artık fey' olur.

439- Yiyecekleri eman altındakilerin elinde görürsek ve onlar da: Bunlar, bize eman verdiğiniz yiyeceklerimizdir, derlerse sözleri muteberdir.

Çünkü sahip olma hakkı onlarındır. Zahire göre bu onlar için bir şahittir. Aksi ortaya çıkmadıkça hüküm ona göre verilir.

440- Sözü muteber kabul edilen herkese devlet başkanı yemin ettirir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü haber verdiği şeylerde genel olarak doğru kabul edilir. Yemin de edecek olursa artık sözü tam geçerli olur. Ayrıca yeminle beraber, şer'an yalan töhmeti de kalkmış olur.

Sadece Allah adına yemin ettirilirlir.

Çünkü Rasulullah (S.A.V.) : "Sizden kim yemin edecek olursa Allah'a yemin etsin, değilse yemin etmesin" byurmuştur. Ama eman altındaki kafir ise mukaddes şeyler üzerine ciddi bir şekilde yemin ettirilir.

Hristiyan ise: "İncili Hz. İsa'ya indiren Allah'a"
Yahudi ise "Tevratı Hz. Musa'ya indiren Allah'a"
şeklinde yemin ettirilir.

Çünkü bu ziyadelik halinde yalan yeminden kaçınma ihtimali daha büyüktür. Zaten burada yemin ettirmekten maksat da budur.

Mecûsîise : "Ateşi yaratan Allah'a" yemin

ettirilir.

Bu da aynı amaçla yapılmaktadır. Ancak birçok alimlerimiz Mecûsîye ancak Allah adına yemin ettirilir, çünkü bu ziyadelikte ateşe bir tazim vardır.

Halbuki ateş diğer yaratılmış varlıklardan farklı değildir, görüşündedirler. Ama hıristiyan ve yahudiye ettirilen yeminde durum böyle değildir. Her iki yemin şeklinde de iki Peygamber ve iki kitaba ta'zim vardır. Bu da doğrudur.

441- Yakınları için eman aldıktan sonra adam: Bu benim ehlimden değildir derse ve esir alınan da tasdik ederse, sonra adam; hayır, ehlimdendir, diye kendi iddiasını yalanlarsa, sözüne itibar edilmeyip esirin dediği geçerlidir.

Çünkü ilk iddiasıyla esir eman sahibi olmuştur. İkinci sözü (kendini yalanlaması) ile bu

emanı iptal etmeğe çalışmaktadır.

442- Sözünde çelişki olmadığında bile tasdik edilmezken, bunda nasıl tasdik edilebilir. İddai eden değil de, ehlimdendir diye iddia edilen kişi sözünden dönerse, bu kişi fey' olur.

Çünkü müsümanların kölesi olduğunu kendi diliyle söylemiştir. Söz-konusu kişi eman verilenin ehlinden olsa da artık kendi ikrarı önem kazanır.

Ama idia eden kişi onun kölesi veya cariyesi olduğunu iddi etse ve iddia edilen kişi de onu tasdik ettikten sonra, ben köle değilim, derse, artık sözü kabul edilmez ve köle olur.

Çünkü tasdik etmesiyle onun kölesi olmuştur. Bundan sonra onun mülkünü iptal etmede sözü geçerli olmaz. Kişinin mülkü kendi ehlinden olduğu için ona masraf eder ve eman kapsamında olur.

443- İddia jsahibi: Bu ehlimden değildir, kölem de değildir, derse ve hakkında iddia varid olan kimse onu yalanlarsa, o zaman fey' olur.

Çünkü iddia sahibi mülkünde ganimet sahiplerinin hakkı olduğunu itiraf etmiştir. Bu da onun bizzat kendi aleyhinde itirafıdır.

Ancak devlet başkanı onu öldüremez.

Çünkü başlangıçta ikisinin de köle olduğunu kabul etmeleriyle bu adam eman altına girmiş olur. Bundan sonra öldürülmesi mubah olursa iddia sahibinin iddiası ile ancak öldürülmüş olur. Halbuki kanının dökülmesinin cevazında onun sözü hüccet değildir.

444- Kısasa müstehak olduğunu itiraf etmesi gibi sözünde çelişki olmadığı hallerde durum böyle olunca, çelişki olduğunda sözü hiç muteber olmaz. Şayet iki taraf da mülkü olmadığını itiraf

ve birbirlerini tasdik ederse o zaman devlet başkam erkek olanı öldürebilir. Kadın ise öldüremez.

Çünkü iddia edenin itirafı ve iddia edilenin tasdiki ile onun mülkü olmadığı sabit olmuş ve eman kapsamına girmediği anlaşılmıştır. Kanının mubah olduğuna dair itirafından dolayı da töhmet altına girmiş olmaz.

445- Nitekim kendi aleyhinde kısasla itirafta bulunsa ikrarı sahih olur. İster hür, ister köle olsun fark etmez.

İddia sahibi: Bu ehlim arasında bulunan oğlumdur" derse ve erkek olan esir onu tasdik etse ve devlet başkanı ikisinden de şüphelense, sadece iddiaya konu olana yemin ettirir. Yemin ederse hür olur, etmezse fey' sayılır.

Ganimet toplıyanların malı olduğunu kendisi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

itiraf etmiş olur. Çünkü caymak ikrar etmek mesabesindedir.

Ancak öldürülmez.

Çünkü karşılıklı tasdikleriyle eman altına girmiştir.

Bundan sonra ölürölmesi caiz olrs, inkar ettiği için caiz olur. İnkâr etmek, öldürmenin mubah olması için delil olmaya elverişli değildir. Delili de, kısas cezasını hak ettiği idia edilen kişinin yemin etmeyi kabul etmemesi halinde kendisine kısas cezasının uygulanmamasıdır. Bu da onun gibidir.

İsa bin Ebn bunun yanlış olduğunu söyledi. Çünkü brada öldürmenin mubah olması, inkar itibarile değil,aslında mubah olmasılardır.Kişinin kanı dökülmesi mubahtı ve inkar etmesiyle öldürülmesine engel olan eman da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ortadan kalkmış olur. Bu da katilin, organını velisinin kestiğini iddia etmesi ve velisinin bunu inkar edip yemin etmesi mesabesinde olur. Bu durumda kısas uygulanır ve bu yemin ile öldürme sayılmaz.

Fakat kitapta söylenen, daha doğrudur. Çünkü temelde var olan mübah-lık, adamın iddia eden kişinin ehlinden olduğuna dair karşılıklı birbirlerini tsdik etmesiyle ortadan kalkmıştır. Bundan sonra ödürülmesi caiz, olursa, inkar ettiği için caiz olur. Halbuki inkarda şüphe ve ihtimal olduğundan o da caiz olmaz. Yalan yeminden kaçınmak sebebiyle olabileceği gibi, doğru yemine yanaşmamak sebebiyle de olabilir İddia eden kişiye yemin ettirilmez. Çünkü yemin ettirmekten amaç gerçekleşmemiştir. Çünkü köleliğin hak edilmesi ve Öldürmenin mubah

olması ile ilgili şeylerde oğlu hakkında sözü geçerli değildir. Yemin ettirmekten maksat da odur.

446- Yiyecek şeyleri için eman verilen kimse henüz kimsenin mülkiyetine geçmiyen eşya için: Bunlar da benimdir, derse ve o şeyler de söylemeden Önce müslümanların eline geçmişse, ancak müslümanlardan getireceği adaletli bir delil ile sözü tasdik edilir. Değilse edilmez.

Daha önce kimsenin malı olduğu bilinmediğine göre zahire bakarak o anda kimin elinde ise ona ait kabul edilir. Buna göre onda hak müslümanlarındır. İddia sahibi bu iddiası ile müslümanların ona sahip olmalarını gerektiren zahir bir sebebi iptal etmektedir. Sözü de bunun için hüccet olmaz. Müslümanlardan adaletli bir delil getirmesi lazımdır.

447- Mal müslümanların eline geçmeden önce bunu söyleseydi yemin ettirildikten sonra sözü geçerli olurdu.

Çünkü mahzende olan şeyler orada olduğu sürece kendisi onlara müslümanlardan daha yakındı. Bu iddiada bulunduğu zaman sanki o şeyler onun mülkiyetinde idi.

448- Her iki tarafın elinde ve ikisi de kendi malları olduğunu iddia ettikleri halde devlet başkanının yanma varırlarsa, yemin ettirildikten sonra mal eman altında olan kimsenin olur.

Çünkü asıl itibariyle onun mala yakınlığı müslümanlardan önce idi. Biliyoruz ki müslümanlar sonradan ona ulaştılar. Asıl baki oldukça müslümanların ulaşması muteber değildir.

Nitekim onu eman altındaki birinden

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

aldıklarını bildiğimizde bu mal hakkında onun sözü geceli olursa, burada evleviyetle geçerli olur.

449- Ancak mahzen sahiplerinden bir gurup ve müslümanlardan bir gurup ona tutunmuş olarak devlet başkanına gittiklerinde mahzen sahipleri onun eman atında bulunan kişiye ait olduğunu ikrar ederlerse, onların sözü kabul edilir.

Çünkü temelde onların elinde di. Onun için müslümanların elinde olmasına İtibar edilmez.

450- Ama onlar emirin yanına varırken mal sadece müslümanların elinde ise, ona itibar edilir.

En başta elinde bulunduranın hakkı yok olmuştur. Gerçekten müslümanların mı, tasdik edenlerin mi, yoksa başkalarının mı olduğu

bilinmez.

Onun için buna itibar edilmez.

Ancak o anda kimin elinde ise ona itibar edilir. O anda d müslümanların elindedir. Adil müslümanların getirecekleri delil olmadan bunu izale etmek caiz değildir.

451- Müslümanlardan bir zümre malı eman altındaki-

lerden aldıklarına dair şahitlik yapar; yahut malı elinde tutanlar onu eman altındakilerden aldıklarını itiraf ederlerse veya mahzendekilerden aldıklarını söylerlerse, onlar da bu malın e-man altındaki kişilere ait olduğunu söylerlerse veya onu mahzende olanlardan aldıklarına dair şahitler şahidlik yaparsa ve onlar da malın eman altındaki kimselere ait olduğunu söylerlerse, mal onlarındır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü delil ile sabit olan, görme ile sabit olmuş gibidir. İtiraf ile sabit o-lan da görme ile sabit olmuş gibidir. Müslümanlara aidiyeti de ellerine geçme şekli itibariyle sabit olmayıp eman altındaki şahıslara iadesi vaciptir. Müslümanların onlardan aldığı kimseler malın eman altındaki kimselere ait olduğunu aldıktan sonra da itiraf etseler yine onlarındır. Almadan önce itiraf etseler haliyle onlara iade edilir. Çünkü öncelikle onların mülkiyeti olduğunu ve hakkın eman altındaki kişilerle karşılıklı tasdikleri sebebiyle devam ettiğini biliyoruz. Almadan sonraki itirafları almadan önceki itirafları mesabesindedir.

452- Müslümanlar eşyayı paylaştıktan yahut eşya satıldıktan sonra eman altındakiler eşyanın kendilerine ait olduğunu iddia ederlerse, kendilerine yahut krala yakın kimselere ait o-lup

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlardan alındığına dair delil olmadıkça sözleri tasdik edilmez.

Çünkü maldan pay alanlar veya satın alanların malik olma hakkı daha öncedir. Sonra mülk mücerred zahirle değil, tam hüccetle sabit olur. Ancak zahir, hak iddiasını telafi etmek için geçerlidir. Eman altındakilerin malı mülkiyetlerine geçirmek ve onu ellerinde tutan kimselerden almak için şahitlik yapacak bir hüccete dayanmaları gerekir.

453- Malı alan müslümanlar onu eman altındakilerden yahut eman altındakilere ait olduğunu itiraf eden kimselerden aldıklarını itiraf ederlerse, sözleri tasdik olunmaz.

Çünkü malda ne hakları ne de malik olma durumları kalmıştır. Bu ikrarda onların durumu diğer müslümanlar gibidir.

Ancak itiraf eden müslümana bu maldan pay düşmüşse, kendi payı için sözü tasdik edilir ve elinden alınarak eman altındakilere iade edilir.

Çünkü kendi mülkü hakkındaki itirafı onun için bir delil gibidir. Hatta delilden de üstündür,

Ancak bedeli ödenmez.

Çünkü istihkak kendi itirafı ile olmuştur. İtirafı ise diğer ganimet alanlar için geçerli değildir. Kendisi onlar yerine payını itlaf etmiş sayılır. Onun için ganimetten bedel almağa müstahak değildir.

454- Ganimet alınanlar ise dârulharpte olsun yahut oradan çıkarılmış olsun paylaşılmamış veya satılmamış iseler, müslümanların eline düşmüş olsalar bile eman altında olduklarına dair tasdik edilirler.

Çünkü kendileri hakkında sözleri ve

tasarrufları, köleleştirilmedikçe muteber sayılır. Köleleşmeleri de ihraz etmeksizin paylaşmak yahut satmakla gerçekleşir. Nitekim ihraz ettikten sonra devlet başkanı onları öldüremez. Yine dilerse bir ihsanda bulunup onları zımmi sayabilir. Bunu yaparsa emniyet altına girmiş olurlar.

455- Ama paylaşılmış yahut satılmışlarsa artık sözleri tasdik edilmez.

Çünkü onlar için kölelik gerçekleşmiştir. Bundan sonra sözleri muteber değildir. Kendileri hakkında da tasarruf yetkileri yoktur.

Ancak satılma ve paylaşmadan önce eman altındakilerin ehlinden oldukları konusunda eman altındakilerle karşılıklı birbirlerini tasdik ettiklerine dair müslümanlar şahitlik yaparsa, artık kendilerine dokunulmaz.

Çünkü delil ile sabit olmak, görme ile sabit

olmak, gibidir.

456- Eşya hakkında da durum aynıdır. Elllerinden alınmadan önce karşılıklı birbirlerini tasdik ettiklerine dair bir delil varsa ona da dokunulmaz.

Malın ellerinden alınması, taksim ve satışla köleleştirilmeieri gibi sayılmıştır. Ancak bu, önceden kimin mülkiyetinde olduğu bilinmiyen mallar için geçerlidir.

457- Ama delil ile istihkak bu şekilde sabit olduktan sonra satılanları, satın alanlar ücret karşılığında iade eder. Ganimetten kendisine pay düşen gazilerden ise bütün ganimetler paylaşılmış olsa bile beytulmaldan bedeli ödenerek iade edilir.

Çünkü onların payı gerçekleşmiştir. Ganimet sahiplerine bedel ödenerek verdikleri karşılanır.

458- Zahirre göre dağıldıkları için iade edilmesi zordur. Onun için bu müslümanların uğradıkları bir zarar olarak kabul edilir ve beytulmaldan telafi edilir.

Nitekim ganimetten artakalan cevher ve benzeri şeyler varsa dağıtılmayıp betulmale terkedilir. Yine satış akdi tamamlandığı halde Ödenmeyen bir şey varsa o da beytulmale verilir. Çünkü külfet nimet karşılığıdır.

459- Buna şahitlik yapanlar satın alan- yahut kendilerine maldan pay düşenler ise ikrarları sebebiyle kendileri hakkındaki sözleri tasdik edilir. Beytulmal için sözleri tasdik edilmez. Bedel veya ücretle iade haklarına sahip olamazlar. Elleriindeki şeyler alınır ve eman altındakilere iade edilir. Silah, at ve köleler dışında bütün bu şeylerle düşman yurduna çıkmalarına müsaade

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilir. Çünkü at, silah ve köleler İslam diyarında alıkonmuş ve paylaşmak yahut satmak için bekletilmiştir. Bu alıkoyma da şeriatın ve müslümanların hakkına riayet, yani düşmanın güçlenmemesi için yapılmıştır. Müslümanların hakkını iptal konusunda bu malların sahiplerinin sözlerine itibar edilmez.

Bu şeyleri, eman altındakilere satmış veya bağışlamış mesabesinde olur. Onun için düşman yurduna bu şeyleri götürmelerine müsaade edilmez. Ama müslümanlar tarafından bir delil ile sabit olmuşsa durum değişir. Çünkü delil burada müslümanların aleyhinedir.

460- Ehli ve eşyaları hakkında eman almış olanlar: Mahzen-dekiler hepsi ehlimiz ve eşyamızdır, biz de onların sahibiyiz, derse ve mahzenden çıkanlar da tasdik ederse sözleri

kabul edilir.

Çünkü bazılarını iddia etmeleri halinde sözlerini tasdik etmeğe sebep olan mana tümünde mevcuttur.

Aneak bu, aksi bilinmediği sürece böyle kabul edilir.

Mahzendekilerin ileri gelenleri olduğu bilinen bir topluluk ise durum böyledir.

Ama bunun aksi biliniyorsa sözleri tasdik edilmez.

Çünkü burada tasdik bir nevi zahire itibardan dolaydır. Yalan olduğuna dair delil açığa çıkınca zahire itibar edilmez.

461- Para, külçe altın, kadın süs eşyası ve mücevherler eşyaya dahil değildir.

Çünkü meta' esasta kendisinden faydalanılan şeyin ismi ise de altın, gümüş ve süs

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eşyası başka isimle meşhur olmuştur. O da ayn yahut cevherdir. Bu da mutlak meta¹ (eşya) isminin kapsamına girmesini engeller. Sonra, meta' kendisinden faydalanmakla tükenebilen ve yaygın olan şeydir. Halbuki altm ve benzeri şeyler çok değerli olduklarından bu özellikte değildirler.

Meta' ismine elbise, yatak, örtü ve bütün ev eşyası dahildir. Buna kıyas ederek kapları dahil etmemek lazımdır.

Çünkü örfteki kullanışa göre kaplar eşyaya atfedilir. Halbuki aynı şey kendine atıf yapılmaz. Atıf da gösteriyor ki kaplar meta'dan ayrı şeylerdir.

Ama istihsana göre evde yararlanılan kaplar meta' sınıfına dahildir.

Çünkü halk arasında meta' isminden maksat

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

evlerde kendisinden faydalanılan ve yaşmaa imkan sağlayan şeylerdir. Bu Özellik kaplarda da vardır. Bunun için atlar, silah ve eğerler buna dahil değildir.

Çünkü evde bunlardan faydalanma olmamaktadır. Bunlardan evde değil, harpte faydalanılır. Evin bir bölümü de değildir. Meta' kelimesinin genel kapsamı içine de girmez. Nitekim para, mücevher ve benzeri şeyler de buna dahil değildir.

462- Herşeyimiz için bize eman verin, diyecek olurlarsa bütün mallan dahil olur. Çünkü şey kelimesine mevcut bütün varlıklar girer. Yine sahip olduğumuz şeylere yahut mala eman verin, diye talebte bulunursa bütün malları buna dahil olur.

Çünkü mal kelimesi mülkiyete geçme ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisinden yararlanma itibariyle hepsini kapsar. Nitekim adam malının üçte birini başkasına vasiyet etse bütün malının üçtebiri buna dahil olur. Eman konusunda da durum aynıdır.

Ancak istihsan kabilinden sadakanın üçte biri adak olarak ayrıldığında bu mal zekat malı olarak anlaşılır. Bu da Cenabı Hakkın kendisine vacip kıldığı şeyi kendi şahsına vacip kılmasına itibar etmektir. Emanda ise bu yoktur. Daha doğrusu bu vasiyetin karşılığıdır. Çünkü vasiyet mirasın kardeşidir. Varislik her çeşit malda sabit olduğu gibi vasiyet de sabit olur.

Burada da mal için eman vermek, malı ganimet almanın karşılığıdır. Ganimet almak her mal için geçerli olduğu gibi eman hükmü de genel lafzı ile verildiği zaman her çeşit mal için geçerli olur.

463- Ehlimiz için eman veriniz, diye müslümanlardan isterlerse ve onlar da; olur, eman verdik, diye cevap verirlerse, onların kendisi fey' olur, ama ehilleri eman altında sayılır.

Çünkü emanı kendileri için değil, ehilleri için talep ettiler. Sarahat, kinaye ve delalet yolu ile kendilerini zikretmediler. İnsan kendi şahsının ehlinden olmaz. Çünkü ehli başkalarıdır. Zira "ehlimiz" dediği zaman ortaya çıkan tamlayan ve tamlanan birbirinden ayrı şeylerdir.

Onlar bu sözlerle kendilerini iki yönden kastetmişlerdir, deyip şöyle itiraz edilebilir:

a- Onlar akrabalarına acıdıkları için onlara eman talep etmişlerdir. Halbuki kendilerine olan şefkatleri yakınlarına olan şefkatten daha fazladır.

b- Yine bununla yakınların d

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

doknulmamasını kastetmişlerdir. Korunmaları da onlara bakan ve infak eden kimselerin bekası ile olur. Bunlar da kendileridir.

Cevap olarak diyoruz ki; evet bunu kastettiler. Ancak Cenabı Hak kendilerini yardımsız bırakıp da kendi şahıslarını unutunca, bu kastettikleri şeylerden mahrum kaldılar. Daha doğrusu, müslümanların onlara eman vermesiyle kendileri mahrum oldular. Çünkü müslümanlar: Size eman verdik, demeyip onlara eman verdik, dediler.

Muaviye zamanında buna benzer bir olayın meydana geldiği rivayet edilir. Bir zümre için eman almağa çalışan kimse müslümanlara çokça eziyet etmişti. Muaviye şöyle dua etti. Allahım, Onu unuttur. Yakınları ve kavmi için eman talep etti, ama kendisini hiçbir şekilde zikretmedi. Onun

için yakalandı ve öldürüldü.

Sonra, insan böyle durumlarda kendi şahsını kastetmeksizin ehil ve yakınlarını kurtarmağa çalışır. Bu da ya eman almaktan ümidini kesmesi yahut fazla sıkıntı ve bedbinlikten hayattan bıkması şeklinde olur. Maksat itibariyle delil müşterektir. Ama lafız itibariyle kendisi zikredilmemektedir.

Yine kendileri elele verelim de kadın ve çocuklarımıza eman verin derse ve müslümanlar kabul ederse, kendileri emana dahil olmazlar. Çünkü sözlerinin manası şudur: Size elimizi verelim hakkımızda dilediğiniz gibi davranın. Daha önce geçen mesele de bunun gibidir.

Ehlimiz için eman almak kastiyle sizinle anlaşmak üzere yanınıza gelelim, derlerse ve müslümanlar da geliniz, diye kabul ederse ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlar da gelip yakınları için eman alırsa, kendileri de eman altında olurlar. Bu da yakınlarına eman verdikleri için değil, çıkmalarını istedikleri için eman sayılır. Çünkü müslümanlar çıkış için emir verdikleri zaman zımnen eman vermiş sayılırlar.

Nitekim eman için aralarında bir anlaşma sağlanamazsa onları güven içinde olacakları yere iade etmeleri ve dokunmamaları gerekmektedir.

Bu da birinci durumun aksinedir. Çünkü onlar bunu söylerken henüz mahzenden: ehlimize eman verin diyordu, Akrabalarına eman verdik ama bu eman onları kapsamaz. Sonra eman talebinden başka bir şey için çıktıklarında fey' olurlar.

464- Zürriyetimizden olanlara eman istiyoruz, deseler ve müslümanlar kendilerine eman verseler, kendileri de dahil bütün çocuk ve

torunları emin olur.

Çünkü zürriyet kelimesi bütün bunları içine alır. Kişinin zürriyeti kendisinden doğduğu soyudur. Bu da zürriyetin aslıdır. Nitekim bütün insanlar Hz. Adem ile Hz. Nuh zürriyetinden gelmişlerdir. "İşte onlar Adem'in ve Nuh'la beraber taşıdıklarımızın soyundan..."^{348[43]}

465- Kızların çocukları buna dahil değildir.^{349[44]} İmam Mu-hammed burada böyle söyledi.

Gerekçe olarak kızların çocukları annenin zürriyetinden değil, babanın zürriyetindendirler. Nitekim halifelerin cariyelerden olan çocukları babalarının zürriyetindendirler. Hatta Me'mun

^{348[43]} Meryem: 19/58

^{349[44]} Bir sonraki madde ile beraber dikkate alınır ve değerlendirilirse, kızlardan olan torunların da "zürriyet" kavramına dahil olduğu anlaşılacaktır. Editör.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şöyle diyor: Kişinin Rum veya siyah yabancı bir anneden olması ayıp değildir. Çünkü halkın anneleri, çocukların emanet edildiği kaplardır. Neseblerde intisab edecekleri anneler değil, babalardır.

466- Bundan sonra kızların çocuklarının da bunlara dahil olduğunu söyledi.

Çünkü yukarıda belirttiğimiz gibi zürriyet asıldan doğan fer'in adıdır. Baba da anne de çocuğun iki aslıdır. Anne de zaten kendi babasının zürriyetindendir. Ondan doğanlar zürriyetinden olurlar. Hatta asliyyet ve tevellüd manası annede daha açıktır. Çünkü erkeğin erlik suyu onun rahminde hayat kazanır. Yani çocuk babanın erlik suyu vasıtasıyla anadan doğmuş olur. Torun, babanın babasının zürriyetinden olduğu gibi aynı zamanda anne babasının da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zürriyetindendir.

Bu mesele ile ilgili olarak Yahya b. Ya'mer'den şöyle bir hikaye nakledilir: Günün birinde Haccac onu öldürmek kasdiyle yanma girer ve öldürmek için bir bahane olsun diye ona gücü üstünde şu teklifte bulunur. Ya alevilerin Rasulullah'ın zürriyetinden olduğunu gösteren Kur'an'dan bir ayet okursun, yahut seni öldürürüm. Okuyacağın ayet "Çocuklarımızı ve sizin de çocuklarınızı çağıralım"^{350[45]}ayetinden başka olsun.

Bunun üzerine şu ayeti okudu: "Ve onun zürriyetinden Davud'u, Süleymanı... Zekeriyya, Yahya ve İsa' yi..."^{351[46]}Sonra sordu: İsa, baba tarafından mı yoksa anne tarafından mı Nuh'un

^{350[45]} Âli İmran: 3/61

^{351[46]} ErTam: 6/84-85

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zürriyetindendir? Haccac afalladı ve bahşişler vererek onu memnun etti. Sonra, Bu ayeti sanki yeni duyuyorum, dedi.

467- Çocuklarımız için eman verin derlerse, bu emana sulblerinden olan çocukları ve erkekler tarafından olan torunları dahildir. Kızlardan olan çocuklar ise onların çocukları değildir.

Burada böyle denilmektedir.

Hassâf bunların da emana dahil olduklarını İmam Muhammed'den rivayet etmektedir. Çünkü "çocuklar" kelimesi az önce belirttiğimiz gibi onları da kapsamaktadır. Rasulullah'ın Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i tutarken buyurduğu "Çocuklarımız ciğerparem izdir" sözü bunu desteklemektedir:

Bu hadis mecaz olarak kabul edilmektedir. Delili de Cenabı Hakkın şu ayeti kerimesidir:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Muhammed sizin adamlarınızdan hiç birinin babası değildir."^{352[47]}

Gerçekten oğlun olan kimsenin sen de gerçekten babasısın, demektir. Yahut özel olarak bu babalık Hz. Fatıma'nın çocukları içindir. Nitekim Peygamber efendimizin şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir.

"Bütün çocuklar babalarına nisbet edilir. Ancak Fatıma'nın çocukları bana nisbet edilir. Onların babası benim."

468- Torunları için eman isteyince kızların çocukları da buna dahil olur.

Çünkü oğlun oğlu (torun) ismi hakikaten onu doğuranın oğludur. O da oğlu ve kızının oğludur. Kızından doğan çocuklar aynı zamanda hakikaten oğlunun oğludur. Halbuki birincide

^{352[47]} Ahzâb: 33/40

durum böyle değildi. Orada çocuklarını zikretmiştir. Halbuki onlar hakikatte kendisinin çocuklarıdır. Hükmen de doğumdan ona mensub olanlardır. Bunlar da kızların çocukları değil, erkeklerin çocuklarıdır.

469- Mevâliniiz için eman verin, derlerse ve onların mevâlisi ve mevâlilerin de mevâlisi varsa, istihsan yolu ile hepsi eman altında olurlar.^{353[48]}

Kıyasta ise mevâlinin mevâlisi buna dahil olmaz. Çünkü bu isim hakikaten kendi mevâlisi içindir. Mevâlinin mevâlisi için ise mecaz olarak kullanılır. Nitekim, onlar mevâlisinden değildir, diye inkar ederse, bu inkâr sahih olur. Bunun için mevaliye yapılan vasiyette bunlar dahil olmaz. Ta

^{353[48]} Mevâlî kelimesi yardımcı, koruyucu, sahip, kölenin efendisi ve azatSi köle gibi değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Burada kastedilen asıl anlam, yardımcı ve anlaşmalı/sözleşmeli koruyucudur. Editör

ki onun mevâ-lisine engel olmasınlar. Ancak istihsan kabilinden şöyle demektedir:

470- Mevâlilerin mevâlileri mevâli olmakla ve vela ile ona mensup olurlar. Onlar çocuklarla beraber çocukların çocukları (torunları) mesabesindedir.

Vasiyette mevâlisi yoksa mevâlilerin mevâlileri dahil olur. Ama iki taraf var ise dahil değildir. Muzaheme (darlık yapma) yi kabul edersek mevâlinin payı düşer. Daha uzak olanın sıkıştırmasiyle yakın olanın payını azaltmak caiz değildir. Emanda da bu yoktur. Mevâlilerin mevâlisi dahil olsun veya olmasın mevâlisi bir suretle emana dahil olur. Anlaşıldığına göre bundan maksat her iki tarafı da kurtarmaktır.

Sonra, hakikatle mecazın birleştirilmesini de söylemiyoruz. Ancak mevaliye verilen bu isim

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hakikattir. Mevâlilerin mevâlisi için de hakikat ve suret vardır. Bu suret itibariyle haklarında şüphe meydana gelmektedir. Ancak emanda vus'at esastır. Nitekim enin, suret olarak mücerred işaretle sabit olur. Böyle olduğu için bu lafızla evleviyetle sabit olur. Vasiyet de bundan dolayı farklı olur.

471- Kardeşlerimiz için eman verin, derlerse bütün erkek ve kızkardeşleri emin olurlar.

Çünkü kardeşlik ismi erkek ve kızları içine alır. Cenabı Hak buyuruyor :

"Eğer mirasçılar erkek ve kadın kardeşlerse..."^{354[49]}

Hakikatte bu kip erkekler için kullanılır. Ancak Araplar arasında erkeklerle kadınlar bir arada zikredildiği zaman tağlib yolu ile erkekler

^{354[49]} Nisa: 4/176

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için kullanılan kip kullanılır. Bu kip ile kullanılanlar hakikat mesabesinde olur.

Diyoruz ki; Erkek kardeş bulunmayıp sadece kız kardeşler varsa, onlar emana dahil olmazlar. Çünkü erkekler için kullanılan kip, tekil dişileri içine almaz.

Yüce Allahm"Kardeşleri varsa, altıda biri annesinindir"^{355[50]}avet itiraz için delil gösterilir ve tek kız kardeşler, annenin payını üçte birden altıda bire indirir, deyip itiraz edilirse, deriz ki;

Azaltma bu ayetle değil, sahabenin ittifakı ve hacb (engelleme) manasına itibar edilmesiyle meydana gelmiştir. Bunu da feraiz kısmında belirtmiştik. Bununla beraber serî nasslarda bu manayı var saymak-caizdir. Ama kulların lafızlarında şahsi yorum yapmadan bizzat lafza

^{355[50]} Nisa: 4/11

riayet edilir. "Kardeşler" kelimesi de tekil dışı lafızları ne hakikaten, ne laf zan kapsar.

472- Çocuklarımız için eman verin, derlerse ve onların da kız ve erkek çocukları varsa hepsi eman altında olurlar.

Sebebini "kardeşler" konusunda açıkladık. Hanefi mezhebi imamlarından bazılarının İfadesine göre kardeş ve çocuklarla ilgili cevap iki imam ile Ebû Hanife'nin ilk kavline göredir. Ama ikinci kavline göre vasiyette falanın çocukları denildiğinde sadece erkek çocuklar ve falanın kardeşleri denildiğinde de sadece erkek kardeşleri anlaşılır.

Ancak en doğrusuna göre hepsi de bu görüştedirler. Çünkü eman bahsinde vasiyyet bahsinden daha çok genişlik vardır. Ebû Hanife vasiyette sadece hakikate itibar etmektedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Emanda ise hakikati de ve kullanım şekliyle hakikate benzeyenleri de kabul etmektedir.

473- Şayet aralarında erkek bulunmayıp hepsi de kız iseler tamamen fey' sayılırlar.

Çünkü bu kip tamlananın kabile reisi olması durumu dışında tekil dişileri kapsamamaktadır. Vasiyyetler bölümünde de belirttiğimiz gibi falanca oğullarına vasiyyette bulunulsa ve o da kabilenin reisi ise bu vasiyyetten maksat kabilenin kendisidir. Bu nisbette tekil dişiler de erkekler gibidir. Ama mezkur kişinin sadece erkek çocukları varsa durum değişir.

Alimlerden bazıları şu görüştedir: Bu kızlardan veya kız kardeşlerden başka kimsem yoktur, diyerek onlara eman talebini gösteren bir ifade kullanmışsa, o zaman maksadının dişilere eman almak olduğu ve bunların emin bulunduğu

sabit olur.

474- Çocuklarımız için eman verin, derlerse buna bütün kız ve erkek çocukları dahil olur.

Çünkü çocuklar kelimesi iki tarafı da içine alır. Cenabı Hak buyuruyor : "Allah çocuklarınız hakkında size tavsiye ediyor..."^{356[51]}yine buyuruyor; "Allah size çocuklarınızın alacağı miras hakkında erkeğe kadının iki mislini tavsiye eder..."^{357[52]}Çocuklar kelimesi tekil dişilerle tefsir edilmiştir.

475- Kızlarımız ve kız kardeşlerimiz için eman verin, derlerse bundan sadece dişiler kastedilmiş sayılır.

Çünkü talepte kullanılan kip, sadece dişiler içindir. Ne hakikatte ne de kullanışta erkekler

^{356[51]} Nisa: 4/11

^{357[52]} Nisa: 4/11

buna dahil olmaz. Sonra, savaşta fonksiyon itibariyle kadın kısmı erkeklere göre zayıf olduğundan yalnızca onlar için eman istenmiş olabilir. Yine erkeklerin müslÜmanlara zararlar verdiğini bildiği için eman talebinde bulunsa bile kendilerine eman verilmeyeceğini anladığından sadece kadınlara eman istemiş olabilir.

476- Çocuklarımız için eman verin, derlerse, içlerinden sadece bir kişinin bir tane erkek çocuğu varsa hepsi de emin olur.

Çünkü bir kelime ile hepsi için eman istediler. Bu kelime de karışık olmaları halinde hem erkekleri hem de kız çocukları kapsamaktadır. İçlerinden birinin bir tek erkek çocuğu bulunmasıyla karışma meydana gelmektedir.

477- Herkesin oğullarına ayrı ayrı eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verin diyerek erkek kipini kullansalar ve meseleye başka açıklık getirmeseler, bütün kız çocukları fey¹ olur. Ancak erkek çocuğu olan adamın çocukları eman altında sayılır.

Çünkü "küll= hepsi" lafzı tekilleri içine alması için kullanılmıştır. Nitekim Cenabı Hak şöyle buyuruyor: "(Küllü nefsin) her bir nefis ölümü tadacaktır."^{358[53]}

Her biri için lafız münferid olması itibariyle bu söz birinci meselenin hilafına sadece erkek çocuğu olan kimseyi ifade eder. Çünkü birinci meselede çocuklarımız için eman verin, derken toplu ifade etme kabilinden söz ihata için kullanılmıştır. Bu meselede erkek ve kız kardeşler oğul ve kız çocuklar mesabesinde dir.

478- Babalarımız için eman verin, derlerse

^{358[53]} Âl-i İmren : 3/185

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ve anne ile babaları varsa hepsi eman altında olurlar.

Çünkü "babalar" sözü hem anaları hem de babaları kapsar. Nitekim ikisine ebeveyn denilmektedir. Cenabı Hak buyuruyor :

"Ana babadan her birine yaptığı vasiyyetten altıda biri"^{359[54]}

İçlerinden sadece bir kişinin babası olsa bile hepsi de eman altında olurlar.

Çünkü hakikatte bu isim hepsi içindir. Kullanışta da karışık oldukları zaman kullanılır.

479- Oğullarımız için eman verin, derlerse ve onların oğulları ve torunları varsa, istihsan yolu ile hepsi eman altında olurlar. Halbuki kıyas

^{359[54]} Nisa : 4/11

yolu ile olsaydı sadece oğulları eman altına girmiş olurdu.

Çünkü isim hakikatte çocuklar için, mecaz olarak da torunlar hakkında kullanılmaktadır. Hakikat ile mecaz bir kelimedede birleştirilmez. Bu lafza bakarak Ebû Hanife vasiyyeti oğullara tahsis etmektedir.

Ama oğulları yoksa torunları da vasiyyet altına girer. Çünkü hakikat ortada olmayınca lafzı mecaz olarak anlamak vacip olur. Ancak imam Muham-med şöyle demektedir:

480- Eman, çocuğu bulunup kendisine mensub olan ve şekil itibarıyla oğlu sayılan kimse için talep edilmektedir. Bu vasıf torunlarda da vardır. Bu da emin olmaları için lehlerinde bir şüphe dir. Halbuki vasiyyete şüphe ile veya suretle müstehak olamazlar. Sonra, vasiyyette

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hakikat ile mecaz bir arada otursa oğulların paylarında bir azalma meydana gelmektedir. Eman da ise böyle bir şey sözkonusu değildir.

Bu, yakınlarım için, deyip eman isteme meselesine benzemektedir. Çünkü bu lafızla eman talep etmek, oğul olarak kendisine mensup olanlara duyduğu şefkati belirtmek içindir. Bu şefkat bazan torunlarında daha çoktur. Nitekim, torun kişiye kendi sulbünden daha sevimlidir. Bu şekilde bazılarının kendi oğulları varsa, bazılarının da torunları varsa hepsi eman altında sayılırlar.

481- Oğullarımız^{360[55]} için eman verin,

^{360[55]} Kitapta "ebnâinâ" şeklinde yazılan kelimenin doğrusu "âbâina" olmalıdır. Çünkü aşağıda yapılan izah, babalar adına islenen emanın dedeleri içerip içermediği meselesi ile ilgilidir. Öyleyse 481. Maddeyi şöyle anlayabiliriz: "Babalarımız için eman

derlerse ve dedeleri olduğu halde

babaları yoksa, dedeler bu emana dahil olmaz.

Bu mesele çok giriftir. Bir kere baba adı hakikat olarak dede adını kapsamaz ki başkalarının ona nisbetini nefyetmek caiz olsun. Mesela, O dededir, ama baba değildir, denir.

Ancak mecaz yolu ile babalık özelliğini de taşımaktadır. Nitekim İbn Ab-bas'ın bir adama şöyle dediği rivayet edilmektedir: Hangi baban daha büyüktür? Adam soruyu anliyamadı. Bunun üzerine İbn Abbas, "Ey Adem oğlu!" ayetini okudu ve şöyle dedi: Kimin oğlu isen baban odur, bilmiyormusun? dedi.

Bu, mecaz yahut suret kabul edilerek

verin, derlerse ve dedeleri olduğu halde babalan yoksa dedeler bu emana dahil olmaz. " Editör.

torunlar konusunda belirttiğimiz gibi, bunların da eman altında olmaları gerekir. Ancak başka bir mana sebebiyle iki tarafı ayrı mütalaa etmekte ve şöyle demektedir:

482- Mecaz hakikate tabidir. Bunu da torunlar için kabul etmek mümkündür. Çünkü bunlar da çocuklardan meydana gelmişlerdir. Onların tabileridir. Ama dedelerde durum böyle değildir. Çünkü onlar babaların aslıdır. Belirli isimleri vardır. Kendilerinden sonra gelenlere tabi kılarak babalar ismi onları kapsayamaz.

Mesela, annem için eman verin, derse ve annesi değil de ninesi varsa, bu eman onu kapsamaz. Nineye de anne ismi verildiği için onu da kapsar, diyenlerin görüşü geçerli değildir. Çünkü Cenabı Hak teyzeye de anne ismini vermiştir. Şöyle buyuruyor: "O, anasını ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

babasını bağına bastı"^{361[56]} Yani babasını ve teyzesini. Yine amcaya baba ismi verilmiştir. "Senin ve babaların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahına ibadet ederiz, dediler"^{362[57]} İsmail baba değil, amca idi.

Sonra, amca ve teyzenin babalar için alman emana dahil olduğunu kimse iddia edemez. Çünkü her birinin adı diğerinden değişiktir. O isimle bilinmektedir. Dede ve nine de böyledir.

Ama torunlar böyle değildir. Oğullar adı ile ona nisbet edilirler. Ancak bu nisbet oğlu vasıtasıyledir. Onun için eman bu isimle onları da kapsamaktadır. Arap dilinde" böyle ifade edilmiştir. Her kavmin dilinde dede, baba gibi, torun da oğul gibi olup o da emana dahildir.

^{361[56]} Yusuf: 12/100

^{362[57]} Bakara : 2/İ33

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Farsçada da böyledir. Dedeye babanın babası denilir. Toruna da oğlun oğlu adı verilir. Başarı Allahtandır.^{363[58]}

Müslümanın Darulharpten Getirdiği Durumu Şüpheli Kadının Hükümü

483- Müslüman askerler düşman yurduna girdikten sonra düşmana esir düşmüş veya düşmandan eman almış yahut müs-lüman olup

^{363[58]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/299-320

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

islam ordusuna katılmış olan bir müslümanın yanında getirdiği bir kadın. "Ben size eman almış olarak geldim" derse, bu müslüman da "Hayır, onu zorla getirdim" derse, kadının geldiği andaki durumuna bakılır. Silahlı müslümanların semtine yakın olanlara varıncaya kadar serbest ve elleri bağlanmadan gelmişse, eman için seslensin veya seslenmesin şer'an eman altındadır.

Çünkü durum bunu göstermektedir .Eman isteyen kadınlar gibi gelmiştir.

484- Bu şekilde yalnız başına gelirse, eman altında olur. Yolda bir müslüman ona refakat etse yine emin olur.

Sırf bu refakat sebebiyle ona ait oluşu sabit olmaz. Kadın kendi başına sayılır. İnsanın aklına gelen şey eman almak için o müslümanla refakati kabul etmesidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi,

bir şeyin hakikatine vakıf olmak mümkün değilse, zahire göre ve galip kanaatla hüküm verilir.

485- Adam bağılıyarak zorla getirmişse, eman için seslensin veya seslenmesin fey' sayılır;

Çünkü zahirden anlaşıldığına göre adamın kendisi onu esir edip getirmiştir. Ona sahip oluşu da zor ve şiddet yolu Üe meydana gelmiştir. Bu da ona sahip olması için bir sebeptir. Çünkü kadın emanı bulunmayan düşman tara-fmdandır.

Ancak adam müslüman askerlerin gücü sayesinde onu alabildiği için bütün asker o kadının mülkiyetinde ortaktır. Çünkü düşman yurdundan yakalanması hepsinin emeği ile meydana gelmiştir.

Müslüman askerlerin yanına değilde, dâru'l İslama çıkarırsa, durum yine değişmez. Ancak

baskı ve zorlama ile dâru'lislâma yalnız başına çıkarırsa, tek başına ona sahip olur.

Çünkü dâru'lislamda yalnız başına ele geçirmiştir. Beşte bir vergi de düşmez. Çünkü onu alışı Allahın sözünün üstün olması yolu ile değil, hırsızlık yapan kişinin dâru'lislamda alıp mülkiyetine geçirmesi şeklinde olmuştur.

486- Kadın, onunla evlendim de çıktım derse ve adam, yalan söylüyor, onu zorla alıp getirdim, diyerek yalanlarsa yahut satın aldığını veya kendisine hediye edilen bir cariye olduğunu söylerse ve kadın eli kolu açık beraberinde çıkıp gelmişse, adam söylediklerinde tasdik edilmez.

Çünkü kendi başına serbesttir. Kendisi ile evlendiğini itiraf etmesi bile bağımsızlığını düşürmemektedir. Bunun için eman altında sayılır. Ancak adam zorla ahp getirmişse ve bu

zorlaması dârulİslamda sabit ise o zaman onun sözü geçerli olur. Çünkü yerinde zorlaması sabit olduğundan kadın kendi bağımsızlığını yitirmiş sayılır.

487- Yine yanına aldığı bazı şahısların kendi köleleri olduğunu iddia etse ve onlar da köle değil, hür olduklarını söyleseler ve elleri açık olarak serbestçe onun yanında gelmiş iseler, müslümanların bölgesine girdiklerinde eman için ister seslenmiş olsunlar ister seslenmesinler, onların sözü geçerlidir.

Çünkü kendileri yalnız başlarına bu şekilde gelmiş olsalardı emin olurlardı. Kendisi ile beraber geldiklerinde de durum aynıdır.

488- Zorla esir aldığına dair müslümanlardan veya zimmî-lerden yahut eman altındakilerden adaletli kimselerden şahit gösterip

iddiasını ispat derse, delili kabul edilir ve onlar da kölesi sayılırlar.

Çünkü delille sabit olan, hasmın itirafı ile sabit olmuş gibidir.

489- Dâruharppte zorla kendilerini aldığını itiraf etseler yahut bunu kendimiz yerinde tesbit etsek yine onun köleleri olurlar. Eman altındaki düşman savaşçıların şahadeti ile de bu durum sabit olur. Çünkü eman altındaki düşmanın başka bir eman altındaki düşman hakkındaki şahitliği makbuldür. Bunun için hepsinin şahitliği kabul edilmiştir.

490- Müslümanların bulunduğu bölgeye girdiğinde onları zorla getirmemişse ve kendi hakimiyeti altında olduklarını da bilmiyorsa, onlar da gerekli yerde eman talebinde bulunsun veya bulunmasınlar, emin sayılırlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yine hepsi de erkek olup beraberlerinde müslüman bulunmadan yalnız başlarına çıkıp gelseler ve eman talebinde bulunmasalar eman talebi için geldiklerini gösteren üzerlerinde bir alamet yoksa ve müslümanm onları zorla getirdiği belli değilse ülkemize eman almadan gelen düşman savaşçı sayılırlar. Böylelerin hükmünü yukarıda belirtmiştik. Netice olarak onları fiilen elinde yakalamamışsa hakikaten ve hükmen

bağımsız sayılırlar. İster onunla çıksınlar ister tek başlarına gelmiş olsunlar, durum aynıdır.

491- Müslüman adam, eman almamış bir kadınla çıkıp gelse ve müslümanlar da fey1 olması için onu elinden almak isteseler ve o anda kendisinin karısı olduğunu iddia etse ve kadın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisini tasdik etse, onun karısı sayılır. Çünkü başka kimsenin hakkı onda sabit olmadığı bir anda nikah üzerinde birbirini tasdik etmektedirler. Nikah sabit olunca artık o kadın zimmî hür karısı olur.

Çünkü aralarındaki nikaha dayanarak onu İslam yurduna getirdiğinde kendisi ona eman vermiş sayılır. Düşmanın baskısından kurtulduktan sonra müslümanlardan birinin verdiği eman hepsinin verdiği eman gibidir.

Sonra, kadın müslümanın nikahında eman altındadır. Bu durumda müslümanla yahut zimmi ile evlense ülkemizde eman altındaki zimmî kadın gibi sayılır.

Çünkü konumda kadın kocasına tabidir. Kocasını vatandaşımız olduğundan kendisi de ona tabi olarak vatandaşımız sayılır.

492- Yine ganimet aldığı kimseler için bunlar köle ve cariye-lerimdir, derse ve kendileri de bunu doğrulasa, onun sayılırlar.

Çünkü başkasının hakkı kendileri üzerinde sabit olmadan önce bu konuda birbirlerini tasdik etmişlerdir. Burada İhtiyaç ve zaruret manası gerçekleş-

493- Biz düşmanın köle ve cariyeleriyiz. Eman almak için geldik, bu adamla bir ilişkimiz yoktur, derlerse, bakılır; Eğer^ zor ve şiddetle çıkardığı belli olursa, onun sayılırlar.

Çünkü köle olduklarını kendileri itiraf etmişlerdir. Bu da bağımsızlıklarını gidermektedir. Onun eli altında oldukları bilinmiyorsa bile alırken zorluk çektiği sabit olmasıyla hak sahibi olduğunun sebebi ortaya çıkmış olmaktadır.

494- Müslümanların bölgesine yaklaştıklarında eman için seslenmişlerse, artık emin olurlar.

Çünkü zorla eli altında tuttuğu sabit olmadığından hak sahibi olduğunu gösteren sebep de mevcut değildir, demektir. Sonra yerinde eman için seslenmişlerdir. Zahire göre sözlerinde doğrudurlar ve eman için gelmişlerdir.

495- Bu şekilde yalnız başlarına gelmiş olsalar, yukarıda belirttiğimiz gibi emin sayılırlar. Çünkü eman istemek için bundan başka yol yoktur. Onunla çıkıp gelmiş olsalardı yine aynı yola başvuracaklardı.

496- Aynı şekilde müslümanlar sesleri işitmiyecek kadar uzak, yüksekçe bir yerden bunları görse ve eman talebi için geldikleri- düşüncesi zihinlerinde doğsa, sonra seslerini

işitecek kadar yaklaştıklarında eman için seslenseler veya seslenme-seler, emin sayılırlar.

Çünkü boyun eğerek gelmeleri, eman istemek için geldiklerine dair bir delildir. Böyle bir yerde delil, sarih gibidir.

497- Düşmanın köleleri olduklarını iddia etseler, söyledikleri gibi kabul edilirler.

Eman hükmünde olduğu gibi sahipleri yanma dönmelerine müsaade edilir.

498- Sahiplerinin istememelerine rağmen müslüman olmak yahut zimmî kalmak için kaçıp geldiklerini ifade etseler, hür sayılırlar ve sahipleriyle ilişkileri kalmaz.

Eman için de gelseler ve bunu delille ispat etseler, durumları yine bu şekildedir.

Çünkü yurdumuza girmekle sahiplerine karşı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendilerini korumuş sayılırlar. Hatta ülkemizde sahiplerini zorla yakalayıp getirselere kendi mülkiyetlerine almış olurlar. Aynı şekilde kendilerini koruduklarında bağımsız sayılırlar.

Kendine sahip olan, azat edilmiş sayılır. Hiç bir kimsenin velayetinde de kalmaz. Çünkü kendine sahip olmakla azat olmuş sayılır.

Bu konuda delil, Rasulullahın (s.a.v.) Taif günü buyurduğu rivayet

edilen şu hadisidir:

"Hangi köle yanımıza çıkıp gelirse hür olur." Yedi köle çıktı geldi ve hür oldular. Onlara Allah'ın azatlıları ismi veriliyordu.

Müslüman veya zimmî olarak gelmeleri farketmez. Çünkü vatandaşımız olan zimmî, vatandaşlıkta müslüman gibidir. Her iki şekilde de kendilerine malik ve bağımsız olurlar.

499- Sahipleri gelerek ticaret için İslam yurduna çıkışlarına izin verdiklerini iddia etseler, onların sözü kabul edilir.

Çünkü onların kölesi olduklarını kendileri daha Önce söylediler. Sonra sahiplerinin kendileri üzerinde hakları kalmadığını iddia ettiler. Bu da bir kızgınlığın neticesi meydana gelmiştir. Bu konuda delil göstermedikçe sözlerine itibar edilmez. Sahibinin kendisini azad ettiğini iddia eden köle durumundadırlar. Sahipleri asıl normal olan duruma tutunmaktadırlar. Asıl olan da kölenin tek taraflı çekip gitmemesidir. Yeminle beraber asla tutunanın sözü muteberdir.

Devlet başkanı, köleler İsteddiği takdirde, sahiplerine Allah adına yemin ettirir. Köleleri olduğuna dair yemin ederlerse ve köleler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman olmuşsa, onları satmağa mecbur edilirler.

Çünkü müslüman köle zimmînin eline terkedilmediği gibi, düşman yurduna iade etmek için düşman savaşçı olana da verilmez. Satmaya mecbur etmek ise kafirlerin hakaretinden kurtarmak açısından onun haklarına riayetin gereğidir.

500- Eman isteyen de, zimnî gibi bu muameleye tabi tutulur. Onlardan zimmî olmayı kabul edenler ve İslama girmi-yenler ise sahîpleine terkedilir, dilediği yere götürebilir.

Çünkü köle efendisine tabidir. Efendisinden habersiz tek başına zim-mîlik talebi geçerli değildir. Nitekim ülkemizde eman altında olan savaşçı düşmanın yanında bir köle varsa ve tek başına zimmî olmak istiyorsa, bu talebi bizce

makbul değildir. Devlet başkam daha önce kendisinden haraç almışsa onu efendisine iade eder. Çünkü kölesinin kazancıdır. Efendisi gelmeden önce devlet başkanının haracı ondan almasında bir sakınca yoktur. Çünkü hüküm zahire göre verilir. Onu yalanlıyan çıkmadıkça söylediği sözünde tasdik edilmiştir.

501- Bütün bunlar ikrarı dışında başka bir delille bilindiği takdirde söz konusudur. Ama bunlar kölenin sadece ikrarı ile biliniyorsa, eman için seslendiğinde yahut müslümanlar onu gördüğünde köle olup efendisinin rızası ile geldiğini itiraf etmişse, sözü tasdik edilir ve efendisine teslim edilir. Çünkü vatandaşımız olmadan ve üzerine müslümanların bir hakkı terettüb etmeden önce kendisi itiraf etmiştir. Böylece ikrannda töhmet sözkonusu

değildir.

502- Zimmî olup kendisinden haraç alındıktan sonra bu itirafta bulunursa, sonra eman altında biri çıkıp da onu eman ile ticaret için İslam yurduna gönderdiğini iddia ederse ve zimmî de onu tasdik ederse, devlet başkanı, söylediğinin doğru olmadığını göstermek için aldığı haracı geri verme ve düşman yurduna iade etmeye bakmayıp kendi ikrarına bakar ve bu ikrar ile onu kölesi yapar.

Çünkü ikrar doğru ve yanlış ihtimali olan bir haberdır. Töhmetsiz bulunan yerde hüccet olmaz. Ancak töhmet altında bulunmayan kimse için hüccet olur. İkrarda bulunduğu kişinin mülkü olmasında bir töhmet yoktur.

Ama düşman yurduna iadesinde töhmet ortaya çıkmaktadır. Çünkü vatandaşımız olmakla

düşman yurduna dönüşü yasaklanmış olmaktadır. Zira ülkemizden hoşlanmama ihtimali olup danışıklı döğüş şeklinde olduğunu söyler ve düşman yurduna döner şüphesi vardır.

Sonra, onun kölesi olmak düşman yurduna geri götürmesini gerektirmez. Nitekim yurdumuzda zimmî veya İslama girmiş bir köleyi satın alması halinde yine onu satmağa mecbur edilir ve düşman yurduna götürmesine izin verilmez. Kendisinden haraç olarak alman şeyler mücahidlere verilir ve düşman savaşıya bunun iadesinin gerekliliği konusunda adamın sözüne itibar edilmez.

503- Ama düşman savaşı, iddiasını doğrulamak için müslü-manlardan bir delil getirirse, köleyi düşman yurduna götürmesine izin verilir ve alman haraç kendisine iade edilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü müslümanlara karşı delil olan bir şeyle hakkını ispat etmiş bulunmaktadır.

504- Ancak eman altında bulunan düşmandan bir grup ona şahitlik ederse, sözlerine itibar edilmez. Kendisi köle olduğunu itiraf etmemişse, köle de yapılmaz.

Çünkü zimmîdir. Savaşçı düşmanın şahitliği ise zimmî hakkında delil olmaz.

505- Zimmet ehlinde bir cemaat aleyhine şahitlik ederse, onun kölesi yapılır.

Çünkü bu hükümde şahitlik aleyhine olmaktadır. Ehli zimmetin şahitliği zimmî için delildir.

Kendisinden alınan haracın kendisine iade edilmesi ve düşman yurduna iadesi konusunda

şahidlikleri kabul edilmez.

Çünkü bu hükümde delil müslümanlarm aleyhinedir. Ehli zimmetin şahitliği ise müslümanlar aleyhinde delil değildir. İki hükümden birinin sübutu da diğerinin sübutunu gerektirmez.

506- Eğer müslüman olmuşsa onun hakkında sadece müslü-manların şahitliği geçerli olabilir. Müslümanların şahidliği o-lursa, eman altındaki adamın kölesi olmakla beraber onu satmağa mecbur edilir.

Kölenin bunu itiraf etmesi halinde de durum aynıdır.

507- İmam Muhammed der ki: Düşman savaşçı, müslü-manlardan eman ister ve müslümanlar da eman verdikten sonra yanında bir kadın ve küçük çocuklarla çıkıp gelerek şu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eşim, bunlar da çocuklarımdır, derse ve eman talebinde isimlerini zikretmeiiişse kıyasa göre bunlar fey'idir.

Çünkü emanı sadece kendisi için istemiştir. Eman hükmü ise kendisinden ayrı olanları içine almaz. Yine bunlar için eman talebinde bulunduğu dair bir işaret yoktur.

Ama bu nahoş bir şeydir. Onun için istihsan yolu ile hepsi eman atında olurlar.

Çünkü kendisinin daha iyi bildiği bir sebepten dolayı düşmandan kaçıp bize sığınmakta yahut mümkün olduğu kadariyle ülkemizde ticaret yapmak için ülkemize gelmektedir. Eşini ve küçük çocuklarını yanında bu maksatla getirmiş olabilir.

Kişi aile efradı ile beraberdir, kuralına göre bu, onlar için eman talebi ifade eder, zaten

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendilerini koruması ve geçindirmesi bakımından ona tabidirler, asıl zikredilince, aykırı br örf olmadıkça, ona tabi olan da zikredilmiş olur, halbuki geçerli olan örf bunu engellenmeip desteklemektedir. Nitekim zimmî ülkemizde cizye verirken eşi ve çocukları ile diğer tabileri için bir şey vermemektedir. Bütün bunlar eman altında olduklarını göstermez mi? dîye itiraz edilebilir.

508- Yine, ganimet aldığı birçok kişi ile çıkar gelir ve bunlar kölemdir derse, onlar da kendisini tasdik ederse, veya kendilerinin ne olduğunu ifade edemiyecek kadar küçük iseler yahut yanında bulundurduğu yüklü hayvanları güden kişileri göstererek bunlar çocuklarımdır der ve kendileri de onu tasdik ederse, edeceği yeminle beraber sözü muteberdir.

Çünkü görünürdeki durum ona şahidlik

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etmektedir. İster ticaret için gelmiş olsun, İster düşman yurdundan kaçmış olsun malını bereberinde getirebilir. Yalnız başına hazırlıksız ve azıksız çıkıp gelirse ülkemizde açlıktan ö-lür. Zaten ülkemizde bir müddet kalabilmek için eman talebinde bulunmuştur. Böylece kendisine tabi olarak malı da emana dahildir.

Ancak yalan töhmetinin giderilmesi için devlet başkanı ona yemin ettirir. Yanında getirdiği kişilerden onu yalanhyan kişi, eşyası ile birlikte fey' olur.

Çünkü onu yal anlamasıyla kölelik durumu sabit olmaz. Emanda tabi oluş da bunun üzerine bina edilmektedir. Yalanhyan kişi ülkemizde hür düşman olup emandan yoksun olur. Eşyalariyle birlikte fey' olur.

509- Ne hayvanlar, ne de güdenler benim

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değildir, sadece eşya benimdir, bana yardım etsinler diye ücretle tuttum deyip kendileri de bunu tastık ederlerse, kıyasa göre hayvanlarıyla beraber fey' olurlar.

Çünkü kendisi veya onlar kendileri için delalet veya işaretle eman talebinde bulunmamışlardır.

Ama istihsana göre hayvanları ile beraber eman altında olurlar.

Çünkü eman alan kimsenin ticaret yapmak için malı ülkemize kadar sırtında getirmesi mümkün değildir. Böyle durumlarda personel veya vasıta olduğu ve amacının gerçekleşmesini sağlayan birşey olduğu ortadadır. Bu yoldan işçi kiralamak zaten işadamlarının adetidir. Kendileri için eman istemiş gibi nasıl eşi ve çocuğu da eman kapsamına giriyorsa, ihtiyaçtan dolayı bu

işçiler de eman kapsamındadır.

510- Beraberinde bulunan adamlar için; Bunlar çocuklarımdır, derse onlar fey1 sayılır.

Çünkü onlar buluğ çağına ermekle ona bağlılıktan çıkmışlardır. Tabî değil, asıl olmuşlardır. Eman hükmü dışında kalırlar. Zimmî olmak yahut İslama girmek meselesinde de ona tabî değildirler. Kendileri için ayrıca eman talebinde bulunmaları gerekir. Eman almadıkları için fey1 olurlar.

511- Meramlarını ifade edecek yaşta küçük iseler ve bunlar benim çocuklarımdır, dediğinde onu tasdik etseler eman altında olurlar.

Çünkü erginlik çağma gelmedikçe ona tabidirler. Nitekim meramlarını ifade etseler bile İslama girmede veya zimmî olmada ona tâbîdirler. Emanda da durum aynıdır.

Yalanlıyacak olurlarsa, müslümanlara fey¹ olurlar.

Çünkü meramlarını ifade ederek onu yalanladıkları takdirde onun nesebinden olmadıkları sabit olur. Emansız girdiklerinde zaten fey' olduklarını ileri sürmüşlerdir. Bu konuda meramını ifade edenlerin sözü küçük de olsalar geçerlidir. Durumu belli olmıyan kimsenin falancanın kölesi olduğunu itiraf etmesi ve o şahsın da bunu tasdik etmesi durumunda da netice aynıdır.

512- Yanında meramını ifade edemiyecek kadar küçük çocuklar varsa ve bunları düşman yurdundan çalıp çıkardığını veya ailesinde yetim çocuklar olup yanına aldığını ifade e-derse, onlara bir şey düşmez ve kendisinin olurlar.

Çünkü meramlarını ifade edemiyecek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

durumda iseler zaten onun zimmetinde ve mülkiyetindedirler. Sonra, düşman yurdundan çaldığını ifade etmektedir. Onun için kendisinin mülkiyetinde ve tabiiyetindedirler. Yahut aile fertleri arasında onların da geçimlerini sağladığı için ona tabidirler. Kendisi olmasaydı yurdumuza gelmeleri sözkonusu değildi. Bunun için kendisinin ehli mesabesinde sayılırlar.

513- Erginlik çağına gelen kızlarla yurdumuza gelerek, bunlar kızlarımdır derse ve onlar da kendisini tasdik ederse, kıyasa göre fey¹ sayılırlar.

Çünkü erginlik çağına ermekle ona tabi oluşları son bulmuştur. Hatta kendisinin İslama girmesi halinde onlar da müslüman olmuş sayılmazlar. Erginlik çağına giren erkek çocukları mesabesindedirler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ama istihsana göre kızlar da eman altında olurlar.

Çünkü aile fertleri arasında ve nafakası altındadırlar. Evlenmedikçe onun nafakası ile geçinmektedirler. Bu hüküm zahire bakılarak verilmektedir. Adet olarak kadınlar tek başlarına kendileri için eman istemezler. Erkek çocukların hilafına babaları yahut kocaları ile beraber olurlar. Çünkü erkek çocukları savaşacak yaşa geldikten sonra bizzat kendileri için eman istemedikçe emin sayılmazlar. Kadınlar ise öldürülmekten emindirler. Eman talep etmeleri köleleştirilmemeleri içindir. Eman hükmünde babalarına tabi olmakla eman hükmü kapsamına alınabilirler.

514- Buna göre yanında bulunan nine, hala, teyze, anne ve kızkardeş gibi kadınlar hepsi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman altında olurlar. Baba ve dedelerin durumu ise bunun aksidir. Kölesi ve ücretli hizmetçisi ancak istihsan yolu ile ona emanda tabi olabilir. Ta ki ticaret için yahut eşyasını onlar vasıtasıyla taşıyabilmek için yanına aldığı kimselerden maksat ihtiyacı yerine gelsin.

Eman hükmüne tabi olarak emin olanların tümü için biliyoruz ki iddia ettiği şeylerde kendileri de onu tasdik ederlerse hepsi emin olurlar. Çünkü üzerinde müslümanların hakkı sabit olmadan önce bu konuda birbirlerini tasdik etmektedirler. Önce yalanlar, sonra tasdik ederlerse, fey' olurlar. Çünkü onu yalanlamakla üzerinde müslümanların hakkı sabit olmuştur. Bundan sonra tasdik etmesi müslümanların haklarını iptal etmektedir. Dolayisiyle bu konuda çelişkiye düşmektedir.

Önce tasdik eder, sonra yalanlarsa yine fey' olur. Köle olduğunu kendisi önce itiraf etmiş bulunmaktadır. Kendi hakkındaki bu itirafı da geçerlidir.

Ama kölesi ve meramını ifade edebilen küçük çocukları bundan müstesnadır.

Köleleri müstesnadır. Çünkü tasdik etmeleriyle onun kölesi oldukları sabit olmuştur. Mülkiyetini iptal konusunda artık sözleri muteber değildir.

Çocukları da nesebçe ona bağlılıkları ve eman hükmüne dahil olmaları sebebiyle müstesnadırlar. Kendilerinin köle olduklarına dair söyleyecekleri sözler muteber değildir. Nitekim nesebi belli ve aslen hür olan ve meramını ifade edebilen küçük çocuk kendisinin köle olduğunu söylerse sözü geçerli.

olmaz.

Ama kızı, eşi, kızkardeşi ve halası onu tasdik ettikten sonra tekrar yalanlarsa hepsi fey1 olurlar. Çünkü köle (cariye) olduklarını daha önce ifade ve itiraf etmişlerdir.

Onu tasdik edince kızının nesebi sabit olmuştur, diyerek itiraz edilebilir.

Cevap olarak diyoruz ki; Öyledir ama nesebinin sabit oluşu kendisinin köle olduğunu itiraf etmesinin hükmünü iptal etmez. Erginlik çağma gelenin kendi aleyhine ikrarı muteberdir. Ama meramını ifade edebilen küçüğün durumu böyle değildir. Onun sözü sadece yararına olan şeylerde muteberdir. Zararına olan şeylerde muteber değildir. Kendi tasdiki ile hürriyeti sabit olduktan sonra tekrar köle olduğunu ikrar etmesiyle köleliği sabit olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Durumu meçhul olan küçük çocuk bir adamın elinde olsa ve onun kölesi olduğunu ikrar etse, kölesi sayıldığı halde bu diğerinde durum neden farklı olmaktadır? diye sorulabilir.

Deriz ki, öyledir ama kendi ikrarı ile değil, o adamın iddiasıyla sabit olmaktadır. Ancak meramını ifade edebilen başkasının hakimiyeti altında değildir. Hür olduğunu iddia ettiği takdirde hür olur. Ama ben onun kölesiyim, deyince o adamın hakimiyeti altına girmiş olur. Dolayısıyla hakim olanın ifadesiyle ve hakimiyet hakkıyla onun köleliği sabit olur. Tıpkı meramını ifade edemiyenin durumunda olduğu gibi. Ama sadece kendi ikrarı ile köleliği sabit olmaz. Çünkü fayda ve zarar arasında tereddüt eden küçük çocuğun- İkrarı geçerli olmadığı halde zararına olan şey hakkındaki ikrarı nasıl sahih olsun?

515- Müslümanlar bir kaleyi kuşattıklarında kaleden bir adam çıkıp yanlarına gelmek üzere eman isteğinde bulunsa ve kendisine eman verdikten sonra eşi, küçük çocukları, kölesi ve eşyası ile çıkıp gelse bütün bunlar fey1 olurlar.

Çünkü bu adam kendisi için korkuya kapılmış ve mecbur olmuştur. Canını kurtarmak için eman talebinde bulunmuştur. Bu amacına ulaşmak için diğer şeyleri de yanına alması şart değildir.

Birincinin durumu böyle değildi. Çünkü o evinde ve emniyet içinde idi. Eman istemesi, ülkemizde barınmak ve ticaret yapmak içindir. Diğerlerini de yanına almadan bu amacı gerçekleşmez.

Halbuki burada, kalede bulunanların hepsinde müslümanları hakkı sabit

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olmuştur.Çünkü kuşatma altına alman kişi, ele geçmiş gibidir. Onun için tasarrufları geçersiz olur. Sabit olduktan sonra müslümanların onlardaki hakkının iptali, durumun delaleti ile değil, nas ile olur.

Ülkemize gelmek için eman taleb eden kimsenin yanında aldığı kişilerde müslümanların hakkı sabit olmuş değildir. Bunların da muhtaç oldukları şey, köle olmadıklarını ispat etmektir. Bu da durumun delaleti ile sabit olur ve bu delalet yeterlidir.

Ama kalede kuşatılan kimse halkın kuşandığı gibi atı üstünde silahı ve kendisine yetecek kadar parası ile çıktığı zaman, istihsan yolu ile hepsi onundur. Çünkü çıplak ve herşeyden soyutlanarak çıkması mümkün değildir. Nitekim çıplak çıkacak olursa kendimiz

ayıplarız. Arkadaşlarına savaşmak için çıktığını göstermek yahut çıkarken kendisine silah kullanacak olurlarsa karşılık vermek için silahını yanma almağa da muhtaçtır. Yine yaya çıkıp müslümanlara gelmesi de mümkün olmayabileceğinden atını yanma alması da bir ihtiyaçtır. Müslümanların karargahında kendisine yiyecek verilip verilmeyeceğini bilmediğinden nafakasını da yanına almaya muhtaçtır. Çünkü müslümanlardan sadece canını kurtarması bile onun için yeterlidir. Yanına nafakasını almıyacak olursa açlıktan ölebilir ve canını kurtarmak amacı da gerçekleşmemiş olur.

Bütün bunları gözönünde bulundurarak yanına alacağı bu şeyler diğer şeylerden müstesnadır ve kendisinin olurlar. Yine görüşme yapan taraflardan herkesin diğerinden satın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alacağı yiyecek ve giyecekler ortaklık hükmünden hariç olur. Çünkü istihsan yolu ile bu gibi şeylere ihtiyaç olduğunu biliyoruz.

516- Sonra muhasara altında olan ile ülkemize gelmek için eman almaya gelen arasındaki farkı belirterek şöyle demektedir:

Muhasara altında bulunan^ adam eman için seslense ve ema-na sahip olmadan Önce müslümanların yanına çıkıp gelse, fey1 olur. Ancak müslümanların en yakın hakimiyet bölgesine yaklaşan birisi müslümanlara eman için seslense ve müslümanlar ses çıkarmasa eman altında olur.

Bu şekilde anlaşılıyor ki burada delalet kafi geldiği halde, muhasara altında olan için kafi değildir.

517- Müslümanlar kalede kuşatılan birine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman verse ve adam mü si uman lar a şu veya bu şekilde yararlı olmak için çıkışını belirtmezse canı, malı ve küçük çocukları eman altında olur.

Çünkü bulunduğu yerde kalmak üzere kendisine eman verdiler. Orada kalabilmek için bunların yanında bulunması zaruridir ve emanda kendisine tâ-bîdirler. Ama kaleden dışarı çıkan adam sadece canını kurtarmak için çıkmaktadır.

518- Müslüman ordusu düşmana yaklaştığında "ticaret amacı ile ülkemize yahut askerin karargahına yalnız başına gelenler emin olur" diye duyursa, geleler emin olurlar. Fakat onlardan müslümanlara açıklamadan yanlarında getirdikleri bütün şeyleri ellerinden alınır ve müslümanlara fey' olur. Ancak kaleden çıkan kimsenin yanına aldığı şeyler istihsan yolu ile kendisinin olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü getirecekleri şeyler için eman vermiyeceklerini daha önce kendilerine bildirmişlerdir. Eman verdikten sonra tekrar bozmak eman hükmünü bozar. Başka şeyler için eman vermiyeceklerini bildirmeleri de onlar için hükmü aynı şekilde iptal etmektedir. Biz ona delalet yolu ile kendi hakkı olan şeyler için eman verdik. Aksi belirtildiği zaman delalet yolu ile de kendisine bir şey sabit olmaz. Nitekim eman talebi için gelenlere müslümanlar eman vermiyeceklerini bildirmelerine rağmen eman için çıkıp gelenler emin olmazlar. Ancak müslümanlar yeniden kendilerine eman verirlerse emin olurlar. Bu red cevabından sonra onların durumunun kalede mahsur olanın durumu gibi olduğu anlaşılmaktadır.

519- Bir müslüman yanında eman talebinde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bulunan düşman bir kişi ile çıkıp gelse ve yanlarında her ikisinin tuttuğu veya hayvan üzerinde bulunan bir mal varsa ve müslüman, bu mal benimdir, bu da kölemdir, derse ve düşman kişi hayır, mal benimdir, ben de eman almak için geldim, diye hak iddia ederse, düşman kişi zorla yakalanıp bağlanmışsa, müslümanın sözü geçerlidir.

Çünkü onu zorla alınca kendisinin kölesi olur. Mal konusunda da efendisine muhalefet yetkisi yoktur.

Zorlanmamışsa, hür ve eman altında olur.

İkisi de yetki sahibidir. Mülk ve hayvan ikisi arasında yarıya paylaşılır.

Çünkü görünürdeki durum ona şahitlik etmektedir. Sonra, mal üzerinde her ikisi de yetki sahibidir. Mal ve hayvan ikisi arasında yarıya

paylaşılır.

520- Biri havana bindiği halde diğeri yandan tutup hayvanı çekiyorsa, hak sadece binmiş olanındır.

Çünkü binit, binen için yararlanma aracıdır. Binitin yükü de binite sahip olanındır.

521- Eşya bir entari ise ve onu biri giymiş ve diğeri de elinde tutmuşsa, entari giyen kişininindir.

522- Aynı şekilde mülkiyet güdenin değil, binmiş olanın ve binek hayvanım yönlendirenindir. Mat kimin elinde ise sahibi kim olursa olsun, onun olur. Biri hayvanı çekiyor, diğeri de güdüyorsa, hayvan ve mal çekenindir.

Çünkü hayvanın yularım elinde tutmakla, hayvanla beraber yüklendiği eşyada onundur.

523- Düşman yurdundan ordugahımıza sevk edilen bir mal olup eman altındaki kişinin kendisine ait olduğunu söylese ve müslüman da onu yalanlıyarak "o mal benimdir, düşman yurdunda halk bana bağışladı yahut zorla onlardan aldım" derse ve kendisi de daha Önce ellerinde esir ise, malı da her ikisi elinde tutuyorsa, yarısı elinde tuttuğu için onundur. Diğer yarısı da müslümanlara ait fey¹ olur. Çünkü diğer yarısı esirin elindedir. Onu askerin gücü ile ele geçirmiştir.

Kendisine bağışladıklarını iddia etmekle musüman askerlerin ortaklık paylarını iptal etmeğe çalışmaktadır.

524- Müslümanlardan bir delil getirilmedikçe bu konuda sözü tasdik edilmez, zimmîlerden veya eman altındakilerden delil gösterirse eman

istiyenin aleyhine bütün mal ona verilir.

Çünkü ortaya koyduğu delil eman altında olanın aleyhinedir. Bu malın tümü kendisinin de dahil olduğu müslüman askerlere fey' olur.

Çünkü ortaya koyduğu delil müslümanların hakkını iptal etmede hüccet değildir. İddia ettiği hibe ve sadaka sözleri de müslümanların hakkını iptal etmede kesin değildir.

Müslümanlardan bir cemaat ona şahitlik ederse, mal kendisinin olur.

Çünkü iddiasını müslümanlar hakkında geçerli delil ile ispat etmiştir. Bu da gözle görülmüş gibi sabit kabul edilir.

525- Mal sadece eman altındakinin elinde ise ve müslüman bir cemaat, malın esire sadaka verildiğine ve onu eman altında-kine emanet ettiğine dair şahitlik ederek malı ona müslüman-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ların hakim olduğu bir yerde emanet bıraktığını ifade ederlerse, mal ona teslim edilir.

Çünkü delille sabit olan, görme ile sabit olmuş gibidir. Malı düşmanın hakim olduğu bir yerde eman altındaki bırakıldığına dair şahitlik ederlerse, eman altındaki kişiden bir şey alınmaz ve kendisine verilmez.

Çünkü bu, düşman yurdunda aralarında anlaşmış bir sebeptir. Eman altındaki kişi bizim hükümlerimize tabi olmayıp ülkemizde ticaretini yaptıktan sonra tekrar yurduna dönmek üzere gelmiştir. Böylece düşman yurdunda aralarında geçen şeyler üzerinde hakim davalarına bakmaz. Nitekim bir müslü-manla eman altındaki bir kişi İslam yurduna girdikten sonra biri diğerine İslam yurdunda borç verdiğini yahut bir emanet bıraktığını iddia etse ve iki müslü-manı da şahit

gösterse, hakim bunların davasına bakmaz. Eman altındaki kişi Islama girerse yahut zimmî olursa, o takdirde her iki tarafın da karşılıklı davalarına bakar. Çünkü eman altındaki kişi artık vatandaşımız olmuş ve yasalarımıza muhatap olmuştur.

526- Aynı şekilde eman altında olan iki kişi ülkemizde biri diğerine borç verdiğini yahut emanet bıraktığını iddia etse ve muamele ülkemizde meydana gelmişse, hakim davalarına bakar.

Çünkü hakim yurdumuzda kaldıkları sürece aralarındaki davalara bakmaya ve kendilerine insaf ile davranmağa memurdur.

527- Ama muamele ülkemiz dışında cereyan etmişse, bu-nunla ilgili davaya hakim bakmaz. Ancak Islama girmek yahut zimmî olmakla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

davalarına bakabilir. Yine düşman yurdunda birinin diğerinden bir şeyler gaspettiğini iddia etse ve dava açsa, hakim bu davaya da bakmaz.

Çünkü düşman yurdu yağmacılık yeridir. Borç ve emanet dışında burada bir şey alan ve sonra İslama giren yahut zimmî olan kimse o şeyin sahibi olur. Zira borç ve emanet karşılıklı hoşnutlukla aralarında geçen bir işlemdir. Vatandaşlığımıza geçtikten sonra bunlarla ilgili davalarına bakılır.

528- Müslüman ile eman altındaki kişi birlikte çıkarken biri diğerinden bir şey gasbetse ve o gasbedilen şey mevcut olsa, sonra eman altındaki kişi İslama girse, hakim bunların da davasına bakmaz.

Çünkü müslüman gaspetmişse mubah bir malı almış demektir. Gasp e-den düşman ise

almakla mal kendisinin olmuştur. Ama borç ve emanette durum değişiktir. Onda istila ve ele geçirme söz konusu olmadığından bunlarla ilgili davaya bakılır.

529- Müslümanla eman altındaki kişi birlikte çıkıp ikisi de mal yüklü bir katırı tutarak, bu hem elimde hem de malımdır, diye iddia etse ve taraflardan biri müslümanlardan delil getirirse, hakim onun lehine karar verir.

Çünkü davasını delille ispat etmiştir. Bu mesele ile bazı imamlarımızın şu şekildeki sözlerinde yanıldıklarını anlamaktayız:

Taraflardan herbiri, bu elimdeki malımdır derse, hakim bu davaya bakmaz ve şöyle der: Madem ki senin malındır, o halde benden ne istiyorsun?

Halbuki metinde taraflardan herbirinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

getireceği delilin kabul edileceği belirtilmektedir. Aradaki anlaşmazlığı çözmek için hakim zaten bu delile muhtaçtır. Bu amaçla gösterilen delil makbuldür. Onun için hakime şöyle cevap verir: Onun davasını iptal etmeni ve malı bana vermeni istiyorum.

Malın birinin elinde olması durumunda olduğu gibi, bu mesele de aynı şekilde bağlanamaz mıydı? diye sorulabilir. Nitekim orada davaya bakılmıyordu. Ama burada her birinin elinde malın yansı bulunmaktadır. Eman altındaki kişi ülkemizin vatandaşı olmadıkça davaya bakılmaması gerekmez mi?

Cevap olarak deriz ki; Burada herbiri İslam yurdunda malı elinde tuttuğunu iddia etmektedir. Onun için aralarındaki davaya bakmak lazımdır. Yani mesele, İslam ülkesinde her iki tarafın malı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisinden diğer tarafın aldığını iddia etmesine benzemektedir. Şahitler derse ki gaspeden kişi düşman yurdunda düşmanın gücünden faydalanarak ve eman almadan önce atladığı gibi katıra sahibi ile beraber sarıldı, o zaman hakim yine bu davaya bakar ve mal sahibi lehine hüküm verir. Çünkü sahibinin eli ona asılı oldukça gaspeden kişi onu ne eline geçirebilmiş ne mal sahibinin elinden çıkmış demektir. Ama düşmanın hakimiyeti altında malı sahibinin elinden alırsa o zaman kendisinin olur. Çünkü düşmanın gücü ile malı eline geçirmiş demektir. Mal sahibi İslama girse bile artık ondan alacağı kalmaz.

530- Düşmanın yurdunda esir olan müslüman, bu katır da mal da eman altındaki kimsenindir, düşman yurdunda yahut çıktıktan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sonra ondan aldım derse, eman altındaki kimse de; hayır, katır da yükü de benimdir, kendisi yalan söylüyor derse, katırı da her ikisi tutuyorsa, kıyasa göre tutması itibariyle yarıyarıya orada olanlarıdır.

Çünkü esir bu ikrarı ile askerlerin sabit olan haklarını iptal etmeğe çalışmaktadır. Halbuki onlar hakkında sözü geçerli değildir. Istihana göre malın tümü eman altında olanındır. Çünkü askerin hakkı esirin eli altındaki miktar itibariyle sabit olmaktadır. Bu malda hakkı olduğunu ispat konusunda söylediği sözleri kabul etmek zaruridir. Bu da, mal eman altındaki kişinin, demesiyle sabit olmuştur. Bu adamın eli mala sahip kaldıkça esirin elinde bir şey yok demektir. Bunun için mal eman altındaki şahsındır. İslam yurduna yahut asker karargahına çıkmaları

müsavidir.

531- Mal tamamen esirin elinde olup mesele de anlatıldığı şekilde ise ve eman altındaki kişi de düşman yurdunda kendisinden aldığına dair itirafta bulunursa, artık mal tümü ile onun olur ve eman altındaki hakkı kalmaz.

Çünkü eman altındaki adamın eli maldan tamamen kesilince müslüman onu tümü ile eline almış demektir.

Asker karargahına çıkarırsa hepsi fey¹ olur. Ama islam yurduna çıkarırsa hepsi onundur.

Hırsızlık yapanın çıkardığı mal gibidir. Beşte bir vergi de ona düşmez.

532- Eğer eman altındaki kişi "onu müslümanların hakimiyet bölgesinde iken benden aldı", derse sözü geçerlidir.

Çünkü malın aslının eman altındaki kişiye ait

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olduğunu ikisi de tasdik etmiş durumdadır. Eman alması ile malı da özel ve dokunulmaz ama gasp edilmiş mal olmaktadır. Esir, mala temellük sebebini iddia etmektedir. Allah'a yemin ettiği takdirde sözü muteberdir. Sonra, eman altındaki kişiden onu alması sonradan olan bir şeydir. Yeni olduğu için en yakın zamana göre çözümlenir. O da îslam yurdunda bulunmalarından sonradır. Nitekim daha Önceki bir tarihte aldığını iddia edenin sözü ancak delille kabul edilir.^{364[1]}

Eman Sayılan Ve Sayılmayan Şeyler

533- Müslümanlar düşman yurdunda bir kaleyi muhasara ederken müslümanlardan biri

^{364[1]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/321-339

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

içindekilere, siz eman altındasınız, diye seslenirse ve onlar da sesini işitmiyecek yerde iseler, bu seslenişi eman sayılmaz.

Çünkü seslenmekten maksat, muhataba duyurmaktır. Sesini duymıya-caklarını bildiği halde seslenirse lüzumsuzluk yapmış olur ve seslenişi eman sayılmaz. Böyle bir şey olsaydı her müslüman oturduğu yerden Rumlara, Tüklere ve Hintlilere eman verir ve kendilerine haber vermeden onlarla savaşmazlar. Herkes biliyor ki böyle bir şey makul ve makbul değildir.

Eman, had cezasını düşürür yahut öldürmeyi ve köleleştirmeyi yasaklar, bu da talak ve köle azad etmeğe benzer şeylerde konuşanın bizzat ifadesiyle meydana geldiği halde bu seslenme neden eman sayılmasın? denilebilir.

Biz de diyoruz ki, böyle değildir. Aksine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

burada bir sözle onlar için eman özelliği meydana gelmiş olur. Nitekim verdiği emanı red etseler emin sayılmazlar. Yine sesini işitmiyecekleri bir yerden kendilerine seslenmesiyle onlar için eman hasıl olmaz.

534- Kendileri uykuda olmaları yahut savaşla meşgul olmaları sebebiyle seslendiğinde işitmiyeceklerini sanarak eman verdiğini belirtmek için seslenirse, bu eman sayılır. Aradaki eman ahdini bozduğunu kendilerine bildirmeden onlara savaş açmak caiz olmaz.

Çünkü işitmelerinin hakikatine nüfuz etmek güç bir iştir. Böyle durumlarda hüküm ona delalet eden zahiri sebebe bağlı olur.

O da sesini işitebilecekleri bir mesafeden kendilerine seslenmiş olmasıdır. Zahir sebep gizli mana yerine kaim olunca, hüküm de ispat veya

nefiyde onunla birlikte kaim olur.

Sonra, aldatmaktan sakınmak vaciptir. Kendilerine seslenilen kimseler sesi işitecek mesafede olduğu halde seslenmesinde de aldatma ihtimali vardır.

Bu da seslenen kişinin sesini duymyacakları bir mesafede olduğu takdirde ancak tahakkuk eder.

535- İmam Muhammed der ki, mesela müslümanlardan biri onlardan uyuyan yahut sağırlığından dolayı sesi duymıyan birinin yanına gidip eman verdiğini bildirse, bu onun için eman sayılır.

Ebu Hanife'nin prensiplerine göre bu daha açıktır. Çünkü İmam, halvet ve uyuyanın yanına gelip düşen av meselesinde dediğine göre uyuyan kişiyi uyanık gibi telakki etmektedir.

Yeminler bölümünde de şöyle demektedir: Falan kişi ile konuşmaya-cağım, diye yemin eden kişi o kişiye seslenir yahut uykudan uyandırırsa, yeminini bozmuş sayılır. Bazı nüshalarda ise ona seslenip uyandırırsa, şeklinde geçmektedir.

Bundan da anlaşılıyor ki ona seslendiğinde ister uyandırsın ister uyandırmasın durum değişmez. Sesini işitecek yakınlıkta ise kendisi ile konuşmuş gibi sayılır.

536- Bir mektup yazarak eman verdiği bildirirse, onlar da mektuba bakarak kalelerinden çıkar gelirlerse, eman altında olurlar.

Çünkü mektup iki ifade şeklinden biridir. Açıklama ve anlatımda konuşarak anlatmak gibidir. Nitekim risaleti tebliğ etmekle görevli olan Rasalullah etrafa mektuplar göndererek de tebliğ görevini yerine getirmiştir.

Adamlar mektubu aldıktan sonra dışarı çıkmışlardır. Bu eman sayılma-dığı takdirde bir bakıma aldatma olmuş olur. Hz. Ömer'in bu konudaki hadisini daha önce zikretmiştik.

537- İçinde eman verildiğini belirten bir mektup bulsalar ve atan belli değilse, eman olmaz.

Çünkü mektup cansız bir şeydir. Eman vermesi söz konusu değildir. Bilakis eman mektubu yazan kimseden olur. Meçhul olan kimseden eman meydana gelmez. Sonra mektup sahte veya eman vermesi caiz olmayan zimmet ehlinde biri tarafından verilmiş olabilir. Onun için mektubun bir müslüman tarafından atıldığına dair yine müslümanlardan delil getirilmedikçe eman meydana gelmiş olmaz. Çünkü onların köleleştirilmesinde müslümanların hakları sabit

olmuştur. Bu delil, mezkûr hakkı iptal etmek için gösterilmektedir.

538- Müslümanlar onları ele geçirmeden önce bir müslüman çıkıp da mektubu kendisinin attığını söylerse, sözü geçerlidir.

Çünkü yapabileceği bir işi haber vermektedir. Hakkında şüphe de sözko-nusu değildir. Sonra, onlarda müslümanların hakları henüz gerçekleşmiş değildir ki sözü müslümanların onlarda hakkını iptal etmiş olsun. Kendisi de müslümanlardan biri olarak bunu yapma yetkisine sahiptir.

539- Müslümanlara teslim olduktan sonra bunu söylerse sözü tasdik edilmez. Mektubu kendilerine attığına dair müslümanlardan iki şahit getirmediği sözü, muteber değildir.

Çünkü elinde olmayan bir şeyi bildirmektedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu bildirmesiyle müslümanların sabit olmuş haklarını iptal etmeğe çalışmaktadır. Bu konuda ne sözü ne şahitliği muteberdir. Çünkü kendisinin yaptığı bir şeye şahitlik etmektedir. Bu da şahitlik değil, iddia olur,

540- Ondan ayrı iki müslüman şahitlik yaparsa eman gerçekleşir ve onlar emin olacakları yere tekrar iade edilirler.

Delil getiremezse ve onlar paylaşılıp kendisine de pay düşmüşse, payına düşenlerin hür olduğunu ve eman altında bulunduğunu itiraf ettiği için onlar hürdür. Zira Kendi mülkü için yapacağı ikrar zaten geçerlidir. Ancak bunların tekrar düşman yurduna dönmelerine müsaade edilmez. Çünkü yurdumuzda sürekli tutmak müslümanların hakkıdır. Bu konuda müslümanlar aleyhinde şahitliği de geçerli değildir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İslama girmeyi kabul etmezlerse, zimmî sayılırlar.

Çünkü yurdumuzda müebbed tutulanlardan cizye vergisi alınır. Durumu ileride de belirtileceği üzere, zimmînin durumu gibidir,

541- Devlet başkanı bunların satılmasını öngörürse ve emin olduklarını söyleyen adam satın alırsa, ücretlerini kendisi öder.

Çünkü zahire göre bunlar köledirler. Kendisi alınca hür sayılırlar. Hür olduğunu ikrar ettiği köleyi satın alan mesabesindedir. Belirttiğimiz sebeplerden dolayı dârulharbe dönmelerine izin verilmez.

542- Muhasara altında olanlara devlet başkanının eman verdiğini bir müslüman yalandan bildirse ve onlar da kalelerini açtırırlarsa, emin olurlar.

Çünkü kendisinin verebileceği sahih bir emani onlara bildirmiştir. Bu bildirmesi kendisinin önceden kararlaştırdığı bir emanı bildirmek gibidir. Böyle birşeyi kararlaştırmamışsa bile yeniden eman vermiş sayılır. Ebu Hanife'nin prensibine göre hakimin akidlerdeki hükmü mesabesindedir. Sonra, "devlet başkanı size eman verdi, kapıyı açın" demesiyle bu iş gerçekleşmiş olmaktadır.

543- Bunu kendilerine açıkça söylese, kendisinin vermiş olduğu eman ile emin olurlar. Sözünün iktizasiyê (dolaylı olarak) sabit olduğunda da sonuç aynıdır. Bunu kendilerine bildiren zimmî ve eman altındaki biri ise hepsi fey' sayılır.

Çünkü haber verilen şey yalan ise, mücerred haber verilmesi ile doğru olmaz. Kendi açısından

da sözünün iktizasiyê eman sayılmaz. Çünkü eman verme yetkisine sahip değildir.

544- Devlet başkanı etrafındakilere onlara eman verdiğini söylese ve kendilerine bunun bildirilmemesini isterse, onun sözünü duyan müslümanlardan biri gidip onlara bunu duyur-sa, eman altında olurlar.

Çünkü verdiği haberde yalancı olsa bile yukarıda da belirttiğimiz gibi kendi açısından eman altında olurlar. Devlet başkanının bildirmesini yasaklamasına rağmen verdiği haber doğru ise öncelikle eman altında olurlar.

545- Bunu kendilerine bildiren zimmî ise devlet başkanının

sözlerinden sadece birinci şıkkı duymuşsa, onlar yine eman altında olurlar.

Çünkü devlet başkanının cemaat içinde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bunu söylemesi, delaleten tebliğ etmelerini istemesi demektir. Delaletle sabit olan, açık ifade ile sabit olmuş gibidir. Duyanlar bildirmeyi yasaklıyan ikinci şıkkı da duymadıkça bildirme hakkına sahiptirler. Vekili azletmek ve yetki verilen köleyi hacr altına almak (tasarruf yetkisini elinden almak) gibi şeylerde haber kendilerine ulaşmadıkça onlar hakkında sabit olmaz. Dolayısıyla bu adam devlet başkanının sözünü yine onun emri ile kendilerine tebliğ etmiş olur. Bu konuda elçinin sözü onu gönderenin sözü gibi muteberdir.

Devlet başkanının sözünün iki şıkkını duyduğu halde onlara bildir-mişse hepsi fey' olur.

Çünkü bildirmeme emri kendisine ulaşınca bildirme yetkisi kalkar ve hakkında o emrin hükmü sakıt olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Sonra, bildirmemelerini istemesi o emanı tekrar geri alması mesabesindedir. Ancak eman haberi kendilerine ulaştıktan sonra tekrar bozulması, onlara emanın kaldırıldığı haberinin ulaşması ile mümkündür. Ama eman haberi kendilerine ulaşmadığı sürece onu kendilerine duyurmadan geri almak da sahih olur.

Nitekim pazar halkı arasında kölesine tasarruf yetkisini tanıdıktan sonra evinde bu yetkiyi iptal ederse, çarşı halkı bunu duymadıkça onun tasarrufları geçerli olur. Ama pazar halkı duymadan önce evinde yetkilerini elinden alırsa, pazardaki bütün tasarrufları geçersiz olur.

546- Yine devlet başkanı bir zimmîye "git, kendilerine e-man verdiğimi söyle" dedikten sonra sözünü geri alır ve "vazgeç, onlara bildirme" derse yahut zimmî olan katibine; "onlara

eman verdiğimi kendilerine yaz" dedikten sonra yine sözünü geri alır ve yazma, demesine rağmen katib eman verildiğini kendilerine yazar ve bildirirse, kendileri de bu yazı ve habere göre kalelerini terkederlerse fey' olurlar. Katibe yahut elçiye bunu yasaklamazsa yahut yasağı kendilerine bildirdikten sonra duyarsa ve onlar da kalelerinden çıkarlarsa, emin olurlar.

Her iki durumda da delil, aldatmaktan sakınmaktır.

547- Bir müslüman yanındaki adamı göstererek kale içindekilere "bu adam size eman verdi", derse ve onlar da inince gösterilen adamın zimmî veya eman altında biri olduğunu görünce", adam doğru veya yalan söylesin, hepsi fey' olurlar.

Çünkü kendilerine geçersiz bir emanı haber

verdiği halde kendisi de sahih bir eman vermiş değildir. Kendilerini de aldatmış sayılmaz.

Konuşanı veya kendilerine gösterdiği kişiyi tetkik edip işin gerçeğini araştırmadıklarından kendi kendilerini aldatmış sayılırlar.

548- Kendilerine müslüman bir erkek veya kadını göstererek onların eman verdiğini söylese, bu sözünde doğru veya yalancı olsun, hepsi eman altında olurlar.

Çünkü kendilerine sahih bir emanı haber vermektedir. Eman yetkisine sahip birine izafe edince onlara eman vermiş olur.

549- Bir müslümanın kendilerine eman verdiğini bildiren kişi zimmî ise ve sözünde doğru olduğu kesinse, eman altında olurlar. Yalan söylediği yahut doğru veya yalanı belli değilse, fey' olurlar.

Çünkü kendi başına eman verme yetkisine sahip değildir. Onlar da kendinden eman verme yetkisine sahip olmayan kimseye güvenince aldatılmış değil, kendi kendilerini aldatmış olurlar.

550- Kendisinden söz edilen kimse kendisi söylerse, sözü tasdik edilir. Kendileri emniyette iken bunu söylemesi üzerine kalelerinden inerlerse, eman altında olurlar.

Çünkü kendilerine eman verme yetkisine sahip olan ve haber veren kişiyi tasdik etmiş olur. Tasdik ettiği için de töhmet altına girmez.

551- Kalelerinden indikten ve elimize geçtikten sonra bildirirse, sözü tasdik edilmez.

Çünkü bu tasdikte töhmet altındadır. Kendilerine eman veremeyecek duruma gelmiştir. Sonra, bu tasdikle müslümanların onları köle edinme haklarını iptal etmeye çalışmaktadır.

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ancak devlet başkanı onları paylaşır ve bir kısmı ikrar edenin payına yahut zimmînin hissesine düşerse, ikisi de âzâd ederler.

552- Yine devlet başkanı onları satarken haber veren zimmî yahut tasdik eden müslttman satın alırsa, birbirlerini tasdik ettikleri için hepsi azad olurlar. Çünkü hür ve eman altındadırlar. Bu hüküm onlardan ikisinin de mülkiyetine geçen şeyler hakkında caridir. Ancak düşman yurduna dönmelerine izin verilmez.

Çünkü başkan onları paylaşırıp sattığında müslümanların ülkemizde tutma hakları vardır. Müslümanların haklarını ilgilendiren meselelerde ikisi de tasdik edilmezler.^{365[2]}

^{365[2]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/341-346

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Düşman Kişinin Eman Almadan Hareme Girmesi

.

553- Eman almadan bir düşman Harem'e girse, üzerine hücum edilip esir edilmez veya öldürülmez.

Alimlerimizin prensibine göre kanının akıtılması mubah olan bir insan Harem'i Şerife girse, eman altında olur.

Cenabı Hak şöyle buyuruyor :

"Emin bir harem kıldığımızı görmediler mi?"^{366[3]} "Ona giren kimse emin olur."^{367[4]}

Mekke fethi gününde Rasulullah (s.a.v.) yaptığı konuşmada şöyle buyurdu:

"Benden önce orası kimseye helal

^{366[3]} Ankebut, 29/6

^{367[4]} Ali İmran, 3/97

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olmamıştır. Benden sonra da kimseye helal olmayacaktır. Bana da ancak günün bir saatinde helal olmuştur: Bundan sonra kıyamete kadar haram olacaktır "

Rasulullah (s.a.v.) müşriklerden savaşmayan bazı kimseleri öldürttüğü için o gün böyle buyurdu. Eğer savaşa katılan savaşçı kimseler olsalardı yaptığı konuşma ile sınırlandırmasının bir faydası olmazdı. Çünkü haremi helal kılan, onun belirttiği şekilde bir anını helal kılar.

İbn Ömer (r.a.) şöyle buyuruyor: Babam Ömer'i öldüren kimseyi haremde görsem ona saldırmam. İbn Abbas da aynı şeyi söyledi. Ancak "babası" lafzını demedi.

Bunu haremde kimseyi öldürmeye kalkışmayı yasaklamak kabilinden mübalağalı

olarak söyledi. Öldürülmediği gibi esir ve köle de edilmez. Çünkü hürriyet hayat, kölelik de helaktır.

Haremin haramlığı hükmü buna engel olmaktadır. Nitekim av haremde

öldürülmediği gibi, kimsenin mülkiyetine de geçmez.

554- Haremden çıkmadan Önce müslüman olursa hür olur ve kendisine hiç bir şey yapılmaz.

Çünkü haremde bulunduğu müddetçe emin ve hürdür. İslamiyete girmesi ile de hürriyeti garantilenmiştir.

Zimmî olmak isterse arzumıza bağlıdır. Dilersek bu hakkı kendisine veririz. Dilersek vermeyiz.

Çünkü helak olmak üzere ve ele geçmiş durumdadır. Zahirî göre yasalarımıza uyarak kendi isteğiyle bunu istemiş olmayıp mecbur

kaldığından bu yola başvurmaktadır. Bununla kaçıp kurtulmak için bir yol aramaktadır. Devlet başkanı onun hakkında dilediği gibi karar verir. Köleleştirilmeden önce esir alınan kimsenin zimmî olmak istemesi gibi.

555- İslama girmeyi reddedip haremde sağa sola kıvranmaya başlayınca oradan çıkmaya mecbur kalması için ne ye-dirilir, ne anlaşıma yapılır ve ne de yanında kimse oturur.

Çünkü hareme sığınması ile emin olduğundan ona zarar vermemiz mümkün değildir. Ancak kendisine ihsanda bulunmamız da gerekmez. Ona iyilik etmememiz de kötülük manasına gelmez. Bunun için zimmî olmak istediğini kabul etmemek de kendisine kötülük demek değildir. Çünkü talebini kabul etmek kendisine iyilik etmek demektir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ancak halkın yararlandığı su ve otlardan faydalanmaktan alıko-namaz.

Çünkü bu onun hakkıdır. Rasulululah (s.a.v.) şu sözleriyle herkesin bunlarda ortak olduğunu ispat etmiştir:

"İnsanlar üç şeyde ortaktırlar: Ot, su ve ateş." Hakkı olan bir şeyden alıkoymak ona kötülük etmektir. O şu sözünün manasını ifade etmektedir:

Sudan alıkoymak mümkün olsaydı öldürmek de caiz olurdu.

556- Devlet başkanı, onu esir etmeyeceğim ama hapsedeceğim derse, bunu yapmaya hakkı yoktur.

Çünkü hapsetmek bir nevi cezalandırmaktır.

Yine, haremden çıkaracağım derse bunu da yapamaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü harem ile sabit olan emniyet, ona kötülük etmeyi yahut oradan çıkarmayı yasaklamaktadır. Nitekim av hayvanının durumu da böyledir.

557- Savaşmak için hareme girenler bir cemaat ise müslü-manların onları öldürmesinde bir sakınca yoktur. Çünkü Cenabı Hak şöyle buyuruyor:

"Mescidi Haramda size savaş açmadıkça siz de onlarla döğüşmeyin."

İbn Abbas (r.a.), haremın tümü mescidi haramdır buyurmaktadır. Yani her tarafı hüküm İtibariyle mescidi haram gibidir. Haremın hürmt eziyeti onlardan gidermemizi gerektirmediğı gibi, av hayvanından eziyeti gid mek de bize şart değildir. Hatta haremde bir canavar, bir insana saldırırsa o öldürmek caizdir.

558- Müslüman onlara hamle yaparak yenerse ve kendilerinden esir alırsa, onları öldürmesinde bir sakınca yoktur.

Çünkü haremın hürmetine riayet etmemişlerdir. Başlangıçta niha; harem onlar hakkında helal mesabesinde olmaktadır.

Avın durumu ise böyle değildir. Üzerine saldırdıktan sonra kaçarı öldürölmesi caiz değildir.

Çünkü av hayvanının aklı yoktur. Ancak içgüdüsüyle zarar vermek is diğinde eziyeti def edilir. Bu da kaçmasıyla gerçekleşmiş olmaktadır.

Ama insanın aklı vardır. Zararını önlemek için öldürerek bırakm caizdir.

Bunun için kısas, hayat vermek manasında emredilmiştir. Zararları örı mek ve haremın hürmetini çiğnemelerinin önüne geçmek için başlangıçta nihayetde onlarla savaşmak caiz

olduğu gibi, yenilgiye uğratıp esir aldık sonra da haremin hürmetini itibari yolla çiğnemekten alıkoymak amacı öldürmek de caizdir.

559- Yine savaşarak hareme girseler ve yanlarında çoluk çocukları varsa, yenilip esir alındıktan sonra kadınları da esir alınabilir.

Çünkü savaşanlara tabidirler. Haremin hürmetini ihlal etmeleri sebebi asıl olan erkekleri hakkında hareme hürmetsizlik etmek ne ise, tabileri o kadınları hakkında da aynı şey geçerli olur. Asıl hakkında hüküm sabit oluı ona tabi olan hakkında da sabit olur.

560- Harem dışında müslümanlarla döğüşüp onlardan bazılarını öldürdükten sonra kaçarak kadınlarıyla beraber oraya sığinsalar ve orada savunmasız dursalar, kendilerine veya eşlerine dokunulmaz.

Çünkü onun hürmetine riayet ederek ona sığındılar ve emin oldular. Halbuki daha öncekiler müslümanlarla savaşmak üzere haremde hürmetini çiğniyerek oraya sığındılar.

561- Ama onları koruyanlar haremde toplanıp kendileri de eşleriyle beraber haremde onlara sığınır, hem kendilerini hem de eşlerini öldürmek ve esir etmek caizdir.

Çünkü bir zümreye sığınan kimse muharip olup savaşı terk etmiş demek değildir.

Nitekim ayaklananlar takip edilir ve koruyan zümre varsa yine öldürülürler. Burada da durum aynıdır.

562- Düşman kişiler hakkında bütün söylediklerimiz, isyan eden ve ayaklananlar için de geçerlidir. Ancak eşleri ve çocukları yağma edilmez.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü vatandaşımız ve müslümandırlar. Müslüman oldukları için hürdürler ve malları yağma edilmez.

Ama bunun dışında öldürölmelerinin helal veya haram olduğu yerlerde düşman kişiler gibidirler.

Basan Allah'tandır.^{368[5]}

Şüpheli Olan Eman

563- Müslümanlar düşmanın kalelerinden birini kuşatır ve kuşatılanlardan dört kişi; "Sizinle antlaşma yapmamız için dışarı çıkmamıza eman verin" der ve eman vermeleri üzerine yirmi kişi dışarı çıkarlarsa, eman isteyen dört kişiyi tesbit

^{368[5]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/347-350

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edebilirsek o dört kişi emniyet içerisinde olur. Gerisi ise müslü-manlar için feyr olurlar. Müslümanlar dilerlerse onları öldürürler, dilerlerse fey1 olarak alırlar.

Çünkü kendilerine eman verilmeden elimize geçmişlerdir. Kuşatma altında bulunan kişi sırf dışarı çıkmakla emandan istifade edemez. Emandan istifade edebilmesi için sözle kendisine eman verilmiş olması gerekir. Zaten dışarı çıkarılması için kuşatılmış iken emandan nasıl yararlanabilir ki! Kendilerine eman verilen dört kişi ile diğerleri arasında tabî olma yoluyla onlara da eman verilmiş olmasını gerektiren bir sebep de yoktur. O dört kişiye uygulanacak hükme gelince :

564- Müslümanlarla aralarında antlaşma yapılmadığı takdirde kendilerine verilen eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gereğince geri iade edilirler. Kaleye dönmek istemedikleri takdirde müslümanlar onları buna zorlayamazlar.

Çünkü onlara eman vermişiz. Onları hapsetme yahut esir etme hakkına da sahip değiliz. Ama onlara, dilerseniz darulharbe gidin, denilir. Emniyet içerisinde düşman topraklarında uzaklaşınca kadar da onlara bir zarar veremeyiz. Çünkü verilen söze vefa göstermek ve ihanet etmemek vaciptir.

565- Karargâhınızı terketmeyiz, derlerse komutan uygun göreceği müddete kadar onları orada alıkoyar ve o müddet dol-duktan sonra zimmî olarak kendilerini islam yurduna götüreceğini haber verir.

Bu meselenin izahı daha Önce geçmiştir.

Komutanın onlara; Şu zamana kadar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

giderseniz gidin, değilse sizi köle yapar yahut öldürürüz, demeğe hakkı yoktur.

Çünkü onlar aramızda emniyet içerisinde dirler. Kendilerine verdiğimiz bu emanın gereği olarak onları ne köle edinebiliriz ve ne de öldürebiliriz. Onlara bu hükümleri uygulamamız doğru olmadığı gibi, aradan zaman geçmesiyle de uygun ay amayıp.

Ama onları zimmî yapmamız böyle değildir. Çünkü onları zimmî kabul etmemiz, verdiğimiz emana ters değildir. Aksine, verilen emanın gereği olur. Ayrıca bir kafirin darulislamda uzun müddet kalıp cizye vermemesi ve muamelat konusunda hükümlerimize uymaması, müslümanları hafife almak anlamına gelir.

566- Müslümanlar dört kişiye: "Antlaşma pazarlığı yapmak üzere size eman verdik, dışarı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkın" derlerse ve aralarında o dört kişinin bulunduğu yirmi kişi dışarı çıkar ve kendilerine eman verdiğimiz dört kişiyi şahsen tanımıyorsa, yirmi kişiden herbiri de: "Eman isteyen benim" derse, hepsi emniyet içerisinde olurlar. Onlardan hiçbirini Öldürenleyiz ve esir edemeyiz. Çünkü onlardan herbirinin durumu şüphelidir. Bu kişi, kanı korunarak eman verilmiş biri midir, yoksa kanı helal mıdır, belli değildir. Rasulüllah (s.a.v.) İn aşağıdaki hadisi gereğince masum olması yönü ağır basmaktadır : "Bir şeyde helal ile haram bir arada bulunursa, helal harama galip olur." Çünkü emanı kabul etmenin çerçevesi geniş tutulur. Ve haksız yere öldürmek yahut esir etmektense -ki o kişi hakkında helaldir- öldürmemek yahut esir etmemek daha iyidir.

Ayrıca müslümanların o dört kişiyi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

diğerlerinden ayıracak bir alamete sahip olmamaları ve dolayısıyla onları diğerlerinden ayırtedıp tesbit edememeleri, onlardan herbiri için muhtemel olan emanı iptal etmede etkili olamaz.

Ancak hepsine eman verilmiş gibi emniyet içinde olacakları yere kadar ulaştırılırlar.

567- Şayet komutan kale halkından dört kişiye şahsen eman verir ve kaleden çıkmalarını emretmez, sonra da kale fethedilir, bir de kalede bulunanların herbiri ben o dört kişiden biriyim derse, bakılır; şayet kendilerine; eman verilenler şahsen tesbit edilişe, onlar eman içerisinde olur. Ama tesbit edilemez-lerse kaledekilerhı tamamı fey' olurlar.

Çünkü bunlar düşmanın hakimiyet sınırları içerisinde bulunuyorlardı. Düşmanın hakimiyet

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sınırları dahilinde bulunanlar, bir engel bulunmadığı müddetçe müslümanlar için fey' olurlar. Fey1 olmalarına engel olacak husus hiçbirisi için kesin değildir.

Yukarıda anlatılanların durumu bunlannkinden farklıdır. Oradaki dört kişi, müslümanların hakimiyet sınırları içerisinde emniyete kavuşmuş durumdaydılar. Müslümanların hakimiyet alanında bulunanlarsa halleri itibariyle muharip sayılmazlar. Asıl itibariyle muharip olduğu bilinmeyen kimse emana dahil olmasa da ona ceza vermek caiz değildir.

Görmüyor musun, şayet kalede bulundukları zaman dört kişi İslâmı kabul eder ve müslümanlar onlara kaleden çıkmalarını söyleyip yirmi kişi dışarı çıkar ve onların herbiri

kaledeyken kendisinin kabul ettiğini iddia ederse, onlardan hiçbirini esir etmek caiz olmaz. Ancak hepsine eman verilmiş gibi tümü emin olacakları yere ulaştırılırlar.

568- Şayet kaledeyken dört kişi İslamı kabul eder ve müslümanlar kaleyi fethedinceye kadar dışarı çıkmazlarsa, kale fethedildikten sonra da kalede bulunanların her biri kendisinin İslamiyeti kabul edenlerden biri olduğunu iddia ederse, o zaman hepsi fey' olur. Ancak İslamı kabul eden şahsen biliniyorsa, o zaman kendisi ile küçük çocukları hür sayılırlar ve malı kendisine teslim edilir.

Çünkü müslüman olmakla malının ganimet olmasına engel olmuştur. Ama büyük çocukları, İslama girmesinde ona tabî olamayacaklarından hepsi fey¹ olurlar. Ancak devlet başkanı burada

onlardan hiçbirini öldüreni ez.

Çünkü onlardan herbiri İslamı kabullenmeye hazır hale gelmiştir veya İslam olmayı arzu etmektedir. Esir kimsenin İslamı kabul etmesi onu öldürülmekten korur ama köle olmaktan kurtaramaz.

569- İmam Muhammed dedi ki: Şayet bunları esir alma-yacaksam, aralarında şahsen tanımadığım bir niüslüman veya zimmî bulunan Konstantiniyye halkının hepsini esir alamam demektir. Fey1 olması için bir engel bulunmadıkça darulhapte ele geçirilen herkes fey'dir.

Aradaki farklılık aşağıdaki şu sözlerle ortaya çıkmaktadır.

Düşman yurdundan bir topluluk kendilerine eman verilmediği halde zimmet ehli olan bir köye

girecek olsa ve müslümanlar onları yakalamak için köye girseler, köydeküerin hepsi emniyet içerisinde olurlar.

Çünkü emniyet ve dokunulmazlık içindedirler. Düşmandan olduğu bilinmedikçe hiçbirine ceza verilemez.

570- Zimmîlerden bir topluluk müslümanların gözleri önünde düşmana ait kalelerden birine girecek olsa ve sonra da o kaleyi fethedecek olsak, zimmî olduğu şahsen bilmen hariç, geri kalanların hepsi fey'dir.

Çünkü ganimet alman ve koruma bulunmayan yerde bulunmuşlardır ve dolayısıyla fey'dirler. Ancak onlardan bazısının fey' olmasına engel bir durum varsa, onlar fey' olmazlar. Bu gibi durumlarda mekana bakarak ona göre hüküm vermek esastır. Nitekim bir şahsı daru'l-harpte

görüp, durumunu bilmeyen, yani müslüman veya zimmî olup olmadığı bilmeyen kişi, onu vurabilir, Ama onu daru'l-İslamda göreceksin olsa, harb ehlinden olduğunu bilmedikçe onu vuramaz.

571- Zimmî bir şahıs onların kalelerinden birine girdikten hemen sonra o kale fethedilir ve kalelerdeki herkesi esir edilerek o zimmînin aralarında olduğu biliniş şahsen bilinemi-yorsa, devlet başkanının o kale halkından kimseyi öldürmesi uygun olmaz.

Çünkü öldürölme hususunda onlardan hiçbirisi diğerinden farklı bir durumda değildir. Şayet hepsini öldürecek olsa, öldürölmesi caiz olmayan bir kişiyi de öldürmüş olacağı kesindir. Haramdan sakınmak için hepsini öldürmekten vazgeçmekten başka bir yol yoktur. Çünkü zimmîyi öldürmekten sakınmak farzdır. Esir

edilen düşman bir kimseyi öldürmek ise mubahtır. Mubah ile farz arasında da bir zıtlık yoktur. Zıtlık söz konusu olduğu yerde haram, helala tercih edilir. İşte burada haram hükmü geçerlidir.^{369[6]}

572- Kaledekilerin bir kısmı öldürülmüş veya ölmüş ya da yaralanmış ve zimmî olan kimsenin aralarında olup olmadığı kesin olarak bilinemiyorsa, kaledeki erkeklerin hepsinin öldürülmesinde bir sakınca yoktur.

Çünkü düşmana ait bir yerde bulunuyordular. Öldürülmelerine engel de aralarında zimmînin bulunmasıydı. Bu durumda zimmînin aralarında mevcudiyeti kesin değildir.

^{369[6]} Yani zimmîyi öldürmek haram ve düşmanı öldürmek mubah olduğundan zimmîyi Öldürmüş olmamak için düşman savaşçılar da öldürülmezler. (Çeviren)

Çünkü zimmî, Öldürülen yahut kaleyi terkedenler arasında olabilir. Zahire göre de onlardan herbiri savaşçı düşman olup kanını akıtmak mubahtır. Hakikatına vakıf olmanın mümkün olmadığı meselelerde hüküm zahire göredir. Zahire itibar etmemek için ona muhalif kesin bir delilin var olması gerekir. Daha önceki maddede zimmînin aralarında oluşu kesin idi ve onun için de kesin delil zahire ters düşüyordu. Bu maddede ise zahir, kesin bir delille bozulmamaktadır. Bu sebeple hüküm zahire göredir.^{370[7]}

573- Şayet devlet başkanı zann-i galip ile zimmînin aralarında olduğunu sanıyor ve herbiri; zimmî benim, diyorsa müs-tehab olan, onlardan

^{370[7]} Doğrusu, buradaki belirsizlik ile önceki maddede bulunan belirsizlik oranı birbirine yakın dır. Onun için aynı kurala göre kalede ele geçen erkeklerin öldürül memesi gerekirdi. (Çeviren)

hiçbir kimseyi öldürmemesidir.

Çünkü zann-ı galip her ne kadar zahire karşı gelebilecek bir güçte değilse de, ihtiyatlı davranmayı müstehab kılacak güçtedir. Görmüyor musun, kim bir su bulur da kimse o suyun necis olduğunu haber vermediği halde kendisi zann-i galibiyle o suyun necis olduğuna inanıyorsa, kendisi için müstehab olan; başka bir suyla abdest almasıdır. Ama onunla abdest almışsa bu abdesti de geçerlidir. Bu meselede de müstehab olan, onlardan hiçbir kimseyi öldürmemesidir.

574- Ama zahire itibar edip onları öldürmesi caizdir. Bu konuda temel, Rasulülla (s.a.v.) m Vabisa b. Ma'bed'e söylediği şu sözüdür.

"Elini göğsüne koy ve kalbine danış. İçinde bir şüphe varsa, insanlar sana fetva vermiş olsa

bile, o işi yapmayı bırak"

Her ne kadar onlar hakkında bir tercihi yoksa da, zahire itibar edip onları öldürmesinde bir sakınca yoktur. Şayet aralarından iki veya üç kişiden şüpheleniyorsa, geri kalanları öldürmesinde bir sakınca yoktur.

575- Şayet düşmandan biri kalenin üzerine çıkıp kale dediklerin zayıf tarafını bize bildirir ve komutan ona eman verirse ve o anda da kale fethedilirse, bu kimsenin durumu, zimmînin durumu gibidir.

Çünkü kendisine eman verdiğimiz kişi öldürülmekten korunmuştur. E-man verilen kişinin de, zimmî gibi öldürülmesi haramdır.

576- Müslümanlarla kaledekiler arasında antlaşma için bir müzakere varsa ve müslümanlar kaledekilere: "Müzakereye katılmak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

üzere aranızdan dört kişi gönderin, onlar emniyette olacaklar", deseler ve onlardan da yirmi kişi beraber çıkacak olsa, hepsi emniyet içerisinde.

Çünkü yirmiden dördü, müslümanların onlara eman vermesiyle eman içerisinde. Ayrıca meçhul olan kimselere eman vermek de sahihtir.

Nitekim bir kısmına eman verildiği halde hepsi karargahımıza gelecek olsa, eman hepsi için sabit olur. Çünkü onlardan bir kısmı diğerlerinden daha mukaddem değildir.

Onlardan hiçbirine zarar verilemez. Çünkü durumu şüphelidir. Acaba o kimse kendisine eman verilen bir kişi olup canı korunmuş bir kimse midir, yoksa eman verilmemiş olup öldürülmesi caiz olan biri midir, belli değildir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Görmüyor musun, şayet müslümanlar: "Aranızdan biri gelsin, o eman içerisindedir", deseler, kapı açıldığında onlardan herbiri çıkabilir ve emniyet içerisinde olabilir. Şayet on kişi birden çıkacak olsa, onlardan herbiri, müslümanların kendisine çıkma izni verdiği kimse durumundadır. Çünkü çıkan yalnız kendisi olsaydı emniyet içerisinde olurdu.

Başkasının kendisiyle birlikte çıkmış olması, müslümanların ona vermiş oldukları eman. bozmaz.

Nitekim .müslümanlar kendilerine: "Sizden biriniz kapıyı açarsa, o kişi emniyettedir", deseler ve bunun üzerine on kişi birden sıçrayıp beraberce kapıyı açacak olsalar hepsi de eman içerisinde olur.

Çünkü onlardan herbiri yalnız başına kapıyı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

açmış olsaydı eman içerisinde olurdu. Başkalarının kendisiyle birlikte kapıyı açmaları ise, bu emana engel teşkil etmez.

577- Müslüman komutan: "Antlaşma görüşmelerinde bulunmak üzere birini bize gönderin, o eman içerisinde" der ve biri çıktıktan sonra ikinci biri onun ardından, daha sonra başka birisi bunun ardından çıkıp gelse, şayet birinci çıkan kişi, ikinci ve üçüncü şahıslar dışarı çıkmadan önce hakimiyet sahamıza girmişse, ikinci ve üçüncü şahıslar feyr olurlar. Çünkü ilk çıkan şahıs hakimiyet sahamıza girdikten sonra kendisine eman verilen şahıs belirlenmiş olur. Daha sonra çıkan ikinci ve üçüncü şahıslar emansız çıkmış sayılırlar. Çünkü belirsizlik, ispat olmadığında geçerlidir, ama birincisi belirlendikten sonra bu geçerliliğini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kaybeder. Onun için de ikinci ve üçüncü şahıslar eman kapsamına giremezler.

Şayet birinci şahıs hakimiyet sahamıza girmeden ikinci ve üçüncü şahıslar çıkıp ona ulaşacak olsalar, üçü de beraber çıkmış kabul edilirler.

Çünkü söylenen, bizim bulunduğumuz yere gelmesidir. Bu hükmün tamamlanması, gelen şahsın hakimiyetimiz altında bulunan sahaya girmiş olmasıyla gerçekleşir. Bu gerçekleşmeden Önce birincisi için eman gerçekleşmez. Bu sebeple de kendisiyle diğerlerinin çıkışları beraberce yapılmış sayılır.

Görmüyor musun, şayet birinci şahıs hakimiyet sahamıza girmeden önce geri dönecek olur ve ikincisi çıkıp hakimiyet sahamıza ulaşırsa, eman içerisinde olur. Ama birinci şahıs

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hakimiyetimiz altında bulunan sınırı geçer ve sonra ölür yahut geri döner de ikincisi çıkagelirse, ikinci şahıs müslümanlar için fey' durumundadır. Nitekim birinci şahıs müşriklerin hakimiyet sahasından çıkmadan önce ikinci şahıs acele edip hakimiyet sahamıza ulaşacak olsa, emniyet içerisinde olmaz mıydı?

O, hakimiyet sahamıza ulaşan ilk kişidir. Daha önce de belirttiğimiz gibi muteber olan, hakimiyet sahamıza ulaşmaktır. İkisi birlikte sahamıza girdiklerine göre her ikisi beraber çıkmış gibidirler ve her ikisi de emniyet içerisinde.

Şöyle denilse: Şayet birlikte çıkmışlarsa eman verme nasıl sabit olmuş olur ki, ispat hususunda belirsizlik genellik ifade etmez?

Cevap olarak deriz ki: Bu belirsizlik genel bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sıfatla nitelendirilmiştir ve bu sıfat, çıkıp bize gelmeleridir. Bu gibi belirsizler (nekreler) genellikle ifade e-der. Kişinin: Alim kişiden başka kimseyle konuşmam, demesi gibi. Fakat diğerleri çıkmadan önce birinin bize ulaşmasıyla eman şartı son bulur. Ama hep birlikte çıkmışlarsa, bu sebeple hepsi emniyet içerisindedir.

578- Kapıyı açtığınız takdirde sizden on kişi emniyettedir, der ve onlar da kapıyı açarlarsa, onlardan on kişiye eman verilmiş olur. Kimlerin bu on kişiye gireceği ise, devlet başkanının seçimine bırakılmıştır.

Çünkü kendilerine eman verildiğinde bu eman bizzat kapıyı açacaklara verilmemiş olup belirsiz on kişiye verilmiştir.

Eman, onlardan sadece on kişi için geçerlidir; aileleri ve malları buna girmez. Ancak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

istihsan yolu ile üzerlerindeki elbiseler ve silahlar emana girerler.

Çünkü emanın onlar için sabit olması, kapının açılması ve müslümanların onlara galip gelmeleriyle sabit olur. Daha önce belirttiğimiz gibi bu durumda aileleri bu emana dahil değildir.

579- Şayet onlar: Size kapı açılacak ama bunun karşılığında kale halkımızdan on kişiye eman vereceksiniz, deseler ve imam(devlet başkanı veya onun adına ordu komutanı): "Olur" karşılığını verirse, seçim hakkı kendisine aittir. Dilerse bu on kişiyi kadınlarından, dilerse çocuklarından ve dilerse erkeklerinden seçer.

Çünkü eman istemek için kullanılan kelime hepsini içine almaktadır. Hepsi de kale halkındandır. Bir önceki maddede hitap erkeklerle olduğu için, onlardan on erkeğe eman sabit

oluyordu.

580- Bu konuda devlet başkanı müslümanlar için ihtiyatlı davranarak seçimi iyi yapmalıdır. Müslümanlara yararı daha az olan kimseleri seçmemelidir. Çünkü onun görevi müslümanları korumaktır.

Bu durum, daha önce sözünü ettiğimiz "dört kişi çıkıp bize gelsin" ı "sizden biriniz çıkıp gelsin" durumlarından farklıdır. Çünkü orada hakimiyet s hamıza ulaşmakla kendileri için eman sabit oluyordu. Onlardan her biri yaln başına çıkıp gelmiş olsa bile emanı hakke diyordu. Başkasının ona ulaşmasıy eman batıl olmaz.

Burada verilen eman ise, kalede oldukları halde o kale fethedildikte sonra onlardan on kişiye verilmiştir.

Buradaki farkın aslı şudur; burada belirsiz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

isim nitelenmemiştir. Öncel durumda ise çıkıp bize gelmekle nitelendiriyordu Görmüyor musun, saye "Sizden biriniz kaçıp bize gelecek olursa eman içerisinde" diyecek olsa ve o kişi birlikte kaçacak olsa, hepsi eman içerisinde olur. Çünkü burada belirsizi niteliği belirtilmiştir. Onlardan her biri kaçıp gelse eman içerisinde olur Başkasının ona eklenmiş olması, onun bu hakkını iptal etmez.

581- "Antlaşma görüşmelerinde bulunmak üzere dört kişi çıksın" der ve onlar da çıkacak olurlarsa, emniyet içerisinde olurlar. Eman içerisinde olacaklarını belirtmiş olsun veya olmasın farketmez.

Çünkü barış ve antlaşma için onları davet etmiştir. Antlaşma için muza kere yapabilmek, ancak kişinin kendi durumundan emin olmasıyla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olabilir. Bu emniyet içerisinde olacağına bir delildir.

Ama dört kişiye: "Dışarı çıkın" der ve onlar da çıkarlarsa, buradın onları öldürme hakkına sahiptir.

Çünkü bu sözde kendilerine eman verdiğiine yahut antlaşma görüşmeler için çıkmalarını istediğine dair bir alamet yoktur. Bu, doğrudan doğruya çar pışmak için yapılmış bir çağrıdır. Sanki onlara: "Erkekseniz çıkın döğüşelim¹ demiş gibidir.

582- "Çıkın, gelin alış veriş yapın" derse o zaman kendilerine eman verilmiş sayılır.

Çünkü bu sözde kendilerine eman verildiğine ve görüşme isteğinde bulunulduğuna dair delil vardır. Zira ticaret ancak karşılıklı rıza ile olur. Bu ise ancak emniyet içerisinde olan kişi

tarafından yapılabilir.

583- "Görüşmelerde bulunmak üzere şu dört kişi çıksın" der ve başka dört kişi çıkacak olursa, bu dört kişi müslümanlar için fey¹ durumundadır.

Çünkü kendilerine eman verilenler özellikle belirlendikten sonra bu eman sadece onları kapsar.

584- Şayet dört kişinin bizzat kendilerine: "Size eman verdim" der ve başkaları çıkacak olursa, bu çıkanlar müslümanlar için fey olur.

585- Şayet müslümanlar şüpheye düşer ve kendilerine eman verilen kimselerin bu dört kişi olup olmadığını bilmezlerse, komutan bunu kendilerine sorar. Şayet başkaları olduklarını ileri sürerlerse, kendi aleyhlerine ifade verdikleri için fey' olurlar. Ama o dört kişinin kendileri olduklarını ileri sürecek olurlarsa, söylediklerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

uyulur.

Çünkü zahirî durum onların lehinedir. Kesin bir kanaat sahibi olmadan zahir terkedilmez.

Onlardan şüphelenirse, bu hususta onlara Allah'a yemin ettirir, yemin etmekten kaçındıkları takdirde fey' sayılırlar, ama öldürülemezler.

Çünkü kaçınmaları, ikrar sayılır. Lakin yine de şüphe ve ihtimalden uzak değildir. Onun için de öldürülemezler. Bu husus daha önce izah edilmiştir.

586- Şayet yirmi kişi hep birlikte çıkar ve onlardan her biri: Ben o dört kişidenim, der ve bu hususta da yemin ederse, hepsi eman içerisinde olur.

Çünkü her dört kişi yalnız başlarına çıkıp yemin edecek olsalardı, onların söylediklerine"göre hüküm verilirdi. Başkalarının

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkmiş olması, haklarındaki eman hükmünü ibtal etmez. Ya da eman verilen ile eman verilmeyen kişiler hakimiyet sahamızda birbirine kanşmış sayılır. Bu gibi durumlarda ihtiyaten hepsi için eman geçerlidir, komutanın onları emniyet içerisinde muhafaza etmesi gerekir.

En doğrusunu Allah bilir.^{371[8]}

Eman Konusunda Muhayyerlik

587- İmam Muhammed dedi ki: Müslümanlar bir kaleyi kuşatır ve kale komutanı: Kaleyi size açmam için bana on ki-siye eman verin, der ve müslümanlar da: Dediğin olsun, karşılığını verir ve o da kaleyi açarsa, onunla birlikte on kişiye

^{371[8]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/351-360

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman verilir.

Çünkü bana eman verin, demekle kendisini, "on kişi" kelimesi de koşulan şart olup kendisiyle birlikte ayrıca belirsiz on kişiyi kasdetmiş sayılır. Buradan da anlıyoruz ki, bu on kişi kendisinin dışındadır.

Bu on kişinin arasına kimlerin alınacağını ise, eman isteyen kale komutanı tayin eder.

588- Kale halkından on kişiye eman verin, derse, dilediği on kişiyi seçme hakkına sahiptir. Kendisinin yanında dokuz kişi daha seçebilir. Ama kendisi dışında on kişiyi seçerse dışarıda kalacağından, kendisi fey olur.

Çünkü eman isterken bizzat kendisini zikretmemiş, belirsiz on kişi için eman istemiştir. Lakin "bana, on kişi için eman verin" demekle kendi şahsını da şart koşmuş olur ve kendisine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bir pay ayırmış olur. Ama direkt olarak on kişi için eman istemişse, kendisi pay sahibi değildir. Ondandır, kendisini de içine alan bir talepte bulunsaydı o zaman pay sahibi olurdu. Ama kendisini ifadesine katmamışsa kendi şahsı için eman meydana gelmez.

589- On kişi içinde kendini de tayin etmişse, eman altında olur.

Tıpkı kendisiyle beraber belirlediği diğer dokuz kişi gibi.

590- Şayet kendisi dışında belirli on kişi için eman talebinde bulunmuşsa, o on kişiye eman verilmiş olur ve kendisi bu emanın dışında kalarak fey1 olur.

Tıpkı eman dışında kalan diğer kale halkı gibi.

Sözünden, "On kişiye eman verin ve bana

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

da bu on kişiyi tayin yetkisini tanıyın" anlamı çıkmaktadır.

İmam Muhammed dedi ki: Nucayr günü el-Eş'as b. Kays'tan buna benzer bir söz bize nakledildi.

Hadis ehlinden de buna benzer bir rivayet Muaviye den nakledilmiştir.

Başta kalenin üstünden "on kişiyi emanım altında tutmak karşılığında kapıyı size açıyorum" veya "kale içindekilerden on kişi emanım altında olsun" şeklinde deseydi, durum aynı şekilde olurdu. Her iki halde de bu ve bir önceki durum aynıdır.

591- "Kale içindekilerden on kişiye eman vermemi kabul ederseniz" yahut "on kişi içinde bende eman altında olayım" karşılığında size kapıyı açayım, derse durum aynıdır. Her iki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

durumda da eman altında olup dokuz kişi de beraberinde eman altında olur.

Çünkü Arapça'da "fi" harfi zarfiyet içindir. Kendini de emin olmalarını istediği on kişi içinde saymıştır. Bu da onunla beraber sadece dokuz kişiyi kapsar. Çünkü ondan başka on kişiyi içine alsaydı kendisi onbir kişi içinde olmuş olurdu. Halbuki birinci durum böyle değildir. Çünkü orada kendini on kişi içinde saymamıştır.

Burada "on kişi" lafzını kendisi için zarf yapmıştır. Zarf ise mazruftan ayrıdır, diye itiraz edilse, deriz ki;

Zarfın kelimelerinde bu böyledir. Sayılarda ise bu ancak belirttiğimiz yolla tahakkuk eder. O da kendisinin on kişiden biri olması ve sözünün "beni de eman vereceğiniz on kişi içinde sayınız" şeklinde anlaşılmasıdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hakiki zarf anlamında kabul edilmezse "maa" anlamında sayılması gerekir. Şu ayette olduğu gibi: "Kullarımla beraber gir"^{372[9]} Yahut "Alâ" anlamında kabul edilmesi gerekir. Şu ayette olduğu gibi: "Kesinlikle hurma dallarında sizi asacağım."^{373[10]} Her iki şekle itibar edilmesi durumunda da kendisinden ayn on kişiye eman sabit olur, diye itiraz edilse, deriz ki;

Kelime hakikaten zarf içindir ve mümkün olduğu kadar böyle anlaşılmalıdır. O da kendisinin on kişi içinde kabul edilmesidir. Onun için bu zarfı mecaza saymıyoruz.

Burada onunla beraber diğer dokuz kişiyi seçme yetkisi devlet baş-kanımdır. Bu yetki kaledeki düşman komutanının değildir.

^{372[9]} Fecr. 89/29

^{373[10]} Tâhâ. 20/71

Çünkü kendini de on kişiden biri saymıştır. Diğer dokuz kişiyi tayin etme yetkisi olmadığı gibi kendinin de yetkisi yoktur. On kişiden kendine pay ayırması, sadece onlara verilen emanın kapsamı içinde kendisinin de sayılmasından ibarettir. Yoksa kendisinin onları tayin etmesi demek değildir. İsteddiği de yerine gelmiştir. Geri kalan dokuz kişinin emanım devlet başkanı verecek ve onları ececektir.

592- Bana ve on kişiye eman verin, yahut bana ve on kişiye eman verirsiniz size kapıyı açarım, derse kendisiyle beraber on kişi daha eman kazanmış olur.

Çünkü bu ifadede kullandığı "vav" harfi atıf içindir. Kurala göre bir şey yine kendisi üzerine değil, başkasına atfedilir. Sözünde on kişinin kendisinden ayrı olduğu açıkça belirtilmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kalede ancak o kadar veya daha az sayıda kişi varsa hepsi eman altında olurlar.

Çünkü sayı belirtilerek verilen eman, şahıslar ayrı ayrı gösterilerek verilen eman gibidir.

Kaledekiler çok ise aralarından seçme yetkisi devlet başkanınındır,

Çünkü konuşan adam on kişi içinde kendine pay ayırmamıştır. Sadece emanlarmı kendi emanına atfetmiştir. Onlara emanı verecek devlet başkanının kendisi olduğu için seçecek de odur.

Devlet başkanı bu on kişiyi kadın ve çocuklardan seçebilir.

Çünkü onlar da kalededirler. Ama konuşan adam bunların sadece erkeklerden seçilmesini şart koşmuşsa, o zaman sadece erkeklerden seçilir.

593- Bana kaledekilerden on kişi ile eman verin, der ve "be" harfiyle söylerse, hükmü yukarıdakinin aynısıdır.

Çünkü "be" harfi beraberlik içindir. On kişinin emanım kendi emanına bitştirmiştir. Bu da ancak on kişinin kendisinden ayrı olduğu zaman gerçekleşir. Ancak metnin ibaresinde bir yanlışlık vardır ve yazar yanlışlıkla "be" harfini yazmıştır.

Halbuki "fe" harfi atıf harflerinden olup birlikteliği ve arada boşluğun olmamasını gerektirir. Onun için 592. maddedeki ifadeye atfı doğru olur. "Be" harfi ise beraberinde ivaz (bedel)leri gerektirir, "be" harfini kullanarak "Bana on kişi karşılığında eman verin" demersi, "Kale halkından size vereceğim on kişi karşılığında bana eman verin" demek olur. Bunun ise, bu "bölümdeki meselelerle ilgisi yoktur. Bundan da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

anıyoruz ki, ibarenin doğrusu "fe" harfi ile olan şeklidir.

594- Bana, sonra da on kişiye eman verin der ve "sümme" harfini kullanırsa, hükmü önceki durumla aynı olur ve on kişi kendisi dışındadır.

Çünkü "sümme" kelimesi aralıklı sıralama ifade eder. Bundan da anlaşılıyor ki, daha önceki ifade "fe" harfiyledir. Çünkü müellif mutlak atıf ifade edenle başladı, sonra aralıksız atıf ifade edenle devam etti, sonra aralıklı atıf ifade eden "sümme" ile devam etti.

595- Bana on kişiye eman verin, derse bunları devlet başkanı seçer.

Çünkü konuşan adam kendini on kişi arasında saymamış, sadece belirsiz on kişi ile eman almağa çalışmıştır. Sanki devlet başkanı onlara "Kapıyı açarsanız sizden on kişiye eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vereceğim" demiş gibidir. Onun için bu on kişiyi seçme hakkı devlet başkanıdır.

Dilerse konuşan adamı onlardan sayar, dilerse onlardan saymaz.

596- On kişi ile beraber bana eman verin, der ve "maa" sözünü kullanırsa, on kişi onun dışında olur.

Çünkü "maa" kelimesi ilave ve beraberlik belirtir. Bir şey de ancak başkası ile beraber olur ve başkasına ilave edilir. Böylece anlıyoruz ki, on kişi onun dışındadır.

Bunları yine devlet başkanı seçer.

Çünkü kendisi kabul etmiştir. Konuşan on kişinin emanından kendine pay ayırmamıştır.

597- Kaledeliklerden on kişi içinde bana eman verin, sözü de önceki sözünün aynısıdır. Ona ve devlet başkanının seçeceği dokuz kişiye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman verilir.

Kale, kelimesine kendini izafe etmekle kendini belirli yapmıştır. On sözü ise belirsizdir. Belirlinin belirsiz dahil olmaması gerekmez mi? denilse,

Deriz-ki; "Bana eman verin" diyerek adam kale sözünü izafe edip belirlilik kazanmadan önce eman sözüne muzaf olmuş ve belirlilik kazanmıştır. Burada açıklanması gereken sadece "fi" harfinin anlamıdır.

Daha önce belirttiğimiz gibi "fi" zarfiyet içindir. Bu mana da ancak adamın on kişi içinde olmasıyla gerçekleşir. Burada hakiki anlamıyla amel etmek mümkündür. Çünkü başkaları gibi o da kale halkındandır.

598- Yine "evimin halkından" veya "babamın oğullarından" on kişi içinde bana eman verin,

derse, o ve dokuz kişi enian altında olur.

Çünkü o, evi halkı cümlesindendir. Evden maksat nesebinin evidir. Aynı şekilde babası oğullan cümlesindendir. Burada zarfiyetin hakiki anlamıyla amel mümkündür. Onun için kendisi on kişiden biri sayılır ve diğer dokuz kişiyi devlet başkam seçer.

599- Kardeşlerimden on kişi içinde derse, kendisi ve ayrı on

kişi eman altında olur.

Çünkü zarfın hakiki nıanasiyle burada amel etmek mümkün değildir. Kişi kardeşlerinden bir parça olmaz. Onun için burada "fi" harfinin "maa" manasında alınması gerekir. Nitekim kurala göre lafzın hakikî anlamıyla amel mümkün olmadığı ve mecazî anlamı meşhur ise, bu mecazî anlama yorumlanır ve söz doğru anlaşılır.

600- Yine, çocuklarımdan on kişi içinde derse, sonuç aynıdır.

Çünkü kendi çocuklarından bir parça olması mümkün değildir. Onun için on kişinin dışında sayılması gerekir. Buna göre "Benim de aralarında olduğum kardeşlerimden on kişiye" yahut "Benim de onlardan olduğum çocuklarımdan on kişiye eman verin" derse, kendisi on kişinin dışında olur.

601- Benim de aralarında olacağım evimin halkından on kişiye veya aralarında olacağım kalemizin halkından on kişiye e-man verin, derse kendisi on kişiden biri olur ve onunla beraber dokuz kişi daha eman kazanır.

602- Çocuklarımdan on kişi içinde, der ve "fi" harfi ile kullanırsa, kendisinden ayrı on kişi daha

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eritmiş kazanmış olur. Ancak bunları devlet başkanı seçer.

Çünkü onların emanından kendine pay ayırmış değildir.

603- Hepsi erkek veya kadın-erkek karışık iseler, devlet başkanı erkek veya kadınlardan on kişi seçer. Aralarında erkek yoksa, eman verilen erkek dışında hepsi fey1 olur.

Çünkü adam oğulları için eman aldı. Belirttiğimiz gibi bu isim de tekil dişileri içine almaz.

Bunlar kadın erkek karışık olsaydı devlet başkanı kadınlardan dilerse on kişi seçerdi. Oğullarım, sözü onları içine almıyorsa, devlet başkam onları nasıl seçebilir? denilse;

Deriz ki; Çünkü oğulları olan on kişiye değil, oğullarından olan on kişiye eman vermiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Karışık olmaları durumunda on kız, oğullarından olan on kızdır. Onun için devlet başkanı onları seçebilir. Ama karışık değillerse tekil dişiler onun oğullarından değildir ve eman onları kapsamaz.

604- Kızlar, oğlanlar ve torunlar karışık olsalar onlardan on kişi seçebilir .Dilerse oğullarından, dilerse torunlardan seçer.

Belirttiğimiz gibi bu isim emanda sadece torunları içine alır, istihsanda ise oğulları da kapsar.

Kitapta kızların oğulları zikredilmiştir. Ashabımızdan bazıları bunun katibin bir hatası olduğunu ve doğrusunun "oğulların kızları" şeklinde olduğunu söylemektedir. Doğru olduğu da söyleniyor. Bu da "oğullar" adının hem erkek, hem kız çocukların oğullarına isim olarak verilmesinin rivayetlerden birinde zikredilmesine

göredir. Buna göre erkek ve kız kardeşler, oğullar ve kızlar lafzı mesabesindedir. Ama adamın tek tek kız kardeşleri ve yeğenleri olduğu halde "Kardeşlerimden on kişi içinde eman verin" derse, kız kardeşler ve yeğenlerin hepsi fey' olurlar. Çünkü kardeşler sözü bunları ne hakikaten ne mecazen kapsamaktadır. Torunlar münferid kızlarla karışık olduklarından oğullar sözü hepsini mecazen kapsamaktadır.

605- "fi" harfini kullanarak "On arkadaşşıma ve bana eman verin" derse, on kişi ondan ayrı olur.

Çünkü arkadaşları ondan başkadır. Burada "fi" harfini zarfiyet için almak mümkün değildir.

606- Yine "Kölelerimden veya mevalim (Korumam altında olan)lardan on kişi ile eman verin" derse, durum aynıdır.

607- Devlet başkanı, düşman süvarilerinden birine bakıp "süvarilerinizden on kişi içinde sen de eman altındasın" derse, o süvari dokuz kişi ile beraber eman altında olur.

Çünkü burada "fi" harfi zarfiyyet içindir. Devlet başkanının eman verdiği on kişi cinsinden olduğu için onlardan biri sayılabilir.

608- On piyade içinde sen de eman altındasın derse, on piyade ondan ayrıdır.

Çünkü on kişi türünden ayn olup kendisi süvaridir. Böylece anlıyoruz ki, buradaki "fi" harfi "maa" anlamındadır.

Bunun aksi de olsa aynıdır. Hükme delil olarak da halkın kullanış ve anlayışı alınır.

Yani bu ifade kullanılırken halk neyi anlıyorsa ona itibar edilir.

609- Çocukları olduğu halde sadece

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Kızlarımdan on kişi ile eman verin" derse, sadece kızları eman kazanır.

Çünkü kızlar sözü erkekleri içine almaz.

610- Torun kızlar da olsa yine ancak kızlar eman altında olur.

Çünkü kızlar sözü mecaz olarak da onları kapsamaz. Adamın sadece kız torunları varsa, bunlar eman kapsamına girmezler.

Bu hüküm iki rivayetten en güçlüsüne göredir. Buna göre kızların çocukları annelerinin babasına (dedelerine) değil, kendi babalarına nisbet edilirler. Ama daha önce "Kız torunlarım var, anneleri ölmüş, kızlarımla bana eman verin" şeklinde bir izah yapılmış ise, o taktirde bu izahla kız torunları için eman istediği anlaşılır. Sözden maksadın ne olduğunu anlamak için halin (vaziyetin) delaletine başvurmak şeriatta geçerli

bir kaidedir.

611- Bana mevtalarımın eman verin derse ve mevlalarımın da mevlaları varsa, istihsan yolu ile hepsi eman altında olurlar.

Çünkü bu isim, azat etmekle hükmen ihya ettiği için azad eden hakkında hakikattir. Yahut onu azad edenin azad eden için mecazidir. Çünkü azad edilenleri azad edilmelerine ehil kılmakla onların azad edilmelerinin sebebi olmuş gibidir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi emanı geniş tutmak esastır. Sadece lafzın şekli, bir tedbir olarak kanların akmasını önleme gereğinin sübutu için kafidir. Ancak bir yerde hakikat ve mecaz birlikte alınmaz. Ama ayrı yerlerde olursa, cinsin hakikat sahibine katılmasında mecaz hakikatle çelişmiyecek şekilde birlikte alınması caizdir. Emanda böyle bir çelişki meydana

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gelmez. Ama va-siyyette böyle değildir. Bu da yüce Allah'ın "Anneleriniz size haram kılındı"^{374[11]}sözünün benzeridir. Çünkü bu anneyi ve nineleri kapsamaktadır.

612- Bana m e valiler imle eman verin, der ve kendisinin azad ettiği, onların da kendisini azad ettiği mevlalan varsa, bu lafız her iki tarafı da içine almaz.

Çünkü Kendisini azad eden için eman istemesi kendisine yaptığı iyiliğe bir karşılıktır, kendisinin azad ettiğine eman istemesi ise ona acımak ve daha fazla iyilik etmek içindir. Her iki mana da birbirinden farklıdır. Ortak ismin umumiliği de şözkonusu değildir. Yani farklı iki mananın bir tek kelimede toplanması gerçekleşmez. Onun için eman ancak iki taraftan

^{374[11]} Nisa, 4/23

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

biri için olur. Vasiy-yetteki gibi. Ancak meçhul kişiye vasiyyet sahih olmaz. Bu lafızla olursa geçersiz olur. Ama meçhul için eman sahihdir.

Bu da onlara eman istiyenin niyyetine göre olur. Bu konuda sözü tasdik edilir.

Çünkü bunun gerçeği ancak onun tarafından bilinir.

Adam bir şey niyyet etmedim, derse, istihsana göre hepsi eman altında olurlar.

Eman altında sayılmaları müşterek lafzın hepsini kapsaması itibariyle değildir. Çünkü müşterek lafzın umumilik ifade etmesi yoktur. Lakin emanın her iki tarafı da içine alması ve hangi tarafın kastedildiğinin bilinmemesi itibariyledir. Eman altında olan ve olmıyanlar karıştığında ihtiyatî olarak hepsi eman altında olurlar. Seçme hakkı devlet başkanının olması

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerekirdi. Başta bir şey niyyet etmezse bile bu hak onundu. Çünkü meçhul için eman tahakkuk etmiş, bunu tayin hakkı da devlet başkammndır, diye itiraz edilirse;

Deriz ki: Böyle değildir. Çünkü müşterek, mücmelden ayırdır. Burada emanı gerektiren lafız mücmel değildir ki, beyanda mücmele başvurulsun. Lafız sadece müşterektir. Yani ayrı ayrı diğer taraf yokmuş gibi iki tarafı da kapsamaktadır. Böyle bir durumda gerektiren şeyin beyanı yoktur. Bu beyan ancak sözün şeklinde aranır. Beyana vakıf olmak imkansız olursa, şahısların tümü e-man altında olurlar. Çünkü eman altında olanlarla olmıyanlar birbirine karışmıştır, Sonra, müşterekin beyanı birlikte olan şeylerledir. Sonradan ortaya çıkan bir şeyde ise, mutlaka nesh olur. Aşağıdaki iki dereceyi yahut

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yukardaki iki dereceyi niyyet ettim, derse bu sahih olur. Çünkü kelamla birlikte yapılan bir beyandır. Ama şimdi tercih ediyorum, derse bu beyan olmaz. Sadece nesh (değiştirme) anlamında olur ki bu yetkiye kendisi sahip değildir.

613- Konuşan adam "Ben iki aşağı dereceyi niyyet ettim", devlet başkanı ise "iki yukarı dereceyi niyyet ettim" derse, devlet başkanının dediği olur.

Çünkü müşterek kipin gerektirdiği budur. Mesela; akrabam Abbas bin Ömer için bana eman ver, derse ve devlet başkanı "sana eman verdim der, sonra aynı isimle adamın iki akrabası olduğu anlaşılırsa ve devlet başkanı bunlardan biri için "Ben bunu kastettim", adam da "Ben de diğerini kast ettim" derse, devlet başkanının

dediği olur.

Kumandan "Bizzat kimseyi kast etmedim" der ve eman istiyen adam da aynı şekilde söylerse, adamın ikisi de eman altında olur. Çünkü bunlardan hangisinin eman kazandığını tayin etmek mümkün değildir.

Eman istiyen adam "şunu kastettim", kumandan ise "Bizzat kimseyi kast etmedim. Sadece isteğini kabul ettim" derse, eman istiyen kimsenin kast ettiği adam emanı kazanır. Çünkü devlet başkanı onun sözüne göre eman vermeği kabul etti. Burada eman istiyen kişinin isteğiyle olanlardan biri tayin edildi. Devlet başkanı tayin etmiş gibi bu adama eman verilir.

614- Aşağı taraftaki mevtalarından on kişiye eman verin, derse, bunları seçme hakkı eman istiyen adamındır. Tıpkı "kalemin ehlinden on

kişiyeye eman verin" demiş gibidir.

Çünkü emanlarından kendine pay ayırmıştır. Zira şahsının emanından sonra şart sözünü zikretmiştir.

615- Yine amcam oğlu Ali'ye eman verin, der ve aynı isimde iki amca oğlu varsa, dilediğini seçer.

Amcam oğlu Ali ile Zeyd bin Amr der ve bu isimde iki amca oğlu varsa ve eman istiyen adam ile kendisi için eman istediği kişi aralarından kimseyi tayin etmediklerinde ittifak ederlerse, ikisi de emanı kazanırlar.

Çünkü isim ve neseble tarif etmek, işaretle tarif etmek gibidir. Bu lafızla aslında onlardan biri eman kazanmış, ama onu tanımadığımız için emanı kazanan ile kazanmayan birbirine karışmıştır. Birincide emanı belirsiz bir kişi için

gerektirmişti. Onun için onlardan dilediğini tayin hakkı vardı. Nitekim kölelerinden belirli birini azad etse, sonra aralarından seçilemeyecek şekilde diğer köleler arasına karışsa, onlardan dilediğini seçme hakkı olmaz. Ama kimseyi tayin etmeden iki kölesinden birini azad etse durum aksi olur.

616- Oğullarımdan on kişi ile bana eman verin, der ve "fi" harfi ile söylerse, daha önce hükmü geçtiği gibidir. Ancak burada devlet başkanının içlerinde erkek bulunmayan kızlarından on tanesini seçme hakkı yoktur.

Çünkü emanı oğullarından olan on kişiye gerekli kılmıştır. Bu da daha önceki durumun aksine, tek başına içine almaz. Birinci durumda ise bunun aksi idi. Orada oğullarından on kişiye emanı gerekli kılmıştı ve erkek oğlu da varsa kızlar da oğulları sayılırlar.

617- Kadın mevahlerım için eman verin, der ve aralarında erkek inevali bulunmıyan sadece kadın mevalileri varsa onunla beraber istihsana göre eman altında olurlar.

Ama kıyasa göre bu ve yukarıdaki kardeşlerle çocuklar durumu tek başına olduklarında kadınları kapsamaması bakımından aynıdır. Ancak istihsan yolu ile şöyle demektedir.

618- Dil bilginleri mevali isminin tek başlarına kadınlara da verilmesini caiz görmekte ve "Kadın mevaliler" sözünün tekel-lüf olduğunu, onun yerine azadlı erkekler için denildiği gibi, azadlı kadınlar için de "Falan oğullarının azadlıları" denileceğini söylemektedirler.

Onun için bu lafız eman ve vasiyette sadece tek başlarına kadınları içine almaktadır. Halbuki kardeşler ve oğullar sözü bunun aksidir. En

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

doğrusunu Allah bilir.^{375[12]}

Başkası İçin Eman İstemek

619- İmam Muhammed dedi ki: Kalede mahsur kalanlardan biri müslümanlara: Kale komutanı falan için bana eman verirsiniz kaleyi size açarım, der ve müslümanlar da evet dedikten sonra kale kapısını onlara açacak olursa, hem kendisi, hem de kale komutanı eman içerisinde olur.

Çünkü kale kapısını açması için hem kendisi, hem de kale komutanı için açıkça eman istemiştir. Kinaye yoluyla kendisi için, açıkça da kale komutanı için eman talebinde bulunmuş ve

^{375[12]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/361-370

kapıyı ancak bu şartla açacağını belirtmiştir.

620- Kale komutanı falan için emin olursam, kapıyı açarım, der ve müslümanlar da evet derlerse, yine ikisi eman altında olur.

Çünkü "evet" kelimesi yalnız başına anlamsızdır. Ama cevap verme karşılığında evet denildiği zaman hitap ona dahil olur. Şöyle ki, burada müslümanlar ona şöyle cevap vermiş kabul edilirler: Kapıyı açman karşılığında kale komutam için sana eman verdik. Dolayısıyla burada her ikisine emanı kabul etme vardır.

Bu, şöyle demelerine benzer: Kale kapısını açman karşılığında sana, ailene ve çocuklarına ya da ailene ve malına eman vereceğiz. Şayet: Bana falan kişi için eman sözü verin, demiş olsaydı yine ikisi emana dahil olurdu.

621- Yine falan için bana eman verin, derse

hüküm aynı olur.

Çünkü kendisi ve falan için eman şartını açıkça belirtmiştir. Daha önceki meselede söylediği "Bana on kişilik eman verin" sözünden bu farklıdır. O durumda kendisi eman kapsamı dışında kalıyordu. Çünkü orada sözünden amaç "Benim sebebiyle onlara eman verin" şeklindedir. Böylece emanı kendine izafe etmiş olmazdı. Sadece belirsiz on kişi için aracı olup eman istemiş olmaktadır. Nice şefaatçılar (aracılar) var ki şefaat ettikleri şeyden nasipleri yoktur.

Burada ise bu mana gerçekleşmiyor. Bana eman yerin, sözü emanı şahsına izafe ettiğini açıkça belirtiyor. Sonra "ala" harfini kullanarak falan için söylemiştir. Sözünün sadece başkasına aracılık için olduğunu kabul edersek, kullandığı "ala" harfinin bir anlamı kalmaz. O zaman sözü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sadece benim şefaetim ve aracılığım la falana eman verin, anlamından başka bir şey olmaz. Halbuki "ala" sözü şart içindir. Açıkça söylendiği zaman mutlaka anlamını gözetmek lazımdır. Bu da hem kendisi için eman aramış olması, hem falanın da kendisiyle beraber eman altında olmasını istemiş olması şeklinde anlaşılır. Daha önceki meselede "ala" harfini söylemiş değildir. Sadece "Bana on kişilik eman verin" demiştir.

622- Kaledeki lider eman altında olmak üzere benimle akid yapın, derse, lider eman altında olduğu halde kendisi fey1 olur.

Çünkü emanı zikretmeden sadece akdi şahsına izafe etmiştir. Akdi yapan nice kişiler var ki akidle kastedilen şeyden nasibi olmaz. Özellikle hakların akidle değil, ancak akdin kendisi için yapıldığı kişiye akdin izafesiyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerçekleştığı böyle yerlerde akdin şahsa izafeti zorunludur.

Nitekim müslümanlar ona "Kapıyı açman karşılığında seninle lider için eman akdi yaptık" derlerse, yine sadece lider eman kazanmış olur. Çünkü "Muâkade" sözü "müfaale" vaznindedir. Bu vezinle akid şahsına izafe edilmiş olur, ama akdin kapsadığı şey olan eman lider için gerçekleşmiş olur. Çünkü ona eman verilmesi için akid yapılmış olur.

623- Sonra, sadece liderin kendisi eman altında olur. Aile fertleri ve köleleri bu iki maddede belirtilen eman kapsamına girmez.

Çünkü eman kale kapısının açılmasından ve düşmanın yenilmesinden sonra meydana gelir. Böyle bir durumda ancak o elbiseyi giyinen kişi eman kapsamına girer.

624- Falana benimle eman akdi yapın veya bana eman yazın, der müslümanlar da "Evet" derlerse, sadece kendisi için eman istediği kişi eman kazanır. Emanı isteyen ise kazanamaz.

Çünkü falana eman yazmalarını istemiş, eline yazı verilen kişi de yazıdaki şeyden nasibi olmyabılır. Bu sözü ile "Benimle akid yapın" sözü aynıdır.

Bazı nüshalarda "falan için bana eman yazın" şeklinde ibare yanlış yazılmıştır. Çünkü "Bana eman yazın" sözü "Bana eman verin" sözü gibidir. Çünkü yazılan emanın şahsına izafe edildiği açıkça belirtilmektedir. Onun için anlıyoruz ki, ibarenin doğrusu "ila" harfiyle "Bana yazın" şeklindedir.

625- Ailem için yahut oğlum veya malım veya akrabalarım için benimle yahut bana eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

akdi yapın derse, kendisi ve e-man altında olmasını istedikleri hepsi eman altında olur.

Bana eman akdi yapın sözünde bir kapalılık yoktur. Ama "Benimle akid yapın" dediği ve müfaale kipiyle getirdiği ibareyle kıyasa göre, birinci durumda olduğu gibi, kendisi eman kapsamına girmez. Çünkü eman dışında sadece akdi şahsına izafe etmiştir. Ancak iki sebeben istihsan yolu ile eman kapsamına atamıştır:

Birincisi: Sözünde şahsı için emanı şart koştuğuna delalet vardır. Çünkü oğlu ve ailesi için emanı şart koşturmuş. Tâbî ki bundan maksat sağ kalmalarıdır. Sağ kalmaları da geçimlerini kendisi sağladığı için onun sağ kalmasına bağlıdır. Bu da ancak kendisinin de eman kapsamına girmesiyle gerçekleşir Zira öldürülür veya köleleştirilirse artık geçimlerini s

ağlayanı ıyac aktır.

İkincisi: "Malım için" sözünde bu daha açıktır. Çünkü malı için eman istemesinden yegane maksadı malının kendisine kalması ve kendisinin malı başında kalmasıdır. Onu ihtiyaçları için kullanmak istemesidir. Bu da ancak kendisinin de eman altında olmasıyle gerçekleşir. Sonra, bu akidde kendisi elçi değildir, Malı için akid yapan kimse kendisi için çalışmış olup başkası yerine elçi olmaz.

Çocuk ve aile için istemesi de böyledir. Çünkü bunları kurtarmağa çalışması kendisine hizmet etmeleri için ihtiyaç duyması yahut onlara acıdığı içindir. Şahsı için bu ihtiyaç yahut acıma daha açıktır. Bundan da anlıyoruz ki daha önceki durumun aksine, emanı şahsı için de istemiştir,

626- Falanın ailesi veya oğlu için benimle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman akdi yapın, derse, kendisi eman altında olmaz.

Çünkü şahsı için eman istediğini sözünde gösteren bir delil yoktur. Falanın ailesinin kalışı onun kalışına bağlı değildir. Kendisinin kalışı da onların kendisine hizmet etmelerine bağlı değildir. Bu sözü ile "Kale lideri için" sözü aynıdır.

Çocuk ve ailenin bağlı olduğu falan kişinin bu eman kapsamına girip gir-miyeceği zikredilmemiştir. İstihsanm iki şeklinden birine göre eman kapsamına girmesi gerekir. Çünkü falanın ailesinin kalışı falanın da kalışına bağlıdır, istihsanm diğer şekline göre ise eman kapsamına girmez. Çünkü eman is-tiyen adam sadece falan aile ve çocuğuna şefkat etmiştir. Bu da falanın kendisine şefkat ettiğine delil olmaz. İmam bunu sonra şöyle açıklamaktadır:

627- Kaledeki lider, ülkemin halkı veya evim için benimle eman akdi yapın derse, bu lafızla herkes biliyorki liderin amacı ülkedeki yönetiminin devamı ve kendisinin işbaşında bırakılmasıdır. Bu da ancak eman sabit olduktan sonra gerçekleşir.

628- Size kaleyi açmamın karşılığında kaledeki halk için bana eman akdi verin derse, kendisi ve kalede ne kadar insan varsa eman altında olur. Ama mallar, silah, at ve eşyanın tümü fey¹ olur.

Çünkü eman ancak kapı açıldıktan sonra sabit olur. Böyle bir durumda mallar insanlara tabî olarak eman kapsamına girmez. Zaten kapıyı açması karşılığında lidere eman vereceklerini şart koşmuşlardır.

629- Eman kapsamına kaledeki insanlarla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

beraber mallar da girerse, müslümanlara kapının açılmasından bir fayda sağlanmış olmaz.

Bundan da anlaşılıyor ki, kapıyı açması karşılığında ona eman vermeleri kaledeki malları ganimet olarak almaya imkan bulmaları içindir. Kapının açılmasını şart koşmaları ayrıca eman kapsamına giren kişilerin kalede ikamet etmelerinin de kabul edilmediğini göstermektedir. Malların eman kapsamına girmesi ikamet ancak onlarla mümkün olması sebebiyledir. İkamet söz konusu olmayınca, malların eman kapsamına girmesi de söz konusu olmaz.

630- Size falan yerin yolunu göstermem karşılığında bütün kale halkının adına bana eman akdi yapın der, onlar da kabul ettikten sonra adam kalenin kapısını açarsa, kaledeki insan ve malların tümü eman altında olur.

Çünkü burada eman kapıyı açmak karşılığı değil, rehberlik etmek karşılığı şart koşulmuştur. İfadesi kale halkı ile beraber daha önceki durumlarında kalmak ve devam etmek için rehberlik yapacağını göstermektedir. Bu gibi emanlarda mallar da dahil olur.

631- Kaleye girmeniz ve orada namaz kılmanız karşılığında kalenin halkı için bana eman sözü verin, derse, müslüman-lar kaleye girdiklerinde mal ve şahıslardan birşey alamazlar.

Çünkü sözünde kapıyı açmanın sağlayacağı yarar açıkça belirtilmiştir. O da halkı rahatsız etmeden girip namaz kılmaktır. Müslümanlar burada ibadet etmek istiyebilirler. Çünkü falan kalede müslümanlar cemaatle namaz kıldılar, haberinin yayılmasını ve müşriklerin kalbine böylece korkunun girmesini istemiş olabilirler.

Yahut daha önce halkının Allah'a ibadet etmediği bir yerde Allah'a ibadeti düşünebilirler. Çünkü rivayet edildiği gibi ibadet yeri mümine kıyamet günü şahitlik yapar.

632- Kaleye girmeniz karşılığında kale halkı için bana eman verin, sözünden başka birşey söylemezse, bu eman sadece insanları kapsar.

Çünkü kaleye girmenin faydası ganimet almaktır. Açık olan budur. Bunun dışındaki şeyler ise muhtemeldir. Ne varki muhtemel zahire tekabül etmez. Muhtemel yönün tasrihi yapılmamışsa, sözü açık anlamı ile kabul edilir. Bu sözü ile imam ona işaret etmektedir.

Bunun bazısı diğerine yakındır. Ancak bu kelamın manalarının kapsamına göredir.

633- Kalemin halkı arasında veya kalemin halkı ile beraber yahut kalemin halkıyla bana

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman vermeniz karşılığında kaleyi size açıyorum, derse, bu ifadelerin hiçbirisiyle mallar eman kapsamına girmez.

Çünkü onlara şart koşulan eman sadece kapıyı açmanın karşılığıdır.

634- Eman ile beraber bin dirhem verirsiniz, size kapıyı açayım, derse, kendisi eman altında olurken, bütün malı ise fey' olur. Sadece devlet başkanı ona dilediği yerden bin dirhem verir.

Çünkü şahsının emanı ile beraber mutlak olarak kapıyı açma karşılığında sadece bin dirhem verilmesini şart koşturmuş. Bu türlü emanlarda malı kapsama girmez. Ancak kapıyı açması karşılığında şart koştugu bin dirhem eman kapsamına girer.

Kapıyı açarsa şart koştugu bedel ona verilir.

635- Kaleyi açmamın karşılığında bin dirhem

için bana eman verin, derse sonuç aynı olur.

Çünkü burada kullandığı "vav" harfi hâl ifade etmektedir. Yani bin dirhem için bana eman vermeniz halinde size kapıyı açarım, demektir. Bu da bir nevi şart olur. Eşine "Hasta olman halinde sen boş olursun" demesi gibi.

636- Bana yahut malımdan bin dirheme eman verirsiniz, kaleyi size açarım, derse malından sadece bin dirhem ona ait olur, gerisi fey¹ olur. Malı bin dirhem çıkmazsa üzeri tamamlanmaz.

Çünkü biliyoruz ki bin dirhemi şahsına bedel yapmamıştır. Malımdan, diyerek bini şahsına izafe etmiş, yani kendi malından şartını koşmuştur. Kapıyı açmanın karşılığında malı ona teslim edilmez. Belki şahsına eman verildiği gibi malına da eman verildiği için ona teslim edilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Eman yolu ile malından fazla bir şey teslim edilmez.

Birinci durum ise bundan farklıdır. Orada "bin" ismini müminlere sunacağı yarar karşılığında mutlak olarak zikretmiştir. Bu da bedel olur. Tıpkı ücretli işçinin "Bu işi sana bir dirheme yaparım" demesi gibi. "Malımdan bir dirheme bu işi sana yaparım" derse bu ücretle yapmak olmaz.

Malı dirhem olarak değil de eşya şeklinde ise ondan kendisine bin dir-hemlik verilir. Çünkü "malımdan" demiştir. Emanin karşılığında şart koşulan şey onun malındandır. Mal sıfatı itibariyle bütün mallar aynı cinstir. Ama dirhemlerimden bin dirhem deseydi durum değişirdi. Çünkü eman karşılığında şart

koşulan şey dirhemlerinden bir parçadır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Adamın dirhemleri olmazsa bu eman yerini bulmaz ve geçersiz olur. Bunun benzeri kişinin "malımdan falana bin dirhem vasiyyet ettim" demesi olayıdır. Bu durumda dirhemleri olmazsa da malından bin dirhem adama verilir. Ama "dirhemlerimden" der ve dirhemleri yoksa adama birşey verilmez. Bir soru ile imam muhtemel bir soruyu şöyle cevaplandırmaktadır.

637- Malımdan bin karşılığında, dediğinde bu bin miktarı neden şahsına verilecek eman karşılığında müslümanlara verilen bir şey sayılmasın? Sanki adam emanına karşılık olarak bin dirhemi ve kalenin açılmasını şart koşmuş olmaz mı?

Deriz ki; Çünkü böyle birşey bu şartı ilga etmektir. Zira bu

fazlalığı zikretmeden kapıyı açarsa, malı

fey1 olur.

Böylece anlıyoruz ki "malımdan bine eman verirsiniz" sözünden maksadı, malından bu binin müslümanlara olması değildir. Ancak maksadı, eman yolu ile malından binin salim olarak ona kalmasıdır. Gerisi de müslümanlara fey' kalır. Nitekim, canım, malım, silahım gibi bir şeye eman vererseniz size kale kapısını açarım derse, bu söz şahsı ile beraber bu şeylere de eman istediği anlamına alınır. "Malımdan bin için" sözü de aynı şekildedir.

638- On köle veya on at için eman verin deseydi, bu miktar bedel olurdu. Tıpkı mutlak şekilde "Bin dirhem için" sözü gibi.

Çünkü dirhem gibi eşya (mal) olmıyan şeylere köle bedel olabilir ve bu yol ile kapı açılabilir. Bu durumda müslümanlar istedikleri

yerden ona on köleyi verirler.

Ama kölem veya atım derse, durum değişir.

639- Kalenin açılmasını şart koşmayıp sadece "Bin dirhem karşılığında bana eman verin, yanınıza ineyim" yahut "malımdan bin dirheme" der ve müslümanlar ona eman verilerse, her iki durumda da bin dirhem borçludur.

Çünkü istediği eman karşılığında müslümanlara bir yarar şart koşma-mıştır. Böylece anlıyoruz ki bini zikretmesi ona verecekleri eman karşılığında müslümanlara bedel olması içindir. Bunu ister mutlak söylesin, ister malımdan desin aynıdır. Zaten müslümanlar onun inmesiyle kaledeki malına da ulaşmaktadırlar. Bu da malından bu miktar ile eman aradığına delalet etmektedir. Bedelin şart

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

koşulması şeklinde bunu anlarsak, daha öncekinin aksine müslü-manlara yararlı olur.

640- Yine on köle veya kölelerimden on kişi karşılığında derse, bu bedel olur. Bununla şahsını kurtarmış olur. Bunu müslümanlar a vermesi gerekir.

641- Ehlim veya malım yahut oğlum karşılığında derse, kendisi de bu söyledikleriyle beraber eman altında olur ve ona birşey gerekmez.

Çünkü ehli ve oğlu mal değildir. Kişinin bunları şahsı karşılığında bedel verdiği uygulamada yoktur. Belki onları şahsı ile korur. Böylece anlıyoruz ki hem şahsı hem bunlar için eman istemiştir. Malı mutlak olarak zikrettiğinde de durum aynıdır. Çünkü bu durumda malın türü, niteliği ve miktarı belirsizdir. Fidyeye olmaya

elverişli değildir. Sonra, normal olarak şahsının fidyesi olarak bütün malını vermez. Aksi halde açlıktan ölür.

642- İnmem karşılığında köleme eman verin, derse, kendisi de kölesi de eman altında olur. Kölemin yarısı için derse, bu fidye olur.

Mananın hakikati itibariyle aralarındaki fark açığa çıkmaz. Ama halkın örfü itibariyle kişi geriye kalan miktar ile yaşaması için elindekinin bazisiyle şahsını kurtarır (kurtuluşu için malının bir kısmını fidye verir) Yoksa herşeyini feda etmez. Malın yarısını veya malın cinsinden yarıyı zikrettiğinde genellikle amacı şahsı için malı fidye vermektir. Ama malın tümünü veya köle gibi malın cinsinin tamamını zikrettiğinde genellikle amacı şahsı ile beraber o cins için eman istemektir.

Oğlu ve eşi gibi mal olmıyan şeyleri zikrederse, genellikle onları feda etmek için değil, kendilerine eman almak içindir. Hepsini veya onlardan belirli sayıdaki kişileri zikretmesi aynıdır. Bu sözleriyle sanki benimle beraber falan kişiye de eman verin, demiş gibidir. Böylece o kişiyi şahsına feda etmek değil, eman altında olmasını sağlamayı istemiş olmaktadır.

643- Kölelerimden on kişiye eman verin ki yanınıza ineyim, derse bu feda etmektir. Eşi ve malı ile inecek olursa, hepsi fey' olur.

Çünkü belirttiğimiz gibi inecek adamın sadece üzerindeki elbisesi emana dahil olur. Nitekim feda etmenin bulunmadığı emana mal ve aile fertleri girmez. Feda etmenin bulunduğu emanda da durum aynıdır.

644- Ancak feda etmesinde şart koştuğunun

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

benzeri ile iner ve "Üzerime şart koştüğunuz feda etme için onu getirdim" derse, kıyasa göre getirdiği şey fey¹ olur ve başka bir şeyi fidye olarak vermesi gerekir.

Çünkü ona verilen eman inişinden sonra gerçekleşiyor. Bu da beraberindeki malı kapsamıyor. Böylece mal müslümanlara fey' olur. Halbuki adamın üzerine aldığı fidyeyi müslümanlara ait olan fey'den verme yetkisi yoktur. Ancak istihsan yolu ile imam şöyle demektedir :

Fakat bu onun için fidye sayılır.

Çünkü müslümanların yanına inerken üzerine aldığını malından Ödeme imkanı vardır. Zaten müslümanların yanında malı yoktur. Beraberinde bu miktarda malı getirmezse kendini fidye ile kurtaramamış olur. Üzerinde fidyenin

şart koşulması onu getirmesi için kendisine yetki vermek olur. Tıpkı mükatebe ile (antlaşma ile ücret mukabili azad olacak köleye) kitabet bedelinin şart koşulmasının kendisine kazanma yetkisinin verilmesi ve kazandığının onun mülkü ve kazancı sayılmasının kabul edilmiş olması gibi.

645- Ona şart koşulan on kişi olduğu halde kendisi onbir kişi getirirse, onunu fidye, diğer kişiyi de fey¹ olarak alabiliriz.

Çünkü istihsan, fidye için muhtaç olduğu miktardadır. Bundan fazlası ise kıyasla alınır.

646- Yine "satmanız için getirdim" diyerek yirmi kişi getirirse, hepsi ondan alınır.

Belirttiğimiz gibi bu da kıyas itibariyledir.

647- Köle dışında başka bir sınıf getirir ve "Bunları satıp paranızı vermek istiyorum" derse,

istihsan yolu ile yemin ettirildikten sonra bu kendisinden kabul edilir.

Çünkü mal sayılmıyan bir şeyin karşılığında köle, değer ile malın kendisi arasında bir miktarla sabit olur. (Yani köle nakid ile mal arasında değişen bir bedel olup ivaz olarak verilebilir). Onun için ikisinden (bedel veya maldan) hangisini getirirse kabul edilir. Böylece vereceği fidyeye ile getirdiği şeyler arasındaki cins benzerliği sabit olmuş olur. Onun için bu konuda sözü tasdik edilir.

648- Bu durum "on köle karşılığı" deyişine göredir. Ama "Kölelerimden on kişi" der ve köle yerine dirhemler getirirse, bu para fey¹ olur ve üzerine aldığı şeyi getirmeğe mecburdur.

Çünkü köleyi şahsına izafe etmekle onları bizzat tayin etmiş olur. Sanki şahıslarını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

göstererek belirlemiş gibidir. Böyle durumda malın yerine kıymeti alınmaz.

649- Kale halkı onları size getirmeme müsaade etmediği için parasını getirdim, derse sözü tasdik edilmez.

Çünkü getirdiği dirhemler müslümanlara ganimet olmuştur. Bunu müslümanlara şahsı karşılığında fidye saymağa ilişkin sözü tasdik edilmez. Çünkü inmeden önce kale halkının köleleri getirmesini engelliyeceğini ve köle yerine parayı getirmesi için müs lü mani ardan izin istediğini müslümanlara bildirebilirdi. Bunu bildirmediği ve para getirmek için mü slü m an lar dan izin istemediği için kusur onundur. Müslümanlara durumu bildirir ve para için İzin istedikten sonra parayı getirirse, bu onun için

fidye kabul edilir ve ona başka bir şey gerekmez.

650- Kale sahibi "size açmamın karşılığında kalem veya şehrim için eman verin" derse ve "Fethettiğinizde kalemi yıkmanızdan veya şehrimi bozmanızdan korkuyorum" diyerek maksadının bizzat kalenin veya şehrin kendisini korumak olduğu açık ise, müslümanlar da "Kalene veya şehrine eman verdik" derse, bu eman kale veya şehirdeki malları kapsama-yıp sadece kalenin veya şehrin kendisini kapsar.

Çünkü sözün mutlaklığı daha önceki halin delaletiyle sınırlanmış olur. Ona verdikleri eman sadece kapıyı açması karşılığıdır. Müslümanların kapının açılmasından amaçlan da ganimet almaktır. Böylece anlıyoruz ki eman, gösterilen şeye mahsustur. Ancak malı, çocukları ve aile fertleri eman altında olur. Çünkü kalesine eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alması burada kalabilmesi içindir. Kalması da bu şeylerle mümkündür. Bu hükümde adamın durumu yurdumuza ticaret için eman istiyenin durumuna benzemektedir.

Ama tahsisin yapıldığına delil olacak bir söz geçmemişse, kıyasa göre hüküm yine böyledir.

Çünkü belirttiğimiz gibi kapıyı açmaktan maksat ganimet ve köle kazanmaktır. Sonra kale veya şehir kelimelerinde içindekilerin i ve ehlini ifade edecek birşey yoktur. Muhtemelen bu adamın kale veya şehir için bu şekilde eman istemesinin sebebi, kalenin yıkılmasını ve şehrin yakılıp tahrip edilmesini önlemektir. Çünkü doğum yeri ve atalarının yurdudur. Onun için istediği eman ile sadece kalenin veya şehrin kendisini kurtarmak istemiş, içindekilerini kastetmemiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ama istihsana göre bu kale ve şehrin hem kendisi hem içindeki bütün insan ve eşya için emandır. Çünkü örfün delaleti böyledir.

Çünkü burası mamur bir kale veya şehirdir, denildiğinde mamurluğu du-varlariyle değil, ehlinin çokluğuyla bilinir. Nitekim kaleyi size açmamın karşılığında memleketime eman verin, deseydi bundan memleketindeki bütün mal ve İnsanlar anlaşılırdı. Sonra, adamm amacı kalesinin veya şehrinin eskiden olduğu gibi kendisine salim kalmasıdır. Halkında Önceden olduğu gibi kendisinin tasarruf etmesidir. Bu da ancak halkının eman kapsamına girmesiyle gerçekleşir.

651- Kale halkından biri çıkıp da "malımdan bin dirheme

eman vererseniz size kale kapısını açarım"

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

derse, bedel yolu ile

değil, eman yolu ile malından bin dirhem için ona eman vardır.

Tıpkı "malımdan bin dirhem için eman vermeniz karşılığında"

demesi gibidir.

Burada takdim ve tehir, mananın farklı olmasını gerektirmez.

"Bin dirhem için "deyip "ala" harfi ile kullansaydı, yine durum aynı olurdu.

Kapıyı açmasının karşılığı olarak şart koştuğu bin dirhem sözünü şahsın sözünden önce veya sonra getirmesinde fark yoktur.

652- "Bin dirhemle kapıyı size açarım, der ve "be" harfini kullanırsa, sadece şahsı eman altında olur ve kazanıp ödeyeceği bin dirhem de borçlu olur.

Çünkü "bin dirhemle" desin veya demesin kapıyı açmasıyle bütün malı fey' olur. Çünkü "be" harfi beraberinde karşılığı da ifade eder. "Be" harfi ile şahsının emanını bir arada söylediğinde bu, söylediği binin şahsının emanına karşılık olduğunu açıkça ifade etmiş sayılır. Şahsı da eman kazanmış olur. Bir de onun borcu olur. Tıpkı "şu cariyeni bana yüz dinara satmak karşılığında bu malı sana bağışladım" deyince, yüz dinarın cariyeye karşılık kabul edilmesi gibi.

653- "Size kapıyı açayım, bana bin dirhemle eman verirsiniz" der ve "be harfini kullanırsa, durum yine aynıdır.

654- Malımdan bin dirhem karşılığında bana eman verirsiniz size kapıyı açarım derse, bin dirhem yine şahsının emanına karşılık olur. Ancak malı varsa bin dirhemlik miktar alınır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Birinci durumun aksine, emanına karşılık borcu yerine alınır.

Çünkü burada üzerine aldığı borç için belirli bir yer tayin etmiştir. O da elindeki malıdır. Buna göre de ona eman vermişizdir. Onun için bu miktarı kendisinden ganimet almak yolu ile değil, fidiye yolu ile almamız lazımdır. Birinci durumda ona bir yer tayin etmeksizin bedel vermeyi üzerine almıştır. Onun için malı, mağlubiyetini tamamlama şeklinde kapıyı açmanın gereği olarak fey' kalır.

Müslümanlar malını göremezlerse, onlara ödeyeceği bin dirhem borcu olur.

Çünkü emanı yerine gelmiş olup karşılığında bedel Ödemesi gerekir. Malı olduğunda busedeli malından veriyordu. Malı yoksa kazanıvereceği malı kast

ettiğini anlarız.

655- Kapıyı açmayı zikretmeyip sadece "malımdan bin dirhem ile size inmem karşılığında veya malımdan bin dirheme bana eman verin" derse, bu, şahsı karşılığında verdiği bir fidye sayılır.

Çünkü burada "be" harfi karşılıkların olduğunu ifade eder. Adam emanı ancak karşılıkla istemiştir. İndiğinde de bu emanı aldığı için üzerine aldığı bin dirhemi vermesi lazımdır.

Burada "be" harfi yerine "ala" harfini de kullanmış olsa durum aynıdır.

Çünkü şahsı karşılığında müslümanlara bir yarar şart koşmamıştır ki bin dirhemi zikretmesi şahsı karşılığında müslümanlar üzerine koştugu bir şarta karşılık sayılsın. İki halde de bin dirhem, emanı karşılığında bedel olur.

656- Ehlime ve bin dirheme yahut ehlim ve bin dirhem için bana eman verirsiniz kapıyı size açarım derse, her iki ifade şeklinin sonucu da aynı olup ehliyle beraber malından bin dirheme eman verilir, malının gerisi fey1 olur.

Çünkü ehil (aile fertleri) mal değildir. Bin sözünü zikretmesi alacağı emana bedel olarak anlaşılamaz. Bunu "be" veya "ala" harfiyle zikretmesi far-ketmez. Malından bin dirhem yanında ehlini de zikretmesi sadece onlara da eman istediğini ifade eder. Sonra "vav" harfi atıf içindir. Atfedilenin hükmü de üzerine atfedilenin hükmüdür. Üzerine atfedilen şey eman istemekse, atfedilen şey de eman istemek olur.

657- Maldan başlayıp "Bin dirheme, ehlime ve çocuğuma eman verirsiniz size kapıyı açarım" derse, ehli, oğlu ve kendisine verilecek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bin dirhem için eman almış olur. Diğer malları fey' olur.

Çünkü bütün bunları kapıyı açmanın karşılığı olarak zikretmiştir. Bedel olarak sayılabilecek bin dirhemi ona verirler. Aile fertlerini ve çocuğu da şahsı gibi eman altında olurlar. Çünkü kapıyı açmasının karşılığında onların da eman altında olmalarını şart koşmuştur.

658- Ehlim ve çocuğumla bin dirhem karşılığında bana eman verirsiniz size kapıyı açayım, derse bin dirhem borçlu olup ehli ve çocuğu hepsi fey' olur.

Çünkü "be" harfi karşılıklarda kullanılır. Bin ile beraber söylemesi emanına karşılık olduğunu ifade eder. Sonra ehil ve çocuğunu da birlikte zikrederek yine bedele atfetmiştir. Bu da hepsinin şahsî emanına ivaz olduklarını ifade eder. (Yani

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bedel olacak bin dirhemi "be" harfi ile getirmiş, ehli ve çocuğu da yine "be" harfiyle getirerek ona atfetmiş, hepsi de aynı hükmü almıştır.)

659- Ehinden başlayıp "Ehlim ve bin dirhem karşılığında bana eman verirsiniz" derse, kıyasa göre hüküm yine aynıdır. Ama istihsana göre değişir. Çünkü ehil, mal değil ki bedel olabilsin.

Bundan da anlıyoruz ki kapıyı açmanın karşılığında eman istemesi, ehline eman alması içindir. Bin kelimesini de ehle atfetmiştir. Bu da fey' olacak bütün mallarından bin dirhemi istisna etmek olur. Nitekim "Bütün akrabalarım ve bütün ehlimle ve çocuğumla ve bin dirhemle bana eman verirsiniz size kapıyı açarım" deseydi, herkesin ilk anda aklına gelen bütün bunların fidyeye değil, fidyeye verilecek şeylerden istisna edilmesidir.

660- "Ehlim üzerine ve bin dirhemle" yahut ehlimle ve bin dirhemle beraber bana eman vererseniz, sözleri arasında fark yoktur. "Ala" veya "be" harflerinden hangisini kullansa değişmez. Ehli ile verdiği malından bin dirhem eman altında olur. Bunun dışında kalan malları fey1 olur.

Çünkü bini ehil üzerine atfetmiştir. Ehil için istediği de onları fidyeye vermek değil, eman altında sayılmalarını sağlamaktır. Ehil üzerine atfedilen şeyin hükmü de bu olur.

661- "Bin dirhem ve ehlimle" deyip "be" harfiyle kullanırsa, bu durumda ehil ve bin dirhem fidyeye olur. Ehlini ve bin dirhemi müslümanlara şahsına karşılık fidyeye vermesi gerekir. Çünkü "be" harfiyle zikredilince bin dirhem bedel olur ve ona atfedilen

de onun hükmünü alır. Bu da ikisinin fidyeye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verildiğini ifade eder.

Bunlar aslında birbirine yakın meselelerdir. Ancak her bölüm ve meselede halkın konuşmasındaki anlamlardan galip anlam alınır ve ona göre amel edilir. Ama daha önce bir fidyeye veya emana delalet eden mukaddime yahut delalet varsa, onunla amel edilir.

Çünkü her sözün bu iki manadan birine ihtimali vardır. İki manadan birine delil olacak birşey önce geçmişse, o mana tercih edilir. Böyle birşey geç-memişse, iki ihtimalden galip olanla amel edilir. Tıpkı müşterek lafızda olduğu gibi, kipteki iki ihtimalden biri öne çıktığında o anlamı alınır.

662- Malımdan onbin dirheme eman vermeniz karşılığında size kapıyı açayım ve yüz dinar vereyim, derse, kapıyı açtıktan sonra

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanlara yüz dinar vermesi ve şahsına ayırdığı onbin dirhemi müslümanların malından ona vermeleri gerekir. Bu mal da fidye olmaz.

Çünkü yüz dinarı belirtmeseydi malından onbin dinara eman istemiş sayılırdı. Kapıyı açmak karşılığında müslümanlara vereceğini üzerine aldığı yüz dinarı zikretmesi durumunda da hüküm aynıdır. Yani şahsı ve onbin dirhem eman altında olurken, müslümantara yüz dinarı verir.

663- Bin dirhem ile bana eman verirsiniz size kapıyı açar ve yüz dinar veririm, derse yüz dinar ve bin dirhem borcu olur.

Çünkü "be" harfiyle zikredince bin sayısının emanına karşılık olacağını açıklamış sayılır. Müslümanlara vereceğini şart koştuğu dinarları da zaten şahsi emanına karşılık olarak vereceğini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

açıklamıştır. Ama "Alacağım bin dirhem "yahut" vereceğiniz bin dirhem" şeklinde tasrih etmiş ise, o zaman şahsına karşılık müslümanlardan bin dirhemi aîmayı şart koşmuş sayılır, imamın "Bin dirhem sözünün iki manaya ihtimali vardır." sözünden amacı da budur. Yani ya benim size vereceğim yahut sizin bana vereceğiniz, anlamlarından biri muhtemeldir. Bir delil var ise, o alınır. Delil yoksa sözün anlamlarından galip olan alınır.

En doğrusunu Allah bilir.^{376[13]}

^{376[13]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 1/371-385

İSLAM ORDUSUNDAN EMAN İSTEYEN SAVAŞÇI DÜŞMANIN DURUMU

664- Düşman savaşçılardan kale veya sığınakta olmayan bir kişi müslümanlardan eman diler ve: "Bana eman verin, dışarı çıkayım, sonra da memleketime gidip size ticaret malları getireyim" der ve gidip ticaret malları, silah ya da başka birşey getirecek olursa ve "bu, benim

mailindir" derse, söylediği geçerlidir ve getirdikleri emniyet altındadır.

Çünkü yenik olmadığı bir durumda olduğu halde kendisine eman verilmiştir. Onun durumu, İslam diyarına girmek için kendisine eman verilmiş kimsenin durumu gibidir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, belirtmemiş olsa da malı ona tabî olarak emniyet içerisinde olur. Mahsur durumda olmadığı halde İslam ordusundan eman isteyip kendisine eman verilen kişinin durumu da öyledir. Ama belirtip malı için eman istemişse o zaman haliyle açıkça malına eman verilmiş olur.

665- Yine beraberinde bir kadın getirir ve "Bu benim esimdir yahut lazımdır ya da kızkardeşimdir" der ve beraberinde çocuklar getirip bunlar benim çocuklarımdır, derse, dediği kabul edilir ve getirdikleri de kendisiyle birlikte

eman içerisinde olur.

Malı ona tabî olduğu gibi çoluk-çocuğunun da ona tabî olacaklarını daha önce belirtmiştik.

Ama getirdikleri kimselerden onun yalan söylediğini iddia eden çıkarsa, bu iddiada bulunan kimse fey1 olur.

Çünkü eman hususunda ona tabî olduğunu yalanlayınca köleliğini bizzat ikrar etmiş olur.

Berberinde getirdiği ve eman istediği kimseler onu doğruladıktan sonra kendisi cayar ve: Benimle onlar arasında bir akrabalık yoktur, der, onlar ise onun yalancı olduğunu söyleyecek olurlarsa, hepsi emniyet içerisinde olurlar.

Çünkü başlangıçta birbirlerini doğrulamakla emandan istifade etmişlerdir. Eman verilmiş kimsenin sözüyle bu eman geçersiz olmaz. Onun, onların köle edilmelerine karar vermesi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

geçersizdir. Şayet İslam ordusunun komutanı onlardan birinden şüphelenirse, ona yemin ettirir. Yemin etmekten kaçınırsa, ya da akrabası olmadığını söylerse, köle edinilir, ama öldürülmez.

666- Şayet beraberinde erkek kişiler getirir ve: Bunlar benim oğullarım ve kardeşler imdir, derse hepsi fey' olurlar.

Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi savaşabilen durumda olanlar eman hususunda ona tabî olmazlar. İslam diyarına girmek için eman istemekte de ordudan eman dilemesinde de durum budur. Eman dilerken onları da şahsen zikretmesi ya da kendileri eman talebinde bulunmuş olmaları gerekir.

667- Şayet ticaret malı ya da köle getirir ve bu, benim ma-lımdır yahut bir kadın getirir ve bu,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

benim esimdir der ve onları, İslam ordusuna yakın bir köyden veya sığınaktan getirdiği bilinirse -ordugahtatakılar bilmese bile- onlara dokunulmaz. O kadın veya köle yahut malın nerede bulunduğunu İslam ordusu daha önce bilmiş olsaydı onları yenip alma imkanına sahip bulunmuş olsa da durum değişmez.

Çünkü onları elde etme, onları bilmeden gerçekleşemez. Durumu bilinmeyen yakın, uzak gibidir. Görmüyor musun, yakınında su bulunduğu halde suyun yakın olduğunu bilmeyen kişi teyemmüm ederse, su uzakmış gibi teyemmümü sahih olur.

668- Şayet İslam ordusu onların yakın bulunduklarını bilir, ama onlara saldırılmamış ve müslümanların hakimiyet alanında değillerse, yine onlara dokunulamaz.

Çünkü daru'l-küfür hakimiyeti altında bulunanlar, onlara savaş açılıp ele geçirilmedikçe sırf varlıklarının bilinmesiyle yenilmiş sayılmazlar. O yer yakın bile olsa, müslümanların hakimiyeti altına girmemiş bir yerden onu getirdiği için, getirdiği onun olur.

669- islam ordusunun yakınında bir köyden ve kafirlerin kendilerini korumaktan aciz oldukları bir yerden onları getirmiş olsa, İslam ordusu onların varlığından haberdar ise ya da

oraya girdiklerinde onların varlığından haberdar olacaklarsa, getirdikleri üzerinde bir hak iddia edemez.

Çünkü İslam ordusu düşman yurduna girdikleri zaman gayeleri onları yenmektir. Şayet kendilerini ordudan koruyamayacak durumda bulunan bir sahaya girecek ve durumlarını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bilecek olsalar, onları mağlup edeceklerdir. Gör-müyor musun, Rasulullah (s.a.v.) Hayber'e yaklaştığında: "AHahu Ekber! Hay-ber harap olmuştur. Biz bir kavmin sahasma indik mi uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur".^{377[1]} Buyurmuştur. Bu yoldan galibiyet gerçekleştiğine göre o kişinin beraberinde getirdikleri, müslümanların hakimiyet sahasına dahil kimselerdir, demektir.

670- Şayet getirdiği şeyler bir köyün yer altındaki sığmağından ise ve müslümanlar o köyü bildikleri halde sığınaktan habersiz iseler, getirdiklerinin hiçbirine dokunulmaz.

Çünkü müslümanlar sığınağı bilmiyorlarsa, orada bulunanları elde etmiş olmazlar. O köye girmiş veya girmemiş olsunlar farketmez. Bir defa

^{377[1]} Saffat:37/177

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanlar o sığınağı bulma yolundan yoksundur.

671- Şayet getirdikleri şeyler, müsümanların savaş açtığı ve fethetmek için kuşattıkları bir kaleden iseler, getirdiklerinin tamamı fey'dir.

Çünkü müslümanların galibiyeti kaledekilerin hepsini içine alır. En iyi allah bilir. ^{378[2]}

Eman Verilen Kimsenin Düşmanın Elinde Bulunması

672- Harp ehlinden biri müşriklerin zayıf taraflarını haber vermek üzere İslam ordusundan eman dilemiş ve müslümanlar düşmanla karşılaştıkları zaman onu kaybedip düşman ordusu yenildiğinde onu aralarında görürse ve

^{378[2]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/1-3

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisi: Ben müslü-manlarm safında iken beni esir aldılar, der ve yalan söyleyip söylemediği kestirilemezse durumuna bakılır; şayet eli kelepçeli ise ya da bir yere bağlanmış ise, önce olduğu gibi eman içerisinde olur.

Çünkü işin gerçeğine vakıf olunamayınca zahire ve görünen alametlere göre hüküm verilir.

Zahire göre esir edildiği anlaşılıyorsa, deriz ki: Onların kendisini esir etmeleri halinde, nasıl ki zimmî olan bir kimse düşman tarafından esir edildiğinde onunla yaptığımız antlaşma son bulmuyorsa, ona verdiğimiz eman da son bulmaz. Ancak iddiası konusunda yemin ettirilir.

Çünkü müşahede ettiğimiz zahirî durumu onun lehine şehadet etmektedir. Ancak bu, sözünde yalancı olduğu ithamını yok etmez. Onun için sözü

yeminiyle birlikte geçerli olur.

673- Şayet esirlik alametlerinden birşey taşımiyorsa, fey¹ olur ve devlet başkanı onu öldürme yetkisine sahiptir.

Çünkü zahire göre kendi isteğiyle ordumuzu terketmiş ve düşmanın hakimiyetine geçmiştir. Böylece ona verdiğimiz eman da son bulmuştur. Onun durumu, tıpkı diğer savaşçı düşmanların durumu gibidir.

674- Şayet durumu kapalı ise, mesela, bazı alametler esir edildiğine, bazıları da edilmediğine delalet ediyorsa, o zaman fey' olur, ama devlet başkanının onu öldürmemesi gerekir.

Çünkü alametler çeliştiğinde bulunduğu yere göre hüküm verilir. Mezkur kişi düşmanın hakimiyeti altında ve köle edilmenin mubah olduğu bir yerde bulunmuştur. Ancak alametlerin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çelişmesi, bir şüphenin varlığını gösterir. Onun için de bu kişi öldürülemez. Çünkü öldürme, şüphelerle önlenen cezalardandır, Şayet, alametler çeliştiğinde neden asıl ve bizce malum olan durum geçerli olmasın? denilirse,

Deriz ki: Malum olan aslı almak, ancak onu izale eden delilin yokluğunda sözkonusudur. Burada ise aslı izale edecek delil ortaya çıkmıştır ve o da düşmanın hakimiyetinde bulunmasıdır. Bu kıyasa göre her halükarda fey' olması gerekirdi. Ancak onlara esir olarak geçtiği delilleriyle ispatlanırsa bu kıyastan vazgeçeriz. Ama esirliğini ispatlayamaz ya da bununla çelişen durumlar ortaya çıkarsa, mevcut durumu değerlendirmekten başka bir yol kalmamaktadır.

675- İmam Muhammed dedi ki: Müslümanların atları bir defa kaçtıktan sonra

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tekrar geri dönüp düşmanı yenilgiye uğ-ratsalar ve em an verilen kişiyi ellerinde bulsalar, onları mağlup etmeden önce ellerinde olduğu bilinirse, bu kişinin durumu ile yukarıda anlatılan kişinin durumu aynı olur.

Şayet müslümanlar düşmanı yenilgiye uğrattıklarında onu bulsalar ve düşmanlar tarafında bulunduğunu bilemeyip sadece onu kaybettiklerinin farkına varmışlarsa ve onu bulduklarında karargahınızı terketmedim, derse duruma bakılır; Şayet karargahta bulunan asker sayısı az olup orada bulunmuşsa ve mutlaka durumundan haberdar olacakları kanaati hakim ise, esir edilir.

Çünkü o zaman yalan söylediğini kesinlikle biliriz. Onun için de eman hükmü son bulmuştur.

Ama karargahtaki asker fazla kalabalık olur

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ve bu kalabalık içerisinde ona benzer bir kimsenin göze çarpmayabileceği söz konusu ise, o zaman eman durumu devam eder.

Çünkü malum olan aslı izale edecek bir delil,ani düşmana katıldığı ortaya çıkmamıştır. Sadece biz onun düşmana iltihak ettiğini iddia ediyoruz, o da aksini iddia etmektedir. İddiasını yemin ile desteklerse, sözüne uyulur ve eman devam eder.

676. Karargahtaki askerin sayısı az ise,düşmanı yendiklerinde onun düşmanla birlikte mi yoksa kendileriyle birlikte mi olduğunu bilmeyip ondan sorduklarında: Hayvanıma yem bulmak için gittim yahut yolu kaybettim, düşmana katılmış değilim derse, kıyasa göre esir alınır.

Çünkü harp diyarında ordumuzdan ayrıldığını biliyoruz.Harp diyarı ise, düşmanın

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yeridir ve onların hakimiyeti altında bulunan bir yerdir.

Fakat İmam Muhammed istihsan kuralına göre dediki: yemin ettiği taktirde doğru söylediği kabul edilir.

Çünkü muhtemel bir şeyi söylemektedir.İhtiyacını gidermek yada hayvanına yem bulmak için karargahı terketmesi mümkündür.Korku ve izdihamın bulunduğu bir yerde ileri sürdüğü gibi yolu kaybetmesi de mümkündür.Bu sebeple kendisi için emanın devamını kabul ediyoruz.Temel durumunda onan emanı yok edecek bir delil ortaya çıkmadıkça, temeli almak gerekir.

En iyi bilen Allah'tır.^{379[3]}

^{379[3]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/5-7

**Para Yahut Başka Birşey Karşılığında
Eman İçin Antlaşma Yapmak**

677- İmam Muhammed dedi ki: İslam ordusu bir kaleye gelip onu fethetmeğe kalkıştıklarında kale halkı onlara: Bizden on kişi çıkıp sizinle eman pazarlığı yapacaklar, onlar ne karar alırlarsa biz ona razıyız, derlerse, on kişi de çıkıp esir alınmamaları şartıyla kalede ne varsa hepsini askerlerin alabileceklerini söyleseler, fakat müslümanlar bu isteklerini rededer ve söz konusu on kişi bu sefer sadece kendileri ve çocukları için eman isteyip bu hususta müslümanlar la anlaşsalar, sonra da içeri girip kapıyı açınca müslümanlar girip kaledekileri esir almaya başladıklarında kaledekiler: Size

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gönderdiğimiz on kişi bizi esir etmeyeceğinizi söylediler, iddiasını ileri sürseler, bu iddialarına aldırış edilmez. SÖzkonusu on kişi onları doğrulasın veya doğrulamasın, farketmez. Belirlenen on kişi ve çocukları hariç, geri kalanların hepsi esir alınır.

Çünkü müslümanlar tarafından, bu on kişi dışında hiç kimseye açıkça eman verilmemiştir. Kalede bulunanlar tabi olma yoluyla bu on kişinin emanma dahil olmazlar. Kuşatma altında olana verilen eman ona hakikaten tabî olanı kapsamazken, ona tabî olmayanı nasıl kapsasın!

Ayrıca iddia ettikleri gibi bu on kişi esir edilmeyeceklerini kendilerine söylemişlerse, bu konuda on kişi yalan söylemiş demektir. Müşrikler, hain kişileri kendilerine elçi seçmişlerse, yaptıkları kendilerinedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Müslümanlar tarafın-dan onlar aldatılmış değil, kendi kendilerine aldanmalardır.

678- Kalede bulunan bir grup müslürnan, pazarlık yapan on kişinin iddia attıkları gibi haber verdiklerine tanıklık etse, bu tanıklıkları fayda vermez. Çünkü delille sabit olan, bizzat gözö-nünde cerayan edenden daha kuvvetli değildir.

679- Sözkonusu on kişi kaieye girdikleri zaman kendilerine bunu haber verdiklerini müşahade etsek bile, onları köle edinmemize bu engel değildir.

Çünkü biz onlara böyle bir eman vermiş değiliz.

680- Kaledelikler bu on kişi antlaşma yapsın veya yapmasın kendilerine dönünceye kadar eman isteseler, bu ve daha önceki durum aynıdır.

Çünkü kendilerine verilen bu eman,

sözkonusu on kişi geri dönünceye kadar geçerlidir. Ondan sonrası için onlara eman verilmemiştir.

681- Şayet bu on kişi geri dönünceye kadar eman almış iseler ve geri dönüp onlara durumu haber verdik, dedikleri halde kaledekiler, bize böyle haber getirmediler, diyecek olsalar, onla-ra verdiğimiz eman geçerlidir.

Çünkü bu on kişi kale halkına verdiğimiz emanın son bulduğunu iddia etmektedir. Kaledekiler ise bunu inkar ediyorlar. Onun için söz kaledekilerin-dir ve bu on kişinin bu konuda şahitlik yapma yetkileri yoktur. Çünkü kendi fiillerine şahıdlik etmektedirler. Yaptıklarının doğruluğunu ileri sürmektedirler. Kaledekilere haber verdik ve onlar da bunu kabul ettiler, diyorlar. Halbuki kişinin yapmış olduğunu temize

çıkarmak için yapacağı şahitlik kabul edilmez.

682- Kalede bulunan müslümanlardan yahut zimmet eh-linden bir topluluk böyle dediklerine şahit olsalar, şahitlikleri kabul edilir ve onlar da esir edilirler.

Çünkü şehadetleri, kaledekilerin aleyhine bir delildir. Onların şehadetiyle sabit olan, kaledekilerin ikrarı ile sabit olan gibidir.

683- Şayet müslümanlardan şahitlik edenler fasik kimseler iseler, esir almanlar kaleye iade edilir ve durum eski şekline döner. Sonra da yeniden onlara savaş açılır.

Çünkü fasıkın haberine itibar edilmeyeceği ayetle sabittir. Hakkında şahitlik yapılan kişi müslüman olsun veya düşman olsun fark etmez. Fasıkm şahitliği her ikisi için geçersizdir. Bu on kişinin durumu onlara olduğu gibi anlattıkları

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tesbit edilemedikçe, onlar eman içerisindedir ve esir alınamazlar.

684- Müslümanlar kaleye girdiklerinde kaleleri yıkılmış ve kendilerini koruyacak durumu yitirmiş iseler, onları eman bulacakları yere ulaştırmak müslümanlar üzerine bir görevdir.

Çünkü onlara verdiğimiz eman hala devam etmektedir. Emin olacakları bir yere onları ulaştırmadıkça onlara verdiğimiz emanı geri alamayız.

685- Şayet bu on kişi, antlaşmayı olduğu gibi anlatmadık, sadece esir edilmekten emin kıldınız dedik, diye söylese, bununla önceki durum arasında bir fark yoktur. Bu sebeple kaledekileri esir alamayız.

Çünkü bu on kişi olup biteni olduğu gibi onlara anlatıncaya kadar kendilerine eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermişizdir. Halbuki onlara doğrusunu anlatmamışlardır.

686- Şayet müslümanlar onlara: Bu on kişinin size haber verdikleri gibi kimseyi esir almayacağız ama kaledeki malları alacağız, çünkü siz buna razı oldunuz ve kaleyi açtınız, diyecek olsalar ve kaledekiler de: Şimdi biz buna rıza göstermiyoruz, deseler, malları kendilerine bırakılır.

Çünkü kendilerine verdiğimiz eman kalede bulunan herşeyi kapsamaktadır. Başkasına razı olsalar bile kendilerine verilen eman devam etmektedir. Eman ne için verilmişse, o neticelenmeden bu eman son bulmaz. Verilen eman da, ancak meselenin olduğu gibi kendilerine intikal ettirilmesiyle son bulur. Bu haber kendilerine intikal etmedikçe, onlar eski

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

durumlarına iade ettikten yahut emin olacakları bir yere ulaştırdıktan sonra ancak bu emanı bozabiliriz.

687- Şayet komutan bu on kişiyle birlikte müslümanlardan birini gönderecek olsa ve o müslüman kişi: Bu on kişi antlaşmanın nasıl olduğunu onlara haber verdiler, dese ve kale halkı da bunu inkar etse, söz kale bakiyedir.

Çünkü bir kişinin şahitliği müslümanlar aleyhinde bağlayıcı olmadığı gibi kendilerine eman verilmiş kimseler hususunda da bağlayıcı değildir.

688- Müslümanlardan iki veya daha çok kişi gönderilip bu müslümanlar şahitlik edecek olsalar, o zaman kaledekilerin hepsi esir edilir.

Çünkü müslümanların şahitliği tam bir delildir. Onların şahitliği emanın son bulmasını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerektirir. Onların şahitliğini nasıl kabul edebilirsiniz? Onlar bu şahitlikleriyle kendilerine menfaat sağlamış oluyorlar. Çünkü ganimette onlarm da payı vardır? denilirse;

Cevap olarak deriz ki: Evet, doğrudur. Ama ganimet taksim edilip ellerine verilinceye kadar ganimette hakları yoktur. Çünkü onlardan biri, ganimet taksim edilip kendisine verilmesinden önce ölecek olursa kendisine düşen pay mirasçılarına kalmaz. Böyle zayıf bir hak şahitliğin kabulüne engel değildir.

Nitekim müslüman askerlerden iki kişi bir zimmînin ganimetten bir şey çaldığını söyleyip çalınanı aynıyle belirterek göstelseler yahut çaldığına şahitlik etseler, genel ortaklık göz önünde bulundurularak ganimet veya hazinede menfaatlerinin bulunduğu bakılmadan

şahitlikleri kabul edilir.

689- İki adam, müslümanlar arasında şahitlikleri kabul edilmeyen kişilerden ise, onlar eman altında olurlar.

Çünkü bu şahitlikle emanı sona erdirecek şey gerçekleşmiş olmaz. Sona erdirecek şeyin sabit olması için şahitliklerinin kabul edilmesi gerekir.

690- Zimmet ehline karşı şahitliği geçerli yine zimmet ehlinden iki kişiyi de on kişi ile beaber gönderse, onlar yine fey' olurlar.

Çünkü eman alanlara karşı şahitlik etmektedirler. Şüphelerle geçersiz sayılan ve sayılmıyan şeylerde zimmet ehlinin eman alanlara karşı şahitliği geçerlidir. Onun için bu meselede zimmet ehlinden iki kişi müslümanlar maka-mındadır.

691- Buna bir erkek ve iki kadın şahitlik

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ederse, şahitlik geçerli olur ve adamlar fey' olurlar. Ancak öldürülmezler.

Çünkü şüphe ile beraber sabit olan şeylerde erkeklerle beraber kadınların şahitliği hüccettir, ama şüpheler bulunduğu geçersiz olan şeylerde hüccet değildir. Çünkü kadınların şahitliğinde unutmama ve yanılma olabilir.

692- On kişiyle birlikte kaledekilerde, eman verilen iki a-dam gönderir ve onlar da aleyhlerine şahitlik etseler, bu gönderilen iki kişi o yerin halkından iseler şehadetleri kabul edilir. Ama oralı değillerse, mesela onlar Türk^{380[4]} ve kale halkı da hıris-tiyan ise farklı memleketlerden olmaları sebebiyle şehadetleri makbul değildir.

Çünkü harp diyarı hüküm yeri değil, yenme

^{380[4]} Yazma nüshaların birinde "Türk" yerine "şirk ehli" geçmektedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yeridir. Güçlerinin farklı oluşu aralarında farklılığın olmasını gerektirir. Böylece farklı yerlerden iseler eman altındakilerden bir kısmının diğerleri aleyhine şehadet etme yetkileri yoktur. Ama zimmîlerin hilafına eman altındaki kimseler bizim ülkemizde bir araya gelmiş olsalar, ülkemiz vatandaşı olmuş olurlar. İslam yurdu ise hüküm yurdudur. Hepsi aynı hakimiyet altında olduklarından dinleri farklı olsa bile bir kısmının diğerleri hakkında şahitlikleri makbuldür. Nitekim müslümanlar da mezhepleri değişik olsa bile birbirleri hakkında şahitlikleri makbuldür.

693- Kale halkının eman altında sayıldığı her hüküm, bu on kişi için de geçerlidir.

Çünkü eman kesinlikle onları da kapsamaktadır. Bu verilen eman geri alınmadıkça onlara da dokunamayız.

694- Şayet on kişi dışında kale halkından dinine güvenilen bir topluluk, bu on kişinin antlaşma yapıldığını kendilerine haber verdiklerine dair şهادette bulunursa, şهادetleri kabul

olunmaz.

Çünkü ileri sürdükleri sebebiyle müslümanlara köle olmuşlardır. Şahitler, bu on kişinin haber vermesiyle emanm son bulduğunu ileri sürmektedir. O halde köle durumuna düşmüşlerdir. En azından durumları kölelik ve hürriyet arasındadır. Böylece mükâteb (sözleşmeli köle) durumundadırlar ve şهادetleri kabul olunmaz.

695- Şahitlikleri kabul olunmazsa, bu on kişi dışında, kale halkı mal ve kuleleriyle eman altında olurlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bazı nüshalarda ifade böyle geçmektedir. Ancak bunun doğrusu "Bu on kişi aleyhine şehadet edenler hariç..." şeklindedir.

Çünkü bu on kişi için emanın devam ettiğinde şüphe yoktur. O halde, nasıl eman altında bulunanların dışında kalabilirler? Lakin bu şehadet edenler, kendileri emanın son bulunduğunu itiraf etmektedirler. Bu itirafları ise, kendileri için geçerlidir. Böylece malları, köleleri ve onları doğrulayan hanımlarıyla küçük çocukları fey1 durumuna düşmüş olurlar. Küçük çocuklar annelerine tabî olduklarından, anneleri kocalarını yalanlarsa, çocuklarıyla birlikte eman içerisinde olurlar.

Annesi bulunmayan küçük çocuklar ise, babalarına tâbîdir. Çünkü kendileri köle ve anneler hür olunca, annelerin emanı devam

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ettiğinden çocukların yeri annelerin kucağı olur. Annesi olmayanlar, ister istemez babalarına tabi olur ve ona tabi olarak köle olurlar. Kendileri tasdik etmedikçe, büyük çocukları hakkında tasdik edilmezler. Onları tasdik ederlerse, kendi ikrarlarıyla o zaman köle olurlar.

696- İmam Muhammed dedi ki: Komutan, olup biteni bildiren bir mektup yazar ve altını mühürledikten sonra sozkonusu on kişiyle birlikte bir elçi eşliğinde bu mektubu kale komutanına gönderir ve kale açıldığında kale komutanı, elçi bana böyle bir mektup getirmedi ve bana böyle birşey vermedi derse, elçi de: Mektubu kendisine teslim ettim, hatta huzurumda mektubu okudu, iddiasında bulunsa, kaledekilerin ilk emanı devam eder.

Çünkü elçi, mektubu ona ulaştırmakla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

emanın son bulduğunu iddia etmektedir. Kale komutanı ise bunu inkar etmektedir. Söz, İnkâr edenindir.

Çünkü emanın sonbulması halinde uygulanacak hüküm, onların öldürölmelerini yahut köle edinölmelerini mubah kılan bir hükümdür. Bu ise, şüphelerle geçersiz olan hükümlerdendir. Gönderilen elçi müslüman bile olsa, bir kişi olduğundan, bir kişinin verdiği haber tam delil değildir.

697- O elçiyle birlikte iki müslüman gönderilmiş ve kale konutanma onların huzurunda mektup okunmuş ve mektupta yazılanları anlamışsa, kaledekilerin hepsi esir alınır.

Çünkü delil ile sabit olan, düşmanın itirafıyla sabit olan gibidir. İki müs-lümanın şehadeti ise

tam bir delildir.

698- Şayet gönderilen o iki müslüman, elçinin mektubu kale komutanına teslim ettiğini ve Arapça olarak mektubu komutana okuduğunu, tercümanın da onu tercüme ettiğini, lakin tercümanın ona nasıl tercüme ettiğini bilmediklerini söylerlerse, komutanın mektupta yazılanları anladığını tesbit edinceye kadar kıyas onların eman içerisinde olmalarını gerektirir. Çünkü biliyoruz ki, kale komutanı Arapça bilmemektedir. Şahitler de tercümanın doğru tercüme edip etmediğini bilmemektedirler. O halde komutanın yazılanları anladığına dair kesin delilimiz yoktur. Şüphe hala sözkonusudur. Onun için de öldürülmez ve esir alınmazlar. Ancak kıyas böyle olmakla birlikte istihsan deliline göre onlar fey' olurlar.

699- İmam Muhammed dedi ki: Bu durumda esir alınırlar. Çünkü müslümanlar, verilen emanı geri almak için başka bir imkana sahip değildirler.

Tercüman hainlik edip mektupta söylenenleri doğru aktar-inamışsa, o zaman hain bir tercüman edinmekle kendi başlarına geleni kendi elleriyle hazırlamışlardır.

İşin hakikatına vakıf olma imkanı bulunmadığı zaman hükmün hakikate göre verilmesi uygun düşmez. Zahir bakılır ve ona göre hüküm verilir.

700- Şayet müslüman elçiler kale komutanının meclisinde bulunmamışlar, lakin mektubun cevabı mühürlü bir mektup ile verilmiş ve sonra kale açıldığında kale komutanı mektup meselesini inkar eder ve: Bana ne mektup ulaşmıştır ne de o on kişi olup-biteni olduğu gibi

anlatmıştır, derse, emanları olduğu gibi devam eder.

Çünkü ordu komutanına getirilen mektup şüphelidir. Olabilir ki, onlardan biri komutanları namına onu uydurmuştur. Böyle şüpheli bir mektupla da ölüm ve ganimet almayı mubah kılacak şekilde eman son bulmaz.

701- Şayet mektup kralları tarafından gönderilmiş ve o ülke işgal edildikten sonra kral böyle bir mektup göndermediğini iddia edecek olursa, durum aynıdır.

Bu da müslümanlarla aralarındaki eman akdini bozmaz. Çünkü burada da mektubun durumu şüphelidir. Mektup bir komutan namına uydurulabileceği gibi kral namına da uydurulması muhtemeldir.

702- Gerçek olup olmadığı bilinemeyen bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mektuba dayanılarak kanları helal olmayacağı gibi,köle olarak da alınamazlar.

Şayet "Hükümlerde bir yargıcın diğer yargıca gönderdiği mektup delil sayılmaktadır. Halbuki aynı ihtimal onda da mevcuttur" diye itiraz edilse;

Buna cevap olarak deriz ki: Şüphe ile hükmü kalkan hususlarda mektup delil olmadığı gibi, şüphe ile birlikte hükmü sabit olan meselelerde de kıyasa göre hüccet kabul edilmez. Ancak şüphe ile birlikte hükmü sabit olan meselelerde istihsan yolu ile delil olarak kabul edilir. Çünkü zahire göre uydurma olmadığını kanıtlayan mühürle mühürlenmiştir. Ayrıca hem buna hem de içindekilere şahitler şahitlik etmektedir. Böyle bir şey, krallarının bize yazdığı mektupta zaten olmaz.

En iyi Allah bilir.^{381[5]}

Elçinin Verdiği Eman

703- İmam Muhammed dedi ki: İslam ordusunun komutanı bir ihtiyaçla ilgili olarak kale komutanına müslüman bir elçi gönderecek olsa, elçi de gidip mektubu teslim ettiğinde: "Komutan sözlü olarak sana, akraba ve ülkeneye eman verdiğini haber vermemi istedi, kapıyı aç" derse ve komutanın ağzından bir mektup uyduracak olsa, ya da bir müslüman topluluk huzurunda sözlü birşeyler uydursa, kale kapısı açılıp müslüman-lar kaledelikleri esir alarak mallarını yağma etmeye başladıklarında kale komutanı:

^{381[5]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/9-16

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Elçiniz, komutanınızın bize eman verdiğini haber verdi" deyip o müslümanları da buna şahit getirse, kaledekiler eman içerisinde olur ve alınan malları geri verilir.

Çünkü elçinin ifadesi onu gönderenin ifadesi makamındadır. Onun için bu durumda ordu komutanı kendilerine eman vermiş gibi sayılır.

Elçinin ifadesi, elçi olarak gönderildiği hususta gönderenin ifadesi makamında olur, ama uydurduğu meselelerde onun makamında sayılmaz, diye İtiraz edilse;

Deriz ki: Kendisine gönderilen kişi açısından bu ayırım geçerli değildir. Çünkü elçinin hangi sözlerinin doğru ve hangilerinin uydurma olduğunu bilme İmkânı yoktur. Kendisine elçi gönderilen kişi, elçinin verdiği bilgiye i-nanmaktan başka ne yapabilir. Onun için o kişinin elçi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olduğunu tesbit ettikten sonra söylediklerini doğru olarak kabul eder. Aslında gönderen kişinin güvenilir bir elçi seçmesi gerekir. Şayet elçinin haber verdiği doğru olarak kabul edilmezse, aldatma sözkonusu olur ki, bu haramdır.

Görmüyor musun, komutan onlara: Bu aramızda meydana gelecek her hususta benim elçimdir, diye seslense ve elçi de böyle bir davranışta bulunsa, kendilerine eman verilmiş sayılmaz mı? Nitekim bu durum şu ayetlerden de anlaşılmaktadır: "Eğer (peygamber söylemediğimiz) bazı sözleri bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı, elbette onun sağ elini (kuvvet ve kudretini) ahverirdik. Sonra da, hiç şüphesiz, onun şah damarını koparırdık."^{382[6]}

Halbuki Hz.Peygamber değil, Müseyleme ve

^{382[6]} Hakka:69/44-46

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

benzeri peygamberlik iddiasında bulunan yalancılar Allah adına bazı şeyler uydurmuşlardır. Onlar elçi olmadıkları için uydurmaları geçerli değildir. Ve dünyada da Allah onlara böyle bir ceza uygulamamıştır. Bu da gösteriyor ki, elçilerin durumu diğerlerinden farklıdır.

704- Elçi zimmî yahut eman verilmiş harp ehlinden biri ise, durum yine aynıdır.

Çünkü bu emanın ordu komutanı tarafından verildiği sabittir, elçi tarafından değildir. Ayrıca elçi onların kalelerinde bulunmaktadır ve onlardan korunmuş değildir. Bu sebeple kendiliğinden vereceği bir eman geçerli olmaz.

Ayrıca burada kusur komutanındır. Çünkü kendisi yasaklanmış bir işte bulunarak kafir ve hain birisini kendisine elçi seçmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Hız. Ömer (r.a.) vali olan Ebu Musa' Eş'ari'ye "Katibine emret, camiye girsin ve şu mektubu okusun", demişti.

Ebu Musa : Katibim mescide girmez, demişti.

Hız. Ömer: Neden girmiyormuş; cünüb mü? diye sormuş.

Ebu Musa: Hayır. O hristiyandır. Cevabını vermişti.

Bunun üzerine Hız. Ömer şöyle demiştir: Sübhanallah! Mü'minlerden başkasını sırdaş edinmişsin? Yüce Allah'ın şu sözünü duymadın mı?: "Kendi (din kardeşlerinizden başkasını (dost ve) sırdaş edinmeyin. (Çünkü) onlar size şer ve fesat yapmakta hiç kusur etmezler..."^{383[7]} Yani onlar işlerinizi bozmaktan geri kalmazlar.

^{383[7]} A1-iImran:3/118

705- Elçi: Şu iddia ettiklerini söyledim, derse ve bunu an-cak kendisinin söylemesiyle bilecek olursak ve kale kapısı açılmış olup müslümanlar onları esir almış iseler, söylediği kabul edilmez.

Çünkü geriye çevrilip yeniden başlanması mümkün olmayan bir şeyi haber vermektedir ve müslümanların hakkı sabit olduktan sonra bu hakkı bozacak bir iddiada bulunmaktadır. Bu sebeple, delilini ortaya koymadıkça bu iddiası kabul edilmez.

706- Ama esirlerden onun payına düşenler, hür olurlar. Çünkü kendisi onların eman içerisinde olduklarını itiraf etmektedir. Düşman yurduna kendisinin dönmesine de müsaade edilmez.

Çünkü bu müslümanların hakkı olan bir şeydir.

707- Şayet zimmîlerden bir grup bu konuşmaya şahit olsa, şahitlikleri kabul olunmaz.

708- Şayet kendilerine bu mektubu getiren aslında elçi olmayıp kendiliğinden uydurduğu bu mektupla aralarına giderek onlara eman verildiğini yazmış ve götürmüşse yahut sözlü olarak: Ben (yahut biz) komutanın elçisiyim, komutanımız size eman verdi derse, onların hepsi esir edilir. Ayrıca devlet başkanı savaşçıları Öldürme yetkisine de sahiptir.

Çünkü o şahıs tarafından verilen eman, eman değildir. Ayrıca onlara bunu söylediği zaman onlardan korunmuş bir durumda olmayıp aralarında esir makamındaydı. Esirin verdiği eman müslümanları bağlamaz. Ordu komutanının, onun bu davranışını yüklenmesi mümkün değildir. Çünkü onu kendisi göndermemiştir ki,

onun sözü komutanın sözü makamında sayılsın.

Burada onları aldatmış sayılmayız. Kusur, kendilerininindir. Kendileri elçi olarak bilinmeyen rastgele bir adama aldanmışlardır. Bu şahıs daha önce İslam ordusu komutanı tarafından hiçbir zaman elçi olarak gönderilmemiştir. Komutanın buna önceden engel olması da mümkün değildir. Çünkü böyle birşeyden haberi olmamıştır. Kendi imkanları dışında olan meselelerde karar verilmediği gibi, İslam ordu komutanı da imkanlarının dışında olan birşeyden sorumlu değildir.

709- Elçi olmayan bu şahıs İslam ordusunun karargahından onlara seslenip kendilerine eman verildiğini söyleyecek olsa ve onlar da bunun üzerine kapıyı açacak olurlarsa, eman geri alınıncaya kadar eman içerisinde sayılırlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü müslümanların hakimiyet sahasında bulunduğu bir yerde onun bu sözü onlar için emandır. Emanı sahip bulunan bir kimsenin eman verme yetkisi bulunan bir kimse namına bunu haber vermesinin sahih olduğunu daha önce belirtmiştik. İster bu haber doğru olsun, ister yalan olsun farketmez. Şayet doğru ise kendisinden haber verilen kişi tarafından, yalan ise haber veren kişi tarafından eman verilmiş sayılır. Ancak bunun sabit olması için müslümanlardan adil şahitlerin buna şehadet etmeleri gerekir. Çünkü bunda müslümanların hakkı olan ganimeti iptal etmek vardır.

710- Şayet komutanın elçisi komutanın mektubunu ilettiği zaman "Falan komutan size eman verdi ve bunu haber vermek üzere beni size gönderdi. Yahut: Komutanın kapısı önündeki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanlar size eman verdiler. Ya da: Ben sınırlarınıza girmeden önce size seslenmiş ve size eman vermiştim. Müslümanlardan bir gurup da buna şahittirler "derse, haber verdiği durum yalan ise, hepsi fey' olurlar.

Çünkü kendisi komutanın elçisi değildir ki ifadesi komutanın ifadesi gibi olsun. Kendisi komutanın yanındaki müslümanların elçisi de değildir. Bu durumda kendisinin eman verme yetkisi de yoktur. Çünkü onların hakimiyet sahasında bulunmaktadır. İşte bu sebeplerden dolayı sözünün hükmü geçersizdir.

711- Şayet müslümanlardan bir kişi kendi özel bir ihtiyacını gidermek üzere aralarına gönderilse, o da gidip ihtiyacını giderdikten sonra, kendisini gönderenin kendilerine eman verdiğini haber verse, yine bu eman geçersizdir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü böyle sıradan askerlerden bir elçi komutanın yahut müslüman cemaatin elçisine benzemez. Çünkü onu gönderenin kendisi elçi olsaydı, yine vereceği eman geçerli olmazdı. Onun için elçisinin, kendisini gönderen namına vereceği eman da makbul değildir.

Aslında emirin yahut müslüman cemaatin elçisinde de kıyas budur. Ancak biz istihsan yolu ile bu iki hasletten birini taşıyan elçinin vereceği emanın geçerli olacağını söylüyoruz.

Çünkü müslümanların cemaati nerede bulunursa bulunsun hakimiyeti kendi elindedir ve gönderecekleri elçi de onların makamındadır. Onun için e-man kendilerine nisbet edildiğinde geçerli olur. Emirnin durumu da bunun gibidir. Onun vereceği eman da geçerlidir. Çünkü emir oluşu, hakimiyeti elinde tutması anlamındadır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Elçisinin eman hakkında söyleyecekleri, kendisinin söyleyecekleri makamındadır. Bu yetki ise, sıradan biri için sözkonusu olamaz. Bu sebeple böyle bir kimsenin göndereceği elçidede bu yetki yoktur,

712- İmam Muhammed dedi ki: Şayet emir kendilerine eman verildiğini haber verecek bir elçi gönderir ve elçi de geri dönüp mesajı ilettiğini bildirecek olsa, elçinin kendilerine bu mesajı ilettiğini bilmeseler bile eman içerisinde sayılırlar.

Çünkü hakikatına vakıf olmak mümkün olmayan durumlarda hüküm zahire göre verilir. Zahire göre ise, elçi aralarına girdikten sonra mesajı onlara iletmeden geri dönemez. Ayrıca elçinin, "onlara mesajı ilettim" sözünde her ne kadar doğru olduğu kesin olmasa bile, doğru olması ihtimal dahilindedir. En azından bu

kadarla şüphe hasıl olmuştur. Daha Önce de belirttiğimiz gibi şüphe sözkonusu olduğu yerde eman sabit olur.

Onun için müslümanlar eman bozulmadığı müddetçe onlara saldıra-mazlar.

713- Şayet emir ve müslümanlar onlara eman verecek olsalar, sonra da bir elçi antlaşmanın bozulduğunu ve emanın geri alındığını onlara haber vermek üzere gönderilmiş olsa, elçi de geri dönüp bunu onlara haber verdiğini söyleyecek olsa, bunun kesinliği ortaya çıkmadan müslümanlar onlara saldıramaz.

Çünkü elçinin haberi onlara ilettiğine dair sözü doğru olabileceği gibi yalan da olabilir. Bu ise, her ne kadar bir bakıma eman verilmesi hususunda bir delil ise de antlaşmanın bozulması için tam bir delil değildir. Çünkü emanın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bozulması esir edilmelerini, kadınlarının cariye olarak alınmasını ve kanlarının dökülmesini helal kılan bir durumdur. Bu ise, şüphe ile sabit olmaz. Sadece dış görünüş veya bir kişinin vereceği haber şüpheden hali değildir.

Eman verilmesinin doğurduğu sonuç esir edilmelerinin yasaklanması olduğundan, eman verme şüphe ile sabit olur.

Ayrıca emanın bozulmasıyla yapılacak bir yanlışlık telafi edilemez. Onun için bu hususta zahirle yetinmek caiz değildir. Halbuki eman vermekle yapılabilecek bir yanlışlığın telafisi mümkündür. Onun için bunu haber verecek tek kişi elçi olduğu takdirde onun verdiği habere göre hareket etmek caizdir.

714- Şayet müslümanlar haber kesinlik kazanmadan önce onlara saldırarak olsalar ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlar da: Elçinizin getirdiği haber henüz bize ulaşmadı, diyecek olsalar, onların sözü geçerlidir.

Çünkü emanın bozulmuş olmasını inkar etmiş olurlar ki, bu hususta malum olan asıl geçerlidir. Bu sebeple bu saldırı esnasında onlardan alınan mallar geri verileceği gibi onlardan öldürülenlere karşılık fidye de verilir. Çünkü emanın bozulduğunu bilmedikleri müddetçe onlar hakkında verilmiş olan eman geçerliliğini korur.

Şayet, emirin bundan Öte yapabileceği başka birşey yoktur, şeklinde bize itiraz edilecek olsa, deriz ki:

Hayır, mesele dediğiniz gibi değildir. Aksine, emanın geri alındığını haber verecek bir elçi ile birlikte, haberi kendilerine ilettiğine dair şahitlik yapacak iki şahit de gönderir. Emanın geri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alındığına dair haberin kesinlik kazanması için asgari sınır budur. Hatta emir onlara iki elçi göndermiş olsa ve bu iki elçi, haberin kendilerine ulaştırıldığına dair şahitlik yapsa, yine caiz olmaz. Çünkü onlardan biri, kendi fiiline şahitlik yapmış olur ki bu, ahkam hususunda delil değildir. Ancak ahkamda delil olabilen bir durum, emanın bozulması için delil olarak kabul edilebilir.

715- Şayet emirlerinin elçisi müslümanların karargahına mühürlü bir mesaj getirse ve bu mesajda antlaşmayı bozduklarını bildirmiş olsa, durumu kesin olarak tahkik etmedikçe müslümanların acele ederek karar vermeleri doğru olmaz.

Çünkü getirilen bu mesaj kesin değildir, uydurulmuş olma ihtimali vardır.

716 - Mesajı getirenler düşmandan iki kişi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ise ve bu mesajın emirin mesajı ve mührün de onun mührü olduğuna şahitlik etseler, bu durumda düşmana karşı şahitlikleri geçerli olur.

Çünkü bu iki elçi yanımızda bulundukları müddetçe eman içerisindeler ve düşman da eman bozuluncaya kadar eman içerisindedir. Düşmanın, kendi yurttaşları aleyhinde şahitlikleri de tam bir delildir. Onların şahitlikleriyle antlaşma bozulduktan sonra artık öldürülmelerinde ve esir edilmelerinde bir sakınca yoktur.

717- Ancak gönderilen mektuba şahitlik edenler, onlardan şahitliği kabul edilmeyen yahut zimmî veya müslümanlardan iseler, o zaman müslümanların acele ederek savaşa girmeleri caiz olmaz.

Çünkü böyle kimselerin şahitliği ahkam konularında delil değildir ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

böyle bir şehadetle eman bozulmaz.

Bunu kendilerinden öğrenmek için emirin onlara müslümanlardan güvendiği adaletli iki kişi göndermesi lazımdır.

Nitekim onları esir ettiklerinde mektubu ve yazdıklarını inkar etseler, şer' an onların dediği geçerli olur. Şahitliği geçersiz olanın şahitliğiyle de inkar etmeleri geçersiz olmaz. Onun için mektubu yazdıklarını inkar etmeleri halinde aleyhlerinde şahadet edecek şahitliği geçerli iki kişiyi emirin göndermesi lazımdır.

718- Emir onlara ahdi bozduklarını ifade eden bir mektupla on kişi gönderse ve müslüman kişiye; Bu mektubu onlara oku, diğerlerine de: Siz de buna şahit olun derse ve komutanlar ve patrikler bir araya gelip adam kendilerine Arapça mektubu okuduktan sonra bir tercüman dillerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tercüme eder ve elçiler geri gelse ve olanları bildirse, bu durumda müslümanların onlara saldırmalarında bir sakınca yoktur.

Çünkü bundan fazlasını yapmaları mümkün değildir. Zaten teklif, şüphe-bulunması halinde sakıt olan şeylerde veya şüphelerin varlığına rağmen olan şeylerde imkana göre sabit olur.

lerin sabit

719- Onlara saldırıp "Tercüman bize ahdin bozulduğunu değil, sadece eman müddetinizi uzattık" dediğini iddia etseler, bu sözleri geçersiz olur.

Çünkü belirttiğimiz gibi tercüme için kendileri hain birini seçmişlerdir. Tercümanın onlara söyleyeceğini bilmemiz de mümkün değildir. Ancak tercümanın mektupta söylenenlerin zıddını kendilerine söylediğine müslümanlar kesin kanat

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

getirirse, o zaman onların emanı devam eder. Nitekim eman verdiğimiz bu kişiler değişik dilleri konuşsalar ve Arap bir millet olup Arapça bildikleri halde başka bir dille konuşsalar veya bu dili bilmiyoruz deseler, onların konuşulan dili anladıklarını bildiğimiz halde bile bile onları tasdik eder miyiz? Anlamadıklarına kesin kanaat getirmedikçe onların bu iddialarını kabul edemeyiz. Ama böyle olduğuna kanaat getirirsek, söyledikleri olur ve eman üzere devam ederler.

Zannı galip ile bu dili anlamadıklarına kanaat getirirsek yine emanları devam eder. Çünkü ihtiyat ile hüküm verilen yerlerde zannı galip kesin bilgi gibidir.

Ebu Hanife de şöyle demektedir :

Müslümanların bir kaleyi kuşatması sırasında müslümanlardan biri kumandana bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müşrik getirse ve ona eman vermiştim, onun için bana geldi, derse, böyle olduğuna dair iki şahit getirmedikçe sözü tasdik edilmez.

Çünkü kumandana getirmesiyle müşrik artık müslümanlara fey' olmuştur. Zira müslümanların eline düşmüştür. Bu müslümanın da daha önce ona eman vermeğe imkanı yoktur. Onun için verdiği söylediği eman konusunda tasdik edilmez. Kıyasa göre devlet başkanı onu, diğer esirler gibi dilerse öldürebilir.

İstihsana göre ise onu öldürmeyip fey' sayabilir. Çünkü müslümanın sözündeki doğruluk şüphesi, öldürülmesine engel teşkil edecek bir şüphe meydana getirmektedir.

Sonra, eman verilmiş kişinin öldürülmesi Allah'ın yasakladığı bir şeydir. Dini bir meselede haberi vahid de şer'an hüccettir. Bilhassa bu

haber belirli bir şahsı ilzam etmiyorsa ve o şahıs bunu inkar da etmiyorsa, o zaman hüccet oluşu daha açıktır.

720- Getiren müslüman dışında başka bir müslüman da buna şahitlik ederse, onun şahitliği de kabul edilmez. Kabul olunması için iki müslümanın şahitlik yapması lazımdır.

Delil olarak Hürmüzan hadisi gösterilmektedir. Hz. Ömer ona: "Konuş, hiç korkma", yahut "diri sözü ile konuş", dedi. Sonra Hz. Ömer durumu unuttu. Enes b. Malik olay hakkında tanıklık yapınca Ömer bunu kabul etmedi. Ne zamanki beraberinde başka birini de getirip şahitlik yaptı. Hz. Ömer onu kabul etti ve eman verdi.

Birinin eman altında olduğuna dair şahitlik yapılacağında erkek iki kişinin şahitliği

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerektiğine bu açık bir delildir. Çünkü emanına şahitlik yapılan bu kişi emanın varlığını inkar etmektedir. Kendisi bunu kabul etseydi kendi hakkında şahitliği hüccet olmazdı. Onun için emanın sabit olabilmesi için ondan ayrı iki kişinin şahitlik yapması lazımdır. Ancak müslümanlar durumu elçinin düşmana bildirdiğinden emin olması halinde elçi müstesna olur. Çünkü müslümanlar onun elçiliğine güvenmişlerdir. Ondaki bir hainlik meydana gelirse, bunun zararını müslümanlar çeker.

Nitekim devlet başkanı müslümanlar için birini hakim tayin ettiğinde ve hakim recm, el kesme gibi cezalardan birinin uygulanmasında yanlışlığında bunun cezasını müslümanların beltülmali çeker. Çünkü onlar müslümanlara onu yagıç yaptılar. Hatasının cezasını da onlar

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

yükleneceklerdir. Elçinin durumu da aynıdır. Ona elçiliği yüklediler. Hata ve cinayetinin cezasını düşman taraf değil, sadece onlar yükleneceklerdir.

En iyi bilen Allah'tır.^{384[8]}

İlk Seriiyenin Kale Halkına Eman Vermesi Ve Ardından İkinci Seriiyenin Gelmesi

721- Bir seriiyenin, İslam yurduna (darulislama) çıkıncaya kadar kale halkına beşyüz dinar karşılığında eman vermesi geçerlidir.

Çünkü bu amaçla karşılıksız eman vermeleri geçerli olduğuna göre, ücret karşılığında eman

^{384[8]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/17-25

vermeleri öncelikle geçerli olur. Çünkü eman öldürme ve köleleştirmeyi haram kılmaktadır. Bu da ücretli veya ücretsiz sahihtir. Tıpkı kısas yerine barış yapılması gibi.

722- Bu antlaşmadan sonra onlardan başka düşmanlara saldırmakta bir sakınca yoktur.

Çünkü emanı sadece kale içindekilerine verdiler. Kaledekilerle beraber malları ve hayvanları da eman altında olur. Çünkü kalede kalmak üzere kendilerine eman verdiler. Antlaşmadan önce aldıkları dışında eman verdikten sonra eşyalarından herhangi birşey almaları doğru değildir. Antlaşmadan önce aldıklarını geri vermeleri de gerekmez. Çünkü alınan şeyler artık onlara ganimet olmuştur. Zaten eman vermeleri önceden aldıklarını onlara geri vermek için değil, canlarına ve diğer mallarına zarar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermemek içindir. Önce alınanlar da mallan kapsamından çıkmış sayılır.

723- Bu seriyye düşman yurdunda ilerledikten sonra ikinci bir seriyye gelse ve kale sakinleri birinci seriyyeden eman aldıklarını söyleyip adaletli iki müslüman da buna şahitlik yapsa, ikinci seriyyenin onlara dokunması yasak olur.

Çünkü birinci seriyyenin yaptığı akit bütün müslümanlar için geçerlidir. Rasulullah buyuruyor: "Müslümanlar yabancıya karşı elbirlikür. En bayağıları onların çıkarını gözetir. En önde geleni onlar adına akit yapar ve en uzakta olanı onlardan biridir."

İfade edildiğine göre ilk seriyyenin akdinden maksat emandır ve bütün müslümanları bağlar.

724- Bu seriyyenin hükmü de birinci

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

seriyyenin hükmü gibi sabit olup düşmana bir daha döndüklerinde daha önce aldıkları dinarlarını geri vererek emanı bozduklarını belirtmeden kale sakinlerine saldırıda bulunmaları helal olmaz. İkinci se-riyye için de durum aynıdır. İlk seriyyenin aldığı dinarlarını geri verip emanı bozduğunu bildirmeden onlarla savaşması caiz olmaz.

Çünkü birinci seriyye daru'l-harpten çıkıncaya kadar emin olmak için parayı verdiler. Birinci seriyye darulharpten çıkmadıkça onlar eman içinde sayılırlar.

Dinarlarını vermeksizin onlarla savaşmamız, aldatma ve zarar verme olacağı için haramdır. Ama dinarları geri verildikten sonra onlarla savaşılır ve yenik düşmelerinden sonra iki seriyye birbirine kavuşursa, ikisi de kale halkından birinci

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

seriyyenin aldığı mal ve paralarda ortak olurlar.

Çünkü hepsi ganimettir. Zira darulislamda korumada ikisi ortak olmuşlardır. Ortak olmalarının sebebi de budur.

Ama ikinci seriyye dinarları kendi mallarından ödemişse, onları dağıtımdan önce ganimetten alırlar.

Çünkü bu malları o dinarları ödeyerek elde ettiler. Ödedikleri bu dinarları bağış olarak vermediler. Aksine bunlarla elde edilen ganimete bir yol yaptılar. Onun için ödedikleri miktarı almakta ganimeti elde edenlerden öncelik hakları vardır

Geri kalan ganimetler ganimet taksimi esaslarına göre hepsine paylaştırılır. Ödenen miktar başka bir ganimetten ayrılmışsa, onu önce ayırıp alamazlar. Çünkü ganimetin tümünden

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ödenen miktar hepsi arasında ortaktır. Tıpkı daha sonra aldıkları ganimet gibi.

Tıpkı rehin olayında varislerden bazılarının miras malın tümünden borcu ödemeleri gibi. Bir kişi özel malından o borcu ödemişse, ödediği miktar mirastan kendisine verilir. Ortak mirastan ödemişse, ayrıca kendisine birşey ayrılmaz.

725- İki seriyye darulharpte kavuşmazsa, birinci seriyyeye aldıkları dinarlar verilir. İkinci seriyyeye de aldıkları ganimetler verilir.

Çünkü her iki taraf darulislamda bunu elinde tutmuştur. Kendi mallarından ödemiş olsalar bile, ikinci seriyye dinarları birinci seriyyeden alamaz.

Çünkü kale sakinlerinden alınan ganimet kendilerine verilmekle Ödediklerinin yararım onlar elde etmişlerdir ve ganimetler onlara tahsis edilmiştir. Halbuki birinci durumda iş öyle değildi.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Orada kale sakinlerinden alınan ganimet olan yararda iki seriyye ortak olmuştur ve arada bir fark yoktu. Orada kale sakinlerinden alınan ganimetlerde sadece ortaklık vardı. Burada ise kale sakinlerinden alınan ganimetler sadece onlara mahsustur.

726- İkinci seriyye muzaffer olmayıp da diğer seriyye ile darulharpte bir araya gelse, darulislamda birinci seriyyenin koruduğu dinarlardan ikincinin birşey alması caiz olmaz.

Çünkü kale sakinlerinin ganimetini ele geçiremeyince geri verdikleri dinarlardan birinci seriyye yarar sağlamamış oldular. Birinci durumun aksine onları bir bakıma teberru etmiş oldular. Sonra, ganimet külfet karşılığıdır. Geri verdikleri dinarlar sebebiyle hepsi yarar sağladıkları taktirde hepsine ayrı ayrı dağıtım

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yapılır. Ama hepsi yarar sağlamıyorsa sadece dinarları geri verenlere paylaşılır.

727- İkinci seriyye kale dışındaki diğer düşmandan ganimet almış ve dinarlarını ondan almak istemişlerse, bu caiz olmaz.

Çünkü bu ganimetleri, dinarları geri vermeden elde etmişlerdir. Dolayı-siyle birinci seriyyenin payında dinarları geri verme hükmü sözkonusu olmadığı gibi bunda da söz konusu olmaz. Ama kale içindekilerden ganimeti almış-larsa durum değişir. Çünkü o ganimetleri ancak dinarları geri verdikleri için elde etmişlerdir. Böylece paylaşmadan önce dinarlarını o ganimetten ayırıp alırlar.

728- Kale sakinleri ikinci seriyyeye eman altında olduklarını bildirip delil getirmezlerse, sözleri tasdik edilmez. Onlarla savaşır ve ele

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

geçirebilirler. Ancak yendikten sonra eman altında olduklarını öğrenirlerse, alman malları geri verilir, telef edilenler tazmin edilir ve kan diyetleri ödenir.

Çünkü kale sakinlerinin eman altında oldukları açığa çıkmış, mal ve canlarının dokunulmaz ve himaye altında olduğu anlaşılmıştır. Onlardan öldürülenler hata ile öldürülmüş olur ve diyetlerini öldürenlerin ödemesi gerekir.

Öğrendiğimize göre Rasulullaha iki adam gelerek eman istedi. Rasu-lullah onlara iki elbise verdi. Ayrıldıktan sonra müslümanlardan bir cemaatle karşılaştılar ve müslümanlar onları Öldürdüler. Rasulullaha da öldürdüklerini haber verdiler. Rasulullah o iki kişiyi ve elbiseleri tamdı. Hür iki müslüman diyetiyle diyetlerinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verilmesine karar verdi.

İmam Muhammed hadisi bu şekilde nakletmiştir. Meğâzî kitaplarında iki adamın Amir oğullarından olduğu ve Amr bin Ümeyye ed-Damrî'nin (Bi'rî) Maune'den dönüşte öldürdüğü kaydedilmektedir. Amir oğulları da arkadaşlarına daha önce aynısını yapmıştı.^{385[9]}

^{385[9]} Serahsi burada, [anne Bi'r-i Maûne olayı olarak geçen şu acıklı olaya işaret etektedir: Hicretin dördüncü yılında Amir b. Sa'saa kabilesi reisi Ebu Becâ Amir b. Mâlik, Medineye geldi. Hz. Peygamber onun verdiği güvenceye binaen çoğu Ensara mensup yetmiş kadar Kur'an-ı Kerim öğreticisi bu amaçla görevlendirdi. Medineden yoia çıkan heyet Bi'ri-Maûne denilen yerde konakladı. Bu sırada Ebu Berâ'nın yeğeni Âmir b. Tufeyl, kabilesini müslümanlara saldırmaya kışkırttı. Kendi kabilesinden yüz bulamayınca civar kabileleri aynı amaçla kışkırttı. Daha sonra bu çapulcular, istirahat etmekte olan müslümanlara saldırdılar ve iki sahabi dışında heyetin hepsini şehit ettiler.

Olayı. Allah'ın vahiyli öğrenerek ashabına haber veren Hz. Peygamber, çok hüzünlenmiş ve kırk gün süreyle sabah namazında bu faciaya yol açan katillere beddua etmiştir. (Buhari, Cihad 9; Mcgâzî.

729- Aynı şekilde kaledekiler birinci seriyyeden "Siz bize eman verin" demesiyle "Bize eman verin" demesi arasında fark yoktur.

Çünkü "siz" deseler de, demeseler de, emanı verecek yine onlardır.

730- Ama darullslama gidinceye kadar sadece "siz bize dokunmayın," diye eman isteseler ve onlar da eman verdikten sonra ikinci seriyye gelse, kale sakinlerine birşey geri vermeksizin onlarla savaşılabılır.

Çünkü emanı sadece birinci seriyyenin kendilerine saldırmaması için aldılar. Dinarları vermelerinden maksat da sadece birinci seriyyenin saldırısını Önlemektir. Bu da gerçekleşmiş olmaktadır. Halbuki birinci durumda

26; İbn Sâd, et-Tabakatü'l-kübrâ, 2/51-54: İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye. 4/71-74). Editör

iş böyle değildi. Orada belirli bir süre için genel bir eman istemişlerdi.

Eman, zaman bakımından süre ile sınırlı olabileceği gibi, seriyyeler bakımından da sınırlandırılabilir. Ancak sınırlandırma olmadan mutlak olarak kullanıldığında lafız genellik ifade eder. Sınırlandırmayı gerektiren bir şeye tahsis edildiğinde de hüküm o şey için sabit olur, yani hangi şey için tahsis edilmişse ancak ona delalet eder.

731- İkinci seriyye o kaleye varmadan önce birinci seriyye islam yurduna çıkıp gitmişse, ikinci seriyyenin kaleye vardığında kale sakinlerine savaş açması caizdir. Emanın bozulduğunu belirtmeden veya dinarları geri vermeden onlarla savaşabilir.

Çünkü onlara belirli bir süre için eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verilmiştir. O da birinci seriyyenin darullslama çıkmasına kadardır. Bu sürenin bitmesi ve seriyyenin darul-İslama çıkmasıyla eman da bitmiş olur. Nitekim darullslama çıktıktan sonra birinci seriyye tekrar geri gelse onlarla savaşılabılır. Onun için ikinci seriyye de onlarla savaşılabılır.

732- Seriyyenin bir kısmı çıkmış, bir kısmı da henüz çık-nıamışsa, muteber olan, komutanla beraber caydırıcı güce sahip kısmın çıkmış olmasıdır.

Çünkü kale sakinlerinin sulh isteyip dinarları ödemesinin sebebi, seriyyeden korkmuş olmalarıdır. Bu da seriyyedeki askerler ve caydırıcı güçleri sebebiyledir.

Halbuki Ebu HanhVnin görüşünde ve kıyasa göre seriyyeden darul-harpte bir kişi de kalmış

olsaydı, dinarlarını geri vermeden onlarla savaşılması caiz olmazdı.

Çünkü hüküm genele göre sabit olduğunda bir kişinin kalmasıyla de baki kalır. Nitekim bütün halkı irtidat eden bir memlekette bir tek mü'min veya zim-mî bile emniyet içinde kalmışsa, orasının darulharp olmadığını söylemektedir.

Ancak bu kıyas burada sakınca bulunduğundan uygulanamaz. Nitekim seriyye çıktıktan sonra onlardan bir adam öldürülür veya ölür veya esir edilir yahut kaybolsaydı onlarla savaşmak caiz olmaz mıydı?

733- Nitekim birinci seriyye çıkmayıp öldürülürse, kale sakinleriyle savaşmak yine helâl olur.

Çünkü öldürülmesi sanki çıkması demektir. Yani kale sakinleri seriyye-nin çıkması veya

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldürülmesi durumlarında onlardan eman içinde olur.

734- Seriyedekilerin bir kısmı öldürülür, bir kısmı da kalırsa, muteber olan, yine çıkmaları durumundaki gibi caydırıcılıktır. Geri kalanlar düşmanı caydıracak güçte değilse, kale sakinleriyle savaşmakta sakınca yoktur. Ama caydıracak güçte iseler, darulîslama bunlar da çıkmadıkça kaledekilerle savaşmak caiz olmaz. Bu sene onlara eman vermek üzere antlaşma yapmaları da caizdir.

Çünkü emanı kesinlikle malum olan bir zamanlama ile belirlenir. İslam yurduna çıkmaları gibi zamanı belirsiz bir olayla belirlemeleri caiz olduğuna göre, malum olan birşeyle belirlemeleri öncelikle caiz olur.

Sonra "sene" sözünü elif lam ile belirli

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

söyleyince içinde bulundukları malum sene kastedilmiş olur. Zilhicce ayının geçmesiyle de o sene geçmiş sayılır. Arta kalan bir ay ise onlar için sadece bu ay hesaplanır.

735- Bizim sene hesabımıza göre sizinle antlaşma yaptık, derlerse, sözlerine itibar edilmez.

Çünkü müslümanlar kendileri onlara eman verdiler. Söz konusu müddet de onlar tarafından bilinen müddet değil, müslümanlarca malum olan müddettir. Çünkü müslümanlar onlarca malum olan şeyi bilmezler. Nitekim hükümleri bildiğimiz şeye bina etmekle emrokmmuşuz. Yüce Allah buyuruyor: "Yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona menziller takdir etti"^{386[10]} Ama antlaşmada

^{386[10]} Yunus, 10/5

bunu belirtmişlerse, o taktirde dedikleri geçerli olur.

736- Barış anından itibaren bizim tam bir sene hakkımız vardır, derlerse, sözlerine itibar edilmez.

Çünkü onlar bu sene dediler. Oniki ay ise belirli bir sene değil, belirsiz bir sene süresidir. Nitekim bir yıl oruç tutmak borcum olsun, denirse, tam bir sene oruç tutulması gerekir. Ama bu sene denilirse o yılın geri kalan kısmı anlaşılır. Onun geçmesi de Zilhiccenin geçmesiyle olur.

737- Bu seneden maksudımız sizin yaz mevsimini geçirme-ııizdir, derlerse sözlerine yine iltifat edilmez.

Çünkü açık ve zahir olanın hilafını iddia etmişlerdir. Zira zahir, akla gelen ve anlaşılan şeydir. Bu sene denilince de akla gelen, onların

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

iddia ettiği de muhtemel olmakla beraber o yılın henüz geçmemiş kısmıdır.

738- Antlaşmada bir süre belirtmişlerse, o süre muteberdir. Bize bir sene eman verirsiniz, demişlerse bu antlaşmadan itibaren oniki ay süre ile geçerli olur.

Çünkü belirsiz bir sene zikretmişlerdir. Bu da oniki aydır. Yüce Allah "Allah indinde ayların sayısı şüphesiz oniki aydır"^{387[11]} buyurmaktadır. Yani yılın aylan on ikidir.

739- Zaman belirtmeden sadece bin dinar karşılığında bize eman verin demişlerse, bu» seriyyenin islam yurduna çıkması anına kadar demektir.

Çünkü sözün mutlaklığı durumun delaleti ve konuşanın sözünden malum olan şeyle mukayyet

^{387[11]} Tевbe.9/26

olmaktadır. Kendilerini seriyye kuşattıktan sonra böyle demeleri, başlarına gelen tehlikeden emin olmak için antlaşma yapmış olmalarını ifade eder. Bu da seriyyenin darulîslama çıkmasıyla sona erer. Bununla sanki, darul İslama çıkıncaya kadar bize eman verin, demiş oluyorlar.

740- Seriyye çıktıktan sonra kendisi veya başkaları geri gelirse, dinarları geri vermeden kaledekilerle savaşabilirler. Ancak emanlarmın bittiğini haber vermeden onlarla savaşmamaları gerekir.

Çünkü onlara verilen eman mutlaktır. Belirttiğimiz maksat ise verdikleri dinarlara raci olmaktadır. O maksat itibariyle darultıarbîn dışına çıktıklarında dinarları almaya hak kazanırlar. Ama eman mutlak olduğu için bozulduğunu haber vermeden onlarla savaşmak helal olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Tıpkı karşılıksız eman vermiş gibi. Bu, yukarıdaki durumun aksinedir. Orada eman resmen zaman ile sınırlandırılmıştır. Belirtilen zaman geçtikten sonra eman diye birşey kalmaz.

741- Devlet başkanı darulİslamdan onlara antlaşmaya davet edecek bir heyet gönderse ve belirsiz bir mal karşılığında eman vermeleri şartıyla antlaşma yapmayı kabul etmelerinden sonra devlet başkanı fikrinden dönüp onlarla savaşmak isterse, onlardan alınan malı geri vermeden savaşması doğru değil-

dir. Bu, birinci durumun aksinedir.

Çünkü orada malı vermelerinden maksatları başlarına gelen tehlikeyi uzaklaştırmaktı. Burada malı vermelerinden amaçları ise, müslümanlardan hiçbir kimse kendilerine saldırmamak üzere emanı mutlak olarak elde

etmektir. Teyidi muhtemel olan şeylerde mutlak teyidin zikredilmesiyle sarahat kazanan mesabesindedir. Sanki, bize sürekli eman verin, demişlerdir. Onun için malları geri verilmeden kendileriyle savaşmak helal değildir.

742- Kaleyi kuşatan seriyye, bin dinar karşılığında içindekilerle antlaşma yapmayı teklif edip başka birşey söylemezse, seriyyedekiler aynı seferde devam ettikleri sürece onlara dokunamazlar. Bu seriyye darulharpten çıkmasa bile başka seriy-yenin kaledekilere savaş açmasında bir sakınca yoktur. Çünkü malı verirken kendilerine saldırmamalarını şart koştular. Bu ise başkalarını değil, sadece o seriyyedekileri kapsar.

743- Maksat itibariyle bunlar seriyyenin saldırısından emin olmak istemişlerdir. Bunların

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

darulİslama çıkmasıyle kaledeki-lerin maksadı gerçekleşmiş olur. Bunlar da dinarları almayı hak etmiş olurlar.

744- Bir daha gelecek olurlarsa, dinarları geri vermeleri gerekmez. Ancak saldırmadan önce emanın bozulduğunu bildirmeleri gerekir.

Çünkü kendileriyle kale sakinleri arasında özel bir eman işlemi vardır. Ancak bu emanın süresi resmen mutlak olup sınırsızdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi böyle bir eman kaledekilerle müslüman cemaat arasında yapıldığında hileden sakınmak için emanın bozulduğunu haber vermeden onlara saldırmak helal değildir.

745- Aynı şekilde seriyye ile aralarında bir anlaşma olmuş ve malları alınmışsa, emanların bittiği bildirilmeden onlara saldırarak olurlarsa, mallarını geri verirler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü emanları kaldırılincaya kadar onlar eman içinde idiler. Rasulullah

buyuruyor: "Antlaşmaların malından birşey almanız helal olmaz."

746- Devlet başkanı darulharbe üç koldan asker gönderse ve müslüman askerler henüz varmadan bir kale halkı, kollardan birinin kumandanına "Bu seferden dönünceye kadar falan kale halkına dokunmamak üzere bin dinar karşılığında eman verin" diye haber gönderse ve iki taraf bu şekilde anlaşsa, diğer iki askeri birliğin olsun, başka müslümanların olsun, üç birliğin de darulİslama dönüşüne kadar onlara saldırması caiz değildir.

Çünkü bu eman İslam cemaatinin tümü için geçerlidir. Kale sakinlerinin amacı da sadece üzerlerine gönderilen birlikten emin olmak

değildir. Çünkü bu birlik henüz onlara varmamıştır. Belki maksatları, bu ve diğer birliklerin tümünden emin olmaktır. Bundan anlıyoruz ki, mallarını ancak belirli bir süreye kadar müslümanların tehlikesinden emin olmak için vermişlerdir. Söz konusu süre de müslüman askerlerin islam yurduna çıkmalarıdır. Bu da bütün müslümanların emandan haberdar olmaları halinde meydana gelebilir. Onun için malları geri verilmeden ve emanlarınm bittiği bildirilmeden onlara saldırmak caiz değildir.

747- Ama üzerlerine gönderilen askeri birlik kaleye yaklaşmış veya kaleyi kuşatmışsa, bu durumda maksatları sadece bu birlikten emin olmaktır.

Çünkü bu birlik tarafından kuşatılmış ve mecbur edilmişlerdir. Daha önce de belirttiğimiz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gibi sözün mutlaklığı maksadın belirli olmasıyla mukay-yed olur. Onun için diğer iki askeri birlik emanlarınm bittiğini haber vermeksizin onlara saldırabilirler. Nitekim devlet başkanı birliklerden birinin başında olup düşman "Bu seferden îslam yurduna dönünceye kadar bize eman verin" diye haber görderse ve devlet başkanı veya onu temsil eden kişi bunu kabul etse, bu bütün askeri ve düşmanı kapsar. Çünkü belirli bir kale halkını belirtmemişlerdir. Lafızları genel olduğu için hüküm kapsamı içine giren herkesi kapsamaktadır. Ama hususiliğini gösteren bir delil varsa, belirli bir kaleyi zikretmeleri gibi, hükmün genelliği geçersiz olur.

748- Devlet başkanı askeriyle o kaleyi kuşattıktan sonra eman verse ve başka bir gelişme olmazsa, onları kuşatan askerin verdiği

eman sadece o kaledekiler için geçerli olur. Daha önceki de böyledir.

749- Aynı şekilde askere haber gönderip sadece siz bize e-man verin, derlerse durum bir önceki gibidir.

Çünkü bu fazla ifadeyi zikretmeseler bile, sadece onlara eman verecek bunlardır. Ancak onlara verilen eman bütün müslümanları bağlar.

750- Sadece sizden emin olmak için bize eman verin, derlerse, bu, askerleri özellikle zikretme durumunun aksinedir. Şüphesiz bu da askerler kendilerine varmadan önce olur.

Çünkü tahsis için delil bulunmaktadır.

Yine devlet başkanına, "Sadece bize eman verin" derlerse durum aynıdır. Düşmandan sadece onlar emana kavuşurlar.

Çünkü kelimada tahsisi gerektiren şey vardır.

751- Bu askeri birlikten bir fert diğer birliklere katılacak olursa, onlarla beraber düşmanla savaşması caiz olmaz.

Çünkü sadece o askeri birlikten eman almışlardır. Bu da birliğin bütün fertlerini bağlar. Kendi birliği içinde onlarla savaşması caiz olmadığı gibi başka birliklerle beraber onlara karşı çarpışması da caiz değildir.

752- Bir seriyye bir kaleyi muhasara ettikten sonra kale-dekiler beşyüz dinar karşılığında dört ay süre ile eman isteseler ve onlar da eman verseler, sonra ikinci bir seriyye gelip bu durumu öğrense, belirlenen süre geçmeden veya dinarlar geri verilmeden onlara saldırması caiz olmaz.

Çünkü verilen eman bütün müslümanları bağlamaktadır.

Dinarlarımı geri verdikten sonra onlarla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

savaşıp mağlub etse ve verdikleri dinarlarla beraber bütün ganimetleri darulislama çıkarsalar, her türlü taksimden ve beşte bir ayrılmadan önce ödedikleri dinarlar kendilerine verilir.

Çünkü bu ganimetleri verdikleri dinarlar yardımıyla elde ettiler. Verdikleri dinarlar bir bağış değil, belki aldıkları ganimetten öncelikle almağa daha layıktırlar. Nitekim o dinarların kendisini kalede ele geçirseler beşte birin ayrılmasından ve her türlü taksimden önce onları almağa layıktırlar. Aynısını veya benzerini bulmaları arasında fark yoktur.

Düşmanın esir ettiği rehine benzer. Bir müslüman onu düşmandan satın alıp darulislama çıkarır, sonra rehin veren onu rehin para miktarıyla satın alırsa, bu durumda rehin alan kişinin alacağı borç, düşer. Ama rehin veren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kimseye ödediği ücreti kendisi öderse, köleleşen rehin kişiyi alır ve yanında rehin kalır. Çünkü rehin veren kişinin onu alması ve mülk edinmesi ancak ödediği ücretle mümkün olmuştur. Yoksa gönüllü olmuş değildir.

Yine birinin mülkü olduğu halde belirli bir süre bir insana hizmet etmesi vasiyyet edilen köle gibi. Kendisine hizmetle vasiyyet edilen kişi onu para ile satın alan düşmandan ücretini vererek kurtarırsa, kendisi ona sahip olmaya daha layık olur ve bu kurtarmada parası teberru sayılmaz. Çünkü ancak bununla ona hizmet yolu bulmuştur. Hizmet müddeti sona erince köle bedeli karşılığında ona satılmış olur. Ama köle sahibi ödediği miktarı kendisine verirse, köle tekrar ona ait olur.

Satanın elindeki satılık da böyledir. Düşman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onu esir ettikten sonra düşmandan biri onu satın alsa, satan önceki adam onu tekrar para ile satınalabilir. Sonra müşteriye: Dilersen iki fiyat tutariyle al, dilersen alma, denilebilir.

Çünkü satıcı kişi hakkını ancak ödediği fidye ile elde edebildi. Ödediği bu fidye de bir teberru değildir. Ödedikleri dinarlarda ikinci seriyyenin durumu da böyledir. Ödedikleri dinarlar ganimetten beştebir (humus) pay ayrılmadan önce kendilerine ayrılır. Beştebir pay verilmeden önce, dedik. Çünkü bu pay ganimetin tümünden alınır. Halbuki ödedikleri dinarlar ganimetten değildir. Kendilerine geri verildiği zaman da ganimetten verilmiş olmaz. Sadece beştebir ayrılmadan önce verilen nafile bir sadaka mesabesindendir.

753- Kaleyi fethedemeyip savaş dört ay

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

devam etse, sonra kale fethedilse, beştebir pay ayrılmadan önce ganimetten o dinarları veya benzerini almaları caiz olmaz. Alınan ganimetin önce beşte biri ayrılır, geri kalanlar, ganimet taksimi esaslarına göre taksim edilir.

Çünkü kaledekileri ve mallarını ganimet almaları, bu dinarların geri verilmesi sebebiyle olmamıştır. Eman süresi geçtikten sonra dinarları geri vermeden de onlara saldırabilir ve emanlarınm bittiğini bildirmeğe de gerek olmazdı.

Bu da birinci meselenin aksinedir. Çünkü orada dinarları geri vermeden belirtilen süre içinde o ganimeti almaları mümkün olmazdı. Belirtilen süre içinde onlara saldırmış olsalar, aldıkları malları geri vermeleri ve halkı emin oldukları yere iade etmeleri emredilirdi.

754- Da inlisi a m a çıkmadan önce

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

darulharpte askerlerle birinci seriyye birbirine kavuşsa, bakılır; Eğer kaledekileri belirlenen dört aydan sonra ele geçirmişlerse, hepsi alman ganimette ortak olup dinarlarını ayırmaları sözkonusu olmaz. Ama belirtilen dört ay içinde ele geçirmişlerse, önce tüm ganimetten dinarlarını alırlar, sonra arta kalanı aralarında paylaşırlar.

Çünkü darulîslamda ganimetleri hepsi korumuş (ihraz etmişlerdir. Ganimette ortaklığın sebebi budur. Belirttiğimiz gibi belirlenen dört aylık sürenin geçmesinden sonra ganimeti elde etmişlerse, Önce dinarları alınır, sonra kalan ganimet paylaşılır. Bu da beştebir payda ve birinci seriyyenin ortaklığında sözkonusudur.

755- Dinarları geri verdikten sonra ikinci seriyye kaleyi fet-hedeineyip darulharpte ilerleseler, sonra üçüncü bir seriyye gelse, kaleye

saldırmasında bir sakınca yoktur.

Çünkü dinarlarını İkinci seriyyenin geri vermesiyle emanları geçersiz olmuştur. Zaten ikinci seriyyenin de onlara saldırması caiz idi. Aynı şekilde üçüncü seriyye de onlara saldırabilir.

756- Belirlenen süre içinde veya ondan sonra kaleyi fethetmenin ardında bütün seriyyeler darulhapte kavuşup bir araya gelse, hepsi bütün ganimetlerde ortak olurlar. Bizzat kendisini görse bile ikinci seriyyenin dinarları ayırıp alması sözkonusu olmaz.

Çünkü kaleyi fethetmediler. O dinarları geri vermekle belirtilen süre içinde üçüncü seriyye kaleyi fethetme imkanı bulduğu için ikinci seriyyenin ganimet taksiminden önce dinarları ayırıp alması gerekir, denilse, cevap olarak deriz

ki:

Evet, ama ikinci seriyyenin üçüncü seriyyedekiler üzerinde bir velayeti yoktur. Nitekim kavuşmadan darul İslama çıkmış olsalardı ele geçirdiklerinden hiç birşey alamazlardı. Darulharpte karşılaşmaları sadece ganimette ortak olmalarının yegane sebebidir. Bu dinarlar ganimetten sayılmasaydı ikinci seriyyenin onda hiçbir hakkı olmazdı. Ganimetten sayıldığında da onlarda özel hiçbir hakları yoktur. Yani onlara mahsus olmaz. Ancak devlet başkanı veya kumandan ikinci seriyyeye dinarları kendi mallarından geri vermelerini emretmişse, o zaman bütün seriyyeler üzerinde velayeti olup onun emriyle ödeyenler onları teberru etmiş sayılamazlar ve almağa hak kazanırlar.

757- Üçüncü seriyye belirtilen süre içinde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kaleyi fethederse, önce ikinci seriyyenin dinarlarını verirler.

Çünkü bu ganimetleri ancak onlar sebebiyle elde edebildiler.

Ama belirtilen süreden sonra fethetmişlerse onlara birşey vermeleri sözkonusu değildir. Ancak devlet başkanı onların ödediklerini beytulmal-dan vermesi gerekir.

Çünkü müslümanların yararı için özel mallarından vermelerini emretmiştir. Bu da beytulmala borç vermiş olmaları demektir. Sonra bu ganimetin beşte biri beytulmala gitmiştir. Onun için ödedikleri miktar kendilerine beytulmaldan ödenir ve zarar karşılanmış olur.

758- Başka seriyye gelmeden önce birinci seriyye tekrar kaleye dönse ve dinarlarını geri verdikleri kaleyi fethetse, dinarlarım alınan

ganimetten almalarında bir sakınca yoktur.

Çünkü istediklerinin benzerini almış ve geri vermekle yaptıklarının hükmünü bozmuş oldular. Sanki kaleyi fethedinceye kadar başta birşey almamış gibidirler. Böylece aldıklarının tümü ganimet hükmüne girmiş olur.

759- Verdikleri dinarların bir kısmı kaybolmuşsa, süresi içinde kaleyi fethettikten sonra dönüşte alınan ganimetten de-ğilde başka yerden benzeri kendilerine verilince, ganimetten verdikleri kadar almaya daha müstehak olurlar.

Çünkü dönüşte onların durumu ve dinarları geri vermeleri başka seriyenin durumu gibidir.

760- Devletin başka bir milletle verdikleri mal karşılığında bir yıl saldırmazlık antlaşması yapması caizdir. Ancak bunu müslümanlar için yararlı olduğunda yapması gerekir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü devlet başkanı müslümanların koruyucusu olarak görevlendirilmiştir. Müslümanların yararı gözetilmeden savaşı bırakması ve malı almağa meyletmesi caiz olmaz.

Bu mal da ganimet veya feyr olmadığı için beşte biri alınmaz. Haraç mal gibi hepsi beytulmala verilir.

Çünkü ganimet, at ve süvari saldırılarıyla elde edilen maldır. Fey' ise düşmanın teslimiyet göstermesi sonucu müslümanların eline geçen maldır. Bu mal ise iki tarafın rızasıyla müslümanların eline geçmektedir. Onun için cizye ve haraç gibi olup beytulmala verilir. Çünkü bu malı devlet başkanı ancak müslümanların gücü sayesinde elde etmiştir.

761- Devlet başkanı saldırmazlık

antlaşmasının müslüman-lara zararlı olduğuna kanaat getirirse, aldığı malı sahiplerine geri vermeden onlara saldırması doğru değildir.

Çünkü hileden sakınmak ve ahde vefa göstermek vaciptir.

762- Aldığı malı veya benzerini onlara beytulmaldan geri verdikten sonra antlaşmanın bittiğini haber verir ve gönderdiği asker kaleyi fethedip ganimet alırsa, alman bütün ganimetin beşte biri ayrılır, geri kalan miktar ganimet taksimi esaslarına göre mücahidler arasında taksim edilir. Verdiği dinarlardan birşey geri alması doğru olmaz.

Çünkü bunu alırken müslümanlar için mal almış olur. Onu veya benzerini müslümanların malından iade etmiş sayılır. Zaten beytulmaldaki mal müslümanların sıkıntı ve felaketlerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

harcanması için hazırlanmaktadır. Bu da musibetler cümlesinden sayılır. Ama dinarları ellerinden çıktıktan sonra birinci seriyyenin dinarları sahiplerine geri vermeleri durumunda olay bundan farklı oluyordu. Çünkü orada kendilerinden alman ve kayıp olan mal ganimetin tü-mündendi. Geri verilen ise ganimetten değildi. Sadece onların özel mallarm-dandı. Burada ise alman şey bütün müslümanların malıdır. Geri verilen mal da müslümanların ortak malıdır. Onun için bundan birşey geri verilmez.

763- İkinci seriyye, kumandanlarının emri ile kendi mallarından dinarları geri verdikten sonra başka bir seriyye gelip yetişse ve ikisi birlikte kaleyi fethedip içindekilerini alsalar, alınan mallar önce iki seriyyedeki adam sayısına göre paylaşılır, sonra dinarları geri veren seriyyenin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

payından dinarlar ayırdedilir ve sahiplerine verilir.

Çünkü ikinci seriyye kumandanının emri diğer seriyye için geçerli olmayıp sadece kendi seriyyesini bağlar. Kalenin mallarını da iki seriyye birlikte aldı. Onun için önce aralarında paylaştırılır ve ikinci seriyyenin payı belirlenir. İkinci seriyyedekiler de paylarından verdikleri dinarları alırlar. Sonra arta kalan mallar ganimet taksimine göre taksim edilir.

Bu ganimet fert başına taksim edilir.

Çünkü ganimet taksimi sistemine göre değildir ki süvarilerle piyadelerin payları ayrı ayrı olsun. Nitekim bu taksim beşte bir pay ayrılmadan önce yapılmaktadır. Halbuki ganimet taksimi beştebir pay ayrıldıktan sonra yapılır.

764- Dinarları ayrıldıktan sonra geri kalan mal, taksimde üçüncü seriyyenin payına düşen

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mala eklenir. Hepsinden beşte bir payı ayrılır. Geri kalanı ganimet taksimi esasına göre dağıtılır.

Bu şuna benzer; Devlet başkanı darulharbe iki seriyye gönderir. Bunlardan sadece birine alınan ganimetin beşte biri ayrılmadan önce dörtte birini tahsis eder. O zaman alman ganimet önce fert başına taksim edilir. Böylece kendilerine tahsis yapılanların payı belli olur ve payları o maldan ayrılır. Arta kalan mal diğer seriyyenin payına eklenir. Sonra beştebir payı ayırır ve kalan mal ganimet taksimine göre aralarında taksim edilir.

Bu mesele kitabın başında sözü edilen ve kendi başlarına hareket edip komuta dışına çıkmış yüz isyancı meselesinin aksinedir. Orada paylaşma, en sahih rivayete göre, bu yüz kişi ile

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

diğer üçyüz kişinin payını belirleme esasına göre yapılır ve üçüz kişiye tahsis edilen miktar verilir.

Çünkü orada dörttebir payın tahsisi, ancak beşte bir payı ayrıldıktan sonra kalan maldan yapılmıştır. Beştebir payı ayrıldıktan sonra yapılan taksim ise, ganimet taksimidir. Burada ise beştebir payı ayrılmadan önce malın dörtte biri tahsis edilmiştir. Burada birinci taksim ganimet taksimi değildir. Bu taksim fert başına yapılan taksimdir.

765- Dinarları geri veren seriyyeye düşen pay, dinarlara tekabül etmiyorsa, payın tümü onlara bırakılır. Sonra diğer seriyyenin payından beştebir payı ayrıldıktan sonra kalan mal iki seriyyenin fertlerine ganimet taksimine göre taksim edilir.

Çünkü gerçek ganimet olarak alınan miktar

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

budur.

Dinarları geri veren seriyyeye düşen pay dinarlara tekabül etsin veya etmesin çözüm şekli budur.

Çünkü bu seriyye kumandanının üçüncü seriyye üzerinde kumandanlığı yoktur ki dinarların karşılığını tamamlamak için onların payından bir miktar alabilsin.

Allah doğruyu en iyi bilir.^{388[12]}

Kişinin Sözlerinden Eman Sayılan Ve Sayılmayanlar

766- Bir müslüman müşriklerden birini esir alsa ve esirin isteği üzerine eman verse, esir artık

^{388[12]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/27-42

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman altında olur. Emirın veya bir başkasının onu öldürmesi helâl olmaz.

Çünkü müslümanlardan birinin verdiği eman hepsi için bağlayıcıdır. Sanki emirin kendisi eman vermiş gibidir. Ancak eman verilen kişi fey' olur. Çünkü mağlub ve makhurdur. Onda müslümanların hakkı sabit olmuştur. Bütün müslümanların sabit olan bu hakkı bir tek kişinin emanı ile yok olmaz. Eman ile Öldürölmekten kurtulduğu gibi îslama girmekle de sadece öldürölmekten kurtulmuş olur. Yani öldürölmekten kurtulmuş olur ama fey' olmaktan kurtulmaz.

767- Esir edildikten sonra müslüman olursa öldürölmez. Ancak yine fey' olur. Esir ettikten sonra müslümanın ona eman vermesi durumunda da netice aynıdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü köle mesabesinde olmuştur. Ancak ganimet taksimi henüz yapılmadığından sahibi belli olmamıştır. Kölenin müslüman olması onu kölelikten çıkarmaz.

Müslüman olduktan sonra fey' olarak devam ettiğinin delili Hz. Ab-bas'ın şu hadisidir: Bedir günü esir edildikten sonra İslama girdi ve iyi bir müslüman oldu. Rivayet edildiğine göre bunun üzerine müslümanlar aralarında "Adamları öldürdük ve esir ettik. Şimdi sıra kadınlara geldi" dediler. Bu işe kalkışınca, henüz esir olan Hz. Abbas Rasulullaha şöyle dedi: "Bu doğru birşey değildir". Rasulullah, "Niçin?" dedi. Hz. Abbas: "Allah sana iki taraftan birini vadetti ve vadini gerçekleştirdi. Şimdi salim olarak dön" dedi.

O aşamada çok iyi müslüman olduğuna bu bir delildir. Bununla beraber Rasulullah ona fide

verip kendisini kurtarmasını emretti. Şu ayeti kerime de onun hakkında indi: "Ey Peygamber, elinizdeki esirlere söyle; Allah kalble-rinizde hayır olduğunu bilirse, sizden alınanlardan daha iyisini size verir."^{389[13]}

768- Esir adam "Ben müslüman değil, zimmî olmak istiyorum" derse, devlet başkanı ona zimmîlik hakkını vermeyip öldürebilir.

Çünkü esir ve makhur olmuştur. Belirttiğimiz gibi boyleleri için zimmî-lîk hakkının verilmesi isteğine olumlu cevap verilmez.

769- Müslümanlar esir alırken müslüman olmasından korkarak onun ağzını tıkamış veya doğmuş ve müslümanlığını ilan etmekten alıkoymuşlarda, çok kötü davranmış olurlar.

Çünkü müslüman olmak isteyen bir kimseyi

^{389[13]} Enfal.8/67

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman olmaktan alıkoymuş olurlar. Böyle birşey asla kabul edilemez. Ama İslama girmekten alıkoymak için değil de, kaçıp kurtulmasını önlemek için ağızını bağlamışlarsa, bunda bîr sakınca yoktur. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onları yakaladığınız zaman sıkı bağlayın"^{390[14]}

"Müslüman olmaması için ağızını bağlayacak olurlarsa, onların da kâfir olmaları gerekir. Çünkü onun kafir kalmasına rıza göstermişlerdir. Başkasının küfrüne razı olan da kafir olur" denilecek olursa, deriz ki;

Bunun iki izah yolu vardır :

Birincisi: Bunlar onun gerçekte müslüman olmayacağı; sadece öldürülmekten kurtulmak için göstermelik müslüman olacağını bilmişlerdir.

^{390[14]} Muhammed, 47/4

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Eğer böyle ise, bu onların küfre rıza göstermeleri anlamına gelmez.

İkincisi; onun küfrüne rıza göstermek suretiyle değil de, kendilerine yapmış olduğu eziyetin bir intikamı olarak sertçe davranmak kabîlindendir. Yüce Allah'ın şu ayetini düşünen bir kişi bunu daha açık ve rahatlıkla anlar: "Rabbimiz mallarını yok et, kalblerini sık. Taki onlar can yakıcı azabı görmedikçe inanmasınlar."^{391[15]}

Rivayet edilen şu olay bunu desteklemektedir: Rivayete göre Hz. Osman Mekke fethi günü Abdullah b. Saîd b. Ebi Serh'i Rasulullah'a getirdi ve "Abdullah b. Said b. Ebî Şerh sana biat etsin" dedi. Fakat Rasulullah ondan yüz çevirdi. Her tarafta Rasulullahtan bunu isteyince Rasulullah ona: "Biatini kabul ettik,

^{391[15]} Yunus 10/88

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gitsin" dedi. O ayrılınca, Rasulullah ashabına: "Biatini kabul etmeden önce aranızda kalkıp boynunu vuracak kimse yok muydu?" dedi. Ashab, Ey Allahın Rasulü, bize bir göz işaretinde bulunsaydınız bari, dediler. "Bir peygamber gizli göz işareti yapmaz" buyurdu.

Rasulullahın onun küfrüne razı olduğunu hiçbir kimse düşünemez. Sadece ölümden kurtulmak (takiyye) için göstermelik müslüman olduğunu Rasulullah anlamıştı. Onun için kendisinden yüz çevirdi ve söyleyeceğini söyledi.^{392[16]}

^{392[16]} Rasulullah'ın söz konusu kişiye niçin iltifat etmediğini ve ashtan birilerin onu öldürmesini tercih ettiğini kesin olarak bilmiyoruz. Ancak kesin olarak bilinen birşey varki, o da hangi amaç ve düşünce ile olursa olsun, müslüman olduğunu açıklayan hiçbir kimsenin öldürüle-meyeceği, böyle bir şeyin hem Kur'an hem peygamber tarafından

770- Müslüman bir esiri öldüreceği sırada esir iki defa: "Eman, Eman" derse ve müslüman da ona sadece diş bilemek ve amansız davranmak için sözünü tekrar edip "Eman, Eman ha!" derse, onu öldürmesinde bir sakınca yoktur ve kanı ona helaldir. Ancak bu sözünü duyan kimse onu öldürmesine mani olur ve amaçladığı şeyde onu tasdik etmez.

Çünkü görünüş itibariyle sözünün bağlamı emandır. Ancak onun iddia ettiği şeye de muhtemeldir. Ne varki bu onun gönlünde olup Allahtan başkası onu bilmez. Kumandan ve halkı ise zahire göre davranacağı için ona eman verdikten sonra öldürmesine müsaade etmezler. Kendisi ile Allah arasında ise onu öldürmek için

onaylanmadığı ve Rasulullahm böyle davrananlara şiddetle tepki gösterdiğiidir. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

serbestlik vardır. Çünkü kalbindekini Allah bilir.

771- Ama müslüman ona "Eman istiyorsun ha?!" veya

"Acele etme, başına geleni görürsün!" derse, bu onun için eman sayılmaz. Hem kendisi, hem başkası onu öldürebilir.

Çünkü sözünün bağlamından anlaşılıyor ki onu tehdit etmektedir. Sözün bağlamı, hakikatin terkedildiğine delildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor: "Dileyen iman eder, dileyen küfreder. Muhakkak zalimlere bir ateş hazırladık."^{393[17]} Şüphesiz ayette kınama ve azarlama vardır. Yoksa bağlam itibarıyla küfrü tercih etme serbestliği yoktur."^{394[18]} Yine "Dilediğinizi işleyin.

^{393[17]} Kehf 18/29

^{394[18]} Ayet. yazarın dediği gibi değil, insanlara imanı veya küfrü tercih etme serbestisi vermektedir. Ancak küfrü tercih etmekten Yüce Allah'ın hoşnud olmadığı "Kullarının kafir olmalarına razı olmaz."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Şüphesiz O, işlediklerinizi görür"^{395[19]} ayetinde de durum aynıdır. Ayette işleme emri değil, tehdit vardır. Bir adam diğerine "Erkeksen malında dilediğini yap" veya "Doğru söylüyorsan, bana elinden geleni yap" demesi, ona yapma izni değil, tehdit, azarlama, meydan okuma ve yaptığı taktirde cezalandıracağını ifade etmeyi dile getirmektedir. Burada da durum aynıdır. Müslüman ona "Eman ha! Sana eman verip vermiyeceğimi göreceksin" derse, adamın sözünü açıkça red ettiği anlaşılmaktadır.

772- "Eman" deyip susarsa, kalbindeki bilinemiyeceği için zahir itibariyle bu eman sayılır.

(Zümer, 7) ve bu tercihlerinden dolayı onları cezalandıracağını bildirmektedir. Değilse, imanı veya küfrü tercih etme serbestisi olmayan insanları tercihlerinden dolayı cezalandırma veya ödüllendirmenin anlamı olmaz. (Çeviren)

^{395[19]} Fussilet 41/40

Tıpkı başkasına "malımda şöyle, şöyle yap" diyen kimsenin sözü ile izin vermiş sayılması gibi. "Bununla tehdit kastettim" derse, mahkemede suçlu sayılmaz.

773- Ele geçirilmeden önce müşrik, kaleden "Eman, eman" diye bağırırsa ve müslüman ona "Eman, eman" derse, sonra müşrik, müslümanlar arasına çıkıp gelse, ona eman veren kişinin "Ben sadece tehdit etmek istedim" demesine itibar edilmez. Müşrik serbest bırakılır. Eman sözünü kumandanın veya başkasının söylemesi ayındır.

Çünkü eman sözünü söyleyenin kalbindekini müşrik bilemez. Böyle kabul edilirse aldatmaya sebep olur ki, aldatma haramdır. Bu şekilde müşrik, esirden farklı olur. Çünkü esir mağlub ve makhur olmuştur. Onunla müslümanlar arasında aldatma manası meydana gelmez. Onun

kalbindeki sadece onun İçin muteber olur.

774- Müslüman, kuşatma altındaki müşrike "Eman mı, hava alırsın!" veya "Erkeksen in" deyip bizzat kendi ifadesiyle ona duyursa, bunun üzerine müşrik inip gelse, müslümanlara fey1 olur ve öldürülmesi caizdir.

Çünkü onu hiçbir şekilde aldatmamış ve tehdit ettiğini ona duyurmuştur. Eman vermeyip sadece tehdit ettiğini açıklamıştır. Şuna benzer; Adam diğerine "Bana bin dinar borçlusun" der, diğeri ise "Bin dinar mı, hava alırsın!" diye cevap verir. Bunun sözü asla diğerini tasdik sayılmaz.

Ama eman sözünü duyurup diğeri sözleri duyurmazsa, müşrik eman altında olur. Onun İçin geçerli olan, duyurduğu şeylerdir. Duyurmadığı şeyleri itibara alacak olursa bu hile sayılır. Çünkü duyurmadığı şeyler kalbindeki şeyler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mesabesindedir. Bunları da nazarı itibara alırsa aldatmaya yol açmış olur. Aldatma ve hile ise haramdır.

Gerçeği en iyi bilen Allah'tır.^{396[20]}

Esirler Ve Darulharbe Girenlerin Sözlerinden Eman Sayılan Ve Sayılmayanlar

775- Müslümanlardan bir grup düşmanın ilk barış temsilcisiyle karşılaşp "Biz halifenin elçileriyiz" deseler ve halifenin mektubuna benzer bir mektup gösterseler ve böylece müşrikleri aldatsalar, bunun üzerine müşrikler onlara "girin" deseler ve onlar da darulharbe girseler, orada kaldıkları sürece düşmandan kimseyi öldürmeleri

^{396[20]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/43-46

ve mallarından birşey almaları caiz olmaz.

Çünkü bu tavırları ve gösterdikleri şey gerçek ise, darulharpte düşman tarafından eman altında sayılırlar. Dolayısıyla darulharpteki düşman da onlardan eman içinde olur. Darulharbin halkına ve malına dokunamazlar. Darulharbe giden elçiler için de durum aynıdır.

776- Kendilerini bu tavır içinde gösterdiklerinde de durum aynıdır.

Çünkü dışarıdan gelenlerin içlerinde gizlediklerine vakıf olmaları mümkün değildir. Hileden sakınmak için hüküm ancak zahire göre verilir. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi eman işi ciddi olup onun için bir sebep bile eman için yeterlidir.

Takındıkları tavır onların eman istemeleri mesabesinde kabul edilir. Eman isteyip onlar da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman verdiklerinde bu emana riayet etmeleri gerekir. Eman istediklerini gösteren delil ortaya çıktığında da durum aynıdır.

777- Onları gizlice vurmak niyyetinde oldukları halde "Ticaret için geldik" dediklerinde de durum aynıdır.

Çünkü gerçekten göründükleri gibi tüccar iseler, darulharp ehline hiyanet etmeleri helal olmaz. Tüccar tavrını takındıklarında da durum aynıdır.

778- Darulharp içinde onlarla karşılaşmaları halinde de durum aynıdır. Ancak karşılaşmadan önce aldıkları şeyler onların olur. Ama ondan sonra bir şey almaya kalkışmaları helal olmaz.

Çünkü takındıkları tavır sebebiyle onları serbest bırakmaları kendilerine eman vermeleri mesabesindedir. Bu da ondan sonra düşmanın

malına ve canına zarar vermelerini haram kılmaktadır. Ancak ondan önce aldıklarından birşey geri vermeleri gerekmez.

779- Bunlar Rumlar kılığına girip kendilerini onlara ben-zetseler ve düşman "Kimsiniz?" dediğinde, "Biz darulîslamda eman ile oturan Rumlarız" deseler ve darul-harpte bilinen Rumlardan birine kendilerini nisbet etseler veya kimseye kendilerini nisbet etmeseler, bunun üzerine düşman onları serbest bıraksa, düşmandan güçlerinin yettiğini öldürmekte ve malları almakta serbesttirler.

Çünkü takındıkları tavır ve söyledikleri doğru ise onlarla darulharp ehli arasında zaten eman yoktur. Çünkü iki taraf birbirinin canına veya malına el koyup ele geçirirse, arada eman olmadığı için onun olur. Aldığı şeyler veya kişiler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

elinde iken alan kişi müslüman olursa o şeyler veya kişiler onun olur. Onları serbest bırakmalarının sebebi, şeklen veya manen eman istemeleri değil sadece kendilerinden olmalarıdır. Çünkü rumlardanız veya sizlerdeniz sözünün anlamı aynıdır. (Müslümanlarla değil, Rumlarla anlaşmış olmaktadır).

780- Yine kendilerinin zimmîlerden olduğunu ve müslü-manlarla olan anlaşmayı bozarak geldiklerini söyleseler ve düşman da girişlerine izin verse, durum aynıdır. Bununla önceki arasında fark yoktur.

Çünkü kendilerinden kabul ederek ve aynı yurdun vatandaşı sayarak serbest bıraktılar. Zaten insanın kendi yurdunda eman istemesi söz konusu değildir.

el-Mütehassır fı'1-Cenneti lakabıyla bilmen

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Abdullah b. Üneys'^{397[21]} hadisi buna delalet etmektedir. Süfyan bin Abdullah'a "Sana yardımcı olmak, beraberinde bulunmak ve sayıca çoğalmak için geldim" demiş ve sonra öldürmüştür. Bu da gösteriyorki böyle bir şey eman olmaz.

el-Mütehassır olayını önce açıklamıştık.

Rasulullahm şu buyruğu da bunu açıklamaktadır: "Rasul ve Nebilerden sonra dünyada çalışanların en hayırlısı mütehassırlardır.

Yani dünyada daha sonra cennette üzerine dayanacakları ve üstün derecelere ulaşacakları iyi ameller işleyenlerdir. Tıpkı dünyada bir insanın bir asaya dayanması ve koltuk değneğinin olması

^{397[21]} Kişinin üzerine dayanacağı baston veya koltuk değneği gibi bir şey edinmesine tahassür denir. Çeviren.

gibi.

781- Düşman, elinde olan bir grup esir müslümanı serbest bıraksalar, bunların düşmandan dilediklerini öldürmesinde, mallarını almalarında ve güçleri yetiyorsa darulislama kaçırap götürmelerinde bir sakınca görmüyorum.

Çünkü serbest bırakılmadan önce onların elinde makhur ve mağlub idiler. Bu durumda iken neye güç yetirmişlerse, onu ele geçirmeye serbest idiler. Sah verildikten sonra da durum aynıdır. Zaten, eman isteğinde bulunduklarını ifade eden birşey de yapmadılar. Serbest bırakmaları da eman vermek suretiyle değil, iltifat etmemek ve ilgi göstermemek suretiyle olmuştur.

782- Yine onlara "Size eman verdik, dilediğiniz yere gidin" derlerse, esirler de birşey söylemezse, durum aynıdır.

Çünkü herhangi birşeye zarar vermelerini haram kılan şey şeklen veya manen verilen emandır. Ancak bu eman ile düşmanın can ve malına zarar veremezler. Bu eman da verilmiş değildir. Kendilerinin bağlanmadıkları bir şeyde düşmanın sözü onları bağlamaz.

783- Ama bunlar darulîslamdan gelmiş ve darulharp sahipleri onlara "girin, eman altındasınız" demişlerse, durum farklı olur.

Çünkü bu durumda kendi istekleriyle eman isteyerek geldiler. Düşman kuvvetle vurabileceği bir durumda iken karşısına çıktıklarında onlara birşey yapmadığına göre, kendilerine eman verdik demeseler bile, eman vermiş gibidirler. Esirler ise darulharpte istekleriyle değil, esir olarak bulundular. Emanın olabilmesi için ona söz veya fiille bir şeyin delalet etmesi lazımdır.

784- Onlardan bir grup esirlerle karşılaşp "siz kimsiniz" der ve esirler "Biz tüccar kişileriz, arkadaşlarınızın verdikleri eman ile girdik" veya "Biz devlet başkanının elçileriyiz" deseler ,ondan sonra düşmandan kimseyi öldürmeleri doğru olmaz."

Çünkü eman istediklerini gösteren bir tavır ortaya koydular. Burada onların eman İstemesi kabul edilir. Ondan sonra darulharp ehline hıyanet etmeleri doğru olmaz.

Ama darulharpli onlara saldırırsa durum değişir.

785- Düşman onların esir olduklarını anlayıp yakaladıktan sonra esirler kaçıp kurtulursa, düşmanın malını almaları ve öldürmeleri helal olur.

Çünkü düşmanın yaptığı ile eman hükmü

ortadan kalkmış olur. Nitekim eman altında olan kişilere düşmanın devlet başkanı hainlik edip ve hapsedip mallarını aldıktan sonra onlar kaçıp kurtulurlarsa düşmanları öldürmeleri ve mallarını almaları helal olur. Çünkü düşman devlet başkanının yaptığı antlaşmayı bozmuş sayılır. ■

786- Aynı şekilde düşman devlet başkanının bilgisi veya emri ile biri onlara böyle davranır ve devlet başkanı da onu alıkoymazsa, netice aynıdır. Çünkü beyinsiz (sefi) yasaklanmadıkça, kendisine emredilmiş sayılır. Ama devlet başkanlarının veya düşman toplumun bilgisi dışında bunu yaparsa, bu beyinsizin yaptığı sebebiyle eman altındaki kişilerin halkın can ve mallarını helal saymaları doğru değildir. Çünkü sıradan birinin böyle yapması düşman ile kendileri arasındaki anlaşmayı bozmaz. Çünkü

bu kişi antlaşmayı bozma yetkisine sahip değildir. Yaptığı sadece onlara bir haksızlıktır. Güç ve imkanları varsa kendilerine yaptığıının aynısını onlara yapmaları veya aldığıının kendisini yahut benzerini ondan almaları caizdir. Onun dışında kendisine birşey yapmaları helal olmaz. Çünkü zalime zulüm edilmez. Sadece ona yaptığıının cezası verilir.

787- Esirler yakalandıklarında "Biz sizdeniz" deseler ve onlar da serbest bıraksalardı, esirlerin düşmanı öldürmesi ve mallarını alması helâl olurdu.

Çünkü takındıkları tavır, eman isteme tavrı değildir.

788- Yine darulharpte İslama girmişlerse bütün söylediklerimizde durumları esirlerin durumları gibidir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü darulharpte bulunmaları eman ile olmamıştır.

789- Düşmanın karşılaştığı müslümanlar, düşmana "Biz Burcan halkıdanız, İslam ülkesinden eman ile geldik. Barış temsilcilerinizden biri, ülkemize gidebilmemiz için bize eman verdi" deseler ve onlar da serbest bıraksalar, ondan sonra düşmandan kimseye zarar vermeleri helal olmaz.

Burcan Hazar bölgelerinden biridir. Halkıyla Rumlar arasında açık bir düşmanlık vardır. Eman olmaksızın birbirlerinin ülkesine girmeleri imkansızdır. Onun için takındıkları tavır eman isteme mesabesindedir. Nitekim söyledikleri gerçek olsaydı onların herhangi birşeylerine zarar vermeleri helal olmazdı.

790- Müslümanların yurduna dönmedikçe

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendilerini Burcan kimliğiyle gösterecekler ,durum aynıdır. Ama müslümanlar m ülkesine döndükten sonra tekrar darulharbe girecek olurlarsa, dilediklerini onlara yapabilirler.

Çünkü bu durumda bunlar darulharpte hırsız durumundadırlar. Geri gelişlerini düşmanın fark edip etmemesi aynıdır. Çünkü darulharbe tekrar girişleri düşmanın yurdunu korumasındaki ihmalkarlığını gösterir.

Halbuki önceki durumda iş tamamen farklı idi.

791- Müslümanlar düşmandan esirler alıp öldürmek istediklerinde, biri ben müslümanım derse, İslamını sorgulamadan Öldürmeleri helal değildir. Bu lafızla müslümanı olacağı için değil, belki yüce Allanın "Dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek size müslümanı olduğunu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bildirene "Sen mü'min değilsin" demeyin"^{398[22]} ayetinin zahirîne göre hüküm budur.

Zaten adam kapalı bir söz söylemiştir. Bununla ne demek istediği araştırılır. Araştırmadan önce hemen öldürmek ihtiyatla davranmaya aykırıdır.

792- Kendisinden sorduklarında İslamı tarif edip tavsif ederse, o müslüman demektir ve öldürülmesi caiz olmaz. Esir düşmeden önce müslüman olduğu bilinmedikçe müslümanlara fey' olur.

Bundan önce müslüman olduğu bilinmeyince yeni müslüman oluyor demektir. Bu da Öldürülmekten korur ama köleleştirilmekten kurtarmaz.

793- Müslüman siması taşıyor ve daha çok

^{398[22]} Nisa. 4/94

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman olduğu sanılıyorsa, bu müslüman olduğunu bilmek mesabesindedir. Bu özellikleri varsa öldürülmeyip salıverilir.

Çünkü ihtiyat esasına göre kararlaştırılan durumlarda zanm galip kesni bilgi gibidir. Vaziyetin gerçeğine vakıf olmanın mümkün olmadığı durumlarda da zanm galip kesin bilgi mesabesindedir.

794- "Müslüman değilim, beni İslama davet edin ki müslüman olayım" derse, yine durum aynı olup Öldürülmesi helâl olmaz.

Çünkü Rasulullah "Onları lailahe illallah demeğe davet ediniz" buyurmuştur. Kendisi İslama davet etmeden önce bir kavimle savaşmazdı. Davetin ulaşmadığı bir milletle savaşmak istediğimiz zaman onları davet etmeden önce kendilerine savaş açmamız doğru

değildir. Çünkü belki daveti kabul eder, belki de etmezler. Bizim davet etmemizi istiyen ve bunu kabul edeceğini belirten bu adamın davet edilmeden önce evveliyetle öldürülmemesi gerekir.

795- Ben müslümanım, dedikten sonra İslamı anlatması istenildiğinde anlatamazsa, müslümanların ona İslamı açıklamaları ve "sen buna mı inanıyorsun?" demeleri gerekir. Evet, derse, o müslümandır. Hayır, derse veya bu söylediğinizi bilmiyorum, derse, öldürülmesi helaldir.

Ama devlet başkanının ona "Seni davet ettiğimiz bu şeyi kabul ediyor musun?" diye sorması daha iyidir. Evet, derse, öldürülmeyip fey1 olur. Hayır, derse boynu vurulur.

Bu paragraf ile cariye ve zevce (kadın eş)

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

meşalesindeki cevabın nasıl, olacağı da anlaşılmaktadır. Kişi İslamı tavsif etmesini İstedğinde cariyeye veya kadın iyi tavsif edemiyorsa, kendisi önünde İslamı tarif eder ve "Buna mı inanıyorsun? Sanırım inandığın budur" der. Onun Evet, demesi yeterlidir. Bununla cariyeye veya kadın müslüman olur, nikah ve temellük ile onunla evlenmek helal olur.

Allah en iyi bilir.^{399[23]}

Müslümanların Bazı Durumlarını Ve Gizli Şeylerini Düşmana Bildirmesinden Korkulan Elçi Ve Eman Verilen Kişinin Durumu

796- Düşman devlet başkanının elçisi

^{399[23]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/47-52

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman askerlere gelirse, ticaret için gelip eman istiyen tüccar gibi mesajını ile-tinceye kadar eman altında olur.

Çünkü bu ikisinin gelişinde müslümanların yararı vardır.

797- Düşman elçisi veya eman altındaki tüccar dönmek istediklerinde kumandan müslümanların gizli şeylerini görüp düşmana rehberlik yapmalarından endişelenirse, bu tehlikenin bertaraf olduğuna kanaat getirinceye kadar onları yanında (darulİslamda) alıkoymasında bir sakınca yoktur. Çünkü hapsetmekle müslümanlar gözetilmiş ve zarardan korunmuş olurlar. Fitnesini önlemek için zina edenin hapsi caiz olduğuna göre bu ikisinin hapsi öncelikle caizdir.

798- Devlet başkanına "Bizi serbest bırak,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

burada eman ile kalalım" derlerse, serbest bırakmaması gerekir.

.Çünkü zahire göre bunlar gördükleri şeylerde düşmana rehberlik edeceklerdir. Zira inançları kendilerini buna sevketmektedir. Yüce Allah'ın "Onlar sizi şaşırtmaktan geri durmazlar"^{400[24]} ayeti bu açık durumu desteklemektedir.

799- "Bunlardan hiçbirini bildirmeyeceğimize yemin ederiz" derlerse, sözleri tasdik edilmez. ,

Çünkü yemin, zahirîn delil olduğu ve desteklediği kişi için delil olur. Burada ise zahir, söylediklerinin aksini göstermektedir. Onun için yeminlerine iltifat edilmez. "Onların yemini yoktur"^{401[25]} ayeti de bunu desteklemektedir. Yani

^{400[24]} Ali İmran, 3/118

^{401[25]} Tevbe,9/12

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onların müslümanlara zararlı olabilecek yerlerde güvenilecek yeminleri yoktur. Bu şekliyle onların bu yeminlerine devlet başkanının güvenmesi caiz değildir. Sadece emin oluncaya kadar bunu da yanında hesaba katar.

Ancak onları ayaklarından bağlaması veya bir işte çalıştırması caiz değildir.

Çünkü bu onlara eziyet ve işkence olur. Halbuki onlara eman vermiştir. Hainlikleri sabit olmadıkça onlara işkence veya eziyet etmeğe hakkı yoktur,

Hapsetmek de onlara eziyettir, denilirse, cevap olarak deriz ki: Hapsedilir, derken cezaevine kapatılır, demek İstemiyoruz, Çünkü bu eziyettir. Demek istediğimiz darulharbe dönüşlerini önlemek ve gözetim altında bulundurmaktır, Bunda da onlara eziyet yoktur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Sadece müslümanlar gözetilmiş olur. Vatanlarına dönmelerini engellemek açısından onlara bir nevi. eziyet sözkonusu olsa bile, bu daha büyük zararı önlemek içindir. Bazı kişilere zarar vermekten kaçınmak mümkün olmadığında iki zarardan hafif olanı tercih edilir.

Müslümanlara zarar vermelerini önleme amacı, yanlarına bekçiler vererek (gözetim altında bulundurarak) da gerçekleşmektedir. Bunun dışında ayaklarını bağliyerek veya kelepçeliyerek eziyet etmeğe hakkı yoktur. Bir savaş (çatışma) çıkar ve bekçiler onlarla ilgilenemez de kaçıp kurtulmalarından endişe ederse, bu meşguliyet kayboluncaya kadar onları kelepçelemek veya ayaklarından bağlamakta bir sakınca yoktur. Çünkü zarar yeri burasıdır, yani kaçıp gitmeleridir. Meşguliyet bittikten sonra

ayakları veya elleri çözülür. Çünkü zaruretle sabit olan şey, zaruret miktarına göre takdir edilir.

800- Devlet başkanı darulislama dönünce onlardan endişelendiği yerden onlar için güven içinde olacağı yere beraberinde götürebilir. Sonra casusluklarından emin olduğu yerde serbest bırakır.

Çünkü burada müslümanların gözetilmesi, tehlikelerden korunması ve zararın önlenmesi vardır.

801- Darulislama girinceye kadar onların zararından endişe ediyorsa, darulislama girinceye kadar serbest bırakmaz.

Çünkü darulharpte serbest bırakıldıklarında belki de zarar büyük olacaktır. Devlet başkanının kendisi ve asker için zarardan korunma yollarına başvurması ve tedbirini alması gerekir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yerlerinde kalmağa ısrar ederlerse, zorla götürür.

Çünkü araştırılıp çözümlenecek hususlarda devlet başkanının zorlama yetkisi vardır. Nitekim genel bir seferberlik olduğunda halkı buna zorlayabilir. Buna benzer olarak Hz. Ömer "Kendi başınıza terkedilerseniz, çocuklarınızı

satarsınız" demiştir.

802- Darulİslamda emin olacağı yere vardığında serbest bırakıp geri gitmelerini istediği takdirde, ülkelerine ulaştıracak binek ve azık vermeden gitmeyip ısrar ederlerse, onunla beraber gelmemek için direndikleri yere ulaştıracak kadar gerekli araç ve azık vermesi gerekir.

Çünkü onları oradan zorla getirdi. Oraya ulaştırması gerekir. Bunu müs-lümanları korumak için yaptığına göre onlara yapacağı masraf

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanların beytulmalmdan karşılanır. Tıpkı başlarına bir felaket gelmiş ve mal onun için harcanmış gibi.

803- Direndikleri yere kadar istiyerek geldikleri için buradan öteye dönüşlerinin masrafını karşılamaz. Vereceği masrafı da, asker ganimet almamışsa yahut alıp paylaşmışsa, beytul-maldan verir. Ama ganimet alıp henüz paylaşmamışlarsa, masrafları o ganimetten verir.

Çünkü askerlerin çıkarını düşünerek onları zorladı. Onun için masraf askerlerin hakkı olan maldan karşılanır. Tıpkı ganimetleri taşımak, korumak ve yüklemek için ücretli adam tutmuş olması gibidir.

804- Geri dönmelerini önlemesi ve beraberinde kalmağa mecbur etmesi halinde de durum aynıdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu durumda da askerlerin ganimetlerinden onların masraflarını karşılar.

805- Zorla getirdiği yerden itibaren onları ganimet malı o-ları hayvanlara bindirir.

Çünkü onun yanında emniyet içindedirler. Hıyanetten sakınmak da vaciptir. Ganimeti alanların yararını gözeterek beraber getirdiği için masraflarım da ganimetten karşılar. Tıpkı zekat üzerinde çalışanlara yetecek kadar zekat malından verildiği gibi. Yine kadının kocası evinde tutulduğu sürece nafakasını kocanın karşılaması gibi.

806- Emin olduktan sonra serbest bırakmak istediğinde onlar emniyet içinde olmadıkları bir yerde iseler, onları gözetmesi ve ancak emniyet duyacakları bir yerde salıvermesi gerekir.

Çünkü onun eman ve himayesi altındadırlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Onlara zulmedilmesini önlemek görevidir. Müslümanların emniyetini gözettiği gibi onların da emniyetini gözetir. Nitekim bir gemi ile beraberinde bir adaya çıkarsa onları o adada alıkoyup terkedebilir mi? Hayır, onları kaybolmıyacakları yere kadar gemi ile taşır, araç ve bineklerini de vererek gönderir.

807- Eşkıya ve hırsızlardan korkuyorsa, emin olacakları yere kadar götürecek kişileri yanlarına vermesi lazımdır.

Çünkü bu, devlet başkanının görevidir. Ancak bunu tek başına yapamıya-cağı için bazı müslümanların yardımından faydalanır.

808- Onlarla beraber emniyetlerini sağlamak için gönderilenlerin korku içinde olacakları yere vardıklarında ancak emniyet içinde olduklarını iddia ederlerse, müslümanların emin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olabilecekleri en uzak yere kadar onlarla görevliler göndermesi gerekir. Buraya vardıklarında serbest bırakılırlar. Bunun ötesiyle mükellef değildir.

Çünkü bunun Ötesinde müslümanlar tehlikeye maruz kalırlar. Bu da müşrikleri emin kılma pahasına caiz değildir. Yani müşrikleri emin kılmak için müslümanları tehlikeye atmak caiz olmaz. Müşriklerin emin olacağı ve müslümanlar için güvenliğin bulunmadığı yere gitmeğe müslümanları zorlar ve gittiklerinde öldürülürlerse, kan diyetleri ondan alınır. Ama kendi istekleriyle gidip öldürülecek olurlarsa, kanlarından o sorumlu değildir. Bu da iki durumdan en kolay olanıdır.

Gerçekleri en iyi bilen Allah'tır.^{402[26]}

^{402[26]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-

**Kaledeki Düşmana Müslüman Kişinin
Karşılıklı Veya Karşılıksız Eman Vermesi**

809- Aralarında müslüman bir esirin bulunduğu kaledeki düşmanı müslümanlar kuşattıklarında esir müslüman düşmana eman verip geceleyin müslüman askerlerin karargahına çıkarıp getirirse, gelen düşmanın tümü inüslümanlara fey' olur.

Çünkü onlara eman veren esir, aralarında mağlub ve makhur bir kişidir. Böylelerin verecekleri eman geçerli değildir. Sonra, bu eman ile müslümanların çıkarını değil, sadece kendini kurtarmayı amaç edinmiştir. Böylelerinin emanını geçerli sayarsak müslümanlar artık

kuvvetle düşmanın bir kalesini bile fethetme imkanı bulamazlar. Çünkü esir bir müslümanın bulunmayacağı kale çok nadirdir. Müslümanların fethedeceğine düşman kesin inandığında bu esire emreder ve ondan eman alırlar. Aralarında müslüman esir olmadığında da içlerinden birine müslüman olmasını emreder ve ondan eman alırlar. Bunun hükmü de esirin hükmü gibi olur. Bütün bu sebeplerden dolayı hepsi müslüman-larafey' olur, dedik.^{403[27]}

810- Kıyasa göre erkeklerinin hepsini

^{403[27]} Eman verebilmek ve verilen emanın geçerli olabilmesi için, o sırada dârüİ-İslamda ikamet etmek gerekmektedir. Dârüİslam dışında bulunan iş adamları veya esirler ya da ülke dışında müslüman olup hicret etmemiş olanların emanları, İslam idaresinin velayet alanı dışında kaldıklarından ve ayrıca İslam ülkesindeki ahval ve şartlardan habersiz olmaları ihtimali bulunduğundan geçerli sayılmamaktadır. (Ebu Yusuf, el-Harac, s. 222; Kâsânî, el-Bedâi, VII/107; Bilmen, Hukuk-ı İslamiyye 111/380). Editör.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldürmek caizdir.

Çünkü geçersiz eman öldürmeyi engellemez. Tıpkı akli ermeyen bir çocuğun veya delinin eman vermesi gibidir.

İstihsana göre ise, erkeklerini öldürmek doğru değildir.

Çünkü Rasulullahın "En basitleri onların çıkarını gözetir" sözünün zahirî buna delalet etmektedir. Zira hadis, esiri de, başkasını da kapsar, Bu zahirle amel terkedilecek olursa, şüphe ile geçersiz olan şeylerde şüphe olarak kalır.

Tıpkı "Sen ve malın babana aitsiniz" sözü mesabesindedir.

İkinci olarak kaledeki düşman savaşmak için değil, eman istemek için karargaha gelmiştir. Bu da esirin kendilerine verdiği emana itibar edilerek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

meydana gelmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi muhasara altındaki düşman silahını bırakarak veya eman isteyerek savaşı bırakmış bir şekilde teslim olup geldiğinde öldürülmekten emin olur. Bunlar da öldürülmekten emin olurlar. Ama köle olmaktan kurtulamazlar. Humus (beşte bir) kısmı ayrıldıktan sonra askerler arasında ganimet olarak taksim edilirler. Onlara eman veren kişinin yeni müstüman olan veya aralarında eman ile bulunan biri olmasında durum değişmez.

811- Müslüman askerlerden biri onlara eman verirse, emanı geçerlidir.

Çünkü onlardan emin olup müslüman askerler arasında güven içindedir. Verdiği eman İslam cemaatinin verdiği eman gibidir.

812- Devlet başkanı emanlarımızı geçersiz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olduğunu bildirdikten sonra kalelerinden çıkmaz ve kendisi onlara eman verdikten sonra caymış ve savaşmayı uygun görmüş gibi onlara savaş açmış ise, bu durumda İslam ordusunun karargahına gelip "Bize falan kişi eman verdi" derlerse, adaletli iki müslüman şahit getirmediğe söyledikleri kabul edilmez.

Çünkü zahire göre fey1 olmuşlardır. Müslümanların onlardaki hakkını yok eden bir şeyi iddia ettiler. Onun için buna mutlaka adaletli iki müslüman şahit getirmeleri gerekir.

Sözünü ettikleri adamın "Ben onlara eman verdim" demesi de kabul edilmez.

Çünkü kendi yaptığına şahitlik yapmaktadır. Halbuki kişinin kendi kendi-ne şahitliği muteber değildir.

813- Ama adaletli iki müslüman şahitlik

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yaparsa eman geçerli olur ve emin olacakları yere götürülmeleri gerekir.

Çünkü delil ile sabit olan, gözle görerek sabit olan gibidir.

814- O adamın sözünden başka delilleri yoksa, fey' olurlar.

Ancak mevcut olan şüpheden dolayı ve istihšana göre erkekleri öldürülmez. Çünkü sözkonusu adam öldürülmelerinin haram olduğunu haber vermiştir. Sözünde doğru olması muhtemeldir, öldürmenin haram oluşu da dinin hükümlerin dendir. Hükmün bağlayıcılığında haberi vahid (bir tek kişinin verdiği haber) din işlerinde hüccettir. .

815- Müslümanın onlara bin dinar karşılığında eman verdiğini daha kalelerinden çıkmadan devlet başkanı öğrenirse, istediğini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yapmakta serbesttir. Dilerse o emanı kabul eder ve darulharpten çıkıncaya kadar onlara dokunmaz, dinarları da alarak müslümanlara fey' sayar.

Çünkü devlet başkanı bu şekilde emanı tasvib edebileceği gibi kendisi de böyle bir eman verebilir. Alınan mal da asker gücü ile alındığı için onlara fey' olur.

Dilerse dinarlarını geri verir ve hıyanetten sakınmak için emanla-riun bozulduğunu bildirerek onlarla savaşıır. Tıpkı kendisi onlara bu şekilde eman vermiş ve bozmuş gibi olur.

816- Adam onlarla barış yaptığıında müslümanların karargahına girmiş veya kalelerini tahrip etmişlerse, devlet başkanı onlardan bin dinar alıp müslümanlara fey' yapabilir.

Çünkü burada müslümanların gözetmesi,

böyle bir barışın caiz oluşuna

dayanmaktadır. Onlar karargahta emin olup devlet başkanının emin olacakları yere ulaştırmcaya kadar emanı altındadırlar. Dinarlarını geri verse bile durum değişmez. Böylece anlıyoruz ki dinarları alması müslümanların yararınadır. Tasarruf yetkisi alınmış köle gibidir. Kendini ücretli sayar ve çalışmaktan kurtulur.

817- Dinarları askerler arasında dağıtırsa, onlara "Darulharpten nereye isterseniz gidin" der ve emin olacakları yere varıncaya kadar onlara dokunmaz.

Böylece antlaşmada onlar için koşulan şarta bağlı kalma sağlanmış olur.

818- Müslümanlar kaleyi fethedince içlerinden biri "Ben onlarla şu bin dinar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

karşılığında sulh yapmıştım" der ve kale-dekiler de onu doğrularsa, devlet başkanı bunun bir değerlendirmesini yapar. Onu doğrulamak müslümanların yararına ise tasdik eder ve dinarları ondan aldıktan sonra kale halkına dile-dikleri yere gitmelerini emreder. Sözünü tasdik etmemesi müslümanların yararına ise, yalanlar ve dinarları almaksızın kale halkını fey1 sayar.

Çünkü müslümanların koruyucusudur. Müslümanlara en yararlı olanı a-raştırır ve onu yerine getirir. Nitekim karşılıksız onları bağışlayıp salıvermek isterse, salabilir. Bu da onun gibidir. Ne olursa olsun, adamın onlara eman verdiğini haber vermesiyle meydana gelen şüpheden dolayı, erkeklerini öldü-remez.

819- Adam eman verdiğini söylediği zaman onlar kalelerinde ise, eman altında olurlar. Devlet

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başkanı da dilediği şekilde hareket eder.

Tıpkı bu durumda onlara yeni eman vermiş gibidir. Müslümanlar açısından bunun bildirilmesi, yeni eman verilmesi gibidir. En iyi Allah bilir.^{404[28]}

Şartlı Eman

820- Kuşatma altındaki kişilerden biri Müslümanlara "bana e-man verin, yüz kişiden oluşan ganimeti size göstermek için yanınıza geleyim" der ve inip gelerek onları söylediği yere götürse, ancak söylediği yerde kimse bulamayınca "Burada idiler, gitmişler, nereye gittiklerini bilmiyorum" derse, bu durumda müslümanlar kaleyi fethedemezlerse onu emin

^{404[28]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/57-60

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olacağı yere gönderirler. Kaleyi fethederlerse yine darulharpte emin olacağı yere ulaştırırlar.

Çünkü karargaha emniyetle gelmiştir ve eman almıştır. Eman da kabul ile sabit olur. Yerine getirilmesi kabul edilen şeyin gerçekleşmesine kadar beklemez. Nitekim bin dirhem vermesi karşılığında köle azad edildiğinde bu para bundan sonra ödenmese de köle azad olur.

821- Burada da kişi kendisinin korunduğu yerden rehberlik yapmak üzere çıkıp gelirse, emanı almış olur. Söylediği şeyi yerine getirsin veya getirmesin müslümanlar d an eman almış olur ve onu emin olacağı yere ulaştırırlar.

Müslümanlar "Bize rehberlik etmek üzere eman verdik, ama sözünü tutmadı" diye itiraz ederlerse, cevap olarak denilir ki: Bu adam "size

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rehberlik yapmazsam benimle sizin aranızda eman olmaz" dememiştir.

Böylece İmam Muhammed şart mefhumunun delil olmayacağını ifade etmiş olmaktadır. Mezhebimiz de budur^{405[29]} Yüce Allanın "Şahitlik yapması (o kadının ifade etmesi) onu cezadan kurtarır"^{406[30]}ayetini açıklarken İmam Ebu Yusuf'un da böyle dediğini İmam el-Kerhî rivayet etmektedir. Yani şahitlik yapmaması onu cezadan kurtarmaz, anlamına gelmez. Yüce Allah "Evlendiklerinde zina edecek olurlarsa, onlara hür kadınlara edilen azabın yarısı

^{405[29]} Fıkıh usûlünde mefhûmü'l - muhâlefe başlığı altında şart mefhumu şöyle ifade edilmektedir: Hükmü, şart edatlarından biri ile belirli bir şarta bağlanmış hükmün geçerli olmadığına delâlet etmesidir. (Editör)

^{406[30]} Nur. 24/8

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilir."^{407[31]} buyurmaktadır. Bu demek değildir ki evlenmeyip zina etmişse o azaba çarptırılmaz. Çünkü şart mefhumu sıfat mefhumu gibidir. O da hüccet değildir. Yüce Allah buyuruyor: "Seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını... "^{408[32]} Bu sıfat onunla beraber hicret etmiyenlerin haram olduğuna delalet etmiş değildir. Yine "Öyleyse o aylarda kendinize yazık etmeyin"^{409[33]} buyurmaktadır. Bu da haram aylar dışında zulmün mubah olduğuna delalet etmez.

Onların "Bize rehberlik etmek üzere sana eman verdik" demeleri, "Rehberlik etmediğin zaman sana eman yoktur" anlamına delalet etmez. Çünkü o muhtemeldir. Muhtemel (ihtimal) olan ise kesin zıt karşılığı olmaz ve hükmünü

^{407[31]} Nisa. 4/25

^{408[32]} Ahzab, 33/50

^{409[33]} Tevbe,9/36

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

iptal etmez. Ama onlara" Size göstermezsem bana eman olmasın" derse, o takdirde birinci şıkka mukabil olabilecek esas haline gelir. Yani böyle söylediğinde sözkonusu düşmanı gösterirse emanı alır, göstermezse eman alamaz.

Bmanın geri alındığı ve savaş halinin geçerli olduğu bildirilmekle öldürmek de, köle yapmak da helâl olur. Bu da şarta bağlanması muhtemel olan mutlak kabilmdendir. Rehberlik yapmazsa ona eman olmaz. Bu durumda devlet başkanı serbest olup dilerse öldürür, dilerse fey' sayar.

Bir ay süre ile bir adamın canını koruma tekeffül etmesi buna benzer. Tekeffül ettiği şahsı muhataba teslim etmedikçe bir ayın geçmesiyle tekeffül eden adam mesuliyetten kurtulmuş olmaz. Ama bir ay sonra kefalet sorumluluğum

kalmaz, derse bir ay geçmekle dediği olur.

822- Bu adam elimizde esir olup "size düşmandan ganimet olacak yüz kişiyi haber vereyim, bana eman verin" deyip yukarıdaki şekilde olay cereyan etse ve söylediği rehberliği yapamazsa, devlet başkanı onu öldürebilir.

Çünkü elimizde esir olmuş, devlet başkanının öldürmesi veya köle etmesi caiz olmuştur. Emam da yapacağını söylediği rehberliğe bağlamış, onu da yapamamıştır.

Bundan önceki durumda henüz teslim olmamış, düşman tarafındaydı. Gelişi sadece müslümanlardan aldığı eman sebebiyle idi. Bunun karşılığında müslümanlara yararlı olacak rehberliği üstlenmiştir. Bu görevi yerine getirmediğinde devlet başkanının emin olacağı yere ulaştırması gerekiyordu.

Gerçekte ise iki olay arasında fark yoktur. Her iki durumunda da rehberlik yapmadığından daha önceki durumuna iade edilir. Ancak bu esir, üstlendiği görevden önce elimizde öldürülmesi veya köleleştirilmesi mubah olan biriydi. Burda da eski durumuna dönmektedir. Bu görevi üstlenmeden önce muhasara altında olan da düşman arasında emniyet içindeydi. Üstlendiği görevi yerine getirmediğinden onun da eski durumuna iadesi gerekir.

823- Muhasara altındaki adam "Size rehberlik yapmazsam fey' olayım veya köle olayım" demiş ve şartını yerine getirme-mişse, müslümanlara fey' olur ve devlet başkanı onu öldü-remez.

Çünkü bu fazla ibareyi söylememiş olsaydı şartı yerine getirmese bile öldürülmek ve

köleleştirilmekten emin olurdu. Ama bu fazla ibare birinci durumun hükmünü iptal eden delil teşkil etmektedir. Mukabil taraf da delile göre işlemektedir. Sonra, bu şartın öldürölmek için değil, sadece köleleştirilmek için olabileceğini kabul etmiştir. Bu şartta yarar olup gözetilmesi gerekir.

824- Yine "şartımı yerine getirmezssem size zimnî olayım" demişse, söylediğı gibi olur. Şartı yerine getirmezsse zimmî olur ve öldürmesi yahut köleleştirilmesi caiz değildir.

Çünkü şartı yerine getirmek vaciptir.

825- "Kale kapısının size açılması için önce bize eman verin, sonra gelin bize İslamı anlatın, müslüman olalım" demişse, onlar hepsi eman altında olurlar. Tekrar kalelerine dönmek ve muhkem duruma gelmelerine imkan tanımak için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman-ların kalelerini boşaltması, daha sonra savaş halinin yeniden geçerli olduğunu bildirmeleri gerekir.

Çünkü yerine getirmeden önce müslümanlar şartı kabullendikleri için onlar eman kazanmışlardır. Vadettiklerini yerine getirmekten kaçınmalarıyla eman geçersiz olmaz. Eman gereğince de emin oldukları eski yere iade edilmeleri, daha sonra savaş halini ilân etmeleri gerekir.

826- Müslümanlar "İslamı kabul etmezseniz aramızda e-man yoktur" der, onlar da kabul eder ve olay yukarıdaki şekilde cereyan ederse, İslamı kabul etmedikleri taktirde köleleştirmek ve savaşanlarını öldürmekte bir sakınca yoktur.

Çünkü şart böyle koşulmuştur. İki taraf arasında meydana gelen ilişkilerde sadece

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

koşulan şarta riayet vaciptir. Bunun delili de Rasulullahtan rivayet e-dilen Ebu'l-Hukayk oğullan hadisidir. Rasulullah onlara "Benden bir şey gizlerseniz korumamızdan yoksun olursunuz." buyurdu: Onlar da bunu kabul ettiler. Yalancılıkları açığa çıkınca öldürölmelerini ve köleleştirömlerini tercih etti.

Rivayete göre Uhut savaşından sonra ordu dönönce müşriklerden bir adam yolunu kaybetmiş ve Medine'ye gelerek akrabalık bağı bulunan Hz. Osman'ın evine gelmiştir. Bunun özerine Hz. Osman Rasulullaha gelerek ona eman dilemiş, Rasulullah da "Öç güne kadar eman verdik, ondan sonra görösek kanı helaldir" diye öç günlük eman vermiş. Adam çıkmış, öç gün sonra Rasulullah ashabına "Arayın, umarım bulursunuz" demiş, öç günden sonra derin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

uykuya dalmış olarak bulmuşlar. Getirilip öldürülmüştür. Bu da gösteriyor kî öldürmenin caizliğine ve savaş halinin bildirilmesine dayalı olarak emanda belirlenen şart geçerlidir.

827- Bazıları İslamı kabul eder, bazıları da kabul etmezse, kabul edenler hür, diğerleri de fey olur. Çünkü parça, tümden sayılır.

Zaten bir topluluğa izafe edilen çoğul, o topluluğun her ferdini ayrı ayrı kapsar. Delili de şu ayeti kerimedir. "Kendilerini her çağırdığımda parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine hüründüler."^{410[34]} Bu şartla sanki onlardan her birine "İslama girmezsen aramızda eman olmaz" demiş gibiyiz.

828- Muhasara altındakilerden biri "Bize eman verirsiniz kendim gelir müslüman olurum"

^{410[34]} Nuh 71/7

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

der ve müslüman olmayı red ederse, tekrar kalesine geri gönderilir.

Çünkü bize göre eman altındadır. Onun bu durumu için yüce Allah şöyle buyurmaktadır. "Müşriklerden biri sana sığınır, Allahm sözünü dinlemesi için ona eman ver, sonra onu güven içinde olacağı yere ulaştır."^{411[35]}

829- Müslümanlar ona "İslama girmezsen aramızda eman olmaz" şartını koşar, o da İslama girmeyi kabul etmezse, müs-lümanlara fey' olur.

Çünkü aramızda şart böyle koşulmuştur.

830- Devlet başkam İslamı kendisine sunduğunda kabul etmediğinden fey¹ saydıktan sonra İslama girecek olursa, o yine fey' olup hür olmaz.

Çünkü İslama girmemesiyle şartlı verilen

^{411[35]} Tevbc. 9/6

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

emanın hükmü geçmiş sayılır ve müslümanlar elinde esir kalır.

831- İslama girince öldürülmeyip fey1 yapılır. Bu da başlangıçta İslamı red ettiğinde fey1 olarak sayılması durumundadır.

832- Devlet başkanı İslama davet ettikçe İslamı red ettiğinde fey1 olarak kararlaştırılmayıp sonra İslama girdiğinde de fey olacağı kararlaştırılmamışsa, kıyasa göre yine fey' olur.

Çünkü isimi kabul etmemekle emanın biteceği şartı İslama girmeyi red ettiğinde gerçekleşmiştir. Şarta bağlı olan şey de, şartın bulunmasıyla sabit olur. Şartlı yapılan boşanma ve köle azadı gibi.

İstihsana göre ise, hür müslümandır.

Çünkü red etmesi tereddütle olup ihtimallidir. İslamdan nefret sebebiyle olmuşsa o gerçek red

etmedir. Böyle değil de, kalbindeki şüphe gidinceye kadar üzerinde düşünme sebebiyle olabilir. Onun için red etmesinin şekli ve sebebi ancak hakiminin hükmü ile kararlaştırılır.

833- İslamı red etmeyip sadece "Bırakın düşüneyim" derse, devlet başkanı ona sadece üç gün mühlet tanır.

Çünkü düşünüp taşınma ve şüpheyi giderme bir müddet gerektirir. Böyle mühlet isterse ona üç gün süre tanınır. Çünkü bu yeterli bir süredir. Şartı tercih etmesi de buna delildir.

Bu meselede durumu mürtedde benzemektedir. Durumunu düşünüp taşınmak için süre istediğinde ona üç gün tanınır. Hz. Ömer hadisi buna delalet etmektedir. Ebû Musa el-Eşari tarafından Hz. Ömer'e bir adam geldi. Halkın durumunu ondan sordu. O da anlattı.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Sonra yeni bir olay veya garip bir durum var mı? dedi. Evet, dedi. Müslüman iken bir adam küfre döndü. Ona ne yaptınız? dedi. Getirip boynunu vurduk, dedi. Onu üç gün bir eve kapatıp her gün ekmeğini ve suyunu vermeniz gerekmez miydi? Belki tevbe eder ve Allah'ın emrine bir daha dönerdi. "Allah'ım, şahid ol, ben bu olayda bulunmadım, emretmedim ve bana anlatıldığında razı olmadım," dedi.

İmam Şafiî bunun zahirine göre hükmetmekte, mürted isterse de, istemezse de seran bekletilmesi gerekir, demektedir.

Bize göre izahı ise şöyledir: Sözkonusu mürted onlardan mühlet istemiş, onlar ise red etmişlerdir. Hz. Ömer onun için bunu yadırgamıştır. İslam şeriatının güzelliklerine vakıf olduktan sonra irtidat eden kimseye düşünüp

taşınması için üç gün mühlet tanınıyorsa, İslama henüz vakıf olmıyan bu adanla mühlet tanımak öncelikle gerekir.

834- Kendisine İslam takdim edildiğinde kabul veya red ettiğini belirtmezse, devlet başkanı ona üç defa İslamı sunar ve her defasında kabul etmediği takdirde fey1 olacağını bildirir.

Çünkü susması, İslamı reddetmesi demektir. Ancak özrü tamamen ortadan kaldırmak için ve başka ihtimal olduğunu gözönünde bulundurarak ona üç defa İslamı sunar ve her seferinde de uyarı olarak akıbetini kendisine haber verir. Buna rağmen red ederse fey1 olduğu kararlaştırılır. Tıpkı mahkemede sorulara cevap vermiyen hasmı hakiminkın inkar edici olarak sayması, yemin etmesi istenildiğinde yeminden kaçınması

halinde hakimin onu haksız sayması ve üç defa yemin etmesi istenmesine rağmen yemin etmemesi halinde hakimin hüküm vermesi gibi.

835- Müslümanlara gelmek istediğinde "Bana İslamı arze-dersiniz üç gün mühlet içinde kabul edersem hür olurum, İslamı kabul etmezsem benimle sizin aranızda eman olmasın" demişse, kendisine İslam sunulduğu andan itibaren üç gün üç gece serbest olur.

Çünkü kendisi için böyle şart koşmuştur. Kendisine İslam arzedilince İslamı kabul edeceğini ancak üç günlük mühlet istediğini belirtmiştir. Böylece anlıyoruz ki sürenin başlaması kendisine İslamın arzedilişinden itibaren. Gece ve gündüzden biri çoğul kipi ile zikredildiğinde diğerini de kapsar.

836- Süre geçtiği halde müslüman olmazsa

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

fey' olur ve devlet başkanının hükmüne gerek kalmaz.

Çünkü şart böyledir. Mutlak olması halinde hüküm vermenin şart koşulması, düşünme île red etmenin birbirinden ayırdedilmesi içindir. Burada da belirtilen süre ile bu gerçekleşmiştir. İcarede olduğu gibi vaktin tesbit edilmiş olması, o vakitten sonrasının önceki ile aynı hükümde olmasını engeller.

837- "Böyle olmazsa, aramızda eman yoktur" dememiş ve olay aynı şekilde olmuşsa, üç gün geçtikten sonra güven içinde olacağı yere gönderilir.

Çünkü üç günlük süre eman için değil, düşünüp taşınmak içindir. Üç gün geçtikten sonra İslamı red etmesi gerçekleşmektedir. Ancak üç günden sonra kendisiyle savaşılacağı ve emanın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

biteceği ona şart koşulmadığı için adam güven içinde olur. Onun için kalesine güven içinde ulaştırılması gerekir.

838- Kalesini müslümanlar fethetmişse, darulharpte emin olacağı en yakın yere ulaştırılır. Ondan sonra kendisiyle çarpışmak helal olur.

839- Müslümanlara "üç gün içinde müslüman olursam olayım, olmazsam size köle olayım" demiş ve müslüman olmuşsa, hür müslüman olur, üç gün içinde müslüman olmazsa ganimet olur ve diğer ganimetlerle taksim edilir.

Çünkü böyle şart koşuldu.

840- Aynı şekilde tek başına veya bütün kale halkı "Size zimmî olalım" demiş ve üç gün içinde müslüman olmamışlarsa, müslümanlar a zimmî olurlar.

Çünkü böyle şart koşup kabul ettiler.

841- Muhasara altındaki adam "Bana eman verirsiniz, size içinde ganimet olacak yüz adam bulunan bir köyü göstereceğim der ve müslümanlar eman vermeyi kabul eder, o da razı olduktan sonra onları boş bir köye getirir ve "Burada idiler, ama gitmişler" derse, müslümanlara feyp olur ve "Beni emin olacağım yere geri götürün" diyemez. Daha önceki durumun zıddıdır.

Çünkü müslümanlar emanı ona şartlı verdiler. O da rehberlik yapmasıydı. Şart gerçekleşmezse ona bağlı olan da yok gibidir. Halbuki daha önceki durumda rehberlik yapmak üzere ona eman vereceğini kabul etmişlerdi. O da kabul etmişti. Böyle rehberlik yapsın yapmasın emin oluyordu. Nitekim kölesine "Bana bin dirhem verirken hür olursun" diyen adamın

kölesi bunu kabul ederse, bin dirhemi ödemedikçe hür olmaz. Ama "Sen hürsün, ancak bana bin dirhem vereceksin" derse ve köle de kabul ederse, hür olur, parayı ödesin veya ödemesin, değişmez. Burada da durum aynıdır.

842- Yine "inersen ve müslüman olursan eman altında olursun" denildiğinde iner, ama müslüman olmazsa, fey1 olur.

Çünkü "ve müslüman olursan" cümlesi de şart üzerine atfedilmiş olup aynı hükme tâbidir ve şart kapsamındadır. Eman altında olmasını İslama girmesi şartına bağladıkları için İslama girmedikçe eman altında olmaz.

843- Ona "inmek ve müslüman olmak üzere sana eman verdik" derlerse, indikten ve İslama girmeden önce emin olur. İslama girmeyi kabul etmezse emin olacağı yere ulaştırılması lazımdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yine "inmek ve bize yüz dinar vermek üzere eman altında olursun" derlerse,o da iner fakat dinarları vermeyi red ederse, eman altında olur. Ama "iner ve yüz dinar verirsən emin olursun" demişlerse durum aksidir.

Çünkü burada eman dinarları ödemesi şartına bağlıdır. Öncesinde ise sadece bu işleri yapmayı kabul etmesi şartına bağlıdır.

844- İner ve ödemeyi kabul ederse, dinarları ödemesi lazım olup eman altında olur.

845- Vermeyi red eder veya param yoktur, derse ödeyin-ceye kadar hapsedilir. Ancak eman hakkını kazandığı için fey' olmaz, dinarları ödediği anda salıverilmesi ve emin olacağı yere ulaştırılması gerekir.

846- İslam devlet başkanının kendisini de beraberinde da-rulîslama çıkarıncaya kadar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermeyi red eder ve darulîslama çıktıktan sonra vermeyi kabul ederek verirse, serbest bırakılır ve emin olacağı yere gönderilir.

Çünkü eman altındadır. Borcundan dolayı hapsedilmiştir. Borcunu öderse üzerinde bir hakkımız kalmaz.

Ama darulîslamda uzun müddet kalır ve dinarları (borcunu) Öde-mezse, devlet başkanı onu zimmî sayar.

Çünkü darulîslamda kafir, cizye vergisini ödemedi uzun müddet oturamaz. Zaten darulîslamda dinarları ödemediği için hapsedilmişti. Kendisi vermeyi kabul etmiyor veya ödeyemiyordu. Darulîslamda kafir hapsedilirse, rehin mesabessinde cizye vergisine bağlanır.

847- Devlet başkanı zimmî sayarsa,

hapisten çıkarır ve dinar borcu da düşer.

Çünkü o dinarları şahsi eman karşılığında borçlanmış ve üzerine almıştı yahut emin olacağı yere ulaşmak için onları kendine fidye yapmıştı.

Sadece eman sözkonusu ise bunu zaten en sağlam iki yoldan biriyle, müslüman olmak veya zimmîliği kabul etmekle kazanmış olur. Müslüman olursa cizye vergisi de düşer. Tıpkı efendisi tarafından âzad edilen sözleşmeli köle veya sözleşme yapmış ve efendisinin ölümü ile azad olacak ümmülveled cariye gibi. Sözleşme ile vermeyi taahhüt ettiği miktarı ödeme gereği kalmadığı için ödenecek olan borç düşer.

Ama mesele fidye ile kurtulmak ise, kendisini fidye ile kurtarmak istediği amaç da kalmamıştır artık. Çünkü İslama girmek veya zimmî olmakla artık vatandaşımız olur ve darulharbe dönmesi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yasaktır. Diğer zimmîler gibi dinarları verse de dönme hakkı yoktur. Zaten bu dinarları ancak ehline ve emin olacağı yere dönebilmek için fidye olarak veriyordu.

Niçin mal karşılığında köleleştirilmedi ve zimmet akdinden sonra borcunu ödediği takdirde serbest olacağı belirtilmedi? diye sorulursa, deriz ki;

Çünkü bu adam asla müslümanların kölesi değildir ve olmamıştır. Mal, bir zamanlar köle olup hürriyete kavuşması veya azat edilmesi karşılığında ancak bedel olur.

848- Yerine başka birini vermek üzere müslümanlarla antlaşma yapsa, ortalama birini veya dirhem yahut dinar olarak değerini vermesi gerekir.

Çünkü fidye olarak gerekli olan bir şey,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

malın bedeli olmaz. Burada olduğu gibi bir kişi mutlak olarak zikredi İd içinde şahıs veya değeri olan maldan hangisi alacaksa ortalamasından tesbit edilir. Hanımın kabulüne bağlı olarak belli kelimelerle boşama bedelinde ve kasıtlı öldürme barışında ödenecek diyette olduğu gibi.

849- Üzerine aldığını verir, ama kalesini açmazsa, sonra başka bir yere gitmek isterse, serbest bırakılır ve darulharpte dilediği yere gidebilir.

Çünkü biliyoruz ki kaleden inmiş ve tekrar kaleye dönmek üzere kalede korktuğu durumdan emin olmak için canı kırşılığında fidye vermiştir. Bu da darulharpten gitmek istediği yere gitme imkanı olduğu zaman gerçekleşir.

850- Darulharpte emin olacağı yere ulaştıktan sonra onunla savaşmak caiz olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü güven içinde olacağı ikinci bir yere ulaşmakla amacı gerçekleşmiş olmaktadır. Oraya ulaşmakla da kendisiyle müslümanlar arasındaki eman sona ermiş sayılır.

Ama müslümanlara "Siz darulislama dönünceye kadar ben sizden eman altında olacağım" diye şart koşmuş veya "şöyle böyle yapıncaya kadar" demişse, o zaman koştığı şarta bağlı kalmak lazımdır.

Çünkü halin delaletiyle emin olacağı yere ulaşmasıyla aramızdaki emanın sona erdiğini kabul ediyoruz. Çünkü daha önce muhasara altında korku içindeydi. Eman istemesinden maksadı o korkudan kurtulmaktır. Zıddına açıklama yapıldığı taktirde halin delaleti de sabit olmaktadır. Yani açıkça ifade edilince durumdan anlaşılan şey geçersiz olur.

851- Bu şartlardan birini koşmaz da kalesine dönmeyi tercih eder ve kaleye dönüp güvene kavuşursa, yine müslüman-ların emanı dışına çıkmış olur.

Çünkü kendi isteğiyle emin olduğu yere varmıştır. Emanın sona ermesinin sebebi budur. Ama şu kadar ay eman altında olmayı veya müslümanların darulislama dönmesini şart koşmuşsa, o taktirde eman altında olur. Eman müddetinin sürmesi için kaleye girmesi de emin olacağı başka bir yere ulaşması mesabesindedir.

852- Müslümanlar kaleyi fethederse, onu serbest bırakırlar. Ama kaleye döndükten sonra müslümanlarla savaşmışsa, ele

geçtiğinde fey' olur.

Çünkü güven içinde olduğu bir yerde müslümanlarla savaşırса aramızdaki emanı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bozmuş olur. Bozulduktan sonra öldürmek ve köleleştirmek konusunda emanm yasaklayıcı hükmü yoktur.

853- Müslümanlara "Bırakın ineyim ve size yüz dinar vereyim, vermezsem bana eman olmasın" veya "yanınıza iner ve yüz dinar verirsem eman altında sayarsınız" dedikten sonra iner, ama vermesini istediklerinde red ederse, kıyasa göre fey'

olur.

Çünkü iki şıktan birinde emanı geçeriz sayma şartı gerçekleşmiştir, ikinci

şıкта ise emanın şartı gerçekleşmemiştir. Yani inmesine izin verildiği halde vermesini şart koştuğu parayı vermekten kaçınmıştır.

854- İstihsana göre ise devlet başkanına götürülüp parayı vermesini kendisine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

emretmedikçe fey' olmaz. Ama vermesini emredince, red ederse onu fey1 sayar.

Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi vermeyi red etmesinin değişik gerekçeleri olabilir. Red etmesinin sebebi ancak devlet başkanının hükmü ile

ortaya çıkar ve kararlaştırılır.

Nitekim müslümanlara "Size değil, emire vereceğim" veya "Ancak şahitler önünde size vereceğim" deseydi, bu şekilde vermeyi red etmekle fey' olur muydu? Elbette hayır. Onun için bu konuda kıyas geçersizdir.

855- "Üç güne kadar inip gelmek ve size bir başkasını yahut yüz dinar vermek üzere bana eman verin" dedikten sonra iner gelirse, eman altında olur ve üç günlük süre geçinceye kadar ona birşey yapılmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü kendisi için bu süreyi şart koşturmuşur. Vadeli borcu olanın hapse-dilmediği gibi bu da hapsedilmez.

856- Vermeyi kabul ettiği için süre geçse de eman altındadır. Ama ödemeyi yapıncaya kadar hapsedilir. Ancak müslü-man olur veya zimmîliği kabul ederse malı verme mükellefiyeti düşer.

Daha önce açıkladığımız iki sebepten mal mükellefiyeti düşer.

857- "Şu süreye kadar size yüz dinar vermek üzere bana eman verin, vermezsem aramızda eman olmasın" veya "Şu süreye kadar size verirsem eman altında olayını" der ve süre geçinceye kadar vermezse, fey' olur. Hakimin burada hüküm vermesine de gerek yoktur.

Çünkü kendisi için bir süreyi açıkça şart koştur. Belirttiği süre artırılmaz. Hakimin hüküm

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermesini şart koşarsak süreyi artırmış oluruz. Halbuki nass üzerinde yapılan ziyade nesh anlamına gelir.

858- Adam "içinde ganimet olacak yüz adam bulunan bir köyü göstermek karıştığında bana eman verin. Köyü göster-mezsem aramızda eman olmasın" deseydi ve inmesinden önce veya sonra yahut göstermesinden önce veya sonra göstereceği köyü inüslümanlar fethetmişse, bu rehberlik sayılmaz. Başka bir köyü gösterirse, şartı yerine gelmiş olur. Aksi halde fey¹ sayılır. Müslümanlar o köyü önceden bilmiş ama henüz fethet-memişlerse, yine fey' olur.

Çünkü müslümanlara yararlı olacak bir rehberliği üzerine emanı almıştır. Müslümanlarca bilinen bir şeye delalet etmesi halinde yarar gerçekleşmiş olmaz. Sonra, delalet, amaca

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisiyle ulaşıldığı taktirde gerçekleşmiş olmaktadır. Onun rehberliğinden önce müslümanların o köye ulaşmaları zaten onun delaletiyle olmamıştır. Müslümanların o köyü zaptedip etmemeleri durumu değiştirmez. Nitekim ihramlı kimse bir ava delalet ettiğinde bu av kendisine rehberlik edilen kimse tarafından daha önce biliniyorsa, ihramlıya bundan dolayı ceza düşmez.

859- Onunla beraber çıkmış ve yolu kendisi onlara göstermiş ve köyün yerini kendisi oraya varıp göstermeden önce kendileri tanıyıp çıkarmışlarsa, gösterme görevini yerine getirmiş ve emanı haketmiş olur.

Çünkü onun delaletiyle o yolu tanıdılar. Köyü tanımaları da o yola koyuldukları zaman olmuştur. Onların sonradan öğrendikleri asıl

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sebebe onun delaleti ilave edilmektedir. Yani köyü ve yolu tanımlarında asıl etken ve sebep odur ve katkısı olmuştur. Nitekim avın yolunu göstermekle ava delalet eden ihramlı cezayı hak etmiş olur.

860- " Yine onlarla beraber gitmeyip sadece köyü tarif etse ve tarifi üzerine gidip köyü bulsalar, emanı hak etmiş olur.

Çünkü bu şekilde delalet gerçekleşmektedir. Zira birine yolu tarif eden kimse, beraberinde gitsin veya gitmesin, delaletiyle yol malum olduğu için delalet etmiş olur.

861- Yine "Size bir patriği ve ehlini göstermek üzere bana eman verin. Göstermezsem bana eman yoktur" derse ve kaleden inip geldiğinde müslümanların bir patrik yakaladıklarını görünce "size gösterecek

olduğum patrik budur" derse, sözüne
itibar edilmez.

Çünkü delaletiyle müslümanlara yararlı
olacak bir şeye delaleti taahhüt etmiştir. Buradaki
durumda da bu yarar sağlanmış olmaz.

862- "Kaleden kaçarak çıkan kale patriğini
size göstereyim" derse ve indiğinde
müslümanların o patriği yakaladıklarını görürse,
görevim yerine getirmiş sayılır ve emanı hak
eder.

Çünkü şahsı veya soyu bilinen birini
göstermeyi üzerine almış ve ona delalet etmiş
olur. Sonra, vasıf (nitelik), muayyen olan şeyde
muteber olduğu halde muayyen olmayanda
muteber değildir.

Nitekim "Bu gençle konuşmam" deyip
yaşlandıktan sonra onunla konuşursa, yemini

yemiş olur. Ama "Bir gençle konuşmam" der ve yemin ettiği esnada genç olan bir yaşlı ile konuşursa yemini yememiş olur.

Müslümanların onun göstermesiyle bilgi sahibi olmaları veya yarar sağlamaları şart koşulan şeyde muteber bir vasıftır. Bu da muayyen olmıyan şeylerde ancak muteberdir. Ama muayyen olan şeylerde bu muteber değildir.

863- Buna göre müslumanlara belirsiz bir kaleyi veya şehri göstermeyi üzerine alsa ve müslümanların bildiği şeyi gösterse, delaleti geçersiz olur. Yine müslümanların darulharbe daha Önceki gelişlerinde tanıdıkları, ancak bu gelişte yerini çıkaramadıkları bir yeri onlara gösterirse, koştığı şartı yerine getirmiş ve emanı kazanmış olur.

Çünkü daha önceki bilgileriyle değil, onun

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rehberliğiyle o yere ulaşmışlardır. Nitekim böyle bir durumda ihramh kişi ava delalet etmiş sayılır ve cezayı hak eder. Sonra, amaç müslümanlara yararlı olacak rehberlik yapmasıdır ve bu da gerçekleşmiştir. Çünkü bu rehberlikten yararlanmışlardır. Daha önceki bilgileri de bu yeri tanımak veya bulmak için yeterli değildir. Böylece bu rehberliği sebebiyle koştugu şart yerine gelmiş olur. En iyi bilen Allah'tır.^{412[36]}

^{412[36]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/61-74

**Müslümanlar Eman Vermeden Eman
Altında Sayılan Kişiler**

864- Müslümanlardan biri darulharpte evlendiği ehli kitaptan kadını darulislama çıkarıp getirirse, kadın hür olur.

Hür olması, evlendiği adamın kendisine eman vermesi sebebiyle değildir. Çünkü esir olsun, tacir olsun veya düşmandan müslüman olan biri olsun, müslümanın darulharpte verdiği eman geçersizdir. Kadın, erkekle beraber darulislamda ikamet etmek için gelmiştir. Bu da eman isteyen kadının sıfatıdır. Bundan sonra darulharbe dönmek isterse dönemez. Çünkü müslümanla evli bulunmaktadır.

865- Darulîslamda eman altındaki kadın bir müslümanla evlenirse zimmî sayıldığı gibi, darulîslamda bir müslümanla evlenince de aynı olur.

Çünkü kadın ikamette erkeğe Tâbîdir. Erkek darulîslamm vatandaşı

olduğu için o da vatandaş olur.

866- Erkek, kadın için "Onu darulharpte yakalayıp zorla getirdim" derse, kadın da "Hayır, zorla değil, nikâhlıyarak getirdi" diye iddia ederse, burada zahirin delaletine göre hükmedilir. Onu bağliyerek getirdiyse, zahir durum erkeğe şahitlik eder ve dediği olup kadın onun cariyesi sayılır. Ama bağli olmaksızın beraber gelmişse, bu da kadının lehine şahitlik olur ve kadın hür zimmî sayılır. Bu durumda erkek nikahı iptal edecek şahitlikte bulunduğu için arada nikah diye birşey

kalmaz. Çünkü kadını zorla yakalayıp getirdiğini söyledi. Zaten erkeğin nikahın bulunmadığını itiraf etmesi nikahı iptal eder. Tıpkı karısının dinden döndüğünü iddia etmesi ve kadının bunu red etmesi durumu gibi. Darulharpte zorla yakalayıp getirdiğine dair müslümanlardan veya ehli zimmetten delil getirirse, kadın onun cariyesi olur.

Çünkü delil ile onun mülkü olduğunu ispat etti. Ama darullslamda müs-lüman erkeğin nikahlısı olduğunu itiraf etmesi ve ehli kitaptan şahit getirmesiyle kadın zahirde zimmîdir. Ehli kitabın ehli kitap hakkındaki şahitliği geçerlidir.

867- Müslüman darulharpte eman ile duruyorsa, yaptığı yadırganır ve kadını azad edip salıvermesi emredilir.

Çünkü darulharbe eman ile girince onlara

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hiyanet etmemeyi ve zarar verecek bir şey yapmamayı taahhüt etmiş sayılır. Böylece taahhüt ettiği şeye riayet etmesi emrolunur, ancak hüküm itibariyle mecbur edilmez. Çünkü bütün müslümanların değil, şahsî emanına hiyanet etmiştir. Bu da kendisi ile Allah arasında bir iştir.

868- Aralarında esir ise yahut onlardan İslama giren biri ise, bu şeylerden hiçbirisi ona emredilmez.

Çünkü imkan bulduğunda şer'an onları köle edinmesi ve mallarını alması serbesttir. Az önce de belirttiğimiz gibi kadınla evlenmesi, ona eman vermesi demek değildir.

Getirdiği kadına humus (beşte bir) pay da düşmez.

Çünkü gizli ve hırsızlık yolu ile getirmiştir.

Onu zorla yakalayıp getirdiğine dair eman altındaki harp ehlinden göstereceği şahitlerin şahitliği de geçerli değildir.

Çünkü zahire göre kadın zimmîdir. Daha önce kan koca olduklarında da birbirini tasdik ettiler. Köleleştirilerek eman altına, girenlerin zimmî hakkındaki şahitliği de makbul değildir.

869- Kadın "Beni ne zorla getirmiş, ne de benimle evlenmiştir. Sadece eman verdiği için beraberinde çıkıp geldim" derse, durumun delaletine göre isteyerek geldiği için o kadın hür olup adama karı olmaz.

Çünkü adam nikahlısı olduğunu iddia ediyor, kadın ise bunu red ediyor.

870- Darullslamda kadınla evlendiğini iddia etse, delil getirmediğe sözü kabul edilmez. Darulharpte kendisiyle evlendiğini kadın iddia

ettiğinde de durum aynıdır. Kadın darulharbe dönmek isteyecek olursa, dönmesine izin verilmez.

Çünkü evliliği inkar ettiği için nikah sabit olmadığından kadın adama tâbi bir zimmî olur.

871- Bu meselede erkek, zorla getirdiğine dair darullslamda eman altındakilerden delil getirirse, delili kabul edilir.

Çünkü zahire göre eman atındadır. Kölelik yolu ile eman altında bulunan kadın hakkında eman altındakilerin şahitliği makbuldür.

872- Kadını elleri kolları bağlı olarak darullslama çıkar-mışsa, onun cariyesi olur ve üzerine humus düşmez.

Çünkü zahiri ona şahitlik etmektedir. Ellerini ayaklarını ancak darullslamda bağladığı bilinmiyorsa, Ebû Hanifeye göre kadın bütün

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanlara fey¹ olur. Çünkü kadın nikahı inkar edince darulîslamda eman hakkım kazanamaz. Halbuki eman ile gelen ülkemizde ikamet için gelmektedir. Ama nikahı inkar edince gelişinin sebebi bizce meçhul olmaktadır. Böylece darulîslamda emandan yoksun bir düşman olmaktadır.

Ebû Hanifenin prensibine göre düşmandan biri eman almadan darulîslama girip bir müslüman tarafından yakalandığında o düşman fey' olur. İki îma-ma göre ise yakalayan kimseye ait olur, Ona humusun vacip olup olmadığına ise iki rivayet vardır.

873- Darulharbe bir zimmî eman ile girip düşmandan bir kadınla evlense ve müslümanlardan onun için eman aldıktan sonra beraberinde getirirse, kadın hür olur.

Çünkü eman altındaki biri olarak gelmiştir.
Sonra ona eman istediğinde
müslümanlar ona eman verdiler.

O da kocasına tabî olarak ülkemizde zimmî vatandaş olur. Tıpkı vatandaş zimmî bir kadının eman altındaki yabancı ile darullIslamda evlenmiş olması gibi. Bu durumda kadın darulharbe dönemez.

Ancak kocası bu konuda ona izin verir veya boşarsa, onun için eman almak şart değildir. Sadece koca ile istiyerek çıkmasıyla kadın eman altın-da olur.

Çünkü kocasıyla beraber ikamet için gelmiş olup kocası da ülkemiz vatandaşdır.

874- Bu zinimî vatandaş kızı veya kız kardeşi için eman alırsa, eman altında olur.

Çünkü müslümanlar o kıza veya kız

kardeşine eman verdiler. Zaten onun için eman alınınca eman altında olarak gelmiş olur.

Dilediği zaman bu kız veya kızkardes darulharbe dönebilir. Çünkü ergin olup zimmî babasına veya kardeşine tabî değildir.

875- Ona eman almadan beraberinde çıkarıp getirirse, Ebû Hanifeye göre fey1 olur.

Çünkü eman altındaki gibi gelmiş, halbuki eman almış değildir. Beraber geldiği kardeşine de tabî değildir.

876- Zimmî "Darulharpte zorla ele geçirip getirdim" der ve kız onu yalanlar ve arada akrabalığı da yoksa, adamın sözü kabul edilmez.

Çünkü durumun zahiri sözünü yalanlamaktadır. Zira elleri bağlı olmadan beraberinde gelmiştir. Müslümanların onda hakkı da sabit olmuştur. Bu hakkın iptali konusunda

zimmînin sözü tasdik edilmez.

877- Müslümanlardan ona bu konuda şahitler olursa, kız ona cariye olur.

Çünkü mülkiyet hakkına sahip olduğunu delil ile ispat etmiştir. Bu konuda zimmîlerin şahitliği makbul değildir.

Çünkü kız ona zahire göre cariye olmuş olup zimmîlerin şahitliği müsli-manların aleyhine olmaktadır.

878- Ama elleri ayakları bağlı çıkardığı bilinince, adamın sözü tasdik edilir.

Çünkü zahir durum ona şahitlik etmektedir.

879- Darulharpte değil de, ancak darulislamda onu zorlayıp getirdiği anlaşılırsa, Ebû Hanifeye göre kız müslümanlara fey1 olur.

İki İmama göre ise adama aittir ve ondan beştebir pay alınır. Tıpkı darul-İslamda zimmînin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bir define (rikaz) bulması gibi. Bu durumda definenin humusu (beşte biri) alınır ve gerisi ona ait olur.

880- Düşmandan güçlü bir kafir müslümanla beraber ordu karargahına çıkıp gelse ve müslüman "onu esir aldım" dediği halde, kafir "Hayır, eman ile geldim" derse, düşmanın sözü kabul edilir.

Çünkü eman altındakiler gibi geldi. Dış görünüşü (zahir) de ona şahitlik etmektedir. Çünkü onunla beraber gelince zorla gelmediği açıktır. Çünkü bir kişi bir kişinin hakkından gelebilir. Nitekim kafir tek başına bu şekilde gelseydi, eman altında olurdu. Bir müslümanla beraber gelince de durum aynıdır.

881- Beraber gelirken kafirin elleri veya ayakları bağlı yahut boynunda çekilen bir ip

varsa, müslümanın sözü tasdik edilir.

Çünkü durumun delaleti ona şahitlik etmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi böyle durumlarda durumun şahitliğiyle hükmedilir.

882- Bu düşman bîr grup müslümanla beraber elleri kolları serbest gelmiş ve müslümanların "onu esir ettik" dedikleri halde, kafir "Hayır, onlarla beraber eman ile geldim" derse, müslümanların sözü tasdik edilir.

Çünkü müslüman gruba mağlub ve makhur olup kurtulmak veya haklarından gelmek isterse buna gücü yetmez. Tıpkı bağlı olan gibidir.

Nitekim müslümanlar yüz kişi olup onun etrafını tutsa ve aralarından kaçıp kurtulma gücü olmazsa, öncelikle herkesin aklına gelen şey, bu adamın e-man altında değil, esir oluşudur. Böylece bütün askerlere fey' olur.

883- Eman ile geldiğine iki müslüman şahitlik yaparsa, şahitlikleri kabul edilir.

Çünkü müslümanların şahitliği bütün müslümanlar için tam delildir.

884- İki kişi şahitlik etmeyip halktan sadece bir kişi bunun eman ile geldiğini itiraf ederse, sözü tasdik edilmez.

Çünkü tek kişinin sözü hüküm için delil olmaz. Hepsinin onda ortaklığı da genel bir ortaklıktır. Paylaşma sonunda payına düşen kişinin hakkındaki şahitliği dışında, tek kişinin ikrarı geçersizdir.

885- Bir müslüman darulharpten çıkar ve beraberinde getirdiği kadın için "Karım değildir. Onu sadece eman verip getirdim" derse, kadın kıyasa göre fey1 olur.

Çünkü darulharpte ona verdiğini söylediği

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman geçersizdir. Zira kendisi düşmanın elinde darulharpte yenik ve makhurdur. Kadın darulislama gelmekle yakalanmış bir fey' olur. Ondaki müslümanlarm hakkını iptal etmede verdiği eman geçerli olmaz.

İstihšana göre ise kadın eman altında hürdür. Dilediği zaman darulharbe dönebilir.

Çünkü verdiği emanı devam ettirerek beraber darulislama çıkınca, oraya ilk ayak bastığında yeni bir eman vermiş gibi olur. Müslümanların kadın üzerinde hakları ise darulislama ancak emansız girdiği takdirde sabit olur. Halbuki kadın darulislama ancak eman altında gelmiştir. En azından, hem müslümanın ona eman vermesi hem de müslümanlarm onda haklarının sabit olması sözko nusudur.

ŞÖyleki: İkisi ne müslümanlarm ne de

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşmanların emin olduğu (ortak sınır) yerine vardıklarında darulharb ehlinin tahakküm ve üstünlük alanı dışına çıkmış olup bu yerde müslümanın ona eman vermesi sahih olur. Müslümanların emin olduğu yere varmadıkça kadın darulîslamda yakalanmış sayılmaz. Ama kadına eman vermiş ve kadın tek başına çıkmışsa, durum değişir. Çünkü darulharpte ona eman vermesi geçersizdir. Eman vermenin geçerli olduğu yerde kendisi beraberinde değildir ki orada yeni bir eman vermiş gibi olsun. Onun için kadın fey' olur.

886- Darulharpte bir müslüman büyük sayıdaki düşman askerine eman verir ve onunla beraber darulîslama çıktıktan sonra müslümanlar onları yakalarsa fey' olurlar.

Çünkü bu müslüman darulharpte olsun,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

darulİslamda olsun onlarla beraber oldukça onların tahakküm ve saldırısından emin değildir. Her iki yerde de onların tahakkümü ve tehdidi altında olduğundan verdiği eman geçersizdir.

Nitekim bu askerler darulİslama kaçak girip bir müslüman onlara varır ve eman verirse, bu eman da geçersiz olur. Çünkü onların tehdit ve tahakkümünden emin değildir. Darulharpten çıkıp o emanı devam ettirmesi durumunda da netice aynıdır. Ama onlardan bir kişiye eman verip beraberinde çıkarsa, durum değişir. Çünkü bir kişiyle bir adam mağlub ve makhur olmaz. Belki ondan korunabilir ve zahirde onu haklıyabilir. Onun için darulİslama girmiş ve eman vermiş gibi ona verdiği eman sahih olur.

887- Darulharpte düşmandan yirmi kişiye eman verip onlarla beraber darulİslama çıkarsa,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hepsi eman altında olurlar. Darulİslamda bu sayıdaki düşman fertlere yeni eman vermiş gibidir.

Bu adam bu sayıdaki düşmandan yirmi kişiye eman verip onlarla beraber darulİslama çıksa hepsi eman altında olurlar. Darulİslamda bu sayıdaki düşman fertlere yeni eman vermiş gibidir.

Evet, şahsı itibariyle tahakküm altında ve güven içinde değildir. Ama müslümanlarm gücü ve himayesiyle o güçlü ve güven içindedir. Çünkü bu yirmi kişi müslümanlara karşı koyamazlar. Darulİslamda müslümanın gücü bütün müslümanlar beraberinde olduğu içindir. Darulİslamda bu yirmi kişi müslümanlara karşı koyamıyorsa bu adam hükmen onlara mağlup değil, galip sayılır. Verdiği eman da geçerli olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Halbuki düşmanın çok sayıdaki askerinin durumu farklıdır. Onlar kendi güçleriyle müslümanlara karşı koyabilmekte ve tek müslüman darulharpte olduğu gibi darulislmda da onlara karşı yenik sayılmaktadır. Nitekim müslümanlara karşı koymaktan aciz bir topluluk eman almadan darulislama girer ve müslümanlar yakalarsa, müslümanlara fey' olurlar,

888- Düşmandan büyük bir ordu darulislama girer ve müs-lümanlardan bir cemaat onlarla savaşıp yenerse, düşman ordusu sadece yenen müslüman cemaate ganimet olur.

Aradaki fark şuradadır: Müslümanlara karşı koyma gücüne sahip düşman darulislama girmiş olmakla mağlup olmuş değildirler. Ama müslümanlara karşı koyamayanların durumu ise farklıdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Söylediğimiz de şu şekilde gerçekleşmiş olur. Şayet düşman İslam cemaatine karşı koyacak güçte olmadığından onlarla beraber gelen müslüman verdiği eman geçersiz sayılacak olsaydı, onlara hiyanet edilmiş olurdu. Çünkü o kişinin emanına güvenerek karşı koyabilecek oldukları yerlerinden ayrıldılar. Ama çok sayıdaki düşman askerinin durumunda ise bu sözkonusu değildir. Çünkü bunlar adamın emanı dolayısıyla caydırıcı durumlarından ayrılmış olmayıp darulharpte imişler gibi darulİslamda da toplu güçleri sebebiyle caydırıcı tavır içindedirler.

Buna göre müslüman kişi onları caydırıcı durumlarını yitirecekleri biçimde darulharpte İslam ordusunun karargahına çıkarıp getirse, eman altında olurlar. Çünkü bu yerde tek askerin gücü müslümanların askeriyledir. Böylece getiren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman kendi ordusunun askerlerine geldiğinde mağlub değil, galip sayılır. Ama düşman askeri çoklukları sebebiyle müslümanlara karşı koyabilecek güçte iseler, beraberlerinde çıkıp gelseler bile eman geçersiz olur.

889- Müslümanlar bir kaleyi kuşatsa ve kaledeki düşman arasında bir müslüman bulunup düşmandan caydırıcı gücü olmıyan bazılarına eman verip beraber çıkarıp getirse, bunlar birinci durumun aksine eman altında olmazlar.

Çünkü kuşatma altındakiler bir bakıma makhur olmuş ve durumları esir olanların durumuna dönmüştür. Aralarında iken müslümanın onlara eman vermesi geçerli olmaz. Çünkü birinci durumun aksine, müslümanların onlarda gerçekleşen hakkını iptal etmektedir.

Sonra, bu eman caiz olursa, müslümanlar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onları asla egemenlikleri altına alamazlar. Çünkü yenileceklerine kesin inansalar bazıları müslüman olur ve diğerlerini de beraber alıp çıkar. Halbuki bu durumda müslümanların köle etmelerini önliyecek şeyi söylemek caiz değildir.

Şöyleki; müslümanların elleri muhasara altındakilere onlarla birlikte çıkacak olan bu müslümandan daha önce uzanmıştır. Bu kuvvet itibariyle önce uzanan elin hakkı geçersiz olmaz. Halbuki bundan önceki durumların hepsinde vaziyet farklıydı.

890- Düşman karı ve kocadan kadın müslüman olsa, üç hayız görünceye kadar aradaki nikah devam eder.

Çünkü devlet başkanının kocaya İslamı teklif etmesi ve İslama girmesini söylemesi imkanı yoktur. Üç hayız görmesi kocaya üç defa İslamm

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

arzedilmesi yerine sayılır. Çünkü İslamı kabul etmediği taktirde aralarının ayrılmasında esas alınır. Boşanmadan sonra itibar edilen üç hayız olayında olduğu gibi. Küfürde ısrar etmesiyle İslamı istemediği anlaşılır.

891- Karı koca darullsıama çıkıncaya kadar kadın hayız görmezse, koca müslümanlara fey1 olur.

Çünkü eman almış olarak çıkmamıştır. Ama aralarındaki nikah devam eder.

Çünkü adamın sabit olan köleliği aralarında nikahın başlamasına aykırı olmadığı gibi, devamına da aykırı değildir. Ayrılmayı gerektiren sadece vatan farklılığıdır ki, o da meydana gelmemiştir. Çünkü adam müslümanlara köle olunca o da vatandaşımız olmuş olur.

892- Sonra, adama İslam arzedilmedikçe

kadın üç hayız görse bile, araları ayrılmaz.

Çünkü üç hayız, İslamı adama arz etmenin mümkün olmadığında bu arz etmenin yerini tutuyordu. Bu da kendisinden umulan gaye gerçekleşmeden önce yok olmuştur. Halef (sonraki) ile kastedilen şey meydana gelmeden önce asıl olana güç yetirmek, halefi itibardan düşürür. Onun için kendisine İslam arzedilir.

893- Adam müslüman olursa, karı kocalıkları devam eder. İslama girmeyi red ederse araları ayrılır.

894- Adam kendisi müslüman olmuş, kadın da ehli kitap olmayıp hiç hayız görmeden ikisi darulİsiam çıkarsa, kadın hür ve eman altında bir kadın olur.

Çünkü eman altındakiler gibi geldi. İkamet yönünden kocaya tâbidir. Ülkemizde ikamet

etmek üzere gelen de eman altında olur. Erkek ise, ikamette kadına tabî değildir. Kendisi eman ile değil, aldanma sonucu gelmiştir. Çünkü eman istemediği gibi, istediğini gösteren bir durumu da olmamıştır.

895- Kadın ehli kitaptan ise zimmî olur.

Çünkü aradaki nikah devam etmektedir. Bundan dolayı kocasıyla darulİslamda oturması gerekir.

896- Ehli kitaptan değilse, arada nikah kalmaz ve kadın zimmî olmaz. Ancak ona İslam arzedilir. Ya İslama girer, ya da araları ayrılır. Araları ayrılırsa kadın darulharbe isterse dönebilir. Çünkü eman altındadır. "Talak" bölümünde eman altındaki eşlerden birinin darulİslamda İslama girmesi durumunda olacaklarla ilgili değişik rivayetler olduğunu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

belirttik ve rivayetlerden birine göre İslam yurdundan imişler gibi aralarının ayrılmasının kadının üç hayız görmesine bağlı olduğunu ifade ettik.

Diğer rivayete göre ise iki durumdan, yani karı kocadan İslama girmemiş kişiye İslamın arzedilmesi veya üç hayız görmesi durumlarından hangisi önce olmuşsa ona itibar edilerek araları ayrılır. Burada da buna itibar edilmiştir. Çünkü gerçekte karı koca devlet başkanının yetki ve gücü dahilindedir. İslamı onlardan küfürde ısrar edene arzedebilir. Küfürde ısrar eden de hükmen darulharpten sayılır. Böylece üç hayız geçmesiyle araları ayrılır,

897- Kadın İslama değil de ehli kitap dinlerinden birine girerse, aradaki nikah devam eder. Tıpkı daha önce ehli kitaptan olması ve

zimmî sayılması durumundaki gibi.

İmam Muhammed, kadın ve erkeğin müslüman olmaları arasındaki farka değinerek şöyle demektedir:

898- Kadın müslüman olunca, erkek onun aile fertlerinden olmaz. Ama erkek müslüman olunca, kadın onun aile fertlerinden olur. Onun için erkekle beraber darulîslama gelirse, eman altında olur.

Nitekim düşmandan biri darulîslama gelmek için eman isteyip geldiğinde karısını da getirirse, kadın eman altında olur. Müslüman olması durumunda da netice aynıdır.

899- Düşmandan bir kadın müslüman olup kocasını da beraber darulîslama getirirse, ona tabî olarak adam eman altında olmaz. Kadının müslüman olması durumunda da netice aynıdır.

900- Ama müslüman olan kadın darulîslama getirmek üzere kocasına eman vermiş ve beraber getirmişse, adam eman altında olur.

Çünkü darulîslama çıkınca eski emanın devam ettirilmesi, darulîslamda yeni eman verilmesi gibidir.

901- Kadın "ona ben eman verdim ve beraber getirdim" derse, müslümanlar da "eman almadan seninle beraber çıkıp gelmiştir" diye iddia ederse, kadının sözü geçerli olur.

Çünkü zahir durum ona şahitlik etmektedir. Onunla beraber çıkıp geldiğini gördüler. Eman almadan küfürde ısrar ederek onunla çıkıp gelmeyeceği de açıktır. Gerçeğine vakıf olmanın imkansız olduğu şeylerde zahire göre hükmetmek vaciptir.

902- Kuşatma altındaki düşmandan biri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman olur ve kafir olan karısını da beraberinde çıkarırsa, kadın müslümanlar a fey1 olur.

Çünkü muhasara altında iken eman ister ve çıkıp gelirse, karısı ona tabî olmaz. Müslüman olması halinde de durum aynıdır.

Yine kadın müslüman olup kocasına eman verirse, eman geçersizdir. Emanda ona tabî olarak eman altında olamayacağı gibi kadının emam ile de eman altında olmaz.

903- Ama kuşatma altında olmayıp İslam ordusu karargâhına veya darulislama eman ile gelirse, karısı, küçük erkek ve büyük küçük kız çocukları ona tabî olur.

Çünkü orada mağlup etme hükmü bunları kapsamıyordu. Muhasara altın-dakileri kapsayabileceği halde emanını ve eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermesini şahsı için tercih edebilir.

904- Zimmî bir erkek darulharpte bir kadınla evlenir ve beraberinde getirirse, kadın hür zimmî olur.

Çünkü zimmîlik akdi, eman akdinden daha güçlüdür.

905- Karısı ile birlikte eman ile çıkar gelirse, kadın hür ve emalı altında olur.

906- Zimmî olarak karısı ile beraber darulislama girince evleviyetle eman altında olur. Sonra, ikamet itibariyle vatandaşımız olan birine, yani zimmîye tâbidir. O da zimmî olur.

907- Zimmî olan bir erkek daruiharpten eman almadan büyük kızını veya kızkardeşini getirirse, bunlar fey olur.

Çünkü damlîslamda ona tabî olarak ikamet etmemektedir. Onunla beraber çıkması eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

altında olduğunu göstermez. Ama adamın eşi için durum aksidir.

Eman altındaki biri beraberinde kızını veya kız kardeşini daruiharpten çıkarıp getirdiğinde onlar da eman altında olduklarına göre zimmînin beraber getirdikleri için de durumun aynı olması gerekmez mi? deilirse;

Cevap olarak deriz ki; Orada adama tabî olan karısı darulharbe istediği zaman dönebilirdi. Tıpkı eman altındaki adamın kendisi gibi. Bu hükmü kızı ve kızkardeşi için de geçerli saymak mümkündür. Zira zahir itibariyle karısının geçim ve himayesini sağladığı gibi bu ikisinin de geçim ve himayesini sağlamaktadır. Zimmînin ise karısı darulharbe bir daha dönemez. Damlîslamda oturma mecburiyeti konusunda erkeğe tabî olmadıkları için bu hükmün kızı ve kız kardeşi için

geçerli sayılması mümkün değildir. Zira tabî olan şey için asıl hakkında sabit olan hükümden başkası geçerli olamaz.

908- Zimmî adam beraberinde eşi olduğunu iddia ettiği bir kadın getirir ve kadın da onu tasdik ederse ve bu durum sadece ikisinin ifadeleriyle ancak anlaşılıyorsa, kadın hür karısı olur.

Çünkü bu konuda birbirlerini tasdik ettiler. Zahirî göre de darulharpte aralarında mevcut olan nikah için damlîslamda şahit bulamazlar. Başka bir muhalif bulunmadıkça zarurettten dolayı sözleri kabul edilir. Nitekim beraberinde erkek ve kadınlar getirip bunlar köle ve cariyelerimdir, der ve onlar da bunu tasdik ederse, sözleri kabul edilir.

909- Yine eman ile darulislama gelip aynı şeyleri iddia ederse, hakkında iddia edilen kişi de

onu tasdik edince, iddiası kabul edilir.

910- Kadın, adamı yalanlar ve "aramızda ne nikah, ne akrabalık vardır" derse, kadın fey¹ olur.

Çünkü birbirlerini yalanlayınca tabî olmayı gerektiren sebep de sabit olmamış olur. Böylece darulîslamda emandan yoksun bir düşman olarak kaldığı için fey olur.

911- Bir müslüman daruiharpten beraberinde bir kadın veya bir adamla gelir ve "Bu kölemdir yahut bu cariyemdir" diye iddia eder ve bunlar onu yalanlayıp "Hayır, o bize eman verdi de beraber çıkıp geldik" derlerse, kadın da, erkek de fey' olur.

Çünkü sahip olduğu iddiası ikisinin yalanlamasıyla geçersiz olmuş, eman

iddiaları da onun yalanlamasıyla sabit olamamıştır.

İstihsana göre ise ikisi de hürdür ve dilerse darulharbe dönebilirler.

Çünkü birbirlerini yalanlamakla müslümanların onlar üzerinde bir hak ve egemenlikleri olmadığını iki taraf tasdik etmiş olmaktadır. Zaten sebepler onlara terettüp edecek hükümler için olup bizzat kendilerinin varlığı amaç değildir. Hükümde ittifak sağlandıktan sonra sebeplerde ihtilaf muteber değildir. Şöyleki: Sebebin farklılığı şekildedir. Manada ise sebep birdir. O da adama tabî olarak yahut maksat olarak ikisi için emamn sabit olmasıdır. Tıpkı adam "falanın benden bin dirhem alacağı vardır" diye itiraf etmesi ve alacaklı tarafın da "o para gasbedilmiştir" demesi durumunda adamm parayı bu sebepten ödemeye mecbur tutulması mesabesindedir.

912- Kadını beraber getiren adam zimmî veya eman altında düşman olup "Bu karımdır" der ve kadın "Hayır, karısı değilim, bana eman verdi de getirdi" diye söylerse kadın müslümanlara fey¹ olur. Çünkü kadın inkar ettiği için nikah sabit olmaz. Zaten zimmî veya eman altındaki düşmanın eman vermesiyle çıkıp geldiğini iddia etmiştir. Bu da asılsız olup geçersizdir.

913- Düşmandan biri iki müslümanla beraber darulîslama gelip "bu kişi bana eman verdi" der ve ikisi onu yalanlarsa, adam fey¹ olur.

Çünkü sebebi meçhul birşeyi onlar için iddia etmektedir. Delili olmadıkça tasdik edilmez. Zahir itibariyle onda müslümanların hakkı sabit olmuştur. Çünkü darulîslamda emandan yoksun düşmandır. Müslümanların hakkını iptal ettiği için

tasdik edilmez.

914- Müslümanlardan biri tasdik ederse, eman altında olup dilediğinde darulharbe dönebilir.

Çünkü müslümanlardan biri tasdik etmezse bile, diğeri tasdik ettiği için emani sabit olur. Sanki tasdik eden için iddia etmiş olur ve tek müslümanın verdiği eman da geçerli olur.

915- "Bu eman verdi" dediği adam yalanlar ve diğeri "ona eman veren benim" derse, ama düşman kişi onu yalanlarsa ve herbiri sözünde ısrar ederse, düşman adam fey' olur.

Çünkü yalanlamakla düşman kişi eman kazanmamış olur. Ona eman verdiğini iddia eden tarafından da emanı sabit olmamıştır. Çünkü kendisi onu yalanlamıştır. Böylece adam fey1 olur. Tıpkı müslüman adam ona "Ben sana eman

verdim" dediğinde, düşman kişi "Hayır, darulîslamdan biri bana eman verdiğini yazdı" demesi gibi. Bu durumda adam tasdik edilmez ve fey' olur.

916- Yine ölmüş veya hazır olmıyan bir müslüman için "Falan müslüman bana eman verdi" derse, sonuç aynıdır.

Çünkü ölmüş veya hazır olmıyan kişinin eman verdiğini salt iddia etmesiyle emanı sabit olmaz. Eman verdiğini itiraf eden müslümanı da düşman adam yalanlamıştır. Bu da önceki durumun aksinedir. Orada eman belirli bir cihet tarafından olup aradaki ihtilaf sadece sebeptedir. Burada aradaki ihtilaf ise emanın kimin tarafından verildiği üzerindedir. İki durumda da yalanlama olduğundan hiçbirisi sabit olmaz.

917- Eman verdiğini itiraf eden adamın itirafı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ardından düşman adam "Evet, sen bana eman verdin, ben yanlış söyledim" derse, kıyasa göre adam yine fey' olur.

Çünkü müslümanm itirafı adamın yalanlamasıyla geçersiz olmuştur. Bundan sonra tasdik etmesi geçerli olmaz. Çünkü eman yalanlamadan sonra tasdike ve feshe ihtimali olan bir akiddir. Sonra, yapılan tasdik neseb, vela' gibi bozulma ihtimali olmıyan şeylerde ancak geçerli olur.

İstihšana göre ise, yalanlama üzerinde ısrar etmezse, adam eman altında olur.

Çünkü bu konuda yanılma olabilir. Zira daha önce kendisine eman veren kimseyi görmemiştir. Bir defa görme ile de tanımak çok nadirdir. Yanıldığı anlaşılınca zararı önlemek için doğru

söylediğini kabul etmek gerekir. Ama yalanladığından sonra yalanlamada ısrar ederse, durum değişir. Çünkü bu durumda yanılmayı tevehhüm etmek geçersizdir.

Şuna benzer: Adam yanında oturan bir kadına "Bu süt kardeşimdir" der, sonra "yanıldım, kanındır" derse, sözü tasdik edilir ve aralan aynalmaz. Ama doğruluğu araştırıldıktan sonra sözünde durmayıp, daha sonra yanıldım, derse sözü tasdik edilmez ve belirttiğimiz sebepten araları ayrılır.

918- Düşman adam "Müslümanlardan kimse bana eman vermiş değil, kendim eman almadan çıktım" der ve müslümanın kendisine eman vermediğini söyledikten sonra tekrar verdiğini iddia ederse, sözü kabul edilmez ve fey1 olur. Çünkü bunda yanıldığını vehmettirecek bir şey

yoktur. Darulislama çıkan bir düşman için en önemli şey emandır. Emanın kaynağı bakımından şüphesi olmıyan bir müslümanın emanı ile çıkıp gelmiş, ama emanın kaynağını inkar ettikten sonra onu tekrar tasdik etmesine itibar edilmez.

Birinci durumda ise böyle değildir. Kimin tarafından eman verildiğinde şüpheyeye düşebilir. Onun için tekrar tasdik etmesi muteber olup bu konuda yanılmasında mazur görülür.

919- Düşmandan bir kadın ve erkek darulislama gelir ve ıkı müslüman bunların müslümanlardan birinin emanıyla geldiklerine şahitlik eder, onlar ise "yalan, kimse bize eman vermedi" deyip yalanlarsa, Ebû Hanife'nin kıyasına göre kadın eman

altında, adam ise fey1 olur.

Çünkü zahire göre ikisi köle olmuştur. Dava olmaksızın, cariyenin azad olduğuna şahitlik yapmak, ittifakla gecelidir. İki İmamın görüşüne göre kölenin azad edilmesinde de makbuldür. Ebû Hanifenin görüşünde ise makbul değildir.

920- Bunu inkardan sonra iddia eder ve iki müslüman sonra buna şahitlik yaparsa, şahitlik makbul olur.

Çünkü bu iddiada çelişkilidir. Çelişki de hürriyet konusundaki delilin kabul edilmesine engel değildir.

921- Düşman kadın ve erkeğe iki zimmi yahut eman altında iki kişi şahitlik yaparsa, şahitlikleri kabul edilmez.

Çünkü müslümanların aleyhinde olmaktadır.

İki müslümanın şahitliğinden sonra kadın ve erkek darulharbe dönmek isterse, alıkonulmazlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü eman altında oldukları eman ile sabit olmuştur.

İkisi köle olduklarını başta itiraf ettiler. İki düşman olarak daruîharbe nasıl serbest bırakılırlar? diye İtiraz edilirse, deriz ki;

Çünkü devlet başkanı söylediklerinde yalancı olduklarını delile dayanarak kararlaştırdı. İtiraf eden kişi itirafında yalancı çıkınca itirafının hükmü de düşer ve muteber olmaz.

922- "Eman almadan çıktık" deseler ve çıkmadan önce müslüman olduklarına iki kişi şahitlik yapsa, ikisi de şahitleri tasdik etse, şahitlerin durumuna bakılır; Şahitler müslüman ise ikisi de hür olur. zimmîlerden ise ikisi de müslümanlara köle olur.

Çünkü zimmet ehlinin şahitliği müslümanlar aleyhine geçerli olmaz. Müslüman oluşları ancak

müslümanlara fey' olduktan sonra ortaya çıkmıştır. Onun için köleliklerini iptal etmez.

923- Müslüman iki şahide "Yalan söylediniz, biz hiç müslüman olmadık" derlerse, İslama girmeğe mecbur edilirler.

Çünkü iki müslümanın müslüman olduklarına dair şahitliği haklarında tam delildir.

924- İslama girerlerse, hür olurlar.

Ama Ebû Yusuf ve Muhammed'e göre meselede bir kapalılık yoktur. Ebû Hanifeye göre ise, bu şahitlikte adam bir hakkı iltizam etmektedir. Müslü-

manlar da bu konuda hasım taraftır. İnkâr etmesi, delili kabul etmesine engel değildir. Tıpkı zad olmayı inkâr ederken, Öldürme dışındaki şeylerde kısası veya iffetli kadına zina iftirası cezasını hakkında birinin iddia etmesi gibi.

925- İslama girmeyi reddederlerse, adam öldürölür ve kadın müslüman oluncaya kadar hapsedilir.

Çünkü hür ve mürted oldukları delil ile sabit olmuştur. Danılİslamda onlara ayrı bir statü tanınmaz. Sadece mürted kadın ve erkeğe mürtedlerin hükmü uygulanır.

926- İkisi "Hiç müslüman olmadık" der ve iki şahit "Falan gün darulharpte müslüman oldular" diye şahitlik ederse, sonra ikisi "O vakitten sonra darulharpte hiristiyandık" diye iddia ederlerse, İslama girmeğe mecbur edilirler. İslama girerlerse, erkek hür, kadın ise fey' olur.

Çünkü kendi itiraflariyle darulharpte irtidat ettikleri ve mürted olarak da-rulİslama çıktıkları ortaya çıkmıştır. Darulharpte irtidat eden durumun aksinedir. Orada müslüman olduktan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sonra irtidat ettikleri ancak darullislamda sabit olmuştur.

Orada da müslüman olduklarına dair iki müslüman şahitlik yaptıktan sonra kafir olduklarını ikisi de aynı şekilde itiraf etmişti, diye itiraz edilirse,

deriz ki;

Evet, ama o durumda yeni bir küfre girdiklerini itiraf etmediler ki irtidat sayılabilsin. Sadece şahitlik yapılan konuyu inkar ettiler. Burada ise, darulharpte müslümanlıkları delil ile sabit olduktan sonra yeni bir küfre girdiklerini itiraf ettiler.

Buna da itiraz edilip bu şahitlik kadının hür olduğunu ispat etmektedir. Şahitler hür olduğuna şahitlik yaptıktan sonra neden kadının sözü muteber sayılıp cariye kabul edilmektedir?

denilse, cevap olarak deriz ki;

Çünkü bu, köle olduğuna dair kendi itirafıdır. Kadının köleliğine dair itirafı makbuldür. Tıpkı yolda bulunan sahipsiz (lakîf) kızın cariye olduğunu itiraf etmesi gibi.

927- Düşmandan bir kadın darulharpte müslüman olur ve müslümanlığı yaygın olduktan sonra esirler arasında alındığında "Beni esir almanızdan önce irtidat etmiştim" derse, kadın fey' olur. Çünkü köleliğini kendisi itiraf etmektedir. O-nun için sözü tasdik edilir.

928- Aynı şekilde müslüman olup darulharbe girmiş ve esirler arasında alındığında darulharbe mürted olarak geldiğini iddia ederse, yine cariye olur. İddiasını babası yalanlasa bile sözü tasdik edilir ve cariye sayılır.

Çünkü zahir olan bir sebeple cariyeliğini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisi itiraf etmiştir. Çünkü darulharpte yakalanmış olup şirk hükmü onda zahirdir.

929- Yine zimmî bir kadın veya erkek darulharbe girdikten sonra müslümanlar tarafından esir alındıklarında "Biz aramızdaki antlaşmayı bozarak darulîslamdan çıktık" derlerse, söyledikleri tasdik edilir ve ikisi de fey' olur.

Çünkü köle olduklarını itiraf edip köle olmayı kabul etmektedirler. Bütün bunlar kadının darulharpte müslüman olduğuna dair iki müslümanın şahitliğinin, daha sonra darulharpte irtidat ettiği için köleliğini itiraf etmesinin geçerliliğine mani olmadığını açıkça göstermektedir.

930- Darulîslamda ana babası belli hür müslüman bir ka-

dına biri sahip çıkar ve "Benim cariyemdir"

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

der, kadın da "Doğru söyledi, irtidat edip darulharbe katılmışım. O esir edip getirdi" derse, kıyasa göre onun cariyesi olur.

Çünkü onun mülkü olduğunu gerektiren bir sebep üzerinde birbirini tasdik etmiş ve görerek yahut delil ile sabit olmuş gibi birbirlerini tasdik ettikleri şey (cariyelik) kabul edilir.

Şöyleki; kadın hükmen kendisini telef edecek bir şeyi kabul ve itiraf etmektedir. O da cariyeliktir. Hükmün yerine hakikaten kendisini telef edecek kısas, recim gibi bir şeyi kabul ve itiraf ederse sözünün kabul edilmesi vaciptir. Çünkü kendisi muhataptır. Yukarıda anlatılan durumda sözünün kabulü evlevi-y etledir.

İstihsana göre ise kadının sözü tasdik edilmez ve hür olup kimse karışamaz.

Çünkü inşasına malik olamadığı şeyi itiraf

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etmektedir. Zira aslın hürriyeti onun için sabittir. Çünkü iptaline yetkili olmadığı bir şekilde ana babası hürdür. Kadın ikrar ettiği sebepte itham altındadır. Çünkü kadınlar nefis arzusuna uymağa meyledecek şekilde yaratılmışlardır. Belki de nikahlamak istemiyen bu adamı sevmiş ve elde etmek için cariyesi olduğunu itiraf etmiştir. Bu sebepten yalancı olup amacı gerçekleşmez.

Ama darulharbe iltihak ettiği biliniyorsa, durum aksi olur. Çünkü bu durumda zahir durum ikisinin de söylediğine şahitlik etmektedir. Zira müslüman kadın normal olarak İslama bağlı olmaya devam ettikçe darulharbe iltihak etmez. Şöyleki;

Kadının inancı gizli olup üzerine vukufiyet mümkün değildir. Onun için inancı konusunda

söylediğini kabul etmekten başka yol yoktur.

Ama darulharbe iltihakı açık olup üzerine vukufiyet mümkündür. Bu konuda söylediğini mutlaka kabul etmeğe ihtiyaç yoktur.

Bunun neticesi şudur: Darulharp esir, ganimet ve köle alma yeridir. Kadının darulharbe iltihakı kesin olunca, adamın onu köle alma yerinden aldığı anlaşılır ve engel ortaya çıkmadıkça onun cariyesi olur. Bunu engelliyecek şey de, esir alındığı zaman müslüman olmasıdır.

Darulîslam ise, köleleştirme yeri değil, kesin hürriyet yeridir. Sözünde doğruluğu kesin bilinmedikçe iddia ettiği şeyde sözü kabul edilmez. Bu meselede zimmî kadın da müslüman kadın gibidir. Ama zimmî erkek böyle bir şeyi söyler ve aradaki antlaşmayı bozarak darulharbe iltihakı ve doğru söylediği bilinmezse, Ebû Yusuf

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ve Muhammedin görüşüne göre bu işte kadınla aynı durumdadır. Çünkü iki İmama göre kadının hürriyetinde olduğu gibi erkeğin hürriyetinde de muteber olan yüce Allah'ın hakkının manasıdır. Onun için iki İmam bu meselede dava olmaksızın şahitliği kabul ettiler. Ebû Hanifeye göre ise darulharbe iltihakı bilinsin veya bilinmesin adam köledir. Çünkü İmama göre şahsın hürriyetinde muteber olan, kendi hakkının manasıdır. Onun için kölenin azad edildiğine dair şahitlik dava olmaksızın kabul edilir. Sonra nefsin arzusuna meyletme işi erkek için varid değildir. Bu itirafta, kadının itirafının aksine temellük ile evlenme mübahhğı manası da yoktur.

931- Darulharpten bir müslüman beraberinde kadın veya erkek bir düşmanla çıkıp ona Arapça olarak eman verdim ve getirdim,

derse, düşman kişi de "Hayır, Farsça eman verdi" diye red eder ve anlaşılmazlarsa, düşman kişi eman altında olur.

Çünkü ibare üzerinde ihtilaf etse bile sebep ve hükümde ittifak etmişlerdir. İbare üzerindeki ihtilaf da bilhassa eman meselesinde muteber değildir. Çünkü eman ibare olmaksızın da sabit olmuştur. İbare üzerindeki ihtilaf şahitliğin kabul edilmesine mani değilken, emanın subutunu nasıl engelliyebilir.

932- Aynı şekilde, verilen emanın vaktinde, yerinde veya yazılı belge yahut mektupla mı, yoksa söz ile mi olduğunda ihtilaf etmeleri de böyledir.

Çünkü esas maksat olan şey üzerinde ittifak etmişlerdir. Zaten eman tekrar edilen ve önce de sonra da olabilen bir şeydir. Bu gibi şeylerde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ihtilaf, maksat olan şey hakkında hüküm vermeğe engel değildir.

933- Müslüman "İslama girdi ve benimle çıktı" der, düşman da "Hayır , bana eman verdi" derse, adam fey' olur.

Çünkü buradaki ihtilaf, sebebin gerektirdiği hüküm üzerindedir. Zira müslüman imanı sebebiyle eman altındadır. Eman altındaki adam ise ona eman veren tarafından bunu kazanmaktadır. İkisi arasındaki ihtilafın giderilmesi, iki durumdan birini ispat etmemektedir.

934- "Benimle beraber çıkmayı ve zimmî olmayı istedi, ben de kabul ettim" der, düşman da, "Hayır, bana eman verdi" derse, adam eman altında olur.

Çünkü hüküm üzerinde İttifak etmişlerdir. O

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

da sebebinde ikisi ihtilaf etmiş olsa bile, bu müslüman tarafından ona eman verildiğinin sabit oluşudur. Eman dışında müslüman onun darulİslamda zimmî vatandaş olmasını ve cizye vermesi gerektiğini iddia etmektedir. Bu da müslümanın sadece söylemesiyle sabit olmaz. Geriye ikisinin ittifak ettiği eman konusu sabit kalmakta ve adam dilerse darulharbe dönebilmektedir.

935- Darulİslamda eman altında olan düşmanın bir cariyesi olup onu darulİslamda azad ederse, cariye dilediğinde darulharbe dönebilir.

Çünkü ona tabî olarak cariye de eman altındadır. Nitekim darulharbe beraber götürmek isterse, götürebilir. Onu azad etmesi de bu hükmü iptal etmez.

936- Onu bir müslümana veya zimmîye satarsa, ona tabî olarak zimmî olur.

Çünkü alan kişi darulİslam vatandaşıdır.

937- Onu alan kişi azad ederse, cariyeye darulharbe dönemez.

Çünkü zimmî olduktan sonra azad olmakla darulharp vatancfaşı olamaz.

938- Alan kişi cariyede bir kusur görüp geri verirse, sahibi onu darulharbe götürmez ve satmaya mecbur edilir.

Çünkü satın alınmakla cariyeye zimmî olmuş olur ve müslümanın yahut zimmînin mülkü haline gelir. Eman altındaki adamın satın aldığı zimmî bir

cariye durumunda olur.

939- Eman altındaki kişi yine eman altındaki birine satacak olursa, bakılır; Alan adam satan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

adamın vatandaşı ise, satan adam kendisi azad etmiş gibi cariyeye darulharbe dönebilir. Çünkü ikisinin durumu aynıdır.

Ama alan adam satanın vatandaşı değilse, cariyeye ikisinin de yurduna dönemez.

Çünkü satana tabî oluşu satmakla sona ermiştir. Alan adam da azad etmeden kendi yurduna götüremediği için azad edildikten sonra da alanın yurduna dönemez. Çünkü eman altındaki adam ancak kendi yurdundan getirdiği şeyi geri götürebilir. Bu cariyeyi ise kendisi kendi yurdundan getirmiş değildir. Silah için bu hüküm geçerli olduğuna göre, insan hakkında evleviyetle geçerlidir. Darulİslamda alıkonulduğu sabit olduğunda da azad edildikten sonra zimmî olan mesabesinde olur. Zimmî kadının durumunda

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olduğu gibi, azad etmi-yecek olursa bir müslümana veya zimmiye satmaya mecbur edilir.

940- Bir kusurdan dolayı satana geri vermesi halinde de durum aynıdır.

Çünkü belirttiğimiz sebeplerden zimmi olduktan sonra tekrar darulharp vatandaşı olamaz.

941- Bir müslümana sattıktan sonra iki müslüman satan adamın daha Önce darulîslamda azad ettiğine şahitlik yaparsa, bu şahitlikleri kabul edilir. Çünkü onunla yatmak artık yasak olmuştur. Böylece satış geçersiz olur ve satan adam alana parasını geri verir. Kadın darulharbe çıkmak isterse alıko-nulmaz.

Çünkü satılmasının geçersiz olduğu ortaya çıkmış ve darulharp vatandaşı hür olduğu anlaşılmıştır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Kadın kendisi müslümanların cariyesi olduğunu itiraf etmektedir. Onun için darulharbe dönemez, diye itiraz edilirse, deriz ki;

Evet, ama bu itirafının geçersiz olduğuna hakim karar vermiştir. Onun itirafının bir hükmü kalmaz. Nitekim alan kimse de ücretin satan kimseye salim (ait) olduğunu itiraf etmektedir. Çünkü ücret alan parayı almıştır. Bu da satan adamdan ücreti geri istemesine mani değildir. Çünkü hakim iddiasının zıddına hükmetmiştir.

942- Darulharpten çıkaran kimse onu satmayıp "Esimdi, onu zorla tutup getirdim, şimdi cariyemdir" der, kadın ise "onun karısı idim, kendi isteğimle geldim" derse, kadının sözü tasdik edilir.

Çünkü zahir durum ona şahitlik etmektedir. Çünkü üzerinde zorlanma alameti olmaksızın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çıkıştır. Müslüman olurlarsa aralan ayrılır. Çünkü kendi itirafıyla onun cariyesi olduğu ortaya çıkmış olup bu da nikahlı olmaya aykırıdır. Adamın itirafı da şahsı hakkında hüccettir.

Burada devlet başkanı hür olduğuna hükmettiğine göre, aralarının ayrılmasında daha sonra adamın itirafı neden muteber olmaktadır? denilse, cevap olarak deriz ki;

Çünkü mücerred kadının sözü ve bir nevi zahir ile hükmetmiştir. Bu da itiraf edenin yalanlanmasını asla gerektirmez. Nitekim cariyesi olduğuna dair delil getirir ve delili kabul edilirse, onun cariyesi sayılır. Halbuki önceki durumda böyle değildir. Orada tam bir delille hür olduğuna hükmetmiştir. Nitekim bundan sonra cariye olduğuna dair delil makbul olmaz.

943- Bunu şu olay iyi açıklamaktadır: İki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman evlenir, ama zifafa girmeden adam kadının irtidat ettiğini iddia eder ve kadın bunu yalanlarsa, adamın ikrarı ile ikisinin arası ayrılır ve kadın mehrin yarısını alır.

Çünkü kadının hakkının iptalinde adam tasdik edilmez. Ancak kendi hakkında sözü tasdik edilir. Düşman vatandaş meselesinde de durum aynıdır.

Devlet başkanı "Durumun senin söylediğin gibi olduğuna dair ona yemin verdireceğim" derse, Ebû Hanife'nin kıyasına göre kadına yemin düşmez.

Çünkü adam cariyesi olduğunu iddia etmektedir. Ebû Hanife ise kölelik davasında yemini öngörmemektedir.

İki İmama göre ise cariyesi olduğuna dair sebepten dolayı kadına yemin verdirebilir.

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Yeminden kaçınırsa, cariye olduğuna hükmeder.

Çünkü yeminden kaçınması, kabullenmesi mesabesindedir. İki İmama göre kölelik davasında yeminden kaçınma durumunda hüküm verilir.

Gerçeği en iyi bilen Allah'tır.^{413[1]}

Devlet Başkanının İzni Dışında Ve Yasaklamasından Sonra Verilen Eman

944- Müslümanlar bir kaleyi kuşattıklarında devlet başkanının izni olmadan içindekilere ve onların ehline hiçbir müslüman eman veremez.

Çünkü kaleyi fethetmek için kuşattılar. Eman ise müslümanların bu amaçlarını açıkça

^{413[1]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/75-97

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

engellemektedir. Müslümanlardan hiçbir kimse müslümanların amacını, Özellikle düşmanı yenmek gibi bir olayda engelleme hakkına sahip değildir. Sonra, her müslüman başındaki emire itaatla mükelleftir. Amirin rızası olmadan uymağa mecbur olacağı bir akdi kimse yapamaz. Sonra, fayda ve zararı müslüman cemaate raci olan şeylerde yetki ve söz sahibi devlet başkanı olup onunla mükelleftir. Bu gibi işlerde onun görevlerini çiğnemek onu hafife almak ve önemsememektir. Devlet başkanını küçümseyen ve itaatini gölgeleyen şeylere vatandaşların kalkışması doğru değildir.

945- Ama bir müslüman bunu yaparsa, eman geçerli olur.

Çünkü emanın sıhhat sebebi, bir müslüman için sabit ve tamdır. Zira Ra-sulullah "Her

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman onların zimmetini (çıkarını) gözetir" buyurmaktadır. Eman verildikten sonra devlet başkanı emanlarını geri alıp onları güven içinde olacakları yere ulaştırıncaya kadar onlarla savaşı kesmek zorundadır. Kalenin dışına çıkmış olsalar bile bunu yapmadıkça onlarla savaşa devam edemez.

946- Onlara eman veren müslümanı te'dip etmek isterse, te'dip edebilir.

Çünkü devlet başkanını küçülten bir işe girişmekle edepsizlik etmiş olur. Onu te'dip etmiyecek olursa başkaları da aynı şeye cesaret eder. Bu da devlet politikasını ve işlerin idaresini bozar.

Ama müslümanların yararını gözeterek onlara eman vermiş ve devlet başkanı da bunu tasvib etmişse, artık bu iş için onu tedip etmez.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bunu yapmakla müslümanlara daha çok yarar sağlamayı kastetmiştir. İmamın görüşünü alıncaya kadar erteleyecek olsaydı belki de bu yarar kaçmış olacaktı. Böyle durumlarda müslüman eman verebilir.

Düşmandan biri gizlice müslümana "Bana eman ver, sana düşmanın açık yerlerini göstereyim" veya "Sana kale kapısını açayım" demiş ve müslüman bu fırsatın kaçmasından endişe etmiş ise, devlet başkanından eman için izin istemeden önce ona eman verebilir.

Çünkü bu durumda emanın verilmesi müslümanların yararının sağlanmasına yöneliktir. Böyle davranan kişi te'dibe değil, teşekküre layıktır. Onun için böyle yerlerde adam te'dip edilmez.

947- Bir müslüman, düşmandan birine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kaleden inip müslümanların karargahına gelmek üzere yüz dinar karşılığında eman verse ve parayı aldıktan sonra onu karargaha getirdiğinde devlet başkam bunu öğrense, müslüman kötü davranmış olmakla beraber emanı sanki ücret almadan verilmiş gibi caiz olur. Devlet başkanı sonra bu durumu değerlendirir.

948- Müslüman ona "Darulharpten müslümanlar çıkıncaya kadar emin olacaksın" diye şart koşmuşsa, devlet başkanı istediğini tercih etmekte serbesttir. Dilerse parasını geri verir ve önceki yerine gönderir. Dilerse ona şart koşulanı yerine getirip parayı alır ve müslümanlara ganimet yapar.

Çünkü parayı alan müslüman onu ancak müslümanların kuvveti sayesinde alabilmiştir. Onun için para ona mahsus sayılmaz. Sadece

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yaptığı iş devlet başkanının veya amirin yapması mesabesinde kabul edilir.

949- Adam, askerin yanına gelmeyi ve görüşmesi gereken biriyle görüştüktan sonra geri dönmeyi şart koşmuşsa, devlet başkam bu emanı kabul eder ve alınan dinarları askere ganimet yapar.

Çünkü müslümanların yararını gözetmek bu emanm kabul edilmesini gerektirir. Adam kalesine dönünceye kadar müslümanlar arasında eman altındadır. Dinarlarını geri verecek olursa, birinci durumun aksine bundan müslümanlara bir yarar sağlanmış olmaz.

950- Kale fethedilinceye kadar adam müslümanlar arasında kalıp kaleye dönmezse, darulharpten emin olacağı yere ulaştı-rılıncaya kadar eman altındadır.

Dinarlarını geri vermede bir yarar yoktur. Darulharpte güven içinde olacağı yere ulaştırılmaya kadar kimse ilişmez. Dinarlar da askerlere fey¹ sayılır.

951- Kaledakilere bir müslüman aldığı yüz dinar karşılığında bir ay eman verse, devlet başkanı iki durumdan birini tercih etmekte serbesttir. Dilerse dinarları geri verir ve emanın geçersiz olduğunu bildirir. Dilerse emanı kabul eder ve bir ay onlara ilişmez. Yüz dinarı da alır ve müslümanlara fey' sayar. Çünkü her iki durumda da müslümanların yararı umulur. Bir ay geçmeden kalenin fethedilmesini umuyorsa, dinarları geri vermesi yararlıdır. Ummuyorsa emanı geçerli sayması ve dinarları alması yararlıdır. Onun için devlet başkanı dilediği şıkkı seçmekte serbesttir.

952- Emir, asker arasında "Kaledakilere

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

veya onlardan birine kim eman verirse emanı geçersizdir." diye ilan ettikten sonra bir müslüman karşılıklı veya karşılıksız onlara eman verecek olursa, emanı geçerlidir.

Çünkü müslümanın verdiği emanın sıhhati bu ilan ile yok olmaz. Eman verme hakkı, şahitlik hakkı gibi şer'an her müslüman için sabittir. Devlet başkanının bu ilanı ile bu hak yok olmaz.

Zaten düşman bu yasaklamayı bilmiyor. Bu yasaklamadan sonra müslümanın verdiği eman geçerli sayılmıyacak olursa, onlara hile yapılmış olur ki, bu da haramdır. Ancak devlet başkanı bu adamın müslümanların yararını gözeterek eman vermediğini tesbit ederse, onu hapis ve ceza ile cezalandırabilir.

Çünkü buradaki yetkiyi aşma birinci durumdakinden daha büyüktür. Çünkü adam

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

devlet başkanına açıkça muhalefet etmiş, böylece cezayı ve hapsi hak etmiştir.

953- Kaledeki düşmana "Müslümanlardan biri size eman verecek olursa emanına aldanmayınız, onun emanı geçersizdir" diye yazılı veya sözlü olarak yahu elçi ile bildirdikten sonra biri onlara eman verir ve kendileri de buna dayanarak çıkar gelirlerse, fey1 olurlar.

Eman altında sayılmamaları, yasaklamadan sonra müslümanın vereceği emanın sahih olmamasından değil, bu yasaklamanın devlet başkanı tarafından düşmana verilen emanın geçersiz olduğunu bilmeleri açısındanadır. Eman verildikten sonra geçersiz saymak doğru olduğu gibi, verilmeden Önce de geçersiz olacağını söylemek doğrudur.

Çünkü geçersiz olduğunu bildirmekten

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

maksat, hile ve hiyanetten kaçınmak ve bunu önlemektir. Bu da her iki durumda önlenmektedir. Çünkü eman verildikten sonra geçersiz olduğunu gösteren bir şey ortaya çıkarsa, eman hükmünün sabit olmasını önler.

Birinci durumun aksinedir. Orada düşman, devlet başkanının yasaklamasından habersizdir. Bunu kendileri bilmedikçe emanın geçersiz sayılması da gerçekleşmez. Emandan sonra emanın geçersiz sayılması müslümanların zararını önlemek içindir. Çünkü bu olmasaydı, müslümanlar arasından kalenin fet-hedilmesini istemeyen bazı fasıklar devlet başkanı emanları geçersiz saydıktan sonra her defasında düşmana eman vererek engelleme imkanı bulabilirler. Bu zararı önlemek için uyarmak ve özürlerini kabul etmemek üzere eman verilmeden Önce geçersiz

olacağıının belirtilmesi sahih olur.

954- "Size ben eman vermedikçe başka müslümanm vereceği eman geçersizdir" diye düşmana söyler ve müslümanlar-dan biri gelip onlara "Ben emirin elçisiyim, size eman verdi" der ve buna dayanarak yerlerini terkederlerse, müslüman kişi yalan söylemiş olsa bile, onlar eman altında olurlar. Çünkü elçinin sözü, elçiyi gönderenin sözü gibidir. Elçiliğin sabit olması halinde durum böyledir. Ama elçi yalan söylemişle, sözünün emirin sözü ile eş sayılması mümkün değildir. Çünkü böyle bir elçi göndermiş değildir. Elçi görünen bu adamın onlara vereceği emanı sahih saymak da mümkün değildir. Çünkü o "size eman verdim" deseydi, emanı sahih olmazdı. Onun için emanı geçersiz olmalıdır" diye itiraz edilirse, deriz ki;

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Evet, ama sözü, sanki elçilik mektubu gibi söyleyince bir aldatma ve hi-yanet meydana gelmiş olmaktadır. Çünkü bu işte doğru veya yalancı olduğuna ve sözünün hakikatine vakıf olmak mümkün değildir. Adamın aklı ve dini doğru söylemesini ve yalandan sakınmasını gerektirdiğine göre düşmanın bu zahire güvenmesi mümkündür ve güvenebilirler. Bu durumda eman geçersiz sayılırsa, aldatma ve hiyanet meydana gelir. Ama emanı sadece kendisinin verdiğini söylerse, durum bunun zıddı olur.

955- Emir düşmana "Kendim gelip size eman verinceye kadar müslümanlardan biri size eman verirse yahut benden size bir eman mektubu getirirse, o geçersizdir, "der ve olay yukarıdaki gibi cereyan ederse, düşman çıkıp

gelecek olursa, fey" olur.

Çünkü bu emirin vereceği eman dışında bütün emanların geçersiz sayılacağını duyurmuştur. Sonra, müslümanları zarardan korumak vaciptir. Bu zararı önlemenin tek yolu da emirin emandan önce bu şekilde uygulamada bulunmasıdır. Böyle yapmazsa fasık kişiler müslümanların cihadını bozma ve boşa çıkarma fırsatını bulurlar. Bu da caiz değildir.

Ancak bu meselede amir kendisi eman verdiğini bildirmek üzere yasaklamadan sonra birini gönderirse, düşman eman altında olur. Çünkü elçinin ibaresi, onu gönderenin ibaresi gibidir. Sanki amir kendisi onlara eman vermiştir. Düşmana daha önce söyledikleriyle sanki yalandan elçi olduğunu iddia edecek kişilerin haberine güvenmekten onları alıkoymak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

istemiştir. Onlara gerçekten göndereceği elçilerin haberlerine güvenmekten ise alıkoymamaktadır.

Sonra, elçinin haberini ancak elçi yalancı ve sahte olduğu için geçersiz saydık ki, müslümanlara ulaşacak zarar önlenmiş olsun. Ama elçi gerçek ve doğru ise bu durum sözkonusu olmaz. Şöyleki;

Bu ilanından sonra onlara elçi gönderirse, sözünden dönmüş demektir. Sözünden dönmesi de sahihtir. Nitekim düşmana "Size eman veririm emanım geçersizdir" der ve daha sonra eman verirse bu eman geçerli ve sahihtir. Çünkü bu söylediğinden vazgeçme ve dönme sayılmaktadır. Önceki sözü ona her hangi birşey gerektirmediğinden ondan dönmesi ve vazgeçmesi sahih olur.

956- Müslümanlardan biri bin dinar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

karşılığında düşmanla bir yıllık saldırmazlık antlaşması yaparsa, bu antlaşma caiz olup müslümanların bir yıla kadar saldırması yasak olur ve onlardan birini öldürecek olurlarsa, kan diyetini öderler.

Çünkü müslümanlardan birinin emanı, hepsinin emanı gibidir.

957- Devlet başkanı bu antlaşmadan ancak bir yıl geçtikten sonra haberdar olursa, antlaşmayı onaylar ve malı alıp beytül-mala verir.

Çünkü süre geçtikten sonra antlaşmanın onaylanmasını müslümanların yaran gerektirmektedir. Burada kendini ücrete bağlayıp çalışmaktan kurtulan kısıtlı köle mesabesindedir. Bu durumda akid yerine getirilir ve ücreti de onun efendisi alır. Ama süre geçmeden önce efendisi bu durumu öğrenmiş olsaydı ücrete bağlama

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(başka birinin işlerini yapmak üzere ücretle çalışma antlaşması yapma)yı bozabilirdi.

Sonra, bu mal düşmandan ancak müslümanların kuvveti sayesinde alınmıştır. Çünkü düşmanın korkusu bir tek müslümandan değil, müslüman topluluktandır. Onun için malı onlardan alır ve gerektiğinde harcanmak üzere bey-tülmala koyar.

958- Bir yıl geçmeden önce antlaşmadan haberdar olursa durumu değerlendirir; Antlaşmayı tasvib etmek yararlıysa onaylar ve malı alıp bey tülmalaya koyar.

Bu şekliyle yararlı olduğunu gördüğünde antlaşma yapma yetkisine sahiptir. Onun için bunu onaylaması evleviyetlidir.

Antlaşmayı bozmayı daha yararlı görürse, mallarını geri verir, sonra antlaşmanın

bozulduğunu haber vererek onlarla savaşıır.

Çünkü müslümanm onlara verdiği eman sahih olup hile ve hiyanetten sakınmak vaciptir.

959- Yılın yarısı geçmişse, kıyasa göre malın yarısı geri verilir, yarısı da müslümanlara kalır.

Bu, tüme oranla cüzün itibar edilmesine göredir .Tıpkı belirli bir ücret karşılığında belli bir zaman için saldırmazlık antlaşması yapmak ve kiraya (icara) vermek gibidir. Nitekim Kiralama akdinde de sürenin bir kısmında akid bozulursa, kalan süre tutarı kadar ücretten düşölür ve sadece geçen süre için ücret kesinleşir.

İstihsana göre ise, malın tümü geri verilir.

Çünkü malı ödemeleri ancak sürenin tümü içinde kendilerine saâdırılma-ması içindir. Karşılık da ancak şartın tümü itibariyle sabit olup şartın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

cüzlerine dağılmaz. İtibar da, şart da hakikate göredir.

Sonra, saldırmazlık antlaşması, bedeli ödenebilen akitlerden değildir. Böylece şart kelimesinin antlaşmada hakikatiyle etkili olduğunu kabul ettik. Antlaşmayı bir yıllık tasvib etmiyecek olursa, mallarının tümünü onlara geri vermesi gerekir. Çünkü düşman belki yılın belirli bir vaktinde endişe duymakta ve korkmaktadır. Mesela kışın düşman saldırısından emin oldukları halde yazın bu saldırıdan korkmaktadırlar. Korktukları anda antlaşmalarının bozulduğunu bildirir ve mallarının bir kısmını vermezse bu şartla kasdettikleri hiçbir şey kazanmış olmazlar, Bu da aldatma ve hıyanete yol açmaktadır. Onun için süre dolmadan önce emanlannın geçersiz olduğunu bildirecek olursa

malın tümünü geri verir.

960- Her yılı bin dinar karşılığında üç yıllığına onunla anlaştıktan ve müslüman paranın hepsini aldıktan sonra devlet başkanı antlaşmayı bir yıl geçtikten sonra bozmak isterse, alınan paranın üçte ikisini düşmana geri verir.

Çünkü burada antlaşma (b) harfi ile yapılmış olup bedelleri de beraber zikredilmiştir. Böylece mal bedel olmuş olur. Bu mal da cüzler itibariyle ilgililer arasında paylaşılır. Nitekim antlaşma sürelerini ve bedel olarak verilen miktarları da zikretmiştir. Her seneye bin dinar, demiştir.

Birinci durumda ise olay farklıydı. Orada süre bir yılın tümü için birdi. Mal da (Ala) harfiyle zikredilmişti. Bu da şart harfidir.

Kiralama durumunda da bedelin (b) yahut (Ala) harfiyle zikredilmesi halinde, bedel süreye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bölünmektedir. Satış işinde de böyledir. O halde burada uygulama neden farklı olmuştur? denilebilir.

Cevap olarak deriz ki, satış ve kiralama, asıl itibariyle yapılan bedellen-dirmedir. Şarta bağlı olmaya elverişli değildir. Ama saldırmazlık antlaşması, asıl itibariyle yapılan bir bedellendirme değildir. Sadece bedellerle beraber (b) harfiyle yapılan açıklama esnasında bedellendirme olur. Bu da şarta bağlı olmaya elverişlidir. Bunda şart harfi zikredilince, hakikî olarak şart kabul edilir.

Bir kadın "ala" harfini kullanarak kocasına "Bin dirhem karşılığında beni üç defa boşa" der ve adam bir defa boşarsa, kadının ona bir şey vermesi gerekmez. Ama (b) harfiyle zikrederse, durum değişir. Bu meselede Ebû Hanife

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yukarıdaki meseleye bakarak bu hükme varmaktadır.

Çünkü boşanma şarta bağlı olmağa elverişlidir. Zaten aslı itibariyle bedelli değildir. Onun için (ala) yahut (b) harflerinden hangisiyle kullandığına göre karara bağlanır, Ama iki İmam hul'un bedellendirme olduğunu söylemektedir. Erkeğin kadın üzerindeki mülkiyet hakkının kalkması olan maksadı da bir tek boşama ile gerçekleşmiş olmaktadır. Bir de belirttiğimiz gibi emanın aksine saldırmazlık antlaşmasında bedellendirme manasını tercih ettik.

961- Müslümanlar bir kaleyi kuşattığında başlarındaki kumandan kale halkına "umulur ki size emanı veririm. Em an verecek olursam emanım geçersizdir" yahut "size eman yoktur" yahut "Emanınızı iptal ettim" der, sonra eman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verirse, kendisinin belirttiği gibi verdiği eman geçersizdir. Çünkü onlara öyle bir şekilde söyledi ki aldatma şüphesini her yönden yok etmektedir. Söylediği sözlerle vereceği emanı şimdiden geçersiz saymış olmaktadır.

Sonra, eman vermesi daha önceki olayda olduğu gibi söylediği sözlerden neden cayma sayılmamıştır? diye itiraz edilirse, deriz ki;

Orada meselede bir ziyadelik vardır. O da sözünden sonra eman vermesi ve "Size eman yoktur" sözümü iptal ettim, demesidir. Bu açıklama adamın sözünden caydığını gösterir. Burada ise birinci sözünden caydığını gösteren bir şey olmadığı gibi, aksine gerçekleştirdiğine delalet eden şeyler vardır.

Nitekim onlara "sizinle beraber bu kale halkı ile savaşıcağım. Kendilerine eman vermek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

istedim, kabul etmediler. Size eman altında olduğunuzu izhar etmek istiyorum. Belki onları çağırdığım zaman sözümü kabul ederler. Size izhar etmekte olduğum bu eman ise uydurma ve batıl olup ona aldanmayın" dedikten sonra onlara eman verseydi, bu eman geçersiz olurdu.

Sonra, eman bozulmağa ihtimali olan bir şeydir. Emanla ilgili söylye-ceklerinin geçersiz olduğunu bildirdikten sonra onlara bu konuda birşeyler söylemesi, tıpkı birşey konuşmamış anlamına gelir. İkra ve ikrar bölümünde açıkladığımız satış ve başka şeylerde telcie^{414[2]} (mecburiyet) bahislerinde bunun örnekleri

^{414[2]} Bu kavram, içi dışı birbirinin zıddı olan bir işi yapmağa mecbur olmak demektir. Zulüm ve haksızlığa uğrayıp mallarını kaybetmekten korkan kimsenin mallarını bu yüzden satması telcie satışı demektir. (Editör)

çoktur.^{415[3]}

**Müslümanlardan Birinin Vereceği Hükme
Razı Olarak Teslim Olan Düşman Hakkında
Verilecek Hüküm**

962- Kuşatma altındaki kalede bulunan düşman, müslü-manlardan birinin hükmüne razı olarak teslim olursa, bu caiz olur. Çünkü Rasulullah şöyle buyurmaktadır: "onları hükümlerinize göre yargılayın, sonra haklarında hüküm verin".

Beni Kureyza'nın haklarında hüküm verilmesine razı olarak teslim olması konusunda rivayetler değişiktir. Meğâzî sahiplerinden bazıları

^{415[3]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/99-106

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başlangıçta Sa'd bin Muaz'm vereceği hükme razı olarak teslim olduklarını zikretmiştir. Rasulullaha dil uzattıklarını Hz. Ali'nin haber vermesi üzerine Rasulullah

onlara "Ey domuz ve maymunların kardeşleri, bana dil uzatıyorsunuz ha! Allah ve Rasulünün hükmüne razı olarak teslim olun" demişti. Daha önce onbeş gece muhasara etmişti.

Onlar ise "Hayır ey Ebû'l-Kasım, Sen böyle düşük bir adam değilsin" dediler. Ama kuşatma sürünce, müslümanlardan diledikleri kişinin hüküm vermesine razı olarak teslim olmalarını Rasulullah teklif etti. Rasulullah'in Peygamberliğinden önce Evs'in müttefikleriydi. Sa'd bin Muaz da Evs'in lideri idi. İslamdan önceki dönemde aralarındaki işbirliği ilişkilerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

güvenerek haklarında iyi hüküm vermesini umdukları Sa'd bin Mu'az'ın vereceği hükme razı olup teslim oldular. Bu da gösteriyor ki müslümanlardan birinin vereceği hükme razı olarak düşmanın teslim olmasında bir sakınca yoktur.

Meşhur olan rivayete göre ise, Rasulullah'ın hükmüne razı olarak teslim oldular. Sonra kendi rızalarıyla haklarında Sa'd bin Muaz'ın hüküm vermesini söyledi. Bunu da şunun için yaptı: Ensar Rasulullah'ın etrafında toplanıp şefaath yollu Benî Kureyza'nın durumu hakkında onunla konuştular. Rasulullah da gönüllerini hoş tutmak istiyerek onlara: Sizden birinizin haklarında hüküm vermesine razı olmaz mısınız? buyurdu. Oluruz, dediler. Hükmü Sa'd bin Muaz versin, buyurdu.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu görevi ona vermesinin sebebi de şudur; Sa'd'a Hendek harbinde bir ok isabet etmiş ve kolundaki atar-damarı kesmişti. Bunun üzerine şöyle dua etmişti: "Allah'ım, Kureyşle bir daha savaş olacaksa beni o savaşa kadar yaşat, Rasulünü aralarından koğan bir milletle savaşmaktan benim için daha sevimli bir şey yoktur. Kureyşle savaş bitmişse, bu yara ile şehid olayım. Beni Kureyza'nın hezimetini görmeden de öldürme." Bu şekilde dua ettikten sonra kan durmuştu.

Bu şekilde dua etmesinin de sebebi şudur: Müslümanlarla yaptıkları antlaşmayı çiğnedikleri haberini alınca Rasulullah'm emriyle antlaşmayı yenilemelerini istemek için Beni Kureyza'ya gitmişti. Onu kötü karşılayıp hakaret ettiler. "Bana söğersiniz ha! Aramızda söğmekten daha çetin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bir şey var, o da kılıçtır" diyerek yanlarından ayrıldı.

Hendek harbinde müşrikler yenilip müslümanlar Benî Kureyza'yı muhasara edince bu duada bulundu. Benî Kureyza Rasulullah'm vereceği hükme razı olup teslim olunca, Rasulullah Sa'd bin Muaz'm hüküm vermesini söyledi. O esnada Sa'd, Rasulullah'm mescidinde hasta yatıyordu. Ensar yanına gelip Rasulullah'm karargahına götürmek üzere bir merkebe bindirdiler. Yolda onunla bu işi konuşarak şöyle dediler: "Dostların ve anlaşmalılarındır. Allah onlar hakkında sana imkan verdi, onlara iyi davran. Biliyorsun, Rasulullah iyiliği ve dostluğa vefayı sever. Müttefikleri olan Beni Kaynuka'yi kurtarmak için Abdullah bin Übey'in neler yaptığını biliyorsun. Sen ise bu işe daha layıksın."

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu mesele üzerinde arkadaşları çok ısrar edince, eliyle sakalını sıvazladı ve şöyle dedi: "Sa'd'ın Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaması zamanı geldi." Bunu duyunca aralarında şöyle dediler: Allah'a yemin olsun, Kureyza mahvoldu".

Onu Rasulullah'm meclisine getirdiler. Sa'd Rasulullah'm meclisine gelince, Ensar'a şöyle dedi: "Kalkın, büyüğünüzü indirin". İndirilip Rasulullah'm yanında oturunca, Rasulullah ona şöyle buyurdu: "Haklarında hüküm vermeği sana bıraktım. Haklarında hüküm ver." Sa'd, Benî Kureyza'ya yöneldi ve şöyle dedi: "Hakkınızda vereceğim hükmü kabul edeceğinize dair Allah'a söz veriyor musunuz?" Evet, dediler; Rasulullah'm bulunduğu tarafa dönerek ve saygı göstererek şöyle dedi: "Bu taraftakiler de hüküm

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermemi kabul ediyor mu?" Rasulullah ve yanındakiler: Evet, dediler. Bunun üzerine hükmünü açıkladı. "Haklarında şu hükmü verdim: Erkekler öldürülsün. Kadın ve çocuklar esir alınsın, malları da taksim edilsin" Bunun üzerine Rasulullah şöyle buyurdu: "Yedi göğün üstünden Allah'ın hükmüyle haklarında hüküm verdin". Bazı rivayetlerde bu şekilde rivayet edilmiştir.

Bu da gösteriyor ki, müslümanlardan birinin hüküm vermesine razı olarak teslim olmaları ve hüküm vermeği başkasına bırakmak caizdir. Yalnız teslim olan düşmanın rızası olmadan müslüman hüküm verme işini başkasına bırakamaz, Çünkü Sa'd, Rasulullah'm huzurunda onların rızasını aldıktan sonra hüküm vermiştir. Onların rızasını almasını da Rasulullah yadırgamamıştır. Sebebi de şudur: İnsanlar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşünce ve görüşte farklıdır. Bu hükmü vermek ise ileri ve derin görüşlü olmayı gerektirir. Birinin haklarında hüküm vermesine razı olmaları başkasının hüküm vermesine razı olmaları demek değildir. Öyle ki onların rızası olmadan hüküm verme işini bu adam başkasına bırakacak ve bu da hüküm verecek olursa, hakkında hüküm verilen kişi buna razı olup caiz görmedikçe hüküm geçerli olmaz. Ama bunu duyar ve kabul ederse, hüküm geçerli olur. Çünkü kabul ve caiz görmesi onu yeni görevlendirmiş olması gibidir. Onlar buna razı olduktan sonra haklarında hüküm vermesi demektir. Haklarında hüküm vermekle görevlendirilen kişinin vereceği, erkeklerin öldürülmesi veya zimmî sayılması veya fey¹ kabul edilmesi şeklindeki hüküm Sa'd'ın verdiği hüküm delili ile tümüyle geçerlidir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bazı rivayetlerde o gün Sa'd'ın kasık kılları bitmiş kişilerin öldürülmesi şeklinde hüküm verdiği belirtilmektedir. Baliğ olmak, kasık kıllarının bitmesi itibariyledir, yani kasık kılları biten genç baliğ olur, diyenler bunu delil gösteriyorlar ki, biz bu görüşte değiliz.

Çünkü kılların bitmesinde insanlar farklıdır. Mesela Türklerde geç bittiği halde Hindularda erken biter. Onun için bunu hükme esas saymak mümkün değildir. Bunun izahı şudur: Beni Kureyza erkeklerinin baliğ olmasının kıllarının bitmesiyle olduğu vahiy yolu ile Rasulullah'a bildirilmiş olabilir. Bu şekilde hüküm vermesi de, kılları bitmiş erkeklerin savaşçı kabul edilmesindendir ve ancak savaşanların öldürülmesine hükmetmiştir. Müslümanlara karşı savaşan İse baliğ olsun olmasın öldürülür. Ancak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sadece savaşanların öldürülmesi daha doğrudur. Çünkü baliğ olmıyanlar müslümanlara karşı savaştığında esir edilmeden önce Öldürülür. Ama esir edildikten sonra öldürülmez.

Haklarında hüküm verdikten sonra Haris kızı en-Neccariyye'nin evinde hapsedilip elleri bağlandı.

Esirlere böyle davramlması gerekir. Yüce Allah buyuruyor: "Onları yakaladığınızda sıkı bağlayın"^{416[4]}

Rasulullah bir kenarda oturdu. Sıcak bir günde Beni Kureyza'dan öldürülecekler Öldürüldü. Rasulullah'in huzurunda onlardan öldürülenlerin şu isimleri Meğâzî kitaplarında sayılmaktadır: Huyay bin Ahtab, Ka'b bin Üseyd ve bir grup. Gün ortası olunca Rasulullah "Günün

^{416[4]} Muhammed,47/4

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sıcaklığını ve silahın sıcaklığını üzerlerinde birleştirmeyin. Öğle tatilinde bırakın ve su verin. Hava serinleyince geri kalanları da öldürün" dedi.

Meğâzî kitaplarında Rasulullah'ın kalkıp Sa'd'a şöyle dediği zikredilir : "Geri kalanların işini de sen bitir. "Öldürme işini Ali bin Ebi Talib ve Zübeyr bin el-Avvam yürütüyordu.

İbnu Ebi'l-Cehm'in evi yanında öldürüldüler ve kanlan Ahcâru'z-Zeyt denilen yere kadar aktı. Kitapta onlardan kaç kişi öldürüldüğü belirtilmemiştir. Bu konuda farklı rivayetler vardır. Racih olan rivayete göre yediyüz kişi öldürüldü. Mukatil, dörtyüzelli kişinin öldürüldüğünü söylüyor. Esir alınanların sayısı ise altıyüzellidir. Durumundan şüphelenilen herkesin kasıkları yoklanır, kıllarının bittiği belirlenince öldürülürdü. Beni Kureyza'dan Atiyye şöyle demektedir: "O

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gün durumumdan şüphelendiler, kasıklarımı açtılar. Kollarımın bitmediğini görünce esir çocuklar arasında saydılar."

Hiz. Ömer'in ordu komutanlarına kolları bitenleri öldürünüz ve düşman savaşçılardan aramızda kimse tutmayınız, diye yazdığı zikredilmektedir.

Böyle yazması müslümanlara zarar vermelerini Önlemek içindir. Nitekim bu yasağına sıkı sıkıya uymadıkları için Hristiyan^{417[5]} , sonra Mecusî olan Ebû Lu'lüe denilen kişi esirler arasından çıkmış ve Hiz. Ömeri şehid etmiştir.

İbni Ömer'in şöyle dediğı zikredilmektedir: "Uhut günü onüç yaşında idim. Rasulullah'ın huzuruna çıkarıldım. Beni savaşçılar arasında kabul etti."

^{417[5]} Başka nüshalarda "Hristiyan" kaydı yoktur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bunu zikretmesi erginliğin tesbiti için kasık kıllarının bitmesiyle hüküm verilemeyeceğini göstermek ve buluğun ihtilam ile tesbit edileceğini belirtmek içindir. Gencin baliğ olup olmadığı ya ihtilam olması veya onbeş yaşına girmesiyle belli olur. Ebû Yusuf ve Muhammed'in görüşü budur.

Ebû Hanifeye göre ise bir rivayette onsekiz, bir rivayette de ondokuz yaşıdır. Bu meseleyi talak bahsinde açıkladık. Allah'ın yardım ve mukaffakiye-tiyle eman konusu son ermiştir.^{418[6]}

^{418[6]} Eman konusunun bittiği bu noktada bu konuya biraz daha açıklık getirmede fayda vardır. O da emanın geçerlilik süresi ve sona ermesi meselesidir. Eman, bir yaran sağlamak amacıyla yabancı'nın ülkeye girişini sağlayan bir müessese olduğu için yabancıya, bu yararın sağlanması suresince izin verilir. Günümüzde de devletler, vize verirken kişinin maksadına göre muayyen tarihli vize vermekte ve gerektiğinde İkamet tezkeresi doldurmayı şart koşmaktadırlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Allah bizi ateşten korusun ve cennetine
koysun.^{419[7]}

Hanefiler, oturma izninin bir yıldan daha az bir süre ile kayıtlanmasını öngörmektedirler. Çünkü sürenin çok uzun olması zarar ihtimali doğurabilir, mesela eman almış kişinin casusluk yapmasına imkan verebilir. (Zeylaî, Tebyînü'l-Hakâik III/268; Aynî, el-Bidâye, V/778)

Şâfiiler, Tevbe süresindeki limiti esas alarak normal yabancıların eman müddetinin dört ayı geçmemesi gerektiğini söylemişlerdir. Kadın yabancılar için ise böyle bir kayıtlama yoktur. (Nevevî, Ravdatü't-tâlibîn, VII/473; Şirbînî, muğni'l-muhtâc IV/238)

Malikiiler ise, muayen bir süre ile eman verilmişse, suistimal edilmemek şartıyla konuşulan sürenin geçerli olacağını benimsemişlerdir. (İbn Cüzey, el-Kavânînu'l Fıkhiyye, s. 104)

Eman müddeti konusunda çerçeveyi en geniş tutan mezhep, Hanbeli mezhebi olmuştur. Hiyaneli sezilmediği, müslümanların aleyhine çalışmadığı sürece yabancıya on yıla kadar oturma izni verilebileceğini benimsemişlerdir. (İbn Kudâme, el-muğnî X/436; Behûtî, Keşşaf ül-kmâ, 111/104)

Bütün bu görüşler doğrudan bir nas deliline dayananı adı gına göre mesele yeniden ele alınıp değerlendirilebilir. Bu durumda devlet, kendi ihtiyacı ve yararına göre müddet ayarlaması yapabilir. (Editör)

^{419[7]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-

Enfal (Ganimetler) Bölümü

963- Enfal, esas manasiyle ganimetler demektir. "Nefele"

kökünden türemiştir. Mesela şu beyitte de aynı anlamda kullanılmıştır: "Allah'ın takvası en güzel ganimettir. Acele etmek ve beklemek de Allah'ın izniyledir." Cenab-ı Hak da, "Sana en-falı (yani ganimetleri) sorarlar"^{420[8]} buyurmaktadır.

Bu ayetin nüzul sebebi, Ubade b. Samit'in rivayetine göre şöyledir: Bedir günü ahlakımız bozulduğundan mahrum kaldık dedi. Ahlakınız nasıl bozuldu? diye sorulunca: Şöyle dedi: Düşman yenilince üç gruba ayrıldık: Bir grup

Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/107-111

^{420[8]} Enfal.8/1

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasu-lullah'ın etrafında onu koruyordu. Bir grup düşmanı kovalıyordu. Bir grup da mal topluyordu.

Sonra her gurup ganimetlerin kendi hakkı olduğunu iddia etti. Rasulul-lah'ın yanında toplandık. Seslerimiz yükseldi. Rasulullah susuyordu. Bu durum hakkında Yüce Allah "Sana ganimetleri sorarlar. Deki; ganimetler Allah ve Rasulünündür." hükmünü indirdi.

Fakihlerin ibarelerinde enfal lafzının kullanışından maksat, devlet başkanının ganimet tophyan bazı kişilere tahsis ettiği şeylerdir. Yapılan bu işleme tenfil ve sözkonusu ganimete de nefl adı verilmektedir.

964- Şüphe yok ki savaşa teşvik etmek için düşmandan ganimet almadan önce askere ganimet tahsisi yapmak caizdir. Çünkü İmam (devlet başkanı) teşvik etmekle mükelleftir. Ce-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

nab-ı Hak buyuruyor: "Ey peygamber, müminleri savaşa teşvik et"^{421[9]} Bu hitap, Rasulullah'a ve ondan sonra gelen her devlet başkanın adır.

Teşvik de ganimet vermekle yapılır. Yiğit kimseler ganimetlerden bir şey kendilerine belirlenmedikçe kendilerini tehlikeye attıkları nadirdir. Devlet başkanının böyle bir tahsis yapması onları canlarını tehlikeye atmaya ve düşmanla kahramanca savaşmaya teşvik eder.

Bu tahsisin şekli de: "Kim bir düşman öldürürse her şeyi kendisinindir. Kim birini esir alırsa o kendisinindir" demek şeklinde olur. Nitekim Rasulullah Bedir ve Huneyn gününde böyle ilan ettirmiştir.

Yahut bir seriyye göndererek, "Beşte birin dışında aldığınız ganimetlerin üçte biri sizindir"

^{421[9]} Enfal, 8/65

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

demesi veya bu sözü kayıtlamadan söylemesi şeklinde olur.

Bu, mutlak olarak söylendiği zaman ganimetler beşe bölünmeden önce üçte biri kendilerine mahsus olup geri kalan ganimetten de beşte bir ayrıldıktan sonra ordunun diğer fertleriyle ortak olurlar. Bu fazlalıkla bağış yapıldığı zaman aldıkları ganimetlerden beştebir pay ayrılır, kalanın üçte biri de onlara mahsus olur. Bu kalan kısımda ordu fertleriyle ortak olurlar. Devlet başkanı, ganimet tahsisi yapmadan önce muharipler bize göre böyle bir hakka sahip değildir.

Şafinin görüşüne göre düello şekli ile kahramanca vuruşan kimse bir müşriki öldürürse devlet başkanı daha önce ona bir tahsis yapmamışsa bile, öldürdüğü düşmanın malını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

almaya layıktır. Çünkü Rasulullah şeriatı ikame etmek için "Kim bir düşmanı öldürürse malı onun için ganimettir" buyurmaktadır. Rasulullah'm ifadelerinde "Dinini değiştireni öldürünüz" gibi sözler, sebebi belirtmek içindir. ,

965- Ancak bu, Rasulullah'ın Medine'de ashabı yanında söylemiş olması halinde sözkonusudur. Ne var ki teşvik ihtiyacının ortaya çıkması dışında söylediği zikredilmemektedir. Malik b. Enes, "Rasulullah'ın Huneyn günü dışında "Kafiri öldüren, malı onun için ganimettir" sözünü söylediği vaki değildir, demektedir. Bunu da müslümanlar geri kaçıştıklarında buyurmuştur. O anda düşmana saldırmak için teşvik ihtiyacı doğmuştur. Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur: "Sonra gerisin geri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kaçtınız"^{422[10]}Muhammed b. İbrahim et-Teymî, Ra-sulullah'm bunu Bedir Harbinde de söylediğini zikretmektedir. O gün teşvike olan ihtiyaç açıktı. Çünkü müslümanlar o gün Cenab-ı Hakkın belirttiği gibi, "Siz zelil idiniz." durumunda idiler.

Anlıyoruz ki bu ganimet tahsisini, seri hüküm koymak şeklinde değil, teşvik için yapmıştır.

Söylediklerimizi Abdullah b. Şakik'in şu ifadeleri de desteklemektedir: Rasulullah Vadilkura denilen yeri muhasara ediyordu. Bir adam gelerek ona şöyle dedi: "Ganimetler konusunda ne dersiniz?" şöyle buyurdu: "Beşte biri Allah'ın, dördü de onlarındır" yine sordu: "Ama ganimeti şahıslar kazanıyor?" yine şöyle buyurdu: "Sana bir ok atılıp da saplandığı yerden çekip çıkarsan bile onu almağa müslüman

^{422[10]} Tevk\9/25

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kardeşinden daha müstehak değilsin."

Tahsis yapılmadan savaşılan kişinin ganimete müstehak olamıya-cağına bu açık bir delildir. Irak ve Hicaz alimleri bu görüş üzerinde ittifak etmişlerdir.

Ebû Hanife de şöyle demektedir: "Ganimet alındıktan sonra birine tahsis yapılmaz. Irak ve Hicaz alimlerinin görüşü budur. Şam alimleri ise ganimet alındıktan sonra da birine tahsis yapılmasını caiz görürler.

Ganimet tahsisi savaşıya teşvik etmek için yapılır. Bu da ganimet alındıktan sonra değil, alınmadan Önce yapılır. Sonra, pay ayırmak başlangıçta ganimeti alanların sabit olan hakkını iptal etmek veya beşte biri alacak kişilerin hakkını düşürmek için değil, tahsisi ispat etmek içindir. Halbuki ganimetler alındıktan sonra tahsis

yapmak başkalarının hakkını iptal etmektir.

966- Bunun caiz olmadığı el-Hasan'ın rivayet ettiği şu hadisle sabittir: "Adamın biri Rasulullah'tan keçi kılından örülmüş bir yular istedi. Rasulullah ona: "Yazıklar olsun sana! Ateşten bir yular mı benden istiyorsun! (iki veya üç defa tekrar etti.) Allah'a yemin olsun ki ne senin istemeğe hakkın var, ne benim vermeğe hakkım var."

Mücahid'in rivayetine göre adamın biri ganimet alınan kıldan bir yumağı elinde tutarak Rasulullah'a geldi ve "bunu bana bağışla" dedi. Rasulullah "Ondan bana düşen payımı sana bağışladım" buyurdu.

Ebû'l-Eş'as es-San'anî'nin rivayet ettiğine göre bir adam kıldan bir yular eline alarak Rasulullah'a geldi ve "Bu yuların bana verilmesini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

söyle, devemin yuları yok" dedi. Rasulullah ona "Benden ateşten bir yular mı istiyorsun? Ne sen onu istiye-bilirsin, ne ben sana verebilirim" buyurdu. Adam yuları ganimetler arasına attı.

Ganimetler alındıktan sonra tahsis caiz olsaydı adamın ihtiyacı sabit olmasına rağmen Rasulullah onu haram etmezdi.

Rasulullah'm alındıktan sonra tahsis yaptığına dair rivayet ise, kendisinin miskinlerden sayılması itibariyle beşte bir paydan tahsis yaptığına yorumlanır. Yahut bunun kendisine ait olduğunu belirterek "Ganimetlerinizden sadece beşte biri benim için helaldir. O da size geri gelir" buyurduğu beşte bir payından ayırmış veya savaş alanında alman mallardan değil de Beni Nadir'in malları gibi sadece kendisine ait olan Allah'ın verdiği mallardan vermiştir, sayılır.

Yahut onu Bedir ganimetlerinden vermiştir. Bu ganimetlerdeki yetki Ce-nafa-ı Hakkın "De ki; ganimetler Allah ve Rasulünündür" buyurduğu gibi Rasu-lullah'm elinde idi. Sonra bu şu ayetle neshedildi : "Biliniz ki aldığınız ganimetin beşte biri Allah'ındır."^{423[11]}

967- Musa b. Sa'd b. Yezid yahut Zeyd rivayet ederek şöyle der: "Kim bir düşman öldürürse aldığı ganimet onundur. Savaşmadan alınan ganimetler ise eşit olarak dağıtılacaktır."

İbni Abbas'ın da şöyle dediği rivayet edilir: "Enfal Suresinin (ganimetlerle ilgili) birinci ayeti indiği zaman Rasulullah ganimetleri eşit

^{423[11]} Enfal, 8/41 (Aslında burada nesh değil, açıklama vardır. Temel olarak ganimetler Allah'ın dolayısıyla peygamberindir. Hükmü sonraki ayetle açıklanarak bu ganimetlerin nasıl dağıtılacağı açıklanmaktadır. Yoksa, kılâsik anlamda Kur'an'da nesh olayı sözkonusu değildir. (Çeviren)

paylaştırdı."

Rivayetler, o gün herkese öldürdüğü kafirin malını kendisine ganimet alma hakkını verdiğiinde ittifak etmektedir. Nitekim Asım b. Amr b. Katade bu konuda şöyle rivayet etmektedir: Ali, Velid b. Utbe'nin, Hainza, Utbe'nin, Ubeyde b. el-Haris, Şeybe'nin malını ganimet olarak aldı ve mirasçılarına verdi. Ubeyde yara almıştı Medineye varmadan önce es-Safra vadisinde Zatu Ecdal denilen yerde vefat etti.

968- Ebû Cehli kimin öldürdüğü konusunda rivayetler değişiktir. Abdurrahman b. Avf'tan şöyle rivayet edilmektedir: "Bedir günü iki genç arasında idim. Oldukça genç yaşta idiler. Biri Afra oğlu Muavvez diğeri de Amr b. el-Cumuh'un oğlu Muaz'dı."

Biri şöyle dedi: Ey amca, Ebû Cehl'i biliyor

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

musun? Ne yapacaksın? dedim. Rasulullah'a sövdüğünü duydum. Allah'a yemin ederim ki, karşıma çıkarsa onu öldürmeden bırakmam, dedi. Diğer de gözü ile işaret ederek aynı şeyi ifade etti.

Sonra Ebû Cehli müşriklerin saflarını düzenlerken gördüm. Aradığınız kişi işte budur, dedim. Kılıçlarıyla üzerine yürüdüler ve Öldürdüler. İkisi de Rasulullah'a gelerek şöyle dediler: Ben onu Öldürdüm, malı benimdir. Rasulullah onlara buyurdu: "Kılıçlarınızı şildiniz mi?" Hayır, dediler. "Kılıçlarınızı bana gösterin," dedi. Gösterdiler, ikiniz öldürdünüz, buyurdu ve ganimeti Afra oğlu Muavvez'e verdi. Meğâzî'de zikredildiğine göre leke ve darbe izlerini onun kılıcı üzerinde

gördü. Kendisinin öldürdüğünü, diğerinin de

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ona yardımcı olduğunu anladı ve

ganimeti Muavvez'e verdi.

Bir rivayete göre İkrime b. Ebi Cehl'e adam
yollıyarak babasını kimin

Öldürdüğünü sordu. Elini benim kestiğim
kişi, cevabını verdi. Muavvez'in elini
bilekten kesmişti.

İki rivayetten en meşhur olanına göre Hz.
Ali, Ebû Cehli yere sermiş ve

İbni Mesud üzerine saldırarak öldürmüştür.
Nitekim İbni Mesud'dan şöyle

rivayet edilmektedir:

"Müşriklerden kimin öldürüldüğünü görüp
Rasulullah'a müjde vermek

için ölümler arasında geziyordum. Ebû Cehlin
vurulduğunu ve son anlarını

yaşadığını gördüm. Göğsüne oturdum.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Gözlerini açtı ve şöyle dedi : Ey koyun

çobanı, yüksek bir yere tırmandın" sonra sordu : Kim galiptir? Allah ve Resulü, dedim. Ne yapmak istiyorsun? dedi. Kafanı kesmek istiyorum, dedim. Bunun

üzerine, kılıcımı al o daha keskindir. Başımı omuzdan kes ki, bakanların

gözünde daha dehşetli görünsün. Muhammed'e vardığın zaman ona söyle ki

bugün eskisinden daha fazla kendisine düşmanım, dedi.

İbnu Mesud derki: Kafasını kestim ve Rasulullah'a getirerek: İşte Allah'ın düşmanı Ebû Cehlin kafası, dedim.

RasuluUah, Allahu Ekber, Bu benim ve ümmetimin Firavnıdır. Bana ve ümmetime olan kötülüğü Firavnın Musa'ya ve Ümmetine yaptığı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kötülükten daha büyüktü, buyurdu. Sonra onun kılıcını ganimet olarak bana verdi.

Bazı rivayetlerde de, "Söylediklerini kendisine anlattım. Bunun üzerine şöyle buyurdu : Şüphesiz dünyada kafir oldu, ölüm esnasında kafir oldu ve cehennemde de kafir olacaktır" denilmektedir.

Nasıl ya Rasulullah? diye sorulunca: "Cehennemi göreceği zaman etrafına bakacak ve arkadaşlarına: Muhammed ve ashabı nerededir? diye soracak ve "Onlar Cennettedir" cevabını alacaktır. Bunun üzerine: "Hayır, bugün zorluk günü olduğu için kaçtılar." diyecektir.

Rasulullah'ın onun kılıcını Abdullah bin Mesud'a verdiği konusundaki rivayetler müttefiktir. Hatta bazı rivayetlerde ondan alınan (ganimet) eşyasını da İbni Mesud'a vermiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ei'ün bunlar doğru ise, onu yaralıyan kimsenin öldürmediğine ve öldüren kişinin kafasını kesen kimse olduğuna hamledilir. Ganimetlerini İbni Mesud'dan başkasına verdiği doğru ise, bu da birincinin onu yere serdiği, savaşması ve yaşaması imkansız bir hale soktuğuna hamledilir. Bu durumda (ganimet) malı kafasını kesenin değil, birinci kişisindir. İbni Mesud'a kılıcını vermesi ise Bedir ganimetlerinde tasarruf yetkisinin Rasulullah'ın elinde olmasından ileri gelmektedir.

Ganimetler, alındıktan sonra bunlardan tahsisin yapılabileceğini söyleyen-

ler bunu delil göstermekte ve şöyle demektedir: Ganimetten tahsis etmek suretiyle kılıcını ona verdi.

Bu ise zayıftır. Çünkü tahsis yolu ile

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başkasının hakkı olan şeyi devlet başkanının başka kişiye tahsis etmesi caiz değildir. Kaldı ki kılıcı gümüş kaplamalıydı. Şam alimlerine göre altın ve gümüşten tahsis yapılamaz. Bunun tahsis kabul edilmesi bizim lehimize, onlar aleyhine bir hüccet olur.

969- Rasulullah'ın Huneyn günü şöyle buyurduğu Ebû Katade'den rivayet edilmektedir: "Kim bir müşriki öldürür ve öldürdüğünü ispat ederse, malı onun için ganimettir."

Bu hadisin tamamı şöyledir: Ebû Katade şöyle diyor: Huneyn günü müs-lümanlar bir bir dolaştılar. Ben de dolaşırken müşriklerden birinin bir müslü-manın göğsüne tırmandığını gördüm. Arkasından vardım ve omuzuna vurdum. Hemen onu bıraktı ve bana döndü. Beni öyle bir sardı ki o esnada ölümün kokusunu burnumda hissettim.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Sonra ölünce beni bıraktı. Rasulullah'a geldim ve şöyle buyurduğunu işittim: "Kim bir müşriki öldürürse malı onun için ganimettir." Bana kim şahitlik yapacak? dedim. Bir adam: Doğru söylüyor ya Rasu-lallah, öldürülen o kişinin malını kendisi aldı. Benim yerime de memnun et, dedi.

Ebû Bekir itiraz ederek şöyle dedi: Vallahi olmaz. Allah'ın arslanı Allah ve Rasulü için savaşıyor, sonra ganimetini sen alırsın, Öyle mi? Rasulullah: Ebû Bekir doğru söylüyor, dedi ve ganimetini bana verdi.

970- İbni Abbas'm şöyle dediği rivayet edilir: "Beşte biri ayrılmadan ve eşit bölüşülmeden ganimet verilmez.

Bununla ganimetler alındıktan sonra beşte biri ayrılmadan kimseye ganimet tahsisinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yapılamıyacağını ifade etmiştir. Bu da bizim mezhebimizdir.

971- Hz. Ömer'in de şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Ne ganimetten evvel ne de ganimetten sonra tahsis yapılmaz. Ganimetler toplandıktan sonra ancak çobana, sürücüye veya bekçiye kayırma olmadan ücretleri verilir.

Ganimetten evvel sözünün manası, ganimet alındıktan sonra demektir. Devlet başkanının beşte biri ayrılmadan önce olsun, ayrıldıktan sonra olsun, kimseye ganimet tahsis etmesi caiz değildir.

Başka bir teville göre bu sözün manası, teşvike ihtiyaç duymadan önce çarpışmanın başında ganimet tahsisinin doğru olmamasıdır. Çünkü çarpışmanın başında askerin savaşma gayreti ve şevki çoktur. Teşvik etmeğe ihtiyacı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

doğarsa, ganimet tahsisinin bu esnada olması gerekir. Ganimetler alındıktan sonra

tahsis doğru değildir.

Hadisi Şerifte belirtildiğine göre Peygamber efendimiz gidişte dörtte bir, dönüşte üçte bir ganimet tahsisi yapıyordu. Şam alimleri bunun ganimet alındıktan sonra tahsis yapıldığı şeklinde olduğunu söylemektedir.

Halbuki zannettikleri gibi değildir. Bundan maksat seriyenin başında gidenlere dörtte bir, arkada gidenlere de üçte bir ganimet tahsisi yapmasıdır. Çünkü bunları teşvik ihtiyacı daha çoktur.

Seriyyenin önünde gidenler savaşta girişken kimselerdir. Düşman üzerine yürümeleri için teşvik gerekmez. Geride gidenlerin gayretleri azdır. Düşman üzerine yürümeleri için ilgiye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

muhtaçtırlar. Onun için kendilerine daha fazla ganimet tahsisi yapılmıştır.

Çoban, sürücü ve bekçiler ise ücretle çalışan kimselerdir. Müslümanlar için çalışmaları itibariyle devlet başkanı ücretlerini verir. Bu da "Kayırma olmadan" sözünün manasıdır. Çünkü çalışmalarının karşılığı kadar ücretlerini verir.

972- Halid b. Velid ve Avf b. Malik'in selb'in (düşmanı öldüren kişinin onun üzerinde bulduğu eşyanın) beşte birini ayırmadıkları rivayeti zikredilmektedir. Hubeyb b. Mesleme ve Mekhul'un da selbi ganimet saydıkları ve beşte birin ondan da ayrılacağını söyledikleri rivayet edilmektedir. İbni Abbastan da aynı şekilde rivayet edilmiştir.

Bunların sözüne uyulur. Çünkü "Biliniz ki, ganimet aldığınız şey" ayetine uygun

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşmektedir. Selb de ganimettir. Halid ve Avf dan nakledilen sözün tevili de "kim bir kafiri öldürürse, malı onundur" hadisine uygun olarak devlet başkanının daha önce tahsis yapması halindedir.

Bize göre bu durumda selbin beşte biri ayrılmaz. Ama tahsis yapılmamışsa, ayrılır. Nitekim Mekhul'dan yapılan rivayete göre Enes b. Malik'in kardeşi Bera¹ b. Malik "Merzuban ez-Zare" ismindeki İranlı valiyi öldürmüş, altın ve cevherlerle süslenmiş kırkbin değerinde olan eşyasını zorla almıştır. Ordu kumandanı bunu Hz. Ömer'e yazmış, Ömer de beşte birini aldıktan sonra geri kalanı kendisine bırakmasını söylemiştir. Bu müşkil bir şeydir. Çünkü önceden ganimet tahsisi yapılmamışsa ve geri kalanı Bera'ya verilmişse, o zaman alındıktan sonra ganimet tahsisi yapmak demektir. Bu da bize

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

göre caiz değildir.

Ancak kumandan "Kim bir düşmanı öldürürse beşte biri ayrıldıktan sonra aldığı malı onundur." şeklinde önceden sınırlı bir tahsis yapması şeklinde tevil edilir. Bu taktirde bize göre selbin beşte biri ayrılır, geri kalanı mücahit kişisindir.

İbni Abbas'ın "At ve selb, şahsa mahsus ganimettir" dediği rivayet edilmektedir.

Bundan maksat şudur: Düşmanı Öldüren kişi; kendisine yapılan ganimet tahsisinden başka öldürdüğü kişinin atını da alma hakkına sahiptir. Çünkü se-leb, güçlük ve ceza izharı ile başkasından zorla alınan şeyin adıdır. Bu da eşyada gerçekleştiği gibi, at için de gerçekleşmektedir. Böylece öldürülenin her şeyi

ganimet tahsisi kapsamına girmektedir.

973- Devlet başkanının ganimet tahsisinden sonra kafiri bir müslüman yaralar, başka bir müslüman da öldürürse, o taktirde yaralayan kimse düşmanı elle savaşımayacak ve bu halde yaşayamayacak kadar safdışı etmişse, selb onundur. Bu hale düşürmemişse selb öldürenindir.

Çünkü devlet başkanının bu tahsisten maksadı mücahidin daha çok çaba ve gayret sarf etmesidir. Bu da birinci şahıs tarafından gerçekleşmiştir. Çünkü düşman savaşımayacak halde safdışı olmuşsa, ikinci şahıs onun kafasını kesmek için çaba ve meşakkate ihtiyaç duymaz demektir. Eğer bu yaraya rağmen düşmanın hala yaşaması ve savaşması anlaşılırsa, o taktirde ikinci şahıs onu öldürmek için çaba ve meşakkate

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

katlanmış demektir. Bu durumda selb onun hakkıdır.

Nitekim avı biri vurur ve yaralar, sonra başkası vurur öldürürse, av birinci adamındır. Eğer ikinci şahsın atmasına kadar davranır ve gayret gösterirse, bu taktirde ikinci adamın olur.

974- Muhammed b. Mesleme Marhab'ın ayaklarını kesti ve Ali onun boynunu vurdu. Bu durumda Rasulullah eşyasını Muhammed b.Meslemeyeverdi.

Bazı rivayetlerde de ikisinin hakemlik için Rasulullah'a başvurduğu zikredilmektedir. Muhammed şöyle dedi: Ya Rasulullah, Allah'a yemin ederim ki, ayaklarını keserken rahatlıkla öldürebilirdim. Ancak kardeşim Mahmud'un göğsüne değirmen taşını koymuştu. Altında üç gün can çekiştikten sonra öldü. Bunun üzerine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah Marhab'ın eşyasını Mu-hammed b. Mesleme'ye verdi.

Başka bir rivayette de Muhammed b. Mesleme Marhab'ın ayaklarını kesince Marhab: Ey Muhammed, beni öldür, demiş, Muhammed ise, hayır, kardeşim Mahmud'un çektiğini senin de çekmen için öldürmüyorum, diye söylemiş ve geçip gitmiştir. Sonra Hz. Ali gelip öldürmüştür. Kafasını keserek eşyasını almıştır. Rasulullah da bu eşyasını Muhammed'e vermiştir. Muhammed'in oğullarından ravi şöyle nakletmektedir: "Kılıcı yanımızda idi. Üzerinde okuyamadığımız bir yazı vardı. Nihayet bir yahudi geldi ve okudu. Şunlar yazılı idi: "Bu, Marhab'ın kılıcıdır. Kim ondan yumuşak bir darbe yemek ister!"

975- Hz. Ömer'in şöyle dediği rivayet

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

edilmektedir: Bir a-dam başka bir adamı yakaladı. Bir başkası gelip onu Öldürdü. Eşyası öldüren adama verildi.

Çünkü herbiri çaba ve gayret göstermiştir. Biri yakalamış, diğeri de Öldürmüştür. Hz. Ömer’in sözünü şunun için alıyoruz: Birincisi yakalamakla onu döğüşmekten alıkoymamıştır. Esas öldüren ikinci adamdır. Böylece tahsis yolu ile eşyası onundur. Tahsis yakahyan için değil, öldüren için yapılmıştır.

En iyi Allah bilir.^{424[12]}

Ganimet Tahsisi Ve Rasulullah'ın Özel Payı

^{424[12]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyeri’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/113-122

976- İmam der ki: İhtiyacım açığa vuran kişiye yardım olarak devlet başkanının beşte birden bağış yapması ve ganimet alındıktan sonra bunu kendisine tahsis yapmasında bir sakınca yoktur.

Çünkü beşte biri muhtaçlara harcamakla mükelleftir. Bu adam da muhtaçtır. Savaşmıyan muhtaç birine bunu vermek caiz olunca, savaşan ve sıkıntı çeken muhtaca verilmesi evleviyetledir. Üstelik bu ve benzerlerinin savaşması sonucu beşte bir ganimet ele geçmiştir.

Bu mesele düşmanın bir definesini bulan kimseye muhtaç olduğunu gören devlet başkanının beşte birini bağışlamasına benzemektedir, Bu da caizdir. Hz. AH1 nin böyle define bulan kimseye şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Beşte biri bizim, beşte dördü ise

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

senindir. Ama hepsini sana vereceğiz" Sonra bu işlem Said b. el-Müseyyib'in Rasulullahtan rivayet ettiği şu hadisin de açıklamasıdır: "Ganimet tahsisi sadece beşte birden

yapılır."

Said'in de şöyle dediği rivayet edilmektedir:

"Ganimet tahsisi beşte

birden yapılıyordu."

Yani Rasulullah devrinde ganimet alındıktan sonra muhtaçlara beşte bir

payından tahsis yapılıyordu.

Bundan da anlaşılıyor ki, Rasulullah'ın alınmış bütün ganimetten tahsis yaptığını delil göstererek ganimetin bütününden tahsisin yapılmasını caiz görenler yanılmaktadır. Çünkü; Rasulullah'ın hangi paydan tahsis yaptığını bilmemektedirler. Halbuki Rasulullah kendine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mahsus paydan tahsis yapıyordu. Rasulullah'ın ganimetlerden üç hisse alma hakkı vardı : Safi, beşte birin beşte biri ve ganimet ortaklarından birine düşen pay kadar pay.

Safi'nin anlamı şudur: Rasulullah ganimet pay edilmeden önce uygun göreceği kılıç, zırh, cariyeye ve benzeri şeylerden kendine ayırırdı. Bu hak cahiliyyede başka paylarla beraber ordu kumandanındı. Şair onu şöyle dile getirmiştir: "Dörtte bir ve seçeceğin şeyler, kendine ayıracağın pay, karışımından önce aldığın ganimet ve dağıtımdan arta kalanlar senindir."

Safi dışında yöneticinin aldığı şeylerin tümü neshedildi. Kalan safi de Rasulullah'a mahsustu. Vefatından sonra o da kaldırıldı. Onun vefatından sonra devlet başkanı için böyle bir hak kalmadı. Ancak Rasulullah'a ait beşte bir payın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisinden sonra halifelere geçip geçmiyeceği konusunda ihtilaf vardır. Bunu da "es-Siyeru's-Sağir" de açıkladık.

977- Zühri'nin şöyle dediği zikredilir: "Beni Nadir muhiti sadece Rasulullah'a mahsustu. Onu Muhacirler arasında taksim ederek Ensardan Sehl b. Hanif ve Ebû Ducane dışında kimseye bir şey vermedi. Çünkü ikisi muhtaçtı. Onlara verdi.

Rasulullah'a mahsus olduğu belirtilenler, şu ayetle belirlenmiştir: "Siz bunun için ata veya deveye binip koşmadınız"^{425[13]} Ashabı kiram Beni Nadir'i savaş ve zorla fethetmediler. Beni Nadir, silah dışında, hayvanlarının taşıyabildiği kadar eşya yüklemelerine izin verilmesi şartıyla teslim olma antlaşması yapmıştır. Yükleyebildikleri şeyler dışında bütün malları Rasulullah'a kalmış-

^{425[13]} Haşr, 59/6

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tır. Bu antlaşmayı yapmalarının sebebi de Allah'ın kalblerine verdiği korkudur.

Günümüzde devlet başkanı bir kaleyi muhasara etse ve bu şekilde kale halkı ile antlaşma yapsa mallan onun mudur, yoksa asker için ganimet midir? diye sorulsa;

Ganimettir, deriz. Çünkü korkulan başkanın şahsından değil, kuvvetin-dendir; Kuvveti de askerledir. Rasulullah zamanında ise onun saldığı korku etrafındakilerle değildi. Ancak etrafındakiler onun himayesinde yaşardı. "Allah seni insanlardan korur."^{426[14]}

978- Rivayete göre Rasulullah bu işleminde Ensar'ın da gönlünü etmiştir. Çünkü Muhacirler Ensarın evinde kalıyordu. Ensar'a şöyle buyurdu: "İsterseniz Beni Nadir'i onlar arasında

^{426[14]} Maide, 5/67

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

paylaştırayım. O taktirde Muhacirler evinizde kalmaya devam ederler."

Bunun üzerine Sa'd b. Muaz kalktı ve şöyle buyurdu: "Beni Nadir'i Muhacirler arasında paylaşdır. Ancak yine bizimle kalmalarına razıyız". Bunun üzerine şu ayet inmiştir:"Onlardan önce (Medineyi) yurt ve iman (evi) edinmiş olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler..."^{427[15]} Rivayet edildiğine göre o gün Rasulullah ganimetten bir bağış olarak İbnu Eb'l-Hukayk'ın kılıcını Sa'd b. Muaz'a vermiştir. Kendine mahsus mal olduğu için Beni Nadir mallarını aldıktan sonra ona vermiştir.

Hız. ömer şöyle der: "Rasulullah'ın üç safisi vardı: Beni Nadir, Fedek ve Hayber. Beni Nadir sadece karşıladığı ziyaretçi şahıs ve heyetlerin

^{427[15]} Haşır, 59/9

masrafları içindi.

Yani Rasulullah'ın gelen ziyaretçilere ve heyetlere verdiği hediyeler. Fedek ise İbnu's-Sebil içindi. Hayber'i ise üç kısma ayırdı: İki kısmını Muhacirlere verdi. Bir kısmı ile de ehlinin geçimini sağlıyordu. Bundan bir şey artarsa, onu da fakir Muhacirlere veriyordu.

Burada zikredilen Hayberin tümü değil, bir kısmı içindir. Çünkü bütün rivayetler " eş-Şik" ve "en-Natat" kalelerini müslümanlar arasında onsekiz paya ayırdığında ittifak etmektedir. Bunu paylaşma bölümünde belirtmiştik.

979- Urve'nin rivayetine göre Rasulullah Zübeyr'e Beni Nadir mallarından mamur ve mevat (işlenmiş ve işlenmemiş arazi) iktanda bulundu. Zühri'nin de rivayetine göre Rasulullah Beni Nadir'in mamur mallarından Ebû Bekir,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ömer, Sehl ve Abdurrahman b. Avfa ikta yapmıştır. Bazı rivayetlerde ise bataklık araziden vermiştir.

Muhammed der ki, bu haberleri duyan kimse şeriatın bir hükmü olarak ganimet alındıktan sonra tahsis yaptığını sanır. Halbuki böyle bir şey bilmiyoruz. Bildiğimiz bir şey varsa, o da Peygamberin kendisine mahsus paydan bağışlamış olmasıdır. Hz. Ömer'in sorusuna Rasulullah'ın verdiği cevabı bir düşünelim: "Ya Rasulullah, Beni Nadir'in mallarını Bedirde alınan ganimet gibi beşe ayırmıyacak mısınız? Şöyle buyurdu: Hayır,

Allah'ın müminlerden ayrı bana tahsis ettiği şeyi onlara mahsus şey yapmam. Ardından şu ayeti okudu: "Allah'ın beldeler halkından

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulüne verdiği fey\.."^{428[16]}

980- Said b. Müseyyibten ganimetler sorulduğunda şöyle dedi. "Rasulullahtan sonra ganimet bağışı (tahsisi) yoktur.

Daha önce belirttiğimiz aynısını belirterek Rasulullah'tan sonra kimsenin ganimetten hususi payı olmadığını ve Rasulullah'ın ganimet tahsisi gibi ya-pamıyacağını söylemektedir.

981- İbnu'l-Hanefiyye'den rivayet edildiğine göre Rasulu-lah Bedir günü ganimetten Sad b. Ebi Vakkas'a, As b. Said'in kılıcını bağışladı.

982- Bunun yorumu şöyledir: Rasulullah ona beşte bir payından vermiştir. Çünkü kılıca muhtaçtı. Yahut Cenab-i Hakkın "De ki; ganimetler Allah ve Rasulünündür" ayetinde buyurduğu gibi Bedir ganimetleri tümü ile ona

^{428[16]} Haşr. 59/7

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

terkedilmişti. O kılıcı kendine almış, sonra Sa'd'a vermiştir.

Bu olay Bedir günü Zülfikan kendine ayırdıktan sonra Hz. Ali'ye vermesine dair rivayetin benzeridir. Onunla savaşıyordu. Zülfikar Mürebbih b. Haccac'm kılıcı idi.

Rafizilerin Zülfikar'ın gökten Hz. Ali'ye indiğini iddia etmelerini Nubeyh b. Haccac'ın bu rivayeti yalanlamaktadır. Sonra, Rafizilerin bu iddiası yalan ve iftiradan başka birşey değildir. Zaten onların mezhebi yalan üzerine kurulmuştur. Ona Zülfikar adının verilmesi üzerindeki bir yarıktan dolaydır.

983- Zühri'nin şu hadisi de bununla ilgilidir. "Rasulullah Bedir günü herkesin elindeki ganimetleri vermelerini emredince Ebû Üseyd es-Saidi, İbnu Aiz el-Mahzûmî'nin kılıcım getirdi ve

ganimetler üzerine attı. Rasulullah'tan bir şey istendiği zaman onu verirdi. Erkam b. Ebi'l-Erkam yanına geldi ve kılıcı tanıdı. Onu kendisine vermesini istedi ve ona verdi."

984- Seleme b. el-Ekva'ın şu hadisi de bununla ilgilidir. "Rasulullah ashab ile beraber bir seferde iken yanlarına müşriklerin bir casusu geldi. Beraber yedi, oturup kalktı, sonra ayrıldı. Rasulullah "ona yetişin ve öldürün" buyurdu. Seleme maratoncu idi. Atla yarıştırdı. Ona yetişti. Devesinin yutarını tutarak öldürdü. Rasulullah'a devesini ve eşyasını getirdi. Rasulullah da ganimet olarak ona verdi.

Sanki bunu beşte birden saymış, sonra muhtaç olduğundan ona ganimet olarak vermiştir. Devlet başkanı bu gibi şeylerde yetki sahibidir.

985- İkrime'nin şöyle dediği zikredilmektedir:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Beni Kureyza muhasarası esnasında Rasulullah, kim düelloya çıkacak? buyurdu. Zübeyr b. el-Avvam çıktı. Safiyye: "Vah biricik yavrum" dedi. Zübeyr rakibini yendi ve öldürdü. Rasulullah da onun eşyasını ganimet olarak Zübeyr'e verdi.

Vakidi "Meğâzî" de şöyle demektedir: "Bu olayın Beni Kureyza'da olduğunu söyleyen yanlışlardır. Aksine bu Hayber'de oldu. Düello ve kıtal o gün oldu. Beni Kureyza gününde ne onlardan ne de bizden kimse düelloya ve kitale çıkmadı.

Safiyye de Zübeyr'in annesidir. Ondan başka oğlu yoktu. Düelloya çıkınca ona üzüldü ve "Vah biricik oğlum, ondan başka oğlum yok" dedi. Rasulullah buyurduğu sözlerle gönlünü yaptı. Öldürdüğü rakibinin eşyasını gani-met olarak Zübeyr'e verdi.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu da belirttiğimiz gibi önce kendine mahsus saymış, sonra onu Zübeyr'e bağışlamıştır.

986- İbni Ömer'den rivayet edildiğine göre Rasulullah Ne-cid tarafına bir seriyye göndermiş, onlar da çok deve ganimet almışlar. Herbirine oniki deve düştü. Ayrıca birer deve bağış olarak ganimetten aldılar.

Bunun yorumu şudur: Herbirine muhtaç olduğu için beşte bir payından birer deve bağışlamış yahut ganimetten bağışlanan bu develeri aralarında eşit paylaşmışlardır. Hepsi yaya veya süvari idi. Bize göre ganimetler alındıktan sonra bu nevi bağış caizdir.

Çünkü taksim etme anlamındadır. Ganimet alındıktan sonra bağış (ganimet tahsisi) sadece belirli kişilere mahsus olması halinde caiz

değildir.

987- Ganimet alındıktan sonra ve taksim edilmeden önce iç-tihad ve nazar yolu ile meşakkat ve çaba gösteren birine devlet başkanı ganimetten bağış yapsa, sonra ganimet alındığından itibaren bağışı caiz görmiyen bir valiye iş havale edilse, vali uygulamayı bozamaz ve tatbik eder.

Çünkü içtihad sonucu yapılan bir bağışı yerine getirmektedir. İctihad konusu şeylerde hakimın hükmü geçerlidir. Mesela gaip hakkında delil ile hüküm verildiği zaman bu hüküm tatbik edilir. Çünkü içtihad mahsulüdür.

988- Buna delil olarak İbni Ömer'in şu hadisi gösterilmektedir: Şöyle demektedir: "Dahkan ile düello yaptım ve öldürdüm. Komutan bana eşyasını ganimet olarak bağışladı. Ömer de bunu

caiz gördü."

Hız. Ömer'in ganimet alındıktan sonra ondan bağışı caiz görmediği sahih olarak rivayet edilmiştir. Çünkü "Ganimet alındıktan sonra ondan bağış yapılmaz" dediği rivayet edilmektedir. Kendisi vali olsaydı ganimet alındıktan sonra ona bir şey bağışlamazdı.

Ne varki komutan bu bağışta bulunup uyguladıktan sonra Ömer de caiz görmüştür.

989- Şabara b. Alkama'dan şöyle zikredilmektedir: "Arap olmayan biri ile düello yaptım ve öldürdüm. Sa'd onun eşyasını ganimet olarak bana bağışladı. Sonra bu uygulama Ömer'e anlatıldı. O da tasvib etti.

990- Komutan bütün askere: "Ganimet olarak ne alırsanız beşte birin dışında hepsi eşit

olarak sizindir, derse bu caiz olmaz.

Çünkü ganimet bağışından amaç savaşa teşvik etmektir. Bu da bazı kişilere özel bağış (tahsis) yapıldığı zaman ancak meydana gelir. Hepsine tahsis yaparsa ondan maksat olan teşvik meydana gelmez. Böyle bir durumda Rasullullah'ın vacip kıldığı iki pay ile süvarinin piyadeye üstünlük (iki pay) hakkı iptal edilmektedir. Bu da caiz değildir.

991- Yine "Beşte birin dışında" demeyip "ne alırsanız sizindir" derse, bu da caiz olmaz.

Çünkü Allah'ın ganimetlerde vacip kıldığı beşte bir pay iptal edilmektedir.

992- Mekhul'un şöyle dediği nakledilmektedir: "Devlet başkanının beştebir dışında ganimetten bağış yapması doğru değildir. Çünkü o fakir müslümanların hakkıdır ve onlara

verilir.

Bunun anlamı şudur: Beşte bir dışında kim ne alırsa kendisine aittir, demesi caiz değildir. Çünkü bu şekilde bağış fakir müslümanların hakkını iptal etmektedir. Bu da caiz değildir. Bir rivayete göre Rasulullah'a: "Biri halkı korur, diğeri silah taşıyamaz iki kişi ganimetlerde eşit olur mu?" sorulduğunda şöyle buyurdu: "Sizin zafer ve rızıklanmanız zayıflarınız sebebiyle değildir."

993- Altın, gümüş ve diğer bütün ganimet mallarından bağış yapılır.

994- Devlet başkanı "kim bir düşmanı Öldürürse Selebi (eşyası) onundur" dediğinde altın, gümüş ve diğer bütün eşyası ne olursa olsun onundur.

Şam alimlerine göre altın ve gümüşten

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ganimet tahsisi yapılmaz. Tahsis sadece eşyadan olur. Malların ayanından olmaz. Alim ve gümüş de böyle mallardır ve ganimet kapsamında sayılırlar. Bunu da ganimet alan kişilerden her birinin muhtaç olduğu kadarını alabilmesinin mubah olmasına kıyas ettiler. Bu şeyler de altın ve gümüş dışmda yiyecek ve hayvan yeminde olur. Hatta bir kişi kendine yiyecek almak için ganimetten para almak isterse, alması caiz değildir.

Fakat bize göre ganimet tahsisi düşmana karşı savaşmak için canı tehlikeye atmak amacıyla yapılan bir teşviktir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde bütün mallar aynıdır. Hatta altın ve gümüş evleviyetle bağışlanır. Çünkü fert en değerli şeyini tehlikeye atmaktadır. Nefis olan malın kendisine verilmiye-ceğini bilirse, kendini

bu tehlikeye atmaz.

Selebin, çarpışma sonunda alınan eşyanın adı olduğunu daha önce belirtmiştik. Rakib düşman öldürüldüğü zaman alınan bütün eşyası Selebdir. Seleb adı mutlak olarak bu eşyanın tümünü kapsar ve öldüren kişiye aittir.

İmanı, Bera' b. Malikin İranlı Merzubam öldürmesi ve üzerinde otuz bin değerinde cevher ihtiva eden altın ziynet eşyasının bulunduğu olayı ile ilgili Ömer'in hadisini buna delil olarak göstermektedir.

Daha Önce bunun değerinin kırkbin olduğu zikredilmişti. Bu taktirde altın ve mücevher süs eşyasının değeri otuzbin, geri kalan eşyanın da değeri onbin demek lazım yahut yukarıdaki rivayette ravinin yanlış olduğunu kabul etmek lazımdır. Doğrusu, burada zikredilendir. Enes'ten rivayet

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilen hadiste şöyle demektedir: "Beşte bir payı olarak altıbin dirhemi Ömer'e gönderdik." Bundan da anlaşılıyor ki Merzuban'dan alınan eşyanın değeri otuzbindir.

Rasulullah'm Bedir günü Ebû Cehlin gümüş kaplamalı kılıcını İbni Mesud'a bağışladığı rivayet edilmiştir.

Bu da gösteriyor ki, gümüş ve altından bağış (tahsis) yapmak caizdir.

995- Mekhul şöyle demektedir: "Seleb ancak bir kafiri öldüren veya esir eden kimse için olur. Düşmanın yenildiği veya fetih günü Seleb olmaz. Elbise, silah, kemer ve hayvan Seleb edilir. Bunun dışında kalan şeylerde ve yiyecek eşyasında Seleb olmaz.

Seleb, bir kafiri öldüren veya esir eden içindir, sözü doğrudur. Çünkü ganimet tahsisi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ancak gayret ve meşakkat itibariyle olmaktadır. Bu da esir etmek veya öldürmekle meydana gelir.

"Fetih veya hezimet günü Seleb olmaz" sözünden maksat, komutan (veya devlet başkanı)nın savaşta öldürülen veya esir edilen kişilerin Selebini ganimet olarak dağıtması caiz değildir. Lakin şöyle demesi gerekir: Kim bir düşmanı öldürür veya hezimetten önce esir ederse Selebi onundur. Taki müslü-manların yararını gözetmiş olsun. Çünkü yenik düşenin öldürülmesinde büyük çaba ve mükafat vermeye ihtiyaç yoktur. Fetihten sonra da durum aynıdır.

Ama, "kim bir düşmanı Öldürürse Selebi onundur. Kim de bir düşmanı esir ederse o da onundur." şeklinde mutlak söylerse, hezimet halinde olsun, başka hallerde olsun, İmamın söylediği bu şart müslüman fertlerden herbiri için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

aynı derecede geçerlidir. Çünkü lafız geneldir. Sadece bir şeyin belirtilmesiyle umumi olan şey tahsis edilmiş olmaz. Belki umumi olarak tatbik etmek lazımdır.

Nitekim Bedir günü müslümanlar müşrikleri yendikten sonra esir aldılar. Sonra Rasulullah esirleri müslümanlara teslim etti. Onlar da fidyelerini aldılar.

"Seleb silah, elbise, kemer ve hayvandan olur. Kafirin diğer eşyası Seleb olmaz" sözü, doğrudur. Yani kafiye ait olup da üzerine alınıp karargahta bıraktığı şeyler Selebe dahil değildir. Çünkü Seleb, şahsın bizzat kendisinden alınan şeyin adıdır. Yani müslüman, bir kafiri öldürdüğünde hiçbir engelle karşılaşmadan alabileceği bütün eşyasını kapsamaktadır. Halbuki karargahta bıraktığı eşya

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için bu mümkün değildir. Kafiri öldürmekle müslüman tek başına buna imkan bulamaz.

Yine, kafirin yiyeceğini yüklediği hayvan varsa, onu da Seleb olarak alamaz. "Yiyecek eşyası Seleb olmaz" sözünden maksat bu olabilir. Yani bunu savaşta muhtaç olduğu için beraberinde getirmeyip ticaret eşyası mesabesindedir.

"Eşyada Seleb yoktur" sözünden maksat, yanında bulundurduğu eşya maldır. Bu da Şam alimlerinin mezhebidir. Biz onunla amel etmiyoruz. Bize göre düşman kişinin elinde bulundurduğu her şey Selebdir ve öldüren kimseye mahsustur.

Doğrusunu Allah bilir.^{429[17]}

^{429[17]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/123-131

Savaş Alanında Ganimet Tahsisi

996- Savaş alanında bir seriyye veya orduya kumanda eden kişi ganimet alınmadan önce emrindeki fertlere devlet başkanı gibi ganimet tahsisi yapabilir.

Çünkü savaşı idare etme görevi ona

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verilmiştir. Ganimet tahsisi de savaş tedbirlerinden biridir. Çünkü önceden belirttiğimiz gibi bundan maksat savaşa teşviktir. Bu konuda her kumandan devlet başkanı mesabesinde dir.

997- Şam valisi savaş alanına asker gönderip başlarına birini kumandan tayin etse ve ganimet tahsisi için ona ne emir ne de nehiyde bulunmasa, kumandan tahsis etmek istediği zaman emrindeki bazı kişiler istemese bile, ganimet tahsisi yapabilir.

Çünkü kendisine onların fikirlerine uyacaksın diye emredilmemiştir. Aksine doğru gördüğü şeylerde ona uymaları istenmiştir. Üstelik savaş görevini ü-zerine almıştır. Savaşa teşvik edecek her şey de bu görevin kapsamına dahildir.

998- Onu görevlendiren kimse ganimet tahsis etmesini ya-saklamışsa hiç bir kimseye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tahsis yapamaz.

Çünkü kumandan olmak, görevi yüklenmektir. Bu görev de sınırlandırılabilir. Tıpkı hakimlik görevinin sınırlandırmaya müsait olması gibi. Sonra, delalet yolu ile yasaklamadan Önce tahsis yapmasını caiz görmüştük. Bunun aksi belirtilmesi halinde tahsis yapmanın caizliği kalkmaktadır.

999- Emrindékiler hepsi razı olursa, beşte bir ayrıldıktan sonra onların paylarından tahsis yapabilir.

Çünkü kendi kendilerinin yöneticisidir. Kabul etmeleri de ancak kendi payları için geçerlidir. Beşte bir ise başkaların payıdır. Kendi rızaları onun için geçerli değildir.

1000- Bazıları kabul eder diğerleri kabul etmezse, kabul edenlerin payından tahsis

yapabilir.

Belirttiğimiz gibi herkesin velayeti kendisi için geçerlidir. Kabul etmi-yenlerin payları için geçerli değildir.

1001- Bir şehrin valisi seriyye gönderdiğinde bazılarının aldığı ganimetleri diğerlerine tahsis edemez.

Yani seriyyeden bazı kişilerin aldığı ganimetleri başkalarına tahsis edemez.

1002- Ama devlet başkanı askerle beraber savaş alanına girdikten sonra bir seriyye gönderse ve alacakları ganimeti onlara tahsis etse, bu uygulaması sahihtir.

Çünkü bir şehirden gönderilen seriyye, devlet başkanının tahsisinden önce aldıkları ganimetler seriyye fertlerine mahsustur. Şehir halkı bunlara ortak değildir. Zira şehir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

darulislam'dandır. Darulislamda ikamet eden kimse, ordunun aldığı ganimete ortak olmaz. Aksi halde böyle bir tahsisde beşte bir pay iptal edilmiş olur.

Ama darulharbte gönderilen seriyye fertlerinin devlet başkanının tahsisinden Önce aldığı ganimet kendilerine mahsus değildir. Kendilerine ganimet tahsisi yapılırsa ancak teşvik için yapılır. Bu da geçerlidir.

1003- Devlet başkanının hiçbir kimseye sıkıntı ve çabasının karşılığı dışında bir şey vermesi doğru değildir. Bu da darulis-lamda gönderilen seriyye için gerçekleşmez. Ancak Darıharpte ordudan gönderilen seriyye için meydana gelebilir.

Çünkü hepsi savaşa katılmışlardır. Onlardan seriyye düşmana doğru düşmanın üzerine önce

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yürümüştür. Düşmana doğru ilerlemeleri de onların eziyet ve gayrete katlanmaları demektir. Bunun için kendilerine tahsis yapılırsa geçerli olur. Düşmanı öldüren kimseye Selebini tahsis etmek gibi.

Nitekim düşmandan biri düello için adam isterse ve kumandan da "Kim bunun karşısına çıkar ve öldürürse Selebi onundur" derse bu tahsis sahih olur. Çünkü düşman karşısına çıkan kimse meşakkat ve tehlikeyi göze almakta ve ortaya koymaktadır. Devlet başkanının da ona bu sebepten tahsis yapması caizdir.

1004- Yine bir kaleyi muhasara edip asker de kaleye hücumdan çekinirse, devlet başkanı "Kim çarpışmaya çıkacak veya kim kapıya ilerliyecek yahut kaleye kim saldıracak olursa ona şöyle tahsis vardır" derse, bu tahsisi sahih olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bunda teşvik ve müslümanların yararı bulunmaktadır. Bu işi üzerine alan herkes ganimet taksiminden evvel ve beşte bir pay ayrılmadan önce tahsis edilen şeylere müstehak olur. Ancak müslümanlara yarar sağlamıyan şeyler için tahsis yapmak doğru değildir.

1005- Darıharpte ordu kumandanı beşte birden sonra birini sağa, diğerini sola iki seriyye gönderse ve aldıkları ganimetin beşte birden sonra üçte birini, diğerine de dörtte birini tahsis etse, bu işlemi caizdir.

Çünkü tahsis düşmana karşı çıkmağa teşvik içindir. Bu da yakınlık ve u-zaklık, düzlük veya sapa ve dağlık, korku ve emniyet durumuna göre değişmektedir. Yine karşısına gönderilen düşmanın kuvvet ve heybeti itibariyle de değişmektedir. Kumandan bunları gözönünde

bulundurarak yapacağı tahsislerde de farklı davranabilir.

1006- Her seriyye ganimet getirse, beşte bir çıkarılır ve kalan mallar seriyye fertleri arasında eşit olarak dağıtılır. Süvari ve piyadeye eşit oranda verilir.

Çünkü istihkak, ganimetin aksine, eşitlik oranına göredir. Halbuki ganimette istihkak kuvvet ve meşakkat itibariyledir. Bu da mirasta erkeğe kadından fazla, vasiyette ise ikisine eşit dağıtmak mesabesindedir.

1007- Bundan arta kalan, seriyye fertleriyle ordudaki bütün fertler arasında ganimet esasına göre paylaştırılır.

Çünkü onu damlharpte elde etme işine katılmışlardır.

1008- Devlet başkanının dörtte bir pay

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verdiği seriyye üyelerinden biri, üçtebir pay alan seriyye ile beraber gidecek olsa, kıyasa göre hiç bir şey alamaz.

Çünkü tahsis edilen şeye müstehak olmak tesmiye (belirtme) ile gerçekleşmektedir. Üçtebir alan seriyye fertleri arasında ise buna bir şey belirtilmiş değildir. Zaten kendisine tahsis yapılan kişilerle beraber de çıkmamıştır. Bu, askerle beraber kalıp çıkmaması veya çıkması istenmediği halde askerden birinin üçte bir pay tahsis edilen seriyye ile çıkması durumuna benzer. Birinci durumda bir şeye müstehak olmadığı gibi, ikinci durumda da bir şey alamaz. Bu işte istihsan yolu da belli değildir.

Hanefi alimlerinden bazıları istihsan yolu ile üçte bir alan seriyye fertleriyle beraber tahsis hakkına sahip olur demişlerdir. Çünkü başkanın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlara yaptığı tahsis, isimleri itibariyle olmayıp yöneldikleri tarafa çıkmalarını teşvik içindir. Bu da mezkur şahıs hakkında sabit olmuştur.

Doğrusu, bu işte istihsanın başka bir yönü vardır. Kitabın sonunda belirtilmiştir. Yeri gelince temas edilecektir.

1009- Başkan, dileyen bu seriyye ile, isteyen şu seriyye ile gidebilir derse, bu taktirde tahsis edilen ganimet gidenlerin tümü için sabittir.

Çünkü başkanın izni ile gittiler. Birinci meselede belirttiğimiz istihsanın zayıflığı işte bununla ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu işte, başkanın her tarafa çıkması için şahıs göndermesi ile işi şahısların isteğine havale edip kimseyi belirtmemesi aynı bulunmaktadır.

1010- Bir seriyye gönderip başına da birini kumandan yapsa ve beşte birin dışında üçte bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tahsis yapsa, sonra seriyye kumandanı bir kaleyi fethetmek yahut düelloya çıkmak için devlet başkanının emri bulunmaksızın ganimet tahsisi yapsa, kumandanın bu tahsisi, seriyyenin kendi payından ve arta kalan ganimetlerdeki paylarından caiz olur. Diğer askerlerin aldığı ganimet paylarından caiz olmaz.

Çünkü seriyyenin kumandanıdır. Askerin tümüne karşı durumu onlardan bir fert mesabesindedir. Yaptığı tahsis onlar için geçerli değildir. Seriyyeye göre durumu ordu kumandanı mesabesindedir. Seriyyenin hakkı olan şeylerden tahsis yapması caizdir. Seriyyenin hakkı ise kendilerine tahsis edilen ile ganimet taksiminden kendilerine düşen paylardır. Seriyye başkanının tahsisi sadece bu haklardan yerine getirilir.

1011- Askerin karargahından bir günlük

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mesafe uzaklaştıktan sonra seriyye fertlerinden biri kaybolursa ve birbirlerine: "Arkadaşımızı burada bekliyelim" deseler, sonra bazıları gidip bir miktar ganimet alarak arkadaşlarının yanına dönseler ve kaybolan kişiyi bulsalar, hepsi ganimet tahsisinde ortak

olurlar.

Çünkü hep birden karargahtan ayrıldılar ve alınmış olan ganimetleri karargâhta birlikte korudular. Böylece tahsis edilen ganimette ortak oldular. Mesela, bir kısmı savaşıırken diğer kısmın onları desteklemesi gibi. Zaten tahsis payını hak etmede ganimetleri karargahta korumak, pay almayı hak etmek için darulislamda ganimetleri korumak gibidir.

1012- Bu olay darulharpte bazı askerlerin başına gelse, sonra ganimetler alınınca

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

darulislamda toplansalar, hepsi ganimette ortak olurlar. Bu da önceki mesele gibidir.

Buna göre kaybolan kişi bir miktar, onu bekleyenler bir miktar ve seriyyenin diğer fertleri de bir miktar ganimet alsa, sonra karargaha varmadan önce bir araya gelseler, hiç ayrılmamış gibi aldıkları bütün ganimetlerde eşit olarak tahsis haklarına sahiptirler. Çünkü askerin tümüne isabet eden şeyi almaya kendileri de katılmışlardır.

1013- Karşılaşmadan karargaha dönseler, her taraf için aldığı ganimetlerden tahsis payı vardır.

Çünkü asker arasında onu yalnız kendisi almış olur. Başkan da aldıkları ganimetin sadece üçte birini tahsis etmiştir. Bu da bütün tarafları ayrı ayrı kapsamaktadır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Arta kalanı diğer askerlerle beraber ganimet payları esasına göre taksim edilir.

1014- Buna göre seriyye karargahtan uzaklaştıktan sonra iki seriyyeye ayrılrsa ve birbirine yardım edemiyecek kadar biri diğerinden uzaklaşsa, döndüklerinde karargaha varmadan önce bir araya gelirlerse, aldıkları bütün ganimetleri eşit olarak paylaşırlar.

Sanki ganimetleri toplu halde hep beraber almış gibidirler.

Karargaha varıncaya kadar bir araya gelemezlerse, her grup tahsis edilen şeyi aldığı ganimetlerden alır. Yine askerler tarafından görünecek ve çarpışma halinde kendilerine yardım edebilecek kadar karargaha yakın bir yerde karşılaşırsalar, bu taktirde durum değişir ve

karargahta karşılaşmış muamelesi uygulanır.

Çünkü karargaha yakın olmak, orada bulunmak mesabesindedir. Zira karargah askerlerinin aldıkları şeyler bu yerlere kadar gitmekle elde edilen şeylerdir. Bunda ise aynı şeyi değişik gruplar gerçekleştirmektedir.

1015- Bu seriyye karargahtan uzaklaşıp ganimet aldıktan sonra karargaha dönmeye muktedir olmaz ve karargah askerleriyle bir daha karşılaşmadan darulislama başka yerden girseler, aldıkları ganimetlerin tümü onlarındır. Bunun beşte biri alınır. Geri kalan, karargah askerlerine bir şey verilmeden ganimet esasına göre aralarında paylaşılır.

Çünkü aldıkları ganimetleri kendi başlarına Darulislama getirmişlerdir. Bu da haklarının gerçekleşmesi için bir sebeptir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"İster bize tahsis yapılmasın, ister yapılsın bu artık bizim malımızdır." deseler bile, ganimet malları kendilerine teslim edilmez. Çünkü ganimet kendilerine olunca tahsis batıl olur.

1016- Devlet başkanı darulislamdan bir seriyeye göndererek beşte bir alındıktan önce veya sonra üçte biri onlara tahsis etse, bu tahsis geçersiz olur.

Çünkü tahsis bazılarında yapılmamıştır. Bu tahsisten gaye sadece beşte bir payı ve süvarinin piyadeden fazla olan hakkını iptal etmektir. Bu da caiz değildir.

Ama darulharpte karşılaşmaları halinde durum değişir. Burada yapılan bağışta kendileri için tahsis manası bulunmaktadır.

Çünkü ordu ganimetlerde onlarla ortaktır. Tahsis yapmakla ganimetlerin bir kısmı onlara

bağışlanmış olur. Bu da sahihtir.

1017- Seriiye, karargah askerlerinin kendilerine yakın olduğu ve yardım istemeleri halinde yardımlarına koşabileceği yakın bir yerde ganimet alsa, sonra karargâhla karşılaşmadan önce darulİslama çıkarıp gelse, bütün karargah askerleri onlara ortak olur.

Çünkü ganimet alınırken birinci durumun aksine, kendilerine destek oldukları için hükmen onlara ortak olurlar.

1018- Aralarında ortaklık sabit olunca, seriiye fertleri tahsis edilen şeyleri alırlar. Mesela, ganimetlerle karargaha dönseler -ki bu da ganimet alındıktan sonra gelen takviye kuvvetlerinin ganimetlere ortak olması gibi- alınan ganimetlere ortak olurlar. Takviye kuvvet orduya yetişmez ve çıkıp gidinceye kadar onlara

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yaklaşmazsa, ganimetlerde ortaklığı sözkonusu değildir.

Kendilerinden yardım istediğinde yardım edebilecek kadar askere yaklaşmış ve bir araya gelmeden önce ordu ayrılıp gitmişse, ganimetlere ortak olurlar.

Çünkü kendilerine yaklaşmakla hükümde sanki onlara ortak olmuşlardır. Ganimetler de tıpkı hepsinin gücü ile alınmış gibidir.

1019- Darıharpte gönderilen seriyyenin başkam kaleye merdivenlerle tırmanarak fetheden bazı kişilere ganimet tahsisi yapsa, bu tahsis seriyye fertlerinin paylarında geçerlidir. Seriyye daruîslama çıkıncaya kadar karargaha dönmezse, başkanın bu tahsisi ganimet alınan bütün şeylerde caizdir. Çünkü karargah askerlerinin bunların aldıkları şeylerde ortaklığı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yoktur. Hak sadece onlara aittir. Başkanın onlara tahsis yapması da caizdir. Ordu komutanının onlara yaptığı tahsis ise, gerçekleştirmeleri istenen şeyin gerçekleşmemesi sebebiyle geçersiz olmuştur. Böylece seriyye fertleri diğer askerlere birşey vermeksizin aldıkları ganimetler kendilerine mahsustur.

Denilse ki, karargaha dönmüş olsalar bile seriyye başkanının alınan bütün ganimetleri fertlere tahsis etmesi caiz olmaz mıydı? Çünkü dönmeselerdi ganimet sadece onların olurdu. Askerin onlara ortaklığı sadece karargaha dönmeleri sebebiyledir. Halbuki karargaha dönmeleri tahsisten önce olmuştur. Dolayısıyla bu tahsis askerin sabit bir hakkım iptal edemez.

Cevap olarak diyoruz ki, asker, sırf kendilerine dönmekle ortaklık hakkını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kazanamaz. Belki onlara döndüklerinde sanki hala onlarla beraber imişler gibi takviye kuvvet mesabesinde olmakla bu hak gerçekleşir.

Bundan da anlaşılıyor ki, hak sadece onlarındır. Hakka sahip olmak sırf onlara dönmekle gerçekleşseydi, esir ve tüccar müslümanlar mesabesinde düşmanla karşılaşp ganimet için savaşmak hali dışında bir hakka sahip olamazlardı,

1020- Darıharpte müslüman olanlar ganimetler alındıktan sonra müslüman orduya katılsalar, ganimet alamazlar. Ancak bir çarpışma çıkar ve çarpışırlarsa o zaman almayı hak ederle.

İşte burada ancak almayı hak etmeleri, söylediklerimizin sahih olduğunu göstermektedir.

1021- Buna göre devlet başkanı darulislamdan bir seriyye gönderse ve üçte bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tahsis ederek "Biz size yetişinceye kadar ilerleyin" derse, onlar da yolda ganimet alsalar, sonra asker onlara yetişse, iki taraf darulharpte karşılaşsalar, yapılan tahsisi alırlar. Mesela, askerin yolu şaşırması yahut başkanın askeri göndermemesi gibi bir sebeple darulharpte iki taraf karşılaşmazsa, seriyye fertleri yapılan tahsisten bir şey alamazlar. Çünkü ganimet sadece kendilerindir.

1022- Darulharpte buluşsalar, ganimet kendileriyle asker arasında paylaşılır. Tahsisten maksat olan da gerçekleşmiş olur. Böylece tahsis edilen hakka müstehak olurlar. Bu da mezhebimize göredir.

Şam ehlinin mezhebine göre ise darulislamdan gönderilen ilk seriyyenin tahsis hakkı yoktur. Bu şekildeki bir olayla ilgili bir de

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rivayet zikrederler. Bize göre tevili şöyledir: Darulislamdan gönderilen seriyyeye darulharpte ordu yetişmediği zaman ancak seriyyenin tahsis hakkı düşer.

Çünkü böyle bir tahsis beşte bir hakkı ve süvari ile piyade paylarındaki farkı iptal etmektedir.

1023- Devlet başkam gönderilen seriyyeye: "Aldığınız ganimetlerden beşte bir alınmıyacak yahut süvari ile piyadenin payları eşit olacak" derse, bu tahsis geçersiz olur. Buna benzer bütün tahsislerin hükmü de bu şekildedir.

Denilse ki; devlet başkanının "kim bir düşmanı öldürürse Selebi onundur" sözünde beşte bir pay seleblerden iptal halde seleb tahsisi yine de geçerli

olmuyor mu?

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Cevap olarak diyoruz ki, burada tahsisten maksat savaşmaya teşviktir. Yahut ordu askerlerinin seleblerde ortaklık hakkını iptal etmek, sonra beştebir hak sahiplerinin seleblerdeki beştebir hakkını buna tabî olarak iptal etmek suretiyle savaşanlara tahsis yapmaktır. Maksut olarak sabit olmayan şey, tabî olarak sabit olabilir. Mesela, satılan gayri menkulün yol ve suyu maksut olarak sabit olmazsa bile, gayri menkule tabî olarak sabit olması gibi.

Bunu açıklama mahiyetinde şöyle bir örnek verebiliriz: Devlet başkanı düşmanın bir şehrini ele geçirdiği zaman savaşanların ganimet hakkını ve beşte biri iptal ederek onu haraciyye (haraca tabî) bir yer sayabilir.

1024- Beşte dördünü ganimeti alanlara verip

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

beşte bir payı da zengin savaşçılara haraç yapmak isterse, bu uygulaması doğru olmaz.

Çünkü bu beşte bir payını iptalde maksut, mevcut değildir. Bu da caiz olmaz. Birinci durumda ise ganimeti alanların hakları iptal edildiği için beştebir payı da buna tabî olarak iptal olur. İki durumda da yaran sırf savaşçılara veriyorsa da, bu işlem caizdir.

1025- Darulislamdan gönderilen seriyyeye devlet başkanı "Kim bir düşman öldürürse selebi onundur. Kim bir şey (ganimet) alırsa arkadaşlarına birşey vermeksizin onundur" derse, bu uygulaması caiz olur.

Çünkü bunda tahsis manası vardır. Savaşçıya ve ganimeti alan kişiye tahsis yapılmış olmaktadır. Bununla da teşvik manası

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerçekleşmektedir. Halbuki üçte bir oranında tahsis yapsaydı bu gerçekleşmezdi. Çünkü sözü edilen tahsiste yalnızca bazılarına mahsus kılmak yahut ganimeti alanlardan birinin hakkını iptal etmek söz konusu değildir.

1026- Devlet başkanı darulislamdan bir veya iki kişi gönderse, bunlar da ganimet alsalar, sadece beşte birini verirler.

Çünkü dini güçlendirme gayretiyle bu ganimetleri aldılar. Devlet başkanının izni ile çıktıkları için onun gücü ile hareket etmiş sayılırlar. Herhangi bir güçlük anında başkanın onları koruması ve desteklemesi gerekir.

Bu sebepten aldıkları ganimet beşe bölünür ve beşte biri alınır. Halbuki başkanın izni olmadan çıkan haydutun durumu böyle değildir.

1027- Devlet başkanı onlara, "Ne alırsanız

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

aranızda paylaşın. Beştebir pay sizden almmıyacak" derse, caiz olur. Ama satvet ve caydırıcı güç sahibi olduklarında bu şekilde söylerse, caiz olmaz.

Çünkü caydırıcı gücü olmiyanların ganimetlerinde beştebir payı, başkanın izni itibariyle sabit olur. Başkan sözü itibariyle vacip olan bir şeyi yine kendi sözü ile iptal edebilir. Ama caydırıcı güç sahiplerinin aldığı ganimetlerde beştebir payının vacip oluşu, devlet başkanının izni ile değildir. Onun izni olmaksızın düşmana saldırarak olurlarsa ganimetlerinin beşte biri alınır. Çünkü caydırıcı güce sahip iseler, dini koruma ve güçlendirme durumu onların savaş-masıyla gerçekleşmektedir. Devlet başkanının izni dışında çıkmışlarsa, beştebir payı başkanın düşürmesiyle de olsa, düşmesi caiz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değildir. Çünkü devlet başkanı "sizden beşte bir alınmıyacak" demekle kendilerine yardım istemeleri halinde yardım etmiyeceğini belirtmiş durumdadır. Böylece haydut durumuna geçmiş olurlar. Aldıkları ganimetlerde beşte bir payının verilmesini zorunlu kılan sebep de ortadan kalkmış olur. Halbuki caydırıcı güçte olanlar için devlet başkanının demesiyle de bu sebep ortadan kalkmaz. Çünkü sebep onların kuvvet ve caydırıcı güçleridir. Devlet başkanının "Beşte bir pay sizden alınmı-yacaktır" demesinden sonra da bu sebep devam etmektedir.

1028- Devlet başkanı darıharpte bir seriyye gönderip beşte bir dışındaki beşte dördü onlara tahsis etmesi caizdir.

Öncekine kıyasla caiz olmaması gerekirdi. Çünkü bu tahsiste beşte bir payı dışında askerin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hakları seriyyeye tahsis edilmiş bulunmaktadır. Tahsis sebebiyle beşte bir pay sahiplerinin hakkını iptal etmek caiz olmadığı gibi, askerin hakkının da iptal edilerek tahsis yapılması aynı şekilde caiz olmaması gerekirdi. Ancak arada şöyle bir fark vardır:

Beşte bir pay sahipleri çarpışma ve meşakkate katlanmadan da bu hakka rüstehaktırlar. Ancak savaşçı olanların hakkına tâbt olarak iptal olması dışında haklarının düşmesi caiz değildir. Savaşanlar ise savaşma ve meşakkate katlanma ile beşte dört payı almaya müstehak olurlar. Ganimet alınmadan önce bazılarına katlandıkları fazla meşakkat sebebiyle bazı tahsislerde bulunmak caizdir. Başkalarının hakkını iptal etmiş olsa bile başkan böyle bir tahsisi yapabilir.

1029- Devlet başkanı darulharpte bir seriyye gönderip "aldıklarınızın beştebir payı dışındakinin dörtte biri sizindir" derse, gönderdiği başka bir seriyyeye de "Beşte bir dışındakinin üçte biri sizindir" söylerse, her seriyyeden bir kişi yolu şaşırıp diğer seriyyeye katılsa, iki seriyye de ganimet alsa ve karagaha varıncaya kadar iki seriyye bir daha karşılaşmasa, her birinin aldığı ganimetler fertlerine paylaştırılır ve iltihak eden şahıslar da istihsan yolu ile başkanın kendilerine tahsis ettiği şeylerde dahil edilir.

Belirttiğimiz bu şey, daha önce geçen meselede istihsanın sahih şeklidir. Başkanın üçtebir pay verdiği seriyye fertlerinden ise payına düşen üçte bir miktarı, dörtte bir verdiği için ise dörtte biri alır. Üçte bir ile dörtte bir arasındaki fark onun payından karargah askerlerine ganimet

olarak verilir.

1030- İki seriyyeden bir fert seriyyelerin birinden diğerine iltihak etse, ganimetleri yüzbir paya bölünür.

Çünkü sayıları yüzbirdir. Paylar da sayıya göre olur.

1031- Sonra iltihak eden adam başkanın ganimetten kendisine tahsis ettiği payı alır.

Çünkü istihkakı miktar olarak belirtilmiştir. Ancak ganimet alındıktan sonra tahsis edilen payından sadece belirtilen miktara hak kazanır. Beraberindekilerin tahsis edilmiş paylarına ilişmez. Çünkü başkan tahsiste ayrı statüye tabî tutmuştur. Tahsis ile hak edilen şeylerde aralarında eşitlik caiz değildir.

1032- Askerin karargahına yaklaşmadan önce iki seriyye bir araya gelse, bir mesele

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dışında cevabı yukarıda belirttiği-miz gibidir. Ganimetten seriyyeye iltihak eden kişiye isabet eden kısmı başkanın kendileriyle beraber kendisini gönderdiği arkadaşlarının payına ekler ve başlangıçta başkanın tahsis ettiği şekilde eşit olarak aralarında paylaşırlar. O seriyye ganimet almamışsa, iltihak eden arkadaşın payına ortak olurlar.

Çünkü karargahta elde etme durumu hepsi ile gerçekleşmiştir. Sanki ganimet almaya kendileri de katılmışlardır. Şuna benzer; Aralarından biri yolu şaşırıp tek başına gitse ve seriyye ganimet almamışken kendisi alsın, sonra karargâha gelmeden karşılaşırsalar, bütün seriyye onun aldığına ortak olur. Sanki hep birlikte onu almışlardır. Karargaha varıncaya kadar karşılaşmazlarsa tahsis

edilen ganimet sadece onundur.

1033- iki seriyye de ganimet alsa ve birbirlerinin yardımına gelecek kadar yakın olsa, ancak her seriyye diğerinden ayrı ganimeti almış olsa, birbirinin ganimetlerine ortak olmazlar.

Nitekim devlet başkanı seriyyeden sadece bazı fertlere ganimet tahsisi yapacak olursa, bilfiil ganimetin alınmasına katılmış olsalar bile seriyyenin diğer fertleri bir şey alamaz. Bu mesele de aynen böyledir.

1034- Yakın olmaları itibariyle ganimet almada iki seriyye hükmen birbirine ortak bile olsalar, birbirinin paylarından birşey alamazlar.

Nitekim iki seriyye karargah askerlerinin kendilerine yardım edebilecek bir yakınlıkta savaşsalar bile, askerler alınan ganimete bu yakınlık sebebiyle ortak olamazlar. İki seriyye

fertleri arasındaki hüküm de böyledir.

1035- Ama hepsi beraberce bir ganimet alsalar, şahıs başına göre taksim edilir. Taki her seriyye için tahsisin yeri belli olsun. Çünkü tahsisin yeri aldığı ganimettir. Her seriyyenin ganimeti de bu taksimle açığa çıkar. Sonra her seriyye payına düşenden tahsisini alır. Geri kalan kendileriyle karargah askerleri arasında ortaktır.

Tahsiste süvari ile piyadenin eşit olduğunu belirtmiştik. Ancak kumandan kendilerine, "Beşte birden gerisi sizindir. Süvari süvarinin, piyade de piyadenin payını alacak" şeklinde belirtmişse, o zaman farklı olur.

Çünkü istihkak, belirtme itibariyledir. Ganimet tahsisinde birini diğerinden üstün tutmuşsa, o zaman belirttiği şekilde uygulama yapılır. Tercih yap-mamışsa hepsine eşit olarak

dağıtılır.

1036- Devlet başkanı farklı tahsis yapmadığı zaman bu işlemde ganimetten sabit olan istihkaklarına göre hak sahibi olmaları gerekir, denilemez.

Çünkü iki taraf (piyade ve süvari) de savaşmaları sebebiyle ganimet almaya müstehak olurlar. Sonra, tahsis ganimetten farklıdır. Tahsis meşakkat ve çabalan itibariyle devlet başkanı tarafından maktu olarak belirtilen karşılıktır. Mutlak olanın, çelişik iki hükümde mukayyed üzerine hamledilmesi, presiple-rimize göre doğru değildir. İkisi de aynı olay hakkında ise, ganimette takyidin tahsiste akyid mesabesinde kabul edilmesi caiz olmaz. Ancak tahsiste adlandırmanın mutlaklığına itibar edilir ve aralarında eşit kabul edilir. Nitekim "Kim bir

düşman Öldürürse, selebi onundur" denildikten sora bir düşmana süvari ve piyade saldırıp öldürseler, selebi aralarında ikiye bölünmez mi?

1037- Devlet başkanı seriyye olarak gönderdiği zimmîlere: "Aldıklarınızın dörtte biri sizindir" der ve aralarında hem süvari hem de piyade varsa, dörtte bir pay aralarında eşit dağıtılır. Müslümanlar için de böyledir.

1038- Zimmilerin müslümanlar gibi belirli payları yoktur ki tahsis ona göre tesbit edilsin, diye itiraz edilse, deriz ki;

Devlet başkanı, yüzü müslüman, yüzü de zimmî olan bir seriyye gönderse ve dörtte bir tahsis yapsa, bu tahsis aralarında paylaştırılıp eşit olarak müslümanlara yarısı, zimmîlere de yarısı verilecek olsa ve bu taksimde ikisi aynı işi yapmalarına ve aynı ücreti almalarına rağmen

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zimmî piyadenin müslüman piyadeden daha çok alması gibi piyade süvariye tercih edilse, bundan daha kötü bir iş olur mu?

Burada sanki bu meselede muhalif birine işaret edilmektedir. Ancak muhalifin kim olduğu belirtilmemiştir. Herhalde onun muhalifi iki ayrı olayda da olsa mutlakm mukayyede hamledileceğim söyliyem kimsedir. Bu konu fıkıh usulü kitabında belirtilmiştir. En iyi bilen Allah’tır.^{430[1]}

Ordu Komutanının Yapacağı Tahsis

1039- Ordu komutanı seriyye ile birlikte çıksa, başlarına bir başkan tayin ederek zayıfları

^{430[1]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/133-146

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

da karargahta bıraksa ve bunlar savaşa başladığında başkan kendilerine ganimet tahsisi yapsa, seriyye başkanının tahsis yapması caiz olduğu gibi, bunun tahsisi de caizdir.

Çünkü karargahta bırakılan asker bir tarafa gönderilen seriyye mesabesindedir. Ordu komutanının tüm asker üzerinde yetkisi olduğu gibi karargahta zayıfların basma tayin edilen emirin de ganimet tahsisinde karargahtaki zayıf askerler üzerinde yetkisi vardır.

1040- Devlet başkanının beşte birden sonra üçte bir ganimet tahsis ettiği seriyye başkanı karargahtan uzaklaşarak kendisi seriyye fertlerinden oluşan başka bir seriyye gönderse ve devlet başkanının yaptığı tahsisten az veya çok tahsis yapsa, seriyye esin deki fertlerin paylarında bu tahsis caizdir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Meselenin iki yönü vardır; Birinci duruma göre ikinci seriyenin aldığı ganimettir ve birinci seriyyeye racidir. Sonra hepsi karargah askerlerine katılırlar. Bu durumda ilk seriyyeye tahsis yapmak caizdir. Bu tahsis getirilen ganimetlerden alınır. Sonra ilk seriyyenin payı belli olması için geri kalan da taksim edilir.

Sonra bütün bunlardan ikinci seriyyenin tahsisi belirlenir. Çünkü ilk seriyye başkanının yapacağı tahsis, karargah askerlerinin payı dışında sadece se-riyyedeki arkadaşlarının bütün ganimet ve tahsis paylarında caiz olur. Bunların tümünden payları ortaya çıkınca ikinci seriyenin payı da onlardan alınır. Bu mallar hisselerini karşıladığı gibi artan da olursa, bu artıktan bir şey alamazlar. Çünkü başkanlarının karargah askerleri paylan üzerinde yetkisi yoktur. Ama

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ordu komutanı ona tahsis için izin vermişse, o zaman kendisi komutanın naibi mesabesinde olur ve bütün karargah askerlerinin payından da ikinci seriyyenin tahsisini yerine getirir.

İkinci durum darulislama dönünceye kadar karargah askerleriyle karşılaşmamaları durumudur. Bu durumda birinci seriyyenin tahsisi geçersiz olur. Çünkü alınan ganimetler zaten bizzat onların hakkıdır. Umumî tahsis de darulislamdan gönderilmişler gibi geçersizdir.

İkinci seriyenin tahsisi caizdir. Çünkü bunlar Darulharpte ordudan gönderilen bir seriyye mesabesindedir ve başkan kendilerine tahsis yapmıştır. Alınan ganimetlerden önce tahsis edilen haklarını verir. Sonra geri kalan ganimet taksimi esasına göre kendileriyle seriyyenin bütün fertleri arasında paylaşılır.

1041- Devlet başkanı karargahtan bir seriyye gönderip beş-tebir payı ayrılmadan önce dörtte bir tahsis yapsa, altın, gümüş, köle ve eşya gibi aldıkları herşeyde bu tahsis caizdir.

Çünkü genel bir lafızla onlara tahsiste bulunmuştur.

1042- Bir şey tayin ederse, tahsis, tayin edilen şeyden caiz olur.

Çünkü onların hakkı adlandırma ile sabit olmaktadır. Adlandırmanın şekline riayet edilir.

1043- Seriiye, içinde kadın-erkek ve çocuklar da bulunan ganimetler getirse ve seriyye fertlerinden biri alınan esirlerden birini azad etse, bu işlemi geçersizdir.

Çünkü ganimet almakla kazandıkları istihkak askerin ganimetin tümün-deki istihkakı gibidir. Bu durumda ganimeti alanlardan bazıları ganimetin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bir kısmında azad işlemi infaz edilmemesi için taksimden önce temellük sabit olmadığı gibi burada da sabit olmamaktadır.

Tahsiste istihkak belirtme iledir. Belirtme de devlet başkanı tarafından yapılmıştır. Onun için mücerred ganimet almakta ferdin mülkü sabit olması gerekmez mı? diye itiraz edilse,

Cevap olarak deriz ki, başkanın adlandırması, kendilerine yapılan tahsiste askerin ortaklığını kesmek içindir. Yoksa istihkakı ispat için değildir. Bu belirtmeden ayrı ancak ganimet almakla istihkak kazanırlar.

Bunda süvari ile piyade arasında fark yoktur, dememiş miydiniz? istihkak isabet (ganimet almak) la olsaydı, fark da sabit olurdu, şeklinde bir soru akla gelebilir.

Cevabı şöyledir: Başkan bu belirtme ile

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

askerin ortaklığını kestiği gibi süvari ile piyade arasındaki farkı da kaldırmıştır. Çünkü tahsiste ikisini eşit tutmuştur.

Sonra, başkasının ortaklığının kesilmesi ve tahsis'in kendilerine mahsus olmasının zaruri neticesi olarak ganimette hakları vurgulanmaktadır. Yoksa bu vurgulama taksimden önce mülkiyete geçişin zaruretinden değildir. Böylece kendilerine yapılan tahsis darulislamda ihraz edilen ganimetler mesabesinde olur. Darulislamda ganimetler ihraz edildikten sonra askerden biri esirlerden birini azad etse, bu işlemi geçerli olmaz. Burada da durum aynıdır.

Çünkü bu asker ganimetten hissesinin nerede ve hangi şeyden olacağını bilmez. Üstelik başkan ganimetleri satın değerini (parasını)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

aralarında paylaştı-rabileceği gibi, esirleri öldürebilir de.

Ganimet ihrazından önce tahsiste de bu durumlar mevcuttur.

1044- Esirler arasında seriyye fertlerinden birinin akrabası varsa, bu akrabalıktan dolayı azad edemez.

Çünkü taksimden önce henüz ona sahip olmamıştır.

1045- Devlet başkanı esir erkekleri öldürmek isterse, seriyye fertleri kendi tahsisleri sebebiyle onu engelliyemezler.

Darulislamda ihraz edilen ganimetlerde de askerin böyle bir şey yapması caiz olmaz.

1046- Seriyyenin getirdiği ganimetleri müşrikler ele geçir -seler, sonra müslümanlar onlarla savaşp tekrar onlardan alsalar,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ganimetleri seriyyeye iade ederler.

Çünkü tahsis edilen şeylerde hakları sabit olmuştur. Bu da darulislamda ihraz edilen ve müşriklerin eline geçtikten sonra başka bir ordu tarafından alınan ganimetler mesabesindedir. Bu konuda rivayet aynıdır.

Öncekiler taksimden önce ne ele geçirirlerse, kayıtsız şartsız onlarındır.

Çünkü ihraz etmekle ganimetlerde hakları kesinlik kazanmıştır. Bu hükümde kesinlik kazanan hak, mülk mesabesindedir. Nitekim mesela rehin bırakılan bir şeyi müşrikler ele geçirdikten sonra ganimet arasında müslümanların eline geçse, kayıtsız şartsız rehin almış kimse onu alma hakkına sahiptir. Çünkü onun üzerinde hakkı kesinlik kazanmıştır.

Ama taksimden sonra bulduklarında

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

durumunun ne olacağı konusunda rivayetler değişiktir. İmam bunun için şöyle demektedir;

Rehine kıyasla dilerlerse kıymetiyle alırlar.

Rehin alan kimse taksimden sonra bulursa üzerine kesinlik kazanan hakkından dolayı kıymeti ile onu alır.

En doğrusu, taksimden sonra onu alamazlar.

Çünkü ilk askerin hakkı rehnin kendisinde değil, maliyetinde kesinlik kazanmıştır.

1047- Ganimetler darulharpte taksim edilir veya satılıp henüz değerleri dağıtılmadan önce müşrikler hem ganimetleri hemde paralarını ele geçirirse, sonra başka bir asker onların elinden tekrar alırsa, taksimden önce ganimetleri parasiyle alan kimseye karşılıksız iade ederler. Taksimden sonra olursa, tekrar para ile satarlar. Çünkü müşteri satın almakla eşyanın kendisine

malik olmuştur. Halkın

malından askere bunu iade ettikleri gibi değerini de birinci gruba iade ederler.

Çünkü başkanın satışı gerçekleştiği zaman satılan eşyada müşterinin mülkiyeti

de kesinlik kazanmıştır. Aynı şekilde satan kişilerin de değerinde mülkiyetini

zaruri kılmıştır.

1048- Seriiyenin getirdiği ve tahsislerinin dahil olduğu ganimetleri askerden biri tamamen istihlak etse, öldürülen kişilerin payları dışında Özellikle tahsisler olmak üzere tazmin eder. Öldürülen kişilerin payını tazmin etmez.

Çünkü tahsisler, ihraz edilen ganimetler mesabesindedir.

1049- Ganimeti alanlardan biri ihrazdan Önce bütün ganimetleri istihlak etse, bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ganimetlerdeki fertlerin haklarının zayıflığından ötürü, bir şey tazmin etmez. Darulislamda ihrazından sonra istihlak ederse, hepsini tazmin eder (Öder). Çünkü öldürülen (esir erkekler) dışında ganimeti alanların hakları ihraz ile kesinlik kazanmıştır.

Çünkü esir erkekler üzerinde hak, devlet başkanı tarafından köleleştiril-medikçe kesinlik kazanmaz. Çünkü başkan bunları öldürmeyip zimmî de sayabilir. İhrazdan önce tahsislerde de hüküm bu şekildedir.

1050- Seriyenin aldığı ve aralarında yiyecek ve hayvan yemi bulunan ganimetlerden karargah askerleri ihtiyaçları kadar yiyip kullanabilirler.

Çünkü paylarına göre bu ganimetlerde seriyeye ile ortaktır, Seriyede bulunan herkesin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ihtiyacı kadar bu mallardan alabileceği gibi, askerler de alabilirler.

Çünkü ortaklık, eşitliği gerektirir.

Yapılan tahsis, ihraz edilen ganimet gibidir, darilislamda ihraz edildikten sonra ganimeti alanlardan hiçbir kimse, zaruret olmadıkça, kendine yiyecek ve hayvan yeminden bir şey alamaz. Böyle oluca, ihraz edilmeden önce yapılan tahsiste de durum aynı olmsı gerekmez miydi? diye itiaz edilirse, deriz ki;

İkisinin hükmü burda ayrıdır. Çünkü ihrazdan önce yiyecek ve hayvan yemi almanın mubah olması, zarureten dolayı kendisine duyulan ihtiyaç sebebiyle, ganimet ortaklığından müstesna olmasındandır. Çünkü askerler gidiş ve dönüşte ihtiyaç duyacakları yiyecek ve hayvan yemini yanlarında taşıyamalar. Darulharpten bunları

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

satın alarak da temin edemezler. Darulharpen ele geçirecekleri şeyler ganimet olur.

Darulislamda ise bu zaruret gerçekleşmez. Bu zaruret sebebiyle ortaklıktan müstesna olursa, o zaman mubah olarak devam eder. Tıpkı görüşme yapan taraflardan her birinin kendisi ve aile fertleri için yiyecek ve giyecek satın alması gibi. Bunlar kedisine duyulan ihtiyaç sebebiyle göüşmenin gerektirdiği şeyler dışında kalırlar.

Bu zaruret, darulharpte kendisinden tahsis yapılan ganimetlerde gerçekleştiği gibi, tahsis yapılmayan ganimetlerde de gerçekleşir. Onun için yine tahsis hükmü dışında kalmaktadır .Bu sebeple başkalarının ondan alması caiz olduğu gibi, seriyede olanların da ondan alması caizdir.

Hayır, böyle değildir. Çünkü darharpte veya darulislamda ganimetleri taksim etseler, diğer

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mallardan verdikleri gibi, onlara yiyecek ve hayvan yeminden yapılan tahsisleri de onlara veriler, bu, yapılan tahsisin dışında olsaydı, ondan tahsis yapılmazdı, diye itiraz edilse, deriz ki;

Bu İstisna, zaruret sebebiyledir .Zaruretle sabit olan şe, zaruret miktannca takdir edilir. Nitekim kendisinden tahsis yapılmamış olan ganimet, mücahitler arasında taksim edildiğinde yiyecekler ve başka şeyler aynı şekilde dağıtılır. Bu da, dağıtımdan önce bu şeylerden almanın mubah olduğunu göstermez .Tahsis yapılan şeyin hükmü de bu şekildedir .Onun için savaşıyan tüccar ve benzerlerinin ganimetten yiyecek ve hayvan yemi almaları mubah değildir. Çünkü bu şeylerden alma hakkı, ancak zaruretle sabit olur. Bunlardan alma hakkı, sadece ganimete ortak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olan mücahidlerindir. Ancak tacirler de ondan yiecek alsalar veya hayvanlarına yem verseler, kendilerinden tazminat alınmaz. Çünkü onu ele geçirenlerin, darulharpte bulundukları sürece, belirttiğimiz istisna sebebiyle onda hakları kesinleşmiş olmaz. Onun için o ganimetlerden kim ne tüketirse, hem ganimetten, hem de yapılan tahsisten tükettiği şeyler için bir tazminat ödemez. Durum, tıpkı adamların öldürülmesinde belirttiğimiz gibidir.

1051- Seriyeye, içindeki şeylerle beraber bazı araziler ele geçirse, devlet başkanının tahsiste genel ifadeleri sebebiyle hepsinden tahsisleri oranında alırlar. Devlet başkanı arazi sahiplerine iyilik edip zimmî yapmak isterse bir sakıncası yoktur.

Çünkü çıkarları gözetmekle yükümlüdür.

Çıkarın belki de bunda olduğunu düşünmüştür.

Tahsis sahipleri, bu isteğine karşı çıkamazlar.

Çünkü tahsislerdeki hakları ihraz edilen ganimetlerde ganimeti alanların hakları gibidir. Bu durumda da başkan bağışlama hakkına sahiptir.

1052- Ancak yardım bedelini vermek üzere onları razı etmesi gerekir. Buna delil olarak Hz. Ömer'in şu uygulaması gösterilmektedir: Orduyu Irak'a gönderdiği zaman Cerir b. Abdillâh el-Becelî'ye şöyle dedi: Galip geldiklerinizin dörtte biri sizindir. Ülkeyi fethettiler. Sonra Ömer fethedilen yerleri karara bağladı. Cerir'e ve arkadaşlarına yaptığı tahsis onu bu uygulamadan ahkoymamıştır.

Bunun üzerine bir kadın kendisine gelerek şöyle dedi: Akrabalarımın biri savaşırken şehid

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düştü ve alınan şeylerden kendisine düşen payı miras olarak bıraktı. Bana bir miktar para vermedikçe senin bu uygulamayı kabul etmem. Bunun üzerine kadına bir avuç dinar verdi.

Meğâzî kitaplarında bu kadının şöyle dediği rivayet edilmektedir: Avu-cumu altınla doldurup kırmızı bir deveye bindirmedikçe razı olmam. Hz. Ömer de kadının isteğini yerine getirdi. Bu da gösteriyor ki, ganimet ihrazından sonra ölenin payı miras kalır. Devlet başkanı arazi sahiplerine iyilik düşündüğü zaman, tahsis sahiplerine bir şeyler verip razı etmesi gerekir. En iyi Alah bilir.^{431[2]}

^{431[2]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/147-152

Tahsisin Geçerli Ve Geçersiz Olduğu Yerler

1053- Devlet başkanı darulharbe bir ordu gönderip onun başına birini komutan tayin etse, bu komutan da bir seriyye gönderip ona dörtte bir tahsis yapsa, sonra devlet başkanı değişik yerden başka bir ordu gönderse, iki ordu da bir takım ganimetler alan seriyye ile karşılaşp birinci karargahta buluştuktan sonra ganimetleri darulislama çıkarsalar, bu durumda seriyye, alınan bütün ganimetlerden komutanın kendisine tahsis ettiği şekilde tahsislerini alır.

Çünkü bu askerin komutanı, devlet başkanı tarafından gönderilmiş olup yaptığı tahsisler başkanın tahsisleri mesabesindedir. İki ordu ve bütün asker için yaptığı tahsis geçerlidir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Başkanın seriyyeden gönderdiği fertlere yaptığı tahsis ise böyle değildir. Çünkü velayeti sadece seriyye fertleri üzerinde geçerlidir. Nitekim karargaha dönünce kendisi de diğer ordu fertleri gibidir. Burada ordu komutanının tam velayeti vardır. Çünkü devlet başkanı bu velayeti kendisine vermiştir. Herkes için tahsisi geçerlidir. Tahsisler ve beşte bir payı çıkarıldıktan sonra arta kalan ganimetlerde ganimet payları esasına göre iki ordu ve seriyye ortaktır. Çünkü onu danıslamda ihraz etme işlemine hepsi katılmışlardır.

1054- İkinci ordu ve seriyye birinci ordu ile karşılaşmadan evvel darulislama girmişlerse, seriyye yine tahsislerini alır.

Çünkü komutanın onlara yaptığı tahsis, halifenin tahsisi gibi geçerli olup adlandırma ile

buna hak kazanırlar.

Darulharbe dönseler de dönmeseler de durum değişmez. Arta kalan mallar da birinci orduya birşey vermeksizin seriyye ile ikinci ordu arasında paylaşılır.

Çünkü onu kendileri ihraz etmişlerdir.

1055- Darulislama çıkıncaya kadar seriyye iki ordu ile de karşılaşmazsa, tahsisleri geçersiz olur.

Çünkü ihraz kendilerini ilgilendirir. Burada alınan ganimetlerde hakkın subutu ve umumi olarak yapılan tahsis, darulislamdan gönderilen seriyye imiş gibi geçersiz olur.

1056- Darulislamdan gönderilen seriyyeye devlet başkam "Sizden kim bir şey alırsa sadece kendisininindir." derse, bu tahsisi caiz olur. Ama "dörtte biri sizindir" derse caiz olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü tahsis teşvik içindir. Teşvik de birinci tahsis şekli ile gerçekleşmektedir. Zaten bu tahsis başkalarının ortaklığını da kaldırmıştır. Bu da caiz olup beştebir payı da ondan alınmaz. Tabî olarak süvariye piyadeden fazla verilir. Halbuki dörtte bir tahsis olsaydı bütün bunlar caiz olmazdı.

1057- İkinci ordu bir şey almadan önce seriyyeye darul-harpte yetişir, sonra hep birlikte savaşarak ganimetler aldıktan sonra birinci orduya katılır ve çıkar giderlerse, alınan ganimetler seriyye ile yetişen askerler arasında tahsis yokmuş gibi ganimet esasına göre paylaşılır. Sonra seriyyenin payına bakılır ve tahsisleri çıkarılır.

Çünkü başkan onlara askerin aldıkları dışında kendilerinin aldığı şeylerde dörtte bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tahsis yapmıştır. Aldıkları ganimetler de ancak taksimden sonra belli olur. Haklarının nereden alınacağını belirtmek için bu taksim zaruridir. Tahsislerini de taksimden sonraki paylarından alırlar.

Tahsisleri çıkarıldıktan sonra geri kalan mallar askerin aldığı ganimete eklenir ve ganimet taksimine göre seriyye ile iki ordu askeri arasında taksim edilir.

Çünkü bunun ihrazına kendileri de katılmışlardır. Darulislama dönünceye kadar birinci ordu ile karşılaşmazlarsa, seriyyenin payının belirlenmesi için önce aralarında taksim edilir ve seriyye tahsislerini kendine düşen paydan alır.

Çünkü başkanın onlara yaptığı tahsis mutlaka sahihtir. Sonra arta kalanlar askerin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

payına eklenir ve birinci ordu askerlerine birşey vermeden seriyye ile ikinci ordu askerleri arasında ganimet taksimi esasına göre paylaşılır.

Çünkü birinci ordu ihrazda onlara katılmamıştır.

1058- Ordu komutanı darulharpte bir seriyye gönderip "Ne alırsanız sizindir" derse, caiz olur.

Çünkü maksat, döndüklerinde askerin onlarla ortaklığını kaldırmaktır. Halbuki daruıslarndan gönderilen seriyye için böyle yapamaz.

1059- Daruıslama komşu bir kale fethettikten sonra ordu askerleri onlara katılırsa, aldıkları şeylerin tümü sadece seriy-y enindir.

Çünkü devlet başkanı sahih bir tahsis ile askerin onlara ortak olmasını önlemiştir.

1060- Ancak seriyyeden biri payına düşen bir köleyi azade etse yahut aralarında akraba esirler varsa, bunların azad edilmesi caiz olmaz.

Çünkü taksim edilmeden sadece almakla bunların malı olmazlar. Başkaları bunlara ortak olmasa bile durum aynıdır. Darulislamda ihraz edilen ve henüz dağıtılmıyan ganimetler gibi. Çünkü devlet başkanı isterse bu esirleri zim-mî kılabilir yahut öldürebilir.

1061- Tahsis, ganimetten verilen bir mal gibidir. Ganimeti alan iki tarafın payları buna engel olamıyorsa, verilen bu mal nasıl mani olabilir?

1062 - "Sizden kim bir şey alırsa onundur" deseydi, sonra biri esir aldığı bir erkeği azad etseydi, bu azat etme sahih olurdu. Akrabalarından birini esir almışsa, yine azad

edebilir.

Çünkü bizzat ele geçirmekle kendisinin mülkü olur. Zira ele geçirme dışında temellük için başka bir sebep yoktur. Halbuki birinci durumda durum böyle değildi. Orada mülk taksim ile gerçekleşirdi. Taksim olmadan temellük olmazdı. Zaten burada devlet başkanı esir erkeklerden kimseyi öldüremez. Çünkü ele geçiren şahsın mülkü olmuşlardır. Sanki devlet başkanı onları köle-leştirmiştir. Yine bu ganimetlerden bir şey tüketen olursa, onu alan kişiye tazmin eder.

Ordu askerlerinden olsun, seriyye fertlerinden olsun, birinci durumun aksine, tüketilen yiyecek ve hayvan yemlerinden birşey geri vermez. Çünkü başkanın bu tahsisi darulharpte ganimet alındıktan sonra yapılan taksim gibidir. Taksim yapılırsa, her birinin aldığı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şeyler için bu hükümlerin tümü yürürlükte olur.Yine geçenlerin aksine, her birine aldığı şeyleri Özel olarak tahsis etmesi de bu şekildedir. Çünkü "Ne alırsanız sizindir" sözü, askerin ortaklığını kaldırmıştır. Alınan ganimetlerde temellük ise ancak taksim ile sabit olur.

1063- Darıharpte gönderilen seriyyeye "Kim bir esir alırsa onundur" derse ve hepsi bir tek esir alsa, bütün seriyye onda ortak olur.

Çünkü "Kim (men)" müphem bir isimdir. Kapsadığı şeyler için geneldir. Ferdi içine aldığı gibi, çoğulu da içine alır. Adamın kölelerine "sizden kim azad olmak isterse, o hürdür" demesi ve hepsinin isteyip hür olması gibi.

1064- Almakla istihkakları sabit olursa, esir onların mülkü olur. Hatta birinin yakını olup payına düşerse azad edebilir. Biri azad etmesini

isterse, payını azad eder.

Çünkü devlet başkanının ganimeti onlara tahsis etmesi, ganimetin alınmasından sonra taksim yapması mesabesindedir. Esirin bir kişi veya cemaat olması arasında mülkün sabit olması açısından fark yoktur. Alınmadan önce de ganimet için durum aynıdır.

1065- Devlet başkanı onlara "Ne alırsanız sizindir" derse ve mesele aynı şekilde cereyan etse, esir, birinin azad etmesi veya birine yakın olması ile azad olmaz.

Çünkü bu tahsis devlet başkanının taksim etmesi mesabesinde değildir. Nitekim ganimet alan kimse sırf onu almakla tahsis hakkını kazanmaz. Cemaattan birinin aldığı ganimet bütün cemaat arasında ortaktır. Taksim veya ona eş bir durum olmadan, sırf ganimet almakla

temellük sabit olmaz.

Meseleyi biraz daha açmak için şöyle diyelim; Başkası kendisine ortak olmayacak şekilde ganimet alan kimse, tahsis hakkını kazandığı yerlerde avlamaya benzer. Avda sırf avlamakla mülk ferd veya cemaat için sabit olduğu gibi, böyle alma durumlarında da seriyye için mülk aynı şekilde sabit olmaktadır. Ama ganimeti alan kişi o ganimette tahsis kazanmayıp arkadaşlarının kendisine ortak olduğu bütün yerlerde bu alma, ortak ganimet gibidir. Taksimden veya taksim değerindeki işlemten önce sırf ganimeti almakla temellük gerçekleşmez.

1066- Komutan, darulharpte üç kişiyi öncü olarak gönderip aldıkları ganimetlerin dörtte birini de onlara tahsis etse, onlar da birini esir alsın ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

içlerinden biri onu azad etse veya yakım olsa, esir azad olmaz.

Çünkü karargah askerleri ve beştebir pay sahipleri onda ortaklırlar. Az veya çok olsunlar, taksimden önce onu mülk edinmeleri mümkün değildir. Nitekim devlet başkanı onu satıp değerini verebilir. Zaten taksim esnasında kimin payına düşeceği de belli değildir.

1067- Onlara "Ne alırsanız sizindir" derse ve mesele yuka^a rıdaki gibi cereyan ederse, istihsan yolu ile içlerinden birinin azad etmesi yahut onun akrabası olmasıyla azad gerçekleşir. Kıyasa göre ise azad olmaz.

Çünkü bu tahsisle ganimeti alan kişi onda ihtisas hakkını kazanmaz ve arkadaşları ona ortak olurlar. Taksimden önce onda hiç birinin temellükü sabit olmaz. Yukarıda belirttiğimiz

seriyye fertleri mesabesinde olması gibi.

İstihsan yolu ile olur, diyoruz. Çünkü istihsana göre devlet başkanının tahsis yapması ile onlar tahsis hakkını kazanmışlardır. Belirttiğimiz gibi başkanın bu tahsisi ganimet alımından önce olmasına rağmen mana bakımından ganimet alımından sonra mevcut olmuş gibidir. Dolayısıyla taksim etme mesabesinde olur. Böylece ganimetlerde temellükleri sabit olur ve bazılarının yaptığı azad da sahihtir. Bu meselenin muhtemel bir çok şekilleri vardır.

1068- Birinci şekil; seriyye dokuzdan az iseler azad etmeleri sahihtir. Dokuz ve daha fazla iseler, caiz olmaz. Çünkü Rasu-lullah dokuz kişilik seriyye göndermiştir.

Çünkü azlık ve çokluk tanımında (sınırında) çoğul, üzerinde ittifak edilen çoğuldur. Dokuz ise

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çoğulun çoğulu anlamını taşır.

İkinci şekil; Kırk kişiden az iseler, azad etmeleri caizdir.

Çünkü Rasulullah Mekke'de Hz. Ömer'in İslama girmesiyle sayılan kırka varınca, dine daveti açığa vurdu.

Böylece anlaşılıyor ki kırk kişi heybet ve caydırıcı güç sahibidir, Rasulullah "Allarum sevdiğin iki kişiden biri ile İslamı güçlendir" diye dua buyurmuştur. İzzet ve caydırıcı güç de ancak çok sayıdaki müslümanlarla gerçekleşir.

Üçüncü şekil; Yüz kişiden az iseler, azad etmeleri caizdir. Çünkü Allah şöyle buyurmaktadır: "Şimdi Allah sizden (yükü) hafifletti. Bildi ki sizde muhakkak bir zaaf vardır. O halde eğer içinizden sabırlı yüz (kişi) olursa iki

yüzü yenerler..."^{432[3]}

Bütün bunlar muhtemeldir. Biri bu görüşlerden birini söylerse içtihadda yeri vardır. Kendim ise bunda bîr vakit tayin etmiyorum ve diyorum ki; Esirler, daha önce caydırıcı güçte değillerse, azad edilmeleri caizdir. Bu güçte iseler caiz olmaz.

Çünkü mücerred rey ile sayı tesbit etmek doğru değildir. Bu konuda nass da yoktur. Caydırıcılık da insanların değişikliğine göre değişmektedir. En doğru yol, hüküm vermek için işin devlet başkanına bırakılmasıdır. Çünkü fıkhnın mana ve anlayışına bu daha yakındır.

1069- Az sayıdaki kişileri devlet başkanı darulislamdan göndermişse, bunlar da ganimet aldıktan sonra bazıları esiri azad etmişse, bu

^{432[3]} Enfal.8/66

azad geçersizdir.

Çünkü burada alınanlar ganimettir. Nitekim darulharpte kendilerine yardım kuvvet ulaşırsa onlara ortak olur. Taksimden önce ganimette temellük hakları sabit olmaz. Zaten beştebir pay sahipleri de onlara ortaktır. Taksim esnasında da azad edilen kişinin kimin payına düşeceği bilinmez. Bu sebepten azad işinin sahih olmaması lazımdır.

İstihsana göre azad işi sahihtir.

Çünkü sayıları az olduğundan aralarındaki ortaklık hususidir. Sonra, başkanın tahsis yapmasından itibaren darulharpte gönderilen öncü kuvvetin hakkı ganimet almakla kesinlik kazandığına göre, ihraz ile hakları da kesin olmuştur. Nitekim gönderilen kişi bir ise ve esiri azad etse yahut ele geçen esirler akrabası ise,

azad işi rahatlıkla gerçekleşir.

1070- Darulharpte azad etse, yaptığı geçerli olmaz.

Çünkü ihrazdan önce onlar üzerindeki hakkı kesinleşmez.

Azad etme işinin gerçekleşmesinden sonra gönderilen tek adam ise, imkanı varsa beştebir pay sahiplerine tazminat öder. Bir heyet ise, azad ettiği kişi için arkadaşlarına düşen payı tazmin eder. Eğer durumu müsait değilse, arkadaşlarının payını ödemek için köle onların hizmetinde ödeyinceye kadar çalışır.

Ortak kölenin azad edilmesinin hükmünde olduğu gibi.

Beşte bir pay için ise, devlet başkanının köleleri çalıştırmaması gerekir.

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

Çünkü beşte bir payı muhtaçların hakkıdır. Azad edilenlerin ihtiyacından daha açık ihtiyaç olmaz. Bunlar bir şeye malik değil ki çalışmaya mecbur tutsun. Bunun için devlet başkanının beştebir payını onlara teslim etmemesi lazımdır.

Buna göre çok erkek esir alsalar, ihrazdan sonra onları devlet başkanı öldüremez.

Çünkü alman ganimetlerde ortaklık az sayıya mahsustur. İhraz ile de hakları kesinlik kazanmıştır.

ihrazdan önce onları Öldürebilir.

Çünkü ihrazdan önce sadece ganimeti almakla hakları kesinlik kazanmamıştır. Almanlar kayıtsız olarak ganimettir.

En iyi Allah bilir.^{433[4]}

^{433[4]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-

Komutanın Emri İle Geçersiz Olan Ve Olmayan Tahsisler

1071- Darulharpte komutan ordudan bir seriyye gönderse ve dörtte bir tahsis yapsa, onlar biraz uzaklaştıktan sonra desteklemek için ikinci bir seriyye gönderse ve "Arkadaşlarınıza yetişin, tahsis ve diğer şeylerde ne alırsanız onlarla ortaksınız" derse, bunlar da daha önce ganimeti alan birinci seriyyeye yetişse ve topluca karargâha dönleser, ikinci seriyye yapılan tahsisten bir şey alamaz.

Çünkü birinci seriyyenin tahsis hakkı, aldığı ganimetlerde başkaların ortaklığı sözkonusu olmayacak şekilde kesinlik kazanmıştır. Ganimeti

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alanların onu ihraz etmekle kesinlik kazanan hakları gibi. Komutan ganimeti alan ilk seriyye ile onları desteklemek için gönderilen destek askerleri karargâhta ortak yapmak isterse, uygulaması geçerli olmaz.

1072- Onlara yetiştikten sonra hep birlikte ganimeti alsalar, ikinci ganimetten tahsislerini alırlar.

Çünkü tahsis yapılan kimselerin hakkı ganimeti almakla sabit olur. Hepsi de ganimetin alınmasına katılmışlardır. İkisinde de başkanın yaptığı tahsis hepsi için sabittir.

1073- Birinci seriyye yüz süvari, ikincisi de elli süvari ve elli piyade olursa ve ganimetleri alıncaya kadar başkanın kendilerine tahsis yaptığını bildirmeseler, ganimetler süvari ve piyadeye olmak üzere önce iki seriyye arasında

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

paylaştırılır, sonra birinci seriyyenin payına bakılır ve tahsisleri eksiksiz ondan verilir, ikinci seriyyenin de payına bakılır ve tahsisleri verilir. Geri kalanın beşte biri alınır ve ganimet esasına göre iki seriyye ile karargah askerleri arasında taksim edilir.

Çünkü birinci seriyye ilk tahsiste aldıkları ganimetin dörtte birini almayı hak etmiştir. Onlar bildikten sonra devlet başkanı bu tahsisten caymakla haklarını iptal edemiyeceği gibi, onların haberi olmadan başkalarını ortak ederek paylarını eksiltmek suretiyle zarar da veremez. Çünkü ortak yapmak ve iptal etmek, ancak devlet başkanının onlara önceden bildirmesiyle olur. Ondan haberdar olmadıkları müddetçe haklarında hükmü sabit olmaz. Şeriatın muhataplar hakkındaki hitabı mesabesindedir.

1074- İkinci seriyye ganimet almadan önce birinci seriyyeye başkanın kendilerini tahsislerde ortak ettiğini haber verse ve olay yukarıdaki şekilde cereyan etse, tahsisler aralarında eşit olarak taksim edilir.

Çünkü başkanın ilk tahsisi ganimet alımından önce gerçekleşmez. Nitekim onlara haber vererek iptal ederse tahsis düşer. Haber vererek ortak yapar ve haklarını eksiltirse yine sahih olur.

1075- Birinci seriyyenin başkanına haber verseler, yine ortaklıkları gerçekleşir.

Çünkü seriyye başkanına haber vermek, seriyyenin bütün fertlerine bildirmek gibidir. Zira başkan onların naibidir.

1076- Yine aralarında ilan etmek suretiyle bunu izhar etseler, aynı şekilde ganimete ortak

olurlar.

Çünkü herbirine ayrı ayrı duyurmak zordur. Ama genel olarak haberi aralarında ilan etmek mümkündür. Bunu yapınca her birine ayrı ayrı haber vermiş gibi olurlar.

1077- Başkan ikinci seriyyeye: Onların tahsisine sizde ortaksınız; Üçte ikisi sizin, üçte biri onlarındır, derse ve olay ay-nısıyle cereyan etse, ganimetleri alıncaya kadar geldiklerini haber vermezlerse, birinci seriyye ganimetlerden tahsisini tam olarak alır.

Çünkü daha fazla pay verildiğini kendileri duymadıkça, bu tahsis sabit olmaz. Paylarını eksilttiği için onlara zarar vermektedir.

1078- Bunu kendilerine haber, vermişlerse, devlet başkanının belirttiği gibi, aralarında tahsisler üçte iki ve üçte bir şeklinde gerçekleşir.

1079- Başkanın haber vermeksizin birinci seriyyenin haklarını eksiltmesi caiz olsaydı, ikinci seriyyeye de bütün tahsisleri verebilirdi. Ancak bunu kimsenin caiz görmesi mümkün değildir.

Çünkü tahsisten amaçlanan teşvik bunu caiz görmekle kaybolmuş olur. Zîra seriyye devlet başkanından uzaklaştıktan sonra bu tahsise artık önem vermez. Zaten onlara haber vermeden de bu tahsisi devlet başkanı iptal edebilirdi. Nitekim, birinci seriyye ayrılıp gittikten sonra askerlere "Onları-v iahsi-sini iptal ettim" derse, onlar da bunu öğrenmeden önce yapmış olsa, olur. Ama haber vermeden önce iptal etmesi geçerli olmadığı gibi, birinci seî yeye bildirmeden önce tahsisi ikinci seriyyeye aktarması da geçerli olmaz. Ama haber verdikten sonra iptal etse de, başkasına aktarsa da geçerli olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Nitekim, birine" Bu adamı öldürürsen selebi senindir" derse, adam düelloya çıktıktan sonra "Onun da payını iptal ettim" derse, düelloya çıkan adamın önceden haberi olmadıkça tahsisi geçersiz olmaz.

1080- Missise^{434[5]} şehrinin kumandanı şehirden bir seriyye gönderse ve piyadeye bir şey vermeyip sadece süvarilere ganimet tahsisi yapsa, bu tahsis caiz olmaz.

Çünkü bu seriyye daralîslam (İslam yurdun)dan gönderilmektedir. İslam yurdundan gönderilince, ganimet tahsisi bütün fertlere yapılır. Zaten seriyye-dekilerin tümü süvaridir.

Böyle bir seriyyede genel ganimet tahsisinin caiz olmadığını belirtmiştik.

^{434[5]} Missise Anadolu ortasında bir şehrin eski adıdır. (Çeviren)

Çünkü böyle bir şey, beştebir payı iptal etmekte ve süvariye piyadeden üstün tutmaktadır.

1081- Ancak bunlarla beraber mancınık kullanan bir gurup ve kaleye girecek bir zümre gönderip de çaba ve gayretlerine karşılık onlara bir ganimet tahsisinde bulunsa, bu tahsisi caiz olur.

Çünkü seriyyeye katılanlardan bazılarına yapılan bir tahsistir. Bu tahsisi "Kim bir kâfir öldürürse her şeyi onundur" demesi gibidir.

Ama darulharb (düşman yurdun)dan bir seriyye gönderip süvarilere ganimet tahsisi yapsa, caiz olur.

Çünkü hepsine tahsis yapması, bu tahsisin geçerliliğini engellemez. Çünkü maksat, ordunun onlarla ortaklığını kesmektir.

1082- Aynı şekilde arap atı sahiplerine,

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başka at sahiplerinden daha fazla ganimet tahsisi yapsa, bu da caizdir.

Arap atı araplann, kadana ve diğerleri de acem (arap olmıyan)larm atlarıdır. Arap atları takibte ve kaçmada diğerlerinden daha güçlü, diğer atlar ise savaşta daha dayanıklı ve muamelede daha uysaldır. Ganimet tahsisi de çaba ve meşakkate göredir. Devlet başkanının takdirine göre iki taraftan uygun göreceği birine ganimet tahsisinde bulunmasında bir sakınca yoktur.

Doğrusunu Allah bilir.^{435[6]}

^{435[6]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/161-164

Komutanın Tahsis Yapması Ve Kendisinin De Tahsise Hak Kazanması

1083- Komutan, "Kim bir kafiri öldürürse, her şeyi onundur" derse, sonra kendisi bir kafirle karşılaşp öldürse, istihsan yolu ile kafirin her şeyi kumandanın olur. Ama kıyas yolu ile olmaz.

Çünkü başkası komutanın kendisine tahsis yapmasıyla almaya hak kazanır. Halbuki kendi kendine komutanlık yetkisiyle tahsis yapma yetkisi yoktur. Mesela hakimın kendi hakkında hüküm veremeyeceği gibi.

Nitekim "ben bir kafir öldürürsem her şeyi benimdir" deyip kendine tahsis yapsa, bu sözü geçerli değildir. Ama kendisi de komutan değil de, başkasının hükmünde olsaydı, başkası

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hakkında bu sahih olduğu gibi kendisi hakkında da sahih olurdu. Zaten ganimet tahsisi teşvik içindir. Onun için kendi kendini değil, ancak başkasını bu yolla teşvik edebilir. Kendi kendini teşvik

etmek için komutanlık ona yeterlidir.

İstihsana göre ise, komutanın bu sözü ile asker için ganimet tahsisi vacip olur. Kendisi de askerin bir ferdi olduğu için başkası buna müstehak olduğu gibi kendisi de müstehak olur. Nitekim şer'an vacip olan ganimet payında süvari olsun, piyade olsun kendisi de askerden biri gibidir. Bu sözle vacip olan ganimet tahsisinde de durumu aynı bu şekildedir.

Mesela kafirlerden bir cengaver meydan okusa ve komutan "Bunu kim öldürürse her şeyi onundur" diye ilan ettiği halde onunla vuruşmağa

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kimse cesaret etmemesi üzerine kendisi çıkar ve kafir cengaveri Öldürürse, bu durumda kafirin her şeyini almaya müstehak olmaz mı?

Ama kendisine tahsis yaparak "Ben öldürürsem her şeyi benimdir" derse, durum değişir. Çünkü kendi kendine yapacağı ganimet tahsisinden dolayı şüphe altında olur. Hakimin kendisi kendi hakkında hüküm vermesinde şüphe olması gibi. Genelleme yapması durumunda bu şüphe ortadan kalkar ve başkası için hüküm geçerli olduğu gibi kendisi hakkında da geçerli olur.

Nitekim yiyecek ve atına yem almanın mubah olması asker için geçerli olduğu gibi devlet başkanı için de geçerlidir. Çünkü devlet başkanının kendi kendine tahsis yapmadığı ve şahsına mahsus sayılmıyan şeyden dolayı itham

altında tutulması mümkün değildir. Başkasına da ganimet tahsisi yaptığında töhmet sözkonusu değildir. Yaptığı da içtihadla meydana gelmiş olmasından başka bir şey değildir.

1084- Bir kafiri sizden kim öldürürse her şeyi onundur, derse ve kendisi bir kafiri öldürse, komutan bununla kafirin eşyasını ganimet olarak kendine alamaz.

Çünkü "sizden" sözü ile tahsisi onlara (askerlere) yapmıştır. Bundan önceki meselenin aksine, burada kendisi hükmün kapsamına giremez. Nitekim bir efendi kölesine "Kölelerimi azad et" derse ve köle bütün köleleri azad etse, kendisi de azad olmaz. Çünkü kendisi bu hükmün kapsamına girmez. Ama efendi "Bütün kölelerim hürdür" derse, kendisi de bu hükmün kapsamına girer ve hür olur.

1085- Komutan "Bir kafiri öldürürsem her şeyi benimdir" dedikten sonra kimseyi öldürmeden sözünü değiştirir ve "sizden kim bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" derse ve kendisi bir kafiri öldürürse, her şeyini almaya hak kazanır.

Çünkü söylediği iki söz itibariyle ganimet tahsisi genel olmuştur. Genel tahsisin bir veya iki sözle olması arasında fark yoktur. Kaldı ki birinci sözü doğru değildir. Çünkü kendisi için yaptığı tahsisten dolayı töhmet altında kalmaya maruzdur. Bu da zaten ikinci sözü ile yürürlükten kalkmıştır. Kendisinin tahsisi hak etmesi konusunda şüphe engeli kalktıktan sonra hem komutan, hem asker hepsinin hakkında ganimet tahsisi geçerli olur.

1086- Biri ilk sözünden önce, diğeri de ilk

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sözünden sonra olmak üzere iki kafir öldürürse, sadece ikincisinin eşyasını alabilir.

Çünkü eşyanın alınması için sebep kabul ettiği öldürme, ganimet tahsisine hak kazanmadan önce meydana gelmiştir. Bu sebeple vâdedilen şey artık ganimet olmuştur. Nitekim ganimet tahsisi ikinci sözle gerçekleşmiştir. İkinci sözü söylediğinde sanki yeni bir genel tahsis yapmış gibidir. Ancak bu genel tahsis ile bundan sonra yapılacak ganimet tahsisi kendisinden önce ganimet (bütün askere ortak) olan malda etkili olamaz. Çünkü tahsis sözü onu kapsamamaktadır. Onu kapsamış olsa bile doğru olmaz. Çünkü ganimet alındıktan sonra yapılmış bir tahsistir.

1087- "Ben bir kafir öldürürsem her şeyi benimdir, sizden de kim bir kafir öldürürse her

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şeyi onundur" derse ve komutanın kendisi iki, askerden de bir fert iki kafir öldürürse, komutan sadece birinci tahsiste belirttiği tahsisi alabilir.

Çünkü tekrarı gerektirmiyen şart harfi ile kendine tahsis yapmıştır. Mesela, eşine: "Eve girersen boşsun" derse ve eşi iki defa eve girse, sadece bir talakla boşanmış olur, iki talakla değil.

Bütün asker için genel mana ifade eden "men" şart edatı ile tahsis yapmıştır. Bu genel tahsis de askerden her birinin öldüreceği her kafiri kapsamaktadır. Hatta her asker yirmi kafir öldürse bütün eşyalarını alabilir.

1088- Askerlerden birine "Bir kafir Öldürürsen eşyası senindir" derse ve bir asker iki kişi öldürse, sadece birinci öldürdüğünün eşyasını alabilir.

Çünkü az Önce belirttiğimiz gibi ganimet

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tahsisi istihkakını şarta bağlamıştır. Bu şart da birinciye Öldürmekle sona ermektedir. Tekrara ve umuma delalet edecek ibarede bir şey yoktur.

1089- Bütün askerlere "sizden biri bir kafir öldürürse eşyası onundur" derse ve onlardan biri on kişi öldürürse hepsinin eşyasını istihsan yolu ile almaya müstchak olur. Kıyasa göre ise sadece öldürdüğü birinci kişinin eşyasını almaya müs-tehak olur. Sanki kendisine birinci kişi için tahsis yapılmış gibi. İstihsan yolu ile, dedik. Çünkü belirli bir kişi tahsis edilmeyince söz umumî bir nitelik taşır.

Nitekim bu tahsis sözü bütün muhatapları kapsamaktadır. Bütün muhatapları kapsadığı gibi, birincinin aksine öldürülenlerin tümünü de kapsamaktadır. Yine bu fıkradaki tahsise göre müslümanlardan on kişi on kafiri öldürürse herbiri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bir kafirin eşyasını almaya hak kazanır.

Bir kişinin on kafiri öldürmesi de aynıdır. Aradaki mana farkının amacı, devlet başkanının düşmana saldırmada aşırı teşvikidir. Fazla saldırmada zarar vermede mana bakımından on müslümanın on kafiri öldürmesiyle, bir müslümanın on kafiri öldürmesi arasında bir fark yoktur.

Birinci şekilde on kafiri öldürecek kişinin şahsen ve kuvvet bakımından bilinmesi amaçtır. Bu da öldürülen kişiler için genellikle kipi kullanmaksızın da gerçekleşmektedir.

1090- Kendisi de onlardan biri olduğu on kişiye "Bizden kim bir kafiri öldürürse herşeyi onundur" derse, sonra kendisi iki veya üç kişi öldürürse, eşyalarını almaya hak kazanır.

Çünkü kendisinin tahsisde dokuz kişi ile

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

beraber bulunması töhmet altında kalmasını önlemiş ve belirttiğimiz mana itibariyle sözü umumî duruma geçmiştir. Beraberindeki dokuz kişi öldürdükleri zaman nasıl almaya müstehak olursa kendisi de aynı şekilde almaya hak kazanmıştır.

1091- Belirli bir kişiye "Birini öldürürsen her şeyi senindir" derse ve bu da iki kişi öldürse, sadece birinin eşyasını almaya hak kazanır.

Çünkü bu tahsis sadece bir kişiyi kapsamaktadır. Öldüren müslüman öldürdüğü iki kişiden istediğinin eşyasını alabilir. Çünkü alma hakkına sahiptir. Tercih hakkı ona verilmiştir.

Devlet başkanının tercih hakkına sahip olması gerekir, denilemez. Çünkü tahsisi kendisine yapan odur. Zaten devlet başkanının bu şekilde ifadesi, tercih hakkına sahip olmasının

sebebini de açıklama mahiyetindedir.

Tercih hakkı da sebebe sarılan kimseye ait olur. Tercih sebebi de şüphesiz eşyası daha çok olanı öldürürken tercih etmesidir. Vuruşu ile bu adamdan başkasını Öldürmeseydi, onun eşyasını ganimet olarak almaya müstehak olurdu. Başkasını da beraber öldürürse, önce Öldürdüğü bu kişinin ganimetinden mahrum kalması caiz değildir. Çünkü öldürdüğü kişilerle ne kadar güçlü olduğunu ortaya koymuştur.

1092- Yine birine "Bir esir alırsan o senindir" derse ve bu kişi iki esir alsın, onlardan iyisini tercih edip alabilir.

Sebebi de yukarıdakinin aynısıdır.

1093- Ordu komutanı bir seriyye ile beraber çıkarsa ve se-riyyeye ganimetin dörtte birini tahsis etse, seriyye de birçok ganimet alsın, kendisi de

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

seriyenin diğer fertleriyle beraber bu tahsisten pay alır.

Çünkü seriyyede bulunan kişilere tahsiste bulunmuştur. Kendisi de onlardan biridir. Bu şekilde, bu bölümde söylediklerimizden anlaşılıyor ki genelleme olduğu zaman devlet başkanı (veya komutan) başkası gibi tahsisten pay almaya hak kazanır. Seriyeye bölümünde bu mesele daha açıktır. Çünkü tahsise hak kazanmaları, ganimeti almaya hak kazanmaları şeklindedir. Nitekim bu işte seriyye fertlerinden işe giren ile az davranan hepsi birdir. Zaten ganimete hak kazanmada devlet başkanı, ordu mesabesindedir. Kendisi beraber çıktığı zaman seriyyenin hak kazanmasında da aynıdır.

En iyi Allah bilir.^{436[7]}

^{436[7]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-

Askerden Bazılarına Tahsis Yapıldığında Hak Kazandıkları Ve Geçerli Olan Tahsisler

1094- Komutan, "sizden biriniz bir kafir öldürürse her şeyi kendisininindir" derse ve iki kişi bir kafiri öldürürse, her şeyi ikisinin olur.

Çünkü sözü genel olarak söylediğinde saldırmaya ve düşmana zarar vermeğe teşvik etmiştir.

1095- Bu durumda öldürenin bir kişi veya bir cemaat olması arasında fark yoktur. Ancak "sizden biriniz tek başına bir kafiri öldürürse" diyerek tek kişi şartını koşarsa, o zaman öldüren iki kişi bir şey alamazlar.

Çünkü bu sınırlandırma ile amacının tek tek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kuvvet izhar ederek düşmana karşı teşvik olduğu açığa çıkmıştır. Öldürme ortaklaşa olunca bu amaç gerçekleşmemiş olur.

1096- Düşmandan on kişi meydan okursa ve komutan on nüslümana "Bunları öldürürseniz her şeyleri sizindir" derse ve herbiri onlardan bir kişiyi öldürse, herkes sadece öldürdüğünün eşyasını almaya hak kazanır.

Çünkü hitapta on kişiye genel olarak söylemesi, sanki her birine "Kim bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" demesi gibidir. Çünkü bu sayı aynı sayı ile karşılaştırıldığında her birine başabaş bir kişi düşer. Mesela şu on dirhemi şu on kişiye ver, demek gibi. Cemi (çoğul) ifade ile çoğula (cemaate) izafe edilen fiil, çoğulun bütün fertlerine bölünmeyi gerektirir. Halk atlarına bindi, demek gibi, Bu ifadeden her

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

birinin kendi atına bindiği anlaşılır.

1097- Dokuz müslüman dokuz kafiri öldürüp bir kafir onuncu müslüman şehit etse veya onuncu müslüman müşrike güç yetirmeyip müşrik kaçarsa, öldürenlerden her biri öldürdüğünün bütün eşyasını almaya hak kazanır.

Çünkü bu sözden maksat, hiçbirini sağ kalmayacak şekilde hepsinin öldürülmesi değil, öldürülmenin tahsise hak kazanmanın sebebi sayılmasıdır. Öldürmekten maksat da onlardan kimse kalmamak üzere hepsinin öldürülmesidir.

Ancak "Hiçbir kimse bırakmadan hepsini öldürürseniz, her şeyleri

sizindir" diyerek bunu açıklarsa, durum değişir.

Çünkü bu taktirde hak kazanmayı hepsini Öldürmeğe bağlı saydığı sözünden

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

anlaşılmaktadır. Şart da meşrutu (şart koşulan şeyi) ayrı ayrı değil, tüm olarak kapsar. Şart yerine gelmedikçe karşılıktan hiçbir şey gerçekleşmez.

Ama sözü ile bu sınırlandırmayı ifade etmediği zaman, sözünün mutlak mefhumu normal olarak anlaşılan şeye hamledilir. O da onları öldürmek suretiyle müslümanları zararlarından korumaya teşvik etmektir. Amaçtan ne oranda gerçekleşirse, tahsis edilen ganimete de o nisbette hak kazanılır.

1098- Aynı şekilde, bir seriyyeye "Şu kaleye gidin, içinde savaşılan kişileri Öldürüp fethederseniz ganimetin dörtte biri sizindir" derse, onlar da bazılarını veya liderlerini Öldürür, geri kalanlar da dağıldıktan sonra kaleyi fethederlerse, ganimeti almaya hak kazanırlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü sözünden anlaşılan şey gerçekleşmiştir. O da düşmanın dağıtılması ve savaşla kalenin fethedilmesidir.

Kaleyi savaşmadan fethederlerse, ganimeti almaya hak kazanamazlar.

Çünkü ganimete hak kazanmaya sebep kabul ettiği savaş ve çarpışma meydana gelmemiştir. Nitekim içinde savaşanları öldürür ve çoluk çocuklarını ganimet alırsanız size şöyle vereceğim, deseydi, onlar da bir kısmını öldürüp çoluk çocuğu ganimet alsaydı, bu ganimet onların olurdu. Savaşsız ve çarpış-maşız alırlarsa ganimet almaya belirttiğimiz sebepten dolayı hak kazanamazlar.

1099- "Sizden biriniz bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" derse ve iki müslüman bir kişiyi öldürürse, onun eşyası ikisi arasında eşit

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

paylaşılır. Bir müşriki yanlışlıkla bir müşrik ve bir müslüman beraber öldürse, ödürülen adamın eşyasının yarısı müslümanın olurken, diğer yarısı da ganimet olur.

Çünkü öldüren müslüman açısından, Öldüren diğer kişi de müslüman gibi kabul edilir. Ama müşrikin payı açısından, sanki başka bir müşrik öldürmüştü kabul edilir. Zira devlet başkanının yaptığı ganimet tahsisi müslümanlara mahsus yapılmıştır. Böylece müslüman gösterdiği çaba oranında ganimet tahsisinden pay almaya hak kazanır. Zaten başkasıyla işbirliği yaparak kafirin yansını öldürmüştü kabul edilir.

Nitekim başkasıyla beraberliğin(^)ata ile bir müslümanı Öldürecek olursa, diyetin yarısını verir. Cezayı gerektiren bu işte bir insanın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yansını Öldürdüğü ve diyetin yarısını ödediği gibi, ganimeti gerektiren kafiri öldürme işinde de yarım insanı öldürmüş kabul edilir,

1100- "Kim bir patrik öldürürse her şeyi onundur" derse ve patrik olmayan bir kafiri müslüman öldürürse, eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü maksat, öldürülmesiyle düşmanın gücü kırılacak olan kişiyi öldürmeye teşvik etmektir. Bu öldürme de gerçekleşmemiştir. Nitekim, "Kim kralı öldürürse her şeyi onundur" derse ve kral yerine başkası öldürülürse, eşyasını almaya kimse hak kazanamaz.

1101- "Kim bir patrik öldürürse ganimetten kendisine bin dirhem vardır" derse ve bir müslüman bir patrik öldürürse, o-nun eşyasını almaya çalıştığı için devlet başkanının yaptığı bin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dirhemlik tahsisi bundan sonra elde edecekleri ganimetten almaya hak kazanır. Nitekim bundan sonra ganimet almayacak olurlarsa, bu adam daha önce alınmış ganimetten bir şey alamaz.

Çünkü bu ganimetlerde müslümanların paylan vacip olmuştur. Kaldı ki bu ganimet tahsisi daha önce ganimet aldıkları şeylerden yapıldığı için geçerli olmaz. Çünkü ganimet alındıktan sonra yapılan tahsis için önceki ganimetten verilmesi caiz değildir.

1102- "Sizden kim rasgele birini öldürürse her şeyi onundur" derse ve bir müslüman gidip komutanı yahut kralı öldürse, eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü rastgele birinin eşyasını alma hakkını tanımıştır. Komutanın veya kralın ganimet eşyası da şüphesiz rastgele birinin eşyasından daha

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değerli ve çoktur. Tahsis edilen en aşağı miktar yerine en üstün miktar hak edilmez.

Ama "Kim rastgele birini öldürürse ona yüz dirhem vardır" derse ve bir müslüman, kumandanı öldürse, yüz dirhemi almaya hak kazanır.

Çünkü şart koşulan şeyi ve daha fazlasını gerçekleştirmiştir. Zira komutanın öldürülmesi rastgele birini Öldürmekten daha çok düşmanın gücünü kırmaktadır. Rastgele birini öldürme karşılığında tahsis edilen miktar belli olup yüz dirhemdir. Bundan sonraki meseleler malum bir şeyi veya miktarı tahsis etmekle ilgilidir.

1103- Öldüren kişiye muayyen bir şey tahsis edilmişse, ister daha adisini, ister alasını öldürsün ondan başkasına hak kaza namaz.

Çünkü istihkak (hak kazanma) mahalli

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mevcut olmadan, hak kazanma da sözkonusu değildir.

1104- Öldüren kişiye muayyen bir mal tahsisi yapılmış (vadedilmiş) iken kendisi şart koşulanın dışında bir iş görürse, bu malı almaya hak kazanamaz.

Çünkü başka şey yapmakla aynı şeyi almaya hak kazanılmaz.

1105- Yapılan iş şart koşulan şey cinsinden olup yararı şart koşulan şeyden daha az ise, yine almaya hak kazanamaz.

Çünkü şart koşulan ile yapılan şey arasında denklik ve benzerlik meydana gelmemiştir. Amaç da bütünüyle gerçekleşmemiştir.

1106- Ama yapılan İşin yaran, şart koşulan şeyden daha büyük ise, vadedilen şeyi almaya hak kazanır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü şart koşulanı ve daha fazlasını gerçekleştirmiştir.

1107- Komutan "kim yaşı birini öldürürse her şeyi onundur" derse ve bir müslüman yaşı değil de genç birini öldürürse, her şeyini almaya hak kazanır.

Çünkü şart koşulanı ve daha fazlasını gerçekleştirmiştir. Nitekim genç birini öldürüp düşmana saldırmak için sarfedilen güç daha büyüktür. Alınan şeyler de gençlik veya yaşlılıkla değişmez.

1108- "Kim bir genç öldürürse her şeyi onundur" derse ve genç yerine yaşı öldürülse, eşyasını almaya kimse hak kazanamaz.

Çünkü celadet ve düşmanı ^nmek bakımından yaptığı iş, şart koşulan işten daha aşağıdadır.

1109- "Kim zorla yakalayıp esir getirirse o kendisininindir" derse ve esir yerine müslüman kişi zora başvurmadan mukavemet göstermeyen hizmetçi bir kişiyi (vasîf) tutup getirse veya aksini yapsa, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü esir ile savunmasız hizmetçi külfet ve fonksiyon bakımından farklıdır. Bu hakkı almaya sebep olan şey mevcut olmamış, esir yerine kişiler getirmiştir.

1110- "Kim bir hizmetçi getirse, o kendisininindir" derse ve müslüman, hizmetçi yerine süt çocuğu veya süt annesi getirse, hizmetçi onu almaya hak kazanamaz.

Çünkü hizmetçi süt çocuğu veya süt annesinden başkadır. Hak kazanacağı şey mevcut olmamıştır.

1111- "Kim bin dirhem getirirse, yüz tanesi

onundur" derse ve bin dirhem yerine bin dinar getirse, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü getireceği dirhemlerin bir kısmını ona tahsis etmiştir. Halbuki dirhem ve dinar birbirinden farklıdır. Cinsleri değişiktir.

1112- "Bir hizmetçi getirene yüz dirhem vardır" derse ve müslüman, kadın hizmetçi getirse, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü insanoğlundan erkek ve dişi birbirinden farklı ve maksat da değişiktir. Onun için biri köle satın alsa ve bu aldığı cariye çıkarsa, alış akdi gerçekleşmez. Cinsler farklı olunca berzerlik meydana gelmez.

1113- "Bir genç getirene yüz dirhem vardır" derse ve genç yerine yaşlı birini getirse, müslüman yine bir şey almaya hak kazanamaz. Ama aksi olursa hak kazanır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü cins bir ve burada güdülen amaç için genç yaşlıdan daha iyidir. Şart koşulandan daha fazla olan bir şeyi getirince, tahsis edilen şeyi almaya hak kazanır. Ama şart koşulandan az olan şeyi getirirse almaya hak kazanamaz. Mesela bin dirhem getirene yüz dirhem vardır, der ve biri bin dirhem getirirse, yüz dirhemi almaya hak kazanması gibi. Çünkü cins aynı ve getirdiği daha üstündür. Daha fazla da getirirse, kendisine tahsis edilen normal yüz dirhemden fazlasına hak kazanamaz.

1114- Yine "Kim kendisinin kazandığı bin dirhem getirirse öşrü (onda biri) onundur" derse ve müslüman beytülmal parasından bin dirhem getirirse, öşrü mahsul olan dirhemlerden almaya hak kazanır.

Çünkü "kendi kazandığı" sözü ile daha

fazlasını alma hakkını vermemiştir. Tahsis ettiği miktar ve cins de ancak adını koymakla sabit olur.

1115- "Güzelinden bin dirhem getirene yüz tanesi verilecektir" derse ve müslüman normal olan bin dirhem getirse, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü getirdiği şey şart koşulandan daha adîdir.

1116- "On koyun getirene bir koyun vardır" derse ve müslüman kişi on inek getirse, yine bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü cins değişikliği vardır.

1117- Yine "on takım dibac (değerli kumaş) elbise getirene şöyle vardır" derse ve müslüman onun yerine süüdü "Büzyün, bizyün" elbise getirse, bir şey almaya hak kazanamaz. Bunun

aksi de olursa yine alamaz.

Çünkü cins değişikliği vardır.

1118- "Kırmızı büzyünden on takım elbise getirene şöyle verilecektir" derse ve onun yerine mülüman kişi yeşil veya sarı elbise getirirse bakılır; kırmızı kumaş, getirdiğinden daha değerli ise, bir şey almaya hak kazanamaz. Ama değeri daha az veya eşit ise, kendisine belirtilen kumaştan almaya hak kazanır.

Çünkü cins bir, değişiklik sadece sıfattadır. Nitekim kırmızı niyetiyle bir takım kumaş satın alınsa ve açıldığında yeşil kumaş olduğu anlaşılrsa akid sahih olur.

1119- Yine at, katır ve eşek arasındaki işlem de aynı şekildedir. Mesela, "At getirene yüz tane vardır" derse ve at yerine kısrak getirilse, almaya hak kazanılmaz. Ama bunun aksi olursa hak

kazanılır.

Çünkü cins aynı ve at kısraktan üstündür.

Ama katır veya eşek getirilirse, bir şey almaya hak kazanılmaz.

Çünkü cinsleri değişiktir.

1120- "Kim at getirirse ona yüz vardır" derse ve bir adam

at getirirse, almaya hak kazandığı ganimet tahsisi ancak bundan sonra düşmandan kazanacakları ganimetlerden alınır. Hatta başka şey ganimet almazlarsa, onun hak kazandığı tahsis bundan önce aldıkları ganimetlerden sadece atlardan verilir. At, yüz dirheme eşit olmuyorsa değeri üzerine kendisine artırma yapılmaz. Yüz ve daha fazla değerinde ise, devlet başkam dilerse atı önceden aldıkları ganimete katabilir ve sadece yüz (dirhemi)

kendisine verebilir.

Çünkü devlet başkanı ganimetleri satma yetkisine sahiptir. Bu aygula-ması da ganimetten değeri ile bir şeyi satması mesabesinde olup caizdir.

Yüz (dirhem) atın değerinden fazla ise (at yüz dirhem etmiyorsa), kendisine atın değeri miktarından fazlasını veremez.

Çünkü fahiş kayırma ve aldanma ile değil, nazar ve takdir ederek değiştirme yetkisine sahiptir. En iyi Allah bilir.^{437[8]}

Öldürme İle Hak Kazanılan Ve Kazanılmayan Ganimetler

^{437[8]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/170-176

1121- Devlet başkanı "kim bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" derse ve düşmandan bir cengaver meydana atılınca bir müslüman karşısına çıkıp ona atından yıkan bir darbe vursa ve atını aldıktan sonra onu da diri diri müslümanların yanına sürükleyip getirse, o kafir de birkaç gün sonra ölse, yatalak olsun olmasın, o darbeden öldüğü kesin olsa, müslüman onun herşeyini, selebini, atını ve süanını almaya hak kazanır. Çünkü onun darbesiyle ölünce kendisi öldürmüş sayılır. Öldüren kişinin

lehine ve aleyhinde doğacak sonuç açısından, öldürülen kişinin öldüren kişinin

darbesiyle o anda veya daha sonra ölmesi farketmez.

1122- Ganimet taksim edilmeden önce ganimetin alınma-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sından önce veya sonra darulislamda ölmesi müsavidir. Ama ganimetler taksim edildikten veya satıldıktan sonra yaralı henüz Ölmemişse, onun eşyası ganimete katılır ve asker arasında paylaşılır.

Çünkü eşyasını almak için katil lehine sebep olan öldürme henüz gerçekleşmemiştir. Zira tam öldürme ölümden başkasıyfe gerçekleşmez. Halbuki yaralı henüz diridir. Ganimeti alan askerlerin yaralının malında hak sahibi olmalarının sebebi de daha önceden mevcut olup ganimet almak esasıdır. Onun için eşyası aralarında taksim edilir. Taksim etmekle de mülkiyet gerçekleşir. Bu eşyada ganimet tahsisi hakkmm düşmesi de bu mülkiyetin gereğidir. Devlet başkanının onun eşyasında ganimet tahsisini iptal etmesinden sonra, sebep

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerçekleşse bile, tahsis ile ona müstehak olamaz.

Yaralının durumu ne olacağı anlaşıncaya kadar niçin ganimet alınmasın ve satma işi olmasın? denilirse:

Cevap olarak deriz ki; Çünkü taksimini gerektiren ganimet alma prensibi onda daha önceden sebep olarak mevcuttur. Sebebinin varlığı ile sabit olan hüküm, mevhum (olup olmayacağı kesin olmıyan farazi) bir sebepten dolayı geciktirilmez. Nitekim yaralının kendisi ganimet arasında taksim edilirken, malı nasıl taksim edilmesin?

Yine, yaralının kendisi herhangi bir kişinin beklediği özel bir hakkı olmadığından taksimi yapılır, ama onun eşyasında katilin beklediği bir hak vardır, eşyasına sahip olması için sebep de

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onun için mevcuttur, yani sebebi kendisi gerçekleştirmiştir, diye itiraz edilirse;

Cevap olarak deriz ki: Sebebin ancak yaralının Ölmesiyle gerçekleşeceğini belirttik. Sonra, ganimetin taksimi bundan daha büyük bir hak olduğu için bu sebeple geciktirilmez. Çünkü ʔsir edilen kişi ve malda ganimeti alanların hakkı daha öncedir ve önceliğı fardır. Bu sabit bir haktır. Ama öldüren kişi ganimet olarak taksimden önce alırsa (yani yaralı ölürse), hiçbir şey sözko-nusu olmadan onu kendine alır. Onun hakkından dolayı da taksim veya satış tehir edilmez. Çünkü vuran kişinin hakkından dolayı burada geciktirme de olmaz. şu anda bu hak sabit de olmayınca özellikle tehir yapılmaz.

Denilse ki; Buna göre yaralı taksimden sonra ölürse, vuran kişi, nakid olarak onun kıymetini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alma hakkına sahiptir. Taksimden sonra gelen ve aldığı esirdeki hakkı gibi.

Deriz ki; Ganimet taksiminden sonra gelen ve aldığı esirde hak sahibi olan kimsenin hakkı asılda (daha Önce) sabittir. Bu hak ile sözkonusu mülk (esir) karşılığında fidye olarak kıymeti alma hakkına sahiptir. Bunda ise vuran kişinin yaralının eşyasında hakkı asla sabit olmamıştır ki, bu hakkın gereği karşılığında kıymet olarak fidye alabilsin. Bu hakka ancak taksimden önce yaralı ölmüş olsaydı kendisine daha evvel yapılan tahsis sebebiyle sahip olurdu. Ama ganimet taksiminden sonra, tahsis edilen şey mevcut olmadığından hakkının sabit olması mümkün değildir.

Bunu şöyle bir örnekle açıklayalım: Mücahid, esir aldığı ve köle edindiği birini satsa, ortada hak

alacağı bir şey kalmadığı için onu tutup getiren kişinin hakkı diye de bir şey kalmaz. Düşmandan alınan seleb (ganimetin) durumu da böyledir.

1123- Buna göre, müslüman onu vurduğu anda kafirler yaralıyı diri iken çekip götürseler, darbesinden dolayı Öldüğü sabit olmadıkça, vuran kişinin onun atında ve eşyasında bir hakkı olmaz.

Çünkü sebebin tamamlanması onun ölmesiyle gerçekleşir. Başlangıçta onları almaya hak kazanması için sebebin kesinlik kazanması lazımdır. Bu sebebin zahiren varlığı yeterli değildir. Azat etme veya boşamanın taalluk ettiği (bağlı olduğu) şart gibi. Bu şart kesin olarak gerçekleşmedikçe neticesi de meydana gelmez.

Yaralının kesin olarak darbeden öldüğünü Öğrenmenin yolu, müslü-manlardan adaletli iki

şahidin şahitlik etmesidir.

Çünkü yaralının eşyası zahire göre müslümanlara ganimettir. Vuran kişinin bunlara hak kazanıp kazanmadığını kesin olarak öğrenmeğe ihtiyaç vardır. Bu da ganimetin taksiminden önce yaralının darbeden öldüğüne dair müslümanlara getireceği delil ile ancak meydana gelir.

1124- Ama yaralı, ganimet taksiminden veya satıştan sonra ölürse, delil gerilse bile, vuran kişi onun eşyasını almağa hak kazanamaz.

Çünkü taksim veya satışın gerçekleşmesiyle hak kazanacağı şey de kalmamış olur.

1125- "Kim bir kafir öldürürse ona yüz dirhem vardır" deseydi, durum tıpkı bunun gibi olurdu. Ancak ganimetler satılıp değeri taksim edilmeden yaralı ölürse, vuran kişi yüz dirhemi

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

almaya hak kazanır. Ama ganimetler dağıtıldıktan veya satılıp değeri dağıtıldıktan sonra yaralı ölürse, vuran kişi onun eşyasından birşey alamaz.

Çünkü burada alacağı hak ganimetin kendisidir. Ganimetin satılmasıyla bu hak mahalli ortadan kalkmaz. Satılan şeyin yerine kaim olması itibariyle ganimetin değeri (nakid) de ganimettir ve ganimeti alanlar arasında paylaşılır. Ama taksim ile bu hak mahalli ortadan kalkmaktadır.

Birinci durumda hakkın mahalli, yaralı kafirin eşyasıdır. Bu eşya başkasının hakkına geçmekle onun hakkı kalkmış olur. Zira eşyanın değeri (nakid), eşya değildir. İkisi arasında fark buradadır.

En iyi Allah bilir.^{438[9]}

^{438[9]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-

**Zimmî, Köle, Kadın Ve Başkalarına
Ganimet Tahsisi**

1126- Komutan "Kim bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" derse ve müslümanların safında çarpışan bir zimmî karşı düşman tarafından birini öldürürse her şeyi onundur.

Çünkü devlet başkanı (komutan) hem müslümanı, hem de zimmîyi içine alan genel bir lafızla ganimet tahsisini zimmîye de yapmış bulunmaktadır, mumî lafız, hükmün ispatında kapsadığı her şeyde nass gibidir.

1127- Ganimet tahsisini direkt zimmîye yaptığında zimmî bu şeye müstehak olduğu gibi, umumî lafızla da bu şeyleri almağa müstehak

olur.

Çünkü zimmî, müslümanların safında çarpıştığı zaman ganimetten bir pay ona da verilir. Tıpkı müslüman kişinin payı gibi pay alır. Pay almaya müstehak olan, ganimette ortak olur. Pay almaya müstehak müslüman gibi. Onun için ihtiyacı kadar yiyecek ve atına yem alma hakkına sahiptir.

1128- Savaşa katılmış olsun veya katılmasın tüccardan biri düşman tarafından birini öldürürse, her şeyini almaya hak kazanır.

Çünkü bu anda savaşmış ve ganimete bu savaşmasıyla ortak olmuştur.

Ganimet tahsisi hükmü onu da kapsamaktadır.

1129- Aynı şekilde, müslüman veya zimmî bir kadın da bir düşmanı öldürse, tahsis edilen

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ganimeti almaya hak kazanır.

Çünkü ganimetten hak edilecek şeye ortaktır. Yani savaşta alman ganimete kendisi de ortaktır.

1130- Şu ana kadar efendisinin yanında düşmana karşı savaşmış veya savaşmamış bir köle de öldürse, öldürdüğünün her şeyini ganimet olarak almağa hak kazanır.

Çünkü ganimetten müstehak olduğu bir payı vardır.

Ganimet tahsisi ile de öldürdüğünün her şeyini alma hakkına sahip olup aldığı şeyler efendisinin olur.

Çünkü kölesinin kazancıdır.

Ancak komutan "Hür kimselerden veya genel bir ifade ile müslü-manlardan kim bir kafiri öldürürse her şeyine sahip olur" diyerek kayıt ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sımladırma yapsa, bu taktirde alınan şeyler alan kişiye tahsis edilir.

Çünkü hak kazanma yapılan tahsisle olur. Tahsis yapılırken lafzın umumu muteber olduğu gibi, hususu (Özeli) de muteberdir.

1131- Ganimet tahsisi durumunda zimmi öldürdüğü düşmanın her şeyini almaya hak kazanamazsa, devlet başkanı (komutan) ona ganimet taksiminde uygun göreceği miktarda verebilir.

Çünkü müslümanlara tabidir. Savaşta onlara tabî olan kimse taksimde pay alma yerine, devlet başkanı (komutan) mn uygun göreceği miktarı almaya hak kazanır. Köle ve kadının durumu gibi.

Zira savaşa çıkmasına teşvik olması için ona mutlaka bir şeyin verilmesi lazımdır. Tabî ile metbû arasında (efendi ile köle gibi) eşitlik

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yapmanın yolu da yoktur. Onun için tabî kişilere ganimetten uygun görülen bir pay verilir. Süva-ri olduğunda da payı müslüman süvarinin payından fazla olmaz. Piyade olduğunda da durum aynıdır. Çünkü ne olursa olsun İslam ordusunda mutlaka zimmîden daha güçlü ve yararlı bir fert vardır. Yararı daha büyük olan müs-lümanın payı artırılmıyorsa, zimmînin payı nasıl artırılсын?

İmam Muhammed'in ifadesinin zahirinden anlaşıldığına göre yaran büyük olduğunda zimmînin payı müslümanın payına eşit olabilir. Halbuki sahih olana göre bu durumda da müslümanın payına eşit pay alamaz. Devlet başkanının uygun göreceği miktarda onun payı eksik olur. Nitekim kölenin kıymeti (azad ücreti) hür kişinin diyeti seviyesine çıkamaz.

Genel ganimet tahsisinde, öldürülen kafirin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eşyasını almada eşit değil midirler? Hatta zimmînin öldürdüğü düşmandan aldığı ganimet eşyası müslümanın aldığı ganimet eşyasından daha çok olabilir, zimmîye ganimetten verilen payda niçin zimmî ile müslüman eşit tutulmasın veya zimmîye daha fazla verilmesin? diye itiraz edilirse;

Cevap olarak deriz ki; Çünkü ganimet tahsisinden sonra öldürülenin eşyasını almaya hak kazanmak, ya öldürmek veya komutanın tahsis etmesiyle gerçekleşir. Bu konuda zimmî ile müslüman eşittir. Ama ganimetten almaya hak kazanmak, şeref ve izzet manası itibariyledir. Nitekim ganimet tahsisi ile eşyayı almaya hak kazanmakta süvari ile piyade de eşittir. Ancak bu demek değildir ki ganimet taksiminde de ikisinin eşit pay alması gerekir.

1132- Komutanın "Kim bir kafiri Öldürürse her şeyi onundur" sözünü bazıları işitmiş, bazıları da işitmemişse, sonra bir kişi düşmandan birini öldürürse, komutanın sözünü duymamış olsa bile, Öldürdüğünün her şeyi kendisinindir.

Çünkü komutanın ordudan herkese ayrı ayrı duyurması mümkün değildir. Sadece sözü asker arasında yayabilir ve bunu da yapmıştır. Bu da sözün kapsamına giren herkese ulaşmış hükmündedir. Nitekim ashaptan Ebu Katade ganimet tahsisi haberini duymadan önce-Huneyn Harbinde müşriklerden birini öldürmüştü. Rasulullah da sonradan duyduğumuza göre öldürdüğü kişinin eşyasını ona vermiştir.

Kaldı ki, sözü işitmek ancak muhataptan zararı önlemek durumunda şart koşulur. Halbuki bu durumda zararı değil, yararı bulunmaktadır.

1133- Buna göre, bir seriyye gönderip komutanına "Ganimetin dörtte biri sizindir" derse, sözü hepsi için geçerlidir. Çünkü komutana söylemek bütün seriyye fertlerine söylemek gibidir.

1134- Aynı şekilde bir kısmı işitip diğerleri işitmezse, yine hepsi işitmiş gibidir. Ne onlardan ne başkasından ganimet tahsisi sözünü kimse işitmemişse, hiçbir kimse öldürdüğünün eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü ganimet tahsisinden maksat, savaşmaya teşvik etmektir, Komutanın sözünü kimse işitmemiş ise, bu teşvik meydana gelmemiş demektir. Sanki komutan bu işi kendi içinde düşünmüş, fakat kimseye söylememiş gibidir. Ama başlarına verilen kimse işitmiş veya bazıları duymuşsa, savaşa teşvikten etmek olan

amaç gerçekleşmiş olur.

1135- Etrafındaki askerlere "Bu seriyyeye alacağı ganimetin dörtte birini tahsis ettim" derse ve seriyye elemanlarından bunu hiçbir kimse duymazsa, kıyasa göre tahsis edileni almaya hak kazanamazlar.

Çünkü onlardan biri kendisi işitmediği zaman amaç olan savaşa teşvik gerçekleşmemiş olur. Ganimet tahsisi ile amaç edinilen şeyi askerlerine veya gece ailesine yahut kendi kendine söylemesi arasında bir fark yoktur. Hepsi de geçersizdir.

İstihsana göre ise tahsisi almaya hak kazanırlar.

Çünkü belirttiğimiz gibi devlet başkanı (komutanın) askerleri arasında söylediği şey yayılır, yahut sanki bunu seriyyedeki kişilere

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ulaştırmalarım emretmiş gibidir. Bildirmeden önce seriyye hakkında bu hükmü kabul etmeni bir zararı da yoktur. Gerçi teşvikin gerçekleşmiş olması için tebliğ edilseydi daha iyi olurdu.

Mesela, devlet başkanının normal olarak bizzat kendisi askerle yahut seriyye fertleriyle muhatap olmaması veya onlarla konuşmaması durumu bunu açıklamaktadır. Zira devlet başkanları herkese yaymak istedikleri şeyleri kendi çevrelerindeki özel kişilere söyler ve bu onların adetlerindendir. Bu yolla hitabı onlara yaymış ve tebliğ etmelerini emretmiş sayılırlar.

1136- Komutan "kim bir kafiri Öldürürse her şeyi onundur" der ve giden seriyyeye sonradan yardımcı kuvvet gönderilirse, nıüsl umanlar d an kim bir kafir öldürürse herşeyini almaya hak kazanır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü yardımcı kuvvetin ortak olmaya hak kazanması, tahsis yapıldığında hazır olan kişinin hak kazanması gibidir. Komutanın söylediğini bilsin veya bilmesin bir kafir öldürdüğünde her şeyini almaya hak kazanır.

1137- Yardımcı kuvvetin başında yeni bir komutan gelir ve eskisi azledilir (görevden alınır)sa, yeninin gelişinden itibaren ganimet tahsisi geçersiz olur ve o andan sonra öldüreceklerinin eşyasını almaya hak kazanamazlar.

Çünkü ganimet tahsisinin geçerliliği, komutanın yetkisi (velayeti) itibariyledir. Azledilmesiyle bu velayet kalkmış olur. Bir şeyden maksat gerçekleşmeden önce ortaya çıkan engel, sebebin aslı ile beraber bulunmuş gibidir.

1138- Ganimet tahsisi yaptığında azledilmiş ise, bu tahsisi geçersizdir, aynı şekilde ganimet tahsisinden sonra ve düşmandan kimse öldürülmeden önce yahut ganimetler alınmadan önce seriyye gönderdikten sonra azledilmişse, yaptığı tahsis yine geçerli değildir. Ama önceki komutan azledilmeden önce ganimet alınmış ise, alınan bu ganimetten tahsisler geçerlidir. Çünkü azledilmeden önce ganimet tahsisi ile amaç (savaşa teşvik) gerçekleşmiştir.

1139- İlk komutan, gelen ikinci komutanın kendisini azledeceğini bildirmiş ve ikinci komutan henüz asker karargahına ulaşmamışsa, ilk komutan azledilmiş sayılmaz ve görevi ikinci komutanın karargâha varmasına kadar devam eder. Ama karargaha yaklaşır ve askerin yardım istemesi halinde yardım edecek duruma gelirse,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ilk komutan azledilmiş sayılır ve yaptığı ganimet tahsisleri geçersiz olur.

Çünkü onlara yaklaşıncı aralarına karışmış gibidir. Bu da halifenin birinci komutanı azletmek için ikinciği göndermesi durumunda olur. İkinci komutan askerlere yaklaşmadıkça birincisi azledilmiş sayılmaz. Çünkü askerin bir yöneticiye ihtiyacı vardır. İkinci ise uzak olduğundan yönetme görevini henüz yapamamaktadır. Askere yaklaştığında artık birincisi azledilmiş sayılır ve yönetim bunun eline geçer.

1140- Kendilerine yeni bir komutan gelmeyip başlarındaki komutan ölürse ve aralarından birini başlarına komutan yapsalar, ölen komutanın yaptığı ganimet tahsisleri geçerliliğini korur.

Çünkü ikinci komutan ölen birincinin halifesi olup onun yerine kaimdir. Onun için birincinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bütün uygulamaları geçerlidir ve yürürlükten kalkmaz.

Ama seçilen ikinci komutan bu ganimet tahsislerini muhataplara iptal ettiğini bildirirse, tahsisler yürürlükten kalkar ve kimse almaya hak kazanamaz.

Çünkü ölen birinci komutan mesabesindedir. Birinci komutan ganimet tahsislerini iptal ettiğini bildirdiğinde bu tahsisler iptal olduğu gibi, ikincinin de iptal etmesiyle yürürlükten kalkmış olur.

1141- Devlet başkanı askerlere "Komutanınız ölür ve öldü-rülürse filan kişi size komutan olsun" derse, sözü geçerli ve sahihtir.

Çünkü mutlaki şarta bağlamaktır ki, bu da sahihtir. Köle azadı ve talak (boşama) durumunda olduğu gibi.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Dayanağı da Rasulullah'ın Mûte günü buyurduğu rivayet edilen şu hadistir: "Zeyd öldürülürce komutanınız Ca'ferdir. Ca'fer de öldürülürse, Abdullah bin Revaha olsun".

Şu da vardır; Birinci komutan ölünce ganimet tahsisleri de İptal olur. Çünkü onu kendisi göndermesi itibariyle ikinci komutan halifenin vekilidir. Sanki başlangıçta ve birincinin ölümünden sonra kendisi ikinciye görevlendirmiş gibidir. Halbuki daha Öncekinin durumu böyle değildir.

Çünkü birincisinde ganimet tahsisi komutanın uygun gördüğü bir görüşüdür. Daha üst makamın görüşü ile onun görüşü yürürlükten kalkmaktadır. O da halifenin ikinciye görevlendirmesidir.

Birinci fasılda ise görüşü üstünde bir görüş

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sözkonusu olmamıştır. Sadece asker durumlarına bakarak onu başlarına komutan yapmıştır.

Görüşünün hükmü, halifesi itibariyle kalıcıdır. Sanki kendisi halife seçilmiş gibi. Nitekim namazda imamın yerine başkasının imam olması durumunda namaz sahih olur ve birinci imamın yaptıklarıyla cemaatin yaptıkları arasında bir fark yoktur. Bu da onun gibidir. '

1142- Beraberinde bulunan askerlere "Sizden kim bir kafir öldürürse her şeyi onundur" derse, sonra yardımcı bir kuvvet veya tüccar yahut düşman taraftan müslüman olan bir grup onlara katılır ve onlardan biri düşmandan birini öldürürse, kıyasa göre eşyasını ganimet olarak almaya hak kazanamaz. Çünkü "sizden" diyerek bu işi hazır olanlara tahsis etmiştir. Önceki du-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rumda ise durum böyle değildir. Orada "kim bir düşmanı öldürürse" diyerek hitap umumî olmuştur. Bu da hem hazır olan, hem hazır olmayanı içine alır.

İstihsana göre ise her şeyini almaya hak kazanır. Çünkü hazır olanların şahıslarını değil, savaşa teşvik etmeyi amaç edinmiştir. Bu manada hazır olan ve olmayan eşittir.

Nitekim onlara katılanlar ganimet alma esnasında hazır olanlar gibi savaştıklarında daha önce aldıkları ganimetlerde ortak oldukları gibi, ganimet tahsisi hükmünde de onlara ortak ve tahsis esnasında hazır olmuş gibi kabul edilirler.

1443- Asker arasında eraan altında kişiler olup devlet başkanının izni ile girmişlerse ve asker gibi savaşırlarsa, gerek ganimetten pay almada ve gerekse ganimet tahsisinde zimmîler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gibi işlem görürler. Yeterki devlet başkanının izni ile katılmış ve askerler gibi savaşmış olsunlar.

1144- Ama devlet başkanının izni olmadan darulislama girmişlerse, ganimet tahsisinden veya ganimet taksiminden faydalanamazlar. Bütün pay ve tahsisleri müslümanlarındır.

Çünkü yasal yollardan sağlanan bu hak, darulislamda bulunan vatandaşlara mahsustur. Devlet başkanının onlardan yardım istemesi dışında darul îsla-mın vatandaşı olmayanlar için bu hak sabit olmaz. Onlardan yardım istemekle hükmen kendileri de darul İslamın vatandaşlarına katılmış olurlar.

Maden ve rikaz (define) lerde de durum bunun gibidir, darulislamda e-man ile bulunan kişi devlet başkanından izin almaksızın bir maden veya define çıkardığı zaman, çıkarılan

şeylerin tümü kendisinden alınır. Ama devlet başkanının izni ile çıkarırsa, zimmî gibi işleme tabî tutularak beşte biri alınır ve gerisi kendisine verilir.^{439[10]}

1145- Darulharpten müslüman bir cemaat savaştacak güce sahip olup İslam ordusunun peşinde başka bir darulharbe girse ve hem kendileri hem de İslam ordusu ganimet aldıktan sonra darulharbi terketse, inüslümanların aldığı ganimetlerden beşte bir (humus) alınır. Eman altındakilerin aldığı ganimet-lerden ise bir şey

^{439[10]} Bu içtihad, petrol ve doğalgaz gibi maddelerin değer ifade etmediği, hatta kişinin tarlasında yüzeye vurduğu zaman tarlasını mahvettiği İlkdonemlere aittir. Ama petrol ve doğalgaz gibi maddeler değer kazandıktan, hatta dünyada en değerli maddeler olduktan sonra elbette bu içtihad da değişmiştir. Önceleri değer ifade etmeyip daha sonra değer kazanan bütün maddelerle ilgili alimlerin önceki içtihaları da bu şekilde değişmiştir veya değişmesi gerekmektedir. (Çeviren.)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alınmayıp hepsi kendilerinin olur.

Çünkü ganimet almaları dini destekleme şeklinde olmamıştır. Ganimetten beşte birin alınması için din uğrunda yapılan savaşta alınmış olması lazımdır. Bu da eman altındakilerin aldıkları dışında ancak müslümanların aldıklarında gerçekleşir. Zira eman altındakiler sadece ganimet kazanmak için onu almışlardır. Böylece kazandıkları kendilerinin olur.

Halbuki bundan önceki durumda böyle değildi. Orada ganimet müslümanların savaş ve caydırıcı gücü ile alınmıştır. Zira eman altındakiler müslümanların bayrağı altında savaşmışlardır. Onlardan yardım istemek avcı köpeklerin yardımından faydalanmak mesabesindedir. Onun için bütün ganimetin beşte biri alınır.

1146- Bunu yapanlar, iki tarafın aldığı ganimetleri alabilecek güçte olup zimmet ehlinen iseler alınan ganimetten beşte bir ayrılır ve gerisi onlara bırakılır.

Çünkü zimmet ehli darislâmın vatandaşlarıdır. İslam yurdunu savunmak için savaşırılar. Nitekim ehli zimmet mağlub olup bizim yardım etme imkanımız varsa, onlara yardım etmemiz vaciptir. Ama darulharbe girmelerinden sonra eman altındakilere karşı böyle bir görevimiz yoktur.

Darulislamın vatandaşı olup vatandaşlıkla müslümanlara tabî olan zim-mîler, darulharpte aldıkları şeylerde de müslümanlara tabî olurlar (Bu işlerde onlar gibi işlem görürler). Zaten ganimet darulharpte hepsinin işbirliğiyle alınmıştır. Onun için ganimetin tümünden beşte bir

alınır.

Ama eman altındakiler ise vatandaşlıkta müslümanlara tabî olmazlar. Ve darulharbe tekrar dönme imkanına sahiptirler. Alınan ganimette de durum böyledir. Müslümanlara tabî olmazlar.

1147- Darulharpte bir düşman, onların (eman altındakilerin) mallarından birşey alır ve İslam ordusuna sığınır, aldığı şey kendisinin olur.

Çünkü aldığı şeyleri müslümanların gücü ile değil, kendi gücü ile almıştır ve bu şeyler kendi malı olmuştur.

Aldıktan sonra adam müslüman veya zınnımı olup ordu ile beraber darulislama çıkıp gelse, aldığı bütün mallar kendisinin olur.

Çünkü onları müslümanların gücü ile almış

değildir.

Rivayete göre Muğire bin Şu'be aynı şeyi yapmıştır. Yol arkadaşlarını öldürmüş ve mallarını alarak Medineye gelmiş ve müslüman olmuştur. Rasu-lullah da getirdiği maldan beştebir payı almamıştır. Rivayete göre kendisine "İslama girmen makbuldür, ama getirdiğin mal haksızca alınmış bir maldır, ona ihtiyacımız yoktur" buyurmuştur.

Rasulullah bu sözleri, arkadaşlarına hiyanet ettiği için kendisine söylemiştir. Bu olayın hikayesi meşhurdur.

1148- Malı almadan önce İslama girmiş, sonra onlardan birini öldürüp malını almış ve İslam ordusu da ona yetişmişse, aldığı mal kendisi ile asker arasında ortak bir ganimettir.

Çünkü onu müslümanlarm gücü ile elde

etmiş ve himayeleri altında elinde korumuştur.

1149- Aynı şeyi askerlerden biri yapmış olsaydı, onun hükmü de aynı olurdu. Eman altındaki kişilerden biri de İslama girip bu işi yapmış olsa, hükmü yine aynıdır. Hatta çıkıp müslümanların zimmetine girse ve dönüşte bu malı ele geçirse, hükmü yine birdir.

Çünkü müslümanların zimmetine girince dârulislamdan İslam ordusuna katılan zimmî mesabesinde olur. Bu malı da ancak müslümanların gücü ile elde edebilmiştir.

1150- Yine İslam ordusuna sığınsa ve komutanın izni ile dönüp bu işi yapsa, hükmü aynı olur.

Çünkü belirttiğimiz sebepten aldığı şeylerde komutanın izni olunca zimmî mesabesinde olur.

1151- Bu işi komutandan izinsiz yaparsa,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eman almış kişi oranın vatandaşı değilse, aldığı mal İslam ordusunundur.

Çünkü dâruİslamdan askerle beraber giren, eman almış kişi mesabesindedir. Zaten caydırıcı ve vurucu gücü yoktur. Bu malı sadece müslümanların gücü ile aldığı için mal müslümanlarındır. Ama eman altındakiler savunma ve vurucu güce sahipse, mal onlarındır.

1152- İslam ordusu düşmandan esirler alsa ve daha sonra komutan "Kim bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" derse ve esirlerden biri kafirlerden birini Öldürse bakılır; şayet esirler öldürmeden önce taksim edilmemişse, alınan mal ganimettendir. Eğer esirler askere taksim edilmişse alınan mal, esir sahibinindir.

Çünkü taksim ile onun kölesi olmuştur. Öldürdüğünün malı da kendi malı gibi

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(efendisinin) dir. Taksimden Önce ise esir ganimettendir. Öldürdüğünün malı da ganimetten olur. En iyi Allah bilir.^{440[11]}

Ganimet Tahsisinde Ortaklık Ve Hesapla Alınan Pay

1153- Komutan "Kim bir esir alırsa o kendisininindir" derse ve bir adam iki yahut üç esir alırsa hepsi onundur.

Çünkü alan ve alman hakkında sözü geneldir.

1154- Yine "sizden bir insan bir esir alırsa, o kendisininindir" derse, hüküm aynıdır.

Çünkü alan ve alman şeylerin tümüne

^{440[11]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyeri’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/181-190

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

delalet eden genel bir lafız kullanmıştır. Böyle durumlarda şart edatı ile şahsa delalet eden "men" edatı arasında fark olmadığı gibi, "men" ile "insan" sözleri arasında da delalet yönünden fark yoktur. Ama şahsen yakalayıp muhafaza etmediği zaman, esir bütün askerlerindir. Hatta bir cemaat bir tek esir alsa, bu manaya göre onların olur.

1155- "Sizden kim on kişi yakalarsa hepsi onundur" derse ve onlardan biri yirmi kişi yakalarsa, hepsi onun olurlar.

Çünkü geneli ifade eden söz kullanmıştır. Bütün bunlar "Kim bir şey alırsa onundur" demesi gibidir.

1156- "On kişi yakalayanın onda biri onundur" derse ve bir adam yirmi kişi yakalarsa, sadece onda birini alabilir.

Bu da iki kişi eder.

1157- Yine "On kişi yakahyana onlardan bir kişi vardır" derse ve bir adam yirmi kişi yakalarsa, onlardan iki kişi alır. On kişi yakalarsa, sadece bir kişi alır. Onlardan da en iyisi veya adîsi değil, ancak ortalama olanı kendisine verilir.

Çünkü komutan müslümanlara çalışmasıyla sağladığı yarar yanında bunu kendisine tahsis etmiş bulunmaktadır. Geri kalan dokuz kişi ganimet olarak askerin tümüne kalır. Kişi mutlak olarak zikredildiğinde de vasat olanı anlaşılır. Kasten öldürme ile ilgili yapılan sulh esnasında şart koşulduğu gibi.

Zaten devlet başkanı hem onu, hem diğer müslümanları gözetmek zorundadır. Kendisine en iyisi verdiği zaman müslümanları gözetmemiş olur. Adisini verdiğinde de onu gözetmemiş olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İki tarafı da gözetmesi için ortalama birini kendisine verir. İşlerin en iyisi vasat olanıdır.

1158- Beş kişi esir alırsa bunlardan yarım kişiye hak kazanır ve hepsi gözetilerek ortalama kişiden verilir.

Devlet başkanı on kişi almasını şart koşturmuştur. Şart ise cüzler itibariyle meşruta (şart koşulan) şeye bölünmez. On kişiden az getirdiğinde bir şey almaya hak kazanmaması gerekir, denilse;

Cevap olarak deriz ki; söylendiği gibi değildir. Çalışmasıyla müslümanlara sağladığı yarar karşılığında bu tahsisi ona yapmıştır. Müslümanlara sağlanan yarar oranında tahsis edilen şeyden hak kazanır.

Zaten ganimet tahsisinden maksat, savaşa teşvik etmek ve esir almaya sevkettir. Şartı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

formalite olarak kabul ettiğimizde bu amaç gerçekleşmez. Çünkü dokuz kişi yakalayıp bunlardan bir şey almayacağını bildiği zaman bu işe girişmez ve arzu etmez. Zira bunun da bir takım sıkıntıları ve emekle masrafları gerekecektir. Kendisinin de diğer askerler gibi bir pay alacağını bildiğinde kişi buna çok nadir heves eder. Söylediklerimiz itibariyle teşvik tam manasıyla ancak getirdiği sayı oranında almayı hak edeceğini bildiği zaman gerçekleşir.

Mesela, komutan "Sizden kim on kafir öldürürse her şeylerinin onda biri kendisinindir" derse ve biri dokuz kişi öldürseydi, acaba öldürdüğü adam sayısına göre eşyalarından o oranda almaya hak kazanmıyacak mıydı? Herkes bilir ki, devlet başkanı (komutan)ın amacı on kişiyi şart koşturmak değildir. Çünkü bir kişinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşmandan on kişiyi öldürmeye veya esir etmeğe imkan bulması nadirdir.

1159- İki kişi düşmandan on kişi yakalarsa, ortalama olan bir kişi alırlar.

Çünkü müslümanlar için şart koşulan yararın gerçekleşmesi bu ikisi ile olmuştur. Şartta koşulan şey de aynı şekilde müşterek olur.

1160- Askerlerden birine "Düşmandan bir kişi yakalarsan o senindir" derse ve adam iki kişi yakalarsa, sadece birini alabilir.

Çünkü alan ve alınan sayıyı özel olarak sınırlandırmıştır. Böylece alan ve alınan konusunda genellik özelliği kalmamıştır.

Bunları aralıklı sıra ile yakalasa, sadece önce yakaladığını alır. Ama ikisini birlikte yakalasa, onlardan yine bir ve dilediğini alır.

Çünkü sadece âlâsını yakalasaydı o

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisinin olacaktı. Yanında başka birini de tuttuğu için ondan mahrum edilmez.

1161- "On kşî yakalarsan, onlardan sadece bir kşî senin olur" der ve biri yirmi kşî yakalarsa, sadece bir kşî alır.

Çünkü sözünde özellikle bunu belirtmiştir.

1162- Onları aralıklı yakalarsa, yakaladığı ilk on kşîden ortalama birini alır. Hepsini birlikte yakalarsa yine ortalama birini alır.

Az Önce geçen meselede olduğu gibi, burada da neden en iyisini tercih etme hakkına sahip olmasın? diye sorulursa;

Deriz ki; Çünkü orada müslümanlara sağladığı yarar karşılığında kendisine şart koşulmuştur. Burada ise getireceği şeylerden kendisine bir bölüm şart koşulmuştur. Onun için burada vasat itibar edilir.

1163- Beş kişi yakalarsa, ortalama olanlarından yarım kişi almaya hak kazanır.

Çünkü on kişiden bir kişi düşerse, beş kişiden de yarım kişi düşer. Zaten bir payın verilmesi, teşvik amacını gerçekleştirmek içindir.

1164- Askerden on kişiye "On kişi yakalarsanız bir tanesi sizindir" derse, daha önce söylediğimiz bütün şeylerde bir kişi için söylediği söz ile bu sözü arasında fark yoktur.

Çünkü yakalama işinde hepsini zikredince tahsis etmiş sayılır. Alan kişi için yapılan belirleme, alınanda da belirlemeyi gerektirir. Çünkü ona dayalıdır.

1165- O kişiye "sizden biriniz on kişi yakalarsa onlardan bir tane kendisinindir" derse ve biri yirmi kişi yakalarsa, ortalama olanlarından iki kişi almaya hak kazanır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü yakalama işinde her birini ayrı ayrı belirtmiş ve hitabını hepsine genelleştirmiştir. Alanlar hakkında hitabın genel olması, alınanlarda da genellik hükmünü ispat eder. Sanki bir ordu fertlerine hitap etmiş gibi.

Nitekim bu meselede, onlardan her biri on kişi yakalarsa, yakaladıklarından her biri bir kişi alma hakkına sahip olur. Aynı şekilde bir kişi yüz kişi yakaladığında onlardan on kişi alma hakkına sahiptir.

1166- Sadece bir adama "Aldığın on kişiden sana bir tane vardır" derse ve adam yirmi kişi yakalasa, iki kişi alma hakkına sahip olur.

Çünkü "ma" sözü, umum ifade eder. Yakalayan kişide ise umumu onunla ispat etmek mümkün değildir. Çünkü belirli bir kişiyi özel olarak belirtmiştir. Onun için "ma" kelimesiyle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sadece alınanlarda umum manası sabit olur. Ama "Eğer yaklarsan..." diyerek "in" şart edatını kullanırsa durum bunun zıddı olur. Çünkü bu sözünde ne şekil, ne mana yönünden umumu ispat edecek (ifade edecek) bir şey yoktur.

1167- Askerlerden birine "Ey Falan! Müşriklerden şu meydan okuyan kimseyi öldürürsen her şeyi senindir" derse ve bu sözü başka bir müslüman duyarak o müşrikin karşısına çıkıp onu öldürse, onun eşyasını alamaz.

Çünkü komutan konuştuğu kişiye bu işi tahsis etmiştir. Öldürülenin eşyasına hak kazanmak da ancak komutanın tahsisi ile olur. Ganimet tahsisi de birine özel olmaya elverişlidir. Başkası o işi yaptığında bu tahsis sanki hiç yapılmamış kabul edilir.

1168- Komutanın hitap ettiği kişi onu başka bir müslü-manla yardımlaşarak öldürse ve ganimet tahsisi de yürürlükte olsa, öldüren muhatap kişi, adamın eşyasının yarısını almaya hak kazanır. Diğer yarısı ise ganimete katılır.

Çünkü ikisinden her biri yarısını öldürmüş ve öldürenlerden herbiri için parça butune göre değerlendirilmiştir.^{441[12]}

Sınır Ve Miktarı Belirtilmeyen Ganimet Tahsisleri

1169- Komutan "Sizden kim bir şey getirirse onun bir kısmı kendisinindir" derse ve bir adam, yiyecek veya elbise yahut esirler getirse,

^{441[12]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/191-194

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bunlardan ne kadar alacağını komutan tesbit eder. Onu ve askerleri gözönünde bulundurarak uygun göreceği bir miktarı kendisine verir.

Çünkü getirebileceği şeyleri mevcutlar için kullanılabilen en genel lafızla dile getirmiş ve "şey" sözünü kullanmıştır. Bu da adamın getireceği her şeyi içine alır.

Getirilen bu şeylerden bir kısmını ona tahsis etmiştir. Bu da belirsiz bir miktarın ismidir. Ne varki bu belirsizlik, en geniş anlamda bolluğu ifade eder ve tahsisi yapan veya onun yerine bakan kişi genişlikle tasarruf edebilir. Bu meselede, ganimet tahsisini yapan, komutan (devlet başkanı) dır. Bütün tarafları gözetmekle mükelleftir. Onun için tarafları gözetttiği bir ölçü ile paylaşması gerekir. Bu paylaşması da taraflarca makbul olması lazımdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Mesela, malının bir kısmını birine vasiyet eden bir kimse gibi. Varis kişi, vasiyet edilen bu maldan dilediği kadar o kişiye verebilir. Çünkü O, tahsis yapan kişi makamında kâimdir. Vasiyet yapan kişinin varisleri yoksa malı bütün müslümanlarıdır. Devlet başkanı bu malı değerlendirir ve vasiyet yapılan kişi ile diğer müslümanları gözönünde bulundurarak mirastan o kişiye uygun bir miktar verir.

1170- "Kim bir şey getirirse ondan kendisine bir şey veya biraz yahut az bir miktar vardır" derse, bu da bundan önceki meseleye bakılarak çözümlenir. Ancak bu meselede ganimet tahsisi yapan komutanın vereceği miktarın, getirilen ganimetin yarısına varması doğru değildir. Çünkü getiren kişiye getirdiğinden az veya basit yahut belirsiz bir şey tahsis etmiştir. Bunlar da azlığın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

delilidir. Azlık ve çokluk ortak isimlerdendir.

Ancak mukabele (karşılaştırma) ile anlaşılır.

1171- "Kim birşey getirirse onun bir cüzü kendisininindir" derse, getirilen ganimetten ne kadar pay verileceği yine tahsisi yapan komutana kalmıştır. Ancak bu meselede de sadece yarıya kadar verebilir.

Çünkü iki cüzden en küçük cüz budur ve yarımıdır.

1172- "Bîr kısmı verilecektir" demesi de "bir miktar" demesi meabesindedir.

Çünkü azlık ve çokluk bir şeyin bazısı ve bir miktarı olur. Kesin miktar belirten bir şey tahsis lafzında yoktur. Onun için ne kadar verileceğini tahsisi yapan kişi kararlaştırır.

1173- "Kim bir şey getirirse, ondan kendisine bir pay vardır, derse, Ebû Hanife'nin kıyasına

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

göre ona getirdiğinin altıda biri verilir. Çünkü Ebû Hanife'ye göre bir pay altıda biri ifade eder. Nitekim, bir adam başkasına malından bir pay vasiyet ederse, varisleri ona altıda bir oranından az veremezler. Bu da ibni Mes'ud'dan rivayet edilmiştir.

İmam Ebu Yusuf ve Muhammedî'nin vasiyyet konusunda görüşleri ise şöyledir: Varislerden birinin aldığı pay kadar pay alır. Aynı zamanda Şureyh'in de görüşü budur. Bunu vasiyyetler bölümünde belirtmiştik. Burada imamların görüşüne kıyasla komutan bir pay tahsis ettiğinde yandan fazla olmayacak şekilde uygun görülen miktar verilir ve bu da bir cüz mesabesinde olur. Çünkü en az iki paydan bir paydır, iki cüzden bir cüz gibi.

1174- "Askerden birinin alacağı pay kadar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

pay vardır" derse, orduda süvari ve piyade olsa bile sadece piyade bir askerin payı kadar verilir.

Çünkü ancak kesin olan miktar kendisine verilir ve bu da asgari paydır. Mesela, beş oğlu ve beş kızı bulunan bir kimsenin malından başkasına bir pay vasiyet etmesi gibi. Bu durumda kendisine vasiyet yapılan kişi kızlardan birinin alacağı pay kadar pay alır. Miras mal bu durumda onaltı paya taksim edilir. Çünkü kesin olan budur. Bu meselede de durum aynıdır.

Bütün bu meselelerde kendisine ganimet tahsisi yapılan kişi payını aldıktan sonra getirdiğinden artakalan şeyler kendisi ve asker arasında ganimet taksimi esasına göre taksim edilir. Kendisine yapılan ganimet tahsisine bakılarak arta kalan ganimetten mahrum edilmez.

Kendisine yapılan tahsis ile getirdiği

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ganimette ortak olunca, arta kalan şeylerde tekrar nasıl ortak olur? diye sorulursa;

Derizki; Ganimet tahsisi bir şeye bedel (ivaz) olduğu zaman, sözü edilen bu şey yasaktır. Gazi kişi düşmana çok zarar verdiği şeylerde şart ile bedele (ivaza) müstehak olmaz. Buna ancak teşvik için yapılan ganimet tahsisi ile hak kazanır. Şeref ve üstünlük anlamından dolayı tahsis edilen paydan sonra arta kalan ganimette askerle ortak olur.

1175- "Bin dirhem getirene iki bin dirhem vardır" derse ve bir adam dediği kadarını getirse, sadece getirdiği kadar alabilir.

Çünkü teşvik ve yarar, getirdiği şeylerin tümünü veya bazısını ona tahsis etmeyi gerektirir. Getirdiğinden fazlasında teşvik manası sözkonusu olmadığından ona müstehak olamaz.

11756- Dinar, mukavemet görmeden tutulan esir ve at gibi birinci sınıf ganimet malı sayılan şeyler dışında bizatihi mak-sud olmıyan ve getirilmesi şart koşulan bütün şeyler hakkında durum aynıdır.

Getirilen şeylerin kıymeti, tahsis yapılarak şart koşulan şeylerin kıymetinden az olduğunda daima getirilen şeylerin kıymeti kadarına hak kazanır.

1177- "Kim bir esir getirse o kendisininindir ve ayrıca beşyüz dirhem de alacaktır" derse, bu tahsis geçerli olur ve bundan sonra alınan ganimetlerden ona beşyüz dirhem verilir.

Nitekim, bir düşman komutanını yakalıyana hem yakaladığı kişi hem de bin dinar vardır veya kralı yakalayıp getirene hem kral hem yirmi esir daha verilecektir, derse ve askerden biri bunu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerçekleştirse, düşmana bu işi ile zarar verdiği için, getirdiğinden çok da olsa kendisine yapılan tahsisi almaya hak kazanır. Mesela, "kralı kim öldürürse ona on bin dinar vardır" derse ve adamın biri onu öldürürse, müslümanlar onun ölümü ile hiçbir mal kazanmasa bile, onbin dinarı almaya hak kazanır.

1178- Surun üstünden saldıran bir müşrik görüp "Kim sura tırmanır ve onu yakalarsa, kendisine hem o, hem beşyüz dirhem verilecektir" derse ve adamın biri bunu gerçekleştirirse, tahsis edilen şeyi almaya hak kazanır.

Çünkü amaç düşmana zarar vermesidir ve bunu da fiili ile gerçekleştirmiştir.

1179- Saldıran düşman kişi kaleden çıkarken surun üstünden müslümanlann

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisine ulaşabilecekleri bir yere düşse ve müslümanlardan biri onu yakalasa yahut öldürse, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü komutan ona bu tahsisi, sura tırmanması ve yakalayıp Öldürmesi şartıyla yapmıştı. Bunda da, düşmana büyük zarar vermek vardır. Bu da kaleden çıkarken damın yere düşmesi ve müslümanların onu öldürmesinde mevcut değildir. Onun için kendisi düşmana bu zararı veremediğinden, bir şey almaya hak kazanamaz. Nitekim düşman kişi müslümanların saldırısından emin ola-miyacak şekilde müslüman askerler arasına düşse ve adamın biri onu Öldürse, kendisine tahsis yapılan kimse yine hak kazanır mıydı? Hayır.

1180- Ama kalenin içine düşse ve müslümanlardan biri tırmanıp onu yakalasa veya

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldürse, tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanır.

Çünkü şart koşulan şeyi fazlasıyla yapmıştır. Kaleye tırmanmak ve içeri girip onu yakalamak, düşmana zarar vermek ve kuvvet izhar etmek bakımından sadece sura tırmanmaktan daha büyüktür.

1181- Düşman kişi olduğu gibi sur üstünde dursa ve tırmanan müslüman onu yakalayıp müslümanların ulaşamayacağı bir yere atsa, sonra yakalayıp öldürse, tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanır.

Çünkü koşulan şartı anlam olarak yerine getirmiştir. Yaptıkları sebebiyle adam kaleden düşmüştür. Bu da düşman kişinin yanına çıkmak gibidir. Nitekim adamın boynuna kemend geçirip surdan aşağı atsa ve öldürse, tahsis edilen

şeyleri almaya hak kazanır.

1182- Komutan "Onu kim yakalarsa kendisininindir" deyip sura tırmanmayı belirtmeseydi ve düşman kişi kaleden çıkarken surdan düşseydi, duruma bakılırdı; müslümanların ulaşamıyacağı bir yerde iken adamın biri onu yakalarsa, kendisinin olur. Müslümanların ulaşacağı bir yerde iken yakalanırsa, bütün müslümanlara ganimet olur.

Çünkü müslümanların ulaşacağı bir yere düşmüşse, bütün müslümanlar tarafından yakalanmış sayılır. Bundan sonra kim yakalarsa yakalayan şahıs söz-konusu değildir. Ama müslümanların ulaşamıyacağı bir yere düşmüşken gidip biri yakalarsa, bu durumda yakalayan kişisindir.

1183- "Kim sura tırmanır ve içerideki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşmana saldırırsa, kendisine beşyüz dirhem vardır" derse ve bu işi bir adam yapsa, tahsis edilen şeyleri almaya hak kazanır.

Çünkü düşmana zarar verme gerçekleşmiştir>

Ama sura tırmanıp düşmana saldırmak için yanlarına inemezse, tahsis edilen şeyleri almaya hak kazanamaz.

Çünkü yaptığı işle şart koşulan zarar gerçekleşmemiştir.

1184- Müslümanlar bir gediğin yanına geldiklerinde, komutan "Kim bu gedikten girerse, ona on dinar vardır" der ve bir adam girer, ama kimseyi öldürmezse, on dinarı alır.

Çünkü koşulan şartı yerine getirmiştir. Amaç onlara zarar vermektir ve o da gerçekleşmiştir.

1185- Başka bir gedikten girer veya bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

duvardan, kalenin içindeki düşmanın yanına inerse, bakılır; adamın cesaretini, düşmana verdiği zararı ve müslümanlara yararını gösteren sura tırmanış gibi zor ve ona eş bîr güçlkle bu işi başarmışsa, tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanır.

Çünkü şart koşulan şeyi fazlasıyla gerçekleştirmiştir.

1186- Kaleye girdiği yer sura tırmanmaktan daha kolay veya daha zor, ancak müslümanlara yararı daha az ise, tahsis edilen ganimeti alamaz.

Bu bölümün sonuna kadar zikredilen meselelerde esas budur.

1187- Amaca nisbetle şart koşulan şeyden azı gerçekleştirildiğinde, kişi bir şey almaya hak kazanamaz. Ama o kadarı veya fazlası gerçekleştirilirse, tahsis edilen şeyi almaya hak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kazanılır. Hatta "güzelinden bin dirhem getirene yüz tanesi verilecektir" denilse ve biri değişik türden bin dirhem getirse, hiçbir şey alamaz.

Çünkü burada amaç, mal menfaatidir. Getirdiği şey ise şart koşulanın altındadır.

1188- "Normalinden bin dirhem getirene güzelinden yüz dirhem vardır" derse ve adamın biri güzelinden bin dirhem getirse, sadece normalinden yüz dirhem alabilir.

Çünkü şart koşulandan daha yararlısını getirmiştir.

Ancak şart koşulurken tahsis edilen şeyden başkasına hak kazanamaz.

Çünkü hak kazanma tahsiste belirtme itibariyledir.

1189- "Kim güzelinden bin dirhem getirirse ona verilecektir" derse ve biri normalinden bin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dirhem getirirse, getirdiğini almaya hak kazanır.

Çünkü burada şart koşulan şeyde müslümanların menfaati söz konusu değildir. Getirilen şeyde kalite ve nitelik, müslümanların menfaati için gözönünde bulundurulur. Şart koşulan şeyde hem getirenin, hem de müslümanların menfaati söz konusu olduğu zaman getirilen şeyin kalite ve niteliği gözönünde bulundurulur. Ama getirilen şeyin tümü getirene ait ise, bu şeyler söz konusu olmaz.

1190- "Normalinden kim bin dirhem getirirse, o kendisinindir" derse ve biri beytülmal parasından bin dirhem getirirse, sadece normalinden bin dirhem alabilir.

Çünkü hak kazanma, tesmiye (belirtme) itibariyledir. Kendisine tahsis edilen şey ise, normalinden bin dirhem fazladır. Kendisine tahsis

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilenin fazlası umumî ganimete eklenir.

Buna göre daha sonra şöyle denilmiştir:

"Kim saf altın getirirse..."

En iyi Allah bilir.^{442[13]}

Ödürme İle Hak Edilen, Ama İhtilaf Durumunda Hak Edilmeyen Ganimet Tahsisleri

1191- Komutan "Kim bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" derse ve bir müslüman bir müşriki vurup yere yıksa, bir başkası da onun kafasını kesse, bakılır; vuran kişi öldürmüş, diğeri öldükten sonra kafasını kesmişse, eşya vuran kişininindir.

^{442[13]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyeri'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/195-200

Çünkü kendisi öldürmüştür. Öldürme işi de kişinin ölmesiyle gerçekleşmiştir Nitekim vuruşu ile müşrik adam ölmüştür.

1192- Darbesiyle ölmeyip aldığı yaraya rağmen karşı koyabiliyor veya sözle yahut başka bir şeyle düşmana destek olabiliyorsa, bu durumda eşyası kafasını kesen müslümanın hakkıdır.

Çünkü Öldüren odur. Vuran birinci kişinin darbesinden sonra sadece yaralanmıştır.

Bundan sonra ise ölmüştür. Zaten komutan "kim yere serer veya vurursa" demeyip kim öldürürse, sözünü kullanmıştır.

Birincinin vurması olmasaydı ikincisi kafasını kesme imkanı bulamazdı, diye İtiraz edilirse, deriz ki;

Bu adam buraya çıkmasaydı, katil onu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Öldürme İmkânı bulamazdı. Zaten bununla kendi kendini öldürdüğü açığa çıkmaz.

Mesela, biri atı üzerindeki düşmanın boynuna bir ip geçirse ve atından yere düşürüp bu şekilde tutsa, sonra başkası gelip onun kafasını kesse, birinci kişi onu öldürmüş sayılır mı? Sayılmaz. Birincinin yere düşürmesi ve boynuna ipi geçirmesi olmasaydı belki ikincisi onun kafasını kesmeğe imkan bulamı-yacaktı ama, öldüren kişi onun kafasını kesen kimsedir.

1193- Yine birinci şahıs tarafından öldürücü yara alsa ve bir iki gün yaşadıktan sonra öleceği açık iken başkası gelip kafasını kesse, ganimet eşyası kafasını kesen kişininindir.

Çünkü hakikaten öldüren odur. Nitekim kasten öldürme olayında buna benzer bir durumda kısas (veya diyet) ikinci şahsa (kafasını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kesene) yüklenir. İkincinin yaptığı iş birinciye tebriye (Kurtarma) sayılmaktadır. Çünkü onun yaptığı işi kesmiştir. Bunun delili de :

1194- Hz. Ömer olayıdır; Mihrabda onu vuran kimse kendisine ölümcül bir darbe vurmuştur. Hatta içtiği süt yarasından dışarı çıkmış ve bu yaradan ölmesinin kesin olduğu anlaşılmıştır. Buna rağmen Hz. Ömer ölmedikçe diri sayılmıştır. Hatta bir oğlu vefat etse Hz. Ömer onun varisi olur ve bu durumda o çocuk Hz. Ömer'in hiçbir şeyine varis olamazdı. Çünkü henüz Ömer hayattadır.

1195- Birincisi onu vurmuş ve barsaklarını dökerek yere sermiş yahut boynunu koparmadan kesmiş ise ve bütün bunlara rağmen ruhunu teslim etmemişken bir diğeri gelip kafasını koparmışsa, öldürülenin eşyasını birinci vuran

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kişi almaya hak kazanır.

Çünkü birincinin vurmasıyla bu kişi ölmüş gibidir. Kafası kesilinceye kadar taşıdığı canlılık ise kesilen hayvanın çırpınması mesabesinde olup muteber değildir.

Nitekim kurt bir koyuna saldırır ve karnını deşer yahut boğazını keser, sonra sahibi yetişir de keserse etini yiyemez. Kesme anında çırpırsa bile etini yemesi helal değildir. Ama kurt onu kötü yaralar ve bir iki gün içinde bu yaradan öleceği muhakkak iken sahibi gelir keserse eti helal olur. Bu da yüce Allah'ın "Yırtıcı hayvan tarafından yenilip canı çıkmadan boğazladığınız..."^{443[14]} ayetinin anlamıdır.

Buna dair bir olay İbni Abbas'tan şöyle rivayet edilmektedir: "Kurdun karnını yardığı ve

^{443[14]} Maide.3

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

barsaklarını yere döktüğü bir koyunu sahibi yetiştirip boğazlarsa hükmü ne olur?" sorusuna: Yenilmesinde bir sakınca yoktur, demiştir.

Kaldı ki kesin olan bir şey ancak kesin başka bir şeyle değişir. Daha Önce ruhun varlığı kesindir. Ruhun kalmadığı kesin olarak anlaşılan ve ölümü kesinlikle kanıtlayan bir şey olmadıkça ölümüne hükmedilmez. Bir iki gün yaşıyacağı tahmin edilen bir canlı, ne kadar yara alsa, maktul (ölü) sayılmaz. Ölümü ancak kafasının kesilmesiyle kesinleşir.

1196- Kafasını kesen kişi "Ölmeden önce kafasını kestim" der ve vuran kişi de "Hayır, kafasını öldükten sonra kestim" derse, dış görünüşün desteklediği söze itibar edilir. Vuran kişi beürtiğimiz şekilde boynunu kesmiş ve karnını yarmışsa, onun sözü geçerli olur. Çünkü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bu vurmasının onu öldürdüğü, kafasını kesmenin de aynı şeyi

yaptığı kesindir. Vurma ile kafa kesmenin etki bakımından eşit olması halinde

önce işi yapmış olanın sözü tercih edilir.

Vuran kişinin vurmasıyla derhal ölmeyip bir iki gün daha yaşıyacak

şekilde olursa, kafasını kesenin sözü tercih edilir ve öldürülenin eşyası ona verilir.

Çünkü kafasını kesmenin onu öldürdüğünü kesin anlıyoruz. Vuranın vurmasında ise bu kesinlik yoktur. Zayıf ile güçlü haber arasında çelişki de yoktur. Ruhunun çıkmasıyla kafasını kesme işinin öldürdüğü kesin olduğundan ona itibar edilir.

1197- Vuran kişinin açtığı yara belirsiz veya

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vücutta açık olmayıp yaralının sahipleri onu alıp götürürken diğeri kafasını keserse, her şeyi kafasını kesenindir.

Çünkü kafasını kesmekle kesin olarak öldüğünden emin oluyoruz. Vuran kişinin yaralama işi açıklık kazanmadıkça kesinlik değil, tereddüt ifade etmektedir. Tereddütlü şey kesin şeye engel olamaz. Çünkü kesin olarak yaşadığı bilinen kişinin öldüğü, ancak o derecede kesin bir şeyle kabul edilir. Bu da ikincinin yaptığı işten sonra gerçekleşmiştir.

1198- Bir müslüman, müşriklerden birini atından alarak müslümanların safına kadar getirse ve orada boğazlasa, eşyasını almaya hak kazanmıyacağı gibi, boğazlamaya da hakkı yoktur.

Çünkü onu müslümanların safına kadar diri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

getirince esir olmuş olur. Devlet başkanının izni olmadıkça esiri öldürmek caiz değildir. Çünkü devlet başkanı esirleri öldürtebileceği gibi fey' de sayabilir. Bu ikisinden birini tercih etme hakkına sahiptir.

Devlet başkanı (veya komutan)ın "Kim bir kafiri öldürürse her şeyi onundur" sözünden maksat, esiri Öldürmek değildir. Amacı bu olmadığı gibi tek maksadı savaşmaya teşvik etmektir. Devlet başkanının izni olmadıkça esiri öldürmek dinimizce caiz değildir.

1199- Müşriki alıp gelirken iki ordu arasında bir yerde atından indirip öldürse, her şeyini almaya hak kazanır.

Çünkü düello yolu ile düşmandan birini öldürmüş sayılır. Sadece atından indirmekle de esir sayılmaz. Nitekim onu orada yakalamasaydı

kendisinden intikam almış olurdu.

Ama birincisinin durumu böyle değildir. Çünkü müslümanların safına ulaştıktan sonra artık o kişi esir sayılır ve bu adamın getirdiği olmasa bile ondan intikam alınmaz. Aradaki fark şöyle anlaşılabilir: Müslümanların safına ulaştıktan sonra bu esir müslüman olursa, onların kölesi olur.

1200- İki saf arasında atından indirdikten sonra öldürmeden adam müslüman olursa, hür olur ve ona bir zarar verilmez.

1201- Boynuna ip atarak atından indirse ve iki saf arasında öldürse, her şeyi onundur.

1202- İpi ile müslümanların safına kadar çekse ve orada öldürse, eşyasını almaya hak kazanamaz. Ancak müslümanların safı yanında bile müşrik hala kendini savunuyor, tedavisine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bakıyor ve döğüşüyorsa bu durumda öldürecek olursa, her şe-yını almaya hak kazanır.

Çünkü savunurken ve savaşırken esirliği gerçekleşmemiş demektir. Nitekim müslümanların safına kadar getirilse ve orada vuruşur ve kendini savunurken düşse ve müslümanlardan biri vurarak Öldürse, eşyasını almaya hak kazanır.

1203- Müslümanların safına girince İslama girerek silahını bıraksa, ondan sonra bir müslüman onu öldürse, eşyasını alamaz.

Çünkü silahını bırakmakla esir olmuş ve kendini teslim etmiştir.

1204- İki taraf savaş düzeni alırken, komutan "Kim bir düşmanın başım getirirse ona yüz dinar vardır" derse, caiz olur. Bu şartla sadece erkekler hedef alınmış ve onlar için tahsis

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilmiş olur. Onların çoluk çocukları veya malları amaç değildir.

Çünkü bu durumda amaç, savaşa teşviktir. Sözün mutlaklığı, halin delaletinden bilinen şeyle mukayyed olur. Bir kafiri Öldürüp kafasını getiren herkes, komutanın tahsis ettiği şekilde ganimetini almaya hak kazanır.

1205- Adamın biri getirdiği baş için "Bunu ben öldürdüm" derse, bir başkası da "Hayır, ben Öldürdüm, onu benden aldı" derse, başı elinde getirenin sözü geçerlidir.

Çünkü açık durum ona şahitlik etmektedir. Kafasını kesmesi ve elinden tutup getirmesi kendisinin öldürdüğüne delildir. Yapacağı yeminle onun sözü tercih edilir.

Denilseki: Zahire göre hak kazanma zail olur. Hak kazandığını ispat

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etmesi lazımdır.

Deriz ki: Evet, ancak teklif güç nisbetinde olur. Müşriki öldürürken Öldürdüğüne dair adaletli iki şahit getirme imkanı yoktur. Hak kazanabilmesi için alametleri hakem yapmaktan başka çare yoktur.

Çünkü biliyoruz ki komutanın amacı savaşa teşvik etmek ve ancak cen-gaverlerin yapabileceği şeylere teşvik etmektir. Bu da maktulün başını kesme dışında olan öldürme işidir. Sanki bunu söylerken baş kelimesini kinaye olarak kullanmıştır. Lafız da bir delile dayanarak mecaz olarak kullanıldığı zaman

hakiki manasından çıkar.

Mesela öldürdüğü bir müşriki düşman askerler çekip götürse ve kendisi başım kesip getirme imkanı bulamazsa yahut başını kestikten

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sonra bir nehirde düşürse ve su alıp götürse, öldürdüğü müşrikin eşyasını yine almağa hak kazanır. Yine kestiği kafasını yuvarlarken gidip başkasının eline geçse, onu alan bu kişi müşrikin eşyasını almaya hak kazanır mı? Hayır. Eşyasını yine öldüren adam alır. x

1206- Biri elinde bir baş ile gelse ve bazıları "Bu, ölünün başıdır, öldükten sonra kesip getirmiştir" derse, başı getiren de, "Hayır, ben öldürdüm" derse, yapacağı yeminle beraber sözü tercih edilir.

Çünkü kendisinin öldürdüğünü gösteren bir alamet gördük. Böyle durumlarda alameti hakem yapmak esastır.

1207- Bazıları "Bu, müslümanın başıdır" derse, simaya bakılır. Başın üzerinde müşriklerin siması (alametleri) varsa, getiren kişi eşyayı

almaya hak kazanır, yoksa alamaz.

Çünkü alamete bakılarak hüküm verildiği yerlerde simayı hakem yapmak esastır. Delili de, müslümanlarla müşriklerin ölüleri karıştığında simaya bakıldığı gibi, cenaze namazlarının kılınması ve gömülmeleri işinde de simaya itibar edilir.

1208- Müslümanın veya müşrikin başı olduğu kestirileme-yip şüphe devam ederse, başın müşrike ait olduğu anlaşılan-caya kadar kendisine bir şey verilmez.

Çünkü eşyasını almaya hak kazanırken yanında alameti vardı. Ama bu alamet olmayınca davası sabit olmaz ve bir şeye hak kazanamaz. Şart koşulan şeyi gerçekleştirdiği açığa çıkmadıkça bir şey alamaz.

1209- Biri getirdiği başın sahibini kendisinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldürdüğünü iddia ediyor, yanındaki diğeri de kendisinin öldürdüğünü iddia ediyorsa, başı elinde getirenin sözü yapacağı yeminle beraber tercih edilir. Yemin ederse ganimet eşyasını alır. Yemin etmezse, kıyasa göre ikisi de bir şey alamaz.

Çünkü yeminden kaçınan kişi hakkı olmadığını kendisi itiraf etmiş olmaktadır. Diğerinin de öldürdüğüne dair üzerinde bir alameti yoktur. Çünkü baş elinde değil, diğerinin elindedir. Hak sahibi olduğunu ispat etmeğe ihtiyacı vardır. Böylece yeminden kaçınan birinci ile delili olmayan ikinci şahıs birşey alamazlar. Birincinin yeminden kaçınması zaten delil değildir.

1210- İstihšana göre ise eşyasını ikinci şahıs alır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü birincinin yeminden kaçınması, kendisinin öldürmediğini itiraf etmesi demektir.

1211- İnkâr ettikten önce veya sonra diğer kişinin Öldürdüğünü itiraf ederse, ganimet eşyası onundur.

Yemin etmekten kaçınması durumunda da sonuç aynıdır. Her halükarda mana şudur: Baş elinde getiren kişi tahsis edilen ganimet eşyasını almaya müs-tehak olduğunu gösteren alamet taşımaktadır. Yeminden kaçınması veya ikincinin öldürdüğünü itiraf etmesiyle hak ettiği şeyi ikinci şahsa aktarmıştır. Bu da sahihtir. Mesela, bir şeyin bir kişiye ait olduğunu biri itiraf etse, o da kendisinin değil, başkasına ait olduğunu söylese, bu şey ikinciye ait olur ve ikran ile hak kazandığı şeyi diğerine aktarmış sayılır.

1212- Yine iki kişi bir baş getirse ve ikisinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldürdüğünü iddia etse, ganimet eşyası ikisininindir. Başın ikisinin elinde olması veya ikisinin öldürdüğünü itiraf eden birisinin elinde olması durumu değiştirmez.

Çünkü başın ikisinin elinde olması veya birbirlerini doğralamasıyla alamet açığa çıkmıştır.

1213- Başı elinde tutan kişi "Onu bu adamla beraber öldürdük" derken, diğeri "Hayır, yalnız ben öldürdüm" derse, ganimet eşyası ikisininindir.

Çünkü öldürme alameti başı elinde tutan kişi üzerindedir. Beraber öldürdüğünü itiraf etmesiyle müstehak olduğu şeyin ancak yarısını diğerine aktarmıştır. Onun için diğer yarıyı alma hakkı devam etmektedir.

1214- Her ikisi başı tutarak getirse ve ayrı ayrı herbiri kendisinin öldürdüğünü iddia etse, herbiri arkadaşının iddiasına karşı yemin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etmekten kaçınırsa, tahsis edilen ganimet eşya diğerine kalır. İkisi de yemin ederse, ganimet aralarında eşit paylaşılır.

Çünkü alamette ikisi de eşit olup başı ikisi de tutarak getirmiştir. Hak kazanma da ona dayalıdır.

1215- Müslümanlar birinin bir kafayı kesmekte olduğunu görse ve kendisinin öldürdüğünü söyleyerek yemin de ederse, ganimet eşyası ona verilir.

Çünkü öldürdüğünün alameti beraberindedir.

Uzak yerden gelmekte olduğunu ve böyle uzak yerde öldürüp kafasını kesemeyeceğini görürlerse, ona ganimet eşyası verilmez.

Çünkü alametin hakemliği ancak ona aykırı daha güçlü bir delilin bulunmaması halinde geçerlidir. Halbuki burada aykırı bir delil

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bulunmaktadır. Çünkü adamı öldürmesi mümkün olmayan uzak bir mesafede olduğunu biliyoruz. Herkes bu durumda adamın yalan söylediği şüphesini taşımaktadır.

1216- Onu öldürdüm, sonra düşmanla çapışarak uzaklaştım ve dönüşte başını kestim, derse sözüne itibar edilmez.

Çünkü zahirin kendisine şahitlik yapamıyacağı ve doğruluğuna delalet e-decek bir alamete sahip olamadığı bir şeyden haber vermektedir. Kendisine birşey verilirse, sadece kuru iddiası sebebiyle verilmiş olacak ki, bu da nass ile caiz değildir.

1217- Komutan, yenilgiye uğramaya yüz tutarlarken "Kim bir baş getirirse ona yüz dirhem vardır" derse, bundan "erkek düşman" başı anlaşılır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü düşman yenilgiye uğrayınca müslümanlar takibeder ve önlerine çıkanı Öldürürler. Zahirre göre maksat, savaşı ve düşmanı takib etmeye teşvik etmektedir.

Komutan "Düşmanın kadınlarının esir alınmasını kastedtim" derse, sözü geçerli olmaz.

Çünkü söylediği Ue düşündüğü birbirini tutmamaktadır. İçindeki düşüncesini anlamalarına da imkan yoktur. Hüküm ancak söylediği ve bütün işlerde esas olan zahirre göre verilir. Ancak düşüncesini açıklayıp "Kim düşman kadınlarından birinin başını getirirse, ona şöyle vardır" derse, sözü geçerli olur.

1218- Düşman yenilmiş ve dağılmış, müslümanlar da savaşı bırakmış, ondan sonra komutan "Kim bir baş getirirse ona şöyle vardır" derse, o zaman sözünden maksat, kadın ganimet

getirmek olduğu anlaşılır.

Çünkü savaş bitmiş ve ganimet toplama zamanı gelmiştir. Sözünden anlıyoruz ki, amacı düşmanı takib ve ganimet toplamaktır. "Ben, öldürülen erkek düşmanın başını kasdettim" derse, sözüne itibar edilmez. Zira belirttiğimiz gibi her işte hüküm, galip olan zahire göre verilir.

1219- Savaş esnasında "Kim iki baş getirirse biri onundur" derse, sözü kadın esir alma olarak anlaşılır.

Çünkü getireceği şeylerin bazısını ona mülk olarak vermiştir. Bu da öldürülen erkeğin payında değil, esir kadınlarda gerçekleşir. Çünkü öldürülenin başı bir leş olup onu vermekle teşvik manası meydana gelmez. Ama "Getirene yüz dirhem vardır" derse, durum değişir. Bunu getiren kişi yüz dirhemi almaya hak kazanır. Çünkü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

burada savaşa teşvik anlamı, tahsis edilen şeyle gerçekleşmektedir.

1220- Düşmanın patriği öldürüldü. Kim başını getirirse, ona yüz dirhem vardır, derse ve düşman komutanı ancak çarpışma ile ele geçirilebilecek bir yerde olup müşriklerden biri çarpışarak onun başını getirirse, yüz dirhemi almaya hak kazanır.

Yine müşriklerin savunacağından korkulan bir yerde olup bir müşrik onu kendileriyle çarpışmadan alıp gelse, tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanır. Çünkü biliyoruz ki komutanın amacı, düşman komutanın başını getirmeye teşvik etmektir. Bu da onu getirmiştir. Bu işte de düşmanı rezil etmek ve intikam almak vardır.

Çünkü komutanların başını getirmeyi şart koşarken, öldürüldüğünde düşmanın güç ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

moralinin kırılmasını amaç edinmiştir. Bu da cihadın bir çeşididir. Bu işi gerçekleştiren de tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanır.

1221- Düşman oradan uzaklaşıp gittikten sonra biri gidip düşman korkusu olmayan yerden onun kafasını kesip getirirse, az veya çok bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü bu işi cihad değildir. Sadece leş olan bir şeyi kendisine taşıma karşılığında komutanın verdiği bir ücrettir. Herhangi bir zümreye de yönelerek söylememiştir. Sadece "kim başını getirirse" demiştir. Böyle bir iş için ücret vermek de olmaz.

1222- Bir kişiye özel olarak yönelip "Düşman komutanının başını getirirsen sana şöyle vardır" yahut bir zümreye "Hanginiz düşman komutanının kafasını getirirse ona şöyle vardır"

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

derse, mesele değerlendirilir ve başı getiren kişiye böyle bir iş için tahsis edilen miktardan fazlası verilmez.

Çünkü bu iş komutanın ücretli adam çalıştırması kabilindendir. Ancak ücretli tahsisi fasit bir işlemdir. Çünkü yapılacak işin miktarı meçhuldür. Zira ücret tahsis ederken işin yeri belirlenmiş değildir. Fasit ücretle çalıştırmanın hükmü, işin gerçekleştirilmesi halinde benzer bir iş için verilen ücreti vermektir. Bu miktardan fazlası verilmez. Çünkü böyle bir ücrete, çalışan kişi razı olmuştur.

Bu ücretini de ganimetten verir. Çünkü onu müslümanların menfaati için çalıştırmıştır. Tıpkı yol göstermesi, koyun veya aygır (kısarak) sürüsünü gütmesi yahut erzak taşınması için ücretle adam kiralaması gibidir. Bu ücretini de

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

daha önce alınan ganimetten verir. Çünkü istihkakı, ganimet tahsisi şeklinde değil, ücretle çalıştırma şeklindedir.

Zaten ganimetler alındıktan sonra ondan pay tahsisi de caiz değildir. Ama müslümanların yararı için onların kazandığı ganimetlerden ücret vererek adam tutmak caizdir.

Doğrusunu Allah bilir.^{444[15]}

^{444[15]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/201-210

Öldürülen Kişinin Eşyasını Almanın Caiz Olup Olmadığı Yerler

1223- Komutan "Kim birini Öldürürse eşyası onundur" derse ve adamın biri düşman tarafından ücretle tutulan ama savaşmayan bir müşriki öldürürse, her şeyini almaya hak kazanır.

Çünkü ganimet tahsisinden amaç, savaşa teşvik etmektir. Düşmandan öldürülmesi caiz olan herkesi içine alır. Onlardan ücretle çalışanı öldürmek de caizdir. Çünkü o da müslümanlarla döğüşmeye elverişli bir yapıya sahiptir. Kendisine ihtiyaç duyulduğu zaman da döğüşebilir. Öldüren kişi de bilgisi ile savaşmaktadır. Çünkü bilgisi ile savaşın sebeplerini hazırlamaktadır.

1224- Yine onlardan bir tüccarı veya efendisi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yanında hizmet eden bir köleyi veya irtidat edip onlara katılan birini yahut antlaşmayı çiğneyip müşriklere katılan bir zimmîyi öldürürse, yine eşyasını almaya hak kazanır.

Çünkü bütün bunları öldürmek mubahtır.

1225- Onlardan bir kadını öldürürse, eşyasını alamaz.

Çünkü kadınları öldürmek şer'an yasaktır. Zira rivayete göre Rasulullah öldürülmüş bir kadın görünce tuhafına gitmiş ve "yapmayın, bu savaşıyordu (veya bununla savaşılmaz)" buyurmuştur. Biliyoruz ki, komutan savaşımaya teşvik ederken sözü ile, öldürülmesi caiz olmayanları öldürmeyi kasd etmemiştir.

Ama kadının savaştığı anlaşılırsa, eşyasını ganimet olarak almaya hak kazanır.

Çünkü bu durumda öldürülmesi mubahtır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Rasulullah, kadının savaşmadığını gözönünde bulundurarak öldürülmesini yadırgamıştır. .

1226- Yine erginlik çağına gelmiyen çocuğu müslüman öldürecek olursa, eşyasını alamaz.

Çünkü düşman çocuklarını öldürmek caiz değildir. Komutanın teşvikten maksadının da bu olmadığını biliyoruz.

Ama düşman safında savaştığı kesin ise öldürülmesi mubah olduğu gibi, öldüren kimse de eşyasını almaya hak kazanır.

1227- Düşmandan savaşa katılan bir yaralıyı veya hastayı öldürürse, eşyasını almaya hak kazanır. Hasta veya yaralı düşman ister savaşacak güçte olsun, ister olmasın.

Çünkü iki durumda da öldürülmesi mubahtır. Hasta veya yaralı olsa bile kendi iradesiyle savaşmaktadır

1228- Savaşması, irade ve tercihi ile savaşa katılması yahut çocuk sahibi olması umulmayan, her yönden iş yapamaz durumda olan yaşlı birini öldürürse, eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü böylelerini öldürmek helal değildir. Ama erkeklik iktidarı umulan veya savaşa iradesiyle katılan olursa, öldürülmesi mubahtır. Çünkü rivayete göre Dureyd b. Samme yüzaltmış yaşında iken öldürülmüştür. Zira savaşa iradesiyle katılmıştır. Öldürülen yaşlı bu özellikte biri ise, öldüren eşyasını almaya hak kazanır.

1229- Müşriklerin safında müslümanlara karşı savaşan bir müslümanı öldürecek olursa eşyasını alamaz.

Çünkü bunun öldürülmesi mubah ise de eşyasının ganimet olarak alınması caiz değildir. Çünkü müslümanın malıdır. Müslümanın malı ise

hiç bir şekilde müslümanlara ganimet olamaz.
Bağıy (yol kesen isyancıların malları gibi).

1230- Öldürülen müslümanın üzerindeki eşya müşriklerin ödünç verdiği eşya ise, öldüren kişi onları almaya hak kazanır.

Çünkü üzerindeki eşya ganimettir. Bu durumda onun öldürülmesi de mubahtır. Komutanın teşvik ettiği şey kapsamına girmektedir. Nitekim komutan onu özellikle gösterip "Bunu öldürürsen eşyası senindir" dediğinde eşyasını almak caiz olduğu gibi, umumî olarak söylediğinde de eşyasını almak helaldir.

1231- Bir kadını veya çocuğu öldürse ve bunların eşyası da müşriklerinse, onları alamaz.

Çünkü bu eşya öldürülen kişiye ait olsadı, onu almaya hak kazanamazdı. Alamayışı, ganimet olamayışından değil, komutanın sözü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kapsamına girmeyi-sindendir. Bu anlamda öldürülenin eşyasının kendi mülkü veya ödünç olması arasında fark yoktur.

1232- Üzerindeki eşyasının başka bir müşrike veya kadına

veya çocuğa yahut yaşlıya ait olduğunu bile bile bir müşriki öldürse, eşyasını almaya hak kazanır.

Çünkü öldürdüğü kişinin öldürülmesi mubahtır. Üzerindeki eşya da müşriklerin mallarından bir ganimettir. Ganimet tahsisi ile onu Öldüren almaya hak kazanır.

1233- Ama üzerindeki eşya bir müslümanın veya antlaşma-

yı çiğnememiş bir antlaşmanın ise, almaya hak kazanamaz.

Çünkü bunların eşyası ganimet olmaz. Bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

da müslümanın onlar arasına eman ile girmiş olmasına bağlıdır.

1234- Eşya, müşriklerden İslama girmiş, fakat henüz aralarından hicret etmemiş bir müslümanın ise, Ebu Hanifeye göre alabilir.

Çünkü Ebu Hanife'ye göre İslam'a girmekle onun malı hükmen değil, günah bakımından kendi canı mesabesinde masum (dokunulmaz) olmaktadır. Ganimet olmaktan çıkması ve özel mülkiyet olması ise, ancak darulislam'da bulunmasıyla mümkündür. Bu da gerçekleşmemiştir.

Nitekim darulislam'a geçip mallarını darulharp'te bıraksa ve müslümanlar orayı istila etse bütün malları fey' olur. Hatta müslümanlar orayı istila edinceye kadar kendisi orayı terketmemişse, elindekiier dışında tarlası ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eşyası müslümanlara fey' olur. Elindekiier ise daha önce eline geçtiği için onundur. Öldürülen düşmandan ödünç aldığı eşya ise böyle değildir. Onun için komutanın tahsisi ile öldüren kişi bunları almaya hak kazanır.

1235- Aynı şekilde düşman bu eşyayı zorla almış ve müslüman da onu öldürmüştse, bu eşyasını almaya hak kazanır.

Çünkü belirttiğimiz gibi darulharp'teki müslümanın zimmetinde değil ki onun özel mülkü olsun. Bundan dolayı bu eşya ganimet olur.

1236- Bir müslümanın kölelerinden biri düşman safında

m üs 1 um an lar la savaşıırken esir alınırsa, müslüm anlara fey1 olur.

Çünkü efendisinden kurtulmuş olarak müslümanlarla savaşımaktadır. Do-layısıyle o

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanın zimmetinden çıkmıştır. Diğer düşman fertleri gibi fey1 olmaktadır. Bu da eşyayı gaspeden gibidir.

1237- Darulharbe eman ile girmiş bir müslümanın eşyalarını gaspeden düşmanı öldüren kişi, bu eşyaları almaya hak kazanır.

Çünkü düşman, müslümanın malını ğaspederek zimmetine geçirmiştir. Zaten düşman, mallarımızı alınca onun mülkü olmaktadır. Ganimet tahsisi ile de bu eşya öldüren kişiye ait olur. Ancak eşyanın eski sahibi (müslüman) onların kıymetini vererek geri alabilir. Çünkü ganimet tahsisinde o ganimeti birinin ele geçirmesi, ganimet taksimi ile mülkiyetine geçirmesi gibidir. Malın eski sahibi malını ganimet arasında taksimden sonra görürse dilediğinde kıymetini vererek almağa

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başkasından daha layıktır. Ebu Hanifenin kıyası budur.

Doğrusunu Allah bilir.^{445[1]}

Kendisine Ganimet Tahsis Edilen Kişinin
Hak Kazanamayacağı Ganimet Malı

1238- Komutan "Kim birini öldürürse ganimet eşyası onundur" der ve mü si umanların safından biri müşriklerin safındaki birini vurup öldürürse, eşyasını almaya hak kazanır.

Çünkü öldürülmesi caiz olan bir düşmanı öldürmüştür. Komutanın ganimet tahsisi ile ganimet eşyasına hak kazanmanın sebebi de odur.

^{445[1]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/211-214

1239- Müşrikler, öldürülen kişinin eşyasını alamadan yenilip dağıtılır ve müslümanlar atı ile beraber öldürülen adamın eşyasını da ele geçirirse, hepsi öldüren kişinin olur.

Çünkü sebebine sarıldığı için Öldürenin gerçekleşen bir hakkıdır. Bu hakkını iptal edecek bir engel de olmamıştır. Sadece imkan bulunamadığından veya dalgınlıktan dolayı bu hakkın alınması gecikmiştir. Bu da hakkı iptal eden

bir şey değildir.

1240- Müşrikler öldürülen kişinin at ve silahını almış ve mesele de aynı şekilde olmuşsa, Öldüren kişi onun eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü müşrikleri ele geçirinceye kadar kendisi ele geçirmemiştir. Eline geçirip müşrikler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendisinden alınca hakkı kaybolurken, henüz eline geçirmedeği bir şeyi müşriklerin ele geçirmesiyle onda hakkı nasıl kaybolmasın!

Böylece hak kazanma sebebinin ortadan kalktığı anlaşılmaktadır. Çünkü komutan, tahsis edilen ganimete hak kazanmak için öldürmeyi sebep yapmıştır. Zira Öldüren kişi ancak bu sebeple ganimeti almaya hak kazanır. Müşriklerin o eşyayı almasıyla bu hak da düşmüştür. Sebep ortadan kalktıktan sonra hükümde bir etkisi kalmaz. Onun için bu mal artık müşriklerin malı olmuş ve müslümanlar ele geçirince bütün askerlere ait bir ganimet haline gelmiştir.

1241- Müslümanlar istila edince malını müşriklerin alıp almadığı belli değilse, üzerinde ne bulunursa öldüren kişiye aittir. Kendisinden alındığı belli olan şeyleri ise fey' olur. Çünkü

gerçeğe vakıf olmak mümkün olmadığında zahire itibar edilir.

1242- Öldürüldüğü zaman müşrikler onu yanlarına çekmiş ve eşyası da üzerinde gitmişse, sonra müslümanlara karşı yenik düşmüşlerse, bu eşya Öldüren kişiye ait olur.

Çünkü eşyasını almak için değil, atlar çiğnemesin diye çekip götürmüşlerdir. Nitekim iki saf arasında atlar çiğnemesin diye ayağından müslüman askerlerin karargahına çekilen yaralı müslüman, sonra ölürse şehid olur ve yıkanmaz.

1243- O müşriği çekip götüren müşriklerin Ölenin varisi olan kişiler olmaması lazımdır. Onun varisleri ise, eşyası müslümanlara ait ganimet olur.

Çünkü zahire göre varisi eşyasını almak için çekip götürmüştür. Eşyasında varisi onun yerine

geçer. Öldürülen kişi eşyasına kendisi sahip olduğu gibi, onun yerine geçen kişi de aynı şekilde sahip olmaktadır. Yabancı onun yerine geçemediği için çekip götürmekle de eşyasına varis olmaz. Ama kendisi yeni zimmetine geçirmek için onu çekmiş ise, eşyasına sahip olur. Çünkü eşya sahibine tabidir. Ama çekip götürmesine rağmen eşyasını üzerinden almamışsa, ona sahip olma düşüncesi taşımadığını anlarız.

1244- Çekip götüren kişinin onun varisi veya vasisi yahut yabancısı olduğu bilinmiyorsa, ölünün eşyası Öldüren kişiye ait olur.

Çünkü hak kazanmasının sebebi bellidir. İptal edecek aykırı bir şey bilinmiyorsa, hükümde bu sebebe itibar etmek gerekir.

1245- Yine, atı yanında bulunursa, öldüren

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kişiyeye ait olur. Ama düşmandan birinin elinde yakalanırsa müslümanlara ganimet olur.

Çünkü başka bir elin zimmetine geçirmesiyle birinci durumdaki sebep geçersiz olur.

Çünkü bu hakkını iptal edecek başka bir elin varlığı söz konusu değildir. Belki de kimse yakalamadan çekilen askerin peşinden gelmiştir.

İstihsana göre ise ganimettir.

Çünkü ne ölünün elinde, ne de ölünün önceden elinde bulundurduğu yerde ele geçirilmiştir. Hakkında kıyasa göre işlem yaparsak, katile ait olduğunu söyleriz.

1246- Askerler yürüdükten sonra bir veya iki mil uzaklıkta görülse, kıyasa göre at, adamı ödüren kişinin olur.

Çünkü hakkını iptal edecek başka birinin müdahalesi görülmemektedir. Belki de kimse

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dokunmadan kendiliğiden askerlerin peşinden gitmiştir.

İstihana göre ise, ganimet olur.

Çünkü ne öldürülenin elinde, ne de öldürülen kişinin zaptettiği yerde ele geçmiştir. Burada kıyasa göre karar verirsek, atın, Öldürülen kişinin olcağını söylemek gerekir.

1247- Askerler bir ay süre ile gitmiş ve şehirlerine dönerken, at da onların peşinden gitmiş olabilir. Halbuki zahire göre kendi başına bir ay süre ile böyle dolaşmaz. Sağa sola yiyecek ve içecek için sapar, yoldan sapmadan bir ay böyle devam etmişse, anlarız ki, tek başına değildir ve biri onu sürmüştür. Bu durumda müslümanlar ele geçirdiğinde ganimet olur. Ama kendi kedine bir ay yolda onları takibederek gittiği kesin anlaşılırsa, sahibini Öldüren kişiye ganimet

olur.

Çünkü ona başkası el koymamıştır. Böylece öldüren kişinin kazandığı kesin hakkı ortadan kaldıracak birşey olmamıştır.

1248- Öldürülenin atını alıp onu ve silahını üzerine yükle-seler ve yenilmiş olarak geri gitseler, sonra müslümanlar yetişip ele geçirseler, bütün şeyleri öldüren adamındır.

Çünkü ölünün eşyasına elkoymayı amaç edinmemişlerdir. Sadece yakınlarına geri götürmek için atma yüklemişlerdir. Bu da eşyasına elkoyma sayılmaz.

1249- Ama Ölünün oğlu bu işi yapmış ve müslümanlar ele geçirmişse, eşyası müslümanlara ganimet olur.

Çünkü oğlu eşyasına sahip çıkmadan bunu yapmaz. Zira kendisi ölünün halifesidir. Başkası

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alınca ona verir, ama kendisi alınca kimseye vermez. Varislerden bir kişi bütün varisler mesabesindedir. Nitekim hakkını ve mülkiyetini ispat durumunda ölünün yerine geçmektedir.

1250- Daha önce bu işi yapması için birine vasiyet etmişse, durum yine aynıdır.

Çünkü vasi, ölümünden sonra onun halifesidir. Eşyasını üzerinden alsın veya almasın onun uygulanılan, varisin uygulamaları gibidir.

1251- Yabancıları olan düşman askerler, atını götürürken üzerine yükledikleri ölü ile beraber kendi eşyalarını da yüklemiş ve götürmüşse, ele geçtiklerinde sadece ölünün üzerindeki eşya öldürene ait olur. At ve üzerindeki diğer şeyler müslümanlara ganimettir.

Çünkü ihtiyaçları için onu kullanmaları, sahip olmaya çalıştıklarını ifade eder. Ama ölünün

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eşyasını üzerinden soyamadıkları İçin ona sahip çıkmaya çalışmadıklarını gösterir. _

1252- Üzerine Ölü ile beraber sadece matara ve yem torbasını yüklemişlerse, at ve üzerindeki şeyler hepsi öldürene ait olur.

Çünkü bu şeyleri yüklemekle ata elkoymuş sayılmazlar. El koymak, ona sürekli sahip olmak ve elde tutmakla olur. Bu da belirli bir maksatla yük vurup matara ve diğer şeyleri üzerinde taşımakla ancak sabit olur.

1253- Semerini başka bir semer veya eğrele değiştirip üzerinde sadece Ölüyü ve eşyasını taşısalar, at ve üzerindeki bütün şeyler öldüren kişiye ait olur.

Çünkü semerini veya eğrini değiştirmeleri, onu ele geçirmeye ve sahip olmaya çalıştıklarına delil sayılmaz. Bu ve buna benzer meselelerde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

genel kanaate, onu kendilerine mal etmek için çalıştıklarını gösteren delil ve işaretlere itibar edilir.

Doğrusunu Allah bilir.^{446[2]}

Ganimet Tahsisinde İstisna Ve Özel Tahsis

1254- Komutan "Kim altın veya gümüş getirirse, dörtte biri onundur" derse, sözü, ister müslümanlar, ister müşrikler tarafından işlenmiş olsun, külçe ve işlenmiş altını kapsar.

Çünkü altın ve gümüş adı hakikaten hepsini kapsar. Almaya hak kazanmak da ona binaendir. Nitekim "altın ve gümüş dışında kim ne getirirse, kendisinindir" dediğinde bütün çeşitleriyle altın ve

^{446[2]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/215-218

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gümüş bunun dışında kalmaktadır. İstisna yapılmadan tahsis genel olarak altın ve gümüşten yapıldığında da aynı şekilde almaya hak kazanılır.

Nitekim altın ve gümüşte zekat ayn (eşyanın kendisi) itibariyledir, aynı cinsten mübadele yapıldığında değişik cinslerden vermek haram olduğu gibi, aynı cinsten mübadele de değişik cins alıp vermek veya az yahut çok alıp vermek haramdır. Bunda külçe ve işlenmiş cinsler aynıdır. Yani külçeden külçe ve işlenmişten işlenmiş alınıp verildiği gibi alınıp verilen şeyler de eşit miktarlarda

olması lazımdır.

Bu durum şunun tersinedir: Adam altın veya gümüş satın almayacağına yemin eden bir kişi ise, dirhem veya dinar (metal gümüş ve altın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

para) alırsa, yeminini tutmamış sayılmaz. Çünkü satın almayacağına dair yemin etmiştir. Bu da ancak birinin satmasıyla ortaya çıkar. İşlenmiş altın veya gümüşün satıcısına ise sarraf adı verilmektedir. Altın veya gümüş satıcısı adı da ancak birinin satmasıyla ortaya çıkar. Bu ad, işlenmiş altın veya gümüş satan kişiye verilir.

Burada her hak kazanma, ismin hakikati şartına bağlanmıştır. "Altına veya gümüşe dokunmayacağım" diye yemin etseydi, o zaman yeminini tutmamış olurdu. Çünkü bu, işlenmiş de, işlenmemiş de kapsamaktadır. Zaten ganimet tahsisi ile hak kazanma, vasiyetle hak kazanma mesabesindedir. Malı olan altın ve gümüşten vasiyet etseydi, işlenmiş ve işlenmemiş olanın tümünü kapsardı.

1255- "Kim demir getirirse, onundur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Demirden başka bir şey getirirse, yarısı onundur" derse ve adamın biri demir külçesi yahut demirden tabak, silah, bıçak, kılıç getirse, hepsi onundur.

Çünkü demir ismi hepsini kapsamaktadır. İşlenmekle ayn (eşya)m adı değişmez. Çünkü aynından yapılan işle maddesi yok olmayıp şekil kazanmakta ve devam etmektedir. Amacı olan şeyden de sapmamıştır. Yüce Allah onu şöyle belirlemektedir: "Pek sert olan ve birçok faydası olan demiri var ettik."^{447[3]}

Ama kılıç kını, bıçak sapı ve kını getirirse, getirene ait olur.

Çünkü demir değildir. "Bundan başkasını getirene yansı vardır" dediği için bu yarıya müstehak olur.

^{447[3]} Hadid. 57/25

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ancak bunun yarısı kendisinden alındığında eşaya zarar getiriyorsa, kıymeti alınır.

Çünkü aslın (temel malın) sahibi odur. Diğer askerlerin ganimet hakkı ise bu asla tabî olan şeyde tahakkuk etmiştir. Lakin zarar vermemek için bu yarının kıymeti alınır. Birinin arazisinde bulunan ortak bir bina gibi. Zarar vermemek için arazi sahibi binanın yarısını ortağından kıymeti ile alabilir.

1256- "Kim pamuklu kumaş getirirse, o kendisinindir" derse ve biri dibac, yün ve ipek kumaş getirirse, almaya hak kazanamaz.

Çünkü "Bez pamuklu kumaş" adı bu şeyleri kapsamaz. Sadece keten ve pamuklu kumaşları kapsar. Nitekim bezzaz (manifaturacı), halk arasında (önceleri) pamuklu ve keten kumaşları satan kişiye verilen isimdir. Bezzazlar çarşısı da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dibac ve konfeksiyon kumaş satanların dışında sadece keten ve pamuklu kumaş satılan çarşıdır. Yani Küfe halkının adetine göre düzenlenmiştir. Ama muhitimizde keten ve pamuklu kumaşları satanlara kerabîsî adı verilmektedir.

Eğirilmiş veya eğirilmiş olup henüz dokutulmamış keten veya pamuklu getirse, bundan bir şey alamaz. Çünkü "bez" ismi, normal olarak iplik halin-dekini değil, dokuma işleminden geçmiş giyilen kumaş için kullanılmaktadır. Nitekim bunu satan kişiye bezzaz değil, kattan (pamukçu) ve gâzzâl (iplikçi) denilmektedir.

1257- "Kim bir elbise getirirse, o kendisinindir" der ve biri dibac veya iplik veya kürk yahut başka elbise getirse, onu almaya hak kazanır.

Çünkü elbise ismi normal olarak insanın

giydiği şeylere verilir. Halkın

giydiği bütün şeyler bunun kapsamına girer. Sadece ayakkabı, sarık ve külah bunun dışındadır. Bu şeyleri getiren kimse almaya hak kazanamaz. Çünkü elbise giyinmek için giyilen şeydir. Sarık, külah ve ayakkabı ile giyinme meydana gelmez. Nitekim yemin kefareti her miskine bir takke, külah veya ayakkabı verilirse yerine gelmez. Ancak bu şeylerin kıymeti, yiyecek tutarı olduğunda bunlar yemek bedeli olarak verilir. Elbise giymiyeceğim, diye yemin eden bir kimse külah veya sarık giydiğinde yemini yemiş (tutmamış) sayılmaz.

1258- Bir keçe, kilim, perde, yatak getirirse, bunları almaya hak kazanamaz.

Çünkü bunları halk normal olarak giymez. Sadece evlerde kullanır. Bunlar elbise ismi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kapsamına değil, eşya kapsamına girmektedir.

"Kim bir eşya getirirse, onundur" derse, halkın giydiği şeyler de dahil bütün bunları almaya hak kazanır.

Çünkü bütün bunlar eşyadır. Eşya, faydalanılan şeyin adıdır. İsmi özellikle belirtmese bile eşya ismini mutlak söylemesi halinde alan kişi tabakları da almaya hak kazanır. Çünkü "kaplar dışında" derse ve biri tas, ibrik, şişe ve bakır kazanlar gibi şeyleri getirirse, almaya hak kazanamaz. Çünkü bunlar hepsi kaptır ve onları eşyadan istisna etmiştir. Bu da istisna edilmediği durumlarda bunları almaya hak kazandığına delildir.

1259- "Kim altın veya gümüş getirirse" derse ve biri altın yahut gümüşle kaplı bir kılıç getirirse, sadece kablmasını almaya hak kazanır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü altın veya gümüş ismi hakikaten onu kapsar. Nitekim satışta altın hükmü sadece kaplama hakkında sabit olmaktadır. Yine adam gümüş yaldızlı ve gümüşle süslü bir eğer getirirse, sadece gümüşünü almaya hak kazanır.

1260- İçinde altın ve gümüş çiviler bulunan ve bu çiviler söküldüğü zaman dağılan kapılar getirirse, bir şey almaya hak kazanamaz. Çünkü ekseriyeti altın veya gümüş değildir.

Yani kapı tahtalarına batmış çiviler yok hükmündedir. Altın ve gümüşten maksat ise, onlarla süslemektir. Çivilerde ise süs maksat değil, yararlanma

maksattır.

Halbuki eğer ve kılıç kaplaması ve yaldızı böyle değildir. Bunlardan süsleme kastedildiği açıktır.

Kaldı ki çivi tamamen kapıya tabî ve onda kaybolmuştur. Çünkü söküldüğü zaman kapı diye bir şey kalmıyacaktır. Halbuki getirilen ganimet kapıdır. İçinde altın çiviler olsa bile normal olarak buna altın kapı da denilmez. Halbuki eğer ve gem böyle değildir. Çünkü üzerindeki gümüşlere bakılarak gümüş yaldızlıdır, denilir.

1261- Altın veya gümüş üzerinde inciler varsa yahut yüzüğün taşı inci ise, altın ve gümüş dışındaki bütün bu mücevherler ganimettir.

Çünkü altın ve gümüş ismi hakikaten bunları kapsamaz. Diğer süs eşyası ise getirenindir.

Çünkü altın ve gümüş adı bunları hakikaten kapsar ve başka bir isimle anılmazlar. Nitekim altın veya gümüş yüzük denildiği halde taşma nisbetle inci veya başka mücevher yüzüğü denilmemektedir.

1262- Yine üzerinde değerli taşlardan bulunan altın veya gümüş haç getirse, bu taşların tümü ganimettir.

Çünkü altın ve gümüşe başka bir isim galip olmamıştır. Nitekim haç, üzerindeki mücevherata bakılmaksızın yapıldığı altın veya gümüşe nisbet edilmektedir.

1263- "Kim yakut veya zümrüt getirirse..." derse ve biri yakut ve zümrülle süslü gümüş yaldızlı bir süs eşyası getirse, yakut ve zümrüt sökölür ve kendisine verilir.

Çünkü yakut ve zümrüt ismi, altın ve gümüş üzerine yerleştirilmiş olsa bile, hakikaten devam etmektedir. Çünkü onun ismini yok edecek başka bir şeye maruz kalmamıştır.

1264- Yine taşı zümrüt veya yakut bir yüzük getirse, bunlar sökölür ve kendisine verilir.

Çünkü sökölmesiyle müslümanlara herhangi bir zarar ulaşmaz. Zira getirilen şeyin maliyeti amaçtır.

1265- "Kim bir demir getirirse, onundur" derse ve biri Üzengileri demir olan bir eğer getirse, üzengiler sökölür ve kendisine verilir.

Çünkü demir ismi onlarda hakikaten devam etmektedir. Mesela demir özengi, ağaç Özengi denilmesi gibi. Sökölmesinde de bir zarar yoktur.

1266- Eğerde demir çiviler veya halkalar varsa ve bunlar sökölüğünde eğer dağıtacaksa, getiren kimse birşey alamaz.

Çünkü bu şeyler eğerin menfaati için kullanılmış olup süs için değildir. Kapılardaki çiviler gibi. Nitekim demir köşebent ve benzeri demirlerle monte edilmiş ve bu demirler sökölüğünde dağılacak olan bir gemiyi ele

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

geçiren bir kimsenin alacağı bir şey olmaz.

Bu nevi konularda prensip şudur: Süs amacı ile olmayıp yararlı olması için ve tahsisin yapıldığı şeyin ismi dışında bir isimle başka bir şeyde kullanılan şeyler tahsis kapsamma girmez. Başka şeyde süs için kullanılan ve tahsis edilen şeyin ismini taşıyan şeyler de tahsis kapsamma girmektedir. Çünkü süs, ayndan (eşyanın kendisinden) sağlanmak istenen yarardan fazla olan bir özelliktir. Fahiş bir zarar meydana getirilmeden sökülebiliyorsa, hakkın gereği olarak sökülür, şayet sökülünce zarar büyük oluyorsa, eşya satılır ve tutarları tahsisin miktarı kapsamına giren ve girmeyen paylara bölünür. Mesela birinin mülkiyet oranına göre aralarında bölünür.

1267- Buna göre "Kim bir ipek getirirse,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onundur" derse ve biri iç dolgusu ipek olan bir cübbe veya kaftan getirirse, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü iç dolgu üzeri örtülüdür. Cübbe veya kaftanda kullanılması süs için değil, yarar sağlaması içindir. Böylece içinde tüketilmiş bir eşya mesabesinde olmaktadır.

Nitekim savaş durumu dışında erkeklerin ipek giymesi haram olduğu halde böyle bir cübbe veya kaftanın erkekler tarafından giyilmesinde bir sakınca yoktur. Kendisine tahsis yapılan kişi bunu almaya hak kazanır, diye iddia edilirse, bunun neticesi olarak "Örgü ipleri ipek olup diğer ara maddesi ipek olmayan bir elbise getiren kişinin de örgü iplerini almaya hak kazandığı" kabul edilmesi gerekecektir ki, bu da makul olmıyan uzak bir sonuçtur.

1268- "Kim ipek bir elbise getirirse, onundur" der ve biri yüzü yahut astarı ipek olan bir cübbe getirirse, ipek olanları alır, diğerleri ganimet olarak kalır.

Çünkü "elbise" ismi, ayrı ayrı yüzü de astarı da içine alır. Her biri diğerinin yerini tutmaz. Aksine her biri hakikati üzere farklıdır. Hüküm açısından bu nevi elbiseleri erkeklerin giymesi mekruhtur. Kılıcın kılıfı mesabesindedir.

Getirilen bu elbise satılır ve tutan yukarıda belirtildiği şekilde paylaşılır.

Çünkü yüzü ve astarı birbirinden ayırmak fahiş bir zarar meydana getirir.

1269- "Kim ipek bir cübbe getirirse, onundur" der ve biri yüzü yahut astarı ipek olan bir cübbe getirirse, burada muteber olan onun yüzüdür.

Çünkü normal olarak cübbe denilince yüz

kısmı anlaşılır. Astan ise yüzüne nisbetle ona tabidir. Zaten tahsiste cübbe ismi kullanılmışsa, cübbenin astarına da, yüzüne de hak kazanır. Halbuki bir önceki meselede durum bunun zıddıdır. Orada hak kazanma elbise adıyla olmuştur. Astar olmaksızın elbisenin yüzüne de elbise denilir.

1270- "Kim altın getirirse, onundur" der ve biri altınla dokutulmuş bir dibac (kumaş) getirirse, bakılır, şayet altın kumaşın çözgüsünde kullanılmışsa, bir şey almaya hak kazanamaz.

Kumaşın çözgüsü (iskelet ipliği) olan ipek mesabesindedir.

Altın açık bir şekilde belli oluyorsa, sadece onu almaya hak kazanır.

Çözüm yolu da satmaktır. Çünkü muteber

olan çözgü değil, ara dokudur. Nitekim çözgüsü ipek ve ibrişim olan kumaşı erkeklerin giymesi caizdir. Ama ara dokusu ibrişim olan kumaşı erkeklerin giymesi helal değildir. Çünkü kumaş ancak ara dokularla kumaş özelliğini kazanır. Onun için bunda nisbeti çözgüye değil, ara dokuya olmaktadır.

1271- Kim ipek ve bir tarafı ipek olan bir cübbe yahut aradokusu ipekten olan bir elbiseyi ele geçirirse, ondan birşey

Çünkü bu tamamen ona bağlıdır. Nitekim bu nevi elbiseleri erkeklerin giymesinde bir sakınca yoktur.

1272- Yine "Kim altın getirirse, onundur" derse ve biri üzerinde altın çivi bulunan bir yakutu yahut taşında altın çivi bulunan gümüş bir yüzüğü getirirse, bundan birşey almaya hak kazanamaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bu kaplama olup tamamen ona tabidir. Nitekim dişleri altın kaplama olan bir esir getirirse, dişlerindeki altını almaya hak kazanamaz.

Ama altından burun takılmış bir esir getirirse, bu altını almaya hak kazanır. Çünkü burun vücuttan dışa uzanmakta ve dilediğinde sahibi takıp sökmektedir. Onun için katıksız tam tabî sayılmaz. Halbuki dişler böyle değildir.

Bütün bunlar istihsana göredir. Kıyasta ise esas adı hakikaten koruduğu için bütün bunları almaya hak kazanır.

1273- "Kim ipek bir elbise getirirse, onundur" derse ve biri astarı samur yahut başka bir kürk olan cübbe getirirse, yüzü dışında bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü elbise ismi ile ona tahsis yapılmıştır.

Böyle durumlarda astarın ipeklikte yüze tabî olmayacağını belirtmiştik. Ganimet tahsisi cübbe ismi ile olsaydı cevabı da "tabidir" şeklinde nisbette ipeke tabî olmaz. Çünkü böyle cübbelere samur veya kürk cübbesi^{448[4]} adı verilmektedir. İpek şeye hak kazanması, ona hiçbir şekilde tabî olmıyan şeylere de hak kazanmasını gerektirmez.

1274- Yine "Kim kürklü bir elbise getirirse* onundur" derse ve biri astarı kürk bir elbise getirse, sadece yüz kısmını almaya hak kazanır.

Çünkü elbise ve cübbe ismi yüz dışında kürkü kapsamaktadır. Yüz kısmı da nisbette astara tabî değildir.

1275- "Kim büzyun (sündüs denilen altın

^{448[4]} Günümüzde bunlara kürk ve benzeri değişik isimler verilmektedir. (Çeviren)

işlemeli atlas) birşey getirirse, onundur" dese ve biri gövde kısmı büzyun, kol ve kenarları dibac olan bir cübbe getirirse, sadece gövde (beden) kısmını almaya hak kazanır.

Çünkü bu elbisede değişik mallar birbirine tabî değildir. Yakası dışında her tarafı büzyun olan bir cübbe getirirse, hepsi getirene ait olur. Çünkü yaka tümüyle cübbeye tabidir.

1276- "Kim büzyun bir cübbe getirirse" derse ve biri bedeni büzyun diğer tarafları dibac olan yahut aksi olan bir cübbe getirirse, ondan birşey almaya hak kazanamaz.

Çünkü getirdiği şey büzyun cübbe değildir. Nitekim dibac kısmı sökölüp alındığında cübbe denen bir şey ortada kalmaz. Halbuki tahsiste şart, büzyun cübbe getirmek, şeklinde belirlenmiştir.

1277- "Kim altın veya gümüş getirirse, onundur" derse ve biri altın ve gümüşle kaplı bir tabak getirse, bakılır. Eğer altın ve gümüş süs için kaplanmışsa, bu tabak getiren şahsa ait olur. Süs için kaplandığının delili de, söküldüğü zaman tabağın şeklinin bozulmamasıdır. Şayet kaplama tabağın kırığını tutturmak için yapılmış ve söküldüğü zaman tabak dağılacaksa, bunu almaya hak kazanamaz. Çünkü kapılara çakılan çivi mesabesindedir.

Çünkü altın ve gümüş bu tabakta süs için değil, yarar sağlasın diye kullanılmıştır. Böylece tümüyle ona tabî olmuştur.

1278- "Kim kıl getirirse, onundur" derse ve biri keçi postu kıldan kilim, örtü veya kıl aba getirirse, bunlardan hiçbir şey alamaz.

Çünkü kıl ismi deriden kırılan kıldan başka

şeyleri normal olarak kapsamaz. Kıldan dokutulan şeyleri kapsamaz. Nitekim böyle bir elbise ile ana maddesi arasında bir benzerlik de yoktur. İşlenmekle başka bir şey olduğunu böylece anlıyoruz.

1279- "Kim ipek getirirse..." derse ve biri ipek deri yahut deri üzerinden kırılmış ipek getirse, iki durumda da eşya onundur.

Çünkü ipek adı hakiki olarak ikisini de kapsamaktadır.

Kırıldıktan sonra deri ipeke nisbet edilir mi? diye sorulacak olursa, cevap olarak, evet, deriz. Halbuki koyun ve keçi derilerinde durum böyle değildir. Çünkü üzerindeki yün ve kıllara nisbet edilmez. Ve kimse yün deri, demez.

1280- İpek bir elbise getirirse, onundur.

Çünkü elbise mutlak olarak ipeke nisbet

edilmektedir. Ama "yün veya büzyun getirirse" dediğinde, yün elbise veya büzyun elbise getirildiğinde durum değişir. Çünkü dokumadan sonra mutlak olarak artık yün veya büzyun şeklinde değil, elbise kaydıyla isimlendirilir. Yün elbise, büzyun elbise gibi. Pamuk ve ketende olduğu gibi.

Eğirilmiş ipek getirirse, onundur.

Çünkü eğirmeden sonra mutlak olarak İpek ismini taşır. Halbuki keten ve pamukta böyle değildir. Netice olarak ipek İsmi, ne olursa olsun İpeke verilmekte ve adı değişmemektedir.

1281- "Kim ipek cübbe veya merv cübbesi getirirse, onundur" derse ve biri yüzü ve astarı kürk yahut samurdan bir cübbe getirse, bu ganimet olur. Yüzü Merv işi, astarı da kürk veya samur olursa, yine ganimettir.

Çünkü bu normal olarak ipek ve samur dışında kürke nisbet edilmektedir. Yani yüzü dışında bu isim kürk ve samura verilmekte ve yüz kısmı bunun kapsamına girmemektedir. Yüz kısmının tümüne cübbe adı verilmektedir. Çünkü nisbette asıl, tek başına ismin kapsamına girmeyen şeylerin dışında ismin yalın halinde kapsamına giren şeylerin nisbet edilmesidir.

1282- Astarı Merv işi veya kuhi (bir nevi beyaz elbise) olan ipek bir cübbe getirse, sadece dışını almaya hak kazanır. Astar kısmı ise ganimet olur. Çünkü bu cübbe astara nisbet edilemez. Zira tek başına astara cübbe adı verilmez, ipekten olan cübbe-nin sadece dışına cübbe ismi verilebilir.

İpek konusunda daha önce yüze de astara da hak kazandığı zikredilmişti. Bu konuda iki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rivayet olduğu söylendiği gibi, ikisinin arasında fark olduğu da ifade edilmiştir. Çünkü astar olmadan tek başına ipek (harir)^{449[5]} olan dış yüze, cübbe adı ne hakikaten ne mecazen verilir. Ama ipek (hazz)den mecazen cübbe ismi verilmektedir.

Astar samur veya kürk olup lafız hakikaten kullanıldığında mecaz îtiban kalkmaktadır. Merv işi olup lafzın hakikaten kullanılması imkansız ise, mecaz yolu ile kullanılır ve getirene sadece dış yüzü ait olur.

Nitekim "kim ipek veya samur yahut kürkten bir cübbe getirirse" der ve biri dışı ipek yahut karışık renkli bir cübbe getirirse, dış yüzü dışında ancak diğer tarafları almaya hak kazanır. Çünkü

^{449[5]} Harir ve hazz (yahut kazz) değişik ipek türleridir. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

cübbe ismi ya hakikaten veya mecazen dış yüz dışındaki şeyleri kapsamaktadır. Dış yüz de hiçbir şekilde astara tabî olmaz.

1283- "Kim merv işi bir cübbe getirirse..." der ve biri dışı merv işi, astarı başka şeyden olan bir cübbe getirirse, hepsi onundur. İpek olması durumunda da durum aynıdır.

Çünkü bu durumda astarsız dış tarafa cübbe değil, iç gömlek adı verilir. Durumun böyle olduğunu şöyle demesinden de anlıyoruz.

"Kim dışı yukarıdaki şeylerden, astarı ise başka şeyden olan bir takke getirirse, onundur" derse ve biri getirirse, hepsi onundur.

Çünkü astar ve iç dolgusu olmadan takke meydana gelmez.

1284- Herhangi bir kişi üzerinde gördüğü belirli bir cübbeyi göstererek "Kim bu ipek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

cübbeyi getirirse, onundur" derse ve biri getirdiğinde astarının samur veya kürk olduğu anlaşılrsa, hepsi getirene ait olur.

Çünkü burada istihkakı, isim zikretmeksizin ve nisbet de yapmaksızın işaret ile kesinlik üzerine bina etmiştir. İşaret ve isimle nisbetin hepsi bir şeyi tarif içindir. Ancak işaretle tarif halinde, nisbet itibarı sakıt olmaktadır. Çünkü daha önce geçen bütün şeylerin aksine, işaret daha açık ve belîğdir.

1285- "Kim merv işi cübbe getirirse..." sözünden yüz kasde-dildiği kabul edilir.

Çünkü belirttiğimiz gibi nisbet dışı yapılmıştır. Halbuki astarsız buna cübbe denilmez. İç dolgu da yüz ve astarın ikisine tabidir. Dolayısıyla cübbenin tümünü almaya hak kazanır.

1286- "Kim ipek bir cübbe getirirse..." derse ve biri astarı ipek olmayan, iç dolgusu pamuk veya ipek olan ipek bir cübbe getirirse, sadece dışını almaya hak kazanır.

Çünkü mecaz olarak ipekten dış tarafa cübbe adı verilmektedir. Bu isimle astarı da almaya hak kazanamaz. Astarı alamayınca iç dolguyu da alamaz.

1287- "Kim merv işi bir kaftan getirirse..." der ve biri, astarı da iç dolgusu da merv işi olmiyan bir cübbe getirirse, sadece dışını almaya hak kazanır.

Çünkü yalnızca dışı kaftan denilir. Bir şallı, iki şal kaftan denilmesi gibi. Ama cübbe böyle değildir. Cübbede yalnızca dış kısım, cübbe değil, gömlek diye isimlendirilir.

Dışı da astarı da merv işi olduğu halde

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

içdolgu başka şeyden ise, hepini almaya hak kazanır.

Çünkü dışa ve astara sahip olmaya hak kazanınca bunlara tabî olan iç dolguya da hak kazanır. Nitekim "kim bir kaftan getirirse" dediğinde, içdolgu kaftan değilse bile, dışa ve astara tabî olduğu için kaftanı getiren kişi onu almaya hak kazanır. Sınırlandırma durumunda da, merv işi olmasa da, iç dolguyu almaya hak kazanır. Bütün söylediklerimiz şalvar için de geçerlidir. Çünkü astarlı olsun veya olmasın, yalnızca tek tarafına şalvar denilmez.^{450[6]}

Harıcılerden Eman Alarak Veya Eman
Almayarak Onların Safında Diğer Müslümanlara

^{450[6]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/219-229

Karşı Savaşan Düşmanın Mallarından Ganimet Tahsisi

1288- Haricilerin verdiği eman diğer müslümanlarm^{451[7]} verdiği eman gibi geçerlidir. Çünkü onlar, merkezî otoriteye boyun eğmiyen bir zümredir. Bu özellik Kur'an-ı Kerimde "Müslümanlardan iki zümre çarpışırsa"^{452[8]} ayetinde ve Hz. A li'nin "Onlar da müslümandır ama bize karşı başkaldıran kardeşlerimizdir" sözünde açıkça belirtilmektedir. Zaten bir müslüma-nın verdiği eman, hepsinin verdiği eman gibi geçerlidir.

Çünkü düşman, isyancı müslümanlar ile

^{451[7]} Burada "müslümanlarm" sözü ile hariciler dışındaki müslümanlar kastedilmektedir. Kitapta bunlar için "ehlu'l-adli" ifadesi kullanılmaktadır. (Çeviren)

^{452[8]} Hucurat.49/9

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

diğer müslümanlar arasında savaşı gerektiren sebebe vakıf olamamaktadır ki, isyancıları diğerlerinden ayırd etsin ve onlardan eman istesin. İsyancılardan eman istediklerinde sanki aramızda ticaret yapmak üzere bize barış ilan etmiş olurlar. Bu da geçerli bir emandır.

Emanlarım geri vermedikçe müslümanların onlara saldırması caiz değildir.

Kendi kendilerini savunacak durumda olduklarında aldatmak caiz olmadığı gibi, savunacak durumda olmadıklarında da eman altındakileri emin olacakları yere kadar ulaştırmak gerekir.

1289- Hariciler, düşmanla yardımlaşarak diğer müslüman-lara savaş açar ve müslümanlar onları yenerse, düşmanın bütün şeylerini ganimet olarak alırlar. Haricilerin onlardan yardım

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

istemesi, kendilerine eman verme sayılmaz.

Ashabımız (hanefi alimleri) içinden, Haricilerin bayrağı altında savaşmalarının kendileri için eman olduğunu, ancak diğer müslümanlara karşı savaşınca bu emanlarım bozmuş olduklarını söyleyenler vardır.

Bu ise yanlıştır. Çünkü haricilerden eman almışsa onların bayrağı altında müslümanlarla savaşmış olması emanı bozma sayılmaz. Ancak;

Bunlar müslümanların karşısına barışçı değil, savaşçı olarak çıkmışlardır. Müslümanlar açısından karışık bir durum yoktur. Hariciler açısından ise, onlardan eman altında olmak için değil, kendilerine yardım etmek için onlara (haricilere) katılmışlardır.

Nitekim savaş alanında asker birbirinin emanı altında olmaksızın birbiriyle

yardımlaşmaktadır.

1290- İster Haricilerle beraber diğer müslümanlara karşı savaşmış olsun, ister savaşmasın, onları ele geçirdiğimiz zaman fey1 olurlar. Ama Hariciler onları öldürmek ve mallarını almak isterse, bu onlar için caiz olmaz.

Çünkü müslümanlara karşı beraberlerinde savaşmak için onları çağırınca saldırmayacaklarına dair kendilerine garanti vermiş sayılırlar. Çünkü ancak bununla onları yanlarına alabilirler. Düşman da ancak bu garanti ile onlarla beraber müslümanlara karşı savaşabilmişlerdir. Kim başkasına garanti verirse, sözüne bağlı kalmak zorundadır.

1291- Onları esir edip mallarını alırlarsa müslümanların ondan bir şey satın alması caiz olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü İslama göre haram bir yoldan ellerine geçirmişlerdir.

Ama herhangi biri satın alırsa, caiz olur.

Çünkü haram oluşu, malın dokunulmazlığından dolayı değil, haksızlık ve hıyanet içerdiğinden ileri gelmektedir. Bu da mülkiyetin sübutuna ve satın almanın sıhhatine ve temellüke engel değildir.

1992- Düşmanın yanına eman ile giren bir müslüman bununla kendilenine eman vermiş sayılmaz. Ancak onlara eman vermiş olmamakla beraber bazılarını esir alması veya mallarından birşey alması mekruhtur. Çünkü hiyanet manası taşımaktadır. Böyle bir şey yaparsa aldığı şeyleri geri vermesi emredilir. Ancak geri vermesi için kanunla mecbur edilmez. Biri ondan bu şeyleri satın alırsa, kerahetle bu alış caiz olur.

1293- Onlar savaşır ve müslümanların komutanı "Kim birini öldürürse eşyası onundur" derse ve biri haricilerden birini öldürürse, onun eşyasını alamaz.

Çünkü hariciler müslüman olup malları darulislamda dokunulmazdır. Onun için ganimet olmaz.

1294- Ama düşmandan birini öldürürse, her şeyi onundur.

Çünkü malının ganimet alınması mubahtır. Zira herhangi bir müslüman-dan eman almış değildir.

1295- Düşman, müslümanlardan esir ve mal alır ve onları Haricilerin himayesinde ellerinde tutar, daha sonra müslüman olurlarsa, aldıkları bütün şeyleri geri vermeleri lazımdır.

Çünkü onlara kendi yurtlarında sahip

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olmamış, aksine mallarımızı Haricilerin bölgesinde elde ederek ellerinde tutmaktadırlar.

1296- Ama islam yurdunda caydırıcı güçleriyle mal ele geçirirlerse, o malı mülk edinemezler. Bu mal Haricilerin ise, zaten mülk edinemezler. Ama bu malları yurtlarına (darulharbe) götürdükten sonra müslüman veya zimmet ehli olmuşlarsa, bu mallar kendilerine kalır.

Çünkü tam elde temekle onlara malik olmuşlardır. Rasulullah da: "Müslüman olunca kişinin elindeki mah onundur" buyurmaktadır.

1297- Müslümünların kadın ve çocuklarını esir alacak olursa, Haricilerin onları düşman yurduna götürmelerine müsaade etmesi caiz değildir.

Çünkü hür müslümanları alıkoymakla zulüm işlemiş olurlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Verdikleri söze bağlı kalmaları onların işliyecekleri zulme göz yummalarını gerektirmez. Onları salıvermelerini emrederler. Kabul etmezlerse müslüman kadın ve çocukları kurtarmak için onlarla savaşırlar. Bundan başka şekilde davranmaları (müslümanların kadın ve çocuklarını düşmanın elinde bırakmaları ve yurtlarına götürmelerine göz yummaları, geri almak için savaşmamaları) caiz değildir.

Nitekim darulharpte müslümanlar, başka müslümanların esir kadın ve çocuklarını kurtarma imkanı bulunca mutlaka kurtarmak zorundadırlar. Kurtarmaya çalışmamaları caiz değildir.

1298- Müslümanların mallarını da yurtlarına götürmek istediklerinde, Haricilerin bu malları müslümanlara geri vermek için onlara karşı çıkmaları vaciptir. Başka şekilde davranmaları

caiz değildir.

Çünkü ele geçirmeden Önce bu mallara sahip değildiler. Onun için yurtlarına götürmeye çalışmakla zulüm işlemiş olurlar. Halbuki darulharpte eman altındakinin durumu böyle değildir. Zira orada malı sağlamca korumakla mülk edinmektedirler. Mallarını almayacağım onlara daha önce garantilediği için onu alması caiz olmaz. Hariciler hakkında mal konusunda hüküm bu olunca, malı sağlamca korumada bu hüküm evleviyetle geçerli olmaktadır.

1299- Müslümanlardan aldıkları malların bir kısmını tüketmiş, sonra müslüman olmuşlarsa, tükettikleri miktardan bir şey geri vermezler.

Çünkü bu mallan düşman iken almışlardır. Sonra isyancılara katılınca bu hükümde onlar mesabesinde olurlar. Zira isyancılar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanların mallarından tükettiklerini ödemezler. Düşmanın durumu da böyledir.

Buna göre müslümanlara karşı düşmanı destekleyenler, Hariciler değil de eşkıya iseler, durum yine aynıdır ve tevil gerektirmez.

Çünkü düşmanın tazminattan muaf sayılması hükmü tevil edilip edilme-mesiyle değişmez. Tevil konusu ancak müslümanlar arasındaki şeylerde olur. Düşman ise her iki halde de tazminat ödemez. Çünkü bu işi düşman iken yapmışlardır.

1300- Bir kısmı diğerinden silah ödünç alır ve müslümanların komutanı "kim birini öldürürse eşyası onundur" derse ve düşmanın silahını taşıyan bir düşman öldürülürse, iki durumda da öldüren kişi bir şey alamaz.

Düşmanın taşıdığı silah, Haricilerin silahı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ise, alamaz. Çünkü bu mal, ganimet edilecek bir mal değildir. Haricinin taşıdığı silah, düşmanın silahıysa, alamaz. Çünkü onu haricî ödünç alıp himayesinde tuttuğu için bu mal hakkında eman hükmü gerçekleşmiş olmaktadır.

Nitekim düşmandan ödünç at ve silah isteseler ve düşman da onlara bunu vermek üzere çıkarsa, onun hakkında eman hükmü gerçekleşir. Çünkü haricilerin eline geçmiş demektir. Eman altında olduğu için ganimet de olmaz. Burada da durum aynıdır. Ancak müslümanlar bu malları ele geçirirlerse düşmana geri vermez ve satıp parasını tutarlar ve düşman gelip bunun parasını alıncaya kadar ellerinde tutarlar.

1301- Müslümanlardan kim bundan bir şey tüketirse, onun bedelini Ödemez. Nitekim

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanların eline düşen isyancıların malları hakkında da hüküm böyledir. İsyancıların ele geçirilen mallarından tüketilen şeyler tazmin edilmez.

Çünkü bu malın eman altında olması, isyancıların ellerinde bulundurma-sıyladır. Elde bulundurmak ise mülkiyetten güçlü değildir.

1302- İsyancıların elinden bu mallar alındığında da hüküm aynıdır. Ancak müslümanlar, hariciler dağılıp sahipleri olan düşman gelinceye ve mallarını isteyinceye kadar bu silah ve atları satmayıp elde tutarsa kıyasa göre yurtlarına geri götürmeleri için kendilerine verilirler.

Çünkü bu mallarda eman hükmü müslümanlardan bir zümre tarafından gerçekleşmiştir. Zaten haricilerin malı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mesabesindedir, Hariciler dağılıp cemaatleri bertaraf edilince kendilerine geri verilmiş gibidir.

İstihsana göre ise darulislamda satmağa ve parasını almağa mecbur edilirler.

Çünkü Müslümanların elinde tutulan bir mal olmuştur. Darulislamda korunan mal olduktan sonra silah ve atlar tekrar düşmana verilmez. Çünkü bunlarla müslümanlara karşı yeniden kuvvet kazanacaktır.

Ama köle olup İslam'a girerlerse, durum farklı olur. Şöyleki; Bu mal haricilerin olsaydı kuvvet ve cemaatleri dağılıncaya kadar onlara geri verilmesi caiz olmazdı. Çünkü bununla güç kazanır ve kendilerinden olmayan müslümanlarla savaşırlar. Aynı şekilde müslümanlara karşı onunla kuvvet kazanacak düşmana da bu mallar verilmez. Çünkü düşmanın caydırıcı gücü devam

etmektedir.

1303- Hariciler, askerleri arasına giren düşmandan bazı tacirlere eman verip onlardan at veya silah ödünç alsa yahut zorla onlardan bunu alsa ve çarpışmada komutanın tahsis yapmasından sonra bu silahı veya atı kullanan haricî bir asker öldürülse, üzerindeki eşya Öldüren kişiye ait olmaz. Çünkü eman vermeleriyle bu mal ganimet alınabilen mal olmaktan çıkmış ve dokunulmaz olmuştur. Bu konudaki emanları düşman malına verilen eman gibidir. Öldürülen haricilerden alınan bu şeyler vakfedilip satılır ve parası düşman gelip alıncaya kadar tutulur.

1304- İslam ordusu bu silah ve araçlarla savaşma ihtiyacını duyarsa, devlet başkanı ihtiyaç anında onları İslam ordusu askerlerine verebilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bu mal, müslümanların malı olarak yanında bulunduğunda ihtiyaç anında askerlere vermesinde bir sakınca olmaz. Eman altındaki kişilerin malı olunca evleviyetle verebilir. Sonra, eman altında olanlar malların haricilere onunla savaşmak üzere verirken müslüman askerler için bu malların haricilerin malı gibi olmasını zımnen kabul etmiş olurlar. Haricilerin mallarını ele geçirdiğimizde bu şekilde kullanmamız caiz olduğuna göre, kendileri isteyerek onlara ödünç veren eman altındaki kişilerin ödünç verdikleri mallarında da aynı şeyi yapmamız caiz olur.

1305- Hariciler bu malları onlardan zorla almışlarsa, zaruret hali dışında, devlet başkanının onu İslam ordusu askerlerinin emrine vermesi doğru değildir.

Çünkü eman altındaki kişilerin mallarıyla

herhangi bir kimsenin savaşabileceğine dair onaylama meydana gelmemiştir. Eman sebebiyle mallarının dokunulmazlığı devam etmektedir. Halbuki önceki durumda kendi mallarıyla haricilerin savaşmasına razı olmuşlardır.

1306- Buna göre İslam ordusu askerleri bu mallardan telef ettikleri miktarın bedelini öderler. Halbuki istekleriyle haricilere ödünç verdikleri mallardan İslam ordusunun tükettiği miktar karşılığı tazminat ödemez. Çünkü haricilerin mallarıyla çarpışmasına razı olmuşlardır.

Komutanın (veya devlet başkanının) bu malları burada satması da doğru değildir. Ama telef olmasından korkuluyorsa, bu durumda satabilir.

Çünkü müslümanın malı himaye edildiği gibi, eman altındakilerin malı da aynıyla muhafaza

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilir.

Bu mal, müslümanlardan hazır olmayan birinin elde bulundurulmuş malı mesabesinde ve aynıyla muhafaza edilir. Ama aynıyla muhafazası mümkün olmazsa, satılır ve parası muhafaza edilir.

Malı satmadan önce hariciler dağılıp giderse, devlet başkanı sahiplerine geri vermeleri için bu malı haricilerden sahiplerine geri verir.

Çünkü bu mal haricilerin malı mesabesinde. Onlar dağıldıktan sonra mallarının aynı (kendisi) kendilerine geri verilir. Zaten bunlar mallarını eman ile dokunulmazlığı sağlandıktan sonra haricilere teslim etmişlerdir. Onun için daruisiama da bu mallar hapsedilmez. Tıpkı onlara müslümanlar eman vermiş ve eman altındaki at ve silahlarını hariciler Ödünç almış

gibi.

1307- Hariciler, müslümanlara karşı kendileriyle beraber çarpışması için düşmandan bir topluluğa eman verseler ve ister çarpışsın, ister çarpışmasın bu düşman topluluğu müslümanlar yenilgiye uğratsa, kendileri esir edilmeyecekleri gibi, malları da ganimet olmaz.

Çünkü hariciler onlara eman verince, canları ve malları için dokunulmazlık gerçekleşmiş olur. Savaş sebebiyle bu eman da geçersiz olmaz. Çünkü bunlar haricilerin himayesi altında çarpışmışlardır. Haricilerin çarpışması onların emanını geçersiz kılmadığı gibi, eman altındakilerin çarpışması da kendi emanlarını yürürlükten kaldırmaz. Haricilerin himayesinde çarpışmakla bunlar emanlarını da bozmuş olmazlar. Bunlardan helal veya haram olan şeyler

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

haricilerin helal veya haram olan şeyleri gibidir. Esir etmek, ganimet tahsisi ile hak kazanmak ve benzeri bütün durumlarda hariciler gibidirler.

Ama eman sözkonusu olmadan "Gelin bizimle beraber çarpışın" deyince, onlar da müslümanlara karşı ve haricilerin safında çarpışmak üzere çıkıp gelmişlerse, durum farklı olur.

Çünkü bunların malları veya canları hakkında dokunulmazlık sabit olmamıştır. Müslümanlara karşı haricilerin safında çarpışmak üzere onlara katılmaları da böyle bir dokunulmazlık anlamına gelmez.

1308- Haricilerin kendileri daruharbe düşmanın yanına gitmiş ve karşılıklı birbirlerinden eman aldıktan sonra İslama ordusu her iki tarafı da yenilgiye uğratmışsa, bakılır: Düşman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mukavemet ve caydırıcı gücü ile karşı koymuşsa, onlardan yakalananlar fey' olur. Öldürülenlerin eşyası da öldüren kişilere ait ganimet olur.

Çünkü kuvvet ve caydırıcı güce sahip iken eman altında sayılmazlar. Bu durumda sadece hariciler onlardan eman almışlardır. Nitekim kendi yurtlarında kuvvet ve caydırıcı güçle savaşınca, daha önce müslümanlardan aldıkları eman da bozulmuştur. Böylece ele geçirilen düşman oldular. .

1309- Kendileri haricilerin ordusuna eman ile katılmış ve haricilerin caydırıcı gücü himayesinde çarpışmış ise, hiçbiri esir alınmaz.

Çünkü haricilerin caydırıcı gücü himayesinde eman altındadırlar. Darul-harbde müslüman askerlerin himayesinde eman altında olanlar, darulislamda da eman altında olanlar gibi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dokunulmazlığa sahiptir. Kendileri caydırıcı güce sahip olmadıkça haricilerin emanı altında İslama ordusuna karşı çarpışmalarıyla da emâhlan bozulmuş olmaz.

1310- Hariciler, düşmandan eman altında bulunan tüccarın müslümanlara karşı kendilerine yardım etmelerini istemiş ve onlar da kabul etmiş, müslümanlar da bunu öğrenmişse, kendilerine savaş açmadıkları sürece onların malına veya canına saldırmaları caiz olmaz.

Çünkü eman altındadırlar. Ehli zimmet hükmündedirler. Zimmet ehli müslümanlarla savaşmak istediğinde, bu isteklerini açığa vurmadıkça onlara zarar vermek helal olmaz. Üstelik tacirler haricilere muvafakat edince, onlar mesabesinde olurlar. Hariciler de müslümanlara saldırmadıkça can ve mallarına zarar vermek

helal değildir.

Müslümanlara karşı savaşırsa, helal veya haramhk bakımından haricilerle aynı hükme tabî olurlar.

Çünkü haricilerin bayrağı altında savaşmış olurlar ve bununla da emanları bozulmaz.

1311- Düşmanlar bir müslümana: "Sen eman altındasın, yanımıza gel" dedikten sonra o da yanlarına giderse, artık bu kişi haricilerden veya diğer müslümanlardan olsun, onların mallarından herhangi bir şeye zarar veremez.

Çünkü onlara zarar vermiyeceğini taahhüt etmiştir. Taahhüt ettiği şeyi de yerine getirmesi lazımdır. Çünkü Rasulullah "Hiyanet yok, vefa vardır" buyurmuştur.

1312- Yine karşılıklı eman alıp verinceye kadar yanlarına gitmediyse, aynı şekilde zarar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

veremez. Bu Öncekinden de açıktır.

Çünkü ondan sahih bir eman içindedirler.

Bu durumda devlet başkanının emanlarını geri almadan mal ve canlarına herhangi bir şekilde zarar vermesi doğru değildir. Emanı geri aldığını kendilerine bildirmeden bir zarar verecek olursa, birinci durumun aksine tüketilen bütün şeylerin bedelini vermesi lazımdır.

Çünkü bunlar müslümanların bir kanadından sahih bir eman içindedirler. Müslümanların himayesi altında iken bu kişi onlara eman vermiş ve bu emanı da geçerlidir.

Birinci durumda ise devlet başkanı emanlarını geri almadan onlarla savaşabilirdi. Çünkü birinci durumda müslüman onlara eman vermemiş, onlar müslümana eman vermiştir. Ne varki, onların emanı altında bulunması, kendi-

lerine zarar vermemesini gerektirir. Ancak bu karşılıklı eman sebebiyle diğer müslümanların da emanı altında olmalarını gerektirmez. Çünkü kendisi onların himayesindedir.

1313- Hariciler, düşmandan diğer müstümanlara karşı yardım istese, düşman da "Kumandan bizden olup hükmümüz geçerli olmadıkça yardım etmeyiz" derse ve hariciler bunu kabul ederse, sonra diğer müslümanlar bunlara galip gelirse, düşmanın canı ve malı ile her şeyi fey' olur. Haricilerden eman almadan çarpışmışlarsa, mesele daha açık olup emanı bulun* mayan bir düşman oldukları için her şeyleri fey1 dir.

Haricilerden eman alarak çarpışmışlarsa yine fey1 olur. Çünkü caydırıcı güçleri ve bayrakları altında müslümanlara karşı savaşınca

emanlarını bozmuş olurlar. Halbuki daha önceki durum bunun aksinedir. Orada sadece haricilerin bayrağı ve himayesi altında savaşmış ve haricilerin hükmü yürürlükte olmuştur. Haricilerin himayesi ve hükmü altında ve eman almışken savaşınca, emanlarını bozmuş sayılmazlar. İsyancıların malları ise savaş kesildikten sonra sahiplerine geri verilir. Çünkü darulislamda müslümanların malı müslümanlara hiçbir şekilde ganimet olmaz.

1314- Ganimet tahsisinin hükmü de buna göredir. Bir haricî öldürüldüğünde üzerinde düşmanın bir silahı varsa, öldüren kişiye ait olur.

Çünkü burada düşmanın malları için bir dokunulmazlık yoktur.

Bir düşman öldürüldüğünde üzerinde bir haricinin silahı varsa, bunu öldüren kişi alamaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü ganimet alınması yasak olan bir maldır. Bunu şu meseleden daha iyi anlarız:

1315- Eman altında bulunan kişilerden bir topluluk bir araya gelerek başlarına bir komutan tayin etse veya başkaldı-rıp müslümanlarla çarpışsa, bununla emanlarını bozmuş olurlar. Ama caydırıcı güçleri olmadan bunu yapmışlarsa, emanla-n bozulmuş olmaz ve zimmet ehli gibi haklarında işlem yapılır.

1316- Haricilere yardım için gelen düşmana karşı müslü-manlar bir taraftan, hariciler de diğer taraftan çarpışırken müslümanlar haricilerin himayesinde olmayan ve komutanları kendilerinden olup caydırıcı güce sahip bulunan düşmana galip gelirlerse, düşman fey1 olur.

Çünkü caydırıcı güce sahip olmaları sebebiyle emanlarını bozmuş olurlar. Haricilerin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

himayesinde iseler, onların hükümlerine tabî olurlar.

Komutanları kendilerinden de olsa durum değişmez.

Çünkü savaşımaya imkan bulmaları kumandanla değil, caydırıcı güce sahip olmakla sağlanır.

1317- Haricilerden on kişi, müslümanlara beraber saldırmak üzere düşmandan on kişiye eman verse ve bunlar ele geçi-rüse, kendileri esir edilmeyeceği gibi malları da ganimet olmaz.

Çünkü müslüman bir topluluğun emanı altındadır. Caydırıcı güce sahip olmadıkça müslümanlara saldırmak ve çapışmakla emanlan bozulmaz.

Ancak telef ettikleri mallar kendilerine ödetilir ve öldürdükleri kişilere karşılık öldürülürler.

Çünkü caydırıcı güçleri olmayınca eşkiya mesabesindeirler.

1318- Hariciler bunlara eman vermekizin sadece "Gelin, bizimle saldırın" demiş ve onlar da bu şekilde gelip saldırmış-larsa, hariciler hakkındaki hüküm daha Önceki hükmün aynı-sıdır.

Ama düşman fertleri bütün mallarıyla beraber fey1 olurlar. Öldürdüklerine karşılık öldürülmezler ve telef ettikleri malların bedelini ödemezler. Çünkü hiçbir müslüman tarafından eman sahibi olmamışlardır. Sadece düşman tarafından birer eşkiyadır. Düşman eşkiyanın darulislamda veya darulharpte ele geçirilmesinin hükmü aynıdır.

Alınan ganimetlerden yapılacak tahsislerin hükmü de buna göre düzenlenmektedir. Malları

fey' olunca, öldüren kişi de bu malları almaya hak kazanır. Sonuç olarak, müslümanlar veya hariciler tarafından eman almış ve caydırıcı güce sahip olarak çarpışmış düşman kişilerin eşkıyalık ve yol kesicilikte hükmü aynı olup antlaşmayı ihlal etmelerinde de bu durum değişmemektedir.

1319- Hariciler düşmanla anlaşıp barış yaptıktan ve savaşı kestikten sonra düşmandan biri eman almadan müslümanların yanına gelirse, haricilerle olan antlaşmadan dolayı eman altında sayılır.

Çünkü düşmanla savaşı kesmede ve anlaşmada hariciler diğer müslümanlar gibidirler. Nitekim eman vermek ve zimmete (himayeye) almakta onlar gibi olup barış yapmak ve savaşı kesmekte de aynı statüye sahiptir.

1320- Antlaşma kendileri tarafından yapılmış

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gibi emanlarını bozmadıkça, diğer müslümanların düşmanla savaşıması doğru olmaz. Hariciler anlaşma yaptıktan sonra onlardan yardım ister ve beraber müslümanlara karşı savaşırken müslümanlar mağlub olurlarsa, onlardan hiçbirisi esir edilmez.

Çünkü bu anlaşma onlara verilen eman mesabesindedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi haricilerin emanında olup onların bayrağı altında müslümanlarla savaşan ve caydırıcı güce sahip olmayan düşman bununla emani bozmuş sayılmaz. Bunların durumu da aynı şekildedir. Kendileri ve malları da helal veya haram olmada hariciler gibidir.

1321- Komutan düşmandan ve hüküm de düşmanın hükmü olmak üzere savaşa çıkmış ve mağlub oluncaya kadar durum değişmemişse,

müslümanlara fey' olurlar.

Çünkü caydırıcı güçleriyle müslümanlara karşı savaşınca haricilerle yaptıkları anlaşmayı bozmuş olurlar. İki tarafta da ganimet tahsisinin hükmü buna göre şekil kazanmaktadır.

1322- Düşman bir taraftan, hariciler de bir taraftan müslümanlara karşı çarpışmak üzere çıktıklarında komutan düşman taraftan ise, yenildiklerinde düşman fey' olur.

Çünkü caydırıcı güçleriyle ve kendi bayrakları altında müslümanlara karşı savaşa çıkmışlardır.

Hariciler onlara kendilerinden birini komutan göndermişlerse, haricilerle aynı hükme tabî olurlar.

Çünkü haricilerin bayrağı altında savaşmışlardır.

1323- Haricilerle anlaşmalı düşmandan bir grup caydırıcı güce sahip olmaksızın darulislama saldırırsa ve müslümanların eline geçse, kısas ve tazminat konusunda eşkiya hükmünde-dirler.

Çünkü caydın güçle savaşmayınca, aradaki anlaşmayı da bozmuş sayılmazlar.

1324- Müslümanlardan birinin eman verdiği düşmandan bir grubun emanını devlet başkanı bozar, sonra aynı müslüman onlara tekrar eman verirse, bu müslümanın verdiği eman geçerli olur.

Çünkü birinci defada verdiği emanın sahih olmasını sağlayan şey, ikinci defa verdiği emanda da mevcuttur.

1325- Devlet başkanı onlara "şu adam size defalarca eman verdi. Onun emanına iltifat etmeyin. Size eman verdikçe onu bozduk ve bozacağız" derse, sözü geçerli olur.

Çünkü emanı bozmanın etkisi, kişilerin serbest kalmasında ve ganimet almasında kendini gösterir. Talak gibi şartlı olması caizdir. Zaten emanı bozması, aldatmayı önlemek içindir. Bu da bu şekilde bozma ile gerçekleşmektedir.

1326- Müslümanlardan biri düşmandan birine eman verdikten sonra devlet başkanı bu düşman kişinin darulislamda kalmasını tasvib etmiyorsa, ülkeyi terketmesini isteyebilir.

Çünkü devlet başkanı verilen geçerli bir emanı sonra geri alabilir (bozabilir). Bu da emanı bozulan kişiyi ancak emin olacağı yere ulaştırdıktan sonra uygulanır. Onun için ülkeyi terketmesi istenir ve zarar görmeden terketmesi için uygun bir süre tanınır. Tıpkı eman altında darulislamda uzun zaman oturan kişi gibi. Bununla ilgili hüküm daha önce belirtilmiştir.

1327- Devlet başkanı düşmandan bir kişiye "Falanın emanı ile daruislama girme. Girersen fey1 olursun" derse, o da falan kişinin emanı ile girerse, fey1 olmaz.

Çünkü herhangi bir müslümanın eman verme hakkını kısıtlamak caiz değildir. Bu kısıtlama ile müslümanın verdiği eman batıl olmaz ve geçerli olması için gerekçe aynen devam eder. Zira bu kısıtlama şeriatın koyduğu bir hakkı iptal etmek olduğundan geçersizdir. Darulislamda olduğu sürece devlet başkanının bu sözü ile onun emanı bozulmaz. Çünkü eman verildikten sonra onu emin olacağı yere ulaştırmadan emanım bozmak geçerli olmaz. Eman verilmeden önce de durum böyledir. Bu kişi darulislamda olduğu sürece emin olacağı yere ulaştırılmadan emanım hiçbir kimse bozma

yetkisine sahip değildir. Bu konuda devlet başkanı ile başkaları aynıdır.

1328- Devlet başkanı düşmana: "Falanın emanı ile sizden kim darulislama girerse, bizde zimmet ehli olur" derse ve bu sözü duyan biri sözü edilen falanın emanı ile yurdumuza girerse, ehli zimmet olur ve tekrar darulharbe (düşman yurduna) dönmesine izin verilmez.

Çünkü devlet başkanının bu sözünü duyduktan sonra darislama falanın emanı ile girmesi zimmet ehlinden olmaya razı olduğunu gösterir. Bu konuda delalet, sarahat hükmündedir. Tıpkı süresinin bitiminden sonra devlet başkanının darulislamda kalmasına izin verdiği ehli zimmetin durumu gibi.

Ama "Fey' olur" sözünü söylerse, durum aksi olur.

Çünkü bu emanı bozmaktır. Gelen kişi caydırıcı güce sahip olmadıkça bu da sahih değildir. Bu sabit olmuş emniyeti o eman ile pekiştirmektir, yoksa bozmak değildir.

1329- Buna göre kuşatma altında bulunanlara "falan kişi size eman verirse, onun emanını iptal ediyorum, ona göre tedbirinizi alınız" derse, sonra sözkonusu falan kişi onlara eman verirse, devlet başkanının emanı bozması geçerli olur ve bu bozma ile onlarla savaşmak helal olur.

Çünkü caydırıcı güce sahiptirler.

1330- "Kim falanın emanı ile çıkar gelirse, fey1 olur veya kanı helal olur" derse ve biri çıkar gelirse, eman altında olur.

Çünkü himayemiz altında iken emanını bozmak geçersizdir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

1331- Ama "Falanın emanı ile bize çıkıp gelen olursa, ehli zimmet olur" derse, bu geçerli olur.

Çünkü, bunda emanı bozmak yoktur. Belki emniyet hükmünü kararlaştırmaktır. Himayemiz altında olması buna mani değildir. Doğrusunu Allah bilir.^{453[9]}

Atlardan Yapılan Ganimet Tahsisi, Yük Ve Binek Hayvanlarını Değil, Savaş Atlarını Kapsar

1332- Komutan "kim düşmandan birini öldürürse atı onundur" derse ve bir mülüman, atını oğlunun tuttuğu bir müşriki Öldürürse, bunun atını almaya hak kazanamaz.

^{453[9]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/231-244

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü öldürülen kişinin atının tahsis edilmesi, öldürme anında süvari olan müşriki öldürmeği amaç edindiğine açık delildir. Öldürülen bu kişi ise, çocuğunun tuttuğu atı ile süvari sayılmaz. Zaten Öldürürken atı tutan oğlu yanında

değildir.

Nitekim oğlunu aynı at üzerinde iken başkası öldürürse, bu atı almaya hak kazanır. Bundan da anlıyoruz ki, öldürülen adam süvari değil, piyadedir.

Nitekim komutan düşman askerin normal olarak beraberinde bulundurduğu şeyler arasından sadece atını zikrederek ganimet tahsisi yapmıştır. Üzerinde düşmanın savaştığı bu at olmayınca, onu özellikle zikretmenin bir anlamı da olmaz. Zaten bu tahsisle, düşmanın

şevket ve mukavemetinin kırılması için özellikle süvarilerinin Öldürülmesi amaç edinilmiştir.

1333- Atından inmiş ve savaşta yanında çekerken öldürülürse, atı öldürene ait olur.

Çünkü yanındaki at ile süvari sayılır. İsteddiği anda üzerinde savaşabilir. Atından inmesi sadece daha iyi çarpışmak, yol darlığı veya fazla sıkışıklıktan dolayıdır. Öldürüldüğü zaman ona süvari hükmü uygulanır. Çünkü bu sebeplerle süvari özelliğini kaybetmez.

1334- Erkek veya dişi kadana üzerinde birini öldürürse, onun kadasını almaya hak kazanır.

Çünkü öldürülen kişi süvaridir. İster kadana üzerinde olsun, ister arap atına binmiş olsun, değişmez. Nitekim müslüman asker bunun gibi hangi at üzerinde olursa olsun süvari sayılıp süvarilerin haklarına sahip olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu durum ancak karargahta, atın oğlunun yanında mevcut olması durumunda sozkonusudur, denilecek olursa; cevap olarak deriz ki;

Denildiği gibi değildir. Çünkü müslümanlarla ilgili hükümlere göre onun oğlu bu at ile süvari payına sahip olamadığın göre, kendisi de bundan dolayı süvari sayılamaz. Ama ganimet tahsisinde oğlu bu at ile süvari olurken, babası onunla süvari sayılamaz.

1335- Katır, eşek veya deve üzerindeki birini öldürürse bineğini alamaz.

Çünkü bu binekle süvari değildir. At ismi de bu binekleri kapsamaz.

1336- "Kim bir müşriki öldürürse, atı onundur" derse ve inüslümanlardan biri süvari yahut piyade birini öldürürse, ganimetten

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ortalama bir arap atını almaya hak kazanır. Kadana alamaz.

Çünkü yaptığı ganimet tahsisinde at ismini mutlak zikretmiştir. Mutlak zikredilince sadece arap atını kapsar. Mutlak tesmiye ile de zikredilen şeyin ortalamasından kendisini veya tutarını almaya hak kazanır. Halbuki önceki durumda böyle değildir. Burada atı öldürülen kişiye erkek üçüncü tekil şahıs zamiri ile izafe etmiş ve "onun atı" demiştir. Bundan anlaşılıyor ki, maksadı kişinin bindiği zaman süvari sayıldığı şeydir. Bu da arap atını ve kadanayı kapsar.

1337- Buna göre "Şehrin kapısından kim atı üzerinde girerse veya atı üzerinde kim savaşırsa, ona yüz dirhem vardır." derse, sözü hem arap atını, hem kadanayı kapsar,^{454[10]} Mutlak olarak

^{454[10]} Arap atından maksat, savaş atıdır. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"At üzerinde" söyleseydi, sadece arap atını kapsardı. Yine "Atından inip kim piyade olarak savaşırsa, ona yüz dirhem vardır" deseydi, bunun kapsamına arap atı da, kadana da girerdi. "Herhangi bir at üzerinde" deseydi, kıyasa göre, arap atından inenlerden başkası tahsis edilen ganimete hak kazanamazdı.

Çünkü at ismini mutlak zikrettiği için arap atından başkasını kapsamaz. Istihšana göre ise Arap atından veya kadanadan yere inerek savaşan herkes, tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanır.

Çünkü burada komutanın amacı piyade olarak savaşmaya teşvik etmektir. Nitekim arap atından indiği halde savaşmıyanlar, ganimeti almaya hak kazanamazlar. Güdülen amaç bakımından arap atından veya kadanadan inmek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

arasında fark yoktur.

Zaten atı mutlak zikrettiğinde de savaşılan askerin atının maksat olduğunu anlıyoruz. Çünkü kişi başkasının atından değil, kendi atından iner. Böylece "bir attan" veya "atından" şeklinde söylemesi aynıdır.

Kadana adı ganimet tahsisinde dışıyı de erkeği de içine alır. Arap atını ise hiçbir şekilde kapsamaz. Çünkü bu, atlardan özel bir türün adıdır. Başka bir türü içine almaz. Tıpkı "Arap at üzerinde birini kim öldürürse" sözü gibidir. Burada arap at, o türün erkek ve dışısını kapsadığı halde, kadana türünü içine almaz. Ama at adı böyle değildir. Çünkü arap atı için, kadana için de kullanılan ortak

bir isimdir.

Arap atı için isim hakikaten olduğunda

mutlak olarak zikredilince hakikate hamledilir. İzafet halinde kullanıldığında da o gün geçerli olan örfe itibar edilir. Sihri at türü de sadece kadana türlerinden biridir.

1338- "Kim bir müşriki öldürürse, onun bineği kendisinindir" derse, binek ismi at, katır ve eşekleri içine alır. Nitekim yüce Allah "Binmeniz ve ziynet için..." buyurmaktadır.^{455[11]}

Onun için "Bir bineğe (dabbeye) binmiyeceğim" diye yemin edildiğinde, bu isim yukarıdaki üç binek türünü kapsar.

1339- Deve veya öküz üzerindeki birini öldürürse, onun bineğini almaya hak kazanamaz. Ama binekleri deve yahut öküz olan bir topluluk olursa, onları almaya hak kazanır. Çünkü hal (vaziyet) itibariyle komutanın maksadı, bu binek

^{455[11]} Nahl. 16/8

hayvanlarıdır.

Söz, halin delaletiyle sınırlandırılır. Katır ismi ganimet tahsisinde dişi ve erkeği içine alır. Dişi katır ismi de böyledir. Çünkü kelimenin sonundaki kapalı "te" harfi dişilik için değil, tekil alameti olarak kullanılır. İnek ismi gibi. Hem dişi, hem erkeği içine alır. Deve ve eşek adı da dişi ve erkeği içine alır. Dişi eşek adı ise sadece dişiyi içine alır. Bunda "Etan" ve "Himara" isimleri aynıdır. Çünkü burada kelimenin sonundaki kapalı "te" harfi sadece dişilik alameti olarak kullanılır.

"Cemel" ve "baîr" ismi de dişi ve erkek deveyi kapsar. "Nâka" ismi ise sadece dişi deveyi kapsar. Bunu "el-Cami" de açıkladık.

1340- "Kim bir süvari öldürürse, bineği onundur" derse ve bir müslüman deve, eşek

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

yahut katır üzerindeki kafiri öldürürse, bineğini alamaz.

Çünkü bu bineklerle süvari sayılmaz. Halbuki hak kazanmak için süvarinin öldürülmesi şart koşulmuştur.

1341- Erkek veya dişi kadana üzerindeki birini öldürürse, bineğini almaya hak kazanır.

Çünkü bu bineği ile süvari sayılmaktadır. En iyi Allah bilir.^{456[12]}

Tahsis Edilen Ganimete Hak Kazananlar Ve
Kazanamayanlar

1342- "Kim birini öldürürse her şeyi onundur" derse, kıyasa göre öldürülenin her şeyi öldürene

^{456[12]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/245-248

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ait olur. Bu ister bir, iki, üç veya daha fazla olsun, durum aynıdır.

Çünkü "men" ismi, genellik ifade eden isimlerdendir. Tekil veya çoğul bütün muhatapları içine almaktadır.

1343- Ancak burada kıyasla amel etmek iyi değildir. Çünkü "Bütün asker birini öldürmek üzere birleşse, onun her şeyini almaya hak kazanır" sonucunu doğurur. Halbuki biliyoruz ki, komutanın ganimet tahsisinden amacı bu değildir.

Çünkü böyle bir durumda teşvik anlamı kaybolmaktadır.

Ama istihسانla değişik şekillerde amel edilebilir. Mesela, onu bir veya iki kişi öldürünce eşyasını alır. Lakin üç kişi öldürürse, eşyasını alamazlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü üç, üzerinde ittifak edilen çoğulun asgari sınırıdır. Zira kelam, müfred, tesniye ve cemi kısımlarına ayrılır. Bundan da anlaşılıyorki cemi (çoğul) tesniye (ikil) den farklıdır. Üzerinde ittifak edilen asgari çoğul, azami çoğul gibidir.

Komutanın bundan maksadı da cemaati değil, fertleri teşvik etmektir. Sonra, bir müslümanın düşman üç kişiden kaçması caiz olduğu halde, iki veya bir kişiden kaçması caiz değildir. Yüce Allah buyuruyor: "Sizden bin kişi olursa Allah'ın izni ile (düşmandan) iki bin kişiyi yenerler"^{457[13]} İki ile üç arasındaki fark bu şekilde açığa çıkmakta, iki kişinin hükmü bir kişi gibi olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak bu durum, silahlı iken düşman iki kişiden öç almak ve ikisini öldüreceğine göz

^{457[13]} Enfal.8/62

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kestirmek halinde sözkonusudur. Silahsız ise ve Öldüreceğine kanaat getiremezse, bir tarafa meyletmesinde ve kendini tehlikeye atmamasında bir sakınca yoktur.

İstihsalim ikinci şeklinde de onu bir topluluk öldürür ve serbest bırakıldığı taktirde o topluluğun hepsini öldüreceğine komutan ve müslü-manlar kanaat getirirse, onun eşyasında bütün topluluk ortak olur. Ama onları öldürecek durumda değilse, onun eşyasını almaya hak kazanamazlar.

Çünkü amaç teşviktir. Bu da öldüremiyecek bir kişi hakkında değil, öldürebilecek kişi üzerine teşvikle gerçekleşir.

Üçüncü şeklinde ise, muslûmanlardan caydırıcı güce sahip olmayan bir topluluk onu öldürürse, eşyasını almaya hak kazanır. Ama

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

caydırıcı bir güce sahip müslüman cemaat
Öldürürse, eşyasını alamazlar.

Çünkü caydırıcı güce sahip olmayan
topluluğun hükmü bir kişinin hükmü gibidir.
Nitekim eşkiyalık yaparak darulharbe girseler,
aldıkları şeylerin beşte-biri alınmaz. Ama
caydırıcı güç sahibi iseler, ganimet tahsisinde
durumları değişmektedir. Zira ganimet tahsisinin
sıhhati ile beştebîr sahiplerinin hakları geçersiz
olmaktadır.

İstihsanda bütün bunlar geçerli ve devlet
başkanı (komutan) adaletli görürse, uygulayabilir.

Bütün bunların, hak olması (hepsinin birlikte
uygulanması) demek değildir. Maksat, bütün
bunlar içtihad alanlarıdır. Bu da Mesruk ve İbni
Cundüb (Cundeb) in uygulaması hakkında İbni
Mesud'un "İkiniz de isabet ettiniz" sözüne

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

benzemektedir. Yani ictihadda ikiniz de isabet ettiniz ve İkinizin içtihadı geçerlidir.

İmam Muhammed der ki: Bu şıklardan bence en iyisi ve doğruya en yakını, ikinci şekildir.

Çünkü ganimet tahsisinden amaç olan teşvik gerçekleşmektedir.

Nitekim Bunlar bir define üzerine geldiklerinde komutan "Kim bu defineyi çıkarıp alırsa beşte biri alındıktan sonra gerisi onundur" derse ve muslûmanlardan bir topluluk bu işi yaparsa duruma bakılır. Şayet define sahipleri onları öldürebilecek kişiler ise, tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanırlar. Ama defneyi ele geçirmek isteyenler, islam ordusu askerlerinden define sahiplerinin öldüreniyecekleri bir opluiuk ise, tahsis edilen ganimeti almaya hak

kazanamazlar.

Çünkü teşvik esası gözönünde bulundurulmaktadır.

1344- Bir müslüman bir vuruşta iki veya daha fazla kişi öldürürse, birden çok vuruşla öldürmüş gibi eşyalarını almaya hak kazanır.

Çünkü "men" sözü umumdur ve öldürülenler de "men" sözünün kapsamına girmektedir. Yani hem öldüren hemde öldürülenler için çoğul ifade eder.

1345- Komutan askerle beraber darulharbe girse ve düşmanla karşılaşmadan önce "Sizden kim birini öldürürse, eşyası onundur" derse, sözü geçerli olur ve darulharbten çıkıncaya kadar geçerliliği devam eder.

Çünkü maksat, askeri ciddi savaşıma ve saldırmaya teşvik etmektir. Sözünün mutlaklığı

bu maksatla sınırlanmış olmaktadır.

1346- Hatta bir müslüman uyuyan veya işine dalan bir müşrike varıp öldürürse, onun eşyasını almaya hak kazanır. Tıpkı düşmanla karşılaşp safta veya yenildikten sonra onu takib ederken öldürmüş gibidir.

Çünkü komutanın yaptığı tahsis ne durumda olursa olsunlar iki öldürüleni de kapsamaktadır. Zira öldürülmeleri helal olan daruîhapte bulunmaktadır.

1347- Aynı şekilde ganimetten belirli bir pay alan veya kadın, çocuk ve köle gibi ganimetten kendilerine bağış yapılan kişilerden öldüren iki şahsı da kapsamaktadır. Bu sözü komutan, asker savaş düzeni aldıktan sonra söylerse geçerliliği savaşın ancak sonuna kadardır.

Çünkü durum ona delalet etmektedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ganimet tahsis ettiğine dair sözünü savaş anma kadar geciktirmesinden anlıyoruz ki, birinci durumun aksine, burada amacı bu savaşa teşvik etmektir. Birinci durumda tahsis sözünü darulharbe girmesiyle söylemiştir. Burada da anlıyoruz ki, birinci de maksadı darulharbe girmeye ve düşmanı izlemeye teşvik etmektir.

Savaş günlerce devam ederse, ganimet tahsisi hükmü de sonuna kadar devam eder.

1348- Aynı şekilde savaşta düşman yenilip bir kaleye sığınca ve İslam ordusu onları orada uzun süre muhasara etse ve bu muhasarada müslümanlardan biri düşmandan birini öldürürse, eşyası onundur.

Çünkü ara vermedikçe ve düşmanı tamamen yenmek olan hedefleri gerçekleşmedikçe bu savaş devam etmektedir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

1349- Düşman yenilince geri çekilip kaleye sığınsa ve müslü-manlar peşini takib etmeyip sonradan kalenin yanından geçerken bir nüslüman düşmandan birini öldürse, eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü peşinden takib etmeyince bu savaş hakikaten ve hükmen sona ermiş demektir. Yapılan ganimet tahsisi de bu savaşla kayıtlıdır.

1350- Düşmanın peşini takib ederken başka bir kaleye uğrayıp oradakilerden birini bir müslüman öldürse, eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü ganimet tahsisi birinci savaşıma için yapılmıştır. O da müslüman-larla uğradıkları bu kale sakinleri arasında olmayıp, kendileriyle savaş alanında hazır olan düşman arasında cereyan etmiştir. Onun için uğradıkları kale

sakinleriyle çarpışmaları ikinci bir savaş sayılmaktadır ve bu savaş için ganimet tahsisi yapılmamıştır. Önceki tahsis de bunu kapsamaz.

1351- Birinci savaşa katılan düşman yenildikten sonra bir kaleye sığınsa ve müslümanlar da peşinden takib etse, bakılır: Şayet bu kalede bulunanların çoğu yenilen düşmanlardan değilse ve caydırıcı güçleri de varsa, müslüman, onlardan birini Öldürürse eşyasını almaya hak kazanamaz. Öldürülen kişi ister yenilenlerden olsun, ister olmasın, durum aynıdır.

1352- Kaledekilerin çoğu müslümanlara karşı yenilen düşmandan olup caydırıcı güçleri de varsa, birinci savaşta yapılan ganimet tahsisinin hükmü geçerliliğini korur ve ikinci kalede-kiler de onların imdadına gelmiş düşman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kuvvet mesabesinde sayılır. Böylece birinci savaş kesintiye uğramamış olur. Yenilen veya sonradan gelen düşmandan kim öldürülürse, eşyası öldüren müslümana ait olur.

Çünkü daha önce belirttiğimiz gibi hüküm caydırıcı güç ve kuvvet itibariyledir.

1353- Düşmanın başkomutanı askerleriyle beraber gelse ve müslümanlara karşı savaşanlar ona katılsa, sonra bir müslüman düşmandan birini öldürse, eşyasını almaya hak kazanamaz.

Çünkü bu başka bir caydırıcı güçtür. Ganimet tahsisi ise birinci savaşla kayıtlı idi. Düşman başka bir caydırıcı güce sahip olunca, savaş da birinci savaştan başka olmaktadır.

1354- Komutan, ganimet tahsisini yenilemezse, öldüren kişi öldürdüğünün eşyasını almaya hak kazanamaz. Ama ganimet tahsisini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yeniler de askerin bir kısmı duyar, bir kısmı duymazsa, yine duyan ve duymayanlardan kim öldürürse, öldürdüğünün eşyasını almaya hak kazanır. Bunda duyan ve duymayan aynıdır.

Çünkü bu, öldürenler hakkında iyilik ve menfaatten başka bir şey değildir. Zaten komutanın sözü asker arasında yayılınca hüküm bakımından hepsine ulaşmış gibidir.

Doğrusunu Allah bilir.^{458[14]}

Müslümanların Ve Düşman Esirlerin
Rehberlikten Dolayı Tahsis Edilen Ganimete Hak
Kazanmaları

1355- Komutan " On esir almak için bize

^{458[14]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/249-253

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hangi müslüman rehberlik ederse, ona bir kişi verilecektir" derse ve bir müslüman kendisi gitmeyip onlara sadece sözle rehberlik ederse, onlar da gösterilen yere gidip adamın söylediği yerden esirleri alırlarsa, kendisi tahsis edilen ganimetten bir şey almaya hak kazanamaz. Kıyasa göre ganimeti almaya hak kazanıyordu. Nitekim avlanması haram

olan bir ava bu şekilde delalet eden, ceza almayı hak eder. Ancak istihsan ile

hükmederek İmam şöyle demektedir:

1356- Ganimete hak kazanmak sadece sözle değil, çalışma ile olmaktadır. Bu tahsisten maksat, teşviktir. Teşvik de çalışma ve cihad cinsinden bir işle yapılır. Kendisi onlarla beraber gitmeyip sadece sözle sözkonusu yeri tarif etmesi ile bu çalışma meydana gelmiş olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Dolayısıyla tahsis edilen ganimeti de almaya hak kazanamaz.

Ama düşmandan birine böyle bir şeye delalet etmesi için e-man verseler ve o da sadece sözle rehberlik yapsa, görevini yerine getirmiş olur.

Nitekim mesela, Kûfe'de veya Şam'da (yani darulislamda) bulunan bir müslüman, İslam ordusuna "darulharpte uğradığım on kişiyi esir almanıza rehberlik yaparsam bana birini verir misiniz?" derse, onlar da "evet" derse ve kendisi beraberlerinde gitmeyip sadece tarifleyse, ganimeti almaya hak kazanır mı?

Aynı sekile, kendisi darulharpte iken onlara rehberlik ederse, alınan ganimete kendisi de bir pay ile ortak olur mu? Ancak darulharpte kendisi de onlarla beraber gider ve rehberlik ederse,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sanki ganimet tahsisi ve rehberlik şartı koşulmamış gibi, alınan ganimete kendisi de bir pay ile ortaktır. Ama darulis-lamdan onlarla beraber gidip on kişi üzerine delalet yaparsa, tahsis edilen ganimeti almaya hak kazanır ve kendisine onlardan bir tane verilir.

Çünkü tahsis edilen ganimeti almaya müstehak kılan bir çalışmayı yapmıştır. Bu da onlarla beraber gitmektir. Ancak kendisine onlardan ortalama biri verilir.

1357- Aynı şekilde kendisi de beraber giderek yüz kişiye delalet etse, onlardan her on kişi başına ortalama bir kişi almaya hak kazanır. Beş kişiye delalet ederse, ortalama birinin yarısına hak kazanır.

Çünkü müslümanların yararına olan bir iş karşılığında ona bu tahsis yapılmıştır. Bu sözü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"kim on kişi getirirse biri onundur" söylemesi mesabesindedir.

1358- Komutan, aldığı düşman esirlere "Sizden kim bize on kişiye delalet ederse, hür olur" derse ve biri beraberlerinde gitmeyip sadece sözle onlara tarif ederse, kendileri de gittiklerinde tarif ettiği gibi on kişiyi görürse, bu adam hür olur.

Çünkü bu işlem, şartlı azad etmektir. Bunda şartın varlığı hakikaten gözö-nünde bulundurulur. Özelliklerini belirterek tarif etmekle de şart hakikaten gerçekleşmiş olur. Zira komutan burada çalışmayı gerektiren bir şey karşılığında ona bu şartı koşmuş değildir. Onun için delaletin hakikatini burada bırakıp mecazi olarak anlamamıza gerek yoktur.

Halbuki önceki durumda böyle değildir.

Orada ancak çalışma ile hak kazanılan bir şey kendisine tahsis edilmiştir. Onun için lafzın hakikatini bırakıp

mecazi olarak aldık.

1359- Alınan bu esirin darulharbe tekrar dönmesine müsaade edilmeyip darulislam da zimmet ehli olur.

Çünkü esir edilmesiyle darislamda hapsedilmiş sayılır. Rehberlik etmesi karşılığında sadece hür olma hakkını kazanmıştır. Darulharbe tekrar dönme imkanına da sahip olması bu hakkın bir gereği değildir. Ancak darulislam da hür olarak yaşar.

1360- Onlarla beraber gitse de, gitmese de hüküm aynıdır. Ancak "Size rehberlik yaparsam yurduma dönmeme de izin verir misiniz?" diye şart koşar ve müslümanlar da hür olmasını ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yurduna geri dönmesini kabul ederlerse, koştığı şart yerine getirilir ve dilediğinde yurduna dönmesine müsaade edilir. Çünkü bu iş kendisi ile komutan arasında yapılan bir sulh anlaşması mesabesindedir. Anlaşmada koşulan şartı riayet etmek gerekir.

1361- Ancak müslümanlara bir yarar sağlamadıkça komutanın böyle bir şey yapması doğru olmaz.

Çünkü yetki elindedir. Müslümanlara sağlayacağı büyük yarar karşılığında olmadan esirin müslümanlara tekrar düşman haline gelmesine müsaade etmemesi lazımdır.

Mesela "Size düşmanın yüz patriğini göstereyim, bırakın yurduma döneyim" demesi ve bu durumda müslümanlara esir kalmasından daha çok yarar sağladığına kanaat getirilmesi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gibi. Bu durumda onun koştığı şartı kabullenmede bir sakınca yoktur. Kendilerine dokuz kişi gösterirse, beraberlerinde gitsin veya gitmesin hürriyete kavuşamaz.

Çünkü hürriyete kavuşması burada şart itibariyledir. Koşulan şart da maş-ruta (şart koşulan şeye) tüm olarak tekabül etmektedir. Şartın tümünü yerine getirmediğe hürriyete kavuşmaya hak kazanamaz.

Yahut hür olması karşılığında yerine getirmeyi üzerine aldığı bir antlaşmadır. Bu şartı tümü ile yerine getirmediğe antlaşma yerine gelmez ve üzerinde antlaşma yapılan şeylerden bir şey almaya hak kazanmaz. Halbuki müslümanın durumu böyle değildir. Çünkü tahsis edilen ganimete hak kazanması, müslümanlara yararı dokunan bir iş karşılığıdır. Yapacağı bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

işle sağlanan yarar oranında tahsis edilen ganimetten almaya hak kazanır.

1362- Aynı şekilde komutan esire "Bize on kişi gösterirsen seni öldürmiyeceğimizden emin olacaksın" derse ve esir on yerine dokuz kişi gösterirse, Öldürülmekten emin olma hakkını kazanamaz. Komutan onu öldürebilir.

Çünkü öldürülmeme emanını şartlı vermiştir. Şart tümüyle gerçekleşmedikçe esir eman hakkını kazanamaz.

1363- Yine müslümanlar bir kaleye uğrasa ve kale sakinleri kendilerine "Düşmanın komutanlarından on kişi gösterirsek bize eman verir ve bizi bırakır döner misiniz? derse, müslümanlar da bunu kabul ederse, ancak kaledeki düşman on yerine beş veya dokuz kişi gösterirse dokunulmazlık hakkını kazanamazlar ve

müslümanlar da onları bırakmak mecburiyetinde olmazlar.

Çünkü şart yerine gelmediği için karşılığı da gerçekleşmez.

1364- Müslümanlara "Size yüz kişi veya bin dinar verelim, bize emniyet garantileyin ve bu yıl bizi bırakıp gidin" derlerse, ama söylediklerinin ancak bir kısmını müslümanlara verirlerse, eman altında olamazlar ve müslümanlar onlarla savaşılabılır. Çünkü eman, malin tümünü verme şartına bağlanmıştır. Malın bir kısmını

vermekle bu eman gerçekleşmez.

Ancak onlarla savaşmak istedikleri taktirde kendilerinden aldıkları malları geri vermeleri ve eman vermediklerini söylemeleri lazımdır. Çünkü hile ve aldatmadan kurtulmanın yolu budur. Zira onlar kendilerini savunmak için mallarını verdiler.

Ama düşmanın on patriğine delalet etmek meselesinde durum bunun aksinedir. Çünkü o meselede on yerine daha az patrik gösterirlerse, kendilerine bir şey geri vermeksizin onlarla savaşabiliriz.

Çünkü onlara vadettiğimiz eman karşılığında herhangi bir mal almış değiliz. Kendilerine bir şey vermeksizin onlarla savaşacak olursak, mülkiyetlerini çiğnemek suretiyle kendilerine bir zarar vermiş olmayız. Halbuki burada kendilerine şart koştığımız şey karşılığında onlardan bîr mal almışız. Bu mal kar-şılığında emana kavuşmadıkları taktirde onu kendilerine geri vermek gerekir.

1365- Komutan, mallarını geri vermeyi tasvib etmiyecek olursa, koştugu şarta bağlı olduğunu ve müsamaha ile davrandığını göstermek için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlarla savaşmaması ve bırakıp gitmesi lazımdır. Onlardan aldığımız esirlerin bir kısmı telef olduktan sonra onlarla savaşmak isterse, geri kalanları onlara iade etmesi ve telef olanların bedelini de vermesi gerekir.

Çünkü geri vermekten maksat onları zarar ve ziyandan korumak ve hileden sakınmaktır. Bu da eşyanın kendisini vermek mümkün olmadığına kıymetini vermekle gerçekleşir. Tıpkı malın kendisini vermekle gerçekleştiği gibi.

1366- Bir yıl için kendilerine yüz kişi karşılığında eman verir ve anlaşma yapar, sonra onlarla savaşmaya tekrar karar verecek olurlarsa, düşman henüz caydırıcı gücünü bırakmadan (kaleden çıkmadan, silahını bırakmadan veya askerini dağıtmadan) önce mallarını geri vermeleri ve emanı bozduklarını bildirmeleri

lazımdır.

Çünkü bize düşman kaldıkça onlarla savaşmak haram olmaz. Ama aldatmak ve hile yapmak haramdır. Kendileri caydırıcı güce henüz sahip iken eman verilmediği bildirilince aldatma da ortadan kalkmaktadır. Ancak mal, bir şey karşılığında onlardan alınmıştır. Şart koşulan bu şey kendilerine teslim edilmedikçe, malın onlara geri verilmesi vaciptir. Tıpkı bedel (ivaz) gibi. Karşılığı olan şey verilmedikçe bunun geri verilmesi vaciptir.

1367- Alman esirler müsluman olmuşsa, bedellerini kendilerine geri vermek lazımdır. Çünkü kendilerini vermek artık imkansızdır.

Çünkü müslümanın düşmana teslim edilmesi caiz değildir. Sanki telef olmuşlar gibi işlem yapılır.

1368- Onlardan malı almadan önce onanlarım geri almayı kararlaştırırlarsa, bunda bir sakınca yoktur.

Çünkü müslümanlar için en uygun olanı tercih ediyorlar. Nazar ve istidlal mahalli olan şeylerde durum her saat değişebilmektedir. Başlangıçta sulha meyletmeden savaşmayı nasıl kararlaştırmışlarsa, şimdi de savaşmanın daha uygun olduğunu kararlaştırdı ki arında emanı geri almalarında sakınca yoktur.

Her sene onlardan yüz köle almak karşılığında kendileriyle savaşma-mayı uygun görmüş iken, aradan bir iki yıl geçtikten sonra ve müslüman-larin güçlendiğini gördüğünde onlarla savaşmak isterse, emanlarını bozmasında bir sakınca yoktur.

1369- Esir alman m üs 1 uman lar d an yüz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tane geri almak karşılığında bir yıllığına onlarla savaşmanıyı kabul etmişse ve düşman yüz yerine doksan esir geri vermişse, emanlarım bozmasında ve savaş açmasında bir sakınca yoktur. Çünkü şart koşulan ve emanın esası olan şey yerine gelmemiştir. Alman esirlerden de birşey geri verilmez.

Çünkü hürriyete kavuşan esirler hiçbir zaman onların mülkü olmamışlardır. Onlara herhangi bir şey vermek karşılığında da esirleri onlardan almış değiliz. Dolay isiyle esirleri geri vermemekte onlara bir zarar verme sözkonusu değildir. Sadece zulümden kaçınma olmuştur.

1370- Bu kişileri geri kaçan veya antlaşmalı yahut müslü-manların olup onların elinde esir düşen çocuklu annelerden verirlerse, durum yine aynıdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bunlardan hiçbir şey onların mülkü değildir. Bir şeyde azad etme hakkının sabit olması, zorla temellük mahalli olmaktan çıkarmada azad etme hakikatinin sabit olması gibidir. Ancak onları karşılıksız efendilerine geri veririz.

1371- Onları ellerinde esir bulunan müslüman kölelerden verirlerse, sadece kıymetleri kendilerine geri verilir.

Çünkü köleleri ele geçirmek suretiyle mülkiyetlerine geçirmişlerdi. Biz ise onları kendilerine bir şey vermeği şart koştuk karşılığında mülk edinmişiz. Şart koşulan şey kendilerine verilmedikçe onları geri vermek gerekir. Ancak müslüman oldukları için bizzat kendilerini vermek mümkün olmadığından kıymetlerini (tutarlarını) onlara vermek lazımdır.

1372- Şart koştukları gibi yüz kişiyi mülkiyetlerinde olmayan esirlerden verseler, komutan emanlarım geri aldıktan sonra ve onlara bir şey iade etmeksizin kendilerine savaş açabilir.

Çünkü onların mülkü olan birşeyi kendilerinden almış değiliz. Zira bu esirler onların mülkü değildir.

Ancak en iyisi onlara verdiği sözü tutmaktır.

Onlar şart koştuklarım yerine getirdikleri gibi. Zira gelecekte ona güvenmeleri için bu daha iyidir. Böyle yapmazsa gelecekte böyle bir şeye güvenmezler. Çünkü böyle yapmadığında, esasında hiyanet olmayan bu işi, sadece esirleri kurtarmak için yaptığına kanaat getireceklerdir.

1373- Şart koşulan kişileri onlardan aldıktan sora savaşmadan bırakır dönerse, aldığı kişilerin durumuna bakılır; Bunlar hür kişiler ise serbest

bırakır. Geri kaçanlar ise kıymet Ödemeksizin sahiplerine geri verir. Köle olup efendileri taksimden ve satıştan Önce onlara sahip olmuşsa, karşılıksız geri alırlar. Taksimden veya satıştan sonra sahip olmuşsa, isteklerine göre hareket eder ve dilerlerse kıymetlerini ödeyerek alırlar.

Çünkü karşılık vermek suretiyle onları temlik etmek, zorla ele geçirip sahip olmak mesabesindedir. Nitekim her iki durumda da alınanlar fey' olup taksim edilmesi gerekir.

1374- Komutan esirlere "Kim bize savaşı on düşman gösterirse, hür olur" derse ve esirlerden biri kale içinde bulunan ve ele geçirilmeleri mümkün olmayan on kişi gösterirse, hür olmaz.

Çünkü biliyoruz ki, komutanın amacı bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değildir. Amacı sadece müslü-manlara yararlı olacak bir rehberlik yapmalarıdır. Bu da olmamıştır.

Sözünün zahirinden anlaşıldığına göre düşmandan savaşılan on kişi kastedilmektedir. Bu düşman ister meydanda, ister kalede olsun aynıdır, denilirse,

Cevap olarak deriz ki, dediğiniz doğrudur. Her iki durumda da düşmandır. Lakin komutanın amacı rehberlikten önce hakkında bilgi sahibi olmadığı düşman hakkında bir bilgiye sahip kılacak bir rehberliktir. Bu da yukarıda geçen delalet şekli ile gerçekleşmez. Zira darulharpte komutanın ve mülümanların ele geçirmeğe güç yetiremediği düşman nice on kişiler vardır. Bundan da anlıyoruz ki, komutanın amacı ele geçirebilecekleri on kişiye delalet etmeleridir.

1375- Sağlam bir savunma içinde bulunmayan ve ele geçirilmesi mümkün olan on kişi gösterse, ama müslümanlar görür görmez bu on kişi kaçsa, duruma bakılır; şayet bunlar müslü-manların ele geçirebileceği bir yere gelmeden önce kaçmış-larsa, bu delalet yine geçerli olmaz.

Çünkü amaç olan ele geçirebilme imkanı gerçekleşmemiştir.

1376- Ama ele geçirebilecekleri bir yere gelmiş ve gevşek davrandıkları için düşman on kişi kaçmışsa, rehberlik yapan esir hür olur.

Çünkü on kişiyi ele geçirilebilecek şekilde göstermekten ibaret olan şartı yerine getirmiştir. Bundan sonra müslümanlann yapacağı ihmalden kendisi sorumlu değildir.

1377- Gösterdiği on kişi ile müslümanlar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

arasındaki çarpışma sonuç vermeyip on kişi kaçıp kurtulmuşsa, bu delalet yine geçerli değildir.

Çünkü bu adam caydırıcı güce sahip ve savunma içinde bulunan on kişiye delalet etmiştir. Zira kale içinde kendilerini savunmalan ile sahip oldukları kuvvetle kendilerini savunmalan arasında fark yoktur. Her iki halde de ele geçirilmeleri imkansız olmaktadır.

Ama ele geçirme imkanı varken müslümanların ihmalkarlığı sebebiyle kaçıp kurtulmuşlarsa, delalet eden esir şartını yerine getirmiş ve hür olmuş olur.

1378- Delalet ettiği on kişi ile müslümanlar arasında çarpışma olmuş ve çarpışmada bir kısmı öldürülüp diğerleri ele geçirilmişse, rehberlik yapan esir hür olur.

Çünkü ancak onun delaletiyle onları yakalamış ve ele geçirme imkanı bulmuşlardır.

1379- Müslümanlar onları esir edemeyip çarpışma sonunda düşman on kişinin tümü öldürülmüşse, esir rehber yine hür olmaz.

Çünkü delaletten amaç olan, on kişiyi yakalayıp esir etmek gerçekleşmemiştir. Üstelik böyle on kişiyi müslümanlar esirin delaleti olmadan da görebilirlerdi. Bundan da anlıyoruz ki, delaletten maksat bu değildir.

1380- Müslümanlar, on kişiden birini öldürüp dokuz kişiyi ele geçirince bakılır; Bunlar savunma içinde ve caydırıcı güce sahip ise, esir yine hür olmaz.

Çünkü ele geçirilmeleri bir kişinin öldürülmesinden sonra mümkün olmuştur. Geri kalanlar da dokuz kişidir. Sanki baştan beri

onlara dokuz kişi göstermiştir.

Ama on kişiyi ele geçirdikten sonra birini öldürmüşlerse, rehberlik yapan esir hür olur.

Çünkü onun delaletiyle on kişiyi yakalama imkanı bulmuşlardır.

1381- Müslümanlardan bazılarını öldürdükten sonra onlar sağ olarak yakalanmışlarsa, esir rehber yine hür olur.

Çünkü onun delaletiyle on kişi yakalama imkanı bulmuşlardır. Bu yakalamanın çaba ve çarpışma sonunda gerçekleşmesi durumu değiştirmez.

1382- Müslümanlar onlara vardığında on kişinin silahı yoksa, ama müslümanlar m ihmalkârlığı sebebiyle kaçıp kurtulmuşlarsa, esir rehber hür olur.

Çünkü rehberliğiyle on düşmanı yakalama

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

İmkanım vermiş iken müslümanların ihmalkârlığı sebebiyle kaçıp kurtulmuşlardır.

1383- Esir kişi müslümanlara "Size on kişi göstereceğim, gösterdikten sonra bir yere sığınıp korunur veya korunma-maları beni ilgilendirmez" der ve müslümanlar da razı olursa, esir, gösterdikten sonra on kişi korunsaydı, yine hürriyete kavuşur.

Çünkü yüklendiği şartı aynı ile yerine getirmiştir, durumun ve sözden maksadın delâleti, ancak zıddı olan mefhum açıkça belirtilmediği zaman muteber olur.

1384- Komutan esirlere: "Bize kim şöyle bir kaleyi veya falan komutanın askerlerini yahut kralın askerlerini gösterirse, hür olur" derse ve esirlerden biri rehberlik ettiği halde müslümanlar ele geçiremezse, esir hür olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Şart koşulan delâlet işini yapmıştır. Burada savunmaları içinde bulunan bir topluluğa delalet etmesi şart koşulmuştur. Bunu da yapmıştır. Halbuki bundan önceki durumda şart böyle değildi. Çünkü bundan önceki durumlarda genellikle savunması ve caydırıcı gücü olmayan düşman on kişiye delâlet etmesi şart koşuluyordu.

Görmüyor musun? "Kim bize kadın veya çocuk on esir gösterirse, hür olur" derse ve bir ordunun himayesinde bulunan bu kişileri biri gösterecek olsa azad edilmez (hür olmaz). Çünkü genellikle maksat caydırıcı güce sahip olmayan ve ele geçirilmesi mümkün olan on kişiye delâlet etmektir. Her meselede söz ekseriyete hamledilir.

1385- Komutan yolu kaybedip müslümanlar

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

"Sizden kim yolu bize gösterirse ona bir esir veya yüz dirhem vardır" derse ve biri yolu tarif ederek kendisi gitmezse ve tarifine göre müslümanlar giden yolu bulursa, ona bir şey verilmez.

Çünkü vadettiği şey ganimet tahsisi şeklinde değil, ücret şeklindedir. Çünkü ganimetin kazanılmasından sonra ondan tahsis yapmak caiz değildir. Yolunu kaybetmiş bir kişiye yol göstermek ganimet tahsisini gerektiren bir ci-had değildir. Bundan anlıyoruz ki, söylenen şey ücrettir. Ücrete hak kazanmak da sözle değil, çalışma ile olur. Onun için kendisi de beraberlerinde gitmedikçe ücreti almaya hak kazanamaz.

1386- Onlarla beraber gidip yolu gösterirse, böyle bir iş için alınan ücret kadar ücret almaya hak kazanır.

Çünkü fasid bir kira akdi ile bu işi yapmıştır. Fasiddir. Çünkü onlarla nereye kadar gideceği belli olmadığından ne kadar ücret alması gerektiği de belli değildir. Zira belki on adım sonra yola çıkarır, belki de on gün beraber giderek ancak yola ulaştırmış olur. Akid yapılan şey meçhul ise, akid fasid olur.

1387- Şart koşulan miktar yüz dirhem ise, bu çalışma ile alacağı misil ücret yüz dirhemi geçemeyecektir. Fasit kira akillerinde şart koşulan karşılık belli olduğu zaman uygulanan hüküm gibi. Şart koşulan şey bir esir ise, neye ulaşırsa ulaşınsın mislinin ücretini almaya hak kazanır.

Çünkü ücretle çalıştırma akdinde mutlak olarak " bir esir" şeklinde ifade edilmesi sahih bir tesbit değildir. Çünkü tümüyle razı olunduğu için şart koşulan şey onu geçemez. Bu da yüz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dirhemde gerçekleşir ama, bir esir şartında gerçekleşmez. Çünkü maliyet bakımından esirlerin değeri farklıdır.

1388- "Bizimle falan yere kadar gelip yolu gösterene yüz dirhem veya şu esir verilecektir" derse ve biri gösterilen yere kadar onlarla giderse, şart koşulan şeyi almaya hak kazanır.

Çünkü üzerinde akid yapılan şey belli, verilen ücret bellidir. Akid için hitap edilen şahıs belli değil iken akid nasıl sahih olur? denilirse: Deriz ki: Akid onlarla beraber yola koyulduğunda gerçekleşmiş olur. Yaptığı işe göre de ücreti almaya hak kazanır. Bu durumda meçhul bir şey kalmaz.

1389- Komutan yolu şaşırmayıp sadece "(aygır, kısrak v.s.) hayvanları kim sürüp yola çıkarırsa ona yüz dirhem verilecektir" derse ve bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

işi bir cemaat yaparsa, yüz dirhemi aşmıyan misil bir ücret almaya hak kazanırlar.

Çünkü götürecekleri mesafe meçhul olduğundan üzerinde akid yapılan şey meçhuldür.

1390- "Şu yere kadar" deseydi ve belirli bir mesafe belirt-şeydi, şart koşulan şeyi alırlardı.

Çünkü üzerinde akid yapılan şey belli ve ücret bellidir.

1391- Belirli bir cemaate hitab ederek söylese ve bunu duyan başka bir cemaat belirtilen yere kadar hayvanları sürse, bir şey almaya hak kazanamazlar.

Çünkü akid komutanla hitap ettiği cemaat arasında yapılmıştır. Başkaları bu işi yaparsa fahrî olarak yapmış olur ve bir şey alamaz.

1392- Bütün asker arasında ilan ederek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bunu söylemiş ve duyan bir cemaat sürüp götürmüşse, ücreti almaya hak kazanırlar.

Çünkü ücretle çalışma şeklinde bu işi yapmışlardır.

1393- Sesini işitmemiş bir cemaat bu işi yaparsa bir şey alamazlar.

Çünkü sesi duymayıp bu işi karşılıksız gönüllü olarak yapmış sayılırlar. Bundan da anlaşıyor ki, burada ücrete hak kazanmak, ganimet tahsisi şeklinde değildir.

1394- Komutan yolu kaybedip sasırsa ve ellerinde bulunan bir esire "Bize yolu gösterirsen çocuklarını ve aile fertlerini sana veririz" derse ve esir de yola çıkarıncaya kadar ya kendisi beraber giderek veya tarif ederek bu işi yaparsa, hem kendisi, hem çocukları ve yakınları olduğu gibi fey' olarak devam ederler.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü komutan esirin kendisinin kurtulacağına dair bir şey söylememiştir. Böylece kendisi esir olarak kalır. Kendisi müslümanların kölesi olunca, sahip olduğu şeyler de onların olur. Çocukları, eşi ve başkaları bunda eşittir.

1395- Şayet, "Sen, çocukların ve eşin" deseydi ve olay yukarıdaki gibi geçseydi, esir hürriyete kavuşurdu.

Çünkü rehberliği karşılığında kendisinin hürriyetini şart koşturmuştu. İş gerçekleştiği için de hürriyete kavuşur. Eşini ve çocuklarını da şart koşulduğu için alır.

Ancak "ehli=yakınları" sözünden maksat sadece eşidir. Başka yakınları buna dahil değildir.

Halbuki eman bahsinde durum böyle değildi. Çünkü bu meselede yakınları esir düşmekle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başkasının mülkiyetine geçmişlerdir. Kesinlik olmadıkça bu mülkiyet onlardan zail olmaz. Bu kesinlik de sadece eşi için mevcuttur.

1396- "Çocukları" ismine de sadece kendi çocukları girmektedir. Torunları ise fey' olurlar.

Çünkü kesinlik sadece kendi çocuğu hakkındadır. Buna hak kazanması da üzerinde kesinlik sağlanan şeye bina edilmektedir.

1397- Esirler arasında kendi çocukları yoksa, erkek çocuklarının torunlarını almaya hak kazanır.

Çünkü bu isimde babalarının yerine kaimdirler. Babalan olmayınca kendileri bu ismin kapsamına girerler.

1398- Kızlarından olan torunlarını ise ancak komutanın özel olarak belirtmesiyle almaya hak kazanır.

Çünkü çocuklarının değildirler

1399- Ancak bunların darulharbe çıkmalarına izin verilmez. Bilakis darulislâma götürülür ve müslümanlar arasında ehli zimmet (zimmî) olurlar.

Çünkü esir düştükten sonra darulharbe tekrar dönmelerine imkan vermek caiz olmaz.

1400- Tarif ederek veya beraber giderek delalet etmesi aynıdır.

Ama az önce geçen müslümanların delaletinde durum değişiktir. Çünkü orada müslümanın delalet etmesi ücretle çalışma şeklindedir. Sözle yerine getirilmesi imkansızdır. Burada ise, delalet sulh ve eman şeklindedir. Burada şartın varlığı hakikaten kabul edilir.

1401- Komutan darulharpte esirleri taksim ettikten veya sattıktan sonra yolu kaybedip

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

esirlere "Kim bize yolu gösterirse hür olur" veya " yüz dirhem alır" derse ve bu işi onlardan biri yaparsa, yüz dirhem verileceğini şart koşmuşsa yüzü geçmemek üzere kendisine böyle bir iş için verilen ücret kadar (misil) ücret verilir. Bu ücret de efendisine ait olur.

Hangi şahsın mülkiyetinde oldukları belli olmuştur. Vereceğini va'd ettiği şey, eman ve sulh şeklinde değil, ücretle çalıştırma şeklindedir.

1402- Onun için beraberlerinde gitmeyip sadece tarif ederek rehberlik etmişse, bir şey almaya hak kazanamaz. Hür olacağını şart koşmuşsa, bu şartı geçersiz olur.

Çünkü sahiplerinin mülkü olduktan sonra onların kölelerini azad etme yetkisine komutan sahip değildir.

1403- Esirleri taksim etmeden önce yolu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şaşıırıp "Sizden kim yolu bize gösterirse, hür olur" derse ve esirlerden biri darulislâma değil, darulharbe çıkan apaçık bir yolu onlara gösterse, bakılır: Darulharbe gitmek isterken yolu kaybetmişlerse, bu esir delâlet işini yapmış sayılır ve hür olur. Darulharpten çıkmağa çalışırken yolu kaybetmişlerse, esirin bu delaleti geçerli olmaz ve esir hür sayılmaz. Onlara darulharbe değil, darulisl-lama çıkan bir yolu gösterirse, yapılacak uygulama öncekinin aksi olur.

Çünkü sözün mutlaklığı halin delaletiyle mukayyed olur. Biliyoruz ki, komutanın giriş esnasında amacı darulharpde maksadına ulaştıracak bir yolun gösterilmesidir. Çıkarken de amacı darulislama ulaştıran bir yolun gösterilmesidir.

1404- "Şu kalenin yolunu bize gösterirsen,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hür olursun" derse ve sözkonusu kaleye oradan bir yol gidiyorsa, onlara bilinen yoldan daha uzak bir yol gösteren kişi, şart koşulanı almaya (hür olmaya) hak kazanır.

Çünkü halkın gidip geldiği yollar ise her ikisi de kaleye giden birer yoldur. Komutan "yol" ismini mutlak zikretmiştir. Mutlakı da delil olmadan sınırlandırmak caiz değildir. Komutanın sözünde de bunu sınırlandıracak bir delili yoktur

1405- O kaleye değil de, başka yere çıkan bir yol gösterir ve kendileri bu yoldan o kaleye varabilirlerse, bunun delaleti geçerli olmaz ve esir hür olmaz.

Çünkü insan buradan Kaşgar'a gelip oradan da Buhara'ya varabilir. Ancak hiçbir kimse buradan Kaşgar'a varan yolu Buhara'nın yolu kabul edemez. Böylece anlıyoruz ki, bu esir şart

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

koşulan delaleti yapmamış ve hür olma hakkını kazanmamıştır.

1406- Şu kalenin şu yolunu bize gösterirsen hür olursun" der ve kaleye götüren başka bir yol gösterirse, bakılır belirledikleri yolda müslümanlar için yakınlık veya emniyet veya yem çokluğu veya köylerin çok bulunması yahut alacakları esirlerin çokluğu yönünden daha faydalı bir yol ise, esir hürriyete ka-vuşmayıp fey' olmağa devam eder.

Çünkü şartı yerine getirmemiştir. Onlar yaran bulunan bir yol belirlemişler, kendisi ise başka yol göstermiştir. Belirlemede fayda sözkonusu ise ona itibar etmek gerekir.

1407- Kendisinin gösterdiği yol onların belirlediği yoldan daha yararlı ise, kıyasa göre yine fey' olarak kalır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü şart koşulan şeyi yerine getirmemiştir. Bir şeyin kabul edilmesinde lafza itibar edilir. Çünkü insanların sözleri hikmetten ve güzel bir yarardan hali bulunabilir.

İstihsana göre ise, bu esir hür olur.

Çünkü onların istediğini fazlasıyla yerine getirmiştir. Zaten belirleme fayda sağladığı zaman ancak muteber olur. Yaptığı işin daha faydalı olduğu bilinince faydasız olduğu için belirlemenin itiban kalmaz.

Hangisinin daha faydalı olduğu bilinmiyorsa, esir yine fey' olarak kalır.

Çünkü belirleme akıllı biri tarafından yapılmıştır. Faydasız olduğu bilinmedikçe asıl ona itibar edilir. Faydasız olduğu da henüz belli olmamıştır.

1408- Buna göre "Bize kim Derbu'l-Hades'in

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yolunu gösterirse, hür olur" derse ve biri onlara Missîse yahut Malatya ^{459[15]} yolunu gösterse bakılır. Gösterdiği bu yol daha yakın ve daha faydalı ise, esir hür olur. Böyle değilse, yahut böyle olduğu bilinmiyorsa, esir fey' olmaya devam eder.

Çünkü kendisinden istenen şeyi yapmamıştır. Görmüyor musun? Belirttikleri yoldan başka bir yola onları götürse ve orada düşman kralı ordusuyla beraber bulunup onlarla savaşa ve bazıları öldürülse yahut yem bulunmayan bir yola götürüp hayvanları telef olsa veya kendileri açlıktan kırılrsa, şart koşulan şey yine kendisine verilir miydi? Bütün bunlardan söylenmek istenen şudur: Belirleme ne zaman faydalı olursa, ona itibar edilmesi gerekir. En iyi

^{459[15]} Bunlar Anadolu'da yer isimleridir. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Allah bilir.^{460[16]}

Silah Ve Başka Şeylerden Ganimet Tahsisi Caiz Olan Yerler

1409- Komutan, daruiharbe giriş esnasında askerlerden az kişinin zırhlı olduğunu görür ve "Darulharbe kim girerse ona şu ganimet var, der veya ganimetten iki pay verilecektir" derse, bu sözü caiz olup bir sakıncası yoktur.

Çünkü bu tahsisi değerlendirme sonucu yapmaktadır. Müslüman asker, zırhlan darulharbe taşıyabilmek için araç ve gerece muhtaçtır. Zırhla düşmanın gözü korkutulur ve asker kendini savunur. Düşmanın gözünü

^{460[16]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/255-269

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yıldırmaq amacıyla bu külfete katlanmaya teşvik etmək için askerlere bu şekilde ganimet tahsisi yapması caizdir. Nitekim şariat bu amaca bakarak süvari olan askere iki kat pay verilmesini kararlaştırmıştır. Çünkü düşmanı yıldıracak araç ve gereçleri darulharbe götürme sıkıntısına katlanır. Şariatın kararlaştırdığı bu esasa bakarak komutan (devlet başkanı) da aynı amaç için ganimet tahsisi yapabilir.

1410- Aynı şekilde "Kim iki zırhla daruharbe girerse..." demesi de caizdir.

Çünkü çarpışan kişi dilediğinde önde ve arkada iki zırh giyebilir. Nitekim Rasulullahın Uhud günü iki zırh giydiği rivayet edilir. Bu da onun nazar ve içtihadı sonucu bir uygulama idi.

1411- "Bir ve iki zırhla girene ikiyüz, üç zırhla girene üç-

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yüz dirhem vardır" der ve bu kadarla yetinirse, ganimet tahsis yapması doğru olmadığı gibi, ikiden fazla zırh için tahsis yapması da caiz değildir.

Çünkü bu, içtihadl olacak bir şey değildir. Savaşan askerin de savaşta ikiden fazla zırh giymesi mümkün değildir. Çünkü ikiden fazla zırh ağırlık yapar ve aktif çarpışmasını engeller. Böylece anlıyoruz ki, ikiden fazla zırh için tahsis yapmasında bir fayda yoktur.

Külfete katlanma ve düşmanı ürkütme anlamı üç, dört ve beş zırhla da gerçekleşir denilirse,

Deriz ki, bu doğru değildir. Çünkü ürkütme esnasında bu, zırhla değil zırhlı giyen kişi ile olur. Böyle zırhlı çıktı, şöyle böyle korumalı ayrıldı, denilir ve bunda ürkütme meydana gelir. Halbuki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

zırhlı tek basıdır. Zırhlan savaşta başkalarına vermek için değil, kendisi giymek için taşımıştır. Savaşta da iki zırhtan fazla giyemez.

1412- Buna göre süvarilere "kim bir Ticfaf^{461[17]}(zırh) ile girerse, ona şöyle vardır" diyebilir.

Çünkü ticfaf at içindir. Onun için ganimet tahsisi yapmak, at için tahsis etmek gibidir.

1413- Komutan birden fazla at için pay ayırmama düşüncesinde olup "kim iki atla girerse, ona şöyle vardır" derse, bu tahsis sahih olur. İki den fazla at için ganimet tahsis etmesi caiz değildir.

Çünkü savaşçı ancak iki atla savaşabilir. Onun için sadece yaran olanlar için ganimet tahsis etmesi caiz olur. Yararı dokunmayacak

^{461[17]} Tif al veznindedir. Atı savaşla darbelerden koruması için üzerine giydirilen zırha, denir, insanlar da giyebilir.

şeyler için tahsis yapamaz.

Ancak yararlı bir işi kişinin yerine getirebilmesi için üç at için tasis yapması caiz olduğu gibi, üç ticfaf için de tahsis yapması caiz olur

Çünkü her atın bir ticfafı (zırhı) olur. Ganimet tahsisinin değerlendirme sonucu olduğu bilinince, ganimet tahsisi yapıldıktan sonra alınan ganimetten tahsisin yerine getirilmesi lazımdır.

1414- Bir kaleyi muhasara edinceye kadar komutan bir şey söylemeyip muhasara esnasında "Kapıya kim zırhlı olarak yanaşırsa", veya "Kim ticfaf ile öne atılırsa" yahut "kim iki zırh giyimli olarak öne atılırsa ona şöyle vardır" derse, bu tahsisi sahih olur.

Çünkü kuvvet, korkutmak ve müşriklerin kalblerine korku salmak bakımından

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanlara yararı olmaktadır. Böyle bir şey için ganimet tahsisi

sahih olur

1415- Kale fethedilinceye kadar bir şey söylemez ve fethettikten sonra kendisi yahut atı zırhlı olanlara gösterdikleri gayret oranında ganimet tahsisi yapmak isterse, bu tahsis geçerli olmaz.

Çünkü ganimet tahsisi ganimetler alınmadan önce yapılır. Ganimetler alındıktan sonra yapılırsa tahsis değil, bağış olur. Halbuki alınan ganimette bütün askerin payı sabit olduktan sonra komutan (devlet başkanı)nın bazı kişilere özel bağış yapması caiz değildir.

1416- Devlet başkanı ganimetler alındıktan sonra çaba ve gayret oranında tahsis yaparsa ve bu tahsisi içtihadı sonucu gerçekleştirirse, tahsisi

geçerli olur.

Çünkü içtihadı ile üzerinde ihtilaf edilen şeyleri sonuçlandırmıştır. Hakimlerden biri bu içtihadı iptal edemez.

1417- Ganimetler alındıktan sonra tahsisin uygun olmadığı görüşünde bile olsa, devlet başkanının içtihadı ile kendisine tahsis yapılan kişinin o tahsisi alması helâldir.

Çünkü aksine hüküm verilince içtihadın geçerliliği kalmaz. Yargıcın hükmü başkalarını bağlayıcıdır. Salt içtihad ise başkasını bağlayıcı olmaz. Tıpkı kişinin karısına "seni kesinlikle boşadım" demesi ve görüşüne göre karısını kendisinden kesin olarak boş olduğuna inanması durumunda Hz. Ömer'in ve İbni Mes'ud'un

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

görüşüne uyarak hakimın ric'î ^{462[18]} bir talâk ile boş olduğuna hükmetmesi gibi. Bu durumda adam karısını tekrar alabilir ve hadisin hükmünü tatbik eder. Bu İmam Muhammed'in görüşüne göredir.

Ebu Yusuf'un görüşüne göre ise, hakimın aksine hüküm vermesi durumunda müçtehid bu hükmü daha zor bulduğunda kendi görüşünü bırakmaz, îstihsan konusunun sonunda "Şerhu'l-Muhtasar"da bu meseleyi açıkladık. Doğrusunu Allah bilir.^{463[19]}

^{462[18]} Belirli bir süre içinde eşlerin tekrar birbirlerine dönmelerine müsait olan boşama. (Çeviren.)

^{463[19]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/271-273

Ganimetler Alındıktan Sonra Tahsis Edilmesi
Caiz Olan Ganimetler Ve Tahsis Yapması Caiz
Olan Kimseler

1418- Müslümanlardan bir seriyye darulharpte bir miktar ganimet alsa, ancak alınan bu ganimetleri darulislâma çıkarmaktan aciz kalsa, bunun üzerine komutan yerinde bırakmak veya yakmak isterken aklına yeni bir düşünce gelse ve müslü-manlara "Kim bu ganimetten bir şey alırsa, kendisinindir" derse, sözü caiz ve geçerli olur. Bu ganimetlerden darulislâma kim bir şey çıkarma zahmetine katlanırsa, çıkardığı kendisinin olur ve ondan beşte biri alınmaz.

Çünkü bu ganimet tahsisi değerlendirme sonucu meydana gelmiştir. Ganimetler alındıktan sonra tahsis yapmasmm caiz olmadığını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

söylememizin sebebi, ganimeti alan askerlerin bu ganimette haklarının sabit oluşudur. Bu hakkı iptal edip tahsis yapmak caiz değildir. İptal etmek de ganimetleri muhafaza etmek durumunda ve askerin haklarının kesinlik kazanması halinde sözkonusu olur. Ama ganimetlerin korunmasından aciz kalındığı ortaya çıktığında yapılacak bir tahsis, herhangi bir kimsenin hakkının iptali sayılmaz.

Canlılar dışında bu ganimetleri yakmasının caiz olması, ganimet alınan hayvanları kesebilmesi, sonra yakması veya bir tarafa terketmesi, tahsis yapmanın caiz olduğunu gösterir. Zaten böyle bir uygulama, ganimeti alan bütün fertlerin haklarını iptal etmektedir. İptal etmek de ganimetlerin korunabilmesi ve darulislâma çıkarılabilmesi durumunda sözkonusu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olabilir. Bunlar yapılamıyorsa, hakkın iptali de sözkonusu olmaz.

Zaten yakmakta herhangi bir müslümana yararı olmayan bir hakkı iptal etmek söz konusudur. Ama tahsis yapmakta bazı kişilere yarar sağlama imkanı bulunmaktadır. Onun için tahsis yapmaya gitmek öncelikle olur.

1419- Ganimetleri darulislâma çıkarma veya satma yahut

taksim etme imkanına sahip ise, o zaman hepsine yararı gerçekleştirme imkanına sahip demektir. Bu durumda bazılarının haklarını iptal etmesi doğru değildir.

Aynı şekilde "kim bir şey alırsa, beşte bir dışında gerisi onundur" veya "beştebiri ayrıldıktan sonra veya ayrılmadan önce aldığıının yarısı onundur" derse, bu işlemlerin hepsi sahih olur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bunlardan yararı en yakın olanı yapması lazımdır. Zaten darulislâma çıkarırsa, komutanın yaptığı tahsis gözönünde bulundurularak ganimet taksim edilir.

Müslümanlardan biri darulislâma çıkarılması mümkün olan ve komutanın ondan haberi bulunmayan mücevherat gibi bir şey bulup darulislâma çıkarınca, beşte biri alınır ve gerisi asker arasında ganimet olarak taksim edilir.

Çünkü komutanın yaptığı tahsisin sahih olması, muhafaza etmenin imkansızlığı sebebiyledir. Zaruret sebebiyle sabit olan şey, zaruret mahallinin dışına taşamaz. Dolayısıyla zaruretin tahakkuk etmediği bir şey bu tahsisin kapsamına giremez.

1420- Bu hüküm, aldıkları mallar hakkında geçerli olunca, almadıkları mallarda evleviyetle

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

geçerli olur. Nitekim ele geçirip anbar yaptıkları ve içine silah, mermer, altın suyu gibi şeyleri doldurdukları bir binadaki eşyayı darulislâma çıkarmaktan aciz olduklarında komutan "Bu şeylerden kim ne alırsa kendisininindir" derse, sahih olur. Yine "kim bir şeyi parçalayıp getirirse, kendisine mahsus olur" derse, yine sahih olur. Çünkü binayı yıkmağa güçleri yetmekle beraber içindeki şeyleri çıkarmaktan acizdirler.

Onu olduğu gibi bırakabilirler. Bu durumda da komutanın ondan tahsis yapması sahih olur. Bina yıkıldıktan sonra bu şeylerin taşınabilir ve taşınamaz olması aynıdır.

Çünkü komutanın tahsis yapması binanın yıkılmasından önce olmaktadır. Taşıyabilecek duruma gelmesi, komutanın tahsis yapmasından sonra meydana gelen yıkma ile

geçekleşmektedir.

1421- Ancak komutanın tahsis yapması anında binadan uzak bir yerde veya binanın alınması mümkün olan bir tarafında konulmuş ve darulislâma taşınması mümkün olan bir şey olur ve komutanın bundan haberi yoksa, onu darulislâma bir kişi çıkarıp getirse bile, asker arasında ganimet olarak taksim edilir.

Çünkü ganimet tahsisi kapsamına girmez.

1422- Komutan, kimseye bir şey tahsis etmeyip hepsinin yakılmasını emrettikten sonra bazıları onun bir kısmını hayvanlarına yükleyerek darulislâma çıkarma güçlüğüne katlanırsa, bu şeylerin beşte biri alınır ve gerisi seriyye fertleri arasında taksim edilir.

Çünkü komutanın tahsisi bazı kişilere ganimet tahsisi ile olmaktadır. Bu da yapılmış

değildir. Yaptığı şey, yakılmasını emretmektir. Yakma emrinin bazılarına tahsis yapılmasında hiçbir etkisi yokur. Yani yakma emri hiçbir şekilde tahsis yapma anlamına gelmez. En iyimser bir değerlendirme ile darulislâma bu şeyleri çıkaran kişiler, yanarak yok olacak ve bütün fertlerin ortak malı olan bu şeyleri kurtarmış demektir. Bu da ortaklığın kesilmesine ve darulislâma çıkaran belirli kişilere mahsus olmasına sebep teşkil etmez.

1423- Darulharpte aldıkları ganimetleri hemen oracıkta taksim etse veya tüccara satsa yahut darulislâma çıkarsa, sonra düşman bunların peşine düşerek takip edince bırakıp kaçmak zorunda kalsalar, düşmanın onlardan faydalanmaması için bu ganimetleri derhal yakmaları lazımdır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bu işlemde onlara zarar verme ve zayıflatma bulunmaktadır. Bunun dışında düşmanın takibi söz konusu olmadı zamanlarda da mücahit askerler darulharpte ağır gelen eşya, silah ve diğer şeylerini de yakabilirler. Taki bırakıp gittiklerinde düşman bunlardan faydalanmasın Nitekim Mûte harbinde kendini kurtarmaktan ümidi kesilince Hz. Cafer bin Ebi Talib (Ca'fer-i Tayyar) atını kesmiştir.

Kendi eşyalarında bu caiz olunca, düşmandan aldıkları ganimetlerde evleviyetle caiz olur.

1424- Onu yakmak için bıraktıklarında, komutan "Bundan kim bir şey alırsa, onundur" der ve bir cemaat onu alıp kurtarırsa, hepsi sahiplerine geri verilir.

Çünkü taksim etme ve satma ile sahiplerinin

mülkiyeti onda kesinleş-
miştir.

1425- Devlet başkanının halkın mülkünden tahsis yapma yetkisi yoktur. Darulislâma çıkarmak suretiyle de bunu yapamaz. Çünkü mülkiyetlerine öyle geçmiş ki öldüklerinde bu mülk varislerine kalır. Hiç bir şekilde ondan tahsis yapma yetkisi kalmaz.

Ama himaye altına alınmadan Önce olursa, durumu değişik olur. Çünkü orada hakkın subutu zayıftır. Sadece ele geçirme ile sabit olmuştur. Bu hak da yakılması emredilince geçerliliğini yitirmektedir. Böylece bundan yapılan hak tahsisi, ele geçirilmeden yapılan tahsis gibi olur.

Ancak darulharpte ele geçirildikten sonra sahip olma sebebi tam gerçekleştiği için sahibinin hakkı da kesinleşmektedir. Yakılması için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bırakılmasıyla bu hak geçerliliğini kaybetmez. Hak devam ettiği için de devlet başkanının ondan tahsis yapma yetkisi kalmaz. Askerler arasında taksimden sonra böyle o-lunca. başkalarına satmada evleviyetle olmaktadır. Çünkü sahiplerinin mülkiyeti kesinleşmiş ve kime ait olduğu açıklık kazanmıştır.

Nitekim bunlar da alınan ganimetleri darulharpte bırakıp gitse ve düşman farkına varmadan ikinci bir seriyeye gelip alsa ve düşman bu seriyyenin elinden alsa, sonra gelen üçüncü bir seriyye bunları düşmandan geri alsa, birinci seriyyenin bunda hiçbir hakkı olmaz. Tıpkı düşmanın daha Önce alınmamış o malları gibi hepsi üçüncü seriyyeye kalır. Taksim etme ve satıştan sonra düşman korkusuyla yakmak üzere bırakıp gitseler ve düşman nerede olduğunu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bilmese, sonra gelen bir seriyye bunları alıp darulislâma çıkarsa, hepsi eski sahiplerine verilir. Çünkü bunlarda hakları devam etmektedir.

1426- Bu malları müşrikler onlardan alsa, gelen diğer bir seriyye de onları müşriklerin elinden alsa, bakılır: Eski sahipleri mallarını taksim edilmeden önce görürlerse, hiçbir şey vermeden geri alırlar. Taksim edildikten sonra görürlerse, kıymetini vererek geri alırlar. Tıpkı düşmanın ele geçirip koruma altına aldığı diğer malları gibi.

Darulislamda himayelerine aldıktan (mülkiyetleri gerçekleştikten) sonra da durum aynıdır. Onları bırakıp gitseler ve gelen başka seriyye onları alsa ve düşmanlar farkına varmasa, o mallar ilk seriyyedeki sahiplerine geri verilir. Çünkü onların malı olmuştur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Düşman ele geçirdikten sonra başka bir seriyeye onlardan alsa, bakılır; birinci seriyedekiler onları taksim edilmeden önce görürse, karşılıksız geri alırlar. Taksim edildikten sonra gö-

rürlerse, geri alamazlar. Bu konuda daha doğru olduğunu belirttiğimiz ikinci rivayet budur.

Çünkü onları alacak olurlarsa ancak kıymeti karşılığında alırlar. Taksim edilmeden önce bunların maliyetleri onların hakkı olmuştur. Çünkü eşyanın kendisinde hiç kimsenin mülkiyeti yoktur. Bu sebepten devlet başkanı bu şeyleri satın tutarını askerlere dağıtabilirdi. Kıymeti (tutarı) ile geri almada onların bir avantajı yoktur. Zira geri alma hakkı ancak avantajlı olduğu zaman sabit olur.

1427- Satın alanlar veya paylarına düşenler

yahut bırakıp gidenler bıraktıkları zaman "Kim bunlardan bir şey alırsa o kendisininindir" derlerse ve bunu müslümanlardan bir cemaat alırsa, kendilerine ait olur. Aldıkları şeyleri ister darulislâma çıkarsınlar, ister çıkarmasınlar, durum değişmez.

Çünkü bu mal sahiplerinin, alacak kişilere (hibe) bağışdır. Bunların almasıyla da bağış yerini bulmuş ve gerçekleşmiş olur. Bunları geri almak isterlerse, bağış (hibe) de olduğu gibi, onu alanlar ancak darulislâma çıkarmadan önce almaya teşebbüs edebilirler.

1428- Alanlar onu darulislâma çıkarır veya darulislâma taşımaları mümkün olan bir yere ulaştırırlarsa, onu bırakıp gidenler (hibe edenler) geri almaya teşebbüs edemezler.

Çünkü kendisine hibe edilen kişinin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çabasıyla onda bir artış meydana gelmiştir. Zira meçhul bir yerde neredeyse telef olacaktı. Bu ise o meçhul yerden çıkarıp getirmekle bir bakıma ihya etmiştir. Hibe edilen şeyin kendisinde meydana gelen ziyadeliğe, hibe eden kişinin onu geri almasına engeldir. Ancak bu hüküm mal sahibinin sözünü kendisinden veya biri vasıtasıyla alan kişinin duyması durumundadır. Böyle bir şeyi hiç duymıyan biri ondan bir şey alıp da-rulislama çıkarırsa, sahibine iade etmek zorundadır. Çünkü sözünü duyan kimse onu hibe olarak almış sayılır. Almakla hibe gerçekleşmiş ve eski sahibinin ilişkisi kesilmiş olur. Sözünü duymadan alan ise onu hibe olarak değil, darulislâma malı çıkarmada sahibine geri vermek üzere yardım şeklinde almış olurlar. Bu alma ile onda mülkiyeti sabit olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu, belirsiz bir kişiye hakkın tanınmasıdır. Hibe yolu ile nasıl sahih olur? denilirse,

Deriz ki: Bu belirsizlik anlaşmazlığa yol açmaz. Mülkiyet malın alındığı anda sabit olur. Bu anda alış belli ve muayyen bulunmaktadır. Mal sahibi bu lafızla malının alınmasını hibe şeklinde mubah kılmış sayılmaktadır. Bu mubah kılma belirsizlik durumunda da sabit olur.

Bunun dayanağı da Abdullah bin Kır'tnı Rasulullah'tan rivayet ettiği şu hadistir: "Günlerin hayırlısı kurban bayramını birinci günü, sonra ikinci "yevmü'1-karr" günüdür."

Yani Kurban bayramının birinciden sonra ikinci günü de faziletlidir. "Yevmü'1-Karr" diye isimlendirilmesi, hacıların Mina'da karar kılmalarından dolayıdır.

Ravi şöyle devam ediyor:" Rasulullah'a

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

(kurbanlık) beş veya altı bedene (dişi deve veya sığır) getirildi. Hangisinden başhyacaksa derhal yanına yaklaştırıldı. Kurbanlar yere yatırılıp kesilince bir şeyler buyurdu. Ama ne dediğini anlayamadığını, için yakında bulunanlardan birine ne buyurduğunu sordum. Şöyle dedi: Rasulullah "Dileyen kesip götürebilir." buyurdu.

Temlik suretiyle alacak kişiye malın mubah kılınması ve alınan şeyden yararlanılması, bu esasa dayanmaktadır. Alacak kişi belirsiz olmakla beraber Rasulullah bunu kararlaştırmıştır. Bu neviden olan şeylere bu hüküm tatbik edilir.

Bir şey söylemeden sadece eşyayı atmanın bu hükmü ifade edeceğini kararlaştırmaktadır. Zira insan, düğün ve diğer zamanlarda şekerini ortaya saçarak ve bundan kim ne alırsa onun mülkü olup saçan kimse bir şey söylemeksizin alan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kişinin ondan yararlanması caiz olur. Hatta durum, bu şeyin alınacağına dair iznin bulunduğu delildir. Alınabileceği ayrıca açıkça söylenirse bu hüküm evleviyetle sabit olur.

Buna göre insan testi ve suyu kapının önünde bırakması (sebil etmesi) ile fakir veya zengin gelip geçen herkesin ondan içmesi helâl olur. Çünkü içmenin caiz olduğuna vaziyet delalet etmektedir.

Yine insan herhangi birinin mülkü olmayan bir yerde bir ağaç dikmesi ve gelen geçen herkesin meyvesinden alıp yemesi helâl olur. Bütün bunlar az önce naklettiğimiz hadisten anlaşılmaktadır.

1429- Müşrikler yenilip geri çekildikten sonra komutan, düşmanın henüz eşyaları üzerinde bulunan ve kim tarafından öldürüldükleri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bilinmiyen ölülerine bakıp "Ölülerden herhangi birinin eşyasını kim alırsa kendisinindir" derse ve bunu bir cemaat alsaydı, bu onlara bir ganimet tahsisi olur.

Çünkü henüz müslümanlar onları almamışlardır. Bu da ganimetler alınmadan önce yapılan ganimet tahsisi mesabesindedir. En doğrusu, "Bu ganimetler alındıktan sonra yapılan bir tahsistir, ancak devlet başkam içtihadı ile bu uygulamayı gerçekleştirmiştir" demektir. Zaten ihtilafı olan bir şey devlet başkam (İmam)ın içtihadı ve tatbiki ile ittifak edilen bir şey hükmüne geçmektedir. Hatta devlet başkanı ölür veya azledilirse onu alanlardan bir şey geri alınmaz.

1430- Bunu söyleyen komutan azledilip yerine başkası gelinceye kadar onu almayıp azledildiğini bilerek veya bilmeyerek sonra

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alırlarsa, gelen ikinci komutan bu şeylerin hepsini geri alır ve ganimete katar.

Çünkü maksat gerçekleşmeden komutanın azledilmesiyle birinci tahsis geçersiz olmuştur. Maksat onu almaktı. Bu maksat yerine gelmeden tahsis batıl olunca, senki hiç yapılmamış gibi olur.

Buna benzer bir durum daha önce şöyle geçmişti. Ganimetler alınmadan önce tahsis yapan komutan ölür veya azledilir, sonra yerine başkası gelirse o tahsis geçerliliğini kaybeder. Ganimetler alınmadan önce bu durumda tahsis batıl olursa, alındıktan sonra evleviyetle batıl olur. Tıpkı hakimin azledilinceye kadar uygulamadığı ve onun yerine gelenin aksine hüküm verdiği bir hüküm gibidir.

Belirttiğimiz kurala göre imam, savaş esnasında yapılan tahsisin ancak o savaş

müddeti için geçerli olduğu, ganimetler alınmadan önce darulharbe giderken ve düşmanla savaşa tutuşmadan yapılan tahsisin ise daruiisiâma tekrar çıkıncaya kadar devam ettiğini belirtmekte ve şöyle demektedir.

1431- Daruiisiâma çıktıktan sonra tekrar darulharbe dönerlerse ve biri düşmandan birini öldürürse, eşyasını alamaz.

Çünkü daruiisiâma çıkmakla o tahsisin hükmü sonra ermiştir. Darulharbe tekrar girmeleri ise, başka bir giriştir. Komutan yeni bir tahsiste bulunmazsa, öldüren kişi öldürdüğünün eşyasını kendisine alamaz. Nitekim darulislâmda bir yıl kaldıktan sonra tekrar darulharbe dönerlerse, öldüren kişi yine bir şey alamaz.

1432- Düşmanın daruiisiâma girdiğini duyup ona karşı koymaya çıkarken komutan, "Kim

düşmandan birini öldürürse eşyası onundur" derse, bu tahsisi çıktıkları seferden dönünceye kadar hem darulislâmda hem darulharpte geçerlidir. Düşmanla darulislâmda karşılaştıktan sonra komutan böyle söylerse, bu sadece o savaş için geçerli olur.

Çünkü belirttiğimiz gibi sözün mutlaklığı her meselede halin delaletinden galip olan ile takyid edilir.

1433- Komutan darulharpte bir seriyyeyi bir kaleye gönderip "Ne alırsanız dörtte biri sizindir" derse, onlar da gidip günlerce çarpıştıktan sonra İslâm ordusu kendilerine yetişir ve kaleyi birlikte fethetseler, giden ilk seriyye bir şey alamaz.

Çünkü diğer askerler dışında çarpışırken alacakları şeylerden onlara tahsiste bulunmuştur. Amacı da kaleyi fethedip düşmanla çarpışmaya

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

teşvik etmektir. Bunu da kendileri gerçekleştirememişlerdir. Nitekim kendileri hazır olup da bir asker tek başına kaleyi fethedecek olursa, seriyye fertlerine bir şey düşmez. Hepsinin çarpışmasıyla kale fethedildiğinde de durum aynı olup seriyye fertleri tahsis olarak bir şey alamazlar.

1434- Komutan darulislamdan bir seriyye gönderip başlarına birini tayin etse ve ganimet tahsisinde bulunsa, sonra onu azledip yerine başkasını tayin etse, onlar da tahsis edilen ganimeti almış olsa, duruma bakılır; komutanın azledildiğini bilmeden Önce almışlarsa, hepsi onlarındır.

Aynı şekilde azledüdüğünü bilmeden önce ilk başkan tahsis yapmış ve azlini bilmeden Önce o ganimeti almışlarsa, yine onlarındır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü azledildiği veya azledüdüğünü bildiren diğer komutan gelip kendisine söylediği ana kadar komutandır.

1435- Ama ikincisi gelip azledüdüğünü bildirdikten sonra birinci komutan ganimet tahsisi yaparsa, bu tahsisi geçersizdir.

Çünkü kendisi de askerlerden biri olmuştur

1436- Devlet başkanının falan kişiyi seriye komutanlığına tayin ettiğine*dair yazısı gelirse, ikinci komutan gelip hazır o-luncaya kadar onun komutanlığı devam eder ve tahsis yapması caiz olur.

Nitekim bir şehir valisi olsaydı, ikinci vali gelinceye kadar onun Cuma namazını kıldırması caiz olurdu.

Çünkü darulharpte olsun, darulislâmda olsun, müslümanları başboş ve işlerim

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düzehtiyen yöneticisiz bırakmak caiz değildir, ikincisi gelmedikçe komuta birincinin elinde olur ve tahsis yapması caizdir.

Ancak devlet başkanı kendisine "Seni azlettik ve yerine falan kişiyi görevlendirdik" diye yazar yahut" yerine falan kişiyi görevlendirdik" kısmını zikretmezse, kendisi azledilmiş sayılır ve bundan sonra ganimet tahsis etmesi caiz olmaz.

Çünkü devlet başkanının tensibi ile komutan olduğu gibi onun hitabı ile de azledilmiş olmaktadır. Hitabın yakında veya uzakta olan birinden olması arasında fark yoktur.

1437- Birinci komutan, tayin edildiğinde askeri darulharbe sokması emredilmiş, ama" yerine falanı komutan tayin ettik, sana gelinceye kadar bekle" diye devlet başkanının yazılı emri gelinceye kadar askeri darharbe sokmaz da o

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

anda darulharbe askeri sokar ve ganimet tahsisinde bulunursa, bu tahsisi geçersizdir.

Çünkü devlet başkanının darulharbe girmemesini emreden yazısı kendisine ulaşmış bulunmaktadır. Kendisi bizzat yüz yüze söylemiş gibi azli gerçekleşmiştir.

1438- Bu amaçla huzura çağrılmış ve devlet başkanının emri olmaksızın komutanlık sıfatını da kaybetmiş olarak askeri darulharbe sokmuş ve ganimet tahsisi yapmış ise, bu tahsisi geçersizdir. Devlet başkanının mektubu "Komutan sensin, askerle dar-ıharbe gir, falan kişi sana vardığında artık komutan odur" şeklinde ise, ikinci komutan gelinceye kadar birincinin yaptığı ganimet tahsisleri geçerlidir.

Çünkü azlini ikinci komutanın gelmesine bağlamıştır. İkisi bir yerde bu-luşmadıkça

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

komutan birincisidir. Buluştuktan sonra komutan ikincisi olur. Buluştuktan sonra tahsis yapılırsa, sadece ikincinin tahsisi geçerli olur.

1439- "Falan kişi yanma varıncaya kadar komutan sensin" diye yazarsa, durum önceki gibidir.

Çünkü komutanlığına bir süre belirlemiştir. Sürenin gereği olarak sonra yapılan işlerle önce yapılan birbirinin zıddı olur.

Bu yazıdan önce ona mutlak yetki verip vermemesi durumu değiştirmez.

Çünkü mutlak yetki verdikten sonra da onu azletme yetkisine sahiptir. Görevlendirirken yine belirli bir süre için görevlendirme yetkisi vardır. Bu yazı ile süreyi sınırlandırma sabit olunca, sanki ona açıkça "falan sana geldiğinde komutan sadece odur" demiş gibidir.

1440- Müslümanlardan caydırıcı güce sahip bir cemaat komutanın izni olmaksızın başlarına bir komutan tayin edip darulharbe girer ve ganimetler alırsa, onun beşte biri alınır ve gerisi aralarında ganimet taksimi esaslarına göre taksim edilir.

Çünkü caydırıcı güce sahip olduklarından mal dini yüceltme adına alınmış sayılır ve hükmü ganimet hükmüne uygun olur.

1441- Komutanları ganimet tahsisi yaparsa, caiz olur. Tıpkı devlet başkanının görevlendirip gönderdiği komutanın tahsis yapmasının caiz olması gibi.

Çünkü onu kendilerine komutan yaptılar ve razı oldular. Razı olmaları haklarında geçerli olur. Onların ittifakı ile kendilerinin komutanı olmuştur.

Nitekim hilafet, halifenin yerine birini halife

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tayin etmesi ile sabit olduğu gibi, müslümanların tek kişi üzerinde ittifak etmeleriyle de sabit olur.^{464[20]}

Bunun dayanağı Hz. Ebu Bekir'in hilafetidir. Aynı şekilde seriyye komutanlığı seriyyedeki fertlerin ittifakı ile sabit olduğu gibi, devlet başkasının görevlendirmesiyle de sabit olmaktadır.

Nitekim isyancılar başlarına birini komutan yapsalar ve darulharbe girince komutan ganimet tahsisinde bulunsa, sonra tevbe etseler, komutanın yaptığı tahsis geçerli olur. Az önce

^{464[20]} Halifenin, yerine başkasını halife tayin etmesi, İslamın şura hükmüne ve Raşid Halifelerin uygulamasına açıkça aykırıdır. Buna rağmen Halifenin birini tayin etmesi ile olsun, müslümanların tek kişi üzerinde ittifak etmesiyle olsun, iki durumda da hilafetin geçerli olabilmesi için biat şart olduğundan sonuç ikisinde de aynıdır. Halifenin birini tayin etmesi sadece aday göstermekten öte bir değer taşımaz. Buna aykırı olarak yapılanlar, saltanattan başka bir şey değildir. (Çeviren)

belirttiğimiz anlamın gereği budur.

1442- Devlet başkanı bir ordu ile savaşa gidip darulharpte ölse veya öldürülse ve askerlerden bir camaat "falan komutanımız olsun", diğer cemaat da "filan komutanımız olsun" der ve birbirinden ayrılarak düşmanla çarpışmaya tutuşsa ve her cemaatin komutanı beşte birin alınmasından önce veya sonra bazı kişilere ganimet tahsisi yapsa, sonra darulharpte bir araya gelip barışsalar, seçilecek halife, her iki cemaat komutanının yaptığı tahsisleri yerine getirir. Çünkü onları, maiyetlerindeki kişiler komutan seçip razı olmuş ve ganimetleri de bunlar almıştır.

Onun için ister darulharpte karşılaşınsınlar, ister darulis-lâmda bir araya gelsinler, her komutanın yaptığı tahsis caiz olur.

Ancak darulharpte karşılaştıklarında tahsisler ayrıldıktan sonra arta kalan ganimetler her iki cemaat fertleri arasında ganimet taksimi esaslarına göre taksim edilir.

Çünkü ganimetlerin alınıp korunmasına hepsi katılmışlardır.

1443- Devlet başkanı sınır boylarında (veya geçitlerde) bulunan askerlerin başına birini komutan tayin etse ve ganimet tahsisinden ona söz etmese, beşte birin alınmasından Önce veya sonra ganimet tahsisi yapabilir.

Çünkü sınır boyları (ve geçitleri) koruması ve düşmanla savaşıp darulis-lâm üzerindeki emellerini boşa çıkarması için görevlendirilmiştir. Ganimet tahsisi de savaşla ilgili işlerdendir. Zira savaş teşviktir. Savaş ile görevlendirilmesi ve bu işin idaresini eline vermesinin bir gereği olarak

ganimet tahsis işleri de ona verilmiş sayılır.

1444- Ancak devlet başkanı ganimet tahsis etmemesini söylese, tahsis yapması caiz olmaz.

Çünkü zıddı tasrih edilince, delalet itibardan düşer. Tıpkı kişinin önüne sofranın konması gibi. Delalet olarak bu, hazır olan kişilerin yemesine izin verildiğini gösterir. Yani sofranın konması, yemek için izin verildiğine delalet eder. Ama yemek yasaklanırsa, bu delalet ortadan kalkar.

1445- Devlet başkanının görevlendirdiği bu komutan başka birini görevlendirir ve görevlendirilen bu kişi ganimet tahsis ederse, bakılır; şayet devlet başkanı birincinin tahsis yapmasını yasaklamamışsa, ikincinin yaptığı tahsis geçerlidir. Ama birincinin tahsis yapmasını yasaklamışsa, ikincinin tahsis yapması caiz olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü birinci komutanın görevlendirdiği kişi, görevlisi olup onun yerine kaim olmaktadır.

Nitekim, had (şeriatın miktarını belirlediği ceza) larda hüküm vermesi yasak olan bir hakimin görevlendireceği hakimin de aynı konuda hüküm verme yetkisi olmaz. Şayet birincisi yasaklanmamışsa, ikincisi hüküm verebilir. Geçen meselede de durum bunun gibidir.

1446- Devlet başkanının görevlendirdiği komutan sınır boyundan bir seriyye gönderip başlarına birini komutan tayin etse ve bu komutan darulharpte öldürülen düşmanın eşyalarını ganimet olarak seriyeye tahsis etse, tıpkı birinci komutanın kendisi savaşırken tahsis yapması caiz olduğu gibi bunun yaptığı da caizdir.

Çünkü savaşma işini ona havale etmiş ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

seriyyedeki askerin işlerini düzenleme yetkisini vermiştir. Onları damlislâmdan darulharbe gönderince, komutanları da ordu komutanı mesabesinde olur. Resmi yazı ile bizzat ganimet tahsisi ile görevlendirilmese bile, ordu komutanının tahsis yapması caizdir. Çünkü alınan ganimetlerde hak, özellikle velayeti vacip olanıdır. Seriyye komutanının ganimet tahsis etmesi de böyledir.

1447- Birinci komutan herhangi bir kişiye ganimet tahsis etmesini yasaklamışsa, seriyye komutanının tahsis yapması caiz

olmaz.

Çünkü ona komutanlık görev ve yetkisini veren kimse tahsis yapmasını

yasaklamıştır. Durumu tıpkı devlet başkanının tahsis yapmasını yasakladığı birinci

komutanın durumu gibi olur. Zaten birinci komutanın yetki vermediği şeylerde bu onların komutanı değildir. Yapacağı tahsis seriyye fertlerinin tahsis yapması gibi olur ki, geçerli değildir.

1448- Askerin buna razı olması veya olmaması aynıdır.

Halbuki ona razı olduktan sonra yapacağı tahsisin caiz olması gerekirdi. Tıpkı komutanın ölümünden sonra ona razı olduklarında komutanlığının sabit olması gibi.

Ancak aralarımnda şu fark vardır: Orada ona razı olmaları birinci komutanın emrine muhalefete rağmen meydana gelmemiş, aksine, birinci komutanın hakkında bir şey emretmediği bir şeyde meydana gelmiş ve geçerli olmuştur.

Burada ise birinci komutanın emrettiği şeye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

muhaletet üzerine rızaları hasıl olmuş ve geçersiz sayılmıştır.

Tıpkı başlarına tayin edilen komutanı azledip yerine başkasını tayin etmeğe kalkışmaları gibi.

1449- Komutanları ganimet tahsisi yapmış ve alınan ganimetleri darulislâma çıkarıncaya kadar taksim etmemiş ve komutan yaptığı tahsisi birinci komtana haber vermiş, o da bunu caiz saymışsa, bu tahsisi geçerlilik kazanmaz.

Çünkü caiz sayması, ganimetler alındıktan sonra tahsis yapması mesabesindedir.

1450- Bunu caiz görürse, ganimet tahsisi de caiz olur ve alan kişilerin tahsis edilen şeyleri alması helâl olur.

Çünkü bu içtihad konusu olan bir meselede içtihad ederek verdiği bir hükümdür. O da ganimetler alındıktan sonra tahsis yapmaktır ve

geçerli olur.

Ganimet tahsis etmenin temeli geçersizdir, geçersiz olan bir şeyi caiz kılmak, karar yetkisine sahip makamdan da gelse, geçersizdir. Mesela, çocuğun karısını bir adamın boşaması ve çocuk erginlik çağına geldikten sonra bu boşamayı caiz görmesi gibi. Erginlik çağına gelince boşama yetkisine kendisi sahip olmakla beraber adamın batıl boşamasını caiz görmesi geçersizdir. Onun için bu işlem geçersiz olur, diye itiraz edilse, cevap olarak deriz ki:

a) Orada geçerlilik başkasına bağlı değildir. Çünkü orada bu şeyi caiz görececek kimse yoktur. Burada ise ganimet tahsisinin geçerliliği şartlı olarak (birine bağlı) meydana gelmiştir. Hatta ganimetleri almalarından önce birinci komutan onu caiz görmüşse, geçerli olur. Ganimetler

alındıktan sonra da caiz görürse geçerli olur, deriz.

b) Burada caiz görmesi komutanın kendisine tahsisi yaptığı kişilere eşyayı teslim etmekle gerçekleşir. Yani bu teslim yeni tahsis yapma mesabesinde kabul edilir. Talak (boşama) ile karşılaştırarak deriz ki: Çocuk erginlik çağına geldikten sonra "bunu meydana gelmiş (geçerli) bir boşama kabul ediyorum" derse, bu ondan meydana gelen yeni bir talâk kabul edilir. Daha açık bir misal; ücretini ne zaman vereceğini belirlemeden kişi bir şey satın alırsa, bu alış akdi fasid olur. Hakim bu konuda dava açıldığında bu alış (satış) caiz görmek isterse, satış onun bu karan ile geçerli olur. Bize göre bu satışın aslı fasid olmakla beraber, satın alan kişinin o şeyi alıp götürmesi caiz olur.

1451- Birinci komutan darulharbe askerle beraber girse, sonra bir seriyye gönderip komutanına ganimet tahsisinden olumlu veya olumsuz hiç söz etmese ve seriyye komutanı seriyyedeki askerlere ganimet tahsis ettikten sonra aldıkları ganimetlerle beraber karargaha gelseler, seriyye komutanının tahsisi sadece seriyyedeki fertlerin payları için caiz olur.

Çünkü burada asker, alman ganimetlerde seriyyedekilerle ortaktır. Seriyye komutanının bütün asker üzerinde bir yetkisi de yoktur. Yetkisi sadece seriyye fertleri üzerindedir. Onun için sadece onların paylanndaki tahsisi geçerlidir.

1452- Birinci komutan onları gönderirken bir ganimet tahsis etse, seriyye komutanı da bir tahsis yapsa ve düşmandan ganimet alarak dönseler, birinci komutanın yaptığı tahsis bütün

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ganimetten ayrılır ve seriyye fertlerinin payları belirlenince gerisi taksim edilir. Sonra seriyye komutanının seriyye fertlerine düşen paydan yaptığı tahsisi ayrılır ve sahiplerine verilir. Sonra da birinci komutanın yaptığı tahsis yerine getirilir. Çünkü bütün bunlar sadece onlara mahsustur. Komutanların da onlar üzerinde yetkisi (velayeti) vardır. Onlara mahsus olan paydan komutanların yaptığı tahsis yerine getirilir.

Birinci durumdaki ise farklıdır. Çünkü birinci durumda seriyye da-rulislâmdan gönderilmekte ve aldıkları ganimetlerde başkasının onlara ortaklığı olmamaktadır. Hatta bu seriyye aldıkları ganimetlerle beraber ordu karargahına tekrar dönmeyip darulislâma başka bir yerden çıkıp gelse, hüküm yine darulislâmdan gönderilen seriyyenin hükmü gibi olur. Çünkü aldıkları

ganimetlerde onlarla kimse ortak değildir. İki durumda da ganimet olarak aldıkları yiyeceklerden diledikleri gibi yiyebilirler.

Nitekim ordu karargahına döndükten sonra diğer askerlere mubah olduğu gibi, yiyeceklerden onların da yemesi mubahtır. Ganimet tahsisi hükmünde olduğunun aksine, ganimet alınan yiyeceklerden yemenin karargahtaki yiyeceklerden yemek gibi mübahhğı, ikisinde de mubah olması esasına dayanır.

1453- Düşmandan sığır, koyun veya at gibi canlı hayvan ganimet alsalar ve komutan bunları sürecek birini ücretle tutsa, bu hem seriyye fertleri hem de karargâh askerleri hakkında caiz olur.

Çünkü komutan bu uygulamayı onların yaran için yapmaktadır. Yaptığı işin yararı her iki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tarafa da racidir. Ganimetten tahsis yapması ise böyle değildir. Zira bunda menfaat sadece tahsis yapılan kişilere racidir. Onun için karargah askerlerinin payından tahsis yapması caiz olmaz.

1454- Birinci komutan onlara ganimetin dörtte birini tahsis ettikten sonra seriyye komutanı da kendi içtihadı ile düşmanla karşılaştıkları anda onlara bir tahsiste bulunsa ve seriyye ordu karargahına değil de darislâma çıkıp gelse, birinci komutanın onlara yaptığı tahsis geçersiz olur. Seriyye komutanının tahsisi ise geçerli olur.

Çünkü ordu karargahına değil de darulislama çıkınca, aldıkları ganimetler konusunda sanki darulharpten değil de, darulislamdan gönderilmiş gibi olurlar. Birinci komutan da seriyye için yaptığı tahsiste sanki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bütün asker için tahsis yapmış olur. Bu ise varid olan rivayetlere aykırıdır ve birinci seriyyeye tahsis olmaz.

Seriyye komutanının tahsis yapması ise belirli kişilere içtihad yolu ile yapılmış bir tahsistir. Bu da alınan ganimetlerde kendileri hak sahibi olduğu için sahih olur.

1455- Ordu karargahına döner gelirlerse, birinci komutanın yaptığı tahsis caiz olur.

Çünkü alınan ganimetlerde asker onlara ortaktır. Bu tahsis ile askerin onlara ortaklığı iptal edilmiş olur ki, bu da beşte birin ve süvarinin piyadeden alacağı fazla payın iptaline yol açsa bile sahihtir. Seriyye komutanının tahsisi ise, diğer askerlerin payı dışında sadece seriyye fertlerinin payları hakkında geçerli olur.

1456- Birinci komutan seriyye komutanının

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

tahsis yapmasını yasaklamışsa, onun yapacağı tahsisler bu yasaklamadan dolayı geçersiz olur. Ordu karagahına dönseler, birinci komutanın onlara yaptığı tahsis geçerli olur. Ordu karargahına dön-meyip darulislama çıksalar birinci komutanın yaptığı tahsis de geçersiz olur. Alınan bütün ganimet, ganimet taksimi esaslarına göre paylaşılır.

Çünkü alman ganimetlerde tahsis payı hakkı sadece onlar için söz konusudur. Bu tahsisde ise beşte birin ve süvariye piyadeden fazla vermeyi iptal etmekten başka bir şey yoktur. Bu da geçersizdir.

Doğrusunu Allah bilir.^{465[21]}

^{465[21]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/275-290

**Kişiye Ganimet Olarak Tahsis Edilen
Belirsiz Şeyler**

1457- Komutan "Kim on elbise getirirse, bir tanesi onundur" der ve biri cinsi değişik on elbise getirirse, her elbisenin onda bir payı onundur.

Çünkü ganimet tahsisi ile getirdiği şeylerin onda birini ona tahsis etmiştir. Her ne kadar lafızda zikredilmemişse de sözünün anlamı" ondan bir elbise onundur" demektir.

Çünkü komutanın sözünü başka şekilde anlamak mümkün değildir. Elbise kelimesi ile mutlak tahsis yapılarak akid kurulmak istenirse, bu akid sahih olmaz. Çünkü elbiselerin cinsleri değişiktir. "Elbise" lafzı ise sınırsız ve belirsizdir. Üstelik elbiselerden birini ona vermek için tercih ölçüsü mevcut değildir. Elbiseler değişik cinsten olunca, bir taksimle taksimi mümkün olmaz. O-nun için her elbisenin onda bir kısmı ona verilmesi gerekir.

1458- Yine "Kim üç dabbe getirse bir tanesi onundur" derse, durum aynıdır.

Çünkü" dabbe" ^{466[1]}ismi elbise ismi gibi muhtelif cinsleri kapsar.

1459- Hepsini aynı cinsten getirirse,

^{466[1]} "Dabbe" adı debelenen her şeye verilir. Ancak Özei olarak yük ve binek hayvanı için kullanılır. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlardan ortalama birini almaya hak kazanır. Çünkü tek cins taksime elverişlidir. Komutan bir tanesini verirken, hem getireni hem de diğer askerleri gözetmesi lazımdır. Bu da ortalama birini vermekle gerçekleşir.

1460- "Kim bir dabbe getirirse üçte bir kısmı onundur" derse ve biri inek veya manda yahut deve getirirse, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü dabbe ismi istihsanda at, katır ve eşek dışındaki hayvanları kapsamaz. Nitekim bir dabbeye binmiyeceğim, diye yemin edilse, bu yemin sayılan üç sınıf hayvan dışında diğer hayvanları kapsamaz. Burada lafzın hakikati kesin olarak muteber değildir. Çünkü hiçbir kimse "Kim cariye getirirse ondan kendisine pay vardır" demez. Halbuki dabbe ismi şu ayeti kerimede onu da kapsamaktadır:

"Yeryüzündeki her dabbenin rızkını Allah verir."^{467[2]} Bundan da anlıyoruz ki, bu söz halkın kullanıp anladığı manaya gelir. Bu da binek ve yük hayvanlarını kapsar.

1461- Halk, dabbe olarak manda veya sığır bulunduruyor ve dabbe ismini bunlara vererek onlara biniyor ise, böyle bir yerde hüküm, oranın örfüne göredir.

Bizim muhitimizde ise dabbe at, katır ve eşeklerin adıdır.

1462- Komutan "Kim kasaplık dişi bir deve getirirse, onundur" derse ve biri bir inek yahut kasaplık erkek deve getirirse, onu alamaz. Ama koyun veya keçi getirirse, onun olur.

Çünkü bu isim hakikatte kasaplık bütün hayvanlar için kullanılırsa da halk onu özellikle

^{467[2]} Hûd, 11/6

koyun, keçi için kullanmaya alışmıştır. Halktan biri diğerine "hayvanlarından birini bana kes" deyince, bundan sadece koyun-keçi anlaşılır. Deve ile sığır anlaşılmaz.

1463- "Kim kasaplık erkek deve getirirse, onundur" derse, getiren kişi koyun ve sığır değil, sadece aldığı deveden hak kazanır. Bütün bunlar kasaplık hayvan olsa bile "cezür" ismi, deve dışındaki kasaplık hayvanlar için kullanılmaz.

Yine kıyasa göre binek olarak kullanılmış dişi veya erkek deve getirirse, bir şey almaya hak kazanamaz.

Çünkü "cezür" ismi bu cinslerden sadece boğazlanmak için bulundurulmuş develere verilir. Binilen develere bu isim verilmez. Bu da binek olarak kullanılmadan önceki durumudur. Binek develeri ise normal olarak yemek için bo-

ğazlanmaz.

İstihsana göre bunlardan hangisini getirse almaya hak kazanır.

Çünkü örfte bu isim hepsi için kullanılır.

1464- "Kim bir Cemel veya Baîr getirirse, onunundur" derse ve biri Buhti bir deve getirirse, almaya hak kazanır.^{468[3]}

Çünkü "cemel" veya "baîr" İsmi hepsini kapsamaktadır. Ama "dişi veya erkek kim bir buhti getirirse" derse ve biri arabi deve yahut dişi deve getirirse, almaya hak kazanamaz.

Çünkü "buhti" Arap olmayan yabancı develere verilen isim olup Arap develerini kapsamaz. Nitekim yabancı deve ismi ganimet tahsisinde Arap develeri kapsamaz. Buhti ismi

^{468[3]} Bunlar değişik develere verilen değişik Arapça isimlerdir. (Çeviren)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hem erkek hem dişi yabancı deveyi içine alır. Cemel adı da dişi ve erkek Arap develeri kapsar. Bakar (öküz-inek) adı, ganimet tahsisinde mandayı kapsamaz. Halbuki bu kıyasa göre kapsaması gerekirdi. Çünkü bakar ismi cinsin ismidir.

Görmüyor musun? Zekatta sığır (bakar)ın nisabı bununla tamam olmakta ve Rasulullahm "Her otuz bakar (sığır) başına iki yaşında erkek veya dişi bir sığır (tosun) zekat verilir" hadisinde kapsamaktadır. Ancak örfe itibar edilmiştir. Örfte de manda*(camûs) ismi bunun dışında kalmaktadır. Bu isim ona ancak mukayyed olarak verilir. Nitekim farsça da mandaya "Gamiş" denilmektedir. Cemel ve baîr isimleri ise böyle değildir. Her dilde Buhti'ye de verilir.

1465- "Kim bir şât(koyun) getirirse, onundur"

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

derse koyun olsun keçi olsun, erkek ve dişiyi kapsamaktadır. Halbuki bu kıyasa göre keçiyi kapsamaması gerekirdi.

Çünkü o başka bir isimle anılır. Manda isminde olduğu gibi, (şât) koyun ismi onun dışında kalmaktadır. Lâkin bunda başka mana itibar edilmiştir. Çünkü normal olarak koyun ve keçiler birbirine katılmakta ve aynı sürü içinde bulunmaktadır. Hepsi de aynı şey sayılmaktadır. Koyun ve keçi ismi hepsine verilmektedir. Halbuki mandalarda durum böyle değildir.

Koç ve teke ismi koyunu kapsamaz. Çünkü özel bir türün adıdır. Halbuki "decac" (tavuk için cins isim) horuzu da tavuğu da kapsamaktadır. Ama özel olarak "dîk" horoz ve "decâce" tavuk

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

ismi diğerini kapsamaktadır.^{469[4]}

el- Camiu's-Sağir de yeminler bahsinde bunu belirttik ve dedik ki, biri "decac etini yemem" derse ve horoz eti yerse, yemini tutmamış olur. Ama "decace" tavuk etini yemem derse ve horoz etini yerse, yeminini bozmamış olur. Yine horoz (dîk) etini yemem, deyip yemin ederse ve tavuk etini yerse yemini bozmuş olmaz, Bu şeylerde tahsis edilen ganimetin hükmü, yeminlerin hükmü gibidir.

Doğrusunu Allah bilir.^{470[5]}

^{469[4]} Nitekim metinde yer alan bir beytinde şair Lebid şöyle demektedir: "Tavuklar sabah erkenden davranıp ihtiyaçlarını görmeğe başladılar." Diğer bir beyitte de: "Hint manastırına uğradığımda tavuk ve çan sesleri huzurumu kaçırdı."

^{470[5]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/291-294

Birbirine Kavuşan İki Askeri Birliğe Ganimet
Tahsisi

1466- Ordu iki koldan daruharbe girse ve her kolun komutanı birer seriyye gönderip alacakları ganimetlerin üçte veya dörtte birini tahsis etse ve iki seriyye bir kale önünde birleşip düşmandan ganimet aldıktan sonra her biri karargahına dönmek üzere ayrılrsa, hiç tahsis yapılmamış gibi ganimetler aralarında ganimet taksimi esasına göre taksim edilir.

Çünkü her komutan gönderdiği seriyyeye alacağı ganimetten tashsiste bulunmuştur. Her seriyyenin ganimeti de ancak taksim ile belli olur. Onun için önce beştebir (humus) alınmadan piyade ve süvari esasına göre ganimet seriyyeler arasında taksim edilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü seriyelerden herhangi biri beşte biri almaya diğerinden daha layık değildir. Sonra her seriyye kendisine düşen payı ile karargâhına döner. Komutan bundan tahsislerini verir ve geri kalanı diğer ganimetlere ekler. Bundan da beşte biri ayırır ve geri kalanı seriyye fertleri ile asker arasında taksim eder. Hatta seriyelerden biri dört yüzü süvari, dörtyüzü de piyade olarak sekiz yüz, diğeri de yüzü süvari, üç yüzü de piyade olsa aynı işlem yapılır.

Ancak başlangıçta alman ganimet beş yüz süvari ve yedi yüz piyade esasına göre taksim edilir.

Sonra süvarilerin payı beş kısma bölünür: Bunun beşte biri sayıca az olan seriyyeye verilir. Beşte dördü ise diğer seriyyeye verilir. Piyadelerin payı ise yedi kısma bölünür. Yedide

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

üçü sayıca az, yedide dördü de sayıca çok seriyyeye verilir. Bu şekilde her seriyyenin ganimetten payı belli olur.

1467- Komutanların ikisi veya biri ganimet tahsisi yapmış veya yapmamış olması durumunda hüküm aynıdır.

Çünkü her komutanın tahsisi diğer seriyyenin payı olan şeylerde geçerli değildir. Çünkü askerlerden olup üzerlerinde yetkisi yoktur. Doğrusunu Allah bilir.^{471[6]}

Komutanın Yapacağı Genel Ganimet Tahsisinden Yararlanacak Kişiler

1471- Komutan, askerlerden kim gidip

^{471[6]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/295

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ganimet alırsa dörtte biri onundur, derse, bu söz müslüman, zimmi, kadın, erkek, hür, köle, küçük, ergin, tüccar, savaşçı olup daha önce savaşsın veya savaşmasın, herkesi kapsar.

Çünkü amaç, savaşa ve ganimet almaya teşvik etmektir. Teşvik bunların tümü için geçerlidir. Nitekim teşvik sebebiyle ganimetten pay veya teşvik almaya hak kazanıyorlar. Tüccar o ana kadar savaşmamış da olsa, şimdi savaşmış ve düşmandan ganimetler alıp getirmiş olmaktadır. Onun için ganimetlerden tahsis almayı hak etmiştir.

1472- Eman altındaki kişi komutanın izni olmadan savaşa gitmişse, bunlardan bir şey alamaz.

Çünkü pay veya bahşiş olarak ganimette hakkı yoktur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ama komutanın izni ile savaşa gitmişse, zımmi gibi pay alır.

1473- Düşmandan bir esir komutanın bu sözünü işitir ve çıkıp savaşarak ganimet alırsa, aldığı bütün şeyler müslümanların olur.

Çünkü esirin kendisi, köle gibi, müslümanların ganimetidir .Aldığı şeyler de kendi kazancı olur .Kölenin kazandığı da efendisininindir. Onun için kendisi de, düşmandan kazandığı da müslümanlara ganimet olur.

1474- O bölgenin halkından olup eman altında bulunanlar komutanın sözünü işittiklerinde çıkıp düşmandan ganimetler alsalar ve karargaha getirseler, bakılır; Müslümanların verdikleri eman bölgesinin dışında olacakları yere kadar gidip bu malları almış ve onlar için tekrar eman almışlarsa, bu mallar hepsi onların olur ve beşte

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

bir payı alınmaz.

Çünkü oraya varmakla müslümanların onlara verdiği eman kalkmış olur. Artık onlar da düşman kişiler olup düşmanın mallarına saldırmış ve aldıktan sonra o mallar için tekrar eman almış sayılırlar.

1475- O malları müslümanların yakınında ve düşmandan emin olmayacakları bir yerde almışlarsa, bakılır. Komutanın izni dışında çıkmışlarsa, aldıkları bütün mallar müslümanların olur. Komutanın izni ile çıkmışlarsa, sadece yapılan tahsisi alırlar.

Komutanın izni ile çıkanlar ile izinsiz çıkanlar arasındaki fark şudur: Eman altında olup izinli çıkanların düşman tarafından kuşatıldıklarını duyduklarında müslümanların onlara yardıma gitmesi gerekir. Tıpkı zimmet ehline yardım

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

etmeleri gerektiği gibi.

Ama izinsiz çıkanlara yardım etmeleri gerekmez. Ganimet tahsisinde de izinli çıkanların hükmü, zimmet ehlinin hükmü gibidir. İzinsiz çıkanlar ise, böyle değildir.

Allah en iyi bilir.^{472[7]}

Sığınağa Baskın Yapan Askerlere Ganimetten Pay Tahsis Etmek

1476- Müslümanlar, düşmanın içinde gizlenip savaştığı bir sığınak görseler ve devlet başkanı (emir) "Kim bu sığınağa girerse, ona ganimetten yüz dirhem vardır" derse, müslümanlardan bir grup sığınağa girse, fakat girilen

^{472[7]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/297-298

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kapıdan başka kilitli bir kapının bulunduğu görülse ve iki kapı arasında kimse görülmezse (kimse yoksa) ve bütün müslüman askerler ikinci kapıya baskın yapıp içeri girseler, birinci kapıdan girenlerin herbirine ganimetten yüz dirhem verilir.

Çünkü devlet başkanı onlara verileceğini belirtmiştir. Çünkü "Kim" sözü geneldir ve herkesi tek tek kapsar.

Diğer savaşçılar "İki kapı arasında (sığmağın içinde) kimse yoktu, sığmağın kapısından girmek için hepimiz çarpıştık" diye itiraz edecek olursa, onlara şöyle denir:

Devlet başkanı onlara ganimetten pay tahsis etmek suretiyle birinci kapıdan sığmağa girmeyi teşvik etmiştir. O gün pay tahsis etmek zorunlu bir ihtiyaçtı. Zaten birinci kapıdan başka kapının olduğunu da bilmiyordunuz ve sığmağın içinde

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kimsenin bulunmadığından da haberiniz yoktu.

Devlet başkanı bir kapı belirtmeyip "Kim sığınağın kapısından girerse" demiş ve ikinci kapıyı kastetmiş olabilir" diye itiraz edilse, yine şöyle cevap verilir:

Durum böyle değildir. Çünkü ganimetten pay tahsis ettiği zaman devlet başkanı birinci kapıyı kastetmişti ve müslümanlar da bunu biliyor ve ondan girmeye cesaret edemiyorlardı. Pay tahsisinden sonra o kapıdan girenler kendilerini tehlikeye atmış ve devlet başkanının pay tahsis etmesi karşılığında kendilerinden istediği işi yapmış bulunmaktadırlar.

"Girenlerin her birine değil, tümüne yüz dirhem verilmesi gerekir, çünkü devlet başkanı girenlere verileceğini söylemiştir." itirazına da şöyle cevap verilir:

Söz mutlak olarak kullanıldığı zaman, akla ilk gelen anlamda olur. Burada da her birine ayrı ayrı yüz dirhem verilmesi anlamını ifade eder. Çünkü "Yüz" kelimesini belirtisiz kullanmıştır. Bu da her birinin ayrı ayrı yüz dirhemlik payı hak ettiğini gösterir

1477- Aynı şekilde, "Kim girerse, ganimetin dörtte birini alır" yerine, "Kim girerse, ona bîr kişi vardır" derse ve on kişi girerse, bunların tümüne ganimetin dörtte biri verilir.

Çünkü Örf'e göre, ganimete ilave olarak girenlere vermek vacip olur, Ancak galip anlayışa göre onun maksadı, girenlerin belirtilen şeyde ortak olmalarıdır.

Nitekim girenler miktar olarak dörtten fazladır. Halbuki ganimet ancak dört pay olur. Bundan da anlaşılıyor ki maksadı, dörtte bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

payda hepsinin ortak

olmasıdır.

1478- Biri girdikten sonra diğeri girse, onun da ardından diğeri girse ve böylece girenler ona tamamlansa, hepsi birden girmiş gibi onlara dörttebir pay verilir.

Çünkü ayrı ayrı veya toplu olarak şartını koşmadan girenlere pay verileceğini ifade etmiştir.

1479- Ancak bütün bunlar, düşman kapıdan uzaklaşmadan

Önce girenler içindir. Düşmanın uzaklaştığı veya iki kapı arasında bulunmadığı anlaşılırsa, girenlere birşey verilmez.

Çünkü maksat, girmeyi teşvik etmektir. Bu da korkunun varlığı durumunda söz konusu olur.

1480- Yine, müslümanlar kapıyı açtıktan

sonra bir pusudan endişelenerek girmekten korkarlarsa, durum aynı olup onlara birşey verilmez.

Çünkü maksat girmeyi teşvik etmektir ve bu korkunun devamı ile kayıtlıdır.

1481- Yine, kim girerse sığınağın patriği onundur, derse ve korkunun devam ettiği sırada on kişi tek tek veya toplu olarak girseler, durum aynıdır.

Çünkü patriği belirtili olarak zikretmesinden dolayı bu on kişinin ortak olduğunu anlıyoruz.

1482- Ama giren herkese bir patrik vardır, derse, o zaman giren herkese ayrı ayrı birer patrik düşer.

Çünkü burada verileceğini söylediği şey belirtisizdir.

Ama sığmakta iki veya üç patrikten başka

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yoksa, o zaman girenlerin tümü bunlarda ortak olur ve kendilerine başka birşey verilmez.

Çünkü bir şeyin vacip olması yer itibariyle sahih olur. Onun için ancak o yerde mevcut olan şeyin miktarında geçerli olur.

1483- Buna göre, girenlere onların cariyelerinden bir cariye vardır, derse ve üçten fazla cariyenin bulunmadığı anlaşılsa, bunlar yine aralarında eşit şekilde ortak olurlar.

Çünkü birileri diğer birilerinden öncelikli değildir. Onlara başka bir şey verilmez. Çünkü verilmesi vadedilen sadece cariyelerdir.

1484- Ama, onların cariyelerinden bir cariye vardır, yerine "Ona bir cariye vardır" derse, o zaman girenlerin her birine bir cariye veya sığınakta bulunan maldan vasat bir cariye ücreti mal verilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü giren herkese bir cariyeye verileceğini mutlak olarak belirtmiştir. Bu da ya bizzat bir cariyeyi yahut onun değeri kadar mal almayı her biri için ayrı ayrı gerektirmektedir.

Ancak bu mal, sığınakta bulunan mal ile sınırlıdır. Yani ancak sığınakta bulunan maldan onlara verilebilir.

Çünkü maksat, müslümanlara yararı sağlamaktır. Bu da ancak sığınakta bulunan mal ile sınırlandırılması durumunda gerçekleşir.

Sığınakta hiçbir şey bulamazlarsa, o zaman girenlere birşey verilmez.

Çünkü devlet başkanının onlara verileceğini söylediği şey mevcut değildir. Bu durumu vasiyet örneğiyle imam şöyle açıklamıştır:

Falan kişiye cariyelerimden bir cariyeye vasiyet ettim, dedikten sonra kişi ölse ve hiçbir cariyesi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

de yoksa, kendisine vasiyet edilen kişi hiçbir şey alamaz. Ama bir cariye vasiyet ettim, derse, o zaman kendisine Ölenin malından bir cariyenin ücreti kadar mal verilir.

Vasiyeti yaptıktan sonra ölen adamın hiçbir malı da yoksa, o zaman kendisine vasiyet edilen kişi hiçbir şey alamaz. Ganimetten pay tahsis etmek de bu şekildedir. Sığınakta hiçbir mal bulunmazsa, başka yerden alınan mallardan onlara birşey verilmez.

Çünkü söyleyen kişinin sözünün kastettiği şey ile sınırlanmış olması, soyliyenin bizzat belirterek sınırlandırması gibidir.

1485- Müslümanlardan bir kişi girip kapının arkasında kimsenin bulunmadığını seslendikten sonra bir topluluk içeri girse, tahsis edilen ganimet payı sadece o seslenen kişidir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü korku halinin mevcut olduğu durumda girmiştir. Onun seslenmesinden sonra korku ortadan kalkmıştır.

Ama sığmak karanlık olup ilk giren kişinin seslenmesini de işitmeden ve durum kendilerine açık olmadan girmişlerse, durum değişir.

Çünkü korkunun devam ettiği bir zamanda girmiş olup ganimetten vadedilen payı almakta ilk giren kişi gibidirler.

1486- Bir topluluk kapıdan, başka bir topluluk da kendi izinleriyle başkaları tarafından damdan girip sığınağın ortasına kadar gelseler, devlet başkanı "Kim girerse" demişse, vadedilen pay her birinin olur.

Çünkü mutlak giriş şart koşulmuştur. Her biri de bu şartı yerine getirmiştir. Ama "Sığınağın kapısından kim girerse" demişse, durum değişir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü burada kapıdan girme şartı koşulmuştur.

Nitekim bir kişi karısına "Bu kapıdan çıkarsan" diye şart koşa, o da dam tarafından çıksa, kendisine birşey gerekmez. Ama mutlak olarak "Evden çıkar-san" derse, durum değişir.

1487- Dam tarafından girenler metal kazanlar içinde arkadaşları tarafından iple sarkıtılarak içeri girseler ve müslimmlnr kaleyi fethedinceye kadar iplere asılı olarak sığınak sakinleriyle savaşılar, vadedilen ganimet payını alırlar.

Çünkü deviet başkanının kastettiği savaş yerine ulaşmışlardır. Cesaret gösterip vardıkları ve müslümanlara yarar sağlayan yer orasıdır. Nitekim düşman onlarla vuruşarak meşgul edildiği için müslümanlar kaleyi fethetme imkam bulmuşlardır.

1488- Arkadaşları onları bir veya iki metre sarkıttıktan sonra geri çekip çıkarsalar, giriş gerçekleşmiş olmaz.

Çünkü savaş yerine gelmiş olmadıkları gibi müslümanlar da onların hu yaptıklarından bir yarar sağlamış değildir. Onun için vadedilen payı alamazlar.

1489- Sarkıtma sırasında ipler kopup kalenin içine düşseler, vadedilen payı alırlar.

Çünkü onları kendi istekleriyle sarkıtmışlardır. Sanki kendi kendilerini içeri indirmiş olmaktadır. Kendilerine koşulan şartı yerine getirdikleri için vadedilen ganimet payını alırlar.

1490- Sığınağa indirilenler istemediği halde, sarkıtanlar ipleri kesseler, onlar da sığınağın içine düşse ve kale fethedi-linceye kadar içeride

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vuruşsalar, vadedilen ganimet payından bîrşey alamazlar.

Çünkü kaleye kendileri girmemiş, bilakis başkaları onları atmıştır. İplerin kesilmesi kendi istekleriyle olmadığından yapılan işi de onlar yapmış sayılmazlar. Ama kendileri iplerin kesilmesini istemişse, o zaman durum değişir.

Nitekim bu düşüş esnasında vurulacak olurlarsa, ipleri keserek indirenler diyet tazminatı ile cezalandırılırlar. Halbuki birinci durumda tazminat söz konusu değildir. Çünkü bu durumda sanki kendi kendilerini atmış olmaktadırlar. Aksi halde hem vadedilen ganimet payını almak hem de diyet almak mümkün

değildir.

1491- Sığınağın üstünde çarpışırken adamlarından birinin ayağı kayarak içine düşse,

vadedilen ganimet payını alır.

Çünkü oraya ayağım basan kendisidir. Bu işinin doğurduğu diğer iş de muteber olup kalenin içine düşmesi sanki kendi iradesiyle girmesi gibidir.

1492- Başkası onu içine kakalayacak olursa, vadedilen ganimetten bir şey alamaz.

Çünkü kendisi girmek istemediği halde başkası onu içine kakalamıştır. Ama kendisini içine kakalaması için arkadaşlarına söylemiş ve onlar da bu işi yapmışlarsa, kendisi kendi iradesiyle girmiş gibi olur. Zira amaç cesareti göstermektir. Bu da başkasının müdahalesiyle de olsa meydana gelmiştir. Kendi isteğiyle değilse, cesaret gösterme meydana gelmemiş olur. -

1493- Arkadaşları onu sarkıttıktan sonra düşman ipleri keser ve kendisi de içine düşüp

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sığınak fethedilinceye kadar vuruşursa, vadedilen ganimeti alır.

Çünkü kılıçlarla iplerin kesildiği yere kadar inmesiyle savaş yerine inmiş sayılır.

1494- Düşman silahının ulaşamayacağı kadar havada yüksek bir yerde olup düşman onu kementle sığınağın içine çekerek düşürse, vadedilen ganimetten birşey alamaz.

Çünkü cesaret göstererek sığınağa girmiş olmayıp düşmanın çekmesiyle oraya düşmüş olmaktadır. Onun için ganimetten birşey alamaz.

1495- Sığınak halkı erkeklere eman almak, malları ve çoluk

çocuğu alıp götürmek üzere müslümanlardan eman isteseler, sonra da müslümanları içeri soksalar, onlar da erkeklerin sayısının elli olduğunu görseler, barış tekliflerini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kabul ederler. Ondan sonra içeri girdiklerinde erkeklerin sayısının bin oldu-

ğunu ve sığınanın kilometrelerce yerin altında uzandığını, ancak yeryüzüne çıkan bir tek kapısının bulunduğunu görseler, bu sığınak bir tane sayılır ve içindeki bütün insanlar eman altında olup onlara dokunulamaz.

Çünkü sığınanın yer yüzüne çıkan kapısı tektir. Bu da yer yüzündeki çok odalı ve yola açılan tek kapılı bir ev gibi bir sığınak sayılır. Müslamanlar sığınaktaki erkeklerin sayısını az sanarak erkeklere eman vermişlerdir. Hüküm de zanna değil, sığınaktakilerin açıkça belirttiğine göre olur. Bundan dolayı sığınaktakilerin tümü eman altında olurlar.

1496- Sığınanın yer yüzüne açılan iki kapısı olsa, giriş ayrı olduğundan sığınak iki tane sayılır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Tıpkı yeryüzündeki iki kapılı büyük bir ev gibi. Bu da ayrı ayrı iki kapısı olduğundan iki ev hükmündedir.

1497- Eman müslümanların tarafında olan sığınak için gerçekleşmiş olur ve içinde bulunan erkekler de eman altında sayılır. Ama diğer taraftaki sığınakta bulunan erkekler eman altında olmayıp fey' sayılırlar.

1498- ikinci sığınakta bulunanlar "Biz birinci sığınak-takilerdeniz" derse, sözlerine itibar edilmez.

Çünkü eman verilen yerden başka yerde bulunmuşlardır. Onun için eman konusunda sözleri kabul edilmez.

Ama tek tek biliniyor ve tanınıyorsa, durum değişir.

Tıpkı halkı zimmet ehli olan bir köye

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşmandan bir topluluğun girmesi ve o köyü müslümanların alması durumundaki gibi. Zımmi olduğu bilinen kişiler dışında köy halkının tamamı fey' olur.

1499- Birinci sığınakta bulunan kişiler eman altında olurlar.

Çünkü eman verilen yerde bulunmuşlardır.

Ama ikinci sığınak halkından olduğu bilinenler eman altında olmaz.

Tıpkı zimmet ehlinin köylerinden birine giren düşman topluluk gibi. Düşman halktan olduğu tek tek tesbit edilenler dışında o köy halkının esir alınıp köleleştirilmesi söz konusu değildir.

1500- İki sığınak arasında bir duvar olup iki tarafta bulunan kişiler bu duvarda bulunan bir kapı ile birbirlerine gidip geliyorsa, bu duvar iki sığınak arasında ayırıcı kabul edilir.

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Arada duvar yoksa, iki tarafı ayıran yere bakılır ve iki sığınak o yerden ayrılmış kabul edilir. İki tarafı birbirinden ayıracak hiçbir engel yoksa, o zaman sığınanın tümü bir sığınak sayılır.

Tıpkı birçok kapısı bulunan yer yüzündeki bir şehir gibi. Kapılarının çokluğu onu bir tek şehir olmaktan çıkarmaz.

Yerin altındaki sığınaklar yer yüzündeki evler gibi olup içindeki bütün erkekler eman altında olurlar.

Allah en iyi bilir.^{473[8]}

Atılmanlık Durumuna Göre Değişik Ganimet Miktarlarının Vadedilmesi

^{473[8]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/299-306

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

1501- Müslümanlar bir kalenin kapısına dayandıkları bir sırada devlet başkanının "Kaleye önce girene üç kişi, ikinci olarak girene iki kişi, üçüncü olarak girene bir kişi ganimet olarak verilecektir" demesi geçerli olup meşakket derecesine göre yapılmış bir tahsis olur. Önce girenin meşakkati ondan sonra girenin meşakkatinden fazla, ikinci olarak girenin meşakkati de üçüncü olarak girenin meşakkatinden fazladır.

1502- Üç kişi ardarda girecek olursa, birinci olarak girene üç, ikinci olarak girene iki ve üçüncü olarak girene bir kişi ganimet olarak verilir.

1503- "Sizden kim girerse ona üç kişi, ikinciye, ıki, üçüncüye de bir kişi verilecektir" demesi de aynı şekildedir.

Çünkü ikinci ve üçüncü diyerek birbirine atfetmesi (sıra sayısı ile ilave etmesi) kimin önce gireceğini belirtmek istediğini gösterir. Bu ifadeyi kullanmış olması sanki açıkça belirtmesi gibidir.

1504- "Hanginiz girerse" demesi de aynıdır.

Çünkü "Eyyu^Hanginiz?" kelimesi muhatap kişileri teker teker kapsamakta olup "Men=Kim?" kelimesi gibidir.

1505- İkinci ve üçüncü kişinin vadedilen ganimet payını alabilmeleri için tehlike halinin devam etmiş olması gerekir. Tehlike hali geçtikten sonra girenlere birşey verilmez.

1506- Üçü de birlikte girecek olursa, ikinci ve üçüncünün alacağı paylar düşer ve üçüne birden bir kişi verilir. Onu da aralarında eşit olarak paylaşırlar.

Çünkü birinci önce olanın adıdır. İkinci de

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

birincinin ardında gelen ikincinin adıdır. Üçüncü de ikinciden sonra gelenin adıdır. İşin gerçeği budur. Ancak devlet başkanının amacı, gösterilen kuvvet ve cesaret derecesine göre ganimetten pay vadetmektir. Bir kişinin girmesi sırasında gösterdiği cesaret üç kişinin birlikte girmesi sırasında gösterilen cesareten elbette farklıdır. Onun için birinciye vadedilen ganimet payı düşmektedir. Aynı şekilde birinciden sonra girerken gösterilen cesaret iki kişi ile beraber girerken gösterilen cesaret gibi değildir. İki kişi girdikten sonra girerken gösterilen cesaret, onunla beraber girerken de meydana gelir, hatta fazlasıyla olur. Onun için üçüncüye vadedilen kadar verilmesi gerekir.

1507- Birlikte giren bu üç kişiden hiçbiri birinci kabul edilmesi için diğer ikisinden evla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değildir. Onun için hepsine eşit olarak üçüncüye verilen pay verilir.

Her biri üçüncü kabul edilerek ona niçin bir şahıs verilmiyor? denilecek Olursa, şunu deriz:

Çünkü devlet başkanı üçüncü kişiye bir şahsın verileceğini belirtmiştir. Üçüncü kelimesinin de ancak tekili ifade ettiğini belirtmiştik. Kullanılan bu lafzın genel sayılması yahut hepsini kapsadığının kabul edilmesi mümkün değildir. Onlardan sadece bir kişi kapsar. Payda hepsinin eşit olmaları ise istihkak sebebinde eşitlik ve denklik itibariyledir.

1508- İki kişi birlikte girdikten sonra üçüncü kişi girerse, birinci için vadedilen pay geçersiz olur.

Çünkü o ikisinden birinci yoktur ve ikisine birden ikinci için vadedilen pay verilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

O da iki şahıstır.

Çünkü o ikisinden ikinci kişi bellidir. Yani her halükârda onlardan biri ikincidir ve ikisine de zaten ikincinin payı verilmektedir. Nitekim her birine arkadaşıyla beraber girerken verilecek pay, arkadaşından sonra girerken verilecek paydan daha açıktır.

Üçüncü kişiye bir şahıs verilir.

Çünkü iki kişiden sonra girmiş ve üçüncü olmuştur.

1509- İki kişi birlikte girdikten sonra iki kişi daha birlikte girecek olsa, ilk iki kişiye ikinci şahsın payı verilir ve diğerlerine birşey verilmez.

Çünkü üçüncü ile beraber dördüncü kişi girmiştir. Üçüncü de iki kişiden sonra giren tekil kişinin adıdır. Son iki kişinin hiçbirisi de bu nitelikte değildir. Çünkü arkadaşıyla beraber girmiştir.

1510- Dört kişi birlikte girecek olsa, hiçbirine birşey verilmez.

Çünkü aralarında birinci, ikinci ve üçüncü belli değildir. Çünkü dördüncü kişi hepsinin sırasını bozmaktadır. Nitekim yirmi kişi veya bütün askerler birlikte girecek olsaydı onlar herhangi birşey almaya hak kazanırlar mıydı?

1511- Önce bir, sonra iki kişi girse, önce giren birincinin payını alır.

Çünkü tekildir ve önce girmiştir.

İkinci kişi için vadedilen pay geçersiz olur. Çünkü ikincinin kim olduğu belli değildir.

Ancak ikisi birden üçüncünün payını alırlar. Çünkü üçüncünün onlardan biri olduğunu kesin olarak biliyoruz.

1512- Önce bir, sonra bir kişi girdikten sonra iki kişi girse,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sonra giren iki kişiye birşey verilmez.

Çünkü son ikisinden hangisi üçüncü olduğu belli değildir. Zira her biri arkadaşıyla beraber dördüncü olmaktadır. Devlet başkanı dördüncü için bir şey vadetmemiştir.

1513- Devlet başkanı bir kişiyi bizzat göstererek "Önce senin girmeni istemiyorum, ama ikinci olarak girersen, sana iki şahıs vardır" dediği halde bu kişi ilk olarak girerse, kıyasa göre birşey alamaz.

Çünkü devlet başkanı ilk giren için birşey vadetmemiştir. Sadece ikinci olarak girdiği takdirde pay verileceğini söylemiştir. Bu da koşulan şarta uymamıştır.

İstihsana göre bu adam iki şahıs alır.

Çünkü kuvvet ve cesaret göstermede devlet başkanının kendisinden istediğini fazlasıyla

yapmıştır. Devlet başkanının "Önce senin girmeni istemiyorum" sözünden maksadın onun ikinci olarak girmek istemesi olmayıp savaşta cesaret ve kuvvet göstermeye teşvik olduğu anlaşılmaktadır. O da bunu en güzel şekilde ortaya koymuştur.

1514- Ama devlet başkanı "Senin ilk olarak girmeni istiyorum" demeden sadece "ikinci olarak girersen sana iki şahıs vardır" dedikten sonra adam birinci olarak girerse, birşey alamaz.

Çünkü burada devlet başkanının maksadı, adamın canını koruması için ilk olarak girmekten alıkoymaktır. Çünkü adamın kendini tehlikelere attığını biliyor. Daha kuvvetli ve emin olarak girmesini sağlamak için ondan önce başkasının girmesini veya başkalarıyla beraber girmesini istemiştir. Bu şartla girmediği takdirde devlet

başkanının vadettiği payı alamaz.

Belirttiğimiz bu mana muhtemeldir. İstihsan kısmında bundan önce söylediğimiz mana da muhtemeldir. İki muhtemelden biri ancak delil ile sabit olur. İstihsan kısmında, yani önceki maddede delil mevcut olmuştur ki devlet başkanının sözünün başmda söylediği mukaddimedir. Ama ikinci maddede bu delil mevcut değildir. Onun için burada ihtimal devam etmektedir. İhtimal olan yerde de hak sabit olmaz.

1515- Ama başka biriyle girecek olsa, iki şahıs pay alır.

Çünkü devlet başkanının koştuğu.şarta uygun olarak başkasıyla beraber girmiştir.

1516- Üç kişi arasında girecek olursa, ikinci olarak girmesi şart ko-şulduğu için birşey alamaz. Üçüncü olarak girdiği takdirde pay verileceği

belirtilseydi, pay almayı hak ederdi.

1517- Topluluğa "Sizden kim ikinci olarak girerse, bir şahıs payı vardır" dediği halde oradakilerden biri ilk olarak girerse, hiçbir şey alamaz.

Çünkü birinci olarak girene değil, ikinci olarak girene verileceğini belirtmiştir.

"Birinci olarak girmekte kuvvet ve cesaret daha açıktır, bu adam istenilen kuvvet ve cesareti fazlasıyla göstermiştir" diye itiraz edilecek olursa, şöyle deriz:

Evet, söylenen doğrudur. Ama bu pay tahsis etmenin belirli bir kişi için yapıldığı zaman geçerli olur. Ama pay tahsisi belirsiz kişiye yapılmış ise, o zaman şart koşulduğunda belirtilen niteliklere riayet etmek gerekir.

Nitekim, kendisinden istenilenin daha iyisini

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yaptığı için bu kişi vadedilen payı alacak olsa, ondan sonra da ikinci kişi girse, bu adam pay almaya hak kazanır mı? Pay almayı hak etmez, demek caiz değildir. Çünkü devlet başkanının koştığı şarta uygun olarak istenileni yapmıştır. Bu kişinin pay almayı hak etmesi kesinleşince, önce girenin alacağı birşey olmadığı da kesinleşmiş olur. Ama pay vadetme belirli bir kişi için yapıldığı takdirde, bu durum meydana gelmez.

1518- Üç kişiye ayrı ayrı "Sizden kim önce girerse ona üç şahıs payı vardır" derse ve onlardan biri bu üç kişinin dışında başka bir müslüman ile beraber girecek olsa, üç kişiden olup giren kişiye üç şahıs payı verilir.

Çünkü ilk giren kişi olarak değil, belirtilen üç kişiden giren ilk kişi olarak girdiği takdirde bu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

payın verileceğini belirtmiştir. Diğer iki kişi onunla beraber girmediği için kendisi ilk giren kişi sayılır. Üç kişinin dışında kişilerin onunla beraber girmiş olması alacağı payı düşürmez.

1519- Ama üç kişiyi göstererek "Sizden kim herkesten önce girerse ona üç şahıs payı vardır" dediği halde, onlardan biri bu şekilde girecek olursa, vadedilen payı alamaz.

Çünkü tek başına ve herkesten önce girmesi şart koşulmuştur. Başkası onunla beraber girdiği için şart yerine gelmemiş olur. Halbuki Önceki maddede arkadaşlarından önce girmesi şart koşulmuştu ve oda iki arkadaşmdan önce girmiştir.

1520- Aynı şekilde bu şarta göre üç kişiden ikisi birlikte girecek olsa, birşey alamazlar.

Çünkü herkesten önce girecek kişiye pay

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

verileceği şartı koşulmuştu. Bu şart da yetine gelmemiştir.

1521- Gençlerden önce girene iki, ikinci olarak girene de bir şahıs payı vardır, büyüklerden önce girene ise üç, ikinci olarak girene de iki şahıs payı vardır, dedikten sonra bir genç, bir de büyük iki kişi birlikte girse, genç iki şahıs payı alır.

Çünkü giren ilk genç kişidir. Onunla beraber giren ise genç değildir. Büyük için de üç şahıs payı vardır.

Çünkü büyüklerden ilk giren kişidir ve onunla beraber giren büyük değildir.

1522- İki genç ve bir büyük girecek olsa, büyük kişiye üç şahıs payı verilir.

Çünkü giren ilk büyük kişidir.

Giren ilk gencin payı geçersiz olur. Çünkü

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

aralarında birinci yoktur. Çünkü her biri diğerine göre birincidir.

Sadece ikincinin payı olan bir şahıs payını alırlar ve aralarında paylaşırlar. Çünkü ikinci onlardan biridir.

Buna göre iki genç ve iki büyük birlikte girecek olsa, büyük iki kişi için de büyüklerden ikinciye vadedilen pay düşer. Çünkü büyüklerden biri diğerine göre ikincidir ve aralarında birinci mevcut olmaz.

1523- Şam halkından kim önce girerse ona şöyle vardır, dedikten sonra başka bir adam girse ve ondan sonra da Şam halkından biri girse, Şam halkından olan kişi vadedilen payı alır.

Çünkü Şam halkından giren ilk kişidir ve devlet başkanı da Şam halkından olmayı şart koştur.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ama "Halktan ilk kişi olarak" demişse, o zaman bu kişi bir şey alamaz. Çünkü ilk kişi değildir.

1524- Buna gire, hür kişilerden kim önce girerse yahut "Halktan kim önce girerse" yahut müslüman lar dan veya insanlardan kim önce girerse, demişse, belirttiğimiz şekilde farklı olur.

Nitekim "Satın alacağım ilk müslüman köle hür olur" deyip yukarıdaki şekilde satın alacak olursa, müslüman köle hür olmaz. Yine Türk kölelerden kim eve önce girerse hür olur, dedikten sonra önce Hintli bir köle girdikten sonra bir Türk köle girerse, Türk köle hür olur. Ama kölelerimden kim önce girerse, demişse, Türk köle hür olmaz.

1525- Önce giren ilk süvariye bir şahıs payı vardır, dedikten sonra bir adam girer ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

arkasında bir süvari girerse, süvari vadedilen payı alır.

Çünkü girecek ilk süvariye verileceğini söylemiştir. Bu da ilk süvari olarak girmiştir.

Ama halktan kim önce girerse, deseydi, bu süvari birşey alamazdı.

Çünkü halktan ilk giren kendisi değildir. Ondan önce başkası girmiştir. .

1526- Zırhsız olarak kim Önce girerse, dedikten sonra önce bir zırhlı, sonra da zırhsız biri girerse, zırhsız kişi payı almayı hak eder.

Çünkü zırhsız olarak ilk Önce giren kişiye verileceğini söylemiştir. Bu da zırhsız olarak ilk Önce girmiştir.

Ama halktan önce, deseydi durum değişirdi. Zırhlı olarak

birinin ilk önce girmesinin şart koşulması

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

meselesi de yanı

şekildedir.

Çünkü bununla savaşta kuvveti kastetmiştir. Zira zırhlının yapacağı, zırhı olmayanın yapacağından farklıdır. Onun için zırhlı zırhsız iki kişinin birlikte girmesi yahut zırhı olmayandan sonra zırhlının girmesi durumu değiştirmez. Zırhlıya pay düşer. Ama herkesten önce demişse, o zaman durum farklı olur.

1527- Yine "Hangi kargıcı önce atarsa" dedikten sonra, önce okçu, sonra kargıcı atarsa, durum aynıdır.

Çünkü ilk kargıcı atmış olmaktadır.

Ama "Halktan kim önce atarsa" derse, o zaman onların hiçbirine birşey düşmez.

1528- Hangi süvari önce girerse veya hangi piyade Önce girerse, dedikten sonra bir süvari ve

bir piyade girerse, ister birlikte girsinler ister ayrı ayrı girsinler, her birine ayrı ayrı bir şahıs payı verilir.

Çünkü her iki durumda da onlardan biri giren ilk süvari, diğeri de ilk piyadedir.

1529- İki süvari ve iki piyade birlikte girecek olsa, hiçbirisi birşey alamaz.

Çünkü "İlk" sözü kişilerden ilk olanı ifade eder. Her iki sınıftan da kimin ilk olduğu belli olmadığından kimse birşey alamaz.

1530- Hangi süvari veya piyade Önce girerse, dedikten sonra bir süvari ve bir piyade birlikte girseler, hiçbirisi birşey alamaz.

Çünkü onlardan "ilk" niteliğini taşıyan belli değildir. İlk süvari veya ilk piyade demesi, mutlak olarak ilk olan birini ifade eder. Halbuki bundan önceki durum böyle değildir. Orada ilk süvari ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ilk piyade özelliğini taşıyordu ve bu özellikle sınırlandırılmıştı. Şamlı ve Horasanlı misali de bunun gibidir.

1531- Hepinizden bu kaleye kim ilk önce girerse, ona bir şahıs payı vardır, dedikten sonra beş kişi birlikte girecek olsa, her birine bir şahıs payı düşer.

Çünkü "Hepiniz" sözü fertleri ayn ayrı kapsamakta ve herbiri ilk olarak girmiş sayılmaktadır. Hepiniz demekle her ferdi ayn ayrı belirtmiş gibi olup onların her biri ilk olarak girmiş gibidir.

1532- Peşpeşe girseler, önce giren payı almaya hak kazanır.

Çünkü "Men" (Kim) sözü, türün genelini ifade eder ve girenlerden her birinin başkası yokmuş gibi tekilliğini ifade etmez. Genel (umum)

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gözönünde bulundurularak aralarında ilk yok kabul edilir. Ama "Kül" (Hep) kelimesi, beraberinde başkası yokmuş gibi fertlerden her birini ayrı ayrı gözönünde bulundurmayı gerektirir.

Nitekim "Önce giren her adam" deseydi ve beş kişi birlikte girseydi, her birine bir şahıs payı düşerdi.

"Kül" (Hep) sözü umumu da gerektirebilir. Ama onu umum manada sayacak olursak, bir anlamı kalmaz. Çünkü bu "Kim girerse" sözü ile sabit olmuştur zaten. Onun için fazla bir mana ifade etmiş olması kaçınılmazdır. Bu da bizim söylediğimiz şeydir. O da kendisinden Önce kimsenin girmedği her kişi için çoğul anlamı gerektirmesi ve tek başına ele alınmasıdır.

Halbuki "Eyyu" (Hangi) kelimesi çoğulu değil, umumu gerektirir. Bu durumda kim önce girerse,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sözü ile hangi adam önce girerse, sözü eşit olur ve beş kişi birlikte girdikleri takdirde hiçbirine birşey düşmez.

1533- Önce girenlerin tümü derse ve beş kişi birden girse, hepsine eşit olarak paylaşacakları bir şahıs payı verilir.

Çünkü burada "Men (Kim)" kelimesiyle beraber kullanılan diğer kelime tekiliği değil, sadece çoğulu ifade eder. Bundan dolayı girenlerin tümü birtek şahıs gibi olurlar. Hepsi iîk olmaktadır. Onun için hepsine birden birtek şahıs payı düşer. Kül (hep) kelimesi ifrad yolu ile çoğulu gerektirir. O takdirde girenlerin her birini ayrı ayrı kapsamış gibi her birine ayn bir şahıs payı düşmektedir.

1534- Sizden kim beşinci olarak girerse, ona bir şahıs payı vardır, dedikten sonra beş kişi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

birlikte girse, hepsine ortak olacağı bir şahıs payı düşmektedir.

Çünkü onlardan beşincinin olduğu kesindir. Beşinci şahıs, için vadedilen payı almada da biri diğerinden evla değildir.

1535- Peşpeşe girecek olsalar, şahıs payı sadece beşinciye

düşer,

Çünkü devlet başkanı beşinci olarak giren için pay vadetmiştir ve kimin beşinci olduğu kesindir.

1536- Önce üç, sonra iki kişi girecek olsa, bir kişilik şahıs payı iki kişiye verilir.

Çünkü beşinci kişi bu ikisinden biridir.

1537- Önce üç kişi , onların arkasından da üç kişi girecek olsa, hiç biri birşey alamaz.

Çünkü her biri arkadaşlarıyla beraber altıncı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kişidir ve altıncı kişiye birşey vadedilmiş değildir.

1538- Sizden kim beşinci olarak girerse, dedikten sonra beş kişi peşpeşe girse, vadedilen pay beşinci olarak giren kişiye verilir.

Çünkü beşinci adı onu ifade etmektedir.

1539- Beş kişi birlikte girecek olsa, her birine bir şahıs payı verilir. .

Çünkü kül(hep) kelimesi ifrad (tekillik) yolu ile çoğulu gerektirir. Böylece her biri diğer dört kişi bulunduğu için beşinci kişi olmaktadır. Tıpkı onlar kendisinden önce girmiş gibi beşinci olur.

1540- Sizden beşinci olarak girenlerin hepsi, dedikten sonra beş kişi birlikte girse, hepsine sadece birtek şahıs payı verilir.

Çünkü sözlerinde her birinin ayrı ayrı olmasını gerektiren birşey yoktur. Kullanılan ifade

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hepsini birlikte kapsamakta olup tümü bir tek şahsın alacağı

payı alabilirler.

1541- Sizden beşinci olarak giren herkese bir şahıs payı vardır, dedikten sonra korkunun devam ettiği bir durumda beş kişi birlikte girse, onlardan sonra da beş kişi birlikte girse, on şahıs payı alacak şekilde her birine ayrı ayrı bir şahıs payı düşmektedir.

Çünkü bu sözün anlamı şudur: Sizden kim beşin beşincisi olarak girerse. Birinci beşten her biri de beşin beşincisidir. İkinci beşten de her kişi beşin beşincisidir. Beşinci kişi ancak beş kişi içinde olacağından müellifin sözünü bu şekilde açıkladık.

1542- Dört kişi girdikten sonra iki kişi birlikte girecek olsa, onlardan hiç kimse birşey alamaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü sonra giren iki kişiden her biri altı kişinin altıncısı olmaktadır.

1543- İki kişi birlikte girse, ondan sonra da bir kişi girecek olsa, vadedilen ganimet payı giren kişisindir.

Çünkü giren ilk dört kişi şarta dahil değildir. Zira onlardan sonra beşinci mevcut olmamıştır. Onun için girmeleri muteber sayılmaz. Geriye iki, sonra iki, sonra bir kişi kalmaktadır. Son giren bu kişi de beşinci kişi olup vadedilen pay onundur.

1544- Başta dört kişi birlikte girse, sonra beş kişi girse, beş kişiden her biri bir şahıs payı alır.

Çünkü önce giren dört kişiyle beraber hesap edilmez. Onların girmeleri geçersiz olunca, giren beş kişi ilk olarak girmiş gibi olur ve onlardan her biri beşin beşincisi sayılır.

1545- Sizden kim onuncu olarak girerse,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

dedikten sonra dokuz kişi birlikte veya peşpeşe girecek olsa, onlardan sonra da iki kişi girse, hiçbirisi birşey alamaz.

Çünkü onlar arasında onuncu kişi yoktur. Diğerlerinden her biri on kişiden değil, onbir kişiden biri olmaktadır.

Bu söylenen, dokuz kişi birlikte girenler için doğru olabilir, ama tek tek girmeleri durumunda önce giren kişinin hesaptan düşürülmesi ve iki kişiden her biri, dört kişi için yaptığınız gibi, on kişiden onuncu kişi sayılması gerekmez mi? diye itiraz edilse, deriz ki:

Dört kişi için belirtilen şekilde kararlaştırdık. Çünkü en son giren kişi beş kişinin beşincisi olmaktadır. Burada ise iki kişi birlikte girmiştir. Birinciye yok saymak suretiyle bunlardan onun onuncusunu ispat etmek mümkün olduğu gibi, o

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

iki kişiden birini yok saymak suretiyle diğerini ispat etmek de mümkündür. Halbuki taraflardan biri kabul veya red edilmesi için diğerinden evla değildir.

1546- İki kişiden sonra sekiz kişi girecek olsa, bunların her biri için bir şahıs payı vardır.

Çünkü bu sekiz kişiden her biri öncekilerle onuncu kişi olmaktadır.

1547- İki kişiden sonra on kişi birlikte girecek olsa, bu on kişinin her birine bir şahıs payı verilir.

Çünkü burada hem ikinin, hem de dokuzun itibarı söz konusu değildir. Geriye on kişinin birlikte girmesi kalıyor. Bunlardan her biri de onun onuncusu olduğu için vadedilen ganimeti almaya hak kazanır.

Doğrusunu Allah bilir.^{474[9]}

^{474[9]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-

Düşman Ülkesinde Ücret Vermek Ve
Ganimet Vadetmek

1548- Savaş yerinde müslümanlar bir sığınak keşfetseler ve devlet başkanı (emir), içinden düşman kimse çıkmaması için bu gece sığınağı bekleyen her adama bir dinar pay verilecektir, derse ve sabaha kadar sığınağı yüz adam beklese, verilmesi vadedilen dinar sığınağın alının ganimet malından ise ve adamlardan her birine vadedilmişse, uu tahsis geçerli olur. Çünkü sığınmak sahipleri kendilerini savunmakta ve kaçmalarını önlemek için ganimet vadederek teşvik yapma ihtiyacı zorunlu bulunmaktadır. Diğer taraftan askerlerin cihaddan

kaçmalarını önlemek için de ganimet vadinde bulunmak gerekli olmaktadır. Bu bakımdan yapılan tahsis sahihtir.

1549- Ama devlet başkanı onlara bu tahsisi müslümanların aldığı ganimetlerden yapmışsa, bu tahsis geçersiz olur.

Çünkü ganimetten onlara bu mah tahsis etmek doğru değildir. Zira ganimet alındıktan sonra ondan pay vadetmek doğru olmaz. Ücret suretiyle de olmaz. Çünkü bu iş bir cihaddır ve cihad karşılığında müsîümanm ücret alması caiz değildir. Sonra, cihaddan dolayı ganimetten pay almaya hak kazanırken ondan ücret de almaları nasıl doğru olabilir?!

Diğer taraftan, cihad farzı kifaye olmakla beraber ona başlayan kişi farzı yerine getirmektedir. Ücretle namaz kılmak batıl olduğu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gibi farzı yerine getirmekten dolayı ücret almak da batıldır.

1550- Devlet başkanı onlara nereden vereceğini belirtme-mişse, bu tahsisi sahih olup sığınaktan elde edilen ganimetten onlara verilir.

Çünkü akıllı kişinin mutlak olarak söylediği sözler şeriatla doğru olacak şekilde yorumlanır, yanlış olacak şekilde yorumlanmaz.

1551- Sığınakta çarp ışma olmayıp içinde kadınlar ve mallar bulunca ve devlet başkanının konuştuğu şart da aynı ise, buradan alınan ganimetten her bir adama bir dinar verilir.

Çünkü buradaki korumaları cihad değildir. Sadece belirli bir iş için belirli bir ücretle adam kiralamaadır.

Devlet başkanının sözünü işitip bu işi yapan herkese ücret verilir. Ama sözünü işitmeden

yapanlara ücret verilmez.

Çünkü bu kişiler bu işi ücret karşılığında değil, teberru olarak yapmışlardır. Çünkü devlet başkanının sözünü işitmemişlerdir.

Devlet başkanının şöyle demesine benziyor: Şu hara hayvanlarını şu yere kadar götüren her kişiye bir dinar verilecektir, sözünü işitip götüren bir topluluğun her adamına bir dinar ücret verilir. Her türlü ganimet taksimi ve pay tahsisinden önce bunların ücreti ganimetten verilir. Bütün ganimetler tükenecek o-lursa, o zaman ücretle bu işi yapanlar devlet başkanından birşey alamazlar. Çünkü onları ganimet alanların yararına olacağına inandığı için ücretle çalıştırmıştır. Onun için onların ücreti ganimettedir ve ganimetten de elde birşey kalmamış bulunmaktadır. Devlet başkanı değerlendirme

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sonucu karar verdiği şeylerde söz vermiş sayılmaz. Onun için şahsının malından ona birşey gerekmez ve ganimete de bir yükümlülük getirmez. Çünkü müslümanlar üzerindeki velayeti, onlara zarar vermeden onların çıkarlarını korumakla kayıtlıdır. Üstelik henüz onlar ganimet de almış değildir.

Mesela devlet başkanı esirleri öldürebilir. Ama iş onlara verildiği taktirde akit yolu ile onlar için bedel vacip olur. Bu da onların mülkiyetine teslim yolu ile hakikaten veya hükmen mevcut olmuş değildir.

1552- Karargahın etrafına askerlerin mızraklarını diken kişiye bir dinar verilecektir, derse ve bu işi bir adam yaparsa, bir dinar hak eder.

Çünkü bu savaştan değildir. Adamın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yapması vacip olup devlet başkanının bundan dolayı kendisini belirli bir ücretle çalıştırması caiz olan bir iş de değildir.

1553- Kim mızrağını dikerse ücret olarak ona bir dinar vardır, demesi caiz değildir.

Çünkü kişinin kendi malına yaptığı işten dolayı başkasının ücretlisi olmaz. Yani kendi malında yaptığı bir işten dolayı ücret alamaz. Mızrağı dikmek de onunla düşmanı vurmak gibi savaş işlerindendir ve bundan dolayı ücret almayı hak edemez. Ama başka müslümanların mızraklarını dikerse durum değişir.

1554- Kim birini öldürür ve başını getirirse, kendisine bir dinar verilir, demesi sahih bir tahsis olur. Bundan sonra alınan ganimetten veya yöneticinin uygun görmesi halinde beytül-maldan bu işi yapan kişilere birer dinar verilir. Ama daha

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Önce alman ganimetlerden verilemez.

Çünkü ganimet alındıktan sonra pay vadetmek olmaz. Onun için daha önce alınan ganimetten ücret olarak veya tahsis edilen pay olarak bu dinarı vermez. Çünkü düşmanı öldürmek cihaddır ve bundan dolayı müslüman ücret alamaz.

1555- Bu hüküm savaşılan müslümanlar için geçerli olduğu gibi müslüman tüccar ve köleler için de geçerlidir.

Çünkü bu işleri de cihaddandır. Bundan dolayı müslüman tüccar bu işi yaptığı zaman ganimetten vadedilen payı almaya hak kazandığı gibi müslüman köle de bahşiş almaya hak kazanır.

1556- Zimmet ehli de böyle bir iş için devlet başkanı kendilerinden yardım isteyip belirli bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mal vereceğim vadetmişse, bu ücreti almaya hak kazanır.

Çünkü yaptıkları cihad değildir. Zira cihadla sevap kazanılır, kafir ise buna ehil değildir. Cihadla kul Allah'a yakınlık kazanmaya çalışır, kafirlerin ise böyle bir durumları yoktur.

Nitekim bir insan başka bir insanın yerine Allah yolunda cihada çıksa, ücret alamaz.

Zira Allah'a yakınlık kazanmaktadır. Ücretini de Allah verecektir. Allah'a yakınlık kazanmaya çalışan kişi kendine çalışmış olur. Onun için başkasından nasıl ücret alır? Ganimet alınması durumunda da pay, onu yerine gönderen kişinin değil, onun olur. Bundan da anlaşılıyor ki bu adam kendisi için çalışmaktadır.

Nitekim Cihad için ücretle adam tutmak hac, ezan ve kaamet için ücretle adam tutmak gibidir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Şerhu'l-Muhtasar'da ibadetler için ücret meselesini açıkladık.

1557- Müslümanların kuşattığı bir kalenin çevresinde bulunan oyun araçlarını ve boş kiliseleri yıkmak için devlet başkam birtakım müslümanları belirli bîr ücretle tutsa, caiz olur.

Çünkü bunların yıkılması cihad işlerinden değildir. Müslümanların eline geçmiştir. Yıkılması için savaş da gerekmiyor.

1558- Ama halkı içinde korunmakta olan bir kaleyi ve bir kapıyı yıkıp kırmak için ücretle müslümanları tutacak olursa, bu caiz olmaz.

Çünkü bu cihad işlerinden olup yerine getirilmesi ancak savaş ile mümkündür. . .

1559- Düşman, gemileriyle müslümanlar üzerine yürüdüğü bir sırada devlet başkam

savunmak için hür müslümanlardan veya müslümanların kafir yahut müslüman kölelerinden bir topluluğu ücretle tutsa, tutulan kişilere ücret verilmez.

Çünkü bu cihad işlerindendir. Bu işte de kölenin dini değil, efendisinin dini muteberdir. Çünkü müslüman atı ile cihad ettiği gibi kölesiyle de cihad eder.

Ama teşvik için bunu alacakları ganimet karşılığında onlara yaptırmaları caizdir.

1560- Karada düşman kalelerini mancınıkla döven bir topluluğu ücretle tutması da aynı şekildedir. Bu iş için zimmet ehlinden kişileri ücretle tutması da caizdir.

Ehliyeteye sahip olmadıklarından yaptıkları iş cihad değildir.

1561- Sandal veya tekneleri kürekle çekmek

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için müslüman-lardan bir topluluğu ücretle çalıştırması da caizdir.

Çünkü bu cihad işlerinden değildir. Karşılığında ücret almanın caiz olduğu belirli bir iştir. Zaten bunlar düşmanla karşılaşsa da karşılaşmasa da bu işi yapıyorlar. Denizciler de bundan dolayı ücret alıyorlar ve onlar için helal olmaktadır.

1562- Müslümanlar dağınık birtakım ganimetler elde etse ve devlet başkanı "Bu ganimetleri bir araya toplayan kişiye bir dinar vardır" derse, caiz olur.

Çünkü bu da cihad işlerinden değildir. Bilinen bir iştir. Belirli bir bedel ile o işi ücretle yaptırmak caizdir.

1563- Elde edilen ganimetleri satması için bir müslüman ücretle tutacak olursa, bu fasit bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

işlem olur. Ama süreyi belirterek "Ganimetleri satmak için seni on günlüğüne ücretle tuttum" derse, sahih olur.

Çünkü sürenin belirtilmesi durumunda akit o kişinin yararlarını kapsamış olmaktadır. Bundan dolayı da satsın veya satmasın, ücretle kendini kiraladığı için ücreti hak etmiştir. Süreyi belirtmeyecek olduğunda üzerinde akit yapılan konu satış olduğundan bu iş caiz olmaz. Çünkü satıp satmayacağı belli değildir. Satış bir kelime ile olabileceği gibi on kelime ile de olmayabilir. Yani alıcının yardımı ve kabulü olmadan satış işi meydana gelmez. Bu bakımdan satış için ücretle tutmak fasit olur. Bu sadece ganimetleri satan kişi için değil, bütün satıcılar için aynıdır.

1564- Ganimeti alan mücahidler arasında paylaştırmalar için belirli bir ücretle birini tutması

da caizdir.

Çünkü paylaşmak da belirli bir iştir ve bundan dolayı ücret almak caizdir.

Nitekim rivayet edildiğine göre Hz. Ali'nin ganimetleri ücretle paylaşan bir adamı olmuştur. Burada sürenin belirtilip belirtilmemesi aynıdır.

Çünkü yapılan iş zaten bilinmektedir.

Ücretini de ganimetten ve vadedilen paydan önce alır.

Çünkü bu bir borçtur ve ganimet taksimi de miras taksimi gibidir. Vadedilen ganimet payı ise vasiyet gibi olup borç ondan önce gelir.

1565- Bu iş için ödenen ücretten fazla bir ücretle tutmuş ise bakılır. Fazlalık basit birşey ise, caiz olur. Aksi hade misil (ücret) den fazla alamaz.

Çünkü bu tasarrufta devlet başkanı memur gibidir. Velayeti de memuriyet şartına bağlıdır. Tıpkı yetim için ücretle adam tutmada baba ve vasinin durumu gibi. Yani zararına olacak fazla miktarlar geçerli olmaz.

1566- Misil ücretten fazla aldığı miktar kendisinden istendiği takdirde ücretle bu işi yapan kişinin "Ben bunu ücretle beni tutan kişiye vereyim" demeye hakkı yoktur.

Çünkü onu ücretle tutan kişi bu akdi kendisi için yapmış değildir. Sadece verdiği kararla bunu müslümanlar için yapmıştır. Ne varki bunda hata etmiştir. Bundan dolayı da şahsına birşey gerekmez. Halbuki ücretli tutma konusunda vekil böyle değildir. Akdi misilden fazla bir ücretle yapacak olursa, fazla miktar kendisinden tazmin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilir. Devlet başkanına da bundan dolayı birşey gerekmez. Çünkü ücretli tutmada fahiş tarafgirlik yapmış ve akit satın alma mesabesinde sadece onu bağlamış olur. Devlet başkanını ise akit bağlamaz. Çünkü hüküm verdiği şeyde uhdesine birşey girmez.

Devlet başkanı bu durumda belirli bir ücret karşılığında yetim için iş yapacak birini tutan yargıç gibidir. Verdiği ücrette açık bir aldanma olduğu anlaşılınca, tutulan kişiye misil (benzer) ücret verilir, geri kalan yetime verilir ve yargıca da birşey gerekmez. Çünkü ücretle adam tutması, verdiği bir hüküm şeklindedir.

1567- Devlet başkanı ve yargıç "Yapmamamız gerektiği halde bunu yaptık" diyecek olsa, bütün ücret onların malından verilir. Çünkü ikisi de bile bile haksızlık yapmış ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hüküm verme konumunun dışına çıkmışlardır.

Haksızlık yaptığı zaman devlet başkanının azledileceğine inananlar bunu delil göstermektedirler. Bizim görüşümüz ise, böyle değildir. Tahkim bölümünde "Şerhu'z-Ziyâdât"da bu meseleyi açıkladık.

Burada söylenenlerin izahı şudur: Verdikleri hüküm serî bir delile dayanıyorsa geçerlidir. Ama burada verilen hüküm böyle değildir. Tıpkı delilsiz hüküm veren yahut dinin hükmüne aykırı olarak kendi görüşü ile hüküm veren yargıç gibidir. Bunun verdiği hüküm uygulanmaz ve yargıçlığı devam eder. Bu yolla hükmü geçersiz olunca, yaptığı akit kendi aleyhine işler. Zira akdi yapanın aleyhine akit uygulandığı zaman yapanın aleyhine işlerlik kazanır.

Yargıcın kuralları bölümünde belirttiğimiz

gibi yargıcın yanlış hükmü kulların haklarıyla ilgili ise, haksızlığa uğrayan kişinin zararını kendisi öder, yanlış hüküm Allah'ın hakları ile ilgili ise, zarar beytulmaldan karşılanır, ama yargıç bunu bile bile yaptım, derse, o zaman zarar onun malından karşılanır. Devlet başkanının yaptığında da durum bu şekildedir.

1568- Devlet başkanı kara hayvanlarını sürececek bir topluluğu ücretle tutsa ve sürerken hayvanlardan bir kısım zarar görse yahut telef olsa, bakılır. Bu durum darulislama varmadan darulharpte meydana gelmişse, ister bilgileri dahilinde, ister bilgileri dışında meydana gelsin, zararı tazmin etmeleri sözkonusu değildir.

Çünkü darulharpte ganimetleri telef edecek olurlarsa tazmin etmezler. Zira ganimeti alan kişilerin hakkı o ganimette henüz kesinlik

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kazanmış değildir. Yani kime hangi ganimetten ne miktar düşeceği yahut tekrar düşmanın eline geçip geçmiyeceği henüz kesin değildir.

Bu durum darulislama vardıktan sonra meydana gelmişse, durumları ortak ücretlinin durumu gibidir.

"Şerhu'l-Muhtasar" da belirttiğimiz gibi ortak ücretlinin elinde istemiye-rek telef olanı tazmin etmek Ebu Hanife'ye göre gerekmez. Telef olmak ister önüne geçilebilecek bir sebeple olsun, ister önüne geçilemeyecek bir sebeple olsun, telef olanı tazmin etmesi gerekmez. Ama iki imama göre tazmin etmesi gerekir. Telef etme, önüne geçilmesi imkansız bir sebeple olursa, tazmin etmez. Ancak kendi eliyle işlediği cinayetten dolayı telef olanı üç alimin (Ebu Hanife, Ebu Yusuf, Muhammed) görüşüne göre tazmin etmesi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gerekir. Sanki o malı kendisi tüketmiş veya yoketmiş gibi olur. Burada da hayvanları güderken veya birbirlerini süsmeleri sebebiyle zarar görmeleri yahut telef olmaları güdenlerin suçu sayılır ve zararı tazmin etmeleri lazımdır.

Ancak telef olanın kıymetini (değerini) telef olduğu yerde tazmin ederler. O yere kadarki hizmetleri için de ücretlerini alırlar.

Halbuki kumaşı telef eden terzi de durum böyle değildir. Burada mal sahibi tercih sahibidir. İsterse malının işlenmeden önceki değerini terziden alır ve işleme ücreti ödemez. İsterse işlendikten sonra malının değerini alır ve terziye ücretini verir.

Çünkü akdi yapan için satışın parçalanması sebebiyle akit sahibinin akdi feshetmesi mümkündür. Ücretlinin bu yolla malı teslim

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

almasından itibaren zararı tazmin etmesi gerekir. Çünkü bu esnada malı helak edecek olursa, yine ö-demesi gerekirdi. Ama yukarıdaki meselede malın kendilerine teslim vakti itibariyle onlardan tazminat almak mümkün değildir. Çünkü henüz darulharpte iken mal yok olacak olursa, birşey tazmin etmeleri gerekmiyordu. Nitekim tazminat ödemelerinin gerekli olması için yaptıkları iş oranında akdin gözetilmesi lazımdır. Bu bakımdan söz konusu yere kadarki işleri sebebiyle ücretlerinin Ödenmesi lazımdır.

Zararın önlenmesi mümkün olan durumlarda kendilerinin yapmadıkları telef sebebiyle ortaya çıkan farklı durum da bu şekildedir. Darulharpte, belit-tiğimiz sebepten, o mallardan birşey telef olacak olsa, tazminat ödemeleri gerekmez. Ama Ebu Hanifeye göre kendileri telef etmemişlerse,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

yaptıkları iş oranında ücret alırlar. Çünkü kendilerine teslim edilen ve başka sebeple telef olan miktarı geri vermiş olmazlar.

Ama kendileri telef edecek olursa, ücret alamazlar. Çünkü işi yapmamış gibi olurlar. Sonra, onlara tazminat gerekmediğinden ganimeti alan kişilerin eline de birşey geçmemiş olur. Bundan dolayı da onlara ücret verilmez. Ama darulislamda kendilerinin telef etmesi durumunda iş değişir. Zira darulislamda tazmin etmeleri gerekirdi. Bu şekilde işin ganimeti alanlara bu yolla verildiği anlaşılmış olmaktadır. Böylece anlaşıyor ki yaptıkları iş hükmen yok gibidir ve bundan dolayı da ücret alamazlar.

Şöyle bir örnekle açıklayalım: Darulislamda bir adam dabaklamak için ölmüş hayvan derilerini taşıyacak birini ücretle tuttu. Adam derileri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

taşırken tökezleyip düştü. Deriler de düşüp yandı. Yahut adam düşürdüğünde ateşte yandılar. Bu durumda adama tazmin etmesi gerekmiyor. Çünkü sözkonusu deriler değeri olan (ve şeriatta geçerli) mallar değildir. Adam da ücret alamaz. Çünkü yaptığı telef sebebiyle işi yapmamış oldu, onun için ücret alamaz.

Belittiğimiz ölçülerde ganimeti kişinin kendisinin telef etmesi veya başka bir sebepten telef olması durumunda ganimetlerin durumu da bu şekildedir.

1569- Düşman o hayvanları açıkça onlardan almışsa, güttükleri yere kadar ücretlerini alırlar.

Çünkü burada malın telef olması önüne geçilmesi imkansız olan sebeple olmuştur. Böylece yaptıkları işi kendileri yapmamış sayılmazlar. Düşmanın ganimetleri aldığını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kendileri iddia edecek olurlarsa, Ebu Hanife'ye göre söyledikleri kabul edilir, ama yemin ettirilirlr. Çünkü malı almaları emaneti teslim almak gibidir. Emaneti taslim alan kişinin sözü kabul edilir, ama yemin ettirilir.

İki imama göre ancak delilleri varsa, söyledikleri kabul edilir. Çünkü malı teslim almaları, daman (kefalet, borç) almaları gibidir. Onun için darulislama girdikten sonra mal telef olacak olursa, tazmin etmeleri gereiyor. Tazmin eden kişinin söylediği de ancak delil ile kabul edilir. Tıpkı gaspeden kişinin durumunda olduğu gibi.

1570- Komutan belirli bir yere kadar büyük küçük köle ve esirleri kendi hayvanlarıyla taşımak için bir adamı ücretle tutsa, o da onları taşısa ve ister hayvanları sürmesi sebebiyle olsun, ister

başka bir sebeple olsun, kaçınılması mümkün olan veya olmayan bir sebeple bu insanlar ölecek olsa, adamın tazminat ödemesi gerekmez.

1571- Darulislamda da yitirmek, kötü gütmek veya telef etmekle yok ettiği bilinmiyorsa tazminat ödemesi gerekmez.

Ama yük insan değil de, başka bir şey ise, darulislamda hayvanları kötü sürmesinden dolayı telef olacak olursa, tazminat ödemesi gerekir.

Zira insan için ödenmesi gereken tazminat, cinayet tazminatıdır. Akid tazminatı türünden değildir. Ortak ücretliye tazminatın gerekliliği akit itibariyledir. Akit tazminatı cinsinden olmayan bir tazminatta akdi kabul etmek mümkün değildir. Ama malların tazminatı öyle değildir. Sonra, hakkında akit yapılan insan türünden ise, biniciye teslim edilmiş olur ve ücretlinin tazminatı dışında

kalır. Ama mallar için durum böyle değildir.

Onları taşıdığı yere kadar ücretini alır.

Çünkü üzerinde akit yapılan şey kiraya veren kişinin teslimini istediği kişiye teslim edilmiş olur. Ücretliye de tazminat gerekmediğine göre telef olandan birşey geri vermiyeceği de anlaşılmış olur.

1572- Hayvanları darulharpte şiddetle güder veya telef ederse, tazminat vermesi gerekmez.

Çünkü ganimet olarak alan kişilerin o mallarda hakkı henüz kesinlik kazanmamıştır.

Kendisi de bir ücret alamaz. Çünkü telef ederek üstlendiği işi yapmamış olur.

Yaptığından dolayı devlet başkanı onu tedip eder eder. Çünkü ganimet olarak alanların haklarını telef ederek haksızlık etmiştir.

Darulislamda telef edecek olursa, telef

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ettiğini tazmin eder. Çünkü artık ganimet alanların hakkı olduğu kesindir. -Belirli bir yere kadar getirdiği için de ücretini alır. Çünkü telef ettiğinin değerini bu yerde tazmin eder. Bu da hayvanları geri verdiği kabul edilerek değil, teslim ettiği kabul edilerek uygulanır.

Ancak esir erkekler için tazminat ödenmez.

Çünkü yakalayan kişilerin onlarda hakkı henüz kesinlik kazanmış değildir.

Nitekim devlet başkanı onları öldürebilir de. Bu işi darulislamda da, darulharpte de yapması aynıdır. Onları taşıdığı için de kendisi ücret alamaz. Çünkü onları taşımak için üstlendiği işi yapmamış olur. Zaten onlardan dolayı kendisi tazminat Ödemez.

1573- Devlet başkanının hara hayvanlarını gütmek için günlük veya aylıkla bir topluluğu

ücretle tutması caiz olur.

Çünkü belirli bir bedel ile belirli bir menfaat için akit yapmıştır.

Darulislamda veya darulharpte güderken kestiği için kişinin tazminat ödemesi gerekmez.

Çünkü tek kişinin tuttuğu ücretlidir. Böyle bir kişi mutad olarak bu işi işlemişse, yaptığından dolayı tazminat ödemez. Çünkü üzerinde akit yapılan şey kendi çıkarlarıdır.

Nitekim bu süre içinde Ölecek olursa ücreti ve diğer yararları almayı hak eder. Ortak ücretlinin aksine, burada işin kusursuz olmasına da bakılmaz.

1574- Darulislamda kötü güder veya telef ederlerse, bundan dolayı tazminat öderler.

Çünkü hak sahiplerinin hakkı kesinleştikten sonra haksızlık yapmışlardır.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Getirdikleri yere kadarki ücretlerini ise alırlar. Çünkü şahsı belirlenen süre içinde teslim ettiğinden ücret gerekli

olmuştur. Haksızca muamele yaptıklarından dolayı hakları geçersiz olmaz. Bu fark şöyle açıklanmaktadır:

Nitekim devlet başkanı önceki hayvanlardan başka güçleri yettiği kadar hayvanlarda teslim edebilir. Önceki hayvanlardan öleceklerin yerine yenilerini verebilir. Halbuki ortak ücretlide devlet başkanının bunu yapmaya hakkı yoktur. Bundan da anlaşılıyor ki orada yapılan akit, işi kapsamaktadır, mufavaza

olayı ile kusurdan uzak olma sıfatıda sabit olmaktadır. Ama burada akit, işi değil, yararı kapsamaktadır.

1575- Devlet başkanı hür veya köle bir

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümana "Şu düşman süvariye öldürürsen sana yüz dinar ücret vereceğim" derse ve o da öldürürse bu kişi ücret alamaz.

Çünkü ücreti belirtince, sözünün ganimet vadi anlamına alınması mümkün değildir. Zaten teşvik ettiği iş de cihaddır ve cihad üzerine ücret vermek caiz değildir.

1576- Bunu zimmet ehlinde bir adama da söylese, durum aynıdır.

Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'un görüşüne göre durum budur. Ama İmam Muhammed'e göre zimmet ehli adama belirlenen ücret verilir.

Bu meselenin esası şudur. Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre, haklı veya haksız olarak öldürmek için ücret vermek caiz değildir. Ama İmam Muhammed'e göre öldürmek için ücret vermek caizdir. Çünkü belirli bir iş olup ücretli

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kişiyeye bu işi yaptığından dolayı ücret takdir edilir. Koyunu kesmek ve bazı organları kesmek için ücret ödemek caiz olduğı gibi öldürmek için de ücret vermek caizdir. Mesela devlet başkanı hırsızın elini kesmesi veya organlarda kısıası uygulaması için ücretle bir adam tutması ittifakla caiz olur.

Bunun izahı şudur: Öldürmek boyun kesilmeyle olur. Ücretle tutulan kişinin buna güç yetirmesi bakımından başı bedenden koparması ile organı vücuttan ayırması arasında fark yoktur.

Öldürmek ücretlinin yaptığı iş değildir, demelerinin anlamı da şudur: Öldürmek ruhun çıkmasına sebep olmakla olur. Bu da gücünün üstünde olan bir şeydir ve onun işi sayılmaz. Tıpkı çocuğun meydana gelmesi ve ekinin bitmesi gibi. Bu işin ona nisbeti de, onun işi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olduğu itibariyle değil, kesbiyle meydana gelmesi sebebiyledir.

Görmüyor musunuz, onun yaptığı iş kılıçla vurmaktır? Nitekim kılıç vurduğu halde ölüm meydana gelmeyebilir. Ücret vermek ancak getireceği yararlar veya yapılan işin ortaya çıkardığı şeyler için caiz olabilir. Ama hayvanı kesmek için ücret vermek böyle değildir. Çünkü hayvan kesmek için ücret vermek, hayvanın arındırılma işinden dolayıdır. Bu iş temiz ve murdar olanı birbirinden ayırdetmektedir. O da gırtlak ve can damarlarının kesilmesiyle olur. Bu da kişinin yaptığı iştir. Organların kesilmesi işi de bu şekildedir. Bunda ruhu gidermek diye birşey yoktur. Sadece organı vücuttan ayırmaktır. Bu da tıpkı ipi ve tahtayı kesmek gibi kişinin yaptığı işlerdendir.

1577- Esirlerin ölü olması halinde, devlet başkanı "Kim

bunların kafasını keserse ona on dirhem ücret vardır" derse, bu işi yapan müslüman veya zimmet ehlinde kişi ücret almayı hak eder.

Çünkü bu cihad işlerinden değildir. Ücret verilen kişinin gücü dahilinde yapacağı bir iştir. İpi veya tahtayı kesme karşılığında ücret verildiği gibi bunun

için de ücret vermek caizdir.

1578- Devlet başkanı düşman bir süvari görüp müslüman hür veya köle birine "Onun malını bana getirirsen sana on dirhem ücret vardır" derse, o da süvariye öldürüp malı (atı) getirirse, ama çeririrken elinden kurtulsa, adam bir ücret alamaz. Çünkü.cihad olan bir iş için ücret vadetmiştir.

1579- Ama bunu bir zimmî için söylerse, zimmi ücretini alır.

Çünkü onun yaptığı iş cihad değildir.

1580- Yine ona "Düşman kişinin elini kesersen sana şu kadar vardır" derse, durum aynıdır.

Çünkü kendini savunan düşmanın elini kesmek cihad bir iştir. Bunun için müslüman ücret alamaz. Ama zimmi yaparsa ücret alır. Çünkü onun yaptığı bu iş cihad bir iş değildir.

1581- Devlet başkanı esirleri öldürmek isteyip bu iş için müslüman veya zimmi bir kişiyi ücretle tutsa, durum hakkında kısas hükmü verilen kişiyi öldürmek için ücretle adam turnadaki hükmün aksi olur.

1582- Devlet başkanı askerlerden bir topluluğa "Nehrin akıp şu şehrin halkını boğması

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için şu tarafından bu tarafına kadar önünü kazınız, size yüz dinar ücret verilecektir" derse ve onlar da bu işi yapsalar, bakılır. Söz konusu yerde çarpışan ve bu işin önüne geçmeye çalışan düşman varsa, bu işi ücretle yapanlar müslüman iseler bir ücret alamazlar.

Çünkü ücretle yapmakta oldukları şey cihad işlerinden bir iştir. Ama zimmet ehlinde iseler, ücreti alırlar. Yirmisi müslüman, yirmisi de zimmet ehlinde ise, zimmet ehli olanlar ücretin yansını alırlar. Çünkü her tarafın payı diğer tarafın payı kadardır.

1583- Söz konusu yerde düşmandan çarpışan ve savunan kimse yoksa, o zaman belirlenen ücreti alırlar.

Çünkü yeri kazmak cihad işlerinden değildir. Bunun için hem müslüman hem zimmi ücreti hak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

eder. Müslümanların eline geçtikten sonra kalenin dışında bulunan oyuncakları ve boş kiliseleri yıkmak olayının benzeri bir durumdur.

1584- Yine ağaçları kesmek için sözkonusu kişileri ücretle tutsa, bu taksimata göre olur.

Çünkü karşılığında ücret verilecek olan iş bir cihad işi değildir. Bu işi engellemeye çalışan ve savaşmaya mecbur eden düşman var ise, bu iş cihad olur. Ama bu işten alıkoyacak ve çarpışarak engelliyecek varsa, o zaman bu iş cihad işi olur.

1585- Düşmanı mancınıkla vurması için bir topluluğu ücretle tutsa, bakılır. Bunlar zimmet ehlinen iseler, vadedüen ücreti alırlar. Ama hür veya köle müslüman kişiler ise, ücret alamazlar.

Çünkü bu cihad işlerindendir. Düşmanın sığındığı ve savunduğu kaleyi yıkmak için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

mancınıkla atmak, kişileri öldürmek için ok atmak gibidir. Müslümanların himayesinde attıkları için bunların yaptığı cihad değildir, denilemez. Çünkü müslümanların himayesinde de atsalar, attıkları düşmanın savunduğu yere düşmektedir ki maksat da budur.

Savunan düşman bulunmadığı zaman nehrin önünün kazılması olayında da bu durum mevcuttur. Çünkü düşmanı sığındığı ve savunduğu yerinde boğun-caya kadar su akar. Nitekim mancınıkla atılan şeyler gider ve düşmanı sığındığı ve korunduğu yerde öldürür, diye itiraz edilirse, şöyle deriz:

Evet, ama mancınık ve ok kişilerin el işlerindendir. Yani meydana gelen iş onların yapmasıyla onlara nisbet edilmiş olur, Ama boğulma nehrin önünü kazın kişiye nisbet

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

edilmez. Burada yapılan iş sadece kazmaktır. Bu ikisi arasındaki fark cinayet olan bir işde açıkça görülür. Kendi toprağında durup bir insana ok atarak onu Öldüren kişi onu kendisi öldürmüş olur ve kisası hak eder. Ama kendi toprağında bir nehir yatağı kazar ve suya yenik düştükten sonra su komşunun tarlasını basıp ekini batırırsa, nehir yatağı kazan kişinin tazminat ödemesi söz konusu olmaz. İki olay arasındaki fark bu şekilde açığa çıkmaktadır.

Allah en iyi bilir.^{475[10]}

Para Ve Bağışlar Vadetmek

1586- Devlet başkanı, kim bir at (aygır,

^{475[10]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/319-332

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

kısarak) getirirse, on dirheme satılmış olarak ona ait olur, dedikten sonra müslü-manlar bunu getirirlerse, bu satış geçersiz olur. Çünkü Hz. Peygamber kişinin sahip olmadığı şeylerin satışını ve aldatma satışlarını yasaklamıştır.

Burada elde olmayan birşeyin satışı sözkonusudur. Devlet başkanı burada elinde veya mülkiyetinde olmayan birşeyi satmıştır. Müslümanların eline geçip geçmiyeceği de belirsizdir. Belirli olsaydı zaten satışı caiz olmazdı. Çünkü ona sahip değildi. Durum böyle iken belirsiz bir şeyi nasıl satabilir?

1587- Ama o atı getiren kişi o fiyatla satın almak isterse, devlet başkam o fiyatla satması gerekir.

Çünkü bunu pay vadetme şeklinde zikretmiştir. Amaç da müslümanları onu

getirmeye teşviktir.

Onlara koştığı şarttan sonra getirdikleri takdirde devlet başkanının pay vadetmiş olmaktan vazgeçmesi caiz değildir. Ama bu yola gitmek yerine, yeniden satış yapmak suretiyle amaçlan meşru yolla gerçekleştirilir.

1588- Getiren kişi o atı istemiyorsa, devlet başkanı ondan a-lir ve ganimete katar. Adam, onun değerinden bir şey ödemez.

Çünkü pay vadetmesi, hakkını gözetmek içindir. Adam ona razı olmayınca bu da ortadan kalkar.

Belirtilen sebeple zaten atın değerinin aslı üzerinde vacip değildi. Vacip de olsa onu geri vermede serbesttir.

Çünkü görmediği bir şeyi satın almıştır. Temelde satış sahih olmadığı bir durumda ise,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ona hiçbir şey gerekmez. Vadedüen payı da alamaz.

Çünkü pay vadetme satış kapsamındaydı. Satış batıl olunca, o da batıl oldu.

Vasiyette yapılan kayırma gibi. Satış kapsamında sabit olup satış batıl olunca, vadedilen pay da batıl oldu.

1589- Yine kim bir at getirirse onu kendisine on dirheme satarız derse, durum yukarıdaki gibi olur.

Çünkü burada da satışı vadetmiştir. Aynı zamanda pay vadetmeyi de içermektedir. Atı getiren kişi istediği taktirde devlet başkanının bu vadini yerine getirmesi lazımdır.

1590- Atı ona bağışlarız veya yansım ona bağışlarız, derse atı getiren kişi için verdiği bu sözü yerine getirmesi lazımdır. Ancak devlet

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

başkanı atı kendisine vermedikçe getiren kişi ata sahip olmaz. Ama "At onun olur" demişse, o zaman getirdiği at onun mülkü olur.

Çünkü onundur, demesi yerine getirmesi gereken bir pay vadetmedir. Adamın onu yakalamasıyla at mülkü olur.

1591- Ona bağışlarız, derse, söz verilen bir pay vadetme olur. Verdiği sözü yerine getirmesi lazımdır. Devlet başkanı bağışlamadan önce at adamın mülkü,olmaz. Nitekim getirilen bir cariye olup onu azad edecek olursa, azadetmesi geçersiz olur. Getirdiği ona hibedir veya sadakadır, derse o zaman devlet başkanının kendisine yeni bir temlikî olmaksızın getiren kişinin mülkü olur.

Çünkü onundur, sözü tam bir pay vadetmedir. Ona hibedir, demesi ise onundur,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sözünün pekiştirmesi olur. Onun için hükmü değişmez.

1592- Kim bir kılıç getirişe onu kendisine hibe ederiz veya on dirheme kendisine satarız, dedikten sonra bir adam kılıcı getirirse, ama müslümanların ihtiyacı olduğu için devlet başkanı kılıcı o getiren kişiye vermek istemezse, bu yetkiye sahiptir ve vermiyebilir. Ancak vadedilen şey bir hibe (bağış) ise, değeri (parası)m vermesi lazımdır. Vadedilen şey satış ise, şart koşulan değeri (parayı) aldıktan sonra ona para değerini vermesi gerekir.

Çünkü burada verilen söz yerine getirilmemiştir. Devlet başkanı herkesi gözetir. Müslümanların buna ihtiyacını görüp şart koşulan şeyi (kılıcı) adama verecek olursa müslümanlar zarar görür. Ama para değerini verecek olursa,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

amaç gerçekleşir ve müslümanların o mala ihtiyacı da kalmaz. Bu şekilde iki tarafa da adaletle bakmış olur.

1593- Ama müslümanların ona ihtiyacı yoksa, şart koşuldu-ğu şekilde ona vermesi lazımdır.

Çünkü o sattı bir bakıma pay vadetme şeklindedir. Vadettiği şeyi de yerine getirmesi lazımdır. Çünkü Hz. Peygamber "Müslümanlar şartlarına bağlıdır" buyurmuşlardır.

1594- Ganimetler toplandıktan sonra devlet başkanı "Kim

bir peynir parçası alırsa parasını verecek, kim bir koyun alırsa beş dirhem verecek, kim bir cariyeye alırsa yüz dirheme onun olacak" derse ve bir adam bir peynir parçasını alıp yerse, bir adam bir koyunu kesip yerse, bir adam da bir cariyeyi

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alıp azad ederse, hepsi aldıklarının parasını vermeleri lazımdır. Çünkü devlet başkanının sözleri ganimetten pay vadetme şeklinde değildir. Çünkü ganimetler alındıktan sonra ganimet payı vadetme caiz değildir. Söylediği söz, satış şeklindedir. O da akit esnasında satılacak şey belirsiz olduğundan batıl olur. Alınıp tüketilmeyen şeyleri devlet başkanı geri alabilir. Çünkü satış batıldır. Yahut alan kişinin razı olması durumunda belirtilen ücretle kendisine teslim edebilir. Çünkü o malı almasıyla satılacak şey belirlenmiş olur ve satışı da caizdir. Ancak böyle bir satışta iki tarafın rızası gerekir.

Aldığı malı adam tüketmişse, para değerini ödemesi lazımdır. Tıpkı fasit bir alışla satın alan kişinin malı teslim aldıktan sonra tüketmesi halindeki hümmünde olduğu gibi. Onun için

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

cariye hakkında hüküm geçerli olmuştur. Çünkü fasit bir satış hükmü ile adam sathk malı teslim almış ve ona sahip olmuştur. Hatta o cariyeyi satmış olsa, satış caiz olup para değerini devlet başkanına öder. Azad etmesi durumunda da hüküm aynıdır. Daha önce peyniri yemesi, koyunu kesip yemesi kendisine mubah olduğu ve bundan dolayı değerini tazmin etmesi gerekmediği halde, bunların para değerini nasıl öder? Aynı şekilde, darulhapte cariyeyi telef edecek olsaydı, yine para değerim öde-mesi gerekmiyordu, diye itiraz edilse, cevabı şudur:

Çünkü bu konuşmadan önce ganimet alanların hakkı bu şeylerde kesinlik kazanmamıştı. Ama bu konuşmadan sonra ganimet alanların hakkı onlarda kesinlik kazanmıştır. Çünkü fasit satış cevazen

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

muteberdir. Darulharpte ganimet alan devlet başkanının satışı da, ganimet alanların söz konusu eşyada haklarının kesinlik kazanması bakımından kendisine almak ve elde etmek mesabesindedir.

Zaten akit yolu ile alınmış olan şeyi almak suretiyle mülk edinmiş olması bunu açıklamaktadır. Onun için satacak olursa, satışı caiz olur. Bedel akdiyle malı temlik etmek ancak bedelin ödenmesiyle olur. Satış fasit olduğundan belirlenen şey gerekli olmadığında kıymetin verilmesiyle olur. Ama bu konuşmadan önce almakla onu mülk edinemez ve satacak olursa, satışı caiz olmaz. Ancak telef edecek olursa, tazmin gerekmez. Çünkü kendisine alıp mülk edinmekten önce ganimet alanların hakları o şeylerde kesinlik kazanmış değildir.

1595- Alan kişi koyunu yedikten sonra devlet başkanının söylediğini işitmişse, tazminat ödemesi gerekmez. Ama satacak olursa, satması caiz olmaz.

Çünkü devlet başkanının söylediğini işitmemiş olduğundan onu satış şeklinde almış değildir. Sanki devlet başkanının söylemesinden önce almış gibidir. Ama Devlet başkanının söylediğini işittiği halde alan kişi, satın almak ve mülk edinmek suretiyle almış olur.

1596- Ama ganimeti ihraz ettikten(sahip olduktan) önce "Kim bir cariye getirirse, ona bin dirheme satılmış olur" derse ve bir adam bir cariye getirip azad ederse, azad etmesi caiz olmaz.

Çünkü bu satış asla yapılmış değildir. Çünkü satış mahalli (satılan mal) olmadan satış akdinin

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

caiz veya fasit olarak meydana gelmesi mümkün değildir. Burada satılık mal mevcut olmakla beraber satışın gerekliliğini söyledikten sonra o mal meçhul olmuştur. Satış fasit olarak aktedilmiş olur, mülk de teslim almakla sabit olur.

1597- Bir koyun getiren kişiye bir dirhem karşılığında o koyun satılmış olur, dedikten sonra bir adam bir koyunu getirir ve kesip yerse, parasını taminat olarak Ödemesi gerekmez.

Çünkü burada satış aktedilmiş değildir. Sanki devlet başkanının söylediğinden önce almış ve yemiş gibidir. Onun için tazminat ödemez. Allah en iyi bilir.^{476[11]}

^{476[11]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/333-336

Piyade Ve Süvarinin Payları

1598- Müslümanlar alarak sahip oldukları ganimetleri sonra paylaşmak istediklerinde Ebu Hanife'nin görüşüne göre süvariye iki pay verilir. Biri kendisi, biri de atı için. Piyadeye de bir pay verilir. Atın payını müslüman adamın payından üstün tutmam, demiştir ki bu da Basra ve Küfe ehlinin görüşüdür.

Çünkü hak edilen şeylerde hayvanı insandan üstün tutmanın hiçbir izahı yoktur. Hak etme sadece düşmanı ürkütme ve ona zarar verme bakımındandır. Bu da attan çok, adam için sözkonusudur. Yani adam attan daha fazla düşmanı korkutur ve ürkütür.

Zaten adam olmadan at savaşmaz.Ama at olmadan adam savaşır. Aynı şekilde, adamın

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

azığı atın azığından daha fazla olabilir. At, ot ve benzeri belki de değersiz şeylerle doyabilir. Halbuki adamın yiyeceği ancak para ile bulunur. Bütün bunlarla beraber adam azıkla değerlendirilmiyor. Onun için pay at, katır ve deve ile hak edilmez. Halbuki atın sahibi bunlar için daha çok masraf yapar. Masrafı atın masrafından çok olduğu halde fil ile de sahibi pay hak etmez.

Bundan da anlaşılıyor ki at ile pay almaya hak kazanmak kıyasın hilafına, nas ile sabittir. Çünkü at, savaş aracıdır. Araç ile de pay hak edilmez. Düşmanın kendisiyle ürkütülmesi de , filde olduğu gibi, pay almayı gerektirmez. Ancak sünnette belirtildiği için burada kıyası terkettik. Bütün haberler at için sadece bir payın alınacağını belirtmektedir. Bunlar kesin olduğu

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için burada kıyas terkedilir. Ama haberlerin çelişkili olduğu yerlerde kıyasa göre amel edilir. Ebu Yusuf ve Muhammed'e göre süvariye üç pay verilir. Bir pay kendisinin, iki pay da atınindir. Bu da Hicaz ve Şam ehlinin görüşüdür.

İmam Muhammed şöyle diyor; Bunda hayvanın insana üstün tutulması yoktur. Çünkü iki pay ata değil süvariye veriliyor. Burada sadece süvari piyadeden üstün tutulmaktadır. Bu da icma ile sabittir. Atın geçimini sağladığı ve ahitlerini yerine getirdiği için süvari paylardan birini hak etmektedir. Diğer pay ise, atı ile savaştığı için ona verilir. Üçüncü pay da ona canı ile savaştığı için verilir. Bu görüşü tercih ediyorum, demiştir. Çünkü İki taraf bunun üzerinde İttifak etmiştir. İki tarafın ittifak ettiği görüşün kitapta tercih edildiğini belirtmiştik. İmam görüşünü şöyle izah

etmektedir:

Çünkü tek tarafın görüşünden daha kuvvetlidir. Yani iki tarafın üzerinde ittifak etmesi, kalbi daha çok tatmin eder. Hangisinin görüşü alınmaya daha layık olur, konusunda da aynı şeyi söylemiştir. Şöyle ki, suyun necis olduğunu biri haber verse, iki kişi de temiz olduğunu haber verse, iki kişinin verdiği haber kabul edilir. Çünkü iki kişinin verdiği haber kalbi daha çok tatmin etmektedir.

Her iki görüş için haberlerin sahih ve meşhur olarak geldiğini söylemiştir. Kitapta da bu haberler senedleriyle rivayet edilmiştir. O zaman her iki tarafın arasını uzlaştırmak veya tercih yapmak ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Ebu Hanife uzlaştırmayı şöyle yaptığını söylüyor: Haberlerin arasını uzlaştırıyorum. Ata iki

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

pay verdiğini söyleyen rivayeti şöyle açıklıyorum: Süvariye verilen iki paydan biri atı için verilmiş, diğeri de süvariye ihtiyacı için humus (beşte bir) den verilmiştir. Yahut ganimetler alınmadan önce verilmesi vade-dilen bir paydır. Yahut atın zikredilmesinden maksat, süvarinin kendisidir. Çünkü süvariye verildiğini biliyoruz.

"Adamlar bindortyüz kişi, atlar da ikiyüz tane idi" anlamındaki Hayber hadisi de bu şekilde izah edilmiştir. Adamlardan maksat piyadeler, atlardan maksat da süvari-lerdir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur. "Süvarilerinle, yayalarınınla onları şaşkına çevir" Yani atlılar ve piyadelerle.

Bu şekildeki tercihin sebebi şudur: Süvariye verilen iki pay, kesindir. Çünkü haberler bu şekilde ittifak etmektedir. Kıyasın hilafına hak edilen şeylerde ancak kesin olan şeyler sabit

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olur. İkisi de "Haberlerden fazlalığı ispat edenler, yok sayanlardan evladır" demişlerdir.

Süvariye iki pay verildiğine dair rivayetlerden maksat, süvariye verilen bütün miktarı belirtmek değil, süvarinin piyadeye hangi şeyle üstün olduğunu belirtmektir.

Ondan sonra Hayber ganimetlerini taksimini ve bunların onsekiz pay olduğunu belirten hadisi zikretmiştir. Hadisin sonunda da şöyle demiştir: Taksimi peygamber yapmış değildi, sadece düzensiz bir taksimdi. O taksimi yapan ve sınırlandıran Hz. Ömer'in kendisiydi. Düzensiz demek, bütün payların eşit olması demektir. Mufavaza kelimesi bundan türemiştir. Nitekim şair şöyle demiştir:

"Başlarnıda bir büyük olmadan insanlar iyi olamazlar- Cahilleri egemen olduğunda da büyük

sökonusu olmaz".

Hız. Ömer'in taksimi yapmış olması ise, kur'ayı çekip her payın üzerine koyması demektir.

Ebu Hanife, adamın ancak birtek at için pay alacağını ve çok atla gelse bile ancak biri için pay verileceğini söyler ki İmam Ahmed'in de görüşü budur. Çünkü Hicaz ve Irak ehli bu görüş üzerinde birleşmiştir. Şam ehli iki at için bir pay kabul ederken, diğer iki payı şahsın kendisine verirler. Ebu Yusuf da bu görüşü benimsemiştir. Çünkü savaşçı, üzerinde savaşmak için iki ata ihtiyacı olabilir. Fazlasına ihtiyacı pek olmaz. Ebu Hanife ve İmam Muhammed ise, savaşçının ancak bir at üzerinde savaşacağını söyler ve ikinci ile üçüncüye ihtiyacı olmadığını söylerler.

Bu durum hizmetçinin nafakasındaki ihtilaflarına benziyor. Ebu Hanife ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Muhammed'e göre yargıç, kadının hizmetçisi olarak sadece bir hizmetçiye nafaka kararlaştırabilir. Ama Ebu Yusuf a göre kadın için iki hizmetçi nafakasını kararlaştırır. Şerhu'l-Muhtasar kitabında nikah bölümünde bunu açıkladık.

Her iki tarafın görüşlerini destekliyecek rivayetler kitapta senedleriyle, uzlaştırma ve tercihleriyle kaydedilmiştir. Birinci meselede belirttiğimiz şekilde.

Malik İbn Abdullah el-Has'ami'den şöyle rivayet edilir: Medine'de idim. Osman İbn Affan ayağa kalktı ve şöyle dedi: Şam ehlinden burada kimse var mı? Evet, ey mü'minlerin emiri, dedim. Şöyle dedi: Muavl'ye ye gittiğin zaman ona fetihlerde ganimeti beş paya ayırmasını söyle. Biri Allah içindir. Kur'a çeksin ve hangisine

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

düşerse onu alsın.

Bu da gösteriyor ki dört paydan beştebir belirli olmuşsa, devlet başkanının istediği değil, kur'a'da çıkan payı alması gerekmektedir. İbn Ömer'in hadisi de bunu göstermektedir. Şöyle diyor: Ganimetler beş paya ayrılıyordu. Sonra kur'a ile belirlenirdi. Resulullah'a çıkan payı Resuullah alırdı. İstedliğini seçip almazdı. Burada herhalde anlatmak istenen şudur: Her devlet başkanı (yönetici) halkın gönlünü kazanma ve kendini her türlü tercih etme yahut kayırmadan uzak durmakla mükelleftir.

Bu da dağıtım esnasında kur'a çekmek suretiyle gerçekleşir. Onun için dört payın paylaşılmasında da komutanlar arasında kur'a çekilir. Ondan sonra her komutan maiyetinde bulunanlara verilecek paylar için kur'a çeker. Dört

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

paydan beşte bir payın ayrılmasında da bu şekilde kur'a çekilir.

Bunun temeli, Resulullah'ın bir sefere çıkacağı zaman eşleri arasında kur'a çekmesine dair rivayettir. İsteseydi kur'a çekmeden de dilediği hanımla sefere çıkabilirdi. Çünkü kocanın yolculuğuna eşlik eden hanımın ganimet taksiminde payı yoktur. Buna rağmen gönüllerini hoş tutmak ve kayırma şüphesini önlemek için aralarında kur'a çekiyordu. Ganimet taksiminde de devlet başkanının aynı şekilde davranması lazımdır. Allah en iyi bilir.^{477[12]}

Yuk Hayvanlarının Payı

^{477[12]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyeri’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/337-340

1599- Alimlerimiz şöyle derler: Pay ayırmada yük hayvanı at gibidir. Melez at ve katır da böyledir. Bu, Irak ve Hicaz ehlinin görüşüdür. Ganimetten pay hak etmede Arap ile Arap olmadan aynı olduğu gibi at için alınan paylarda da durum aynıdır. Çünkü at için ganimetten pay almak, düşmanı korkutup ürkütmek içindir. Yüce Allah buyuruyor: "Bağlanıp beslenen atlar hazırlayın. Onlarla sizin ve Allah'ın düşmanlarım korkutursunuz."^{478[13]}

Çünkü pay almayı hak etmek, at üzerinde savaşmaktan dolayıdır. Savaş tekniğini bilenler savaşta beygirin attan daha üstün olduğunu söylüyorlar Çünkü daha uysal ve sahibinin sürdüğü şekilde gitmeye daha elverişlidir. Atları arapların üstün tutması, sadece daha çok

^{478[13]} Enfâl.60.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

koşması ve fazla kaçmasından dolayıdır. Her iki türde de savaş bakımından bir üstünlük ve ayrı bir meziyet bulunmaktadır. Bu bakımdan ikisi eşit olmaktadır. Zira pay almayı hak etmek atın azığı ve masrafı sebebiyledir. Beygirin masrafı ve azığı atınkinden az değildir.

1600- Şam ehli ise, ata yakın olması durumunda ancak beygire pay verileceğini söylüyorlar. Delil olarak da Ebu Musa el-Eşari'nin Hz. Ömer'e yazdığı ve "Düşmandan sırtı geniş boyu kısa atlar ganimet aldık, bunların payı ne olacak?" dediği mektubu gösteriyorlar. Ona Hz. Ömer şu cevabı verdi: "Ona beygir denir. Bak, ata yakın olanlara bir pay ver, böyle olmayanlara birşey yoktur."

Ömer İbn Abdulazizden de bu şekilde rivayet edilmiştir. Valisine şöyle buyurmuştur:

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Halid İbn el-Velid melez bir at getirerek "Toprak yemek, buna pay ayırmaktan benim için daha sevimlidir" demiştir.

Külsum İbn el-Akmar'ın şöyle dediği rivayet edilir: Samda atlar saldırdı. O gün Arap atları, ertesi sabah da melez atlar ganimete ulaştı. Başlarında Munzir İbn Ebi Hamsa el-Vadiî vardı. Önce ulaşanı sonra ulaşan gibi kılmam, dedi. Bu durumu Ömer İbn el-Hattab'a yazdı. Ömer de ona şöyle yazdı: Vadii'yi anası doğurmayaydı! Seni ne kadar zeki doğurmuş?!

Bir rivayette, erkek olarak doğurdu, dediği kaydediliyor. Uygulamayı söylediği şekilde yaptılar.

Ama biz diyoruz ki bu haberler savaş için elverişli olmayıp yük vurmak için beslenen hayvanlar için geçerli olsa gerek. Nitekim bu

durum Ömer İbn Abdulaziz tarafından açıklanmış olarak nakledilmiştir. Şöyle diyor: Taylı kısırak veya katır sahiplerini piyade gibi sayınız.

Sonra, Munzir hadisinde acem (yabani) ata pay vermenin bilinmekte olduğu müşahade edilmektedir. Ömer İbn el-Hattab, Munzir'in uygulamasına hayret etmiştir. Sebebi de böyle bir uygulamayı ilk defa onun yapmış olmasıdır. Zaten Munzir vali idi. İçtihadı ile hükmetmiştir. Ömer de bu hükmünü kabul etmiştir. Yoksa görüşü Munzir'in görüşüne uyduğu için değildir.

Biz ise, devlet başkanı bir İçtihadı onaylarsa, ondan sonraki yöneticilerin o hükmü iptal etme yetkisi yoktur, diyoruz.

1601- Sonra şöyle dedi: Şam ehlinden bazıları ata iki, beygire de bir pay verirler.

Munzir hadisinde yukarıda açıkça

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

belirtilmişti.

Bazıları da beygire hiç bir şey vermez. Halid İbn el-Velid hadisinde belirtildiği gibi.

Yabani atın sahibi, katır ve eşek sahibi gibidir, dedi.

1602- Hz. Ömer'in şöyle dediği zikredilir: At yolu(savaşa çıkılırken yolda belirlenen nokta) yi geçtikten sonra ölürse, ona bir pay verilir.

Alimlerimiz bu görüşü almış ve düşmanı korkutmanın yolu, süvari olarak geçmekle gerçek leşd için i söylemişlerdir. Zira yol geçildikten sonra defterler tutulur ve isimler kaydedilir. Ondan Sonra darulharpte şu kadar süvari ve bu kadar piyade geçip geliyor, diye haber yazılır. Kendisiyle düşmanı korkutma gerçekleştiği için pay almayı hak eder.

Bu rivayet, Hz. Ömer'den "Ganimet savaşa

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

katılanlarıdır" rivayetine aykırı değildir.

Çünkü yolu geçtikten sonra savaşa katılmış olan kişinin atı ölecek olursa, pay alır.

Çünkü darulharbe süvari olarak girmek savaşa süvari

olarak girmek gibidir. Onun için savaşa katılmamış olsa bile

orduya destek olarak gelenlere de alınan ganimetlerden pay düşer.

Çünkü dinin üstün kılınması, cihad amacıyla darulharbe girmekle gerçekleşiyor. Hz. Ali şöyle buyurmuştur: "Yurdunda saldırıya uğrayan millet mutlaka zelil olur."

1603- Bize göre çocuk, kadın, köle ve zimmiye pay verilmez. Sadece savaşsın veya savaşmasın, savaşan hür müslümanlara verilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bunun dışındakiler savaşacak olursa, bahşış alırlar. Kadınlara da yaralıları tedavi etmek, yemek hazırlamak gibi işler yaptıklarında bahşış verilir.

Şam alimleri ise köle, kadın ve çocuğa pay verileceğini söylüyorlar. Delil olarak da Huneyn günü Resulullahm kadın ve çocuklara pay verdiğini söyleyen Mekhul hadisine dayanıyorlar. Halbuki bu haberin (hadisin) sıhhati tartışmalıdır.

Bilindiği kadarıyla o gün paylaşma binsekizyüz pay şeklinde olmuştur. Erkekler bindörtüz, atlar ikiyüzdü. Bunun dışında kadın ve çocuklar zikredil-memiştir. Bunlar da olsaydı o zaman erkekler şu kadar, kadınlar şu kadar, çocuklar şu kadar denilmesi gerekirdi.

Zira atlar zikredilirken kadınlar ve çocukların zikredilmemesi makul olamaz. Hadisin zayıf

olduğunu gösteren delillerden biri de ashaptan ileri gelenlerin meşhur olan görüşleridir. Mesela Hz. Ömer köleye ganimetten pay düşmediğini söylüyordu.

1604- İbn Abbas kadınlara pay verilmeyeceğini, onun yerine ganimetten bahşış verileceğini söylemektedir. Said İbn el-Museyyeb Resulullahtan bu şekilde rivayet etmiştir. Ebu Hureyre de Resuiullahın köle ve çocuklara pay vermediğini rivayet etmiştir. Fudale İbn Ubeyd'den de Resulullahın kölelere pay vermediğini rivayet etmiştir.

Resuîullahm hizmetçisi Şukran'ın Bedir savaşında bulunduğu halde ona pay ayırmadığı, esirlerin başında görevlendirdiği ve esirlerden her birinin ona birşeyler verdiği ve eline geçen miktarın Haşimoğullannm sekiz meşhurundan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

herbir adamın payı kadar olduğu rivayet edilmiştir. Bu sekiz kişinin adı kitapta sayılmıştır.

Ebu'l-Lahm'ın mevlasmdan da şöyle rivayet edilmiştir: Köle olarak Hayber' savaşında bulundum, Resulullah bana pay vermedi, sadece artıklardan verdi.

Bütün bunlar, hadisin Hayber günü sözkonusu kişilere bahşış olarak verildiğini ifade ettiğini göstermektedir. Biz de bu görüşteyiz ve bahşış verileceğini söylüyoruz. Çünkü bunlar tabi kişilerdir ve tabi ile metbu (uyan ve uyulan) haketmede eşit olmaz. Ama at böyle değildir. O bir şeyi hak etmez, hak eden sadece sahibidir. Onda tabi ve metbu'nun eşitliği sözkonusu değildir.

Zimmet ehli de aynı şekilde tabidir. Çünkü onların yaptıkları cihad değildir. Onun için onlara

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

pay olarak değil, bahşış verilir. Ancak Ata, devlet başkanı onları zorla savaşa götürürse, onlara pay verileceğini söylemektedir.

İbn Şirin ise, onlardan cizyeyi kaldıracağını söylemektedir. Bundan maksatları da bahşışın meşakkat ve savaşma oranında olacağını belirtmektir.

ez-Zuhri ise, onlara da müslümanlara verildiği gibi pay verilir, demektedir.

Resulullahın yahudilerden birtakım kişilerle beraber savaştığı ve onlara müslümanlara pay verdiği gibi pay verdiği rivayet edilir. Bu ihtilaftan dolayı İmam Muhammed şöyle demiştir:

1605- Bir vali bu kişilere müslümanlara pay ayırdığı gibi pay ayırsa, hükmü geçerli olur. Hatta bu karan aksini düşünen başka bir valiye havale edilse, onu iptal edemez ve yerine getirmesi

gerekir.

Çünkü içtihad konusu olan bir konuda karar vermiştir ve böyle konularda verilen hüküm icma ile geçerlidir. İptalinde icmaa muhalefet vardır ve bu da

caiz olmaz.

1606- Hizmet etmek için ücretle tutulan ücretliye pay verilmez. Çünkü mücahid ile beraber çıktığının ücretini almıştır ve bundan dolayı ganimetten pay alamaz.

Bunun esası şudur: Abdurrahman İbn Avf üç dinara bir hizmetçi tutmuştur. Bu kişi ganimetten pay isteyince, Resulullah ona "Bu dinarlar dünya ve ahiret nasibindir" buyurmuştur. İkrime'den de şöyle rivayet edilmiştir: Bir savaşta Resulullah'ın bir hizmetçisi vardı ve Resulullah ona pay vermedi. İbn Abbas'tan ise ücretli kişiye pay verildiği

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

rivayet edilmiştir.

Bunun izahı şudur: Ücretle çalıştığı işi bırakıp savaşacak olursa o zaman ücreti almaya hakkı olmaz. O zaman pay almaya hak kazanır. Ama ücretle yaptığı işi yaparsa, ücretini alır ve ganimetten pay alamaz. Durumu ordu ile beraber bulunan tacirin durumu gibidir. Bu kişi savaşacak olursa pay almayı hak eder, ama savaşmazsa, pay alamaz. Allah en iyi bilir.^{479[14]}

Darulharpte Atın Payı

1607- Yolu geçtikten sonra atı ile savaşa katılanların süvari payını almayı hak ettiğini belirtmiştik. Savaşta kişinin atı telef olsa veya

^{479[14]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/341-345

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

öldürölse, süvari payını almaya hak kazanır. Ganimetler kendisi piyade olduktan sonra alınmışsa, yahut düşman onun atını alıp sahip olmuşsa, yine süvarinin alacağı payı hak eder. Çünkü bu durumda süvarinin payını alamaz, dersek insanlar atlarının telef olması yahut piyade durumuna düşmeleri korkusuyla savaşa katılmaktan kaçınır. Halbuki devlet başkanı müslümanları savaşa daha çok teşvik eden şeyi yapması lazımdır. Sonra, pay almayı hak etmek savaşmak amacıyla darulharpte atın masrafını çekmekle olur, yoksa süvari olarak savaşmakla değil.

Nitekim deve yavruları üzerinde yahut kale kapılarında veya gemilerde savaşacak olursa, bunlardan süvari olanlar süvarilerin alacağı payı hak eder. Huneyn günü Resulullah süvarilere pay

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vermiştir. Halbuki piyade olarak kaleleri fethetmişlerdi.

Anlıyoruz ki muteber olan, darulharpte atın masrafını yüklenmektir, yoksa at üzerinde savaşmak değildir.

1608- Atım esirgeyip karargahta bir ahırda bağlar ve piyade olarak savaşırsa, yine süvari payını almaya hak kazanır. Şüphesiz savaşta atının isabet almış olması, süvari payını öncelikle almasını sağlar.

1609- Darulharbe piyade girip bir at satın alsın ve üzerinde savaşsa, piyade payını alamaz. İbn Mübarek'in rivayetinde süvarinin payını hak eder.

Çünkü üzerinde savaşmak için darulharpte atın masrafına katlanmıştır. Sonra, yolu geçmek savaşmak gibidir. Yolu geçmekle süvarinin payını

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

hak ediyorsa, fiilen at üzerinde savaşmakla bu payı hak etmesi evleviyetle olur.

Rivayetin zarihine göre bunun izahı şudur: Bir şeyi hak etmenin sebebinin oluşması, yolun geçilmesidir. Bunu yapan adam için piyade payı almanın sebebi gerçekleşmiş olur. Bundan sonra değişmez. Sonra, devlet başkanının fertlerin ayrı ayrı bütün durumlarını tesbit etmesi ve gözönündü bulundurması zordur. Onun için kolaylık olması bakımından yolu geçmiş olmayı gözönünde bulundurmak gerekir. Çünkü normal olarak ordu o sırada giriş ve çıkış halinde olur. O sırada kim süvari olarak kayda geçmişse, durumu daha sonra değişse bile, süvarinin payını almaya hak kazanır. Durumu daha sonra değişmiş olsa bile, bu sırada piyade olarak kaydedilenler de piyade payını alırlar.

1610- Çok yaşlandığı için zayıf düşmüş veya binilemeyecek kadar küçük bir tay üzerine binip gelse, süvarinin payını alamaz.

Çünkü bindiği hayvan savaşmaya elverişli değildir, Böylece piyade gelmiş olduğu anlaşılır. Durumu katır, deve veya eşek üzerine binip gelenin durumundan geri olup bunlara binerek gelenlere ancak piyade payının verildiğini belirtmiştik.

1611- Üzerinde savaşılamayacak kadar at zayıf olsa ve iyileşinceye kadar müslümanlar bir ganimet almamışlarda, kıyasa göre sahibine piyade payı vardır.

Çünkü yolun geçilmesi sırasında üzerinde savaşmaya elverişli bir ata sahip değildi. At iyileştikten sonra ancak üzerinde savaşılacak bir ata sahip olmuş sayılır. Onun için darulharpte at

satın alan veya tay üzerine binip gelen ve binilecek duruma gelmesi için uzun müddet bekliyen kişi durumunda olur. Ama istihsan yaparak şöyle denmiştir:

1612- Atın iyileşmesinden önce ve sonra alınan her ganimetten kendisine bir süvari payı verilir.

Çünkü ancak üzerinde savaşmak için bu atla gelmiştir. Yine ancak bunun için masrafını çekmiştir. Söz konusu at daha önce üzerinde savaşılacak durumda iken daha sonra geçecek olan bir sebepten elverişsiz duruma düşmüştür. Bu sebep ortadan kalkınca artık engel yokmuş gibi olur.

Ama tay böyle değildir. Üzerinde savaşmaya elverişli değildi. Sadece darulharpte ilk defa bu işe elverişli olmuştur. Onun durumu darulharpte

bir at alan kişinin durumu gibi olur.

Bu farkı şöyle bir örnekle anlatalım; Evlenme yaşının altında olan kadın kocasından nafaka alamaz. Çünkü kadınlık görevine elverişli değildir. Kendisiyle cinsi münasebet kurulamayacak kadar hasta olan kadın da kocasından nafaka alamaz. Çünkü daha önce kocasına hizmete elverişliydi. Ama bu yakında geçecek bir sebeple engellenmiştir.

Yolun geçmesi sırasında hastalanır veya bir tarafı kırılacak olursa, atın durumu da bu şekildedir. Ama yaşlılığından zayıf düşmüşse, bunun geçmesi söz konusu değildir.

1613- Bir müslüman darulharbe süvari olarak girdikten sonra atı öldürülse ve ganimetler alınmadan önce esir düşse, ondan sonra ordu ganimet alsın ve kendisi kurtulup orduya

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

katılınca kadar ganimetleri darulharpten çıkarmazlarsa, adam süvari payım alır.

Çünkü yol geçildiği zaman onlarla beraber bunu hak etmiş ve darulis-lamda ganimetlere sahip olmada da onlara ortaklık yapmıştır. Onun için süvari payını alır.

Sanki onlardan ayrılmamıştır.

Çünkü ortadan kalkabilecek bir sebeple onlardan ayrılmaya maruz kalmıştır. Sebep ortadan kalkınca, yokmuş gibi olur,

1614- O ordu gitmiş ve yerine başka bir ordu gelmiş, kendisi de düşmandan kurtulup bu Orduya katılmış, ondan sonra müslümanlar ganimetler almışsa, adam piyade payım alır ve ilk ordu zamanında alınan ganimetlere ortak olmaz.

Çünkü onlarla ortak olmasını gerektirecek sebep, meydana gelmemiştir. İlk ordunun

danıslama çıkmasıyla da sözkonusu sebep artık ortadan kalkmış olur. Zaten ordu darulislama çıkarken kendisi onlarla beraber olmamıştır. Dolayısıyla pay alması mümkün değildir. Ama ikinci orduya katıldığı ve onlar da ganimet aldıkları için kendisi de pay almayı hak etmiştir. Bu durumu gözönünde bulundurulur.

1615- İkinci orduya piyade olarak katılırsa, piyade payını alır, süvari olarak katılırsa süvari payını alır. Tıpkı darul-harpte müslüman olup orduya katılan yahut darul-harpte eman verilen bir tüccar iken orduya katılan kişi gibi. Bundan dolayı daha Önce alman ganimette payı yoktur.

Çünkü bu ganimetler alındığı zaman pay almasını gerektirecek sebep mevcut olmamıştır.

1616- Ama müslümanlar bir çarpışmaya girer ve o da onlarla beraber çarpışırsa, piyade

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olarak onlara katılmışsa piyade payını, düşmandan satın aldığı veya onlardan hibe olarak aldığı bir at üzerinde süvari olarak katılmışsa, süvari payını almaya hak kazanır.

Çünkü o at kendisine ait sayılır ve bundan dolayı da süvari payını alır.

1617- Bu atı düşmandan zorla almışsa, adam piyade sayılır ve at fey¹ olur.

Çünkü o ata ordunun himayesi ile sahip olmuştur. Onun için ganimet kapsamında olur. Ordu bu ganimette kendisine ortak olur. Ganimetten olan bir atla adam süvari de sayılmaz.

Nitekim o at üzerinde savaşma hakkı da yoktur.

1618- Dinden dönüp düşmana katıldıktan sonra tekrar müslüman olup orduya katılacak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olursa her durumda esir ve durulhapte müslüman olan kişi mesabesinde olur.

1619- Orduya varmadan atları telef olacak olursa, piyade sayılırlar.

Çünkü onlar için orduya katılmak darulislama giren kişinin yolu geçmesi mesabesindedir.

Ama imdat ve yardım istedikleri takdirde kendilerine yardımcı olabilecek kadar orduya yaklaşmış ve bu durumda atları telef olmamışsa, o zaman süvarinin payını almaya hak kazanırlar.

Çünkü orduya süvari olarak ulaşmışlardır. Sanki orduya katılmışlardır.

Ondan sonra atları telef olmuştur.

1620- Devlet başkanının emri ile bir müslüman ordunun peşinde süvari olarak darulharbe girse ve atı telef olduktan sonra

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

askerlere piyade olarak yetişse, kendisine süvari payı verilir.

Çünkü darulharbe süvari olarak cihad için girmiştir. Ganimette ortaklığı hak etmesi bakımından orduya katılmış gibidir. Belirttiğimiz gibi orduya destek olanlar gibidir. Devlet başkanının izni ile girdiği için bu adam da destek sayılır.

1621- Devlet başkanı ordudan sonra insanların darulharbe girmelerini yasaklamışsa, yukarıdaki şartlarda, kişilerin darulharbe girip orduya katıldıkları günkü durumlarına bakılır.

Adam hırsız ve saldırgan olarak girmiş olur. Devlet başkanının izni dışında girdiği için mücahid olarak girmiş sayılmaz. Nitekim giren adam tek başına bir ganimet alacak olsa, ondan beşte bir alınmaz. Halbuki devlet başkanının

izniyle girenlerin durumu böyle değildir. Birincinin aksine iltihak etmeden önce ordunun aldığı ganimetlere ortak da olmaz. Bunun durumu esirin durumu gibidir. Damlharpte müslüman olup mücahid olarak islam ordusuna katılan kişinin katıldığı zamanki durumuna bakıldığı gibi.

1622- Müslüman veya zimmet ehlinden tüccarlar süvari olup islam ordusuyla beraber savaşsalar, savaşıkları zamanki durumlarına bakılır.

Çünkü katılmalarının sebebi, o anda belli olur. Daha önce bunlar mücahid değil, tüccar idiler. Savaşan süvari tüccar müslüman ise, süvarinin payını almaya hak kazanır zimmet ehlinden ise, bahşiş almaya hak kazanır, Zimmet ehlinden piyade ise, yine bahşiş almaya hak kazanır da ganimet aldıkları için kendisi de pay

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

almayı hak etmiştir. Bu durumu gözönünde bulundurulur.

1615- İkinci orduya piyade olarak katılırsa, piyade payını alır, süvari olarak katılırsa süvari payını alır. Tıpkı darul-harpte müslüman olup orduya katılan yahut darul-harpte eman verilen bir tüccar iken orduya katılan kişi gibi. Bundan dolayı daha Önce alman ganimette payı yoktur.

Çünkü bu ganimetler alındığı zaman pay almasını gerektirecek sebep mevcut olmamıştır.

1616- Ama müslümanlar bir çarpışmaya girer ve o da onlarla beraber çarpışırsa, piyade olarak onlara katılmışsa piyade payını, düşmandan satın aldığı veya onlardan hibe olarak aldığı bir at üzerinde süvari olarak katılmışsa, süvari payını almaya hak kazanır. Çünkü o at kendisine ait sayılır ve bundan dolayı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

da süvari payını alır.

1617- Bu atı düşmandan zorla almışsa, adam piyade sayılır ve at fey' olur.

Çünkü o ata ordunun himayesi ile sahip olmuştur. Onun için ganimet kapsamında olur. Ordu bu ganimette kendisine ortak olur. Ganimetten olan bir atla adam süvari de sayılmaz.

Nitekim o at üzerinde savaşma hakkı da yoktur.

1618- Dinden dönüp düşmana katıldıktan sonra tekrar müslüman olup orduya katılacak olursa her durumda esir ve durulhapte müslüman olan kişi mesabesinde olur.

1619- Orduya varmadan atları telef olacak olursa, piyade sayılırlar.

Çünkü onlar için orduya katılmak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

darulislama giren kişinin yolu geçmesi mesabesindedir.

Ama imdat ve yardım istedikleri takdirde kendilerine yardımcı olabilecek kadar orduya yaklaşmış ve bu durumda atları telef olmamışsa, o zaman süvarinin payını almaya hak kazanırlar.

Çünkü orduya süvari olarak ulaşmışlardır. Sanki orduya katılmışlardır. Ondan sonra atları telef olmuştur.

1620- Devlet başkanının emri ile bir müslüman ordunun peşinde süvari olarak darulharbe girse ve atı telef olduktan sonra askerlere piyade olarak yetişse, kendisine süvari payı verilir.

Çünkü darulharbe süvari olarak cihad için girmiştir. Ganimette ortaklığı hak etmesi bakımından orduya katılmış gibidir. Belirttiğimiz

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gibi orduya destek olanlar gibidir. Devlet başkanının izni ile girdiği için bu adam da destek sayılır.

1621- Devlet başkanı ordudan sonra insanların darulharbe girmelerini yasaklamışsa, yukarıdaki şartlarda, kişilerin darulharbe girip orduya katıldıkları günkü durumlarına bakılır.

Adam hırsız ve saldırgan olarak girmiş olur. Devlet başkanının izni dışında girdiği için mücahid olarak girmiş sayılmaz. Nitekim giren adam tek başına bir ganimet alacak olsa, ondan beşte bir alınmaz. Halbuki devlet başkanının izniyle girenlerin durumu böyle değildir. Birincinin aksine iltihak etmeden önce ordunun aldığı ganimetlere ortak da olmaz. Bunun durumu esirin durumu gibidir. Darulharpte müslüman olup mücahid olarak islam ordusuna katılan kişinin

katıldığı zamanki durumuna bakıldığı gibi.

1622- Müslüman veya zimmet ehlinde tüccarlar süvari olup islam ordusuyla beraber savaşsalar, savaşıkları zamanki durumlarına bakılır.

Çünkü katılmalarının sebebi, o anda belli olur. Daha önce bunlar mücahid değil, tüccar idiler. Savaşan süvari tüccar müslüman ise, süvarinin payını almaya hak kazanır zimmet ehlinde ise, bahşiş almaya hak kazanır, Zimmet ehlinde piyade ise, yine bahşiş almaya hak kazanır.

1623- İslama girip müslüman farla savaşacak olurlarsa, pay alıp alamıyacakları konusunda savaşmaları sırasında durumlarına bakılır.

Çünkü durumları esirlerin ve düşmandan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslüman olanların durumu gibidir. Zira ganimet alabilmek için sebep o anda gerçekleşmektedir.

1624- Müslüman olmadan orduya katılır ve onlarla beraber savaşır, daha sonra müslüman olurlarsa, bakılır. Müslümanlara katıldığı sırada süvari olanlara süvari payı, piyade olanlara da piyade payı verilir. Aynı şekilde darulislamdan ordu ile piyade veya süvari olarak çarpışmak için girseler, sonra ganimetler alındıktan önce veya sonra İslama girseler, girişleri sırasında piyade olanlar piyade payını, süvari olanlar süvari payını alır.

Bu hüküm tenkit edilmiştir. Müslüman olmadan önce ganimetten pay almalarının sebebi gerçekleşmemiş, çünkü bunun ehlinden olmamışlardır. Almayı hak edecek kişinin ehliyeti olmadan almanın sebebi de gerçekleşmez, onun

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için yolun geçilmesi sırasındaki durumları değil, İslama girdikten sonraki durumları yahut darulharpten gelmişlerse, orduya katılmaları sırasındaki durumları gözönünde bulundurulmalıdır, diye itiraz edilmiştir.

Halbuki kitapta söylenenler daha doğrudur. Çünkü bunlar ganimetten pay almaya hak kazanan kişilerdendir.

Nitekim İslama girmeden önce bunlar bahşişi hak ediyorlardı. Bu ganimetten birşeydir. Bununla orduya katıldıkları veya savaş için yolu geçtikleri sırada bu payı almaya hak kazanma sebepleri ortaya çıkmış olmaktadır. Zaten darulislamda ganimetlere sahip olma hakkının tamamı gerçekleşmeden önce İslama girmişlerse, ganimetten pay almaya hak kazanmada sebebin başında bunlar müslüman

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

imişler gibi olurlar. Çünkü sıfat asla tabi olur ve asıl üzerine hüküm bina edilir.

Buna göre devlet başkanının izniyle orduya destek olarak

girip orduya katılmadan önce veya katıldıktan sonra müslü-

man olsalar, ganimete sahip olmaları kabul edilir.

1625- Bir köle savaşmak için efendisiyle beraber darulharbe süvari olarak girse ve müslümanlar ganimet alsa, ondan sonra efendisi onu azad edip bindiği atı kendisine bağışlasa, ondan sonra da ganimetler alınsa, köleyi azad etmeden önce müslümanların aldığı ganimetten köleye verilecek bahşış efendisine verilir ve bu bahşış payı süvarinin payı miktarından az olur, ama piyadenin payından da fazla olabilir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bahşış alma konusunda köle, zimmi gibidir. Süvari zimmiye verilecek bahşış, müslüman süvariye verilecek ganimet payı kadar olmaz. Çünkü zimmet ehli içinde bir savaşçı yoktur ki müslümanlar arasında ondan daha güçlü bulunmasın. Kölenin durumu da bu şekildedir. Ancak azad edilmeden önce alman ganimetten verilecek bahşış payı azad edildikten sonra da değişmez. Çünkü zimminin müslüman olmasıyla verilecek miktar değişmiş olmaz. O da Önceki bahşış payı ile müslüman olduktan sonra alınan ganimetlerden alacağı ganimet payıdır. Sanki müslüman oluşu, pay alma sebebinin başlangıcında mevcut olmuş gibi sayılır.

Kölenin azad edilmesiyle alacağı da değişir. Çünkü bahşış kölenin hakkı olarak efendisine verilir. Ata binmiş olduğu için de ganimetten pay

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

alması gerçekleşir. Azad edildikten sonra pay kölenindir. Onun için sebebin başlangıcında azad edilmişliğin mevcudiyeti var kabul edilmez. Çünkü durum efendinin hakkını tümünden iptal eder.

Bunun için azad edilmeden önce alacağı bahşiş payı bakidir, dedi. Azad edildikten sonra alınan ganimetlerden de köleye süvari payı verilir. Çünkü alma sebebinin oluşması sırasında köle süvari idi. At başkasının da olsa, ata binmişti. Tıpkı ödünç bir at üzerinde süvari olarak giren gibi. Efendisi ona atı daha sonra bağışladığı için onun da durumu böyledir. Bu kişi esir veya tüccar olarak orduya katılan ve süvarinin payını almaya hak kazanan kişi gibidir.

1626- Zimmi ve sözleşmeli köle de darulislama süvari olarak girdikten sonra

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

müslümanlar ganimetler alsa, daha sonra sözleşmeli köle azad edilip zimmi kişi İslama girse ve ondan sonra da ganimetler alınsa, ilk alınan ganimetten ikisine süvari bahşışı olarak verilir, azad edildikten ve İslama girdikten sonra alınan ganimetten de süvari payı verilir.

Zimmi için bu cevap doğru değildir. Bundan önce bütün ganimetlerden payı olduğu söylenmişti. İki cevap arasında çelişki bulunmaktadır. Unutulmamalıdır ki böyle yanlışlıklar katipler tarafından meydana gelebiliyor. Zimmi için doğru cevap daha önce belirttiğimiz şekildedir.

Sözleşmeli köle için de cevabın doğru olmadığını söyleyenler vardır. Çünkü sözleşmeli köle efendisinden ayn olarak hak ettiğini almaktadır. Azad edilmesiyle alacağı

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

değişmemektedir. Belki durumu zimminin durumu gibi olur. Bundan sonra iki yerde köleden farklı olduğu belirtilmektedir.

Kimileri de bu cevabın doğru olduğunu söylüyor. Çünkü sözleşmeli kölenin kazancı kendisi ile efendisi arasında ortaktır. Herbirinin onda mülkiyet hakkı vardır.

Nitekim sözleşmeli kölenin acizliği durumunda efendinin mülkiyetinin gerçeği değişmekte ve azad edilmesiyle bu yoldan hak edilenin değişmesi gerçeği sabit kalmaktadır. Onun için azaddan önceki ganimette bahşış payı kabul edilir. Azadtan sonra ise ganimetten süvari payı verilir. Darulharbe girdiğinde bindiği at gerçekte kendisinin olmasa bile, durum budur. Çünkü kazandığı şeylerde mülkiyet hakkı vardır. Onun için ata binmiş olması başkalarının binmiş

olmasının altında veya dışında olmaz.

1627- Azad olduktan sonra piyade olursa, ondan sonrası için alacağı pay, öncesi için alacağı paydan farklı olur.

Çünkü süvariye verilen bahşiş, piyadenin payından fazla olabilir. Bilindiği gibi azad olmak kötülüğü değil, iyiliğini artırır. Böylece anlıyoruz ki azad olduktan sonraki payı da süvari payı olur.

1628- Köleye savaşma izni verilmediği halde sadece efendisiyle beraber hizmet için savaşa girmişse, kıyasa göre kendisine birşey verilmez.

Çünkü savaş ehlinden değildir. Sadece efendisi izin verdiği zaman ehil olur. Durumu, devlet başkanının izniyle savaşan eman altındaki düşmanın durumu gibi olur ve bahşiş alabilir. Devlet başkanının izni olmadan bu kişi savaşa-
cak olursa birşey alamayacağı gibi, efendisinin

izni olmadan savaşılan bu köle de bir şey alamaz.

1629- İstihsana göre kendisine bahşış verilir.

Çünkü kazanması ve kendisine çıkar sağlaması yasak değildir. Bahşış alması da bu sıfatlarıdır. Efendisi tarafından kendisine izin verilmiş gibi olur. Davranışları kısıtlı (hacr altında) iken ücretle çalışan ve iş yapmıyan köle hakkındaki istihsan ve kıyas gibidir.

1630- Sözleşmeli köle diğer köle gibi ancak efendisinin izni ile savaşı.

Çünkü savaşta kendini tehlikeye atar. Halbuki efendisinin kölesidir. Onun için efendisinin izni olmadan kendini tehlikeye atması caiz değildir. Ama ticaret için darulharbe izin olmadan çıkabilir. Çünkü bu kazanç sağlama işlerindendir. Bu konuda hür kişi gibidir. Efendisi ticaret için darulharbe çıkmasını şart koşmuşsa,

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şartı geçersiz olur. Sözleşmeli köle bölümünde bunları açıkladık.

1631- Efendisinin izni olmadan savaşı ve üstün başarı gösterirse, süvari ve piyade olsun, başarısı oranında kendisine bahşiş verilir.

Çünkü yaptığı iş, mal kazanmaktır. Sözleşme sırasında bu hak ona verilir. Sözleşmeli için bu sabit olursa, efendisinin izni olmadan köle için de sabit olur.

1632- Bir köle efendisi ile beraber darulharbe girdikten sonra efendisi onu azad etse ve bir at verse ve köle orduya katılsa, orduya katıldığı zamanki durumu gözönünde bulundurulur. Süvari ise, katıldıktan sonra alınan ganimetten süvari payını alır, piyade ise piyade payını alır. Onlarla beraber savaşmadığı müddetçe daha önce ordunun aldığı ganimette

payı olmaz.

Çünkü savaş amacı olmaksızın girdiği zaman pay alma sebebi gerçekleşmemiş olur. Pay alma sebebi ancak orduya katılmakla olur. Durumu darulharpte müslüman olan kişinin ve tacirin durumu gibi olur.

1633- Girdiği zaman sözleşmeli köle olup efendisi azad ederse yahut darulislana müslüman lar çıkmadan önce sözleşme bedelini öderse bakılır. Süvari ise, azad edilmeden ve azad edildikten sonra alınan ganimetlerden süvari payını alır.

Çünkü efendisi ona savaşmak için izin verse de, vermese de savaşmak için girmiştir. Efendinin izni şartı yoktur, diyoruz. Çünkü ona hizmet etme durumu yoktur. Savaş için gitmiş olması ganimetten pay alması için sebeptir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Ganimetlere sahip olmadan önce pay alabilmesi için şartlar da mevcut olmuştur. Tıpkı giriş sırasında ganimet alabilen kişilerin durumu gibi olur.

Bundan da anlaşılıyor ki sözleşmeli hakkında bundan önce belirtilen şey katibin bir hatasıdır.

1634- Ganimetler paylaştırıldıktan veya satıldıktan sonra azad edilecek olursa, bu ganimetlerden sadece bahşîşi alır.

Çünkü şartlan oluşmadan başkaların hakkı o ganimetlerde kesinleşmiştir. Ganimetlerin satılması veya taksim edilmesi, hakkın kesinleşmesi bakımından sahip olmak gibidir. Onun için yardıma gelecek olan askerlerin bu ganimette payı olmaz. Darulislamda ganimetler sahiplerini bulduktan sonra azad edilenin

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

durumu, yardıma gelen ve pay alamıyan kişilerin durumu gibidir. Ama verilmesi gereken bahşişi hak eder. Çünkü sözleşmeli kölenin payı olup azad edildikten sonra ona verilir.

1635- Darulharpte efendisi sözleşme hakkında ona davacı olursa, yargıç sözleşmeyi bozar.

Çünkü sözleşmenin şartlarına bağlı kalmamıştır.

Kıyasa göre bu köle efendisinin izni olmadan girmişse, birşey alamaz.

Çünkü sözleşme bozulunca sanki yokmuş gibi olur. Onun durumu da efendisinin izni olmadan savaşmak için darulharbe gelmiş köle gibidir. Yukarıda böylelerin kıyasa göre bahşiş alamıyacağım, istihsana göre ise bahşişi hak ettiği ve bu payın efendisine ait olduğunu belirttik.

1636- Aciz olarak veya sözleşme yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra ölecek olsa, bakılır. Ölümü ganimetlerin taksiminden veya sahiplerinin eline geçmesinden önce olursa, ne kendisinin ne de efendisinin alacağı olmaz. Sözleşmede koşulan ücret ödenmiş olsa da, durum aynıdır.

Çünkü bahşişi alma hakkı, payı alma hakkından daha güçlü olmaz. Ganimetlere sahip olmadan ve ganimetler taksim edilmeden önce mücahidin ölümü, ganimetten alacağı payı iptal eder. Böyle olunca, sözleşmeli kölenin ölümü evleviyetle bu payı iptal eder.

Ölümü ganimetlere sahip olduktan veya paylaşma yapıldıktan yahut satıldıktan sonra olursa, o ganimetten payım alır. Tıpkı hür mücahidin ölmesi durumunda olduğu gibidir. Ama

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sözleşmeli köle aciz olarak ölürse, payını efendisi alır. Ama köle sözleşmeye bağlı kalmışsa, efendisi o payı alır ve kölenin hür olduğunu hükme bağlar. Sözleşmesinin gereğini yerine getirmiş olarak ölürse, bu pay varislerindir.

Azad edilmesi, yaşaması durumu ile ilgilidir. Buna göre pay almayı hak eder. Tıpkı hayatta iken ganimetlere sahip olunmadan önce azad edilmiş olması gibi, diye itiraz edilecek olursa, şöyle deriz:

Yollardan birine göre azad olması yaşamasına bağlı olmaz. Belki sözleşmede koşulan ücreti ödeyinceye kadar hükmen yaşıyor kabul edilir. Diğer bir yola göre, bu isnad zarureten dolaydır. Zaruretin olduğu, yani sözleşmenin hükmü olan şeyden sonra ortaya çıkmaz. Payın hak edilmesinin ise bununla ilgisi

yoktur.

1637- Kendisine savaş izni verilsin veya verilmesin, ganimetler alınmadan ve taksim edilmeden önce ölürse, payı alacak kişi itibariyle efendisine birşey düşmez.

Burada süvarinin atından dolayı pay almayı hak etmesi gibi, efendi bahşiş payını hak eder, darulharpte atın ölümü ile pay iptal olmadığı gibi, kölenin ölümü ile de efendinin alacağı bahşiş hakkının iptal olmaması gerekir, denilse, cevap olarak şöyle deriz:

Durum böyle değildir. Burada pay alma hakkı kölenin olup diğer kazançlarında efendisi onun yerini aldığı gibi alacak payın mülkiyetinde de onun yerini alır. Zira köle muhatap bir insandır. Alınacak haklarda efendisinin kendisinin yerini almak üzere

kendisiyle akit yapılacak kişilerdendir. Nitekim savaşta önce köle yolu geçtikten sonra ölecek olursa, efendisi onun alacağı bahşışı alamaz. Halbuki atın durumu böyle değildir. Ama ganimetlere sahip olunup taksimi yapıldıktan sonra ölecek olursa, bahşiş payını efendisi alır. Çünkü hak etme sebebi kesinleşmiş olup ölümü ile iptal olmaz. Ancak varisin ölenin yerine geçtiği gibi efendisi onun yerine geçer. Yani payını alır.

1638- Ganimetlere sahip olunmadan önce efendisi onu satacak olursa bahşiş payı iptal olmaz.

Sahipleri değişse bile pay almayı hak etmesinin sebebi değişmemiş olur. Alacağı bahşiş payı ilk efendisinin olur. Ama ganimetlere sahip olunduktan sonra satacak olursa, durumu açıktır. Ama ondan önce satacak olması

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

durumunda da pay alması, pay almayı hak etmesinin sebebinin ilk efendisinin mülkiyetinde iken gerçekleşmiş olmasındandır. Ganimetin alınmasıyla pay almanın temeli sabit olur. Diğer kazançlarında efendisinin payı iptal olmadığı gibi satılması sebebiyle de efendisinin onda payı iptal olmaz.

Nitekim izin verilmiş kişi muhayyerlik şartıyla birşey satın alsa ve efendisi o şeyi satacak olsa, satılan şey satın alanın değil, satanın olur.

1639- Efendisi onu sattıktan sonra başka bir ganimet alacak olsalar, ikinci ganimetten alacağı pay onu satın alan kişinin olur.

Çünkü pay alma hakkı ancak ganimet alınması zamanında sabit olur. O sırada da satın alanın mülkü olduğundan alacağı payda onun yerine geçer, yani alacağı payı o alır.

1640- Hür ve akıllı olarak darulharbe girip ganimetlere sahip olunmadan önce bunayacak olursa, ganimetten pay alması engellenmez.

Çünkü pay almayı hak eden diri kişilerden iken ganimetlere sahip olunmuş. Bunak da olsa bu durumu değiştirmez. Ama ganimetlere sahip olunmadan önce Ölecek olursa, durum değişir.

1641- Ama adam bunamamış sadece dinden dönmüş ve müslümanlarla beraber çıkmış ise, bakılır. İslama tekrar dönmeyip öldürülecek olursa, payını mirasçıları alır. Zimmet ehlinde olan kişiye yapıldığı gibi alman ganimetten ona bahşış verilir.

Çünkü mürted önceden kâfir olan kafir gibidir. Ganimetler alındığı sırada adam pay almayı değil, vatandaşımız olduğu için sadece bahşış almayı hak etmiştir.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Bu da gösteriyor ki ganimetlere sahip olunmadan önce zimmi müslüman olsa veya sözleşmeli köle azad edilse, kendilerine tam bir pay verilir.

Çünkü ganimetlere sahip olunduğu veya satıldığı yahut taksim edildiği günkü durumlarına bakılır. Bundan da anlaşılıyor ki zimmi ve sözleşmeli köle hakkında verdiği ilk cevap yanlıştır.

1642- Ganimetler alındıktan sonra dinden dönüp darulharbe gitse, sonra ganimetlere sahip olunmadan Önce veya sonra müslüman olarak geri dönse, bu ganimetten kendisi birşey alamaz.

Çünkü temelde düşman olanlara katılmıştır. Düşman, ganimetlere sahip olunmadan önce veya sonra İslama girip orduya katılsa, ama katıldıktan sonra savaşmazsa, alman ganimetten

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

payı olmaz. Dinden dönen de böyledir. Malı elde edilirken fey¹ olacak olan bir duruma düşen kişi müslümanların ganimetinden nasıl pay alabilir? Ancak kendisi önce ganimet alıp koruduktan sonra İslama girerse, aldığı ganimet onun olur. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki adam asli düşman gibi olur.

1643- Ganimetlere sahip olunduktan veya taksim edildikten yahut satıldıktan sonra darulharbe katılacak olursa, alacağı pay varislerine miras olarak kalır.

Çünkü o ganimetlerde hakkı kesinleşmiştir. Diğer malları gibidir. Bû durumda darulharbe mürted olarak katılması da ölmesi gibidir.

1644- Dinden dönmeyip müşrikler ganimetlere sahip olunmadan önce onu esir almış, ama öldürmemişlerse, esir alınma-dan

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

önce alınan ganimetten payım müslümanların ayırmaları gerekir.

Çünkü o ganimette hakkı sabit olmuştur. Esir düşmekle sahip olunan ganimetten alacağı hakkı kaybolmaz.

Ama esir düştükten sonra alınan ganimetten alacağı olmaz.

Çünkü esir düşen kişi düşmanın elinde olup hakikaten veya hükmen ordu ile beraber olmaz. Esir düştükten sonra alınan ganimetlerin alınmasında ve sahip olunmasında orduya katılmış değildir.

1645- Esir düştüğünde kendisine ne yaptıklarını bilmiyorsa, ganimetler paylaşılır ve ona, verilmez.

Çünkü hak etmek sahip olunmakla olur. Kaybolan kişi de başlangıçta hak edeceği

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

şeylerde ölü gibidir. Nitekim bir yakım Ölecek olsa ona varis olmaz. Onun İçin bir şey de ayrılmaz. Bu da onun gibidir.

1646- Ganimetler taksim edildikten sonra müslüman olarak geri gelecek olursa, yine birşey alamaz.

Çünkü aralarında taksim yapılan kişilerin hakkı taksim ile kesinlik kazanmıştır. O mallarda mülkiyetleri sabit olmuştur. Zayıf olan hak ise zorunlu olarak iptal olur.

1647- Ganimetler satılır veya darulharpten çıkarılırsa, kendisi de bazı müslümanların ihtiyacı için darulharpte gecikip esir düşse, gelip alıncaya kadar payı ayrılır. Ölümü kesinleşirse, payı varislerine verilir.

Çünkü payı satma ve sahip olunma ile kesinleşmiş olup kaybolan kişinin hakkındaki

hüküm gibi hakkında hüküm verilir.

Allah ben iyi bilir.^{480[15]}

Darulislamda Süvarinin İki Payı Ve Ganimette Ortaklık

1648- Düşmandan bir ordu darulislama girse ve müslümanlar onları mağlup etse, ganimet savaşa katılanların olur. Halife Ömer'den "Ganimet savaşa katılanlarıdır" diye rivayet edilmiştir.

Çünkü ganimeti almaya hak kazanmak cihad ile olur. Darulislamda mü-cahid bizzat savaşa katılanlardır. Halbuki müslümanlar darulharbe girse, savaşa bizzat katılmış olmasalar da gelen

^{480[15]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu's-Siyer'i'l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/347-360

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

destek kuvvetin ganimette payı vardır. Çünkü cihad amacıyla darulharbe girmiş, böylece cihad etmiş gibi olurlar. Sonra, darulharp savaş yeridir. Darulharpte savaş amacıyla hazır olan bütün kişiler savaşa katılmış hükmünde sayılır. Darulislam ise savaş yeri değildir. Onun için darulislamda mücahid, ancak bizzat savaşa katılanlar olur. Bir Örnekle açıklayacak olursak, camide imamdan uzak bir yerde imama uyulsa sahih olur. Çünkü cami namaz yeridir. Tıpkı imamın arkasında durmuş gibidir. Ama sahrada durum böyle değildir.

1649- Müslümanlar bir şehri fethedip darulislama katsalar ve ganimetler taksim edilmeden önce kendilerine askeri bir destek gelse, gelen destek kuvvet ganimetlerden pay alamaz.

Çünkü yapılan uygulama ile ganimetler ihraz edilmiş (sahiplenilmiş) olur. Sanki ganimetleri darulislama çıkardıktan sonra kendilerine destek kuvvet gelmiştir. Sonra, destek kuvvetin ganimette ortaklığı, ganimetlere elde edilirken onlara ortaklık yapmış gibi olması sebebiyle olur. Halbuki burada böyle bir durum mevcut değildir.

1650- Yine ganimetleri darulharpte taksim ettikten veya sattıktan sonra destek kuvvet gelecek olursa, gelen kuvvet pay alamaz.

Çünkü satmak ve taksim etmekle ganimetlere sahip olunmak gibi hak kesinleşmiş olur. Gelen destek kuvvetin ganimette ortaklığı olabilmesi için o ganimetlere sahip olunmada onların da ortaklığının (rollerinin) bulunması lazımdır. Yemen'de Nucayr ehline Hz. Ebu Bekr'in yaptığı uygulama bunun delilidir. es-Siyeru's-

Sağır'de bunu açıkladık,

1651- Düşman asker darulislama girip bir şehre girseler, şehir halkı çıkıp onlarla savaşa ve kendilerine galip gelse, ganimetler şehir halkından sadece düşmanla savaşanlarındır. Şehir halkı onlara "Biz sizi koruduk, destekledik", deseler, onlara iltifat edilmez.

Çünkü onlar cihad etmediler. Sadece vatandaş olarak evlerinde oturdular. Alman ganimette ortaklık ancak mücahid olanlar içindir. Zaten ne ganimetlerin alınmasında, ne de o ganimetlerin korunmasında onlara destek oldular.

1652- Ama silahlanıp ata binmiş ve şehrin kapısına kadar

gelmiş ve şehrin kapısında toplanmışlarsa, orada alman ganimetlere ortak olurlar.

Çünkü savaşa katılmış ve savaş amacıyla

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

silahlanıp şehrin kapısına gelmekle cihad etmiş olurlar.

Nitekim ordu sahrada düşmanla karşılaşır, ama ordudan belirli miktarda kişiler fiilen savaşıır. Ama ganimet bütün orduda olanlar arasında ortak olur.

Çünkü hepsi savaşa katılmışlardır. Bu da onun gibidir.

1653- Müslümanlar, savaşmak için evinden çıkmış, ama izdihamdan kalenin kapışma ulaşamamış bir müslümanın kapısına varsalar, alman ganimette o adam ortak olur.

Çünkü hu uygulamasıyla cihad etmiş ve savaşa katılmış gibidir.

1654- Evinin içinde veya kapısında süvari yahut piyade olarak durmuş ve izdihamdan dolayı gideniemişse, bakılır. Evinin kapısı açık

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

görülmüş ise, ganimetten pay alır, ama evinin kapısı üzerinde kilitli görülmüşse, ganimetten pay alamaz.

Çünkü bu adam evinde korunmuş ve cihad amacıyla savaş alanına gitmemiş bulunmaktadır. Ama evinin kapısı açık olursa, o zaman savaşa katılmış gibi olur.

1655- Kapısı üzerinde kilitli olarak evinde görülen kişi ganimetten pay alacak olursa, evinde eşi ile münasebet kuran başkalarına da pay düşmüş olur. Çünkü iki durum birbirine yakındır. Ancak bu konuda istihsanla ve halkın örfü ile uygulama yapılır.

1656- Kişiler şehrin surları üzerinde müslümanları teşvik edecek ve müşrikleri korkutacak şekilde sesleniyorlarsa, ganimette onlar da ortak olurlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü savaşa katılan ve bir nevi cihad eden kişiler kapsamında olurlar.

1657- Müslümanların yenilmesi halinde düşmanın şehre girmesini engellemek için devlet başkanı onlara surların üzerinde bulunmalarını emretmiş ve müslümanlara şu veya bu şekilde destek olmalarını yasaklamamışsa, yine ganimette ortak olurlar.

Çünkü savaşa tanık olmuş ve müslümanları destekliyecek şeyle meşgul olmuşlardır. O da düşmanın şehirlerini ele geçirmesinden kalblerinin mutmain olmasıdır.

Bunun temeli, Resulullah'ın Uhud günü okçulara yerlerinden ayrılmamalarını emretmesidir.

Şüphesiz onlar da savaşa katılanlardandır. Ganimetler alındığı taktirde onlar da ortak

olacaklardı.

1658- Müslümanlar şehrin kapısına çıkıp piyade olarak düşmanla çarpışsalar, ama atlarını evlerinde eğrelemiş olsalar, onlara ancak piyade payı verilir.

Çünkü ne hakikaten ne hükmen at üzerinde savaşmamışlardır. Atların eğrenmesi hiçbir şekilde savaşmak değildir.

1659- Ama Evlerinden süvari olarak çımış, sonra savaş esnasında atlarından inerek savaşmışlarsa, süvari payını alırlar.

Çünkü savaşa süvari olarak katılmışlardır. Ya yerin darlığından yahut savaşa daha büyük azimle katılmak için atlarından inmişlerdir. Onun için süvari payını almaktan mahrum edilemezler.

1660- Aynı şekilde savaşa piyade olarak gelen, ama yanında bir genç atını çekiyorsa, o

kişi süvari payını alır.

Çünkü atı gencin elinden alıp üzerinde savaşma imkanına sahiptir ve hükmen atı üzerinde savaşmaktadır.

1661- Savaşa süvari olarak gelse, ama yanında gelen gence atını evine geri götürmesini emretse, o da götürdükten sonra piyade olarak savaşsa, sadece piyade payını alır.

Zira atını genç geri götürmekle sanki savaşa atlı olarak gelmemiş o-lur. Nitekim savaşta atı üzerinde savaşmak zorunda kalırsa, atına binmesi imka-

1662- Düşman şehre girmeyip birkaç kilometre yaklaşmış ve müslümanlar piyade ve süvari olarak karşılarına çıkıp yenmiş ve ganimetler almışsa, bakılır. Onlardan süvari olanlar ister süvari olarak çarpışsınlar ister

piyade olarak, süvari payını alır.

Çünkü atını getirmiş ve hükmen atıyla savaşmış olur.

1663- Ama bunun aksine olarak savaşa piyade başlarsa, atıyla savaşmış olmaz. Çünkü at ahırda bulunuyordu.

Ne hakikaten, ne de hükmen atıyla savaşmamıştır.

1664- Müslümanlar kendilerine doğru geldiğinde müşrikler karargahlarından uzaklaşmış, ama müslümanlar onları izleyip piyade olarak onlarla savaşmış, atlarını da karargahta bırakmış iseler, bakılır. Karargahta bulunanların yardım edebileceği ve atlarını getirtmek istediklerinde getirebilecekleri bir yerde düşmanla savaşmışlarsa, alman ganimete ortak olup süvarileri süvari payını alır.

Karargahın savaş yerine yakınlığı sebebiyle hükmen savaşa katılmış gibidirler.

1665- Ama karargahtan uzaklaşmışlarsa, o zaman karargahta olanlar için pay yoktur. Savaşa atıyla katılanlar dışında onlardan hiçbir kişiye de süvari payı verilmez.

Çünkü bunlar at üzerinde savaşmış veya savaşma imkanına sahip değildirler.

Nitekim onları takip etmek için atlanna binseler ve günlerce yol alsalar bile piyade sayılır ve karargahta olan atlarına bakılmaz. Çünkü darulislamda pay almayı hak etmek ancak savaşa katılmakla olur. Bu katılma hakikaten veya hükmen olur. Fiilen savaşa katılmış ise, hakikaten yahut yardım istedikleri takdirde onların yardımına gidilebilecek kadar yakın bir yerde iseler, onlara destek teşkil etmeleri

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

gözönünde bulundurularak hükmen olur. Bu iki durum yoksa, savaşa katılmış sayılmazlar.

1666- Karargahlarına süvari olarak çıkmış iken bazılarının atı telef olursa, onlar süvari payını alırlar.

Çünkü karargaha süvari olarak gelmiş ve savaş orada yahut ona yakın yerde ise, atıyla savaşmış olur. Bu durum, savaşın darulharpte olması halinde savaşmak için yolu geçenlerin durumu gibidir.

Karargaha piyade olarak çıkmış ve savaşmamış, sonra atım getirmiş yahut bir at satın almışsa, yine süvari payını alır. İki taraf savaş düzeni aldığında piyade iken atını getirse yahut bir at satın alsa, yine süvari payını alır.

Çünkü burada muteber olan savaşa katılmaktır. Savaşa hakikaten katılmak da

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

çarpışma zamanında olur. Karargaha atsız olarak gelmiş olması, hakikaten savaşa katılmış olmasını engellemez.

1667- Savaş başladığında kendisi piyade olduğu halde savaş esnasında bir at elde etse, sadece piyade payım alır.

Çünkü hakikaten ve hükmen savaşa piyade olarak katılmıştır. Ondan sonra bir at elde etmesi durumunu değiştirmez. Nitekim düşmandan ölen birinin atını alıp üzerinde savaşsa, yine piyade payını alır.

1668- Düşman yenilgiye uğramadan önce çarpışma esnasında müslümanlardan ölen veya öldürülen kişilere ganimetten pay yoktur.

Çünkü savaş devam ederken ganimet alma gerçekleşmemiş olur. Çünkü müşrikler hala kendilerini savunmakta ve mallarım

korumaktadırlar.

1669- Ama düşman yenildikten sonra ölen veya öldürülen müslümanlar ganimetten pay alırlar.

Çünkü savaş darulislamdadır. Düşmanın yenilmesiyle ganimette hak sahibi olma da kesinleşmiş olur. Ganimetler darulislamda ihraz edilmiş sayılır. Daha önce de belirtildiği gibi, ganimetler ihraz edildikten sonra ölen kişilerin payları geçersiz olma

1670- Savaş devam ederken bir müslüman hibe veya satın

alarak bir at elde etse ve üzerinde savaşsa, ondan sonra ganimet alınıp asker karargaha dönse, ona sadece piyade payı verilir.

Çünkü muteber olan, savaşa hangi durumda katıldığıdır. Bu da savaşın başında belli

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

olur.Savaşm başında kendisi piyade bulunuyordu.

1671- Ertesi gün savaşa gelseler, o da süvari olarak savaşa katılsa, alınan ganimetten süvari payını alır.

Çünkü bu diğerinden başka bir savaştır. Bu savaşa süvari olarak da katılmıştır. İki tarafın birbirinden ayrılmasıyla birinci çarpışma bitmiş sayılır. Nitekim birincisinde çarpışmadan önce atı elde etmiş olsaydı, ganimetten süvari payını alırdı. İkinci çarpışmada da durum bu şekildedir.

1672- Müşriklerle savaşıp ganimet alınamışlarsa, ondan sonra şehirden kendilerine süvari yahut piyade destek kuvvet gelse ve düşmanla savaşsa veya savaşmayıp onlar düşmandan ganimet alıncaya kadar ihtiyat olarak beklese, onlar da alınan ganimete ortak olurlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Süvari olanlarına süvari payı, piyade olanlarına da piyade payı verilir.

Çünkü ganimetler alınmadan önce savaşa katılmış sayılırlar. Tıpkı ordu ' ile beraber savaşa çıkmış olanlar gibidirler.

1673- Yine karargahlarına gidip orada bekleseler ve savaş yerine gelmeseler yahut onlara destek olabilecek şekilde yakınlarında karargah kursalar, ganimetten pay alırlar.

Çünkü savaşmak amacıyla yurtlarından çıkmış ve onlarla beraber düşmana karşı savaşıp destek olmak için gelmişlerdir. Ganimet alınmadan Önce yardım istedikleri takdirde onlara yardımcı olabilecek yere gelmişlerse, ihtiyat kuvvet gibi olurlar ve savaşa katılanlar gibi pay almayı hak ederler.

1674- Kendilerine varmadan önce ve

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

vardıktan sonra ganimet almış olmalarında da hüküm aynıdır.

Çünkü iki taraf arasında savaş sürdüğü müddetçe ganimet alma gerçekleşmez.Çünkü müşrikler her an mallarını müslümanların elinden almak için çabalarlar. Ganimetlerin kesin olarak alınması, gelen takviye kuvvetle gerçekleşmiş sayılır.

1675- Ganimetler alınıp çarpışma durmuş ve iki taraf karargahına döndükten sonra takviye kuvvet gelmişse, gelenler bu ganimetlere ortak olamazlar.

Çünkü ganimetlerin alındığı çarpışma bitmiştir. Ortaklık hakikaten veya hükmen çarpışmaya katılanlar içindir. İki tarafın çarpışmaya son verip yerlerine çekilmesiyle de ganimet alma tamamlanmış ve darulislamda

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

ihraz ile de hükmen bitmiştir. Bunlar darulislamda düşmanla savaşılmaktadır. Ganimetler sahiplerini bulduktan sonra hakikaten veya hükmen destek kuvvetin ganimette ortaklığı olmaz.

1676- Ertesi gün düşmanla çarpışma olsa ve gelen takviye kuvvet de savaşa katılıp ganimetler alınsa, o takdirde gelenler alınan yeni ganimete ortak olurlar.

Çünkü burada savaşa katılmışlardır. Savaşa katılmak veya askerlere ihtiyat destek olmakla ganimete sahiplenilmiş olur.

1677- Ertesi gün düşmanla yapılan savaşta nüslümanlar yenilgiye uğrayıp mevzilerine çekilse ve gelen destek kuvvet onları koruyup düşmanla çarpışarak onu yense ve alınan önceki ganimetin düşmanın eline geçmesini önleyip sizi savunduğumuz için ganimete ortak olacağız,

deseler, sözlerine iltifat edilmez.

Çünkü ganimetler, bu savaştan önce darulislamda garanti altına alınmıştır. Darul-İsiamda garantilenmiş olan ganimetleri savunmak için savaşmak, askerin silah ve elbiselerini korumak için savaşmak gibidir ve ganimette ortaklığı gerektirmez.

1678- Müslümanların yenilmesi sırasında müşrikler o ganimetleri tekrar almış, ama gelen takviye kuvvet onları ellerinden kurtarıncaya, ganimetleri sahiplerine verirler.

Çünkü darulislamda sahip olmakla o ganimetlerde Öncekilerin hakkı kesinleşmiştir. Onların mallarına katılmış sayılır. Onun için onlara geri verilmesi gerekir. Sonra, müşrikler o ganimetleri geri almış olsa bile, onları yurtlarında korumuş değildirler. Bu bakımdan öncekilerin

hakkı olarak kalır.

Ama bu olay darulharpte olsaydı, durum değişik olurdu.

Zira orada Öncekilerin hakkı kesinleşmiş olmazdı. Çünkü ganimetleri garanti altına alma gerçekleşmemiştir. Düşmanın o ganimetleri tekrar alması da onları sahiplenmesi demektir. Onun için önce alanların bu ganimette hakları geçersiz olur ve sonra alman ganimetler gibi olurlar.

1679- Düşman darulislama denizde gemiler içinde olsa, müslümanlar da onlarla savaşmak için gemilere birse ve karada savaş için yanlarına atlar alsa, ama iki ordu denizde karşılaşıp savaşırsa ve müslümanlar ganimet alsaydı, o ganimetleri süvari ve piyadeye dağıtırlar.

Çünkü üzerinde düşmana karşı savaşmak

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

için atın masrafını yüklenmişlerdir. At üzerinde savaşma imkanı olmayan bir yerde piyade olarak savaştıkları için süvari payından mahrum edilmezler. Nitekim bazı geçitlerde düşmanla karşılaşp atlarından inseler veya piyade olarak çarpışsalar, süvari payını alırlar. Yine kalenin kapısından piyade olarak omlarlarla çarpışsa, .bu sebepten, süvari payını alırlar.

1680- Atları darulislamda sahilde bırakıp piyade olarak gemilere binseler, bakılır, Üzerinde savaşmaya muhtaç olacakları zaman atlarına ulaşamıyacak kadar onları karada uzak bir yerde bırakmışlarsa, ganimetten süvari payını alamazlar. Sahilde karargahta bekliyenlerin de ganimetten payı olmaz.

Çünkü bu şartlarında karada olsalardı karargahta kalıp katılmayanlar için pay alma

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

sözkonusu olmazdı. Çünkü onlar savaşa katılmamış olurlar. Denizde oldukları durumda da hüküm aynıdır.

1681- Ama yardım edebilecek kadar karargaha yakın yerde düşmanla çarpışma olmuş ve ganimet alınmışsa, katılmıyanlar da pay alırlar, süvari olanlara süvari payı verilir.

Çünkü savaşa gelmiş ve savaş yerine yakın yerde olmuşlardır. Sanki savaş yeri fidedirler. Karargahta olanların kuvveti man'evi desteği ile düşman yenilgiye uğradığı için, katılmayıp bekliyenler de ganimete ortak olurlar.

Nitekim düşman darulîslam bir adada olup aralında Dicle nehrinde genişliği kadar kısa bir mesafe olsa ve müslümanlar gemilere binip düşmandan ganimetler alsın, ganimetleri getirdikleri zaman karargahta bekliyenler de

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

onlara ortak olurlar. Yukarıdaki durum da bu şekildedir.

1682- Müslümmanlar Taberistan ormanlığı gibi darulislamda bir ormana girseler ve süvari olarak girmeye güç ye-tirmeyip atlarından inseler ve atlarının kişnemesini işiticek kadar karargahlarında yakın bir yerde düşmanla piyade olarak çarpışsalar, askerin refakatçileri de alınan gamite ortak olur. At sahiplerine de süvari payı verilir.

Çünkü hepsi savaş yerinde olmuş gibi savaş yerine yakın bulunmaktadır.

1683- Ama ormana dalıp düşmanın peşine düşseler ve yardım istedikleri takdirde arkadaşları kendilerine yardım edemi-yecek kadar uzaklaşsalar, alman ganimette karargâhta kalanların payı olmaz.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Çünkü bunlar hakikaten savaşa katılmadıkları gibi savaş yerinden uzaklıkları sebebiyle hükmen de katılmış sayılmazlar.

1684- Düşmanlar darulislamda bir kalede yahut atların çıkamayacağı bir dağda korunsalar veya şehrin etrafını su ile kuşatıp şehri ada gibi yaparak kalede korunsalar, müslümanlar da gemilere binip kaleye çıksa yahut kaleye piyade olarak çıkıp pr.u fethetse ve ganimet alsalar, askerin refakatçileri de o ganimetlerde ortak olur ve at sahiplerine süvari payı verilir.

Çünkü düşmanı mağlup edenler ancak onların yakınında olan askerlerin refakatçilerinin kuvveti sayesinde yenmişlerdir.

1685- Ama karargah yardım ve destek sağlanamıyacak kadar kale ve korunma yerinden

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

uzak ise, refakatçilerin ganimette ortaklığı söz konusu olmaz.

Çünkü düşmanı yenmeleri karargahta olanların kuvveti ile değil, kendi kuvvetleriyle. Burada ganimetlere olmak da karargaha dönmeden önce tamamlanmış olur ve darulîslamda ganimet ihraz edilmiş olur. Onun için karargahta olanların ortaklığı söz konusu değildir.

Nitekim aynı şeyi darulharpte yapıp karargaha dönmeler ve başka bir yerden darulîslama çıksalar, karargahta olanlar alınan ganimette ortak olmazlar. Ama karargah onların yakınında ise, ortak olurlar. Savaşıkları ve ganimet ai-dıkları zaman yardım isteklerini karşılayabilecek yakınlıkta isler, karargahta olanlar ganimetten pay alırlar.

ŞERHU'S SİYER'UL KEBİR / İMAM SERAHSİ

Savaş darulislamda olduğunda da durum bu seki İdededir. Ancak darulharpte süvari ashabından olup karargahta atıyla beraber bekliyenler süvari payını alırlar. Darulislamda olan savaşın aksine, ganimetler karargahtan uzaklaştıktan sonra alınmış olsa bile, durum aynıdır. Çünkü bu durumda ganimetten pay almak için sebep savaş için yolun geçilmesiyle gerçekleşmiş olmaktadır.

Nitekim böyle kişilerin atı telef olacak olsa da süvari payını almaya hak kazanır. Karargahta bırakması durumunda da durum aynıdır. Ancak almaya hak kazanan hakkında bu mana muteber değildir- Zira darulharpte ölen asker için pay almaya hak kazanır.

Ama savaş darulislamda ise, süvari payını almak, savaşa katılmakla gerçekleşir. İhtiyaç

ŞERHU’S SİYER’UL KEBİR / İMAM SERAHSÎ

olduğunda elde edip üzerinde savaşıma imkanı olmayacak kadar atı uzak bir yerde kalmışsa, savaşa ancak piyade olarak katılmış ve süvarinin payını almaya hak kazanmamış olur.

Allah en iyi bilir.^{481[16]}

^{481[16]} İmam Serahsî, İslam Devletler Hukuku, Şerhu’s-Siyer’i’l-Kebir, Eğitaş Yayınları: 2/361-370